

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

75

1111

Th. 2175..

G. V.
6.

THESAURVS

SACRORVM RITVVM,

SEV

COMMENTARIA IN RVBRICAS
MISSALIS, ET BREVIARII
ROMANI.

Auctore Admod. Reuér. P.D.

BARTHOLOMÆO GAVANTO
MEDIOLANENSI

Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli, vulgo Barnabitarum,
& S. Rom. Rituum Congr. Consultore.

*In quibus origo cuiusque Ritus, causa historica, vel mystica, ex maiorum ingenio,
Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis opportune Decretis
omnibus S. Rituum Congr. quàm breuissimè explicantur.*

Editio Octaua locupletissima, emendatissima.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

*Ex Legato Celsi Principis FERDINANDI Ep'i Paderb. et Monasterii
An 1683.*

Collegij Doct' IESU Paderb.

VENETIIS, M. DC. XLVII.

Apud Iuntas, et Baba.

THESSAVRVS

SACROVVM RITVVM

SEV

COMMENTARIA IN RITVVM

MISSALIS ET BREVIARII

R O M A N I

Auctore Admo. Rector. P.D.

BARTHOLOMEO GAVANTO

MEDICOLANENSI

Compt. & Clerico Regio. S. Pauli, anteq. S. Basilien.

& S. Rom. Rector. Compt. Consistorii.

In quibus continetur ritus, singula distincte, vel iuxta, et modum in quo
Theoria, Praxis, obsequia, & explicationes, additis propriis Decretis
canonicis, & Romanis Compt. & Consistorii capitulis.

Edidit Georgius Iohannes, & c.

SPERIORVM PERMISSVM ET PRIVILEGIUM.

VENETIIS. M. DC. XLVII.

Apud Iuntas, et Bada.

APPENDICES TOMI PRIMI.

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & mediæ noctis per singulos menses.
De mensuris proprijs sacræ Suppellectilis ad Missam.
De nitore, & munditia prædictæ sacræ Suppellectilis.
Profodia verborum in Missali Romano.
Resolutio Dubitationis de Missis pro Defunctis.

DON IULIUS CAVALCANVS
Congr. Cler. Reg. S. Pauli Præpositus Gen.

CVM Opus R. P. D. Bartholomæi Gauanti Visitatoris Generalis nostræ Congregat. cui titulus est; COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS, ET BREVIARII ROMANI: duo eiusdem Congregationis eruditi, ac Sapientes viri recognouerint, atque in lucem dari posse probauerint, potestatem facimus, ut in publicam utilitatem Typis mandetur, si & ijs, quibus id competit, ita placuerit. In quorum fidem, &c. Dat. Mediolani in Collegio nostro SS. Apost. Pauli, & Barnabæ die 14. Iulij 1627.

D. Iulius Caualcamus Præpositus Generalis.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Mag. Sac. Pal. Apost.
A. Episcopus Bellicastren. Vicefg.

Imprimatur.
Fr. Nicolaus Riccardius Sacri Pal. Apost. Mag. Ord. Præd.

CANDIDO LECTORI.

Ecce Sibillæ folia, in quibus scribebantur oracula, & quæ auris cœlestibus afflari olim solita fuisse, Poetæ suis fabulis memoria prodiderunt, tam cito per antrum spargebantur, quam cito per Urbem, atque hinc per Orbem vix Typis missa, ex officinis Bibliopolarum volitarunt eruditissima Commentaria in Rubricas Missalis, & Breuiarij Romani, à R.P. D. Bartholomæo Gauanto Clerico Regulari S. Pauli diligentissime elaborata. fuerit dignitas planè cœlestis Rituum Sacrorum, quorum traditur accuratissima cognitio: fuerit nobilitas præclarissimi ordinis, qui aurea veluti Catena, dum gemmas sacrarum eruditionum in vnus voluminis aureo tanquam in monili conclusit, illustriores effecit: fuerit demùm utilitas, seu necessitas præstantissimi operis plenissimique sacræ delectationis, quæ vniuersos penè Ordines Reipublicæ Christianæ, vt emerent, ac lætarentur, pellexit. Illud certè vero est verius, tam felicibus auspicijs in lucem opus prodijisse, vt prodire iterum homines sapientissimi, non cupiant solum, verùm rogitent etiam vehementius, rara operum felicitate, his præsertim temporibus, in quibus librorum supereffluens copia legendi satietatem inuexit. Quorum ego honestissimæ postulationi ita occurrendum existimaui, vt nouis, supra trecentas, præclarissimis Annotationibus ditatum opus, ipsque Romana lance non semel examinatis, illustrioris Tituli nouum præferat in fronte decus. Ac quemadmodum in eo congestæ, conclusæque sunt Christianæ pietatis, & diuini cultus, pretiosissimæ opes, vt vix quidpiam in hac parte desiderare aliud religio hominis solertissimi possit, non secus, vt rerum opulentissimæ dignitati nominis præstantia responderet. *Theaurus Sacrorum Rituum* deinceps appelletur.

Sed Theauri, qui vel in publico Ciuitatis, vel in Cæsaris loco inueniretur, dimidium esse Cæsaris, dimidium Inuentoris naturalem æquitatem secuti Romani Principes præclaris Constitutionibus olim statuerunt: opportunè ad rem meam, atque ex animi sententia; an melius optari quidpiam à me poterat, quam vt Theaurus hic à me inuentus, ipso vel Iure Cæsareo, summo deberetur Pontifici, ac integerrimo eiusdem Nepoti; quorum alterum rerum Sacrarum Arbitrum supremum, alterum proximum Ministrum cœlestis prouidentia Ecclesiæ suæ dedit? Curæ igitur secundæ huius excudendi operis omnis prorsus expertes sunt curæ, cum nouæ Epistolæ nuncupatoriæ, tum exquirendi Sacri Principis, cui possent hæc iterum dicari. Priorem enim, partem V R B A N I VIII. Pont. Maximi; alteram esse Francisci Cardinalis Barberini, non loci possessio, in quo inuentus Theaurus est, sed Maiestas nominis, quo inscriptus est, apertissime demonstrat.

Si quæ mihi pars Inuentori obueneret, ea demum tota eorundem est, quibus ego iam pridem, & mea, & me ipsum lubentissime deuoui. Vale Candide Lector, & Thesauro in compendium misso sospes fruire.

VRBANO VIII. PONT.

MORIBVS OPTIMO, REBVS GESTIS MAXIMO.

Ecclesiasticæ libertatis assertori studiosissimo,
Cuius lingua mellea, cuius calamus lacteus
Omnium linguis, omnium calamis tantum sui laudis influxit,
vt in litteratorum Senatu sapientia Princeps
æque; ac in Principum cætu Maiestate Primarius habeatur:
Quem innumeris Animi, Corporis, & Fortunæ dotibus ornatum
Vrbs nihil suscipere solita suspexit:
Nunc earum vsu Sacerdotij fastigium ornantem
Orbis terrarum vniuersus terram despiciens humillimus adorat.
Cuius animus in Ecclesiæ hostes generosus optatam
in Christiana Rep. concordiam tuetur.
Qui Petri Navis clauum sapienter adeo tenet,
vt omnes in ea felicitatis portum tenere videantur.
Et quoniam Apes mellis copia aureum sæculum retulerunt,
in eius Imperio diuinitus accepto
nihil viri prudentes desiderandum agnoscunt
præter Aternitatem.

Ι Ε Ρ Ο Ν Ο Μ Ο Φ Τ Α Α Κ Ι

& acerrimo Vindici, Romanoque,
Commentaria in Rubricas Missalis, & Breuiarij Romani
Bartholomæus Gauantus Clericus Regularis S. Pauli,
& Sacra Rituum Congregationis

eiufdem VRBANI auctoritate

minimus Consultor

grati animi ergo

D. S. D.

AD BENIGNVM LECTOREM.

DE Sacris Ritibus, & de ijs præcipue, qui ad Missam, & Horas Canonicas attinent, scripsere ad hanc diem non pauci, tum antiqui, tum recentiores, grauissimi, & sapientissimi viri: sed liberè dicam, quod sentio, nemo rem nostram in hoc genere pertractauit integrè. nam alij, vt potissimū Hæreticos arguerent; alij, vt mysteria depromerent è ritibus, quos supponunt; ritus autem ipsos vel obsoletos referunt, vel nostros imminutè, vel additis aliorum ritibus superflue, vel suboscure significant: de Missa tantum alij, alij de Festis, alij de Horis Canonicis tantum, & vnà omnes omnia quidem illustrarunt, sed ea colligere cuique difficillimum. certè litteralem Rubricarum Romanarum, sensum nemo hactenus est prosequutus. quare optarunt plurimi, è quibus, honoris ergò, nominandi sunt, Siluius Antonianus, Robertus Bellarminus, Scipio Cobellutius, Iulius Roma, Franciscus Boncompagnus, S. R. E. Card. doctrina, pietate, & moribus præclarissimi; Neapolio Comitulus Perusinus Episcopus virtutum gloria clarus, & alij Ecclesiæ administri, vt volumine breuiori, quoad eius fieri posset, ea omnia comprehenderentur summatim, quæ in Missali, & Breuiario Romano continentur; & ea præsertim, quæ videntur sufficere ad communiorum Sacerdotum instructionem, & ad integram tum Missæ, tum Horarum Canonicarum disciplinam perdiscendam: indicata

cuiusque

CA 3 *

cuiusque ritus origine Christiana (ne à Gentilibus , aut
Hebræis edocti videamur) tum allata causa, siue historica,
siue mystica solidiori: tum demonstrata obligatione, qua-
ue culpa obstringamur ; denique usu proprio, & exquisito
cuiusque ritus in re dubia explanato. Iisdem ergo studen-
tibus Principibus viris, morem gerere cum ego cuperem,
arduum hoc negotiū multis abhinc annis sum aggressus,
& omnem moui lapidem tum legēdo, tum à peritioribus
sciscitando, tum disputando in vtramque partem ; ita, vt,
Deo dante, mihi metipsi satisfecerim (vtinam alijs) & op-
tatum finem sim assequutus præsentī volumine.

Originem autem cuiusque ritus velut indice common-
stramus, quoad eius fieri potest, vel auctore certo, si est, no-
minato ; vel commemorato eo, qui ante alios de ritu me-
minit. quo facile videre est, quā ætate erat in usu, & in
hanc causam adiecimus Indicem Summorum Pontificū,
quorum decretis, aut inuēctus, aut firmatus fuit ritus, ad-
notato iuxta anno, quo quisque obiit: Sacrorum item Cō-
ciliorum in opere citatorum, & quo anno celebrata fue-
runt: necnon aliorum Patrum, & Scriptorum Ecclesiasti-
corum penes quos mentio est de ritibus nostris.

Causas historicas eas vocamus in ritibus, quæ ad litte-
ram, vt aiunt, dedere ritum. mysticæ sunt eæ, quæ sensum
reddunt, vel Allegoricum, vel Tropologicum, vel Ana-
gogicum ; quas fere nunquam (nisi tacentibus alijs) ex no-
stro ingenio, sed ex maiorum, vtī par est, auctoritate con-
gerimus; citato tantum auctore primo, à quo cæteri dein-
ceps acceperunt. neque tamen omnes, quas legitimus, cau-
sas præsertim mysticas allegamus, solidioribus contenti,
& grauioribus.

Obligationem definient Theologi doctiores, & probabiliorem sequemur sententiam in re controuersa. moder- nos potius citamus, quàm antiquos, & eos, qui præ mani- bus hodie sunt Sacerdotum; tum quia & hi citāt antiquio- res; tum quia iidem multa decernunt, quæ antiquos fuge- runt, occasione forte tunc temporis non data. significa- mus autem, omissa disputatione, quid sit agendum, vt pro- positæ breuitati consulamus; & quæ hæcenus in contro- uersiam venere, tum de Missa, tum de Horis, putamus om- nia fuisse in hoc volumine commemorata.

Ad vsum cuiusque ritus proprium enunciandum, vfi sumus antiquioribus libris, Missalibus Vaticanis M. S. tum Decretis Sacræ Rituum Romanæ Congregationis, quæ à multis desiderata sunt tum ijs regulis, quæ, me quoque præsentē, & sæpius vrgente, datæ sunt ab ijs, qui Cle- mentis, & Urbani Octauorum auctoritate Recognitioni Missalis, & Breuiarij Romanorum præfuerunt.

Totius operis ordo is erit, vt à Missa incipiamus, tan- quam à nobiliori parte: deinde, ita nos collaudante Car- dinale Bellarmino, ordine Rubricarum seruato, recitato- que earumdem Textu, addamus ad singula verba, vbi est opus, Commentaria, & Notas. hoc enim pacto nihil nos effugiet. addemus tandem Appendices non inutiles, ne à Clero (quantum in nobis est) desiderari quicquam possit in ordine ad Missam, & Canonicas Horas. Ecclesiastico stylo & faciliiori vtemur, docente nos Hugone Victorino, qui scripturus & ipse de Sacris Ritibus ait: communibus verbis, rebus ipsis, de quibus agitur cognatis, opus expli- care congruentius duximus, quàm Schemmatū varietati- bus inuoluere, & res per se fulgidas decolorando verba
colo-

colorare. Peritiores autē benignos imploramus Lectores,
quos etiam liberos cum Innocentio III. optamus corre-
ctores, vt quæ minus affecuti sumus, ea nois indicent, me-
liora suppeditantes; & illud interea non denegantes, quod
optabat idam S. Pōtifex in fine librorum de Mysterijs Mis-
sæ, vt apud misericordissimum iudicem pro peccatis Au-
ctoris deuotas preces effundant, siue Missam, siue Horas
Canonicas recitaturi, ad Deum Optimum Maximum &
præpotentem accesserint.

Vale benigne Lector.

INDEX AVCTORVM,

Quos nouit Commentariorum Auctor scripſiſſe de
Sacris Ritibus.

- A**lbinus Flaccus, ſeu Alcuinus de diuinis Officijs.
Albertus Magnus de Officio Miſſæ.
Alexâder Sperellus Obſeruaciones ſcripſit Italicè pro celebr. Miſſæ.
Alphonſus de Medrano Inſtructionem Hiſpanè ad Officiũ diuinum.
Alphòſus Rodriquez de Myſterijs Miſſæ Hiſpanè in Tomo 2.
Amalarius Fortunatus Cardinalis de Eccleſiaſticis Officijs, & de Ordine Antiphonarij.
Andreas Caſtaldus Caremoniale Cler. Regul. & Praxim Caremoniarum.
Angelus Carezanus de miniſtro Miſſæ, Italicè.
Angelus Contus de Myſterijs Miſſæ.
Antonius Demochares de ſacrificio Miſſæ, & ibi quoq; de Ritibus.
* Antonius Litteratus in ſumma habet multa de Miſſa, & Horis canonicis.
Antonius Poſſeuinus Tractatũ de Miſſa.
* Antiquitatum Liturgicarum tres libros ſcripſit incertus Auctor impreſſos Duaci 1605.
Auguſtinus Epiſcopus Pientinus primus auctor Pontificalis, & Caremonialis Romani.
Benedictus Herbeſtus Rationarium Horarum Canonicarum.
Bernardus de Parentinis Elucidarium omnium difficultatum Miſſæ, & liliũ Miſſæ.
Bernò Augienſis de Officio Miſſæ.
S. Bonauentura de Myſterijs Miſſæ.
Chriſtophorus Marcellus Caremoniale Papæ.
Conradus Brunus de Caremonialijs.
Cornelius Sculdingius Bibliothecam Eccleſiaſticam de diuinis Officijs.
Florus Magiſter expoſitionem Miſſæ.
Franciſcus Agricola de Sacerdotum officio.
Franc. Samarinus de Miſſa, & Officio.
Franc. Titelmannus de Miſſer. Miſſæ.
Gabriel Albaſpina de Veteribus Eccl. Ritibus.
Georgius Polaccus Aphoriſmos Italicè de Sacris Caremonijs.
Germanus Conſtantinopol. Theoriam Eccleſiaſticarum rerum.
S. Gregorius Papa librum Sacramentorum, Antiphonarium; quorum duplex eſt editio, Romana, & à Pamelio edita.
Eiuſdem Appendix M. S. Vaticana.
Grimoldus Abbas librum Sacramentorum.
Guilielmus Durandus Rationale diu. Officiorum.
Henricus Diſſen in Officiũ Miſſæ.
Henricus Gorichen de Miſſis Votiuis, & Proceſſionibus.
S. Hieronymus Comitem, ſeu Lectionarium, tum Epiſtolarum, tum Euangeliorum totius anni.
Hieron. Cantonus Ordinarium diuinorum Officiorum Hiſpanè.
Hildebertus Cenomanenſis Carmen de ritu Miſſæ.
Honorius Auguſtodunenſis Gemmam animæ.
Hugo Victorinus Speculum Eccl. & de Caremonijs, Officijs, &c.
Iacobus Iunterbeec de caſibus variorum dubiorum circa Miſſam.
Iacobus Pamelius Liturgias Latinorum.
Innocentius Tertius de Myſterijs Miſſæ.
Io. Alcocer de Caremonijs Miſſæ Hiſpanè.
Io. Baptiſta de Bertis.
Io. Baptiſta Monachus Caſſinas Expoſitionem

tionem Missæ.
 Io. Baptista Rubeus de diu. Officijs.
 Io. Baptista Scortia de Sacrificio Missæ.
 Io. Beechhoffen quadruplicem expositionem Missæ.
 Io. Belet de Diuinis Officijs.
 Io. Brunefuich de Missæ Officio.
 Io. Burchardus Ordinem Celebrationis Missæ.
 Io. Cocleus Speculum Missæ.
 Io. Iacobs Compedium Cærimon. Missæ Hispanicæ.
 Io. de lapide Resolutorium dubiorum Missæ.
 Io. Lopez de Sacrificio Missæ, Hispanicæ.
 Io. Serranus Expositionem Missæ mysticam.
 Io. Stephanus Durantus de Ritibus Eccles.
 Io. Superantius de Mysterijs Missæ.
 Ioseph Vicecomes de Apparatu ad Missam in volumine 4. observationum.
 S. Isidorus Hispalensis de Ecclesiasticis Officijs.
 Iudocus Clictouæus Elucidatorium de Missa, & alijs.
 Iulius Cæsar Bulengerus de Vestibus sacris.
 Iuo Carnotensis de rebus Ecclesiasticis sermones.
Lactantius Radfoldus de Mysterio Missæ.
 Liturgiæ S. Petri, S. Iacobi, S. Marci, S. Basilij, S. Ioann. Chysof. S. Simeonis Syracusani ante annum 800.
 Ludouicus Ciconiolanus Directorium Offic. diuini.
 Ludouicus Richeomus de Missa.
Marcus Antonius Ghenare Ritus celebrandi Missam.
 *Martinus Stephanus Manuale de cautelis in Missa obseruandis.
 Matthias Kimchius Directorium Sacerdotale.
 Maximus Monachus de Ecclesiastica Mystagogia.
 Melchior Huelamus Discursus Hispanicæ de Cæimonijs Missæ.
 Michael Sydoniensis de Mysterijs Missæ.

Michael Timotheus Quæst. 300. in diu. Offic. & 600. in Missam.
 Micrologus de Ecclesiasticis obseruationibus à Io. quodam scriptus fuit.
 Missalia Vaticana, Vallicellana M. S. & Breuiaria cum Canone M. S. Collegij Aniciani, seu Gregoriani de Vrbe antiquissima.
 Musæus Massilensis citatus à Gennadio scripsit librū Sacrament. circa A. 490.
 Mutius Cappuccinus Summarium mysteriorum Missæ & de Officio Detinctorum, Italicè.
Nicolaus Aurificus de Cæimonijs Missæ.
 Nicolaus Cabasilas Expositionem Missæ.
 Nicolaus de Ploue Tractatum Sacerdotalem.
Ordo Romanus auctore habet Gelasium ex Baronio A. 692. licet plenior exierit sub Stephano Papa, Pipino, & Carolo Magno. ex Hittorio in Præfatione ad libros à se collectos de diu. Officijs.
Paganinus Gaudentius de Ritibus veteris Ecclesiæ.
 Paris Crassus Cærimoniale Bononiense.
 Petrus Ciruelus Commentaria in Missale antiquum.
 Petrus Cluniacensis Nucleum de Sacrificio, & ritibus Missæ.
 B. Petrus Damian. de Dom. Vobiscum.
 Petrus Lopez de ritu Missæ Hispanicæ.
 Petrus Matthæus de Rubeis Annot. in Rub. de Defectibus Missæ.
 Petrus Opmeer de Officio Missæ.
 Petrus Ruiz Cærimoniale Toletanum.
Rabanus Maurus de Institut. Clericorum.
 Radulphus Tungrensis de Canonū obseruantia circa diu. Officia.
 S. Remigius Antisiodorensis de Officio Missæ.
 Rupertus Abbas de diu. Officijs.
Stephanus Eduensis de Sacramento Altaris.
Tydæus Bonamicus de Formâdis crucibus.
Valens Quaresima de Cæimonijs Missæ.

Ve-

Vetus Codex de Missa editus ab Histotpio.

Vualafrius Strabo de rebus Ecclesiasticis.

Vvillelmus Lindanus Apologiam, & Expositionem Liturgiæ Græcæ S. Petri.

Zacharias Andrianus de Sacrificio Missæ.

Obiter de Sacris Ritibus alij, tum Theologi, & præsertim in 3. part. S. Thome; tum Canonistæ, Iuo, & Burchardus, & alij; tum Summistæ V. Missæ, & alijs ti-

tulis: tum controuersijs addicti contra Hæreticos, quorum prope infinitus est numerus.

In Canonem vero Missæ scripserunt.

Egidius Romanus.

Gabriel Biel.

Iacobus Ianfonius. Iacobus Iunterbeec.

Odo Cameracensis.

De Valore Missæ.

Iacobus Iunterbeec.

Ioannes Montagnolus.

Paulus Fraxinellus.

Et alij Scholastici cum Summistis.

INDEX

SUMMORVM PONTIFICVM.

Qui sacros Ritus vel instituerunt, vel restituerunt, vel De-
creto firmarunt, vel amplificarunt, & in his Com-
mentarijs citantur, iuxta Chronologiam
Roberti Cardinalis Bellarmini.

S . Alexander I. obiit anno		S. Coelestinus I.	432
132		Coelestinus III.	1198
Alexander II.	1073	S. Damasus.	385
Alexander III.	1181	Donus.	678
Alexander IV.	1261	S. Euaristus.	121
Alexander VI.	1503	* Eugenius IV.	1447
S. Anacletus.	112	S. Eusebius.	311
S. Anastasius.	402	S. Eutychianus.	284
S. Anicetus.	175	S. Fabianus.	254
Benedictus VIII.	1024	S. Felix I.	275
Benedictus XI.	1304	S. Felix IV.	530
S. Bonifacius I.	424	S. Gelasius.	496
Bonifacius III.	607	S. Gregorius I.	604
S. Bonifacius IV.	614	S. Gregorius II.	731
Bonifacius VIII.	1303	Gregorius III.	741
Bonifacius IX.	1404	Gregorius IV.	843
S. Calixtus I.	227	S. Gregorius VII.	1086
Calixtus II.	1124	Gregorius IX.	1241
S. Clemens I.	103	Gregorius XI.	1378
Clemens VI.	1352	Gregorius XIII.	1585
Clemens VIII.	1605	Gregorius XV.	1623
		S. Hi-	

S. Hilarius.	468	Pius II.	1464
Honorius I.	638	Pius V.	1572
Honorius III.	1227	S. Pontianus.	238
S. Hormisdas.	523	Sabinianus.	606
S. Innocentius I.	417	S. Sergius.	701
Innocentius III.	1216	S. Siluerius.	540
Innocentius IV.	1254	S. Siluester.	336
Ioannes VIII.	882	S. Simplicius.	482
Ioannes XIII.	972	S. Siricius.	398
Ioannes XVI.	995	S. Sixtus I.	140
Ioannes XXII.	1335	S. * Sixtus II.	261
S. Iulius I.	352	S. Sixtus III.	440
S. Leo I.	461	Sixtus IV.	1484
S. Leo II.	684	Sixtus V.	1590
Leo III.	816	S. Soter.	179
S. Leo IV.	855	S. Stephanus.	260
S. Leo IX.	1055	S. Symmachus.	514
Leo X.	1521	S. Thelesphorus.	154
* S. Linus.	81	Theodorus.	649
S. Marcus.	337	S. Victor.	203
Martinus V.	1431	Vigilius.	555
S. Melchiades.	314	S. Urbanus I.	233
Nicolaus I.	867	Urbanus II.	1099
Nicolaus III.	1280	Urbanus IV.	1264
Paulus II.	1471	Urbanus VI.	1389
* Paulus III.	1550	Urbanus VIII.	1644
Paulus V.	1621	S. Zacharias.	752
Pelagius I.	560	S. Zepherinus.	221
S. Pelagius II.	590	S. Zosimus.	419
S. Pius I.	167		

IN-

INDEX CONCILIORVM,

Quorum decretis, vel firmantur, vel indicantur Sacri
Ritus, de quibus in his Commentarijs.

A Gathense celebratum anno	506	Milleuitanum.	416
Ancyranum.	314	Moguntinum.	813
Antisiodorens.	590	Nannetense.	1125
Aphricanum.	257	Narbonense.	589
Aurelianense 1.	507	Nicenum.	325
Aurelianense 3.	540	Oxonienſe.	1222
Baſilenſe.	1431	Palentinum ſub Vrb. 6. ante An.	1389
Braccarenſe 1.	563	Placentinum.	1095
Braccarenſe 3. circa Ann.	660	Rhemenſe.	814
Cabilonenſe 2. ſub Carolo Magno, ante annum.	813	Romanum 2.	372
Carthaginenſe 2.	397	Rotomagenſe.	682
Carthaginenſe 3.	398	Saleguſtanum.	1022
Carthaginenſe 4.	401	Senonenſe.	1528
Chalcedonenſe.	451	Synodus 6.	681
Claramontanum.	1095	Synodus 7.	787
Coloniſe.	346	Synodus 8.	869
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Toletanum 1.	447
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Toletanum 3.	610
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Toletanum 4.	663
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Toletanum 7.	664
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Toletanum 12.	682
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Treuerenſe.	386
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Triburiſe.	395
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Triburiſe 2.	1030
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Tridentinum.	1563
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Turonenſe 2.	570
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Turonenſe 3. circa.	810
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Turonenſe 4.	1055
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Vaſenſe 1.	337
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Vaſenſe 2.	442
Conſtantiſe ſub Io. 23.	1414	Viennenſe.	1311
Coyacenſe.	1050		
Ephesine.	431		
Florentinum ſub Eugenio.	1439		
Gerundenſe.	517		
Hipponenſe.	393		
Ilerdenſe.	524		
Laodicenum.	320		
Lateranen. ſub Leone X.	1517		
Matifconenſe.	582		
Mediolanenſe 3.	1573		
Mediolanenſe 4.	1576		

INDEX AVCTORVM, ET SCRIPTORVM,

quorum opera vfi sumus in his Commentarijs.

A bdias Babylonicus floruit circa	1600	S. Athanasius.	370
An.	60	S. Augustinus.	433
Abraham Bzouius.	1630	* Augustinus Barbosa.	1628
Acta Mediolan. Ecclesiæ.	1590	Augustinus Torniellus Congregat. no-	
Ado Viennensis.	898	stræ.	1620
Adrianus Turnebus.	1564	Aurelius Cassiodorus.	560
B. Albertus Magnus.	1280	Baptista Platina.	1480
Alcuinus.	780	Bartholomæus ab Angelo.	1583
Alexander Alensis.	1245	Bartholomæus Cassianus.	1520
Alexander Sperellus.	1621	Bartholomæus Pisanus.	1400
Aloysius Lippomanus.	1556	Bartholomæus Vgolinus.	1600
Alphonfus Ciaconius.	1590	S. Basilus.	370
Alphonfus Leonius.	1630	Beatus Rhenanus.	1547
Alphonfus Villegas.	1580	V. Beda.	730
Alphonfus de Torres.	1600	S. Benedictus.	525
Amalaris Fortunatus Card.	830	Bernardinus Bustus.	1480
S. Ambrosius.	397	S. Bernardus.	1153
Ammianus Marcellinus.	380	Berno Augiensis.	1014
* Anacletus Siccus Congreg. nostræ.		Bessarion Cardinalis.	1455
1629		Blasius Palma Cong. nostræ.	1625
Anastasius Bibliothecarius.	860	S. Bonaventura.	1260
Anastasius Nicenus.	688	Breuiarium Toletanum.	640
S. Anastasius Sinaita.	599	S. Birgitta.	1273
Andreas Cretensis.	580	S. Burchardus Vuormatiensis.	1025
Andreas Castaldus.	1625	* Calendarium Cisterciense.	1617
Angelus de Clauasio.	1484	Canon græcæ Missæ S. Petri.	69
Angelus Caninius.	1558	Cæremoniale Papæ.	1520
Angelus Carezanus.	1613	Cæremoniale Episcoporum.	1606
Angelus Rocca.	1610	Cæremoniale Cler. Regulæ S. Pauli.	
Annonius seu Aimonius ex Ademaro.		1607	
990		Casar Card. Baronius.	1609
S. Anselmus Cantuariensis.	1100	* Casar Franciottus.	1625
Anselmus Ryd.	1520	Casarius Arelatenfis.	350
S. Antoninus.	1459	Carolus à Basilica Petri Congregat.	
Antonius Diana.	1634	nostræ.	1616
Antonius Cordubensis.	1560	Carolus Bouius.	1560
* Antonius Daza.	1621	B. Carolus Magnus.	813
Antonius Demochares.	1550	Catechismus Romanus.	1568
Antonius Gallonius.	1610	Cælius Rhodiginus.	1520
* Antonius Litteratus.	1611	Cherubinus Casatus Congregat. no-	
Antonius Molina.	1600	stræ.	1610
Antonius Naldus.	1630	Christophorus Giarda Congregat. no-	
Archidiaconus.	1290	stræ.	1625
Armilla Auctor.	1515	Chronica Augustiniana.	
Arnoldus Vvion Ligni vitæ auctor.			

Chro-

Index Auct. & Script.

Chronicum Moguntinum.	529	S. Fulgentius.	1620
Chronica Spirensia.	1499	Gabriel Albaspina.	1625
Clemens Alexandrinus.	103	Gabriel Biel.	1600
S. Clemens Papa.	1220	Gabriel Pennottus.	1340
Codex Verustus Missæ apud Hiitor-	1000	Gabriel Vasquez.	1620
pium.	730	Galenus.	1580
Columella.	1579	Gemma animæ.	1585
Compendiū Bullarij Fl. Cherub.	1599	Georgius Codinus.	1620
Congreg. Pœnitentiariæ Mediol.	260	Georgius Nicomediensis.	1580
Conradus Bruhus.	438	Georgius Polaccus.	1585
Constantinus Gaetantis Abbas.	380	S. Germanus Constantinopol.	1585
Constantius presbyter.	543	Gilbertus Genebrardus.	1585
Corrippus Poeta Aphricanus.	1625	Glossa in ius Canonicum.	1585
Cornelius Iansenius.	120	Goropius.	1585
Cornelius Scultingius.	1460	Gratianus Decretorū Collector.	1585
S. Cyprianus.	1540	S. Gregorius Nazianzenus.	1585
S. Cyrillus Alexandrinus.	1557	S. Gregorius Nyssenus.	1585
S. Cyrillus Hierosolymitanus.	1628	S. Gregorius Papa.	1585
S. Darius Episcopus Mediol.	1560	Gregorius Sayrus.	1585
Didacus Murilius.	1628	S. Gregorius Thaumaturgus.	1585
Dionysius Areopagita.	1585	S. Gregorius Turonensis.	1585
Dionysius Carthusianus.	1585	Grimoldus Abbas, circa.	1585
Directorium Chori.	1585	Gulielmus Alanus.	1585
Director. diuini Off. ante A.	1585	Gulielmus Durandus.	1585
Dominicus Graulina.	1585	Gulielmus Eyfengrem.	1585
Dominicus Sotus.	1585	Gulielmus Lindanus.	1585
Dorotheus Panicarius Congreg. no-	1585	Gulielmus Sirletus.	1585
stræ.	1585	Henricus Henriquez.	1585
S. Eligius.	1585	Heribertus Rosuueyus.	1585
Elpis Boetij vxor.	1585	Hermannus Contractus.	1585
Emmanuel Rodericus.	1585	Hesychius.	1585
Emmanuel Sâ.	1585	S. Hieronymus.	1585
Ennodius.	1585	Hieronymus Cantontis.	1585
S. Ephrem.	1585	Hieronymus Magius.	1585
S. Epiphanius.	1585	Hieronymus Onuphrius.	1585
Esaias Abbas.	1585	Hieronymus Pradus.	1585
Euodius.	1585	Hieronymus Rubeus.	1585
Eusebius Cæsariensis.	1585	S. Hilarius.	1585
Euthymius.	1585	Hilduinus Abbas.	1585
Ferdinandus Salazar.	1585	Homobonus de Bonis Congregat. no-	1585
Festus.	1585	stræ.	1585
Flaminius Parisius.	1585	Hostiensis nomine Henricus.	1585
Fl. Lucius Dexter.	1585	Hugo Victorinus.	1585
Florus Magister.	1585	Hugo Cluniacensis.	1585
Franciscus Longus Bre. Chron.	1585	Humbertus Cardinalis.	1585
Franciscus Sammarinus.	1585	Hyacinthus Petronius.	1585
Franciscus Suarez.	1585	Iacobus Castellanus.	1585
Franciscus Titelmanus.	1585	Iacobus Pamelius.	1585
Franciscus Toletus.	1585	Iacobus Philippus Bergomas.	1585
Franciscus Turrianus.	1585	Iacobus Valentia.	1585
Gauant. Rubr. Miss.	1585	† †	S. Ignatius

Index Auct. & Script.

S. Ignatius martyr. & Episcop.	101	S. Isidorus Pelusiota.	442
Ignatius Praccius.	1625	Iulius Caesar Bolengerus.	1620
Ignatius Portalupus Congreg. nostræ.	1625	Iulius Caesar Scaliger.	1550
S. Ildephonsus.	667	Iulius Nigronus.	1615
Innocentius III.	1216	Iuo Carnotensis.	1114
Innocentius ab Ecclesia Congreg. nostræ.	1625	S. Iustinus Martyr.	150
Ioachim Perionius.	1554	Laurentius Surius.	1578
Io. Alcocer.	1612	Lazarus Baißius.	1537
Io. Angel. Bossius Congr. nostræ.	1630	Leonardus Lessius.	1615
Io. Ant. Gaburius Congr. nostræ.	1618	Liturgiæ S. Petri, S. Marci, S. Iacobi, S. Basilij, S. Io Chrysostomi.	
Io. Azorius.	1600	Lucas Vvandingus.	1627
Io. Baconus.	1346	Ludouicus Ciconiolanus.	1540
Io. Baptista Costantius.	1606	Macrobius.	
Io. Baptista Poßeuinus.	1600	Magnus Etymologiftes Græcus.	
Io. Baptista Rubens.	1600	Manuel.	1180
Io. Baptista Scottia.	1616	Marcellus Francolinus.	1585
Io. Belethus.	1153	Marcus Ant. Genuensis.	1600
Io. Bellarius Cong. nostræ.	1625	M. A. Marsilius Columna.	1580
Io. Burchardus.	1490	Marcus Vlyssippon. minor.	1560
Io. Carthagera.	1600	Maria Parmæ Princeps.	1570
Io. Cassianus.	434	Martinus Bonacina.	1625
S. Io. Chrysostomus.	407	Martinus Braccarenfis.	572
S. Io. Damascenus.	730	Martinus Nauarrus.	1586
Io. Diaconus.	867	Martinus Cosætinus, seu Polonus.	1320
Io. Iacobs.	1621	Matthias Guarguantus Congreg. nostræ.	1629
Io. Langhecrucius. post An.	1580	S. Maximus Taurinensis.	450
Io. Lopez.	1606	Melchior Huelamus.	1597
Io. Lorinus.	1625	Menologium.	1886
Io. Maior.	1510	Michael Sidonienfis.	1549
Io. Naclerus.	1500	Michael Timotheus.	1580
Io. Pechanus.	1292	Micrologus.	1080
Io. Petrus Besurius Cong. nostræ.	1580	Missale Ambrosianum.	1618
Io. Petrus Moneta Cong. nostræ.	1625	Moyfes Aegiptius. Anno mundi.	2670
Io. Rioche.	1500	Museus Massilienfis, circa.	490
Io. Scotus.	1300	Mutius Capucinus.	1616
Io. Serranus.	1626	Nicephorus Calixtus.	1310
Io. Stephanus Durantus.	1590	Nicetas Dauid.	1860
Io. Tabiena.	1518	Nicolaus Cabasilas.	1250
Io. Trithemius.	1494	Nicolaus Lyranus.	1322
Io. Turrecrinata.	1468	Nicolaus de Ploue.	1560
Io. Zonaras.	1110	Nogerus Abbas.	868
Iodochns Cliftourus.	1520	Octauarium Romanum.	1624
R. Ionatas ante Christum natum.		Odo Cameracenfis.	1128
Ioſeph Pamphilus.	1580	Odo Floriacenſis.	900
Ioſeph Scaliger.	1570	Onuphrius Panuinius.	1567
Ioſeph Vicecomes.	1625	S. Opratus Mileuitanus.	368
S. Irenæus.	184	Ordo Gallicanus, ante Microlog.	
S. Isidorus Hispalenſis.	633	Ordo Romanus.	497
		Ori-	

Index Auct. & Script.

Origenes.	230	S. Rhemigius Rhemenfis.	545
Otho Frisingenfis.	1146	Rituale Romanum Pauli V.	1614
Palladius.	383	Robertus Bellarminus.	1620
Panormitanus.	1435	Robertus Rex Franciæ.	977
Paris Crassus.	1540	Ruffinus Aquileienfis.	400
Paschasius.	480	Rupertus Abbas.	1110
S. Paulinus Nolanus.	431	Rutilius Benzonius.	1600
Paulus Arefius.	1625	Sanctes Pagninus.	1524
Paulus Burgenfis.	1430	Sedulius Poeta.	430
Paulus Comitulus.	1625	Seuerinus Binius.	1600
Paulus Diaconus.	770	Seuerus Alexandrinus.	600
Paulus Fraxinellus.	1625	Seuerus Sulpicius.	419
Paulus Piatecius.	1611	Sidonius Apollinaris.	486
Petrus Antifiodorenfis.	1240	Sigebertus.	1112
Petrus Canifius.	1597	Siluefter Prierates.	1515
S. Petrus Chryfologus.	500	Simeon Meraphraftes.	670
Petrus Comestor.	1160	Socrates.	440
B. Petrus Damiani.	1070	Soxomenus.	440
Petrus Galefinius.	1580	Stephanus Eduenfis.	950
Petrus Lombardus.	1164	Stephanus Proythinius.	
Petrus Lopez.	1608	Suetonius.	144
Petrus Mathæus de Rubeis.	1626	Synelius Cyreneus.	402
Petrus Nauarrus.	1590	Tertullianus.	220
Petrus de Natalibus.	1490	Theodoretus.	460
Petrus Opmeer.	1570	Theodorus Balsamon.	1191
Petrus Paludanus.	1330	Theodorus Lector, circa	500
Petrus Paulus Parisius.	1518	Theodulphus Aurelianenfis.	835
Petrus Ribadeneira.	1614	Thomas Aluarez.	1629
Petrus Ruiz.	1600	S. Thomas Aquinas.	1265
Philibertus Marchinus Congreg. no- stræ.	1630	Thomas Caietanus.	1534
Pifanellæ Auctor.	1325	Thomas Sanchez.	1608
Plato. ante Christum.		Thomas Vvaldenfis.	1430
Plinius.		Tobias Corona Congreg. noftræ.	1625
Plutarchus.		Tydeus Bonamicus.	1620
Polidorus Virgilius.	1495	Varro. ante Christum.	
Pompeius Vgonius.	1586	Venantius Fortunatus.	570
Pontius Diaconus.	260	Victor Vticenfis.	484
Poffidius, seu Poffidonius.	450	Victorianus Præmolus.	1629
Pratum Spirituale.	630	Victorianus Voconius, inter 400. & 600.	
S. Proclus Constantinopolit.	440	Vincentius Gallus Cong. noftræ.	1625
Procopius Historicus.	560	Vincentius Sorianus.	1613
Prudentius.	406	Virgilius ante Christum.	
Puccius Cardin.	1548	Vranus Scriptor vitæ S. Paulini, & contemporaneus.	440
Rabanus Maurus.	855	Vfuardus.	778
Radulphus Tungrenfis.	1400	Vualafrius Strabo.	849
Redemptus Barazan. Congreg. no- ftræ.	1610	Zacharias Andrianus.	1576
S. Remigius Antifiodorenfis.	876	Xyftus Senenlis.	

INDEX TITVLORVM

Commentaria in Rubricas Missalis diuiduntur in quin-
que partes, & partes in titulos plures.

*Prima pars continet Rubricas Generales
primi ordinis, & titulos viginti.*

D E Duplici. 1.	pagina 3
De Semiduplici, & Simplici. 2.	4
De Feria & Vigilia. 3.	4
De Missis votiuus Sanctæ Mariæ, & alijs 4.	6
De Missis Defunctorum. 5.	8
De Translatione Festorum. 6.	12
De Commemorationibus. 7.	12
De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. 8.	17
De Orationibus. 9.	20
De Epistola, Graduali, Allel. Tractu, & Euangelio. 10.	26
De Symbolo. 11.	30
De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone. 12.	33
De Communione, Orationibus, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, Benedictione, & Euangelio S. Ioan. 13.	37
De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis 14.	39
De Hora celebrandi Missam. 15.	40
De his, quæ clara voce, aut secreto dicenda sunt in Missa. 16.	42
De ordine genuflectendi, sedendi, standi in Missa priuata, & solemnî. 17.	43
De coloribus Paramentorum. 18.	47
De qualitate Paramentorum. 19.	52
De præparatione Altaris, & ornamentorum eius. 20.	58

Secunda pars continet Ritum seruandum in celebratione Missæ, & titulos decem & septem.

D E Præparatione Sacerdotis celebraturi. 1.	pag. 66
De ingressu Sacerdotis ad Altare. 2.	82

De principio Missæ, & Confessione facienda. 3.	87
De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. 4.	91
De Oratione. 5.	90
De Epistola, Graduali, & alijs vsque ad Offertorium. 6.	99
De Offertorio vsque ad Canonem. 7.	105
De Canone Missæ vsque ad Consecrationem. 8.	114
De Canone post Consecrationem vsque ad orat. Dominicam. 9.	122
De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam communionem. 10.	126
De Communione, & Orationibus post Commun. dicendis. 11.	137
De Benedictione in fine Missæ, & Euangelio S. Ioan. 12.	139
De his quæ omittuntur in Missa pro Defunctis. 13.	143
De his quæ addenda sunt in Missa, quæ celebratur ad Altare, in quo expositum est Sanctissimum Sacramentum. 14.	148
Ordo Missæ, & partium eiusdem iuxta ordinem temporum. 15.	149
Mystica expositio Missæ secundum ordinem vite Christi. 16.	150
Canonis expositio litteralis. 17.	155

Tertia pars Defectibus circa Missam adhibet remedia, titulis duodecim.

D E Defectibus in celebratione Missarum occurrentibus. 1.	158
De Defectibus in Materia. 2.	158
De Defectibus Panis. 3.	159
De Defectibus Vini. 4.	160
De Defectibus Formæ. 5.	162
De Defectibus Ministrî. 6.	163
De Defectu intentionis. 7.	163
De	

Index Titulorum.

De defectibus dispositionis animæ 8.	65	Trinitatis 11.	211
De defectibus dispositionis corporis 9.	166	De Iesto Trinitatis, Corporis Christi & Dominicis post Pentecosten 12.	225
De defectibus in Ministerio ipso occurrentibus 10.	167	De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis 13.	229
De Rubricis præceptiuis, & directiuis 11.	173	De Benedictione Candelarum, & Processione in Purificatione B. Virg. 14.	230
De obligationibus alijs Sacerdotum circa Missam 12.	177	De Festis, in quibus cantandæ sunt duæ Missæ in Collegiatis 15.	232
<i>Quarta pars complectitur Rubricas proprias, & titulos decem & novem.</i>		De Rubricis Missarum communium SS. 16.	234
D e Rubricis Missarum de Aduentu. pag.	183	De Rubricis Missarum Votuarum in fine Missalis 17.	237
De Quatuor Temporibus Aventus 2.	184	De Rubricis Missarum pro Defunctis 18.	241
De Natali Domini & Festis sequentibus 3.	185	De Rubricis Benedictionum 19.	243
De Dominicis post Epiphaniam vsque ad Septuagesimam 4.	187	<i>Quinta Pars Appendices addis quinque hæ sunt.</i>	
De Dominicis à Septuagesima vsque ad Feriam 4. Cinerum 5.	188	T abulas locorum pro vsu Tabellarum sequentium.	249
De Feria 4 Cinerum vsque ad Dominicam de Passione 6.	190	Tabellæ Auroræ, Meridici, & mediæ noctis.	250
De Dominica de Passione, & Hebdomada maiore 7.	193	De mensuris proprijs sacre suppellectilis ad Missam congruentioribus.	256
De Feria quinta in Cæna Domini 8.	198	De nitore, & mundicia prædictæ sacre suppellectilis.	261
De Feria sexta in Parasceue 9.	204	Profodia Verborum in Missali Romano.	264
De Sabbato Sancto 10.	211		
De die sancto Paschæ vsque ad Festum			

INDEX DECRETORVM SAC. RITVVM CONGREG.

*Super negotia Episcoporum, in ordine ad Missam post Missalis recognitionem, ordine
temporum servato, quo fuerunt sancita.*

- 1 Potest celebrari pro Defunctis de Requiem in Festis, insepulto corpore. 27. Maij 1607. pag. 9
- 2 In Rogationibus maioribus, si processio terminatur ad Ecclesiam S. Marci, ibi dicenda est Missa de eodem Sancto eadem die. 211. & 237
- 3 Cineres aridi, non in modum luti, sunt distribuendi eodem die. 190
- 4 Canonici debent aspergi singillatim aqua benedicta in Dominicis 20. Decemb. 1605. 232
- 5 Gloria in excelsis, cum Credo, omittitur in Votuis pro re graui, quando dicuntur cum paramentis violacei 19. Maij 1607. 20
- 6 Quæ sit res grauis, declarauit S. Congreg. eadem die. 10
- 7 Cereus Paschalis certis tantum diebus accenditur eadem die. 219
- 8 Tolerantur Missæ de Requiem in Festo duplici, quod non est de præcepto, pro voluntate testatorum implenda. 1. Septemb. 1607. 10
- 9 Quæ sint Festa solemniora, in quibus non potest celebrari in Oratorijs priuatis, & priuilegiatis 17. Nouembr. 1607. 63
- 10 Ante Parochialem non sunt pulsandæ campanæ à Confratrijs Diocesanis in Sabb. Sanct. 9. Febr. 1608. 217
- 11 Communio Cleri facienda est in Cœna Domini 27. Septemb. 1608. 199
- 12 Missæ Defunctorum certo die dicendæ, eo impedito, transferuntur in sequentem eodem die. 10
- 13 Sabbato Sancto non sunt pulsandæ campanæ ante Cathedralis signum 21. Martij 1609. 217
- 14 Abbates, & alij non possunt benedicere paramenta Ecclesiarum non sibi subditarum 24. Augusti 1609. 147
- 15 Clausis Hostiæ repositæ in Fer. 5. Cœnæ Domini non debet dari laico 30. Ianuarij 1610. 201
- 16 Canonici tenentur ad cantandam Missam de die, vt lucrentur distributiones 25. Iunij 1611. 8
- 17 Commendatario, seu eius Procuratori non datur liber osculandus in Missa 17. Septemb. 1611. 100
- 18 Inferiores Episcopo non debent sumere paramenta pro Missa de Altari 7. Iulij 1612. 70
- 19 Diaconus non debet pacem dare laicis, neque Domino loci 5. Iulij 1614. 136
- 20 Non debent Regulares in Canone nominare Antistites suos Generales 11. Nouemb. 1615. 113
- 21 Regulares debent Crucem ferre cum velo, seu panno 14. Ianuarij 1617. 53
- 22 Duplex Officium fit de Sancto, cuius reliqua sit insignis, & approbata 3. Iunij 1617. 32
- 23 In Festo Corporis Christi Eucharistia in processione ferenda est manibus, non humeris 1. Iun. 1618. 215
- 24 In Oratione, *A cunctis*, nomina Patronorum S. Michaelis, vel Sancti Io. Baptistæ præponi debent Apostolis 22. Augusti 1620. 241
- 25 In Parasceue si incidat Festum Annunciationis B. Virg. non tenentur fideles ad Missam audiendam 19. Februarij 1622. 211
- 26 Nec in eodem die distribuenda est Eucharistia alijs, quàm infirmis eodem die. 211
- 27 Missa Rosarij prohibita fuit concessa tantum Ordini Dominicanorum 25. Iunij 1622. 234
- 28 Missæ certis Regularibus concessæ nō possunt ab alijs dici, etiam in ipsorum Regu-

INDEX DECRETORVM.

- Regularium Ecclesijs. 19. Nouembris
1622. 142
- 29 Vfus annuli in Miffa prohibetur Pro-
tonotarijs non participantibus, & qui-
buscunque alijs Doctoribus. 11. Fe-
bruarij 1623. 78
- 30 Qui habet onus celebrandi Miffam
de Rosario (exceptis Dominicis)
possunt aliam dicere de Beata Virg. 6.
Maij 1623. 238
- 31 In Feflo Stigmatum S. Francisci color
albus adhibetur. 9. Decemb. 1623. 49
- 32 Facultas concedendi vsum pileoli in
Miffa fpectat ad Papam. 31. Ian. & 24.
Aprilis 1626. 83
- 33 Nō potest omitti altera Miffa ex dua-
bus cantandis de Feflo, & de Feria. 16.
Maij 1626. & 28. Aug. 1628. 176
- 34 Celebrans, qui distribuit Cineres, Ca-
delas, & Palmas, de relicto capite distri-
buit. 18. Iulij 1626. 192
- 35 In Miffa Feriæ quartæ temporum oc-
currentis in die octaua Natiuitatis B.
Virg. Præfatio ferialis dicitur. 12. De-
cemb. 1626. 36. 233
- 36 Non potest induci confuetudo contra
Ritum cantandi Miffam Conuentua-
lem de die; ob votiuam, seu pro De-
functis. 16. Ianuarij 1627. 8
- 37 Signum, quod fit cum patena à fronte
ad pectus, fit integre cum signo Cru-
cis. 13. Martij 1627. 128
- 38 In Altari pro certis diebus privilegia-
to non potest dici Miffa de Requiem
Feflo duplici de præcepto 24. Aprilis
1627. 10
- 39 Non possunt Protonotarij benedicere
paramenta. 17. Iulij 1627. 247
- 40 Ad Miffam Vicarij Generalis nō de-
bent accendi quatuor candelæ, nec af-
fiftere duo Capellani. 7. Aug. 1627. 62
- 41 Communicantes, inf. Octauam Ascen-
fionis contingit separari à propria Præ-
fatione. 28. Aug. 1627. 47
- 42 In Feflis primæ claffis non dicitur O-
ratio: *Deus Refugium*, in fa die à ma-
ioribus per annum. 28. Aug. 1627. 24
- 43 In fine Miffæ ad quodcunque Altare
celebrata fit reuerentia Cruci infra
gradus capite fempè aperto. eadem
die. 142
- 44 In diebus, quibus prohibetur fieri de
Feflo Duplici, non possunt dici Miffæ
votiuæ, neque de Requiem, eadem
die. 8
- 45 In Parasceue non immittitur particu-
la in Calicem cum fignis Crucis con-
fueris, neque fe fignat cum Calice Sa-
cerdos eadem die. 209. 210
- 46 Litanie Maiores, fi occurrant in die
Pafchatis, transferuntur in Feriam ter-
tiam fequentem. 25. Septembr. 1627.
221
- 47 Miffæ S. Gregorij pro Viuis, & Defun-
ctis, impreffæ, vx. Auxiliatorum de Pa-
tre aeterno, prohibita fuerunt. die 8.
Aprilis 1628. 239. 243
- 48 Miffæ Rosarij & de Monte Carmelo
non nisi certis Regularibus funt con-
ceffa, eadem die. 238
- 49 Reliquia infignis eft caput, brachium,
crus, & ea pars integra, in qua paffus
eft martyr. eadem die. 32
- 50 Non prohibentur 30. Miffæ Sancti
Greg. pro Defunctis die 28. Octobr.
1628. 11
- 51 Annuli vfus in Miffa prohibetur Ca-
nonicis Cathedralium. 20. Nouemb.
1628. 78
- 52 Cappellani Monialiū Breuiario vten-
tium non Rom. dicere poffunt Miffam
de Sancto Ordinis, de quo Mo-
niales officium. fed cum Miffali Ro-
mano eadem die. 173
- 53 Sæpius decreum eft, Epifcopos care-
re facultate delegandi alijs benedictio-
nem paramentorum, & earum rerum,
in quibus vñctio non adhibetur. 247
- 54 Teffe Io. Alcocer in fua Ceremon. fi
ob terræ frigiditatem populos veniat
ad Ecclefiam tardè pro folemni Miffa,
decreuit Sacra Congregatio præ-
ftare, quod recitetur tardius Hora
Tertia, quàm quod cantetur Miffa de
Feflo post Sextam. 40
- 55 Eodem teffe. Eadem conceffit infi-
gnioribus Regularium Ecclesijs vsum
planetarum plicatarum. 58
- 56 Eodem teffe. Eadem decreuit, Ce-
lebrantem & miniftros federe poffe,
dum

INDEX DECRETORVM.

- dum cantantur Epistola, & Graduale. 46
- 57 In Feria quinta & sexta maioris Hebdomadae non fit processio Sacram extra Ecclesiam. Congreg. Cardinalium super negotia Episcoporum 6. August. 1591. 200
- 58 In Feria sexta Parasceues non potest fieri nocte processio cum Santissima Eucharistia. Eadem 22. Martij 1596. 211.
- 59 Parochi in festis non possunt recipere noua stipendia pro Missis Congregat. Conc. Trid. 1. Septemb. 1629. 178
- 60 Vbi expresse iubetur Missa sine obligatione sacrificij potest accipi stipendium pro eadem Missa. ead. 13. Iulij 1630. 178

I N D E X

VERBORVM, ET RERVM,

Quæ in hoc Tomo continentur.

<i>Bacus, vide Credentia.</i>	
<i>Abbatibus quando data</i>	77
<i>Mitra.</i>	77
<i>Baculus eorum qualis.</i>	78
<i>Abbas exemplius non nominatur in cano-</i>	116
<i>ne.</i>	
<i>Ablutio digitorum Sacerdotis saltem su-</i>	167
<i>matum à ieiunio.</i>	
<i>Absolutio Defunctorum quid 156. dicta est</i>	
<i>solemnis oratio ibidem. quo ritu. ibidem.</i>	
<i>qua ratione fit in Commemor. omnium</i>	234
<i>Defuncl.</i>	
<i>Acerra V. Naucula.</i>	
<i>Acolyti in Euangelio stant semper. 45.</i>	
<i>104. Ceroferarij dicti. 86. sint pares sta-</i>	
<i>tura. ibidem. non sedent ad epistolam. 46.</i>	
<i>qua ratione incensant Sacramentum in</i>	200
<i>processione eiusdem.</i>	
<i>Actio, & Canon idem.</i>	36
<i>Adam Græce sonat numerum.</i>	189
<i>Adoratio cum genuflexione non prohibetur</i>	
<i>tempore Pascati. 44. an unico genu. 119</i>	
<i>Aduentus in ferijs excludit, Alleluia 39.</i>	
<i>de ieiunio 40. omittitur Dalmatica cum</i>	
<i>Tunicella. 57. à quo Aduentus insti-</i>	
<i>tutus. 183. partim est letitia partim</i>	
<i>meroris. ibidem. de 4. Temporibus eius-</i>	
<i>dem.</i>	184
<i>Aenea vasa quomodo purganda.</i>	262
<i>Aer V. Velum calicis. Manipulus.</i>	
<i>Agnus Dei in Missa unde 129. cur ter di-</i>	
<i>citur ibid.</i>	
<i>Ait Dom. omnipotens, cur in fine lectio-</i>	26
<i>num.</i>	
<i>Alba 73. poderis, tunica, linea tunica ca-</i>	
<i>missia, linea Dalmatica, sint idem. ibid.</i>	
<i>post amictum Romani tam induunt,</i>	
<i>Ambrosiani ante. 73. quomodo vestien-</i>	
<i>da. ibidem. quid significet allegorice. 79.</i>	
<i>anagorice. ibidem. moraliter. 80. forma</i>	256
<i>eiusdem.</i>	
<i>Albus color quid significet. 48. quando,</i>	
<i>& cur adhibetur. ibidem. etiam in festo</i>	
<i>Stigmatum S. Francisci, ex nouo De-</i>	49
<i>creto.</i>	
<i>Alcuinus auctor Missarum Potinarum.</i>	7
<i>& quomodo.</i>	
<i>S. Alexander Papa decreuit lectionem</i>	
<i>Epistolæ & Euangelij in Missa. 26. 9.</i>	
<i>Auctor est. Qui priore. 119. Vnde & me-</i>	
<i>more. 123. Passiones insit legi in heb-</i>	
<i>domada maiori ordine quo scripta fue-</i>	
<i>runt. 197. & aquam sale mixtam be-</i>	244
<i>nedici.</i>	
<i>Alleluia unde 27. quid ibidem. cur in-</i>	
<i>mutatum. ibidem. extra tempus Pa-</i>	
<i>schale à quo dici iussum. ibidem. geni-</i>	natur

Index Verborum, & rerum.

- natur post Epistolam. ibidem. quando
omittitur. 28. in funere defunctorum di-
cebatur. 144
- Almua* cum planeta vel pluuiali non
debet deferri. 55. neque poni super al-
tare. 63
- Altare* quid. 59. unde. ibidem. à quo pri-
mum. 60. cur lapideum. ibidem. conse-
cratum. ibidem. ornatum. 61. ubi cele-
brant proprius Episcopus, ne ibidem
celebretur eo die. 64. nec ubi Papa, ibi-
dem. nec ubi legatus. ibidem. altaris
osculum quid. 91. in medio sit, non in
latere. ibidem. neque sit signum cru-
cis cum manus super eo ibidem. cur an-
te orationem illud sit. 96. altaris cor-
nu sinistrum dextra pars dicitur, & e
contra. 92
- Altaris incensatio* quid. 94. initio Missæ
ibidem.
- Altare* nouies osculatur Sacerdos in Mis-
sa regulariter, decies ad summum. 140
- Altaria* quando nudanda. 201. quo ritu.
ibidem.
- Altaris dedicatio.* 236. altari conse-
crato assistit Angelus. 61. 236. al-
taria plura in ecclesia conceduntur.
ibidem. non est aspergendum, si in eo
expositum est Sacramentum. 245. al-
tare privilegiatum pro Defunctis. 10.
& 178.
- Altarium forma.* 256. qua ratione mun-
danda. 261
- Ambo* V. Pulpitum.
- S. Ambrosius* composuit Gradualia. 27.
auctor dicitur, Pax Domini. 128. item,
Praconij Paschalis. 214
- Ambrosiana Missa* Græcis vestigijs fir-
mus hæret, quam Romana. 150
- Amen*, in fine orationis. quid 25. à quo.
ibidem.
- Amicus* quid. 73. varia nomina. ibid. non
est Orate. ibidem. crux in medio eius
ibidem. quid significet a legogice. 79. ana-
gogice. 80. moraliter. ibid. forma eius-
dem. 256
- Amylum* non est triticum. 159
- Ampulla, Amula, Gemelliones* quid. 62.
earum forma. 258
- Amula vini* est. 69
- Anabologium* V. Amictus.
- S. Anaclerus* dicitur auctor, Dominus
Vob. 15. Pax vobis. 97
- Analogium* V. Pulpitum.
- Anastas.* Papa stare iussit ad Euang. 44
- S. Andreas* cur nominatus in oratione
Liberanos. 127
- Angeli* omnes in Praefatione quomodo nomi-
nantur. 35. cur ante consecrationem.
ibid. assistunt altaribus consecratis. 61.
237. assistunt Missæ. 156
- Angelicus Hymnus.* V. Gloria in excel-
sis.
- Animetta.* V. Palla.
- Annunciationis* B. Virgin. festum quo-
modo celebrandum in Hebdom. maio-
re. 211. 232
- Antimense.* V. Ara.
- Antiphona.* V. Introitus. Quandoque in-
choatur flexis genibus. 245
- Antistitis nomine* an vocetur in Canone
Generalis Regularium. 116
- Antitypa corporis Christi*, quid. 95
- Annulus aureus.* 78. benedictus ibidem.
Episcopalis quid. ibid. in quo digito ge-
standus. ibid. quali gemma decorandus.
ibid. eiusdem significatio 78. 79. quibus
vetius in Missa 81. forma. 261
- Apex.* V. Mura.
- Apostolorum votina Missa* cur excludit
orationem, A cunctis. 24. Apostoli au-
ctores Hymni Angelici. 18. eorum
Symbolum initio erat in usu in Missa.
30. ydem iusserunt stare ad Euange-
lium 45. eorum votina Missa cur in se-
ria quarta. 7
- Applicatio sacrificij* qualis 117. diuidi
qualiter non possit. 180. 181. incerta
prohibetur. 179. anticipata qua liceat.
ibidem. pendet à Prelato potius in Re-
gularibus. 180. qua ratione secunda
die. Nouemb. 234
- Aqua* in calicem fundenda cur benedici-
tur. 107. infunditur. ibid. quanta ibidem.
in Missa Defunctorum non benedici-
tur. 107. An conuertatur in sangui-
nem. 162
- Aqua benedicta*, & incensum circa De-
functos sunt correlatiua. 146. eiusdem
benedictio. 143. cum sale. ibidem. quo
aucto-

Index Verborum, & rerum.

auctore, ibidem. qui effectus, qui ritus.
ibidem. in Dominica ibidem. post Ter-
tiam aspersio eiusdem. 245
Ara quid. 60. tabula itineraria. 61. viati-
cum, ibidem. quanta esse debet. ibid.
Antimense dicitur. ibidem. quando com-
pressus est Ara nimis vsus ibidem. non
est supponenda Sacramento alius in
altari exposito. 226. forma eiusdem.
257
Arca illustrationis. R. Pixis.
Arenia ad spiritum apud altare. 65. quomo-
do purganda. 261
Argentea quomodo mundanda. ibid.
Armariolum Sacramenti. V. Tabernacu-
lum.
Arundo serpentes necat. 213
Aspersio aquae circa altare, & personas, qua
ratione fiat. 2. 4. circa res benedicendas.
ibid.
Assistens libro debet amovere librum in
altaris incensatione. 95. in canone
quid agat. 115. in danda pace quid.
137.
Attentio ad ea qua leguntur, qualis. 48
S. Augustinus auctor Praconij Paschalis.
213. eiusdem mitra forma. 77. & baculi
forma. 78
Aurichalcea suppellex quomodo mun-
danda. 262
Auriphrygium circulare. V. Mitra.
Aurora ubi non est, quomodo attendatur.
pag. 40
Baculus pastoralis, virga pedum, fe-
rula, capnita, cambuca, cambutur.
idem. 78. eiusdem partes tres. significatio.
79. 81. qua manu gestatur, & quomodo
78. forma. 261
Baculus Abbacialis velum habet, &
cur. 53. 78
Baldachinum, umbella, mapulla super
altare. 64. quomodo hasta sint distri-
buenda in processione. 200. eiusdem for-
ma. 260
Baliheus. V. Cingulum.
Baptismus quia significat. 216
Barba speciebus vini aspersa, quid agen-
dum. 171
S. Barnabas cur in Canone post Stepha-

num. 125
S. Bartholomaeus nominabatur in ora-
tione: Libera nos. 127
Basilica V. Ecclesia.
Benedicamus Domino, cur. 28. quando
dicendum. ibidem. versus altare dici-
tur. 138
Benedicite omnia opera, &c. in fine Mis-
sa. 141
Benedicti à Sacerdote sibi formant si-
gnum Crucis a fronte ad pedus in fine
Missa. 140. etiam Ministri. 143
Benedictio à Christo facta an signo Cru-
cis. 119
Benedictio. 43. origo. ibidem. Episcopalis
à quo, & quo ritu. 142. Sacerdotalis
in fine Missa unde. 38. quo ritu. 140.
non datur praesente Episcopo sine li-
centia. 141. petitur à Papa solum an-
te Missam à celebraturo. 83. Non da-
tur benedictio communicatis intra Mis-
sam. 134. 144
Benedictiones Palmarum. 194. Cande-
larum. 229. Cinerum. 291. Cerei Pa-
schalis. 213. in hac non potest addi no-
men novum Principis. ibidem. fontis
baptismalis. 215. incensi. 93. sponso-
rum. 140. à quo haec iussa. ibidem. ha-
bitus Sacerdotalis pro benedictione.
244. ritus. ibidem. benedictio diversarum
rerum. 247. aqua. 244. Vestium
Sacerdotalium non potest delegari ab
Episcopo. 71. 247. an sub mortali bene-
dicenda. 71. à quo benedicenda. ibid. &
247. an interrogandum sit de benedi-
ctione. 169
Benedictus, qui venit, &c. à quo addi-
tum. 35. quando canatur in Missa
solemni. 114
Benedictus P I I I. insit Roma dici in
Missis Symbolum Constantinopolita-
num. 31
Birrenum ne ponatur super altare. 66.
nec super Missale, neque super Cali-
cem. 71
Birrus lacernus V. Moxetta.
Bonifacius I. insit dicit, Gloria in excel-
sis in Coena Domini. 193
S. Bonifacii Episcopi, & mar. de Sacer-
dotibus, & in calicibus praclava senten-
tia.

Index Verborum, & rerum.

- dia.* 68
Bucelle. V. Particula.
Burchardus scripsit Ordinem celebrandi Missam. 2
Bursa corporalium dicitur Pera. 68. *quatuor. ibidem. an sit benedicenda.* 68. *in ea corporale omnino gestandum ad altare.* 69. *forma eiusdem.* 257
C *Alcei in pedibus Celebrantis, & ministrorum mundi sint.* 71
Caliga quid. 76. *sandalia, solea, cambagi, pedulus, compagi, campobi, idem.* *ibidem. significatio.* 79. 80. *forma.* 260
Calix unde dictus. 67. *argenteo usus, est Christus, ibidem. alter ex agatha ab eodem adhibitus.* 68. *varia eius nomina. ibidem. ligneus in usu erat. ibidem. vitreus. ibidem. argenteus, & aureus. ibidem. a quo. ibidem. non aureus, nec ex aurichalco. ibidem. stanneus potius adhibendus. ibidem. octangularis forma fuit. ibidem. cum imaginibus in eodem. ibidem. cum nomine Episcopi. ibidem. gemmatus ibidem. cum capsula. ibid. consecratus. ibidem. quando durat consecratio. ibidem. a latere hostia locabatur. 107. cooperitur ad cautelam. 108. semel ad mysterium. 125. eleuatio calicis. 120. recentior, quam hostie. ibid. Velatus calix quid 84. forma eiusdem 275. quare ratione lauandus. 261
Callistus quomodo auctor 4. Temporum. 184.
Cambagi. V. Caliga.
Cambuca. Cambutta V. Baculus.
Camisia. V. alba, & superpellicum.
Campana. 62. *varia nomina. ibidem. quid. ibidem. a quo 65. eius benedictio. ib. qui eam pulsat, qua veste induendus. ibidem. ad quid pulsatur ibidem. quando fileant. 200. ne pulsantur alio in Sabbato sancto ante campanas Cathedralis Ecclesie. 217. neque in Diocesi ante Parochialem. ibid.*
Campanula pulsanda auctor in Missa. 120. *quaratione pulsatur ad Sanctus. 110. 20. ad eleuationem Sacramenti duobus modis pulsatur. 120. quis congruentior. ibidem. in Missa solenni pulsari potest cum campanis maioribus. 122. pro communione populi an liceat pulsare.* 133
Campobi. V. Caliga.
Candelabra a quo 61. quid. ibidem. quomodo collocanda super credentia. 86. non vltra sex in linea in altari. 61. forma eorumdem. 257
*Candela ad Missam necessaria. 61. quid significant. ibidem. an vna sufficiat. 62. an sebacea ibidem. ne sit in numero superstitio. ibidem. ad eleuationem Sacramenti vna, aut dua ardeant. ibidem. cantuari cereostati qui. ibidem. quo ordine extinguantur in altari post Missam. 142. in Missa Defunctorum. quales. 145. quando a Clero accendantur. ibidem. cum Cruce processionali. 54. 146
Candelarum benedictio a quo. 230. ad quid ibid.
Canon. varia nomina. 36. quis auctor. ibidem. Canonis actio prima quinque gestus continet. 114. imaginem Crucifixi secum habet. ibidem. incipit a T. ibidem. crucis signa quinquies quinque in eo fiunt. 115. expositio Canonis literalis. 156
Canonici tenentur ad cantandam Missam de die, ut lucrentur distributiones. 8. neque possunt eam omittere ob Missam votiuam, seu pro Defunctis. ibidem. neque potest introduci consuetudo in contrarium. ibidem. parati ad Confessionem stant in Missa solenni. 45. Missam celebrantes solemnem an possint pro alio sacrificium offerre cum stipendio. 176
Cantare, & dicere Missam idem sentiunt. 176
Cantuari cereostati. V. Candela.
Canticum trium puerorum cur omittitur in Sabb. 4. temporum Pentecost. 225
Capitolarium quid. 194
Cappa V. Plumiale, & Planeta.
Capella quid. 64. nomina varia. ibidem. Cubiculum. 64
*Cappellani unde. 67. quales Missas celebrant.***

Index Verborum, & rerum.

- brent in Ecclesijs Monialium non Romanarum. 173
- Capita V. Baculus.
- Caput apertum in altari. 88. & quando liceat vti pileolo. ibidem. quis dispensez ibid.
- Caracalla in clerico quid. 71
- Cardinales ubique iurisdictionem quandam habent. 88. quid seruandum coram eis in Missa priuata. ibidem. 90. 160. 92. 119.
- S. Cassius qua hora celebrabat. 40
- Casula. V. Planeta.
- Catechizare. quid. 214
- Cathecumenus. quid. 215
- Celebritas. V. Festa Sanctorum.
- Cellula V. Missa loca.
- Ceremoniaris quo loco procedit in Missa. 87. ubi stare debet in Missa. ibidem. assistit ad librum. 113
- Ceremoniale Congregat. S. Pauli à quo 85. & qua auctoritate editum. ibidem.
- Circus Paschalis, cur à Diacono benedicatur. 115. quid significat. ibid. aliud nomen Principis addi non debet. 214. quibus diebus ardet. 219
- Ceroferarij. V. Acolyti.
- Charissimi, cur initio epistolarum. 26
- Chirotheca, & manica 77. significatio. 79. 80. forma. 260
- Chorus quid. 41. varia nomina. ibidem. arceantur laici ab eo. 137
- Christi virtutes in vestibus Episcopi denotantur. 79. eiusdem vltia & mors ordinata in Missa representatur. 150
- Christus an signo crucis benedixerit hostiam, & calicem. 119. In cenatoria veste instituit Eucharistiam. 48
- Christus natus die Dominico. Vnde veniet ad iudicium. 183. in Cruce respiciebat occasum. ibidem. subditur Sacerdoti 123. templum est. 46. annis instauratum. 189
- Ciborium paruum. V. Pixis.
- Cincticulum Manipulus.
- Cineres quid. 190. quo. rita distribuuntur. ibid.
- Cingulum. Zona, baltheus, idem. 74. benedicendum est. 70. quando amittitur benedictio. ibidem. significatio anagogica. ibidem. allegorica. 79. tropologica. 80. forma eiusdem. 257
- Cingulum brachiale. V. Manipulus.
- Claus Sacramenti in Feria 5. Cena Domini cui datur. 201
- S. Clemens instituit vestes Sacerdotales, insu. B. Petri. 47. lauare Corporalia in proprio vase. 69. dicitur auctor initij Canonis. 114. item, Dominus Vobiscum. 15. Benedictionis frugum. 247
- Clemens V. diuisit Missam à benedictione candelarum in Septuagesima. 230.
- Clocha. V. Campana.
- Codo V. Campana.
- Celestinus I. auctor Introitus 16. Tractus. 28. Gradualis. 26. Offertorii. 34. Communionis. 37. Psalmorum ante Missam. 67
- Cenaculum. V. Ecclesia.
- In Cena Domini Hymnus Angelicus à quo. 18. an celebrari possint plures Missae 199. communio Clerici facienda. ibidem.
- Cenapura. V. Parasceue.
- Collegiata Ecclesia onus. 174. collegiata nomine non veniunt Ecclesia Regularium. 176
- Colores vestium quinque. 48. mutatio colorum qua regula fiat. 51. quando coepit. 48. color castaneus in usu quis, ibidem. quis color in festis Translationum, &c. 49
- Comes S. Hieronymi quid. 26
- Commemoratio viuorum & Defunctorum in Missa qualis. 117. & seq.
- Commemoratio Sanctorum in Canone cur. 117. 125
- Commendatario non datur liber Euangel. osculandus. 110
- Commissionis peccatum in Missa maius est, quam omissionis. 172
- Commune Sanctorum. quid. 234
- Communicantes à quo. 117. quando variatur 37. aliquando dicitur sine sua Praefatione. 37. quid significet. 155
- Communio quid. 38. à quo ibidem. quando cantanda. ibid.
- Communio Sacerdotis necessaria. 130. quando populi est facienda. 133. non est

Index Verborum, & rerum.

- est danda pars Hostie, quæ alias super-
persit, cuiusque. 134. danda est in ore.
ibid. manibus communicandi qualiter
componenda. ibid. quibus diebus com-
municandum. ibid. an maior gratia sub
utraq; specie, quam sub altera sument
deur. 132
- Communio Cleri, & populi in Missa so-
lemni. 135. Cleri in Cæna Domini.
199. à quo hæc instituta. ibid. stolam af-
sumant Sacerdotes. 135. 199. non in Pa-
rasceue. 211. an quilibet alios commu-
nicare possit. 133
- Compagi. V. Caligæ.
- Concilia de ritibus habes in proprio In-
dice.
- Concio post Euangelium vel Symbolum.
104. Stola concionatori datur. 74. non
Romæ. ibid. præmittatur lumen bona
fama, & bonorum operum. 103. ubi ce-
lebrans concionaturus sedeat. 104. quo
habitu utatur. ibidem. signat se initio
concionator. ibidem. auditores stabant.
ibidem. pro Defunctis concio fit post
Missam. 166
- Confessio. V. Ecclesia.
- Confessor quid. 235. nulla mentio Confes-
sorum in canone. 36. quando cepta ec-
rum festa. ibid.
- Confessoris inopia quæ dicatur. 166
- Confiteor Deo, &c. à quo 90. nullius San-
cti addi potest nomen præter solios.
ibid.
- Conopæum Tabernaculi quale. 64. 257
- Consecratio Altaris quandiu durat. 61
- Consecratio pro benedictione quandoque
sumitur. 84
- Consecrationis Eucharistia debitus ordo
quis. 160. an omnia verba formarum
necessaria. 122. cur quinque verba in
prima forma. 119
- Contactus rerum sacrarum quibus veni-
tus. 86
- Costa V. Superpelliceum. 72
- Corona clericalis quid significat. varia
forme. ibid.
- Corona Sacerdotalis gloria. V. Mitra.
- Coronides lignæ Altaris prohibentur. 62
- Corporale T varia nomina. 70. quid.
ibidem. à quo. ibidem. quæ materia.
ibidem. plicatura ratio. 70. significa-
tio. ibidem. benedictio. ibidem. non tan-
gendum ab omnibus. ibid. nec in vase
communi lavandum. ibidem. eiusdem.
crux acu picta quam partem respiciat
Altaris. 84. non extra bursam circum-
ferendum. 69. ad Altare fertur post.
V. Et incarnatus est. 104. forma corpo-
ralis. 200. qua parte anni amplexum
buendum. 252
- Corpus Christi templum. 46. annis edifica-
tum, & quomodo. 189. eiusdem Festum
à quo. 225. in eius festo deferatur mani-
bus, non humeris. 225. processionis ritus.
ibidem.
- Credentia mensa est. 86. qualiter ornanda.
ibidem. quæ in ea locanda ibidem. forma
eiusdem. 256
- Crucifixi imago ante Canonem. 114. & in
Cruce Altaris. 60
- Cruces in vestibus Sacerdotalibus à quo.
73. in quibus. ibid. exosculanda. ibid.
- Cruces vilanda quando. 207. genuflecten-
dum ei, quæ in Altari maiori est, à
quibus. 86. in triduo ante Pascha ab
omnibus. 202
- Crucis signum ante omnem actum. 88.
fit manu dextra. ibidem. plena manu.
ibidem. à sinistra in dextram. ibidem.
cum inuocatione Trinitatis, ibidem.
sinistra ubi locanda. 89. fit ad Introi-
tum. 91. in fine Hymni Angelici. 92.
Symboli 101. ad Euangelium, initio.
100. super oblata. 108. quomodo for-
mandum, non per 4. puncta. ibidem. in
fine, Sanctus 111. in Canone forma-
tur quinque quinque. 114. bis, & ter,
ibidem. post consecrationem cur fiat
signum crucis super species. 125. de-
scripta à Crasso ad ea Per ipsum, &c.
non probatur. 125. cum patena quomo-
do fiat. 128
- Cruce pectoralis, Philacteria, Encolpium
idem. 76. significatio varia. 79. 80
- Cruce Processionalis à quo tempore indu-
ta. 55. eiusdem imago quam partem
respiciat. ibidem. & 146. à Subdiac. de-
fertur. 146. cum velo à Regularibus.
54.
- Cruce super Altare sit. 60. benedicta.
61. au-

Index Verborum, & rerum.

61. aurea fuit apud antiquos. ibidem.
altior candelabris, ibid. cum imagine
Crucifixi, ibid. etiam in Altari, ubi
aservatur iugiter Eucharistia, ibidem.
& ubi Icon Crucifixum representat.
ibidem eidem cur inclinatur. 93. dum in-
censatur, quando sedet choris 47. eius-
dem forma. 257
Cubiti super Altare in consecratione, &
consumptione Eucharistia. 131
Cussinus, pulvinar, sive Missali quid. 62.
eius forma. 259
Cydaris V. Mitra.

Dalmatica ubi primo inuenta. 54
Diaconis data. ibidem. erat habi-
tus Sacerdotum. ibidem. Reges ea vsi
sunt. 55. Diaconorum Romanorum
tantum vestis. ibidem. eiusdem vsus.
ibidem. pectoralis Tunicula dicta.
ibidem. eiusdem forma. ibidem. significa-
tio. ibidem. non adhibetur in diebus lu-
etis. ibidem. & 57. forma eiusdem. 257
Dalmatica Episcopi quid. 77. significatio.
79. 80. forma. 259
S. Damasus instituit, Gloria Patri, in
Missis. 17. approbavit Comitem S.
Hieronymi. 26. instituit, Alleluia in
Missis. 27. Symbolum Constantinopol-
it. 30. presertim in festis Angelorum.
32. Confessionem ante Missam. 90
Dedicatio Ecclesie. quid. 236. a quo Festum
cum octava. ibidem. dedicatio Altaris.
237. & quid significat. ibidem.
Defectus in Missa quando collecti in
Missali. 158. in pane. 159. vino. 160.
forma. 162. intentione ministri. 164.
dispositione anime. 165. inopia conse-
crari. 166. necessitas urgens que, ibi-
dem. dispositione corporis. 167. in mini-
sterio ipso. 168. & seqq.
Defuncti, in Calendis orandum pro eis.
9. Fer. secunda. ibidem non tempore Pa-
schali Missa de Requiem. ibidem. sepeli-
di cum Missa. ibidem. etiam in Domini-
cis & Festis. 10. quid, si in Parasceve,
aut in Pasch. die obeunt. ibidem. Anni-
versaria dies. ibidem. tertia. 10. septima.
11. trigesima. ibid. Missa S. Gregorii
que, quomodo dicenda. ibidem. non

Missa de Requiem in ijs diebus, qui-
bus Festum duplex. 10. nec ijs, quibus
de Duplici non potest fieri, ibidem. 10-
leratur in quibusdam casibus. ibidem.
de viuis in Missa defunctorum nulla
mentio 14. post Primam, vel Nonam.
Missa cantatur. 42. eorum memoria
in omnibus Missis. 124. multa omit-
tuntur. 144. quando concio sit habenda.
145. candelae ad Euangelium, ele-
vationem, & Absolutionem. 145. Ora-
tio, Fidelium, ultima semper. 10
Defunctorum Missa imitantur tridua-
nam Christi sepulturam. 124. Introi-
tus, Offertorium Communio sunt ex-
tra ritum communem alijs Missis,
ibidem. in Defunctorum omnium com-
memoratione, quibus applicandum est
sacrificium. 234
Defuncto Papa, Card. Episcopo, cur pri-
ma dicitur Missa. 241. an pro Sacer-
dote eadem. ibidem. in die tercio, &c.
pro praedictis que Missa. ibid.
Defunctorum in Purgatorio preces pro
viuis non inuani. 15. cadauera oscu-
labantur antiqui. 147. asperguntur &
incensantur. ibid. & cur ibidem. benedi-
cuntur incensum. ibid.
Defunctorum oratio generalis in Missa
de viuis habet penultimum locum 14.
in Missa Defunctorum ult. 10
Deo graias, unde. 26. cur in fine Epi-
stole. ibidem. quando non dicitur. ibidem.
cur in fine Missae. 37. cur in fine vlti-
mi Euangelij. 140
Denotio cum presumptione in addendo ali-
qua in Missa lethalis est. 173
Diaconi alba, amictus, & cingulum a
quo data suere 56. stola item. 59. qua-
lis, ibidem. assumens stolam Diaconus
osculatur crucem. ibid.
Diaconus & Subdiaconus quando pares
procedunt. 86. & unus item post alium.
ibidem. ad Altare quando pares, 95.
& unus post alium 95. genuflectit Cru-
ci Altaris. 86. non deducit manus, ad
Oremus. 90. non osculatur Altare,
nisi pro pace. 94. non respondet Sacer-
doti, que a Choro dicuntur. 99. orat.
osculatur manum celebrantis. ante
Euan-

Index Verborum, & rerum.

- Euangelium*. 99. an peccet cantans
Euang. peccati reus. *ibidem*. eius est cali-
cem componere in Altari. 112. irade-
re calicem celebranti *ibidem*. cum eo-
dem offerre. *ibidem*. eleuare pixidem in
oblatione. 111. retinere pedem calicis
in incensatione. 113. nulli laico dat pa-
cem. 136. Missalis cura illi magis in-
cumbit. 139. benedicit Cereum Pa-
schalem. 195. incensat alios. 113. quo
ordine. *ibidem*. alia munera in Mis-
sa. in tota secunda parte. eiusdem mu-
nus in processione Sanctiss. Sacramen-
ti. 148. & 200. in aspersione aquae be-
nedictae. 245. in benedictione Cinerum,
Candelarum, Palmarum, vide in suis
locis, & titulis.
- Dicere Missam significat cantare. 176
Dieterium. V. *Pulpitum*.
- Digitum pollicis, & indicis extersio
ad quid. 118. iunctio. 120. ablutio vi-
no & aqua fit. 132. extra Missam cui
danda. 167
- Diptychi quid. 124. *Diptycha*. *ibid.*
Dispositio anime ad Missam. 258. corpo-
ris. 167
- Domine non sum digna, à Monialibus
non debet dici. 133
- Dominica praconia. 126. cur nulla omit-
tuntur. *ibidem*. Gaudete, & Letare cum
Dalmaticis. 57. Vacans quae 185. Va-
ga quae dicuntur. 187. post Epiph. qua-
le Officium Dominicarum. 187. in
Pentecost. 221. in nona post Pent. cur
Euangelium legitur de destructione
Ierusalem. 227. Dominica Palmarum
varia nomina. 193. Dominica 3. mensis
pro communiione. 134
- Dominica priuilegiata occurrens in die
octaua duas tantum habet orationes.
22.
- Dominicale V. Linteum.
Dominicum V. Ecclesia.
- Dominus vobiscum vnde. 15. quid. *ibidem*
ante Euangelium. 29. post Symbolum.
33. diuiniissima saluatio. 96. cur ex-
tensis & statim iunctis manibus dici-
tur. *ibidem*. septem vicibus in Missa.
ibidem. ter non versus populum. *ibidem*.
his in fine Missae. 138. Dominus, non
- Deus dicitur. 15
Dominus & Dominus differunt. 103
Dona nobis pacem, à quo. 129
- Ecclesia varia nomina. 235
Ecclesia collegiata onera. 174. tenen-
tur ad duas Missas cantandas de Fe-
sto, & Feria. 175. ubi sunt Canonici.
ibidem. Ecclesia Regularis onus minus
est. 176
Ecclesia praecipua quae. 57
Eleemosynarum Arcula pro Missis amo-
uenda. 182
Eleuatio Hostie, & Calicis quid. 129. ge-
nuflectitur ab omnibus. 46
S. Eligius auctor benedictionis candelarum.
230
- Encolpium V. Crux pectoralis.
Enim, in forma à quo additum. 119.
omissio lethalis. 174
- Ephod. Bat. V. Rocchettum.
- Epiphania Vigiliam habet sine ieiunio.
6. continet 4. miracula. 187. in ea annun-
ciatur Pascha. *ibidem*. habet octauam.
ibidem.
- Episcopi, Vicarij Apostolorum. 77. Ca-
tholici, idest, Rom. Ecclesiae. *ibidem*. eo-
rum vestes. 76. Dalmatica vsi de li-
centia Papae. *ibidem*. significatio vestium
anagogica. 79. tropologica. 79. in Eccle-
sijs Regularium audiunt Missam, vt in
proprijs. 88. quinam in Canone nominan-
dus Episcopus. 116. ter benedicit popu-
lo. 143. pro eo tenetur aliquando ap-
plicare sacrificium. 180. anniuersaria
dies creationis. Natalis dicitur. 138. co-
lenda. *ibidem*. tam electionis, quam
consecrationis. 239. quae Missa, quo ri-
tu. *ibidem*. Confessio, osculum Euangelij,
& benedictio coram Episcopo sunt cor-
relatiua. 141
- Epistola quid. 26. à quo inssa legi. *ibidem*.
Pauli, Apostolorum, & Prophetarum.
ibidem. per annum ordinant Epistolas
S. Hieronymus *ibidem*. de nouo Testa-
mento in Dominicis. *ibidem*. à quo legi-
tur in Missa solemni. 101. quo loco. 102.
cur ante Euangelium. 26. lector eam
cantat. 101. 104.
- Et, pro, vel, in Rubricis. 141
Et

Index Verborum, & rerum.

<i>Et tunc spiritu tuo: quid.</i>	97	<i>Eurychianus auctor Offertory. 34. benedi-</i>	
<i>Et erit firmamentum in terra Psalmi 71.</i>		<i>ditionis frugum.</i>	247
<i>explicatur.</i>	119	<i>Excommunicati Missa minus valet.</i>	165
<i>Et incarnatus est, quando in Missa solem-</i>		<i>Exulter iam angelica, à quo compo-</i>	
<i>ni genuslectitur.</i>	44	<i>tum.</i>	213
<i>Euangelista cum Apostolis comparan-</i>			
<i>tur.</i>	31	F <i>Acere est sacrificare.</i>	156
<i>Euangelium quid. 29. à quo legi iussum.</i>		<i>Fauon V. Manipulus.</i>	
<i>ibidem. pars Missæ præcipua ibidem.</i>		<i>S. Felicitas in Canone qua.</i>	125
<i>caput omnium quæ sunt in Missa.</i>		<i>Felix I. decreuit reliquias SS. in altari.</i>	
<i>ibidem. per annum distributa Euange-</i>			61
<i>lia à S. Hieron. 29. in fine Euangelij</i>		<i>Felix IV. dedicationem Ecclesiæ iussit.</i>	
<i>varij responsionum modi. ibidem. ad</i>		<i>236. & anniuersarium diem consecra-</i>	
<i>Euangelium statuit. 44. ad Aquilonem</i>		<i>tionis Episcopi.</i>	259
<i>legitur. 99. benedictio antequam lega-</i>		<i>Feria 2. tentatus fuit Christus.</i>	190
<i>tur. 100. osculum in fine. 101. à quo</i>		<i>Feria 3. Christus baptizatus.</i>	190
<i>osculandum. 100. si plures Prælati, à</i>		<i>Feria 4. cepit Christus ieiunium suum.</i>	
<i>quo. ibidem si æquales, cur nullus oscu-</i>		<i>190. traditus fuit. 184. ieiunio ideo desti-</i>	
<i>latur. ibidem. quando. ibidem. quo ri-</i>		<i>natur. ibid. &</i>	197
<i>tu. ibidem. an à laicis. ibidem. an à Vica-</i>		<i>Feria 4. Dom. 4. Quadrage. Missa est Scrui-</i>	
<i>rio Apostolico. ibidem. An à Commen-</i>		<i>tiny.</i>	193
<i>datario. ibidem. luminaria adhibentur,</i>		<i>Feria 5. in Quadrage. erant Festiua. sine Of-</i>	
<i>& thus 102. in edito loco cantatur.</i>		<i>ficio, quis dedit Officium.</i>	192
<i>ibidem. Tribunal, Ambo, Pulpitum di-</i>		<i>Feria 5. in Cœna Domini Officium.</i>	197
<i>citur. ibidem. Euangelij textus incen-</i>		<i>Feria 5. Pentecostis Missa eadem. cum</i>	
<i>satur. 103. contra altare versus popu-</i>		<i>Dominica Missa.</i>	224
<i>lum quid. ibidem. rursus de osculo in fine.</i>		<i>Feria sexta Magi adorarunt Christum.</i>	
<i>ibid.</i>			187
<i>Euangelij codex in Concilijs.</i>	102	<i>Ferula V. Baculus.</i>	
<i>Euangelium in fine Missæ vnde 38. qua-</i>		<i>In Festo Sancti, de quo non fit Officium, di-</i>	
<i>le. ibidem. & seqq. & cur. ibid. ritus eius-</i>		<i>citur, Gloria in excelsis.</i>	19
<i>dem legendi.</i>	141	<i>Festa SS. Stephani, Ioannis, Innocen-</i>	
<i>S. Euaristius Benedictionis Nuptiarum au-</i>		<i>tum.</i>	186
<i>ctor.</i>	240	<i>Festa Sanctorum, Natalitia, Festiuita-</i>	
<i>Eucharistia latens adoratur, non nisi pa-</i>		<i>tes, Celebritates, Solemnitates 229. à quo,</i>	
<i>tens incensatur. 94. datur cum tem-</i>		<i>& ad quid.</i>	ibid.
<i>peratis epulis. 107. an vtraque species</i>		<i>Filioque procedit, quando additum.</i>	30
<i>causet maiorem gratiam. 131. quando</i>		<i>Flectamus genua 44. 46. an duo flecten-</i>	
<i>infunditur gratia in sumptione. ibidem.</i>		<i>da. 99. ad Diacon. ea verba spectant.</i>	
<i>reseruanda pro infirmis, & renouan-</i>		<i>ibid.</i>	
<i>da. 132. potest distribui à quocumque</i>		<i>Flectere genua est peccatorum.</i>	97
<i>celebrante, & quando. 134. si remaneat</i>		<i>Flores in altari laudantur à S. Hierony-</i>	
<i>in altari in fine Missæ quid. ibidem. in</i>		<i>mo.</i>	67
<i>processione deferenda manibus, non</i>		<i>Fœmina non ministrent Missæ.</i>	82
<i>humeris. 225. Velum pro humeris qua-</i>		<i>in Ecclesia sedent in parte sinistra.</i>	
<i>le.</i>	260		112
<i>Eucharistia Hierarchica V. Symbolum.</i>		<i>Fontis baptismalis benedictio.</i>	216
<i>Eulogia V. Oblatio.</i>		<i>Forma consecrationis. 163. defectus in</i>	
<i>Eusebius Papa decreuit corporale ex li-</i>		<i>ca.</i>	ibid.
<i>no.</i>	69	<i>Fratres, cur initio Epistolæ.</i>	26
<i>Gauant. Rubr. Miss.</i>		†††	Fræ-

Index Verborum, & rerum.

Frugum benedictio, quo auctore. 247

Fulvina tacta venenata censentur. 170

G Alea. V. Mitra.

Gelasius composuit Gradualia. 27
Tractus. 28. Prefationem. 35. ordinavit Canonem. 36. addidit, Hanc igitur. 118. creditur auctor Ordinis Romani. Vide indicem primum. abstulit Romæ Lupercalia. 228. extendit Ordinationes ac Sabbata multa. 184

Gemelliones. V. Ampulle.

Genuflectere quid. 43. ad quid. ibidem. quando in Missa privata. 44. quando in solemni. ibidem. & seq. quando duobus genibus. 46. celebrans non genuflectit Diacono dicente, Flectamus genua. 43. cur idem genuflectit, ad. Adiuva nos. usque ad finem in solemni, non in privata. ibidem. ad. Et incarnatus est, quando genuflectitur in solemni. ibidem. quoties in fine Missæ genuflectendum, remanente Sacramento in altari. 134. poenitentiam facere est genuflectere, in liturgia S. Petri. 43. ad ea: Et Verbum caro factum est cur. 159. Ministri genuflectunt ad benedictionem Sacerdotis. 143

Gloria in excelsis dicitur Hymnus Angelicus. 28. qui auctores ibidem. quando dicitur. ibidem. & seq. non in votivis. 18. nec in votivis S. Mariæ, nisi dicantur in Sabbato. 19. non in Vigilijs. 20

Gloria, laus, & honor, quis auctor. 196

Gloria Patri, &c. à quo. 17. quando omititur. ibid.

Gloria tibi Domine, quid. 29

Graduale, Gradale, & alia nomina. 26.

qui auctores. ibidem. significatio. ibidem. usus in Paschate. ibidem. turin. Feria secunda, quarta, & sexta Quadragesimæ. 192

Gradus in altari qualis. 258

Græci quando primo celebrant Missam. 17

S. Gregorius I. Missalis auctor. 2. Gra-

dualium. 27. restituit Alleluia. ibidem. Sequentie Defunctorum auctor. 241. Offertorium composuit. 34. ultimus Canon addidit verba, post eum nemo alius. 36. quam verba. 118. Communionis auctor, quæ dicitur ante Orationem ultimam. 38. quomodo auctor Orationis Dominicæ in Missa. 126. Præceptis salutaribus, & Libera nos, addidit. ibidem. conciliavit pacem in orbe Dom. post Epiph. 187. addidit. 4. dies Quadragesimæ. 188. lotionem pedum firmavit. 203. Litanias maiores. 211. Stationes ordinavit. 228. Festum Dedicationis Ecclesiæ decrevit. 236

Gregorius iunior, idest, secundus auctor Officiorum in Fecis quintis Quadragesimæ, & ieiunij in iisdem. 192

Gregorius IV. auctor Festi S. Trinitatis. 225

Gregorius VII. firmavit Decreto 4. tempora Quadrage.

Gregorius XI. dici iussit Symbolum in Festis SS. 4. Doctorum Latinorum. 32

Gremiale quid. 79 non est Succinctorium. ibidem. forma. 261

H Ame quid. 63

Hamula. V. Ampulle.

Hanc igitur, quando variatur 37. auctor. 118. cum palmis apertis supra calicem. 119

Hebdomada maior, Indulgentia, Penosa, Sancta, Authentica, Ultima, idem. 194. pro Defunctis in ea orandum. 9

S. Hieronymus ordinator Epistolarum, & Evangeliorum per annum, approbante Damaso. 26

S. Hilarius addidit Hymno Angelico. 18. verius illum convertit in latinum. ibidem.

Hora celebrandi cur ab aurora ad meridiem. 39. tertia, sexta, & nona observantur in Missa solemni. 40. tertia dicitur sacra. ibidem. aurea ibidem. quid, si tarde veniat populus. ibidem.

Index Verborum, & rerum.

- dem. sublata sunt privilegia contra
debitam celebrandi horam. 41. Priui-
legium qua hora possunt celebrare. 40
- H**ostia quid. 106. modica, mundissima,
in modum denarii, rotunda, integra.
ibidem. cum imagine Crucis in altera
tantum parte ibidem. dicitur oblationis
corona. 106. ubi precise locanda in al-
tari. 106. eleuatio in Missa. 121. nun-
quam tegitur palla. 128. quomodo fran-
genda. 128. an eiusdem pars possit da-
ri alicui. 169. Hostia 40. horarum non
cuique danda est. 133. de instrumento
ad Hostias conficiendas. 262
- Hostia consecrata dubia quomodo tra-
ctanda. 172
- Hostia. V. Particula.
- Humeralis. V. Amictus.
- Humiliate capita vestra Deo, quomodo
dicatur. 139
- Hymnologia Catholica. Vide Symbo-
lum.
- Hymnus Angelicus. V. Gloria in excel-
sis.
- Hypante, seu Hypapante quod Festum.
229
- I**acobus quomodo primus Apostolo-
rum Missam fecerit. 3
- Ieiunium prohibetur in Dominicis. 6.
fit in Sabbato, & apud Hebræos. ibi-
dem ante Missam est necessarium.
166. non ieiunio Sacerdoti duo in
Missa conceduntur. ibidem. imme-
mor cibi sumpti an possit celebrare. ibi-
dem.
- Ieiunium Christi quando ceptum, & de-
sist. 190. ieiunium Feria 4. est cele-
bre. 197
- S. Ignatius addidit: Benediculus, qui ve-
nit, &c. 35
- Ignatius Braccius laudatur. 71. 72
- Imagines quando velandæ. 193
- Impropria continent verba Græcæ, & La-
tinæ, non Hebræa. 207
- Incesatio altaris initio Missæ. 97
- Celebrantis post Euangelium. 103. Ob-
latorum. 104. cur in modum crucis,
& circuli fiat, ibidem, & sexies. ibi-
dem. incensantur omnes. ibidem. quo
ordine. ibidem. laicorum, & populi
qualiter fiat. 113
- Incensum an benedicatur ad Oblata in
Parascene. 208. incensum benedictum,
& aqua benedicta pro Defunctis ad-
hibentur. 126. non benedicuntur pro in-
censando Sacramento. 122
- In Christo I. D. N. cur in fine Episto-
le. 26
- Inclinatio capitis ad nomen Papæ, an
etiam in Canone. 115. ad, Per Chri-
stum D. N. vno in loco tantum, &
cur. 124
- In diebus illis, initio lectionum vet. te-
stam. 26
- Infirmus Sacerdotis quoniam excusat ab
onere Missarum. 199
- Insula. V. Planeta Mitra.
- Ingressa quid. V. Introitus.
- In illo tempore: quando omittitur. 29
- S. Innocentius I. auctor, Pax Domini,
128. & pacis danda. 129. iussit reser-
uari Hostiam in diem Parascenes.
179
- Innocentius I I I. auctor, Dona nobis pa-
cem. 129. Orationis: A. cunctis. 21
- Innocentius V I I. iussit dici Symbolum,
in Festis S. Ioan. Baptiste, & Sanct.
Laurentij, quando in Dominica oc-
currunt. 33
- In principio, cur in fine Missæ. 39
cur. Deo gratias, ultimo loco respon-
detur. 140
- Instructionum de nitore Eccles. in Altis
Med. Eccles. quis auctor. 65
quoniam ea sint. 261
- Intentio Ministri in consecratione,
& defectus eiusdem. 163
- Intorticia cur extinguantur post eleua-
tionem Missæ solemnem. 122. quando
non. ibid.
- Introitus quid. 16. à quo. ibidem. alij sunt
regulares, alij irregulares. ibidem cum
signo crucis inchoatur. 92. Camores il-
lius non genuflectunt ad Confessionem.
46
- S. Ioannes nominatus post consecrationem
quis, an Baptista, vel Euangelista, vel
Marcus. 125

Index Verborum, & rerum.

- Ioan. Baptista Missa quando habet, Cre-*
do. 32.33
Ioannes XIII. campanam benedixit. 62
Ioannes XXII. addidit dona nobis pacem.
129. auctor Festi Trinitatis. 225
S. Isidori mitra, & baculus. 77.78
Ite, Missa est, à quo 38. quando dicitur.
ibidem. ad quid. ibidem. versus popu-
lum. 147
Iudica me Deus, à quo in Missa. 89. quan-
do omittitur, & cur. 90
- K** *Yrie eleison unde, 17. cur ante Ora-*
tionem primam. 17. quid signifi-
cet. ibid. cur novies. ibid.
- L** *Aici in Missa solemni quando stent,*
sedeant, &c. 47
Lampas ante Altare ardeat. 65
S. Laurentij commemoratio post Missam.
142. à quo tempore. ibidem. quando ha-
bet, Credo in Missa. 32.33
Lauretana in ade B. Virg. semper dicitur,
Gloria in excelsis, in Votivis B.
Virg. 20
Laus tibi Christe, quid. 29
Lectioarium S. Hieron. 26. Evangelia-
rium. 29
Lectioes sine titulo quid sign. 204.214
Lectorium. V. Pulpitum.
Legatus à latere ubi celebravit, ibi ne-
alius celebret. 63
Leges rubra quid. pag. 1.
S. Leo I. auctor, Orate fratres. 109. Pra-
fationum. 35. incensationis oblatorum.
112. Hanc igitur. 118. Sanctum Sa-
crificium. 123. Ite Missa est. 38. & Be-
nedicamus Domino. ibidem. decrevit
ieiunium in mense Decembri pro Hy-
eme. 184. in Septembri pro Autumno.
228
S. Leo II. iussit dari pacem. 129. auctor
Collecta votiva Apostolorum. 228
S. Leo I. V. cur non meminit cinguli. 73.
auctor Collecta Apostolorum votiva.
237
Leo IX. in Officio 9. lectionum iussit dici
Hymnum Angelicum. 18
Libera nos quesumus, à quo 126. alta-
voce quando. 237
- Liber Evangeliorum in medio Concilio-*
rum. 102
Liber Missalis necessarius ad Missam.
67. aperitur, & clauditur ab eodem. 86.
138. 139. quibus datur osculandus. 100
Liber mysteriorum. V. Missale. liber Sa-
cramentorum. ibid.
Ligneus sonitus à quo, & quid. 62.229
Linea V. Rocchetum.
Linea Dalmatica. V. Alba.
Linea vestes, & panni quomodo mundandi.
263. quomodo mutandi. ibid.
Lingua tres in Missa. 27
Linosstima, quid significet. 74
Linca ad manus tergendas quando mu-
tanda. 263
Linteamen, Linteolum. V. Linteum.
Linteum pro Communionem populi. Lin-
teamen, Linteolum, Dominicalis,
Syndon. 134. formae eiusdem. 258
S. Linus auctor, Communicantes. 118
Litania quid. 216. 221. nihil addatur. ib.
Maiores quae. 221. Missa quae. 222.
Minores. 221. cum Abstinentia. ibid.
occurrentes Maiores in Paschate
transferuntur. 221
Locus sacer, non violatus, necessarius
ad Missam. 60
Lorum V. Mira.
- M** *Agistri Ceremoniarum locus in*
procedendo ad Missam. 86
Magorum adoratio Feria 6. contingit. 186
S. Mamertinus auctor Litaniarum mino-
rum. 222
Mandatum quid, à quo. 203
Manica V. Chirotheca.
Manipulus, Mappa, Sudarium, Cin-
gutum brachiale, Fauon, Phanon,
Mantile, Mappa parva, Linteum,
cinclitulum, Aler, Palla linostima,
idem. 73. quo loco induitur. 74. simbria
addita. ibid. Crux in eius medio. ibid.
cur in laua gestatur. ibid. ligandus in-
fra cubitum. 75. numquam cum pluvia-
li deferitur. 55. significatio allegorica.
79. anagogica. ibid. tropologica. ibid.
quid significet in Subdiacono. 58. Epi-
scopo datur ultimo loco. 79. & initio
Missa. ibid. forma eiusdem. 257
Man-

Index Verborum, & rerum.

Mantile. V. Manipulus.
Mantilia pro purgatorio. 63
Manutergium quid. 63. ne supra calicem
 feratur. *ibidem.* duplex pro manibus in
 sacristia. 142. forma. 257
Manuum ablutio ante Missam. 67. iun-
 ctio manuum. 87. pollice dextro super
 sinistro. *ibidem.* extensio, & iunctio.
 90. ante benedictionem. 108. super alt-
 are. 90. eleuatio ad humeros. 97. oscu-
 lum manus. 93. ablutio post oblata.
 109. depositio super altare. 110. exten-
 sio super oblata. 118. post consecratio-
 nem. 123. ablutio post communionem
 in Missa non nisi Episcopo. 137. iun-
 guntur manus super altare septies. 140.
 ablutio manuum post Missam. 143.
 extra Missam iunguntur ad orationes.
 147
Mappa triplex altaris. 60. Palla dicitur,
 & Syndon. 61. benedicenda. *ibid.* signifi-
 catio. *ibid.* forma earum. 257
Mappa parua. V. Manipulus.
Mappa pro communione. V. Linteum.
Mappula. V. Manipulus. Baldachi-
 num.
S. Marcus Papa Symbolum Nigentum
in Missa post Euangelium dici iussit.
 30
S. Maria. V. Sabbatum dicatum. 6. à quo
 Officium in Sabbato. *ibidem.* eiusdem vo-
 tiue Missæ auctor. *ibidem.* differentiari-
 tus inter Festiuam, in Sabbato, &
 votiuam Missam de B.V. 19. Orat. de
 Spiritu Sancto frequens in eiusdem Mis-
 sis. 24. Oratio de B.V. in Vigilijs, & fre-
 quentissima per annum. 21. eiusdem An-
 nunciationis Festum, qua ratione in
 Hebdomada maiori. 232
*Martyres in communi SS. speciales ha-
 bent Missas in tempore Paschali.*
 235
Martyrium. V. Ecclesia.
*S. Matthias post consecrationem nomi-
 natur.* 125. & post Stephanum, cur.
ibid.
Matutinum cum Laudibus ante Missam
dicitur. 67
*S. Melchisedech candelabra in altari in-
 sit.* 61
 Gauant. Rubr. Miss.

*Memento in Missa ne dicatur alta vo-
 ce.* 42. est oratio priuata. 117. admit-
 tit excommunicatos. 118. non debet
 fieri in momento. *ibidem.* traditur pra-
 xis. 116
Minister necessarius ad Missam. 78. v-
 nus saltem. *ibidem.* non scemina *ibidem.*
*Ministri cantantes in peccato, vel seruien-
 tes, an peccent.* 103
*Misereatur vestri, dicitur, vno communica-
 turo.* 134
*Missæ vox latina, antiquissima, valde
 significatiua.* 2. Missæ accidunt octo
 in genere. 1. ab Hebreis ducit aliquam
 originem. 2. à Græcis sex nomina dan-
 tur. illi 2. quinque significat. *ibidem.* Col-
 lectio, & Dominicum, idem cum Missa.
ibidem. varia nomina apud SS. Patres.
ibid.
Missæ definitio ex omnibus causis. 3
Missæ Apostolorum quibus constaret. 16.
 à S. Petro data forma. 2. & ab eo pri-
 ma Missa celebrata. 3. breuis initio.
 16
Missæ à Græcis quando cæpta dici. 17
 longior, quam latina. 150
Missæ locus. 59. nomina varia locorum.
 65. non in mari, neque in flumine cele-
 branda. 65
*Missæ solemnis Cæremonie in Missali mi-
 nutiores multe desiderantur.* 85. in diebus
 proestis tolerantur aliqui defectus.
ibid.
Missæ finis ibi fit, ubi & initium. 138. in
 fine Missæ quid agendum cum Prela-
 tis. 141
Missæ Defunctorum detrahuntur multa.
 144. si fiat communio intra eam, nulla
 datur benedictio. *ibidem.* oscula prohiben-
 tur. 145
*Missæ de Ferijs priuilegiatis quam Præsa-
 tionem habeant, si occurrant infra octa-
 uas, in festis habentibus propriam Præsa-
 tionem.* 35
Missæ Hora. V. Hora. 150
Missæ partes quando additæ. 149
Missæ inchoata quando repeti possit. 173.
 quando interrupta. *ibid.* concordet cum
 Festo loci, licet discordet ab Officio cele-
 brantis. 172
 ††† 3 Missæ

Index Verborum, & rerum.

- Missa sollemnis*, & eius nomina varia. 85.
Conueniunt cum Officio concordet. 8.
 post aliquam *Horam* canonicam can-
 tanda est. 40. eius *Rubrica* strictioris sunt
 iuris. 174
Missa sollemnis coram Sacramento præ-
 scribitur. 148. & seq.
Missa priuata coram eodem. 149
Missa pro oratione 40. *Horarum* quæ. 148
Missa de die non potest omitti à Canonicis
ob Votiuam seu pro Defunctis. 8
Missæ duæ de Festo, & *Feria* privilegia-
 ta omnino cantanda. 4. & 175. quibus
 diebus. 233. à quibus 176. cur non duæ,
 de die infra oct. & de *Feria* maiori 5. &
 6. neque in Festo occurrente in *Dominica*.
 13. neque de Festo, & de die infra octa-
 uam. 5
Missæ certa concessa quibusdam non pos-
sunt dici ab omnibus, nec in illorum
 locis. 172. *Rosarij* permittitur *Prædi-*
catorum Ordini, non alijs. 234. pro obli-
 gatione *Missæ de Rosario celebranda*. a-
 lia *Missæ de B. Virg.* dici potest. 238.
 multa non approbata, & quæ. 239. xv.
Auxiliatorum, ibidem. de *Patre æter-*
no. ibidem. *S. Gregor.* pro viuis, & de-
 functis. ibid.
Missæ 30. S. Greg. non sunt prohibite. 11.
 quomodo celebranda. 11
Missæ tres nuper ordinati impositæ quomo-
 do dicendo. 9
Missarum reductio prohibita, & moderatio
 quacumque. 181. omnis perpetuum qua-
 ratione fiat. 182
Missarum obligationes, & onera ratio-
 ne loci. 177. temporis. 178. ritus. 179.
 beneficij, seu officij. 181. stipendij. ibidem.
 vacatio à *Missæ* quotidiana quando.
 179
Missæ valor an infinitus. 116. quomodo ap-
 plicandus. ibidem. *Missæ plures uno die*
 quando dici possint. 178
Missam inceptam supplere quis potest.
 169. & tunc quomodo sacrificium appli-
 cet. 179
Missæ debet dici cum A. B. C. D. E. 177
Missæ votiuæ potest compensari cum Mis-
sæ diei occurrentis. 179. item *Missæ de*
Requiem. 180
Missæ cum Ordinationibus. 184. 185
Missæ Parochialis sine cantu est priuata,
 non proprie *Conueniunt*. 40
Missæ breuiores nunc, quam antiquitus.
 151. qua breuitate dicenda. 177
Missæ expositio mystica iuxta ordinem to-
tius vitæ Christi. 150
Missæ nomen unde. 2. alia nomina.
 ibidem. quis auctor. ibidem. ordo & partes.
 39. sine eo non fit *Missæ* 67. quomodo de-
 feratur ad Altare à ministro. 83. forma
 eiusdem. 258
Mitra, Apex, Sertum cum gemmis, co-
 rona Sacerdotalis, Corona gloriæ, Pi-
 lens, Galea, Thyara, Infula, Cydaris,
 Phrygium, Lorum, Auriphrigium,
 circulare. idem. 77. forma. ibidem. signifi-
 catio anagogica. 79. tropologica. 80.
Mitra S. Siluestri. 77. *S. August.* ibidem.
S. Isidori. ibidem. quando data *Abbati-*
bus. 77. forma propria. 260
More solito, non semper significat totum
 ritum, sed partem eius primariam. 209
Moxætia, Burrus lacernus, idem 88. indi-
 cat iurisdictionem. ibidem. cum rocchet-
 to nudo plenariam. 88
Mundandus est, qui alijs prædicat. 100
Munditia suppellectilis sacre fuisse describi-
 tur. 261
N In Oratione. A cunctis, quid. 21
 in Canone, quid. 117. 123. in *Mis-*
 sis defunctorum. 243
Natalis Domini habet certum diem. 185.
 tres *Missæ*. ibidem. qua ratione ce-
 lebrantur. ibidem. quæ hora. 41. si prima
 ante mediam noctem ex privilegio,
 quomodo ieiunius erit celebrans. 186.
 An omnes tres ante diem celebrari
 queant. ibidem. An una ex tribus satis,
 & quæ. 186
Natalis Episcoporum dies, qui. 239
Natalitia Sanctorum. V. Festa.
Nauicula, & *Acerra*, idem 93. forma
 eiusdem. 256
Necessitas vrgens ad Missam quæ. 166
Nicenum Symbolum in Missæ. à qua. 30
Nicol. I. iussit dici Gloria in excelsis in Cæ-
 na Domini. 18
Niger color quando adhibendus. 52
 Nota.

Index Verborum, & rerum.

Nola. V. Campana.
Nota in Passione ꝑ C. S. quid. 197
Nuptia quæ non benedicenda. 50
Oblatio populi in Missa quando. 108
 quomodo. ibidem. in Missa noua.
 ibidem. non datur benedictio in fine.
 ibid.
Oblationis Corona. V. Hostia.
Ad Occidentem orabant Hebræi. 98
Octaua est prorogatio Festi. 4. & 229. cur
aliquorum tantum Octaua celebratur.
ibidem ritus. ibidem. mystica causa.
ibidem.
Octaua Natiuitatis Domini. 187. Sancto-
rum Stephani, Ioannis, Innocentium.
ibidem. Epiphaniæ. 187. Paschatis. 220.
Ascensionis. 222. Pentecostes. 223. Corpo-
ris Christi. ibidem.
Octauarium Romanum. 229
Oculorum eleuatio nonies in Missa. 140
Offertorium quid. Offerenda. 34. à quo.
ibidem.
Omissio in Missa minus peccatum, quam
commissio. 172
Omnium Sanctorum Festum non includit
Trinitatem. 49
Oraculum. V. Missa loca.
Orale non est Amictus 73. quid. ibidem.
Orandum ad Orientem septem de cau-
sis. 98
Orans populus acclinis esse debet. 99 quan-
do genuflectus orare debet. 44. & tempo-
re Paschali. ibid.
Orarium. & Orarius. V. Stola.
Orate fratres, à quo. 109. quo ritum. ibi-
dem.
Oratio, Benedictio, idem. 20. Collecta.
ibidem. breuis esse debet. 20. Aucto-
res Orationum. ibidem. numerus in
Missa quis. 22. tres tantum in Semi-
duplicibus. 20. non quatuor in Dom.
& Fer. Quadrages. 24. non ultra sep-
tenarium. 24. septem ad libitum quo-
modo intelligantur. ibidem. Vna ex
Romana traditione. 20. Dux sub una
conclusionem dantur. 15. non in Missa
pro gratiarum actione. ibidem. quali-
tas Orationum. 21. & sequen. ordo
earum qui. 14. pro Defunctis penulti-

mo loco ponitur. ibidem. de Beata
Virgine sæpius. 21. à superioribus
indicta pro re graui, quo loco dici-
tur. 24. an semper. ibidem. pro se-
ipso Sacerdote, coram Prælato pro-
prio omittenda. 21. A cunctis, quis
auctor. 21. quando mutatur. 24. illud
N. quid significat in ea. 21. anteponi-
tur nominibus Apostolorum, si digni-
tas Patroni postulet. 241. Omnipot-
tens, &c. qui viuorum dominaris,
quis auctor. 241. tres addit à Sanct.
Petro, quæ. 16. si due coincidant, quæ
mutanda. 16. ad Patrem, & Filium.
numquam ad Spiritum Sanctum di-
riguntur Collectæ. 25. varia conclu-
sio. 25. in ea tamen mentio Trinita-
tis. ibidem. breuior conclusio quando
fit. ibid.
Orationes secreta. 34. post communio-
nem Collectæ dicuntur, & benedictio-
nes 38. titulus earum, Ad complen-
dum. ibidem. cum extensione manuum
dicuntur omnes in Missa tantum.
97. iunctis manibus extra Missam.
147. Oratio vltima in quadragesima
vnde. 138. Orationes iaculatoria in
Missa. 42
Oratio nulla est frustra in Missali. 240
Orationes ante Missam quæ. 67. vnde.
ibidem. ad indumenta. 72. usus earum
an necessarius sub peccato. 67. & 72.
post Missam quæ. 142
Oratio Dominica à quo in Missa 126. cur
alia voce. ibid. an extra Canonem sit.
126. additur preludium. ibid.
Oratio sollemnis pro Defunctis. V. Abso-
lutio.
Oratoria priuata quando non admittant
Missam, etiam posito priuilegio ibidem
celebrandi. 63. à quo deputanda 59. in
Oratorijs Regularium qui possunt cele-
brare. 63
Oratorium. V. Ecclesia.
Ordinationes in Sabbatis 4. temporum à
quo. 184. in Sabb. Siueñtes. 193. cum
ieiunio, & Missa vnde. 185
Ordo Romanus à quo. Vide Indicem pri-
mum.
Oremus, ante Orationes, quid. 15. ante

Index Verborum, & re rum.

- Offertorium.* 34. cum extensione, & in-
 tione manuum 90. dicitur Indictio ora-
 tionis. 98
O Sacrum conuiuium, explicatur. 107
Osanna, dicitur bis. 35
*Oscitantes digito pollice sibi os signant si-
 gno crucis.* 221
*Oscula rerum, dum dantur, & recipiun-
 tur 99. manuum. ibidem. textus Euan-
 gelici. 10. cur ab vno tantum liber E-
 uangelium osculatur. ibid. altaris oscu-
 lum nouies fit in Missa. 140. omittun-
 tur oscula manus & rerum coram Sa-
 cramento. 148. & in Missa Defuncto-
 rum.* 143
P *Alatium Episcopi non est domus pri-
 uata. 59. in eo Missa dici potest. ibi-
 dem.*
*Palla quid. 69. corporalis pars. ibidem. à
 quo. ibidem. materia eiusdem. 69. cur
 Animetta. ibidem. non benedicitur se-
 paratim à corporali. 70. duplicis palla
 usus non communis esse debet omnibus.
 70
 Palla corporalis. V. Corporale.
 Palla linostima. V. Manipulus. & 58.
 Pallium Altaris. 62. an benedicendum.
 ibidem. velum dicitur. ibidem. pallia
 auro texta sub Hormisda. ibidem. ta-
 bula lignee ad ea extendenda. ibidem.
 significatio. ibidem. Crux in medio sit.
 62. forma eiusdem. 258. quomodo recon-
 dendum. 264
*Palmarum benedictio. 194. processio. 196.
 mysteria.* 197
*Panis, materia Sacramenti, qualis. 159.
 defectus in eo. ibidem. benedictio eiusdem
 à S. Petro. 247. distribuebatur in fine
 Missae.* 138
*Papa in Missa priuata quas habet prae-
 rogatiuas. 88. ubi celebrat ipse, non
 celebrat alius. 64. Papae nomen quid
 significet. 115. nominatur in Canon.
 ibidem. an possit concedere Missam in
 solo pane. 162. eiusdem Creatio, Coro-
 natio celebranda. 239. Romam ibant
 Episcopi in hanc causam ibidem. ad eius
 nomen caput inclinatur. 97. 115. stola
 vitur extra Sacramentalia, ut pro-*
 prio habitu. 104
*Paramenta pro Sacerdote nunquam in
 Altaris medio ponuntur. 70. neque
 sumuntur de altari. ibid. quae usui non
 sunt, comburantur.* 168
*Parascene, cœna pura. 103. à quo ibidem.
 ritus, ibidem. cur ea die non consecra-
 tur. ibidem. cessant officia Sacerdo-
 tis.* 104
*Passio in nudo pulpito cantatur. ibidem.
 an eodem die, si accidat Festum,
 Missa sit audienda. 211. an uem
 communicandus sit populus. ibi-
 dem.*
Paratoria, idest, capse Calicum. 68
*Parenthesis in Oratione Secreta Dedi-
 cationis Ecclesiae quid importet.*
 236
*Parochus tenetur applicare sacrificium pro
 ouibus aliquando. 180. an in Festis pos-
 sit stipendium accipere ab alio pro Mis-
 sa.* 180
*Particula, Hostia, an recipi possit particu-
 la consecranda. ab imò Hostia an, à
 summo praecidi debet particula in Cali-
 cem mittenda.* 128
Paschale tempus est Remissionis. 220
*Paschalis elogia. 220. in Dominica ce-
 lebratur. ibidem. à quo. ibidem. octa-
 ua à quo. 221. Pascha petuum, seu
 competentium. V. Dominica Palma-
 rum.*
*Passio à quo legi inssa. 197. in nudo pul-
 pito. 204. legitur cum lumine in Al-
 tari, excepta Parascene. 197. Notae
 † C. S. quid significant. 197. Passio
 Christi indicatur in vestibus Sacerdo-
 talibus.* 79
Pastophorium. V. Tabernaculum.
*Patera. 68. ex qua materia. ibidem. quae
 forma. ibidem. vas sacrum. 68. subius
 corporale absconditur. 106. in manu
 Subdiaconi velatur. 112. pars interior
 respiciat Subdiaconum. ibidem. non
 tenetur ab eo in Missa Defunctorum.
 ibidem. non adhibetur pro Tabella pa-
 cis. 136. neque sub mento communican-
 tium.* 137
*Patronus quem locum habeat in Oratio-
 ne: A cunctis. 241. Potius Patroni
 an**

Index Verborum, & rerum.

- an excludat: A cunctis. 24
S. Paulinus campanarum auctor. 62
S. Paulus quando Romam est ingressus. 7.
 eiusdem Epistolæ tantum legebantur. 26.
 orat genibus flexis tempore Paschali. 44.
 institutor diei Parasceues. 103.
 Virtus Conuersionis eius, quomodo dicatur. 238
Pax Domini, &c. à quo. 128. datur pax cum osculo Altaris. ibidem. cum amplexu. 136. per genas sinistras. ibidem. cum osculo. 128. cum Tabella sacra. ibidem. & 176. nequaquam cum patena. 136. auctor huius ritus dandi pacem. 129. non datur in Missis defunctorum. ibidem ad ea verba: Pax Domini, standum est, & cur. 48. de ordine, & ritu dandi pacem. 128. quibus danda in Missa priuata. 129
Pax Vobis. V. Dominus vobiscum. 66. dicitur tantum cum Hymno Angelico. ibid.
Peccatorum genera nouem. 151
Pectoris tunso, quid. 90. unde. ibidem.
Pedules. V. Calige.
Pedum. V. Baculus.
Pedum ablutio in Feria 5. Coene Domini. 202
Pelagius I. instituit hora nona celebrari in ieiunijs. 40. memoriam Defunctorum in Missa decreuit. 124
Pelagius I I. nonem Praefationes approbavit. 35
Peluicula qualis. 258
Pentecostes quid. 223. in Dominica celebratur. 224. septem hebdomada ante. & septem dies post eam. ibidem. de 4. temporibus eiusdem. ibidem. Feria V. Officium idem cum Dominica. ibidem. octauam habet. 224. quando terminatur. ibid.
Peplum sudarium. V. Velum calicis.
Pera. V. Bursa.
Per Christum Dominum nostrum, quin- quies in Canone. 26. & 125. cur abbreviata conclusio. 134. cur vno loco tantum inclinatur caput ad hac verba. 134
Persusio. V. Purificatio.
Per omnia secula, &c. cur altè. 114. an sit principium Praefationis. 34
Perspicilla deponuntur extra corporale. 98
Petasus. V. Campana.
S. Petrus primus celebravit Missam. 3. & quando. ibidem. addidit Missæ tres Orationes 16. Liturgia eiusdem. 2. & 16. quando Romam sit ingressus. 7. addidit (enim) formæ consecratio- nis. 134. instituit Aduentum. 189. Ro- mæ Quadragesimam. 188. Pascha in Dominica. 220. Planeta S. Petri, ubi. 80. Panis benedictio à S. Petro orta. 244
Phanon. V. Manipulus.
Phelonion. V. Planeta.
Phrygium. V. Mitra.
Phylacteria. V. Crux pectoralis.
Pileoli vsum quis concedat in Missa. 83
Pileus. V. Mitra.
S. Pius I. statuit pœnas effundenti calicem. 171. an sint in usu. ibidem. decreuit diem Paschatis. 220
Pius V. addidit Symbolum Festo S. Tho- mæ. 32. concessit Regi Hispaniarum nominari in Canone in Hispania. 116.
Pixis, ciborium paruum, arca illustra- tionis, turris gestatoria idem. 84. an consecranda. ibidem. ex qua materia. ibidem. sine corporali inus. ibidem. quomodo purificanda. 134. quid si cooperta consecratur. 166. forma eius- dem. 259
Placeat tibi, &c. 140
Planeta S. Petri. 76. S. Gordiani qua- lis. 48. penula, casula, insula, tu- nica, cappa, phelonium, idem. 75. 76. forma eiusdem. 53. 76. 259. signifi- catio anagogica. 79. allegorica. 80. tropologica. ibidem. planeta plicata, cur ministris datur. 58. cur deponi- tur à cantaturis Epistolam, seu E- uangelium. ibidem. quibus Regula- ribus conceditur. 58. eiusdem eleua- tio in Missa. 119. quomodo recondenda. 263
Pluvia.

Index Verborum, & rerum.

- Pluviale* quid. 62. § 3. à quo. *ibidem*. eiusdem usus. *ibidem*. significatio. *ibidem*. non benedicitur. 56. forma eiusdem. 256. quomodo recondendum. 264.
- Poculum*, mysticum, sanctum. V. Calix.
- Poderis*. V. Alba.
- Pœnitentiam* facere, est genuflectere. 43
- S. Pontianus* Confessionis ante Missam auctor. 90
- Pontifices Summi*, qui ritus decreverunt. Vide Indicem secundum.
- Præceptis* salutaribus moniti. 126
- Præfatio* quid. 34. qui auctor. 35 initium eiusdem. *ibidem*. novem præfationes approbate. *ibidem*. ordo earum. *ibidem*. de B. Virg. à quo addita. *ibidem*. in Ferijs privilegiatis quæ dicenda. 35
- Pralati* ad Confessionem non genuflectunt. 45. eorum locus ad Missam privatam. 88
- Preces*, quæ in Secretis addi possunt. 42
- Privilegium Minorum* de Gloria in excelsis nullum. 20
- Processio* quid. 54. unde. *ibidem*. multiplex. *ibidem*. cum Cruce. *ibidem*. cum velo ad Crucem à Regularibus. *ibidem*. imagine Christi Clerum non aspiciente, qui sequitur. *ibidem*. ante Missam qualis. 86. non cantat Celebrans in processione S. Sacramenti. 201. Processiones nigra, quæ. V. Litania maiores. Processio septiformis. *ibidem*. Processio Corporis Christi. 225. Processio cum cereis benedictis, à quo. 220
- Prophetia* sine titulo leguntur. 214 ordo eas legendi in Sabbato Sancto. 215
- Protonotarij* non genuflectunt ad Confessionem. 46. eiusdem vetitus annulus in Missa. 78. non possunt benedicere paramenta. 247
- Psalmus* pars Introitus. 17
- Psalterium* totum ante Missam dicebatur. 17
- Psychia*. V. Palla.
- Publica causa*, & gravis, quæ. 10. si celebretur in violaceis, non dicitur Gloria, neque Credo. *ibid.*
- Pulpitum Evangelij*, Tribunal, Ambo, & alia nomina. 102. 104. nudum pro Passione. 104
- Pulvinar*. V. Cussinus. forma eiusdem. 259
- Pulvis*, & cinis simul, quid. 192
- Purificatio*, perfusio, vino fit, & quæ ratione. 132. non in calice in primis. duabus Missis Natalis Domini. 167. communicati purificantur aqua & vino. 134
- Purificationis Festum* cum processione, &c. 229
- Purificatorium*. 68. an benedicatur. *ibid.* Crux in eius medio. *ibidem*. forma eiusdem. 259
- Q**uadragesima quid. 188. cur coniuncta Paschati. *ibidem*. ieiunium Paschatis est dicta. *ibidem*. non adhibentur Dalmatica. 57
- Quadragesima* sex annis adificatum templum corporis Christi, quomodo. 189
- Quatuor tempora* à quo. 184. quare. *ibid.* dua lectiones in Fer. 4. *ibidem*. sex in Sabbatis. *ibidem*. sexta lectio semper de tribus pueris, cum Oratione, sine Flectamus. 184. quatuor tempora in 3. Hebdom. Adventus, à quo. *ibidem*. Pentecostis cum laetitia. 224. quatuor Septembris à quo. 228. si in Festum incidant, est adhuc ieiunandum. *ibidem*. Missæ 4. temporum cedit Missa infra Octavam. 5. quæ Præfatio in Missa de Feria infra Oct. B. V. vel in die Octava. 36. in Collegiatis non omittenda, si occurrat in Festo. 175
- Quinquagesima* quid, & à quo. 188
- Quinque verba* consecrationis, cur hic numerus. 118
- Qui pridie*, &c. à quo. 119
- R**eges an in Canone nominandi. 116
- Rex Hispaniarum* in Hispanijs recte nominatur. *ibid.*
- Regula illa*: de eodem bis non fit mentio in Missa, explicatur. 240
- Regu-

Index Verborum, & rerum.

- Regulares non canonici non debent vi-
bireto 82. An teneantur cantare**
Missas duas de Festo, & Feria. 175.
**eorum Ecclesie non sunt collegiata. ibi-
dem. tenentur se conformare inten-
tioni superiorum in applicatione sacri-
ficij. 180. eorum voluntatem potest ir-
ritare superior etiam in applicatione**
sacrificij. ibidem. qualis eorum Crux
processionalis. 53. tenentur celebrare
Festum Patroni loci, non Octauam.
235
Reliquia insignis, ut dicatur. Credo,
que. 32
Reliquia SS. necessaria in altari. 61. cur,
**ex S. Augustino. ibidem. & approba-
te. ibidem. quid, si non sunt reliquie?**
91. earum incensatio in altari qualiter
**fiat. 93. earum vultus. ibidem. ubi lo-
canda. 64**
Requiescant in pace. 37. dicitur versus
altare. 138. semper in plurali. 37. &
147
**Requiem aternam non dicitur ad, Lau-
do. 109**
Res gravis quæ. V. Publica causa.
Reuerentia quadruplex dicitur. 83
Riccha. V. Rocchettum.
**Rocchettum, linea, Ephod, Supparus, Ric-
cha idem. 71**
Rogationes. V. Litanie. Missa sine
**Gloria, Credo, cum Præfatione fe-
riali, etiam in Litanis maioribus.**
222
Rosa aurea Pape. 190
Rosarij Missa quibus concessa. 238. verita.
ibidem. eius Festum quale. 234
Rotunditas Hostiæ. Patens, Calicis,
quid. 106
**Rubeus color quid significat. 50. quando ad-
hibendus. ibid.**
Rubricæ quid. 1. generales quando additæ
Missali. ibidem. præceptiva quæ.
173. directivæ. 176. collector earum. 2.
Rubrica singularis restituta in Missali.
142. Rubricarum obligatio maxima ex
Tridentino. 177
S. Abbas dicendi Trisagij auctor. 221
Sabbatum dicatum B. V. 6
Sabbatum Sanctum. 211. eiusdem ritus.
ibidem. non habet Officium Vesperarum.
**219. Vesperæ extra Chorum. ibi-
dem. an alia Missæ dici possint. ibi-
dem. quale in hoc casu exordium erit**
**Missæ. 219. an communicatio laicorum ad-
mittenda. ibid.**
Sabbatum in Albis. 221
Sabinianus auctor campanarum. 62
**Sacerdotis nomen. 66. virtutes in vesti-
bus notatæ. 79. dignitas coram Pape**
90. communicet cum stola. 137. 199.
an sub mortali. ibidem. obligationes,
& onera Missarum nouerit, fuisse. 177. &
seqq.
**Sacramenta integre sumenda à celebran-
te, & quomodo. 130. & 169**
Sacramentale. V. Missale.
Sacrarium quid. 172
Sacrificij applicatio practica. 116. valor.
ibidem. portiones tres. ibidem. quibus
tribuantur. ibidem. satisfactorium
est, meritorium, & impetratorium. 117.
suppleri potest ab excommunicato, &c.
169
Sal cur ante benedicatur, quam aqua, & cur
miscetur. 244
**Sanctorum Missa in Festis proprijs admit-
tit, Gloria in excelsis, licet Officium non**
fiat. 19
Sanctorum commemoratio in Canone.
118. 119. ante consecrationem cur.
118. Catalogus eorum à quo. ibidem.
**quot nominantur. ibidem. non Con-
fessores. ibidem. qui ultimi in mar-
tyrio fuerunt, non sunt ultimi in no-
minatione. ibidem. non ideo exclu-
duntur alijs Sancti à Canone. ibidem.**
**post consecrationem quindecim nomi-
nantur, octo viri, septem mulieres.**
125
**Sandus, Sanctus, &c. est Hymnus An-
gelicus. 35. Victorialis, Triumphalis**
**Cherubicus, & primæus dicitur. ibi-
dem. quo auctore. ibidem. in Mis-
sa solemnè à celebrante non debet omitti.**
114
Sandalia quid. 76. & Sandalium. ibidem.
forma. 260
Sapien-

Index Verborum, & rerum.

- Sapientia titulus communis est lectionibus*
Proverbiorum, Canticorum, & Ecclesiastici in Missa. 26
- Scriptores de sacris ritibus in Indice primo.*
- Scyphus aque pro Missa.* 63
- Secala non est triticum.* 159
- Secretarium Tabella.* 62
- Secreto dicuntur multa in Missa octo de causis.* 42
- Sedere quando convenit in Missa.* 46
qua ratione sedendum à celebrante, & ministris. 95. *in qua parte.* 46.
quibus, ibidem. sedent in choro ad incensationem altaris, & oblatorum. 47
- Septuagesima tollit Alleluia. 190. quid, & à quo instituta.* 188
- Sequentia, prosa, iubilatio, idem. 11. qui primus auctor. 27. qui alij. ibidem. iungitur cum Alleluia. 28. Auctor Sequentia Paschalis. ibidem. & 220. Pentecost. 28. Corporis Christi. ibidem. Defunctorum. 241*
- Sequentia S. Evangelij, quid.* 29
- Seraphim in Præfatione cuius generis.* 35
- Sergius auctor, Agnus Dei. 127. & processione cum Cereis benedictis.* 230
- Sermo pro Defunctis quando fiat.* 145
- Sexagesima quid. 188. à quo ibidem. Colletatur de S. Paulo.* 190
- Sic dicitur etiam in Missis B.M. explicatur.* 19
- Sicut erat, &c. a Niceno additum.* 7
- Signum crucis. V. crucis signum.*
- Sinistra super Altare in benedictione quid.* 108
- Silnerius Papa velari patenam iussit.* 111
- S. Silvester dedit Dalmaticas Diaconis. 55. & manipulum. 58. dicitur auctor corporalis linei. 70. concessit Dalmaticam Episcopis. 80. eiusdem Mitra qualis.* 76
- Simplicius Papa ordinationes habuit mensis Februario.* 184
- Siricius auctor, Communicantes.* 118
- Sixtus I. auctor corporalis. 69. & memoria Defunctorum in Missa. 124. au-*
- tor, Sanctus, Sanctus, &c.* 35
- Sixtus II. decrevit Missam celebrari in altari tantum.* 59
- Sixtus V. addidit Symbolum festo S. Bonaventuræ.* 32
- Solea. V. Caliga.*
- Solemnitates. V. Festa.*
- Sponsorum benedictio cum Missa. 240. qui Missa ritus. ibidem. communicare debent sponsi. ibidem. non omnes sponsi benedicendi.* 50. 240
- Standum in Missa solemniter, quando. 47. ad Orationes. ibidem. stare iustorum est.* 97
- Stannea supellex quomodo mundanda.* 262
- Statio quid. 228. initium, & finis Stationum.* ibid.
- S. Stephanus Papa iussit in Dominicis dici, Gloria in excelsis. 18. vestes sanctas sacrificio destinavit.* 48
- Sternutanti dicitur: Deus te iuvet.* 221
- Stipendia Missarum quæ, & quando peccatur in ipsis.* 204
- Stola, orarium, orarium, idem. 74. auro texta donata à Constantino. 48. Diacono quis dedit. 55. Sacerdoti, & Diacono tantum data. 74. Vnde nomen. ibidem. forma. ibid.*
- Significatio anagogica. 79. allegorica. ibidem. tropologica. 80. usus eiusdem cum forma crucis ante pectus. 55. & 75. non longe à collo. tanquam iugum. ibidem. parte dextra super sinistram. ibidem. cingulo est firmanda. ibidem. ab Episcopo non ducitur in modum crucis. 75. non danda ministris more Sacerdotali. 56. neque loco pluvialis, nisi celebranti in munere Sacerdotali. 55. habitus Papalis stola. 104. Romæ sine stola concionandum. ibid. forma eiusdem.* 259
- Subbiretum mitrale.* 260
- Subdiaconi propria vestis. 58. in albis ministrabant. 56. datus fuit illi manipulus, & cur. 59. in fine benedicunt, non ante lectionem. 161. si ministrat in peccato sine manipulo, non peccat. 102. non genuflectit in Evangelio. dum cantatur. 45. & 103. quando illi cura Mis-*

Index Verborum, & rerum.

Missalis incumbit. 139. *desert calicem in sinistra.* 115
Subtile, & Tunicella idem. 56
Subucula. V. Tunicella.
Succentor quid. 197
Succinctorum non est Gremiale. 79
Succinctorum Papale quid. 257
Sudariolum ad nares emungendas extra Altare sit. 63. quomodo portandum. ibidem.
Sudarium. V. Manipulus.
Supellex sacra quam veneranda sit. quando oppignerari vendique possit. 264
Superhumeralis. V. Amictus.
Superpelliceum. 72. significatio. ibidem. usus. ibidem. Cotta dicitur. ibid. forma illius. ibid. & 259
Supparus. V. Rocchettum.
Sursum corda, unde 34. cuius casus. ibidem.
Suscepti qui dicantur in Missa. 116
Symbolum quid. 29. varia nomina. 30. initio recitabatur, quod est Apostolorum. ibidem. tum Nicenum. ibidem. negat Baronius. ibidem. deinde Constantinopolitanum in Missa. ibidem. Ecclesiasticum quale. ibidem. post Euangelium à quo. ibidem. Roma post Bened. V. I. I. 31. dolet dici Baronius. ibidem. quando dicendum. ibidem. 32. non sufficit concursus populi, ut dicatur. 33. ad ea: & in Spiritum Sanctum, caput non inclinatur. 156. signum crucis in fine. ibidem.
Symmachus iussit Hymnum Angelicum dici in Dominicis & in festis Martyrum. 18. eiusdem Hymni quomodo dicitur auctor. ibid.
Syndon. V. Corporale. V. Linteum V. Velum Subdiaconi.
Syndones. V. Mappa.

T *Abella sacra ad dandam pacem que. 129. cur adhibita. ibidem. cum velo. 130. quando sit tergendam cum eodem velo. ibidem. forma eiusdem. 259*
Tabellæ tres in Altari. 62. forma. 259
Tabellæ Aurora, Merid. Medis no-

ctis. 250
Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, pastophorium, thalamus 83. ad formam columbae. ibidem. armariolum ligneum. ibid. non vestitur colore nigro. 64. forma eiusdem. 259
Tapetia quomodo mundanda. 264
Te igitur. 115. cur Canon incipit à T. ibidem.
Tela stragula Altaris quæ forma. 259
S. Telesphorus auctor Hymni Angelici. 18. Tractus. 28. horam præscripsit Missa solemni. 40. Quinquagesimæ, & Quadragesimæ ritum decrevit. 188
Templum. V. Ecclesia.
Theodorus I. auctor Cerei Paschalis. 214.
Thalamus. V. Tabernaculum.
Thuribulum, thymiamaterium idem. 93. quid significet. ibidem. forma eiusdem. 259
Thuriferarius quomodo gestet thuribulum, & naviculam. 86. quomodo ministret celebranti. 93. amouet librum de Altari in incensatione. 95. 113. ante crucem processionalem præcedit. 146.
Thus id maiori quantitate sit, quam alia aromata. 93. thuris benedictio. ibid. non benedicuntur aliquando. 129. cur pro Defunctis. 146
Thyara. V. Mitra.
Thymiamaterium. V. Thuribulum.
Tinnabulum. V. Campana. forma eiusdem. 259
Titulus Ecclesiæ. V. Patronus.
Tonsura quid signif. 71. qualis ministrorum. ibid.
Tractus quid. 18. auctores. ibidem. dicitur in concursu populi. ibid.
In Translatione Sanctorum an dicatur Credo. 32
Translato festo quomodo de eo cantetur Missa, & quando. 12
Tribunal. V. Pulpitum.
Trinitatis Festum à quo. 225. an octaua sit Pentecostis. ibid.
Trisagion græcum quo auctore, à latine cantatur græce in Parasceue. 207
Tunicella Subdiaconalis, subtile, subucula.

Index Verborum, & rerum.

- cula, idem. 55. à quo data. 56. significatio. ibidem. non adhibetur in diebus ieiuniorum, Vigilijs exceptis. 77. Episcopus eam induit. 57. significatio anagogica. 79. tropologica. 80. forma. 259
- Turris gestatoria. V. Pixis.
- V** Asculum. Vas mysticum. V. Calix.
- Vas Hostiarum quale. 259
- Vas pro calicibus lauandis. 259
- Vela quid. 200
- Velamen, velamentum, & alia nomina, velum Calicis. 69. sericeum. ibidem. an benedicendum. ibid. significatio. 151. forma. 259
- Velare caput, quid signif. 83
- Velum Subdiaconi, syndon. 111. forma. 259
- Velum de Cruce Regularium pendens quid significat. 54
- Verba enuntiatiua in Rubricis sunt imperatiua. 176
- Vestes Sacerdotales à quo. 47. quales. ibidem. non immunda, nec lacerae. 70. benedicenda. ibidem. quomodo lauanda. ibidem. omisso vnius vestis est lethalis. 76. significatio vestium Sacerdotalium allegorica. 79. earundem & Pontificalium anagogica. ibidem. tropologica. 80. cur multae sint. ibidem. sex sunt Sacerdotis. ibidem. quo ordine deponuntur in fine Missae. 143. non benedicta assuta benedicta non ideo illa benedicta dicitur. 247. Veteres comburenda. 168
- Vestis talaris caracalla idem. 71. breuior quibus permittitur. ibid.
- Vicario generali celebrante, quot candelae, quot ministri. 62
- Vicario Apostolico non desertur liber osculandus. 101
- S. Victoris Decretum de Paschate. 200
- Viduae nuptiae non benedicuntur. 50
- Vigilia Natalis Domini. 185. si in Dominica, quando cantanda Missa. ibidem. Epiphania, & Ascensionis siue ieiunio. 6. in Vigilia Ascensionis Missa tres. 222. Pentecostis cum ieiunio, & à quo. ibidem. ritus eiusdem. 223. baptisumus in ea die sollemnis. 224. dicitur Credo in Vigil. Natiuitatis, & Epiphaniae. si in Dominica. 33. & 186
- Vigilia Sanctorum vnde 226. à S. Ambrosio non abrogata. 227. cur introducta. ibid. sine Credo. 33
- Vigilia Missa excludit Missam de die infra oct. 5. quando dicitur in Sabbato vice Dominica. ibidem. Dalmaticae in ijs adhibentur. 57. Vigilia S. Ioan. infra oct. Corpor. Christi an Missam habeat. 5. quam Praefationem. 35. Vigilia Sancti Ioan. & Apostol. infra octauam Corpor. Christi communem habent Praefat. ibid.
- Vinum pro Eucharistia. 160. desectus in eo. ibidem. vinum ex aqua miraculosum est apta materia. 160. quid de celebrante, qui vult non bibere vinum. 132
- Violaceus color quando adhibendus. 50. 51
- Virga Pastoralis. V. Baculus.
- Viridis color, & communis dicitur. 50. eius usus. 51
- Vitrea quomodo purganda. 262
- Vmbellarum varia forma. 260
- Vincto. V. Pulpitum.
- Voce clara quae dicenda in Missa. 41
- Vomitibus Eucharistiae quando licitus. 171
- Votina Missa quid. 6. non concordat cum officio. 41. qua hora sollemnis dicenda. ibidem. votinaum ordo, & quibus diebus. 7. non in Dominicis dicitur. ibidem. non debent dici quando prohibetur fieri Festum de duplici 8. votinae de Cruce & Passione tempore passionis, vt alia votinae. 89. de Apostolis cur Feria quarta. 7. de Assump. Natiuit. & huiusmodi votinae, quae ratione dicantur. 238. vice Missa de Rosario, quae dicenda. ibidem. de alijs Apostolis & Sanctis quomodo votinae dicuntur pro varietate temporum. 238. in votina pro gratiarum actione quotuplex oratio. 15. & 239. quae Praefatio in votinis, infra Natiuit. Domini. 36. quod Euangelium in fine.

Index Verborum, & rerum.

- in fine. 39. qualis votiva in Adven. & *VRBANVS VIII.* decreuit multa
infra octauam Pascha, si dicatur. de celebratione Missarum. 177. bis
238 in anno a Regularibus legenda.
182.
S. Urbanus I. calices aureos, & argenteos
iussit. 68
Urbanus II. Officium B. Virg. instituit in
Sabbato. 6. ieiunium autumnale in Se-
ptembri. 227. Praefationis de B. Virg. au-
ctor. 35
Urbanus IV. auctor Festi Corporis Chri-
sti. 225
Urbanus VI. iussit dici Symbolum in
Missa Doctorum. 32

Z Acharias iussit, ne velato capite ce-
lebretur. 83
S. Zephyrinus vitreos decreuit Calices.
68
Zona. V. Cingulum.
Zosimus auctor Benedictionis Cerei Pa-
schalis. 214

FINIS.

NEA-

NEAPOLIO
COMITOLVS
EPISCOPVS PERVSIAE.

Instituta Clericorum Academia de Sacris Ritibus, & Cantu Gregoriano, annuo-
que redditu perpetuo de ære suo stabilita, Auctoris horum Commenta-
riorum opera vsus, & iisdem Commentarijs in eandem causam ab
Auctore ibidem in librum edactis, sequentia carmina scripsit.

LUCIDATIO RVBRICARVM
MISSALIS, ET BREVIARII.

Natura mater omnium
Intus alit, quæ parturit,
Emissa sætu prouidet,
Quo nutriantur vberè.
Videmus animantia
Ex utero vix edita
Appetere, & exugere
Mammas genitricis suæ.
Quin illa, quæ sensu carent,
Hanc bonitatem sentiunt
Telluris, ex qua prodeunt
Errore pulso protinus.
Vt educant & procreent
Consimilem prolem sibi
Sufficienter congrua
Prouisam & alimonia.
Natura, qui verus Deus,
Quarumque rerum statui
Conuenienter incubans
Gratuita non deserit.
Quæ generantur Spiritu,
Sustentat, auget, promouet,
Suauibus, miris modis,
Incogaitis, & cognitis.

Spirante dudum Spiritu
Ex ventre nostræ Ecclesiæ
Bartholomæi commoda
Obstetricante dextera.
Est Clericorum plurimus
Eductus vnico chorus
Fœtu rudis, & indigens
Præcepto, & alimonia.
Et ecce is idem Spiritus
Pauli nouis è Clericis
Doctorem alumnum protulit
Et rudium Nutritium.
Qui explicatu congruo
Ineruditos imbuat
In Clericali munere,
Et ritibus Ecclesiæ.
Suscepta Lucidatio
Procuriosa indagine,
Futura doctis non minus
Vt grata, sic perutilis.
Potatur ab infantibus
Lac, esca fit maioribus;
Virisque ministrat suum
Bartholomæus Ferculum.

Quibus Auctor Commentariorum.

Sunt verba, quæ Clero dedi:
COMITOLVS Aurum dedit;
Formamque Coepiscopis,
Qua Clerus ediscat sacra.

COM-

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS PRIM A.

a Rubricæ *b* Generales *c* Missalis.

RUBRICAE. Rubrica proprie ex Columella libr. 5. cap. 8. est species quædam terræ rubri coloris, qua solent Artifices ducere lineas ad opera sua concinnanda; antequam, inquit, explantes arbusculam, rubrica notato partem eius. Accipi etiam solet pro genere coloris à Plinio libr. 35. cap. 6. & S. Isidoro Etym. libr. 19. cap. 17. Hac autem terræ specie solebant antiqui librorum titulos, capita, & Indices notare, Iuven. Sat. 14. & præsertim titulos, & inscriptiones legum. Vnde ille: Per lege rubras maiorum leges, idest, Rubrica aspersas, cum itaq; leges opportunè hoc loco præscribantur ad Missam celebrandam, & rubeus color in titulis, & capitibus adhibeatur, ideo Rubricæ sunt appellatæ.

Et quidem leges ipsas Missalis, quam paucissimas tamen, rubro colore scriptas vidi, & legi in Missalibus M. S. Bibliothecæ Vatic. antiquissimis, & deinceps in alijs multis apud Venetos impressis antea tempora Pij V. Sed Vocem ipsam, *Rubricant. Rubr. Miss.*

brica, non legi usurpatam in Missalibus, ante annum 1557. neque in titulum communem legibus Missæ, nisi à Pio V.

Nam separatim à Missalibus habebantur Rituales libri, seu Directoria nomen autem usurpabatur hoc modo. 2.^a quod præsertim videre est in Inventario Sacrarum, seu Sacristiæ Pontificiæ tempore Bonifacii VIII. quod asseruatur in Bibliotheca Vaticana, & ibidem in Volumine 4279. fol. 227. à Magist. Cæremoniarum Urbani Sexti scripta fuere hæc verba: *Rubricæ Nouæ*: pro titulo libri. vbi etiam fol. 228. citat, & nominat antiquas Rubricas, quare extra Missale Vox, *Rubricæ*, perantiqua est, & leges ipsæ antiquissimæ; quamvis alijs titulis (è quibus Ordo Rom. & quod à Græcis τυπικον) varijs temporibus in lucem editæ. in Missali vero nonnisi eo tempore, & modo, quo adnotaui.

b *Generales*. Distinguuntur hæc à proprijs de Tempore, de Sanctis, & alijs, de quibus infra. Generales autem completuntur ea, quæ generatim accidunt Missæ, & octo ea sunt. Concordantia cum Officio; Discordantia ab eodem; Com-

A memo-

memoratio, ut in eodem; Ordo, tum partium Missæ, tum Missarum inter se; Varietas Temporis, Vocis, & Situs Corporis; Apparatus Sacerdotum, & Altaris; Ritus privata Missæ, & sollemnis; Defectus in Missa occurrentes. De quibus insequentibus agitur: nam in prima parte Rubricarum de concordantia cum Officio agitur in primis tribus titulis. ad Discordantiam spectant tituli tres sequentes. De Commemoratione habes in tit. 7. Ordo partium Missæ patet ab 8. usque ad 13. Missarum vero inter se tit. 14. Varietas temporis traditur tit. 15. Vocis. tit. seq. & Situs corporis tit. 17. Quæ attinent ad Apparatum tit. 18. 19. 20. doceberis. in altera vero parte Ritus fusc describuntur in titulis 13. & Defectibus remedia adhibentur in prostromis decem. certe generalium harum legum magna ex parte Collector, si minus auctor, fuit Ioannes Burchardus Papæ Cæremoniarius, qui scripsit primus Ordinem exquisitum celebrationis Missæ: sine distinctione tamen Titulorum, seu Capitum? concordatque fere in omnibus, etiam in verbis ipsis cum Ritu seruando in celebratione Missæ, de quo nos in altera parte, & ibidem pro occasione data leges addidit aliquas à maioribus acceptas, de quibus nos in prima hac parte agimus. additæ sunt aliæ, quæ, quando nullo certo auctore à nobis referantur, adscribendæ erunt traditioni, seu auctoritati Pij V. vel Clementis VIII. quod & de toto opere semel dixisse sit satis. Vfus autem imprimendi in Missalis initio, præter Ordinarium Missæ (quod in centro

Missalis vna cum Canone semper est habitum) & tradendi distinctissimos, & minutissimos ritus celebrandi, non est antiquior, quod viderim, anno 1542. quo prædictus Ordo Burchardi Veneris initio Missalis primum dicitur in lucem editus.

c *Missalis*. Deducta vox à Missa, de qua mox dicemus. Auctorem autem Missalis credit *Amalarus* libr. 4. cap. 31. fuisse S. Gregorium Papam, forasle & vocabuli auctor fuit: sed, quia Romani Missalis est mentio in libr. *Sacrament. S. Gregorij*, ideo auctorem eum puto, quatenus illud meliorem ad formam redegit. * Baronijs enim docet in *Annal. anno 102.* quod antiqua traditio sibi vendicateam, quæ latinis, vniuersaque occidentali Ecclesiæ præscripta est sacra Missæ forma (quibusdam exceptis, quæ postea sunt addita, vel mutata) à S. Petro Apostolorum Principe: cum eius institutionis nullum alium sit principium, & originem demonstrare. Sanctus autem Clemens, quem acceperat à S. Petro ritum offerendi sacrificium, Missam nempe ipsam, Romanæ Ecclesiæ scriptis consignasse dicitur, ex *Proclo Constantinop. Episcopo citato à Baronio ibidem*. Vocabatur etiam Sacramentale, quod nunc Missale, Ex *Lindano pro Liturgia S. Petri cap. 22.* Item Liber mysteriorum *S. Hieronym. dum loquitur de S. Hilario in Catalogo Scriptorum*. Liber Sacramentorum à *Concil. Rhemen. apud Burchard. libr. 3. cap. 97.* Libellus à *Gregorio Turon. libr. 2. de Histor. Franc. cap. 22.*

d *Missæ* quotidie dicitur secundum ordinem Officij de Festo Duplici, vel Semiduplici, vel Simpliciter: de Dominica, vel Feria, vel Vigilia, vel Octaua, & extra ordinem Officij Votiuæ, vel pro Defunctis.

d *Missæ*. Vox Latina est, & antiquissima, à vulgo potius introducta, multipliciter eiusdem rei significatiua.

Latina est, non Hebræa, velut aliæ voces, *Alleluia*, *Amen*, & eiusmodi, quas Græci Patres retinuerunt. ab

Hebræis aliquam originem ducit: unde *Baronius anno 34. numer. 59.* a Iacobo usurpatam vocem, *Misach*: id est, spontaneam oblationem in Liturgia dicit. Missa vero ab iisdem Græcis numquam usurpatur; sed eam, *Liturgian*, publicum.

cum opus: vel *Ierurgian*, sacrum opus, apud *Ignatium* non semel; vel *Mystagogiam*, summum ministerium; *Nazianzenus* plures; vel *Prosporan*, oblationem, *can. 3. Apost. vel Thysian*. Sacrificium, *idem can. 3. vel Teletin*. Mysterium, vocauere. lege *Durand lib. 2. de rit. cap. 1.* neque Latinus quisquam eam exarauit cum aspiratione, *Missah*, ut *hebrei*.

Antiquissima est, à *Clem. epist. 3.* ab *Euaristo*, inquit *Burchardus tertio Decretal. capit. 27.* Certius autem a Sancto *Ambrosio lib. 5. epist. 33. dubitante Azorio lib. 10. capit. 18. quest. 1. de Epistola Euaristi*. à Vulgo potius introducta est vox, sumpto vocabulo à publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite Missa est*: ait *Azor. ibid. quest. 1.*

Missionem autem significat (mitto, quod *Baron. in Martyrologio prima Octobris* docet, apud *Francos* significare quandoque per *Synecdochen* festiuitatem ipsam, de qua fit *Missa*) sicut *Remissa* significat *Remissionem* apud *Tertull lib. 4. contra Marcionem capit. 18. & Cyprian. de bon. patient.*

Missio enim est, tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, *Alcuinus de Diuinis Offic. cap. de celebr. Missa*: tum Christi, qui missus est à Patre ad nos. *Durand. Ration lib. 4 cap. 1.* tum eiusdem Christi a nobis ad Deum ad placationem solutionemque inimicitarum inter Deum, & Homines, *Rupertus Abbas lib. 2. de diuin. offic. capit. 20.* tum *Cathecumenorum*, qui post Euangelium à Diacono dimittebantur, *Rabanus Instit. Cleric. lib. 1. cap. 32.* tum fidelium, qui tanquam Rei toti sacrificio, veluti cuiusdam iudicio interfunt (vnde & Canon *Missæ Actio* dicitur) idest, causa in iudicium deducta ab Aduocato Sacerdote; peracta vero causa dimittuntur Rei. *Durand. loc. cit.*

Dicta est etiam *Collectio*, & *Dominicū*, ex *Baron. anno 302.* quia colligebantur vii ad rem *Dominicam*. Alia nomina *Missæ*, ultra 80. à SS. Patribus usurpata, recenset *Ioseph Vicecomes de Missæ ritibus lib. 1. cap. 7.*

Quod ad rei definitionem attinet. *Missa* significat verum sacrificium incuruentum Christi, ab eodem institutum ijs verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*: quod secum habet rem externam sensibilem, quæ sit sacra, & mutationem patitur, & offertur Deo per legitimum Ministrum, certis ritibus, & caeremonijs; vel ad delenda peccata; vel ad gratias agendas pro beneficijs; vel ad opem inuocandam; vel ad supremum Dei dominium profitendum; in quibus propria Sacrificij ratio consistit; *fusus Azor. lib. 10. capit. 18. quest. 5. neque enim nostri est instituti merè Scholasticas questionnes hic enodare.*

Primam verò *Missam* celebravit sanctus *Petrus* in die *Pentecostes*, ex coniecturis *Anton. Democharis Tomo 2. de Sacrificio Missæ cap. 4.* quia, inquit, eo die *Hebræi Deuter. 16.* offerebant oblationem spontaneam, *Missah*, quæ erat tritici. *Petrus* igitur eandem obtulit in pane azymo, in *Cœnaculo Sion*. Eadem docet *Pamelius Tom. 1. Liturg. Eccl. Latine*. neque dicas, *Iacobum* celebrasse primam, de consecrat. d. 1. capit. *Iacobus*, ex *Synodo Sexta*; quia *Petrus* ordinem præscripsit; *Iacobus* euulgauit; quomodo conciliat *Scriptores Vualden lib. de Sacrament. tit. 12. cap. 28.* & de *Petro* absolute docent *Clement. epist. 2. Isidor. lib. 1. de offic. cap. 13.*

e De Festo Duplici, &c. Quid sit Festum Duplex &c. dicemus cum de Rubricis Breuiarij.

De Duplici. I.

Missa dicitur de duplici illis diebus, quibus in *Kalendario* ponitur hac nota *Duplex*, & in *Festis mobilibus*, quandocumque officium est duplex. In Duplicibus

A 2

plicibus dicitur f una tantum Oratio, nisi aliqua commemoratio fieri debeat. Alia omnia dicuntur, ut in proprijs Missis assignatum est. Quando dici debeat, Gloria in excelsis, & Credo, inferius ponitur in proprijs Rubricis.

f Vna tantum Oratio. Vide infra tit. 6. de Orationibus, cur vna tantum.

De Semiduplici, & Simplici. II.

Missa de Semiduplici dicitur, quando in Calendario ponitur hæc vox, Semiduplex. Præterea in Dominicis, & diebus infra Octavas. In Semiduplicibus tam festis, quam Dominicis, & infra Octavas dicuntur plures Orationes. ut infra dicitur in Rubrica de Orationibus. g Infra Octavam dicitur Missa sicut in die Festi, h nisi propriam Missam habuerit: in Dominicis vero sicut in proprijs locis assignatur. De Simplici dicitur Missa, sicut de Semiduplici, ut suis locis ponitur.

g Infra Octavam. Octava namque est eiusdem Festi prorogatio, teste Radulpho Tungrensi de Canonum observat. propos. 16.

h Nisi propriam Missam habuerit. Ut infra Octavas Paschæ, Pentecostes, & Sanctorum Apost. Petri, & Pauli accidit.

De Feria, & Vigilia. III.

² **M**issa de Feria dicitur, quando non occurrit Festum, vel Octava, vel Sabbatum, in quo fiat Officium B. Mariæ. In Ferijs tamen Quadragesimæ, Quatuor temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiam si Duplex, vel Semiduplex festum, i vel Octava occurrat, in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis k cantantur duæ Missæ, una de festo post Tertiam, alia de feria post Nonam.

Missæ de Feria fit mentio in Lectionario Sancti Hieron.

i Vel octava. Id est, dies Octava, * quidam explicat de quolibet die infra Octavam, ita ut occurrente Feria ex prædictis in die infra Octavam, dici debeant duæ Missæ, de Octava, & de Feria: sed in Missali in Vigilia SS. Petri, & Pauli, quando occurrit in Sabbato (occurrente nimirum S. Leonis festo in Dominica) item & in Vigilia Assumptionis B. V. non præscribuntur duæ Missæ, de Octava, & de Vig. ergo neque in alijs similibus Ferijs erunt dicendæ. Neque dicas, esse casum ijs locis omissum; tum quia in recognitione Missalis notatæ sunt diligentissime, me præsentem, duæ Missæ, quan-

do debent dici, in proprijs locis: tum quia diversa est ratio inter Festum, diem Octavam, & diem infra Octavam: Festum enim semel accidit in anno; dies Octava est æqualis ferè ritus cum suo Festo, at dies infra Octavam sæpius occurrit, & sine iniuria omitti potest, de qua propria sequitur Rubrica nu. sequent.

k Cantantur duæ Missæ. Idem habetur infra tit. 7. num. 2. qua de re commodius cum de defectibus tit. 11. numer. 7. & seqq.

Duarum autem Missarum de Festo, & de Feria meminit Micrologus de Eccles. obser. cap. 48. & 58. Cur altera post Tertiam, altera post Nonam, dicemus infra tit. 15.

2 In Vigilijs autem, & Ferijs Quatuor Temporum, vel feria secunda Rogationum, quæ veniunt infra Octauam, 1 Missa dicitur de Vigilia, vel ferijs supradictis, cum commemoratione Octauæ: præterquam infra octauam Corporis Christi, in qua in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis cantantur duæ Missæ, una de octaua post Tertiam, alia de Vigilia post Nonam: in Missis autem priuatis dicitur Missa de octaua cum commemoratione Vigiliæ. Si autem in die Vigiliæ, vel prædictis Ferijs fiat officium de aliquo Festo, tunc dicitur Missa de Festo cum commemoratione octauæ, & Vigiliæ, vel Feriarum prædictarum. Quod si Vigilia occurrat in die cuius Festi ex maioribus prima classis, in Missa non fit commemoratio de ea, sicut nec in officio.

1 Missa dicitur de Vigilia. In his casibus discordat Missa ab officio; quia his Missis proprijs conuenit, vt cedat ea Missa, quæ infra octauam sæpius repetitur; populus etiam, qui ad Missam, non ad officium conuenire solet, cum Missa de his Ferijs ad luctum mouetur, & animatur.

Dubitabatur de Vigilia S. Ioannis Baptistæ infra octauam Corporis Christi, quæ excludit semiduplexia Festa; sed hoc non obstabat, quia semiduplex transfertur cum officio, & Missa; Vigilia vero non transfertur, & Missam tantum habens non tollit officium de octaua, neque Missam de eadem, quæ sæpius infra octauam dici solet.

Communior erat etiam hæc sententia anno 1628. vt patet ex Calendarijs diuersis eiusdem anni, quo occurrerunt Vigiliæ Sancti Ioannis, & Sanctorum Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, quod nimirum Missa de Vigilia dicenda esset cum commemoratio. Octauæ iuxta Rubricam antiquam; contra quam neque urgebant ea, quæ afferbantur: non auctoritas P. Ruiz, seu Alcocor Missam de octaua cum commemoratione Vigiliæ gratis, & sine maiorum decreto præscribentium; non aliorum congruentia: quia, aiebant,

deperdi Indulgentias concessas octauæ Corporis Christi, omissa de Sacramento Missa: An deperduntur in festo Duplici infra eam octauam occurrente? Neque quia concordare debebat cum officio Missa; quod non est verum, cum infra eandem octauam possint dici Missæ Votiuæ, & de Requiem, quocumque die non est Duplex. Neque quia Missa de Sacramento magis excitaret ad pietatem populos, quam Missa de Vigilia, quæ certe ex Alcuino in Parasceue, excitat ad imitandas passiones Martyrum.

Hæc ex vi Rubricarum priorum; sed noua Rubrica opus fuit, vt legitimè Missa dici posset de octaua cum commemoratione Vigiliæ: quæ nuper, vt supra, decreta fuit in recognitione Missalis sub Urbano VIII.

Quæres ex prædictis: cur in Cathedralibus & Collegiatis non dicuntur duæ Missæ, una de die infra Octauam; alia de Vigilia; sicuti infra Octauam Omnium Sanctorum, una dicitur de die infra Octauam, alia pro Defunctis in Commemor. omnium Defunctorum? at ecce disparitas, potest enim in Missa Vigilæ fieri Commemoratio de die infra Octauam, de qua non potest fieri in Missa Defunctorum.

3 Si festum habens Vigiliam celebretur feria secunda, Missa Vigiliæ dicitur in Sabbato, sicut etiam de ea fit Officium: excepta Vigilia Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ.

Ad Rubricas Breuarij spectat huius Rubricæ sensus, & est Radulphi pro-

Gauant. Rubr. Miss.

pos. 19. Sicut etiam ieiunium anticipatur, quod ab Hebræis fieri solitum pridie

A 3 Sab.

Sabbati, in quo ieiunandum esset, testatur *Moyſes Aegyptius de temp. capit. de Sabb. & cap. de ieiunio*, neque Domini-

co die ieiunare debemus *distin. 76. capit. utinam*, & passim dicitur à Sanctis Patribus.

4 in *Missâ Vigiliâ in Aduentu* occurrentis, dicitur cum *commem. Feriali Aduentus*, licet de ea non sit factum Officium, *Vigilia Natiuitatis* excepta.

in *Missâ Vigiliâ*. Dicitur eadem ratione, quam supra diximus de Vigil. infra Octauam, quia propria Missâ cedere debet minus propria diei.

Occurrit alibi Festum nouem lectionum in Vigilia intra Aduentum, & quaesitum est, quo ordine in Missâ de Festo dicantur orationes de Aduentu, & Vigilia, & an Euangelium Vigiliâ legatur in fine? Respondi: orationem de Aduentu dici ante orationem Vigiliâ; quia, licet de

Missâ Vigiliâ alius sit ordo; in Missâ tamen alia dignior est oratio, quæ dicitur in Officio, simile fere casum habes in festo S. Leonis 28. Iunij, in cuius Missâ oratio de Vigilia posterior est, licet in Sabbato Missâ Vigiliâ præferatur Missâ de oct. S. Ioannis. Euangelium vero non legitur in fine; quia nec in officio legitur, neque in Missâ quatuor Temporum legitur de Vigilia quæ occurrit in ea.

5 Si in *Quadragesima*, & *Quatuor temporibus* occurrat Vigilia, dicatur Missâ de *Feriali cum commemoratione Vigiliâ*.

Missâ in his casibus concordat integrè cum Officio, & cessat ratio, quam supra diximus; propriam Missâ cedere debere Missâ non ita propriâ; neque po-

pulus eget monitione ad ieiunium, quod significatur per Missâ propriam *Quadragesimæ*, seu *Quatuor Temporum*.

6 Tempore *Paschali* non dicitur Missâ de Vigilia, nisi in Vigilia *Ascensionis*, quæ tamen non ieiunatur, sicut nec in Vigilia *Epiphaniæ*.

Cur non ieiunatur in his Vigilijs? dicimus non ieiunari, quia lex nulla est de his

ob lætitiâ Natalis Domini, & Resurrectionis eiusdem.

De Missis n. Votiuis S. Mariæ, & alijs. IV.

Votiuis. Large hic sumitur votum, pro voluntate, & desiderio. Missâ igitur, quæ pro voluntate dicuntur, Votiua nuncupantur, non tamen debet esse voluntas irrationabilis, puta, vt Sacerdos

breuiorem celebret Missâ &c. Votiuarum autem Missarum est mentio in *vita Sancti Germani Antistodori. c. 16. apud Sur. Tom. 4.*

1 IN Sabbatis non impeditis festo *Duplici, Semiduplici, Octaua, Vigilia Feriali Quadragesimæ, vel Quatuor temporum, vel Officio alicuius Dominice, quæ supersit, in præcedens Sabbatum translato*, dicitur Missâ de S. Maria secundum varietatem temporum, vt in fine Missalis ponitur.

2 In Aduentu autem licet Officium non fiat de S. Maria in Sabbato, dicitur tamen Missâ principalis de ea, cum *commem. de Aduentu*, nisi fuerint *Quatuor tempora, vel Vigilia, vt supra*.

Sabba.

Sabbatum dicatum esse constat Beatæ Virgini Deipare. Missæ vero Sanctæ Mariæ in Sabbato dicenda auctor fuit Albinus Caroli Magni Præceptor, qui rogatu Bonifacii Archiepiscopi Maguntini eam instituit vna cum alijs, de Trinitate, de Angelis, de Spiritu Sancto, & de Cruce, quæ adhuc sunt in vsu. Meminit huius ritus *Micrologus capit. 60.* Urbanus II. in *Concil. Claramontan. 1096.* Officium in Sabbato B. Virgini destinavit Radulph. prop. 20. & à Monachis Ecclesiæ Occidentalis inducendum esse hunc ritum *An. 1056. scribit Baronius.* Durand. autem in *Ration. lib. 4. cap. 1.* quinque affert causas. Prima est, & secundum eundem originaria, quod olim Constantinopoli, cum ante quandam Imaginem B. Virgini pederet velum, quod eam velabat, in sexta Feria post Vesperas recedebat velum, nullo mouente, & cælum versus deferabatur, ita, vt à populo imago tota conspici posset: celebratis autem in sabbato Vesperis, descendebat ipsum velum, & velabat imaginem, vt prius, vsque ad sequentem Feriam sextam, quo miraculo fancitum est, vt eo die semper de B. Virgine cõtaretur. Altera est, quia in Sabbato post mortem Christi tota fides in sola Virgine mäsit; quæ tamē ratio à modernis Theologis, & merito, reprobatur. Tertia, quia dies Sabbati est quali ianua ad Dominicum diem, quo significatur æterna vita; Maria vero est ianua Cæli, & Porta lucis fulgida. Quarta est, vt coniungatur festiuitas Matris cum solemnitate Dominica, quæ est Filij. Quinta, vt sit festiuius dies ille, quo Deus ab omni opere quieuit: requieuit autem in Maria, vt in Tabernaculo suo.

Et licet in Aduentu Rubrica præscribat Missam conuentualē de B. V. non excludit tamē priuatas Missas; imò à for-

tiori in ferialibus eas concedit, cum ea quotidie dici queant, quando nō est Dominica, neque duplex: & eo casu scilicet in Sabbato etiam in priuatis Missis dicitur Hymnus Angelicus, *ex tit. 8. num. 4.* Ex prædictis orta est quæstio: An Missa de B. V. in Sabbato ratione officij de eadem, dicenda sit Votiuā? Affirmat Castaldus in *Praxi libr. 2. sect. 6. c. 4. num. 2. cum Ruzibi citato*: quia, inquit, officium B. V. in Sabbato est ex voto ecclesiæ. Potior esset ratio, si diceret; de ea tradi sub titulo, De Missis Votiuus, de quo nunc agimus. Negant alij, quia, de ratione Votiuæ Missæ est, quod non correspondeat officio, vt dicitur *infra tit. 15. nu. 5.* at hæc correspondet officio; ergo non est votiuā. Sed quæstio est de nomine. nam Votiuū quidem dicitur, quod à voto habet originem; sed minus propria dicitur Votiuum quod in Sabbato ex antiquo voto Ecclesiæ dicitur. Hodie namq; est in præcepto officium cum Missa de B. V. in Sabbatis non impeditis, vt supra, & probamus *Tomo 2. sect. 8. c. 9. num. 1.* Proprie igitur illud est Votiuum, quod est merè voluntarium, & ad libitum fit, sine peccato: neque proprie Missa de B. V. in Sabbato, ratione officij, quod est in præcepto, potest dici Votiuā. Titulus autem de Missis Votiuus comprehendit omnes, etiam minus proprie votiuas; vnde supra *num. 2.* facit Ecclesiā de præcepto Votiuam Missam de eadem B. V. in Sabbatis Aduentus, vbi cantatur conuentualis Missa, quæ, cū non respondeat officio de Aduentu, Votiuā est; non tamen ad libitum omitti queat, ob illud verbum: *dicitur*: quod est præceptiuum, & confirmatur, quia Missa de B. V. in Sabbato, ratione officij simplicis, debet cantari post Sextam, vt *infra tit. 15. nu. 2.* Votiuā autem post Nonam, *ibid. nu. 5.* non est ergo Votiuā.

- 3 Alijs diebus infra Hebdomadam, quando Officium sit de Feria, & non est resumenda Missa Dominica præcedentis, quæ fuerit impedita, (exceptis Ferialibus Aduentus, Quadragesima, Quatuor temporum, Rogationum, & Vigiliarum) dici potest aliqua ex Missis votiuus, etiam in principali Missa, quæ vocatur Conuentualis, secundum ordinem dierum in fine Missalis assignatum, cum commemoratione Ferie, de qua factum est Officium. Quæ tamen Missa, & omnes

A 4 alia

alia Votiva in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est duplex, cum commemoratione eius de quo factum est Officium. & commemorat. item festi Simplicis, si de aliquo occurrat eo die fieri commemorationem in Officio. Id vero passim non fiat, nisi rationabili de causa. Et quoad fieri potest, Missa cum Officio conueniat.

Ab Albino institutore Votiuarū Missarum alius decretus fuerat Ordo; nam in Dominica dicebatur Missa de Trinitate, Feria secunda de Sapientia, Feria tertia de Spiritu sancto, Feria quarta de Charitate, Feria quinta de Angelis, Feria sexta de Cruce, Sabbato de S. Maria; *Microlog. sup.* nunc autem Feria sexta, & Sabbato immutatis, & remanentibus, ut prius in Feriam secundam translata est Missa de Trinitate, quæ est propior Dominicæ; Missæ de Angelis, & de Spiritu Sancto Ferias inter se commutauere: Feria scilicet tertia data Angelis, quia natura proximiores Trinitati; Feria quinta Spiritui Sancto, & Sanctissime Eucharistiæ; illi quidem fortasse, quia die quinta creationis, aquæ, super quas Spiritus Dei ferebatur, omne reptile, & omne volatile produxerunt; huic autem, quia eo die instituta fuit à Christo Domino. Missa de Sapientia non est amplius in usu; & Missæ de Charitate suffecta est Missa Apostolorum Petri & Pauli flagrantium præ alijs amore, & charitate, vel quia ea Feria Romani sunt ingressi, ut ab erudito viro se didicisse scribit *Vicecom. lib. 3. de rit. Missæ cap. 18.* Denique Missa de Cruce, cui addita est alia de Passione, assignata fuit Feriæ sextæ, in qua Christus Cruci affixus fuit, cuius ritus auctores facit Monachos occidentales *An. 1056.* Card. Baronius. Sed Alcuinum censeo potius assignasse certis diebus Missas votiuas; quia Pelag. II. meminit Præfationis de Trinit. & S. Gregor. habet Introitum Missæ de eadem in suo Antiphonario.

o *Non est duplex.* Vtrum in Dominicis dici poterit votiuæ? nequaquam: quia supra dicitur: *alijs diebus infra Hebdomadam,* hoc est, a Dominica ad Dominicam, & expressius dicitur hoc idem circa finem Missalis, in Rubrica posita inter Missas votiuas post Missas de B. V. in hæc

verba: *Alia Missæ Votiuæ pro diuersis rebus, quæ dici possunt quocumque die nisi fuerit Dominica, vel officium Duplex:* eadem enim est omnium Votiuarum ratio, unde & præcedentes Votiuæ Missæ ferijs particularibus (nulla Dominicæ) fuerunt assignatæ in Rubrica ante easdem, & de Dominica quidem, quia Festiua est, congrua est Rubrica; de Duplici vero tum quia Duplex solemnitate quando non est duplex: & hoc recte quidem, tum quia Duplex solemnitatem habet, tum quia in Festis inferioris gradus pluralitas Orationum, & in preparatione, gratiarumue actione post Missam non duplicatæ Antiphonæ minus inægruant Missæ Votiuæ, quàm in Festis duplicibus; in quibus vna tantum Oratio dicitur, & prædictæ Antiphonæ duplicantur, ex quo consequenter dicendum est, prohiberi Votiuas in ijs etiam diebus, in quibus prohibetur fieri de Festo duplici; argumento à fortiori sumpto; nempe infra Octauam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in fer. 4. Cin. in Hebdomada maiori, in Vigilijs Natiuit. Domini, & Pentecostes; & ita decreuit Sacra Rituum Cong. die 28. Aug. 1627. Tamen pro re graui, de qua infra, poterunt cantari Missæ Votiuæ, etiam in Festis non maioribus; cantata item altera de die.

Neque putes huic Rubricæ derogari in Pontificali Romano, in ordinatione presbyterorum, quibus in fine præscribitur, ut post primam Missam celebrent alias de Spiritu Sancto, de Beata Virgine & pro Defunctis: id enim intelligitur, saluis Rubricis Missalis, alioquin absouum esset, celebrata prima Missa in Natali Domini, in tribus Festis sequentibus recitare Missas votiuas prædictas, & pro Defunctis, ut patet.

Dubitatum est: An exceptio Missarum votiuarum in Dominicis intelligatur etiā quando

quando in die feriali sit officium de Dominica anticipata post Epiphaniam, seu Pentecosten, seu oct. Natiui Domini: sed vere verba Rubricæ sonant ipsum diem Dominicum, qui colitur à populo, cui non conuenit Missa votiuu priuata.

p Cum Officio conueniat. Rubrica loquitur de priuatis Missis. nam Conuentualis Missa debet semper concordare cum officio capit. cum creatura. de celebrat. Miss. ubi verbum mandamus obligat ad mortale, ex Bonacin. de leg. disp. 1. q. 1. punct. 7. § 4. n. 7. cum communi; & in c. quidam, & in cap. & hoc de consecr. dist. 1. lege Azor. lib. 10. cap. 32. quest. 7. & nota, quod neque omitti potest pro Missa Defunctorum in d. cap. cum creatura.

* Ex quibus Sacra Rituum Congregatio die 35. Iunii 1611. & die 28. Ianuarij 1612. Deceuit, teneri Canonicos omnino ad cantandam Missam de die, vt lucrentur distributiones. & die 16. Ianuarij 1627. duo respondit: alterum, quod ob Missam votiuam, seu pro Defunctis, non potest omitti Missa conuentualis; quod

intellige, salua eadem hac Rubrica de Votiuis assignatis singulis diebus in fine Missalis, cum officio de Feria, & pro Defunctis tit. seq. numer. 1. & 2. alterum est, quod neque potest introduci consuetudo in contrarium ritum. & quoad illud primum persistit in eadem sententia die 12. Iulij 1628.

Conuentualis igitur Missa erit semper de die, vel in Feriali officio erit Votiuu, vt supra, secundum ordinem dierum assignatum in fine Missalis; non autem votiuu ad libitum cleri, seu laicorum: priuata vero Missæ poterunt dici Votiuæ quæcumque in diebus non duplicibus, neque Dominicis, non seruato dicto ordine dierum, arbitrio rationabili celebrantis. non tamen conuenit, puta infra octauam Beatæ Virg. dicere Votiuam de eadem; tū quia magis colitur B. Virgo cum Missa de octaua, tum quia secunda oratio esset de eadem B. V. cuius recitatur officium; tum quia fit satis obligationi pro Missa Votiuu, si recitetur longior Missa festiuu.

De Missis Defunctorum. V.

1 q Prima die cuiusque mensis (extra Aduentum, Quadragesimam, & tempus Paschale) non impedita Officio Duplici, vel Semiduplici, dicitur Missa principalis generaliter pro Defunctis sacerdotibus, & benefactoribus, & alijs. Si vero in ea fuerit festum Simplex, vel Feria, quæ propriam habeat Missam, aut resumenda sit Missa Dominica præcedentis, quæ fuit impedita, & infra Hebdomadam non occurrat alius dies, in quo resumari possit: in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis dicantur due Missæ, una pro Defunctis, alia de festo Simplici, vel Feria prædicta. Sed in Ecclesijs non Cathedralibus, nec Collegiatis, dicatur Missa de die cum commemor. generaliter pro Defunctis.

q Prima die. Suffragiorum pro defunctis in Calendis mentio est apud Aluinum de diuin. Offic. qui excludit tempus Paschale cap. de exequijs mortuorum.

r Dicantur due Missæ. Cur due Missæ in occurſu cum festo simplici, vel Feria prædicta? quia in Missa de Defunctis non potest fieri commemoratio de festo, ne-

que de Feria; neque omitti debet semel in mense quod eius fieri potest, Missa principalis pro Defunctis in Collegiatis; neque item omitti Feria prædicta, vel Festum simplex. Heu, negligitur hæc Rubrica, quæ tamen habet verbum, Dicantur: quod est præceptiuum.

2 Præterea s. Feria secunda cuiuscumque Hebdomadæ, in qua Officium sit de Feria, Missa principalis dici potest pro Defunctis. Si autem fuerit propria Missa

Missa de Feria, vel de festo Simplici, vel resumenda sit Missa Dominice precedentis, ut supra, in Missa de die fiat commemoratio (ut dictum est) pro Defunctis. Excipitur tamen Quadragesima, & totum u tempus Paschale, & quando per annum Officium est Duplex, vel Semiduplex; quibus temporibus non dicitur Missa Conuentualis pro Defunctis (nisi in die Depositionis defuncti, & in y Anniversario pro Defunctis) neque pro eis sit commemoratio. Missa autem priuata pro Defunctis z quocumque die dici possunt, a praterquam in festis Duplicibus, & Dominicis diebus.

f Feria secunda. Fecit enim eo die Firmamentum Deus, quod & Caelum appellauit, quod defunctorum animas transferri quam primum hac eadem die petimus. Vide miram Sanctae Matris Ecclesiae pro defunctis sollicitudinem, quae initio mensis & hebdomadae pro iisdem orat; quinimmo eos purgantes honorat Feria secunda post diem Dominicum, quo Ecclesiae Triumphanti tributa iam solui; sequentibus diebus militantem iuuat. ortum habet hic ritus in Feria secunda a Monachis Gamungenfibus ex Petro Damiano 1056. & idem in Annal. notauit Baronius anno eodem.

t Quadragesima. Ergone dicitur Officium defunctorum in Quadragesima absque vlla eorundem Commemoratione in Missa? fit quidem Commemoratio in Missa, sed in tertia Oratione, quae communis est Viuis, & Defunctis. Cur autem non excipitur Aduentus? quia Feriae secundae non habent Missas proprias, ut in Quadragesima. & conuenit, quia dicitur in Aduentu Officium Defunctorum, cui respondet Missa.

u Tempus Paschale. Mortuorum memoria mortuiam habet, quae non congruit letitiae summae Paschali; & ad vnũ Christum tunc est attendendum. Durand. lib. 6. cap. 72.

x Nisi in die depositionis. Non deberet corpus sepeliri defuncti sine Missa. Durand. libr. 7. de Offic. mortuorum, quod erat in vsu, teste Tertull. lib. de anim. cap. 51. & Aug. 9. Confess. cap. 12. de funere Monicae matris. & omni tempore, cadauere praesente, potest celebrari pro defunctis; nisi in Parasceue, quo die Corpus Christi immolari non debet, & eo casu differenda sunt exequia in crastinum.

in quo post Missam Sabbati Sancti posset alia Missa celebrari pro Defuncto. quod intellige iuxta patrios mores Durandi, ubi nimirum viget consuetudo sepeliendi defunctos simul cum Missa, & nunquam sine ea absque scandalo. Si quis autem in die Paschae moriatur, corpus eius referuetur in sequentem diem ob reuerentiam Paschae. Idem ibidem, & Rituale Rom. Pauli V. In Dominicis, & Festis Missam defunctorum insepulto corpore concedit Sacra Rituum Congreg. 23. Maij 1603. Festa hoc loco intelliguntur de praepo aequalia Dominicis & vsque ad Ecclesiam. sed & Rubrica loquitur de Missa solemni, non autem de priuatis, quae etiam in sepulcro, hoc est, praesente corpore in Ecclesia, non possunt dici in Dominicis, neque in Duplicibus.

y Anniversario. Anniversaria dies defunctorum habet vsum antiquissimum. Clem. lib. 6. Const. Apost. capit. 48. & Tertull. de cor. militis, ut sicut sanctis ea dies prodest ad gloriam, ita defunctis ad salutem Amal. libr. 3. cap. 44. Vnde, si contingat anniversaria dies in festo celebrari, debet mutari in praecedentem diem, ut citius defunctis consulatur. Dur. loc. cit. quae ratio militat etiam in tertio, septimo, & trigesimo. Sed in sequentem diem non impeditam sepius transtulit anniversarias pro defunctis, seu alias pro iisdem Missas Sacra Rituum Congregatio, die 27. Septembris 1608. & die 19. Maij 1614. Quomodocumque verò fiat mutatio (si de perpetua in alium diem mutatione agatur) ab eo faciendam puto, qui commutare potest vltimas voluntates, ex Clem. quia contingit, derelig. dom.

z Quocumque die. Conc. Cabilon. de cons.

conf. d. i. visum; quotidie vult orari, & sacrificari pro Defunctis. Sancta enim est & salubris cogitatio pro Defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. 2. Matth. 12.

a Præterquam in Festis, &c. Ne minuatur solemnitas Festi Duplicis, & lætitia Paschalis, quam repræsentat dies Dominicus, Dierum Princeps, S. Ignat. epistol. ad Magnesianos. adde consequenter, & à fortiori, neque in ijs diebus, in quibus de duplici fieri non potest: quamquam in primo triduo maioris Hebdomadæ hortatur nos Constitutio Apostolica lib. 5. cap. 13. ad orandum pro ijs, qui pereunt; quæ verba importare solent sacrificium apud Sanctos Patres. Sed potest etiam fieri sacrificium sine Missa de

Requiem pro Defunctis. Qua ratione ritus antiquus, & nouus non discordant.

Sacra tamen Rituum Congregat. tolerari posse censuit Missas de Requiem, in duplici Festo, quod non est de præcepto, ut testatorum voluntates adimpleantur. 1. Septembr. 1607. & rursus 20. Iunij 1626. non, ait, ad arbitrium viuorum; quod bene nota; sed pro implenda lege Defunctorum. Dixi: quod non est de præcepto: quia etiam in Festo de præcepto si cadat illud in diem assignatū pro Altari priuilegiato, puta feriam secundam, extra quam priuilegium Altaris pro Defunctis est nullum, non potest adhuc Missa dici de Requiem, ut decreuit eadem Sacra Congregatio die 24. Aprilis 1627.

3 In die Commemorationis omnium Defunctorum, & in die Depositionis, & in Annuario Defuncti dicitur vnatum Oratio; & similiter b in die Tertia, c Septima, d Trigesima, & quandoque pro Defunctis solemniter celebratur: in alijs Missis, plures, ut de Ferys & simplicibus dicitur infra in Rubrica de Orationibus.

Oratio Fidelium, erit vltima. Burchard. ubi plures dicuntur orationes.

b In die tertia. Præter diem obitus, seu depositionis, & Annuariarum, qui celebriores reputantur solemnes habiti sunt, tertius, septimus, & trigessimus, constanti Ecclesiæ ab Apostolis traditione. caueant igitur ij, qui nominant in Missas alios dies quartum, quintum, vigesimum, & eiusmodi, quia neque in Rituali nouo, prout neque in Missali, ponuntur alij dies à prædictis. Et Tertij quidem meminit Clem. lib. 6. Const. Ap. c. 48. propter eum, inquit, qui tertia die resurrexit: vel ut purgetur anima, quæ triplicis est naturæ, irascibilis, concupiscibilis, & rationalis; vel ut in ea Sanctæ Trinitatis imago integrè reparetur. Alcuin. loc. cit. vel ut absoluantur à peccatis, quæ patrauit, cogitatione, verbo, & opere, Durand. loco citato.

c Septima. Mylteria Septimæ diei scribit Ambros. orat. de fide resurrect. quia Symbolum est futuræ quietis. Addit Alcuinus, ut anima suo corpori reconcilietur; illa namq; ut diximus tripliciter peccare solet, & corpus item quadupliciter

ob humores quatuor, quibus constat. Durandus vult significari vitæ totius purgationem, quæ septem diebus in orbem ducitur, fortasse ab Eccles. 22. hic ritus ortum habet: luctus mortui septem dierum; vel à Ioseph Ægypti Prorege, qui septem impleuit dies luctus super defunctum Patrem suum. Gen. 50.

d Trigesima. Trigesimum diem commendat S. Ephrem in suo Testamento apud Surium Tom. 1. deriuaturque ritus à morte Aaron & Moylis, quos fleuit populus triginta diebus. Num. 20. Deuter. 20. Vel quia Dominus baptizatus est annum agens trigessimus: Alcuin. Vel quia in hac mensura ætatis Christi resurgemus omnes. Idem. Vel quia hac ætate Adam creatus fuit, secundum communioem Doctorum sententiam; vel ut, quicquid in Decalogo legis defuncti deliquerunt, in Sanctæ Trinitatis misericordia deleatur. Hugo de Miss. obser. lib. 3. capit. 37. nā ter decies constituunt triginta. Trigesimum numerum obseruant alij, ea ratione, ut per triginta dies fiat Missa pro defunctis: solemnius autem tertia die, septimaque,

maque, intra triginta, & ipsamet trigesima. *Amalar. lib. 4. cap. 42.* Ritus autem triginta dierum à Sancto Gregorio Papa, 4. *Dialog. 55.* præscribitur Abbati Pre- cioso pro Monacho Iusto ijs verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur.* ex quibus intelligere possunt celebraturi Missas, quas vocant S. Gregorij, hoc est, institutas, aut approbatas à S. Gregorio, quod Primo non est necesse, ut idem Sacerdos per mensem celebret diebus triginta; sed necesse est, ut offeratur hostia per mensem, siue ab vno, siue à pluribus, ut patet ex ijs verbis, *stude offerre*; neque addit Abbati *per te*, quod esset onus graue. Secundo, sufficit offerri sacrificium; non autem omnes Missæ dicendæ sunt ritu proprio de defunctis, qui in Dominicis intercurrenti-

bus prohibetur. Tertio, continuis diebus fieri debent, *ut nullus omnino prætermittatur dies*, remota superstitione, quam vetuit *Trid. Sess. 22.* ratione numeri. neque discontinuantur ob triduum maioris Hebdomadæ; quo ex vsu Ecclesiæ probato non debet celebrari. Doctores autem, qui volunt eas posse discontinuari, vel vno die dici omnes 30. concludunt valere, tanquam triginta Missas; sed non ut eas, quas instituit S. Greg. ut ex eiusdem verbis patet.

* Dubitatum aliquando fuit, edito decreto S. Congregat. de quo infra, prohibente quasdam Missas Sancti Gregorij pro Viuis & Defunctis: An prohibita censentur prædictæ triginta Missæ Sancti Gregorij? at negauit Sacra Rituum Congregatio die 28. Octob. 1628. & prælo datum est Decretum petentibus Monachis S. Gregorij de Vrbe.

4 e *Sequentia pro Defunctis dicitur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum, & Depositionis defuncti, & quodocunque in Missa dicitur vna tantum Oratio: in alijs autem Missis pro Defunctis dicatur ad arbitrium Sacerdotis.*

e. *Sequentia*. Profa, siue Sequentia hoc est. *Dies ira, dies illa.* Significat autem iubilationem, & hoc nomine quamcunque Sequentiam vocat Ordo Romanus, ut idcirco cantari debeat, cum solemnius celebratur pro Defunctis. Sequentia quo-

que appellatur, quia per cantus amenitatem ad sequentia præparat, *Hugo Victor. de offic. eccl. lib. 2. cap. 19.* vel quia sequitur, *Alleluia*, in alijs Missis festiuis, *Cornelius Schultingius*, qui & Profam eam dici putat: quia lege metri caret.

De Translatione Festorum. VI.

1 **I**N dicendis Missis seruetur Ordo Breuiarij de Translatione Festorum Dupl- cium, & Semiduplicium, quando maiori aliquo festo, seu Dominica impediuntur. In Ecclesijs autem ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet, possunt cantari due Missæ, vna de die, alia de festo: excepta Dominica prima Aduentus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quaragesimæ, Dominica Palmarum cū tota hebdomada maiori, Dominica Resurrectionis, & Dominica Pentecostes, cum duobus diebus sequentibus, die Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, & Festo Corporis Christi, aut saltem commemoratio fieri de festo, si de eo non debeat celebrari Officium illa die.

De Translatione Festorum & nos doc- cebimus in Rubrica Breuiarij. Vide hoc

loco solutiores leges Missæ, quàm officij diuini, & quia populus concurrat ad au- dien-

diendum potius Missam, quam Vesperas, & alias Horas, ideo conceditur, posse fieri alteram Missam solemnē de Festo traslato. excepti dies in Rubrica noua sub Urb. VIII. apertam habent causam, & rationabilem, vt populus anterior sit ad mysteria eorumdem dierum; in fine vero prædictarum duarum Missarum, Euangelium dicitur S. Io. non aliud Feriæ, vel Festi occurrentis.

* Prædictæ item duæ Missæ ea ratione cantandæ erunt, vt altera de die post Horam congruentem, de qua infra tit. 15.

num. 2. altera de festo (cum nullam habeat cum officio cōnexionem) post Nonam. si hoc accadat in Temporibus Pent. ambę quidem post Nonam, sed illa prius de die, quæ cum officio concordat; postea de Festo ad cuius Missam populus eò libentius, quò tardius, conuenire solet & licet in hoc casu nulla Hora sit media inter vtramque Missam, quod tit. seq. numer. 2. conuenire docebimus, tamen est casus vnicus, & priuilegiatus ob concursum populi.

De Commemorationibus. VII.

Commemorationes in Missis fiunt, sicut in Officio de Festo simplici sit commemoratio in Missa, quando de eo in Officio facta est commemoratio in primis Vesperis. Quando autem de eo sit commemoratio tantum ad Laudes in Missa solemnī non sit commemoratio de ea, sed in Missis tantum priuatis. g Excipitur Dominica Palmarum, & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla sit commemoratio, etiam in Missis priuatis de festo simplici occurrente, licet facta sit in Officio. De Dominica sit commemoratio, quando in ea agitur de festo Duplici. De Octaua sit commemoratio, quando infra Octauam celebratur aliquod Festum, nisi illud festum fuerit de exceptuatis in Rubrica Breuiarij de Commemorationibus. Item quando infra Octauam sit de Dominica.

Pendet hæc Rubrica à simili in Rubricis Breuiarij. tit. 9. vbi eam examinabimus.

f Non fit commemoratio. Quod fit vt festum secundę Classis distinguatur à Festis Duplicibus minoribus, in quarum Missa Solemni fit de Simplici Commemoratio, à Festo vero primæ classis distinguitur, quia nec in Missis priuatis Festum primæ classis Commemorationem de Simplici admittit.

g Excipitur Dominica, &c. Discordant hæc duæ Missæ ab Officio, in abunde patet in lectione Passionis pro Euangelio ratione cuius Passionis de Sanctis

non est facienda mentio: & licet Fer. 3. & 6. fiat in Missa Commemoratio de Simplici occurrenti, Officium tamen earum Feriarum non est tam solemne, quàm Dominicę Palmarum. Vnica autem Oratio solemnitate significat maiorem. Item Vigilia Pētecostes discordat ab Officio in Collecta & colore paramentorum. Præterea hæc duæ Missæ pendent ex benedictionibus solemnibus Palmarum, & Fontis Baptismalis, vt imitari debeant solemnitates maiores; vnde numquam omittuntur, cedentibus omnibus alijs Festis, etiam primæ classis.

- 2 De Feria sit commemoratio in Aduentu, Quadragesima, Quatuor temporibus, Rogationibus, & Vigilijs, quando Missa dicenda est de Festo illis temporibus occurrente. Sed in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis, vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant, in Ferijs, Rogationibus, & Vigilijs prædictis, quæ habent Missas proprias, dicuntur duæ Missæ, vna de festo, alia de Feria, Rogationibus, & Vigiliam, h absque vlla vtrorumque commemoratione; in Festis tamen maioribus primæ classis nihil fit de Vigilia occurrente, vt dictum est supra.

Om-

Omnia patent ex supradictis, & licet Missa Vigiliæ sumatur e communi, dicitur tamen propria Vigiliæ, cui assignatur, & ideo non omittenda.

Sed queritur: Cur occurrente Festo in prædictis Ferijs dicuntur duæ Missæ Cō- uentuales; occurrēte autem Festo duplici in Dominica, quæ est dignior prædictis Ferijs, non dicuntur duæ Missæ, altera de Festo, altera de Dominica? Respondet *Francolinus*, aliud agens de tempore horarum canonic. part. 1. c. 16. nu. 18. in prædictis Ferijs vnā cantari post Tertiam, aliam post Nonam; & horæ mediæ sunt præparatoriæ ad sequentem Missam: Missa vero Dominica, & Festi Duplicis cantandæ essent ambæ post Tertiam. At secundum hunc Auctorem incongruè cantantur Missæ duæ, nulla mediante Hora Canonica, quæ est quasi ad Missam præparatoria. Addo ego, resumī posse Missam Dominicæ in sequenti Hebdomada: Populumque item non teneri nisi ad vnā Missam audiendam: quam igitur audiet? Audiat vnā de Festo & Dominica simul, cum duobus Euāgelijis merito à populo audiendis. Sed, dato quod non possit resumī Missa Dominicæ infra Hebdomadam, non videtur hæc omittenda, cum sit dignior, quàm Missa de ferijs prædictis, ergo saltem in eo casu cantandæ forent duæ, de Festo, & Dominica, & altera immediata post alteram cā- rata Tertia, sicuti in quatuor Temporibus Pentecostes post Nonam possunt duæ Missæ cantari, de Feria, & de sancto Titulari ecclesiæ ob festum, & concursum populi iuxta Rubricam superiorem De Transl. Festorum. Nihilominus tamen, est ille casus peculiaris, ratione Festi: & dispar est ratio in Missis de Dominica, & de Ferijs maioribus, nam in his intendit

Ecclesia sine præiudicio Festi excitare clerum, & populum ad actus humilitatis, & penitentiae cum genuflexione ad orationes in Missa, & officio proprio earum Missarum: qui actus non conueniunt Dominicis, in quibus ob memoriam Dominicæ Resurrectionis stamus ad orationes, neque genuflectimus: & ideo omitti non vult integras Missas de Ferijs prædictis; de Dominicis autem vult tantū commemorationem cum oratione, & lectione Euangelij si a Festo maiori impediuntur. Porro Francolini ratio adeo vera est ut ideo nulla sit Rubrica de duabus Missis dicendis, de quatuor Temporibus, & de Vigilijs S. Matthæi, & S. Thomæ, si in eundem incidant diem, quia essent ambæ cantandæ post Nonam, ut dicemus tit. 15. nu. 2. nulla Hora mediæ inter illa; quod est valde notandum omnino vero negamus, nomine Feriarum, de quibus in hac Rubrica, comprehendī etiam Dominicam, tum quia est contra sensum, & vsum communem; tum quia S. Rituum congregatio nomine Festi nouem lectionum intelligit etiam Dominicam 12. Martij 1618. ergo non est Feria prima; neq; in ea duæ Missæ sunt cantandæ, ut in Ferijs, & Sabbato, prædictorum temporum in Rubrica.

h Absque vlla vitrorumque, Aduerte, quod si præterea faciendā sit Cōmemor. Festi Simplicis, vel de die inf. Oct. hæc Cōmem. faciendā erit in Missa de Festo, ut habes in Missali die 28. Iunij, 17 & 20. Sepebris & similiter, puta in Aduetu, si alicubi occurrat festū in Vigilia S. Thomæ Apostoli, cantandæ sint & duæ Missæ, de Festo, & de Vigilia, cōmemoratio Feriæ Aduetus fiet in Missa de Vigilia; quia sunt eiusdē rationis, tertia oratio deinde erit, quæ secundo loco alias diceretur.

3 Quando infra hebdomadam dicuntur Missæ votiuæ, post primam Orationem semper dicatur Oratio eius, de quo sit Officium, ut supra explicatum est in propria Rubrica.

i De quo sit Officium. Ut aliqua vel minima ratione cōcordet cum Officio Missæ Votiuæ, debet de Officio fieri Cōmemoratio. Ioannes Burchard. * Tertia

vero erit ea, quæ aliàs secundo loco diceretur, ut infra indicatur tit. 9. numer. 14. in ijs verbis: dicuntur plures, ut in Festis simplicibus: de quibus ibidem num. 16.

3 Quando

- 3 Quando fit Commemoratio de Feria Quatuor Temporum pro Feria Commemoratio-
ne dicitur prima Oratio, quæ concordat cum Officio.

Patet ratio; vt concordet cum Officio. Burchard.

- 5 In faciendis Commemorationibus seruetur Ordo vt in Breuiario, de Dominica ante
diem infra Octauam, de die infra Octauam ante Ferias prædictas, de Ferijs prædi-
ctis ante Festum Simplex, de Festo Simpliciter ante Orationes, quæ secundo, vel tertio
loco dicenda assignantur; & hæc dicantur K. ante Orationes Votiuas in quibus ser-
uetur deinde dignitas Orationum, vt de Sancta Trinitate, de Spiritu sancto, de Sa-
cramento, de Sancta Cruce, ante Votiuam de Beata Maria, & de Angelis & S.
Ioanne Baptista ante Apostolos; & similiter in alijs.

K. Ante Orationes Votiuas. Præce-
dunt quæcumque Orationes, quæ ab Ec-
clesia certum habent locum. Votiuæ, quæ
ad arbitrium Sacerdotis dicuntur, poste-
riorem occupant locum; & sicut Votiuæ,
verbi gratia, de Spiritu Sancto, cedit
Commemorationi Festi Simplicis, ita
cedere debet Orationi, Auctis, vel alijs,

quæ secundo, vel tertio loco iubentur di-
ci. Cæteris autem paribus attenditur di-
gnitas eorum, de quibus est Oratio. ita
Burchard. videtur durum aliquibus, sed
rationabile est, legem communem præ-
poni arbitrio, hoc est, legi priuata, quam
facit sibi Sacerdos in Orationibus Voti-
uis, quæ non concordant cum Officio.

- 6 Si facienda sit commemoratio pro Defunctis semper ponitur 1 penultimo loco. In
Missis autem Defunctorum nulla fit commemoratio pro viujs, etiam si Oratio esset
in communis pro Viuis, & Defunctis.

1 Penultimo loco. Ratio Innocentij Pa-
pæ Tertij est *Mysterijs Missæ lib. 2. capit.*
27. quia finis ad suum debet torqueri prin-
cipium. non igitur dignitatis ergo, sed, vt
à Viuis, de quibus in prima Collecta, ad
Viuos, de quibus in vltima, fiat regressus.
in Communis pro viuis &c. Hoc sanc-
tum est post tempora Innocentij Tertij,
qui concedebat loco citato, Orationem,
Omnipotens sempiternus Deus, qui Viuo-
rum dominaris simul & Mortuorum.
&c. in Missis etiam Defunctorum. Sed
planè æquum est Defunctis suffragia dari

in Missis Viuorum, vt supra num. 6. di-
ctum est: & in Missis Defunctorum solis
Defunctis operam dare, exclusis Viuis
in Collectis; quibus omni tempore, & in
primò, *Memento*, secrete satis superque
est prouisum, etiam in Missa de Defun-
ctis. Significatur etiam non posse Defun-
ctos in Purgatorio iuuare viuentes. *Du-
rand lib. 4. cap. 15.* cuius sententia est pro-
babilior, *Sancti Thomæ 2. 2. quest. 83.*
quem sequitur *Nauarr. de Orat. cap. 20.*
nu. 9. contra *Medinam*.

- 7 Quando dicuntur plures Orationes, n. prima tantum, & vltima cum sua conclusio-
ne terminatur, & o. ante primam, & secundam Orationem tantum dicitur, Oremus,
ante primam dicitur etiam p. Dominus vobiscum.

n. Prima tantum, & vltima. Et pri-
ma quidem terminatur, quia est propria
Missæ; vltima vero, quia comprehendit
alias, & quasi eas colligit, quæ idè Col-
lectæ dicuntur: quamquam aliæ causæ
sunt, cur Collectæ dicantur, vt *infra* tit.

9. quandoque prima & secunda Oratio
sub vna conclusione dicuntur, vt vnica
videatur Oratio in Missa celebri, quod
præsertim iubetur fieri in Collatione or-
dinum, Consecratione Episcoporum;
Virginum, Ecclesiarum, & Altarium;
Bene-

Benedictione Abbatum, Abbatissarum, Cœmeterij, benedictione, & Consecratione Regum, & Reginarum. Atque in his tantum casibus vniui duas orationes sub vno, *Per Dominum*, docet *Burch in Ord. celebrandi Missam*. An verò Orationes illæ, quæ post Missam votiuam de Trinitate habentur pro gratiarum actione sub eadem conclusione cum prima recitandæ sint, negamus in Missis priuatis. nam, quod dicitur in oppositum in Missali Romæ edito 1621. additum fuit sine superiorum facultate, me penitus rem indagante; & hic esset nimis nouus ritus in Missa priuata, in ijs autem, quæ solemniter dicitur pro re graui vsus Capellæ Papalis est, vt de duabus fiat vna ad solemnitatem: sed verba Rubricæ tit. 9. num. 14. quæ remittunt lectorem ad locum proprium, de Missa solemnibus sunt, vt ibidem expresse dicitur ijs verbis: *quando solemniter*: in loco autem proprio Missalis editi sub Urbano VIII. præscribitur vnica conclusio: ergo in Missa solemnibus, non autem in priuata: & confirmatur, quia ibidem additur: *In alijs*, (hoc est, non solemnibus) *dicuntur plures, vt in festis simplicibus*.

o *Ante primam & secundam*. Ita Or-

do Romanus: vniuitetur populus ad orationem, qua etiam de causa alutatur populus ijs verbis, de quibus mox. *Dominus Vobiscum*, vt ait *Innocent. libr. 2. cap. 26*.

p *Dominus vobiscum*. Ordo Romanus hoc habet, quæ salutationis forma ad verbum legitur *Ruth. 2. & 2. Paral. 15*. ferè simili vsus est Gabriel Angelus salutando Mariam, *Dominus tecum*; & alter Angelus ad Gedeonem *Ind. 6*. sed vim & efficaciam habet à Christo, qui dixit: *Ego vobiscum sum. Matth. ultimo*. Ritus autem emanat à Clemente, ex *Gemmalibr. 1. capit. 87*. vel Anacleto Papa, ex *Hugon. Viêt. libr. 2. capit. 11*. vel ab vtroque ex *Radulpho*, loco citato, *propos. 23*. & est sensus: Dominus in vobis maneat, & petitionibus vestris effectum tribuat, *Durand. lib. 4. capit. 14*. Vel Sacerdos se habere pacem cum populo docet, ex *P. Damiani opuscul. de Dominus Vobiscum*. Vel dicitur ad excitandos animos ad Orationem, *Ruper. lib. 1. cap. 31*. Dicitur autem, Dominus, non, Deus; quia Dominus, potestatis est titulus. *Turrecrem. in cap. Iacobus, de cons. dist. 1*. Alia addemus infra suis locis propria, *par. 2. tit. 5. nu. 1*.

8 Cum vero dicuntur plures Orationes, & vna Oratio eadem sit cum alia, ibidem dicenda, Oratio huiusmodi illa scilicet, quæ eadem est, non alia, q commutetur cum alia de communi, vel propria, quæ sit diuersa. Idem seruetur in Secretis, & Orationibus post Communionem.

q *Commutetur cum alia*. Quænam commutanda est; prima, aut altera? Prima manet, altera mutatur, eo modo, quo præscribitur clarè in Dominica Septuagesimæ, quando venit ante Festum Purificationis Beatæ Virginis, cuius Secreta eadem est cum Secreta prædictæ Dominicæ, & illa mutatur, quæ secundo loco ponitur.

* Dices: quomodo fiet mutatio secundæ orationis de Feria, vel Dominica, vel de ijs, quæ sunt ad libitum; quando est eadem cum prima de Sancto? nam hic accedit casus in Festo Quadragesimæ Martirij occurrente in Feria quinta Cine-

rum; & item in Festo S. Martini Episcopi in Dominica 22. post Pentecostem: vel cum præcipitur Oratio: *Deus refugium*. Verum in his casibus poterit sumi Oratio secreta Feriæ sextæ cinerum, vel Dom. 23. vel ea, quæ proxime sequitur pro quacunque tribulatione, respectiue ad casus prædictos; vt eadem sit regula in fauorem orationis primæ, quæ non debet mutari: & ita accedit in praxis, quia celebrans, qui non præuidit secretas, dicit primam de Sancto; mox aduertens, secundam esse eandem, non potest non mutare secundam.

De

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in Excelsis. VII I.

Iam aggredimur partes integras Missæ, quæ in primordiis Ecclesiæ, ordinante Petro, & Apostolis, duæ tantum fuerunt, scilicet, Consecratio cum verbis proprijs, & Oratio Dominica. *Gregor. Papa in Epistola ad Ioannem Episcopum Siracusanum*, cuius Missæ quasi vestigium remanet in Parasceue, in quæ tamen non fit consecratio. Idem Petrus Antiochiæ addidit tres Orationes, *Innoc. III. in Prol. ad lib. Myster. Missæ*, Collectam, Secretam, & Post communionem, ex *Lindano ad Liturgiam Sancti Petri*. Crescente vero cultu Christianæ Religionis adiecta sunt alia, quæ visa sunt decentius conuenire, quandoque alia dempta, alia mu-

tata in melius. *Lindanus autem in Apologia pro Liturgia Sancti Petri Græcæ*, quæ valde similis est Gregorianæ, contendit probare, à S. Petro fuisse præscriptam totam Missam latinam; paucis exceptis, & successores eiusdem vel firmasse aliqua Decretis, vel restituisse neglecta, quod & nos cum Baronio supra affirmauimus: ab initio vero non erat tutum moram longam trahere in sacrificio, ex *Simone Græco apud Lindanum ibidem*.

Nunc agamus de singulis iuxta titulos Rubricarum, dilatis causis de Christo mysticis in alteram Rubricarum generalium partem.

Introitus semper eodem modo dicitur cum Gloria Patri, ut in Ordinario, præterquam t tempore Passionis, & in Missis Defunctorum, ut etiam ibi annotatum est.

Introitus. Vel quia, introeunte Sacerdote ad Altare, dicitur, qui paulo ante dixerat, *Introibo ad Altare Dei*. ita *Microlog. de Eccles. obser. cap. 1.* vel quia fit quasi procæmium Missæ. *Conrad. li. 1. Ceremon. cap. 1.* vel, quia populo introeunte, psalmus cantabatur. *Rhenan. ad Tertull. de Cor. militis*. A S. Gregorio dicitur *Antiphona*; ab Ambrosianis *Ingressu*.

Componitur regulariter ex Psalmo Davidis, Versu eiusdem Psalmi, Gloria Patri. Sicut erat, & repetitione Psalmi. Dixi, regulariter ex Psalmo. nam Cælestinus I. Papa constituit, ut Psalmi CL. ante sacrificium cantarentur antiphonatum, quod antea fiebat ex *Dion. de Eccles. Hierar. cap. 3.* & *Cassiano li. 3. de institut. mon. cap. 11.* sed non ubique antiphonatum autem, hoc est, non totum Psalmum recitabant antiqui, ut aiunt quidam apud *Radulph. propos. 23.* sed, ut docet *Alcuin. loco citato* ex omnibus Psalmis excerpebant Antiphonas. *Baron. tamen An. 418.* explicat decretum Cælestini de toto Psalterio cum Antiphonis ante Missam cantant. Rubr. Miss.

tando in Ecclesia Romana; & *Bellarmin. idem sentit lib. 2. de Missa capit. 16.*

Irregulares verò Introitus sūt per pauci, qui non ex Psalterio, sed ex Prophetis, seu alijs Scripturæ libris sunt hausti, ut in Natiuitate Domini: *Puer qui natus est, &c.* in Ascensione: *Viri Galilæi, &c.* Versum tamen ex Psalmo, qui cantabatur, retinuit S. Gregorius Papa, ex *Durando lib. 4. cap. 5.* Dixi, Versum eiusdem Psalmi: quia, quando Introitus incipit à primo versu Psalmi, tunc Versus Introitus est, qui proximè sequitur in Psalmo. quando vero incipit à Versum de sequentibus in Psalmo, Versus est idem, qui est primus in Psalmo. exēpla patent in Missali, nimirum in Natiuitate Domini, Dominus dixit ad me, &c. Versus est: *Quare fremuerunt gentes.* in Dominica prima Aduentus: *Ad te leuavi animam meam, &c.* Versus est de sequentibus in Psalmo: *Vias tuas Domine, &c.*

In Gloria Patri. Additum est, quasi ad finem Psalmi, ex instituto Damasi Papæ, quamquam ante Damasum com-

B

posita

posita fuisse laus hæc fertur à Nicena Synodo; imò ab Apostolis; ex *Basilio*, eam fluxisse probat *Baron. An. 325*. Nicenum addidit, *Sicut erat*; &c. *Baron. ibid. ex Conc. Vascen. can. 7.*

De repetitione Psalmi, seu Introitus *Durandus*; & *Radulph. locis citatis*.

t *Tempore Passionis*. Nam tunc omit- titur laus Trinitatis, *Gloria Patri*, &c. ita *Microl. capit. 52.* tum quia Introitus sunt de Passione Christi; tum quia propter hu-

miliationem capitis nostri proximam, omittenda est glorificatio Sanctissimæ Trinitatis, in qua Filius Dei est idem cum alijs Personis Diuinis. Prima causa redditur à *Durando lib. 6. cap. 60. in Dominica de Passione*, Altera ab *Amalar. de Ecclesi. Officijs lib. 4. cap. 20.*

n *Defunctorum*. Indicia lætitiæ omit- tuntur in his Missis ad imitationem Offi- ciorum, quæ aguntur in morte Domini. *Alcuin. circa finem libri.*

- 2 *Kyrie eleison*, dicitur nouies post Introitum, alternatim cum ministro, id est, ter *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, ter *Kyrie eleison*.

Post Apostolicos Hebræos cœperunt Græci facere Missâ Adriano Primo Im- perante. *Durand. lib. 2. cap. 1.* obiit ille Anno Domini 140. Vox autem Græcæ, *kyrie eleison*, inuenitur in Liturgijs San- cti Iacobi, & Sancti Marci. *Durand. lib. 2. cap. 12.* A Græcis Syluester ad Roma- nos eam transtulit. *Radulph. propos. 22.* fuisse verò in usu in tota Italia, testatur *Conc. Vascen. can. 3.* ante Sanctum Grego- riū 150. annis ex *Bellarmin. lib. 2. de Missa. cap. 16.* idem scribit *August. de omnibus Christianis contra Pascentium epist. 178.* & significat ex eodem *ibidem*, Domine miserere. Nouies autem in Missa dici do- cet *Gregor. lib. 7. epist. 63.* qui se dicit re- stituisse, non instituisse hunc ritum cum

alternatione partim à Sacerdote, partim à populo, quod non faciunt Græci: nimi- rum, ter *kyrie*, ter *Christe* (quod etiam Romanorum est, non Græcorum) & ter *kyrie*. addit *Amalar. lib. 3. capit. 6.* cau- sam; quia ante omnem Orationem spe- cialem Sacerdotum necesse est præcede- re misericordiam Domini, ut feretur mens Sacerdotis ad ea intendenda, quæ ore dicit, & ut dignius sit Deum alloqui, & exaudiri. *S. Thom. 3. p. quest. 83. artic. 4.* notat (quod prius notauerat *Innocent. III. lib. 2. cap. 19.*) ter dici ad Patrem, ter ad Filium Christum, ter ad Spiritum San- ctum; additque *S. Thom.* ad significan- dum, quod omnes personæ sunt in se in- uicem.

- 3 *Gloria in excelsis*, dicitur, quodcumque in Matutino dictus est Hymnus, *Te Deum*, præterquam in Missa x FERIA quinta in Cæna Domini, & y Sabbati sancti, in quibus *Gloria in excelsis* dicitur, quamvis in Officio non sit dictum, *Te Deum*.

Hymnus Angelicus ita dictus est, quia illum cecinere Angeli in Natiuitate Do- mini; cui addidere reliqua vsque ad finem varij Doctores, ex *Conc. Tolet. 4. can. 12.* quo modo conciliari possunt, qui eum tribuunt Apostolis, *Clem. lib. 7. Constit. capit. 48.* & qui *Telesphoro*, *Innocent. III. lib. 2. cap. 20.* & qui *Symmacho*, *Berno cap. 25. de Officio Missæ*, & qui *S. Hilario Pictau. Alcuin. cap. de celebratione Missæ*: qui verius in Latinum transtulit, ait *Boetius ad Apost. Constit. Clem. capit. 47.*

lib. 7. Ut autem dicatur in Missa, consti- tuit *Telesphorus*, ex *Innoc. loc. citat.* & ex *Epist. 1. eiusdem Telesphori*. idem as- serunt *Damasus*, *Rabanus*, & alij com- plures apud *Duran. lib. 2. capit. 14.* Sym- machus præterea iussit recitari in diebus Dominicis & in Natalitijs Martyrum, ex *Alcuin. Amalar. & alijs*, quia in Domi- nicis significatur resurrectio Christi, per quam Sancti sociati sunt in gloria, & lau- dibus Angelorum, *Durand. lib. 4. cap. 13.* tribuit *Stephano Schulting.* quod in Do- minicis

minicis dicatur, & erat *librum Pontificalem tom. 1. sue Bibliothec. part. 1. c. 26.* Item in omni Festo dicitur, quod plenum habet Officium, hoc est, novem Lectiones (exceptis Aduentu, Innocentium Festo, & a Septuag. ad Pascha.) ex decret. Leon. IX. teste Democh. tom. 4. capit. 15. *Microlog. cap. 2. & 45.* Item toto tempore Paschali, quod statum æternæ gloriæ, & pacis significat, *Hugo Victor. libr. 2. cap. 4.* Denique quando in Officio dicitur, *Te Deum, de celebrat. Miss. cap. Consilium, ex Innocent. III.* quia hi duo Hymni continent laudes Sanctissimæ Trinitatis.

x Ferie quinta in Cœna Domini. Di-

gitur Hymnus Angelicus in hac Missa. can. porro. de consecrat. dist. 1. ex institutione Nicolai Papæ, & quia gaudium gaude est ob institutionem Sacramenti. Durand. de Cœna Domini, & in Ordine Romano præscribitur.

y Sabbati sancti. In cuius Missa ideo cantatur, *Gloria in excelsis*, quia pax data est renatis fonte baptismatis, & proxima est resurrectio Saluatoris, *Duran. de Missa Sabbati sancti.* Pascha item dici potest præses: Missa enim dicitur Resurrectionis, quæ nocte sequenti celebratur: & huius ritus meminit etiam Ordo Romanus.

4 In Missis Votivis non dicitur, etiam tempore Paschali, vel infra Octavas, nisi in Missa z. Mariæ in Sabbato, & a Angelorum: & nisi Missa b. Votiva solemnitè dicenda sit pro re gravi, vel pro publica Ecclesiæ causa, dummodo non dicatur Missa cum paramentis violaceis. Neque dicitur c in Missis Defunctorum.

Innoc. III. in capit. Consilium, de celebrat. Miss. ait in profectis (id est, procul à festis) non dici Hymnum Angelicū apud Romanos, ut inter commemorationem, & solemnitatem appareat differentia, & hoc asserit specialiter observari in Missis B. Mariæ; quod, ex Radulpho propof. 13. debent observare, qui diligunt decorem domus Dei. Nam sicut decor est, illum in festiuitatibus recitare, ita decor est illum omittere in diebus priuatis. iucundius etiā in festiuitatibus suscipitur, quod in profectis supprimitur, & tacetur. Hæc ille.

z. Beata Maria in Sabbato. Ita legendum omnino, non autem cum interpunctione, ut olim in Missalibus Venetis, & alijs mendosis, in quibus legebatur hoc modo: nisi in Missa B. Mariæ, in Sabbato. Superfluum enim esset illud, in Sabbato; nam vel intelligis de Missa in Sabbato, quando de ea fit Officium in Sabbato; & eo casu, Gloria dicitur, quia in Officio dictum est, *Te Deum*, & pertinet ad Rubricam superiorem num. 3. neque illa est votiva; nam votiva nō concordat cum Officio, tit. 5. num. 3. Vel intelligis de verè votiva, quæ dicitur in Sabbato

principalis de Aduentu, de qua supra tit. 4. numer. 2. & tunc additum fuisset in hac Rubrica, Sabbato de Aduentu. Vel intelligis de merè Votiva, quæ ad libitum dicitur, etiam in Sabbato, priuatim, & omnino discordante ab Officio: & eo casu sufficeret dixisse, in Missa Beata Mariæ, absolute, quocunque die dicatur, ne igitur superfluat illud in Sabbato amoue comma, seu distinctionem; & dic, præscribi hoc loco, quod in Votivis Beata Mariæ, quæ dicuntur in omni Sabbato, etiam Aduentu, Quatuor Temporū, Vigiliarum, seu Festi semiduplicis (non in alijs diebus extra Sabbatum) dicatur in ijs tantum Hymnus Angelicus: ita ut hoc ordine Beata Virgini operam demus: Primo in Festis ipsius cum Hymno Angelico, Symbolo Apostolorum, & Præfatione propria, quod nemo negat. Deinde in Sabbato (quod habere non nihil solemnitatis in honorem Beata Virginis docuimus sup. tit. 4.) cum Hymno Angelico, & Præfatione propria; siue concordet, siue discordet Missa Beata Virginis ab Officio; quod hoc loco piè conceditur omni Sabbato. Tertio in reliquis & diebus votivis Missis eiusdem, dicatur

B 2 tantum

tantum Præfatio propria eiusdem Beata Virginis. Confirmatur hæc Rubrica ab alio, quæ habetur in Ordine Missæ in Missali post Hymnum Angelicum, videlicet: *Sic dicitur etiam in Missis Beata Maria, quando dicenda est.* ergo non semper dicenda est, *Gloria in excelsis*. Sensus autem horum verborum est: *Sic*, idest, eodem modo, quo immediate supra descriptus est, dicendus est Hymnus Angelicus, non additis amplius ijs verbis, quæ ante Pium Quintum in dicto Hymno addebantur à Sacerdotibus in honorem Beata Virginis: *Quoniam tu solus Sanctus, Mariam sanctificans; tu solus Dominus, Mariam gubernans; tu solus Altissimus, Mariam Coronans, & alia verba, quæ amplius non sunt in usu.*

Neque post recognitionem Missalis datus est hic Hymnus cuicunque Missæ de B. Virg. quicquid in vulgus sparserint aliqui, & falso immo Sacra Rituum Cōgreg. deleri iussit anno 1627. de quibusdā Caledarijs insigniorum locorum Decretum falso adscriptum eidem Congregationi contra hanc Rubricam de Hymno Angelico in Votivis B. Mariæ.

a. *Et Angelorum Burchard.* & merito, quia prima verba Hymni fuere primo prolata ab Angelis *Luc. 1.*

b. *Votiva solemniter, &c.* Supra diximus cum Innoc. III. omitti Hymnū Angelicum in priuatis diebus, ut appareat differentia inter solemnitatem, & commemorationem. Si ergo solemnitas adfit aliqualis; Vel ratione temporis, puta, quia Sabbatum dicatur Beata Virgini; Vel quia eo die obiit ille, de quo dicitur Mis-

sa, quasi in eius Festo, licet non dicatur Officium, ut in *Ceremoniali suo Petrus Ruiz. notauit, & bene*; Vel ratione causæ grauis aut publicæ, cōceditur Missis Votivis Hymnus Angelicus estimatur etiam solemnitas, ratione loci, quia ratione priuilegium dicitur fuisse datum Sacrosæ Aedi Beata Virginis Lauretanæ, ut ibidem in omnibus Missis B. Virginis diceat *Gloria in excelsis*; & habetur in *Synodo vltima Laurent. tit. 11. num. 4. sub Card. Rom.* Res autem grauis ea est, pro qua cōuenit totus Clerus cum Episcopo, vel apud Regulares in eorum Comitij Generalibus, seu Prouincialibus cum catur Missa pro re, eorundem iudicio, graui: si tamen paramenta adhibeantur violacea, tunc non dicitur *Gloria*, neque *Credo*; & Sacra Rituum Congregatio 19. *Maij 1607.* vtrunque declarauit. quare ex dictis sublatum est priuilegiū de, *Gloria in excelsis*, datum Minoribus ab Alexandro Quarto, & Sixto Quarto.

c. *In Missis Defunctorum.* Hoc notat *Amalar. libr. 3. cap. 44.* quia tunc non est locus lætitiæ, quam indicat Hymnus Angelicus: sicuti nec in diebus luctus Aduentus, & Septuagesimæ ad Pascha.

Hoc loco addendum videtur, neque dici, *Gloria in excelsis*, in Vigiliis, Missis, quæ veniunt infra Oct. licet in Officio dictum sit, *Te Deum*: quia hæc Missæ non concordant cum Officio, & habetur hic ritus in Missali in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, & Assumpt. Beate Virg. cōtinet enim Hymnus cēlestem gloriam, ex *S. Tho. 3. part. 4. q. 83. art. 4.* quæ cum Vigilia non consonat.

De Orationibus. IX.

O Ratio, & Collecta idem. eiusdem vultus ab Apostolis, ex *Orig. hom. 11. in Ierem.* explicat *Ordo Romanus*, quasi sit Collectio, ut Missa, & Missio; vel quod ex Diuinis Scripturis colligatur Oratio, vel quia dicitur super Collectam, idest, Populum collectum, *Alcuin. ubi supra*: vel quia Sacerdos omnium preces in ea colligit, *Microl. cap. 3.* vel quia astantes

se debent colligere, ut orent, *S. Bonauen. de myster. Missæ.* dicitur etiam Benedictio ab *Amalar. 2. cap. 9. ex 1. Cor. 14.* Breuis autem est, ne multum loquentes oremus. *Matth. 6.* Docet *Dion. epist. ad Demophil.* preces fieri ante mysteria. Orationes composuit *Ambr. ex Gemma libr. 1. cap. 87.* & in Missali Rom. multæ sunt illius, ut suis locis indicabimus. a Gelasio Papa

Papa auctæ, & limatæ fuerunt, ex *Sigeb. A.D. 487.* A S. Gregorio deinde quibusdam additis, vel detractis, in Ordinem & librum Sacramentorum redactæ,

Vualaf. Strabo de reb. Eccles. capit. 22. & Micrologus capit. 61. Concilia Carth. 3. can. 23. Milenit. can. 12. quibus aderat S. Aug. rejiciunt non probatis.

1 **I**n Festis duplicibus dicitur una tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio, ut dictum est supra.

Romana traditio vnam Orationem tribuit cuique Missæ. *Microlog. cap. 4.* quia vnus Introitus, vna Epistola, vnum Evangelium, *Amalar. in prolog. de diuinis*

Offic. Vnum est Officium, Radphul. propos. 23. & fidei seu vnitatis Sacramentum denotat. Innocent. III. lib. 2. cap. 27.

2 In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Pentecostes vsque ad Aduentum, & à Purificatione vsque ad Quadragesimam, dicitur secunda Oratio, A cunctis, tertia ad libitum.

Sicut in Officio fiunt commemor. de Beata Virgine, Sanctis Apostolis, S. Patrono, seu Titulari, & de Pace: ita in Missa dicitur secunda Oratio, A cunctis, cuius est auctor Innocent. III. ex *Duran. libr. 4. cap. 15.* in qua supradicta memorantur. Nam littera N. nomen exigit Patroni, seu Titularis Ecclesiæ, vbi celebratur; tertia vero additur, quia impari numero gaudet Deus, ex *Innocentio III. & tres dicendæ in honorem Sanctissimæ Trinitatis, idem Innocent. ibidem,* vel quia Christus ter orauit in horto, *Microlog. supra,* vel quia in memoriam eius qui tertia die resurrexit. *Clem. lib. 2. constit. capit. 63. & tres approbat dici Concil. Laodic. cap. 19.* Numerus impar est indiuisibilis, & vnionem hoc loco significat Ecclesiæ

orantis. In tertia oratione ad libitum, cauere debet Sacerdos pro sua modestia, ne coram Prælato suo, seu Principe dicat Orationem, quæ habet titulum, Pro seipso Sacerdote, ita *Burchardus in Ordine celebrationis Missæ.*

* Dices: cur in oratione, A cunctis, in qua continetur omnia suffragia, seu communes commemorationes officij, ut dictum est, nulla mētio fit de cruce, de qua in officio? Respondeo non semper fieri de Cruce in officio commemorationem; & fuisset incommmodum, modo eam demere, modo addere in orat. A cunctis, pro varietate Missæ ferialis, seu de sancto. Deinde tota Missa cōm. est de Cruce, quæ etiam de causa tempore Paschali fit in offic. comm. de Cruce, non in Missa.

3 In Festis Semiduplicibus occurrentibus ab Octaua Epiphaniæ vsque ad Purificationem dicitur secunda Oratio, Deus qui salutis, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa, Deus omnium fidelium.

Secunda Oratio de Beata Virg. ob eiusdem partum dicitur, vsque ad Officium.

Purificationis, etiam translatur. tertia, pro Ecclesiæ, vel pro Papa.

4 In Festis Semiduplicibus à Feria iij. Cinerum vsque ad Dominicam Passionis, secunda Oratio de Feria; tertia, A cunctis.

Secunda de Feria, de qua in Officio fit commemoratio. tertia. A cunctis, ob alias commemorationes, & Suffragia, quæ in eodem fiunt Officio.

5 In Semiduplicibus à Dominica Passionis vsque ad Dominicam Palmarum, secunda Oratio de Feria, tertia Ecclesiæ, vel pro Papa. Gauant. Rubr. Miss.

B 3 Omit-

Omittuntur enim commemorationes in Officio, & consequenter etiam in Missa; tamen pro Ecclesia, vel eius capite adhuc est orandum, quod si hoc tempore cantandæ sint duæ Missæ, de Festo, & de Feria; in Festo semiduplici secunda

erit, *Ecclesia, vel pro Papa*. neque dicitur tertia Oratio; ita Romæ fit: & minuitur numerus Orationum in Missa, sicut & suffragiorum in Officio. cuius rei causam num. 8. afferemus.

6 In Festis Semiduplicibus ab Octava Paschæ usque ad Ascensionem, secunda Oratio de S. Maria, Concede nos; tertia Ecclesia, vel pro Papa.

In his & sequentibus quando in Officio cessant commemorationes de Sanctis, & de Pace, cessat etiam Oratio, *A cunctis*; sed quia B. Virgo numquam cessat orare pro nobis, & festa Filij sunt etiam Matris, neque à Sanctis quicquam obtinemus, quod à Deo per manus Mariæ

prius non donetur; ideo tempore Paschali, infra Octavas Ascensionis, Corporis Christi, & Sanctorum, in eorumque Vigilijs, secunda Oratio est de Beata Virgine; præterquam quod hoc Sacrificium de ea mundo fuit generatum, *Honorius in Gemma animæ lib. 1. cap. 104.*

7 In Festis Semiduplicibus infra Octavas occurrentibus, secunda Oratio dicitur de Octava, tertia, quæ secundo loco infra Octavam ponitur.

Sicut in Officio fit commemoratio de Octava, ita & in Missa in secunda Ora-

tione, & consequenter, quæ secunda erat, tertium obtinet locum.

8 Infra Octavas Paschæ, & Pentecostes, in Missa de Octava dicuntur duæ tantum Orationes, una de die, alia Ecclesia, vel pro Papa.

Valet hic ea ratio quam affert Durandus in Dominica de Passione, in qua cessant Commemorationes Sanctorum in Officio, ut scilicet nostra intentio feratur in Christum solum & spes nostra eleuetur ad unicum eius singulare refugium. Addimus igitur in tempore Passionis, Paschatis, & Pentecostes aliam Orationem

tantum pro Ecclesia, vel pro Papa, pro quibus præcipue orandum, nullo alio mediante Aduocato, neque B. Virg. quia Christus, & Spiritus paraclitus sunt tunc temporis supremi & unici Aduocati nostri. Si in prædictis occurrat commemoratio de Sancto, non dicitur tertia Oratio, ad sensum Rubricæ.

9 Infra alias Octavas, & in Vigilijs, quæ ieiunantur (excepta Vigilia d. Natiuitatis Domini, & Pentecostes) dicuntur tres, una de die, secunda de S. Maria, tertia, Ecclesia, vel pro Papa. Sed infra Octavas S. Maria, & in Vigilia, & infra Octavam omnium SS. secunda Oratio dicitur de Spiritu sancto, Deus qui corda, tertia, Ecclesia, vel pro Papa.

Pro prima parte Rubricæ attulimus congruentem rationem, in hoc eodem tit. num. 6.

d. Natiuitatis Domini, &c. Hæ Vigiliæ habent rationem Festi Duplicis, & solemnioris.

e. De Spiritu sancto. Quia in prima Oratione vel explicitè, vel implicitè ut in Vig. & infra Oct. omnium SS. Mariæ

merita imploramus; ideo in secunda oratione eam denuo inuocare nō debemus. Sit igitur secunda de Spiritu Sancto, qui eam obumbravit & secundam reddidit, quem ritum viguisse apud aliquos in Officio paruo Beate Virginis, ut post Orationem de Beata Virgine fieret semper Commemoratio de Spiritu Sancto, & de omnibus Sanctis scribit Kadulph prop. 20.

10 In

10 In Dominicis infra Octavas occurrentibus dicuntur dua Orationes, una de Dominica, secunda de Octava, & in die Octava dicitur una tantum Oratio, nisi facienda sit aliqua commemoratio.

Ratio est, quia de Octava fit Commemoratio in Dominica, tertia vero Oratio omittitur ad maiorem solemnitatem. In Octava dicitur una tantum Oratio, quia est duplex Officium.

Accidit in Dominica privilegiata fieri

tantum Commemorationem de die Octava, quæ non transfertur; & tunc in Missa secunda Oratio erit de Octava, neque tertia dicitur, quia dies est Octava, & nobilior, quam Dominica infra Octavâ, in qua duæ tantum dicuntur.

11 In Dominicis dicuntur tres, ut in Ordinario assignantur, quibusdam exceptis, ut suis etiam locis notatur.

Causam habes ex Clemente supra nu. 2. Excipitur Dominica Passionis, in qua duæ tantum dicuntur ob rationem supra allatam num. 8. Item Dominica Palma-

rum, in qua una tantum Oratio. tit. 7. num. 1. Item Dominica in Albis, quæ unicam habet Orationem, quia eius Officium est Duplex.

12 In festis Simplicibus, & Ferijs per annum, nisi aliter in proprijs locis notetur, dicuntur tres, ut in Semiduplicibus, aut si quinque: possunt etiam septem ad libitum.

Plures tribus non dicuntur in Semiduplicibus, nisi ob Commemorat.

f. Quinque. Propter quinque partitam Christi passionem. Microlog. cap. 4.

g. Septem. Quia Christus in Oratione Dominicali septem instituit petitiones, Microlog. ubi supra, vel ob septiformis gratiæ Spiritum, Innoc. III. libr. 2. cap. 27. Plures etiam possent dici, sed tædio essent audientibus ex Micrologo loco citato.

* contingit Romæ anno 1628. in Ecclesia Angelorum dici octo collectas de præce-

pto: nimirum de Festo S. Sylvestri, de Dom. infra oct. Natiu. de quatuor Octavis, de quinta Octava S. Thomæ titularis, & ultimam iussu Pontificis, Deus refugium.

Ad libitum vero hoc loco non significat tamen, quod quascunque velis, orationes dicas; sed eas prius, quæ in Rubricis assignantur, pro secunda, vel tertia; & tunc supra illas, quæ tibi magis placeant, addere poteris alias cum debito ordine, & numero.

13 In Ferijs quatuor Temporum, & ubi plures leguntur Lectiones huiusmodi plures Orationes dicuntur post ultimam Orationem ante Epistolam, ut suis locis in proprijs Missarum de Tempore.

Leguntur enim plures Lectiones in Ferijs quartis, & Sabbatis Quatuor Temporum. Præterea in Feria quarta ante Sabbatum, Sirientes, Dominica Quadages. & in Feria quarta maioris Hebdo-

madæ; quia verò Epistola magis attinet ad sacrificium Missæ, quàm Lectiones præcedentes, idcirco multiplex Oratio, quæ ad Sacrificium proprius accedit, immediate ante Epistolam collocari debet.

14 In Missis Votivis, quando solemniter dicuntur pro re gravi, vel pro publica Ecclesia causa, dicitur tantum una Oratio: Sed in Missa pro gratiarum actione additur alia Oratio, ut in proprio loco notatur. In alijs dicuntur plures, ut in Festis simplicibus.

Vnitas Orationis dicitur, & significat solemnitatem, ut in Duplici patet. In Missa verò pro gratiarum actione additur alia sine distinctione à prima, ut notauimus sup. tit. 7. num. 7. & est Burchar.

In votiuus priuatis secunda oratio est, de quo fit officium, tertia erit, quæ secundo loco dicitur in Missa de officio, exceptis Votiuus ijs, de quibus numero sequenti. oratio pro gratiarum actione tertio loco dicitur.

15 In Votiuus B. Mariæ secunda Oratio dicitur de Officio illius diei, & tertia de Spiritu sancto: sed in Sabbato, quando de ea factum est Officium, secunda Oratio erit de Spiritu sancto, tertia Ecclesiæ tuæ, vel pro Papa.

h In Votiuus de Apostolis, quando ponitur Oratio, A cunctis, eius loco dicitur Oratio de S. Maria, Concede nos famulos.

Orationem de Spiritu Sancto conuenire Missæ Beatæ Virginis diximus hoc eod. tit. num. 9.* & semper dicitur, quia est Rubrica generalis, etiam tempore Aduentus, Passionis, & Paschali, in quibus assignatur in alijs Missis Oratio, Ecclesiæ, vel pro Papa.

h In votiuus de Apostolis, &c. Non dicitur Oratio, A cunctis, ne fiat noua mentio Apostolorum Petri & Pauli; nam de his Apostolis tantum Rubrica loquitur, ne verò pereat deinde memoria Beatæ Virginis, quæ habetur in omni Oratione, A cunctis, dicitur eius loco, Con-

cede, de Sancta Maria.

In alijs autem temporibus, quando non dicitur, A cunctis, nulla accidit mutatio.

Quæres: An similem ob causam in Missa votiuâ de Patrono, seu Titulari, cui nominatur in littera N. in oratione, A cunctis, debeat fieri similis mutatio Orationum? Respondeo, satis esse in eo casu, vel tacere in Oratione, A cunctis, nomen Patroni, seu Titularis, ne de eodem bis fiat mentio in Collectis; vel nominare poteris vice illius alium pro tua deuotione.

16 Si cum plures dicuntur Orationes, occurrat fieri i commemorationem alicuius Sancti, ea ponitur secundo loco, & tertia Oratio dicitur, quæ alias secundo loco dicenda erat.

i Commemorationem. Intellige hic Commemorationem Sancti, non ad libitum Sacerdotis, sed eam, quæ facta est in Officio, ut in Sabbato, quando fit Officium Beatæ Mariæ Virginis, cum commemoratione Festi Simplicis; tunc enim Oratio de Spiritu Sancto erit tertio loco dicenda, quod valet etiam in Missis non votiuus, ut dictum est supra tit. 7. num. 5.

Atque hinc ille ritus non satis placet dicendi quatuor Orationes in Dominicis, & Ferijs Quadragesimæ. Prima de Feria, secunda de Vigilia, vel Festo Simplici, tertia, A cunctis, quarta, Omnipotens.

Accidit etiam à Superiore decerni pro publica causa quotidie dicendam Orationem, Deus refugium nostrum, seu aliam; & tunc vel dicitur loco tertiæ ad libitum;

vel addatur uti commemoratio in duplicibus, semiduplicibus, & Dominicis. Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627. omitti decreuit regulariter prædictam orationem in Festis primæ classis. in alijs vero secundæ classis communior usus insigniorum Ecclesiarum Urbis est, ut neque dicatur in Missis priuatis, nedum in solemnibus, à qua sola excluditur commemoratio de festo simplici: quæ consuetudo mihi placet. * Ita verò addatur hæc oratio, ut nulla omittatur ex ijs, quæ in Missali cuique Missæ singillatim, & nominatim assignantur. imo in ijs, in quibus tertia est ad libitum, potes eam dicere, & addere: Deus refugium: ea ratione tamen, ut serues debitum numerum, videlicet, quatuor in Dominicis, & semiduplicibus.

duplicibus; quinque in simplicibus, feriabilibus, & Votiuus iuxta superiorem Rubricam num. 12.

In Missa de Sancto, qui Titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur officium, sed Missa tantum, ad eiusdem altare, in die festo illius (quia non debet omitteri oratio eius, de quo fit officium) cō-

uenit, ut tertia sit oratio, quæ tunc temporis secundo loco dicenda foret; est enim hæc Missa ex votiuo, & festiuo mixta: ex votiuo, quia discordat ab officio; ex festiuo, quia eo die obiit Sanctus, de quo Missa: & ideo dicitur in ea Hymnus Angelicus, ut supra diximus.

17 In conclusione Orationum hic modus seruetur. Si Oratio dirigatur ad Patrem, concluditur, Per Dominum nostrum &c. Si ad Filium, Qui uiuis & regnas cum Deo Patre. Si in principio Orationis fiat mentio Filij, concluditur, Per eundem Dominum nostrum. Si in fine Orationis, eius fiat mentio, Qui tecum uiuit. Si facta sit mentio Spiritus sancti; in conclusione dicitur. In unitate eiusdem Spiritus sancti, &c. Alia quoque in dicendis Orationibus seruentur, quæ superius in Rubrica de Commem. dicta sunt.

Oratio ad Patrem ut plurimum dirigitur, iuxta doctrinam Christi. Matth. 6. & Ioan. 16. & ex decr. Carthag. Conc. cap. 23. & tunc conclusio fit hoc modo. Per Dominum nostrum Iesum Christum. Quod sumptum est ex Epist. ad Rom. 5. Innoc. III. lib. 2. cap. 26. Raro ad filium dirigitur, nec antiquitus, ut notat Bellar. de Miss. lib. 2. cap. 16. ut Filius etiam credatur Deus: & eo casu conclusio fit, Qui uiuis, & regnas. numquam de facto ab Ecclesia ad Spiritum Sanctum in Missa. Collecta dirigitur; quia donum est, & a dono non petitur donum, sed a donatoribus, a quibus ille procedit. Duran. lib. 4. cap. 15. diriguntur tamen Hymni, & Sequentiæ ad eum; & possunt etiam dirigi Collectæ, quod Ecclesia non fecit adhuc.

Reliqui conclusionum modi per se patent, & qua de causa variandi, ut nimirum cōcinant sensui orationis ultimæ, ex Nau. de Oration. capit. 19. numer. 169. quam concludunt. Si ad ipsam Trinitatem dirigitur Oratio, dicitur, Qui uiuis, &c. ne videatur separari Christus à Trinitate.

Hoc autem est commune omnibus Conclusionibus, ut mentio in ijs fiat semper Sanctissimæ Trinitatis; ut intelligamus, nullum fieri præiudicium reliquis Diuinis personis, quæ in Oratione taceri videntur, dum consummatio ostendit, nullum esse discrimen in Trinitate, Ful-

gent. lib. 2. ad Monimum quæst. 1.

In unitate Spiritus sancti Deus, ita legendum esse, non autem præponendam vocem, Deus, tradit ex Romana auctoritate Radulph. prop. 23.

Additur, Amen, in fine, ut communem Orationem, quam Sacerdos obtulit, omnes confirmant. Idem ibidem, meminitque huius ritus respondendi, Amen, S. Aug. epist. 178. & tract. 41. in Ioann. & quia vox Hæbreæ est, quæ significat apud nos idem quod, fiat, in precationibus usurpata est Apostolorum tempore, 1. Cor. 14. tam à Græcis, quam à Latinis, numquam fuit mutata, ut alia etiam retinentur Hæbreæ ob causas paulo infra recensendas. Significat etiam, Verum est, Orig. tract. 35. in Matt. Ambr. de ijs, qui inchoantur mysterijs libr. 1. cap. 9. & in hoc sensu concordat, Amen, cum Orationis potius conclusione, quam cum Oratione, quasi affirmet populus, verum esse, regnare Deum in unitate Spiritus Sancti. Innocent. III. lib. 2. cap. 26. Duran. lib. 2. cap. 17.

Notat Nauarrus de Oration. capit. 19. num. 171. conclusionem abbreviari, & dici: Per Christum Dominum nostrum: quod in Canone fit; quando scilicet non præcedit, inquit ille, Dominus Vobiscum: quod verum est ut plurimum, non autem semper.

De

De Epistola, Graduali, Alleluia, & Tractu,
ac de Euangelio. X.

Post ultimam Orationem dicitur K Epistola : qua finita, à ministris respondetur, I Deo gratias. Et similiter, quando leguntur plures Lectiones, post singulas dicitur, Deo gratias, praterquam in fine quintæ Lectionis Danielis in Sabbatis Quatuor temporum, nō in fine Lectionum Ferie sextæ in Parasceue, & Sabbati sancti.

K Epistola. Sonat Epistola super missionem, seu super erogationem, quia litteræ, quæ mittuntur, habent aliquid super id, quod uia voce nuntius refert; Ideoque Epistola vocantur.

Est igitur Epistola missa supra, siue ultra testamentum vetus, & Euangelium. *Alcuin. de Diuinis Officijs. Auctores. Legendi Epistolam in Missa fuere Apostoli, & habetur in Liturgia S. Petri; tum Successores Apostolorum ex Can. 10. Apost. Dion. de Ecclesiast. Hierarchy. cap. 3. Clem. libr. 2. const. cap. 57. Alexander autem Papa, qui dicitur auctor ab Honor. in Gemma cap. 88. fortasse decreto ritum stabiluit. Ante Anastasium Paulus tantum legebatur ex Demochare, tom. 4. capit. 15. deinde vero non solum Pauli legebantur Epistolæ, Vualaf. Strabo capit. 22. sed etiam aliorum Apostolorum & Prophetarum, quod clare asserit S. Iustin. Apol. 2.*

Porro per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis collegit, & ordinavit Epistolas, & Lectiones S. Hier. in libr. qui dicitur Lectionarius, vel Comes S. Hier. ut docet Beruo capit. 1. Damaso approbante, ex Radulpho prop. 23. eo fine, ut per lectionem præparemur ad mysteria, ex Cabasila cap. 22.

Et in Lectionibus quidem veteris testamenti initium esse solet: In diebus illis: finis autem: ait Dominus omnipotens: quia in libris illis hæc sæpe sunt in usu. titulus etiam Sapietiae communis est Lectioni Prouerbiorum, Canticorum, & Ecclesiastici; quia hi libri dicuntur Sapientiales, ex SS. Patrum antiquo usu, & ritu. In Epistolis vero Pauli eadem de causa fit initium ab ea voce: Fratres; &

finis est: in Christo Iesu Domino nostro. In alijs item Apostolicis Epistolis ob eadem causam utimur initio voce illa Carissimi. usitata à Petro, & Io. in suis Epist. Durand. lib. 4. cap. 16.

Certe in Dominicis Epistola solet esse de nouo Testamento, quia Dominicus dies Resurrectionem Domini, & tempus gratiæ repræsentat. Durand. libr. 2. de rit. cap. 18.

Sed, cur ante Euangelium legitur cum sit minoris dignitatis? Primo quia designat officium Ioannis Baptistæ, Rupert. lib. 1. cap. 32. qui fuit vtriusque testamenti, quorum sunt Epistolæ. Innoc. III. libr. 2. cap. 29. Deinde ex Alcuin. mos fuit Apostolorum, ut bini ante Dominum irent Luc. 10. Tertio ex Vualaf. loco citat. ut animus audientium à minoribus ad maiora sentienda proficiat, & gradatim ab imis ad summa conscendat. alias duas causas lege apud Durand. loco citato, quæ minus mihi placent.

I Deo gratias. Burchard. Augustini sæculo consueuerunt dicere Monachi, cum hominibus occurrebant: Deo gratias: quod ipse scribit August. ad Psalm. 132. adeo erat tunc in Missa & Officio usitatum. gratias autem agimus Deo quod doctrinæ suæ panem nobis frangere dignatur, ex Rupert. libr. 1. de Diuin. Offic. cap. 14. si Pauli erat Epistola, dicebatur in fine Pax tecum. ex Aug. Epist. 163.

In fine quintæ lectionis. Omittitur responsio Ministri, ne interrumpatur textus, & sensus, ut ibidem legenti patet.

Et in fine lectionum, &c. Sunt hi dies luctus, in quibus abstinemus etiam à Gloria Patri, &c. & similibus loquendi modis festiuioribus.

a Post

2 Post Epistolam dicitur o Graduale, quod semper dicitur p praterquam Tempore Paschali, cuius locotunc dicuntur duo Versus, ut habetur in rubrica, in Sabbato in Albis.

o Graduale. Seu Gradale: Rabanus li. 1. cap. 33. eo quod cantabatur in inferiori gradu, Ordo Rom. vel iuxta gradus pulpiti, in quo legebatur Euangelium; Raban. ibidem; vel quia cantabatur, dum Diaconus ascenderet gradus pulpiti Euangelici ex Vualafid. cap. 22. & Rhenano ad Tertul. de cer. Milit. vel in gradibus Altaris: Durand. li. 4. c. 19. Cantari autem cepit auctore Celestino primo ex Sigeber. An. Domini 426. & Ruper. libr. 2. de Diuin. Offic. c. 24. Ambrosius composuit ex Rad. prop. 23. Gelasius & Gregorius item ex Durand. loco citato. appellantur in Anti-

phonario Gregor. Responsoria.

p Praterquam tempore Paschali. Quia: ex Rup. lib. 1. cap. 34. Graduale lamentum indicat, & laborem, quæ non congruunt cum tempore summæ lætitiæ Paschalis. Summa vero fuit lætitia post recuperatum Thomam in Dominica in Albis, in cuius Sabbato ideo cessat Gradualia. eorum autem loco dicuntur duo Versus, qui nihil sinistrum, aut triste sonant. Innocen. loco citato capit. 33. quod si infra Oct. Pasch. Graduale dicitur, id fit propter recentem baptizatos, Ruper. libr. 8. cap. 1.

3 Post Graduale, dicuntur q duo Alleluia, deinde Versus &, post Versum, unum Alleluia. Tempore Paschali, quando non dicitur Graduale, dicitur aliud Alleluia, post secundum Versum: & quando dicitur 1. Sequentia, non dicitur post ultimum Versum, sed post Sequentiam.

q Duo Alleluia. Vsurpatur Alleluia in Liturgia S. Petri hoc loco. Post luctum lætitia sequitur, Ruper. libr. 1. capit. 35. & peregrina vox est, ut idem ait, ad exprimendum peregrinum gaudium, quod in Cælesti Hierusalem nos manet. est enim vox hebræa, quæ significat, Laudate Dominum, Aug. in Psal. 118. cum plenitudine tamen gaudij & exultationis, auctore S. Thoma post Glos. in capit. 19. Apoc. vnde & in diebus mæroris omittitur. S. Germanus in Theoria explicat, Al, id est venit; el, Deus, via, laudate. Alias refert significationes Durand. lib. 4. cap. 20. Primam ex Augustino. Saluum me fac Domine. Secundam ex Hieronymo, Cantate laudem Domino. Tertiam ex Gregorio, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; sed est S. Germani loco citato: vel lux, vita, salus. Quartâ ex Petro Antistodor. Altissimus leuatus est in Cruce, lugebant Apostoli, iam surrexit. In aliam linguam transferri non debet, sicut nec, Amen, propter sanctiorem auctoritatem Isidor. libr. 1. de Diuin. Offic. capit. 13. nam de Hierosolymitana Ecclesia translata fuit ad Roma-

nam à Sancto Hieronymo iussu Damasi, ut docet S. Gregorius libr. 7. Epist. 63. qui & eadem vocem restituit ex Ruper. lib. 1. cap. 35. non simpliciter, sed instituit, ut caneretur etiam extra tēpus Paschale, ut explicat Baron. ex August. in Psalm. 118. cum scribit de Damaso An. 384. quod enim erat in vsu Hierosolymis ante Damasum, & Damasus Romæ ordinauerat; fortasse deinde omissum fuerat vsque ad tempora Gregorij; & sicuti, Kyrie, vox græca, ita & Alleluia, vox hebræa, à latinis vsurpantur; ut omnis lingua in Missa confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris, Innoc. III. libr. 1. cap. 33.

Quod autem dicendum sit in Missa post Graduale, seu Epistolam, habetur in Ordine Romano: & geminatur ob geminam quam expectamus glorificationem animæ, & corporis. Additur versus, & alterum Alleluia quasi intermixtum sit Graduale, tum luctu, tum lætitia, ne deficiamus in hac vita ærumnarum plena, Durand. loco citato. Quod dicitur de Sequentia, & Alleluia in hac rubrica, habet Bar-chard.

chard. ut ultimum locum prope Euangelium impleat *Alleluia*.

1 *Sequentia* Diximus *supra* 1. part. tit. 5. vocari iubilationem ab Ordine Romano & cur dicta sit *Sequentia*, docuimus *ibidem*. Primum earum Auctorem ferunt fuisse Abbatem Nogerum Sancti Galli, & Nicolaum Papam eas approbasse. *Radulph. propos.* 23. Eas etiam fuisse in usu Romano tradit *Vualaf. Strabo cap.* 22. Verum SS. Ambrosio & Augustino adscriptas fuisse aliquas *Sequentias* scribit *Duran. libr. 2. cap. 22.* Pulchrè igitur iungitur *Sequentiæ* cum vocibus, *Alleluia*, ad explicandam Paradisi lætitiā ineffa-

bilem in solemnioribus Festis, puta, in Paschate, & Pentecoste; cuius Sequentiæ, *Veni Sancte Spiritus*, & *emitte calitus*, &c. Auctor esse perhibetur Robertus Franciæ Rex, apud *Trithemium*, & *Durand. lib. 4. capit. 22. circa An. 1003.* vel Hermannus Contractus, ex *Ligno vite libr. 5. capit. 70.* In Festo Corporis Christi Auctor est *Sequentiæ* S. Thomas Aquinas, quem tamen tribuit S. Bonaventuræ *10. Rioche lib. 4. compend. temporum capit. 71. col. 3.* sed primum puto verius. De *Sequentia* Paschatis mentionem subobscuram facit auctor *Gemma anim. libr. 3. cap. 135.*

4 *A Septuagesima usque ad Sabbatum sanctum non dicitur, Alleluia, neque dicitur in Missis de Feria in Aduentu, Quatuor temporibus, & Vigilijs quæ ieiunantur, exceptis Vigilia Natiuitatis Domini, & si venerit in Dominica, & u Vigilia Pasche, & Pentecostes, ac Quatuor temporibus Pentecostes. Nec dicitur in Festo x SS. Innocentium, y nisi venerit in Dominica.*

1 Non dicitur. *Leo IX. de cons. dist. 1. hi duo. & Concil. Tolet. 14. can. 10.* prohibent in Quadragesima dici. Vox enim tantæ lætitiæ audienda non est in diebus mœroris, & tristitiæ, cuiusmodi sunt à Septuagesimæ ad Sabbatum Sanctum, tum Feriæ Aduentus, & Quatuor Tëporum, tum Vigiliæ, quæ ieiunantur. *Alcuin. de Diuin. Offic. capit. de Septuagesima.* idem affirmat de vigilijs *cap. de fer. 6. in Parascene.* Stullicidium est enim, *Alleluia*, gaudij cælestis, *Rup. lib. 1. cap. 35.*

t Si venerit in Dominica. *Burchard.* quam nullo tempore ieiunare, sed semper festiuam esse, Dominicæ Resurrectionis auctoritas cogit. *Alcuin. loco citato de*

feria sexta.

u *Vigilia Pasche*, &c. *Burchard.* idem docet in duabus Vigilijs prædictis. In his autem solēnioribus diebus, licet ieiunemus, lætitiæ tamen plena sunt omnia in Diuinis Officijs celebrandis.

x *Sanctorum Innocentium.* *Burchard.* propter plorationem Rachel, quæ in figura præcessit Matris nostræ Sanctæ Ecclesiæ; aut quia tempus erat, quo tunc ad Inferni claustra descendebant passi. *Alcuin. cap. Officium, Vir erat in terra.*

y *Nisi venerit in Dominica.* Quæ regina est dierum ob Domini Resurrectionem, ex *Ignatio supra citato*, & *Alcuin. supra de fer. 6.*

5 *A Septuagesima usque ad Pascha eius loco dicitur, z Tractus, qui Tractus prædicto tempore in aliquibus Ferijs non dicitur, ut suis locis ponitur, a nec dicitur in Ferijs à Septuagesima usque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominica.*

z *Tractus.* De eo in Ordine Romano. Tractus autem, hoc est, luctus, ex eodem Ordine Romano de *Septuagesima*, à trahendo dictus est, qui tractim cantatur, *Alcuin. de Sept.* & veluti tractæ voces lugubres gemitibus & suspirijs admixtæ

sunt, *Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 8.* auctor Tractuum, vel Cælestin. *Berno. de Offic. Missæ. cap. 25.* vel *Gelasius, Ruper. libr. 2. de Diuin. Offic. capit. 21.* vel *Telephorus. Durand. lib. 4. cap. 21.* vel hi omnes perfecere.

Humi-

Humilitatis vero tempore dici solet, & sepe in causa humilitatis ponitur, *Amalar. libr. 2. capit. 3.* unde a Septuagesima ad Pascha locum habet Tractus, quia tunc mortem, quæ intrauit in mundum per inuidiam Diaboli; lugemus, *Rupert. lib. 5. cap. 12.* vel miseriam vitæ præsentis, *In-*

noc. III. lib. 2. cap. 32.

a Nec dicitur. Iis certè diebus cantatur Tractus, quibus frequentior est populus, ut ad luctum excitetur, nempe Dominicis diebus, & in Quadragesimæ Ferijs secundis, quartis, & textis. *Durand. libr. 4. cap. 21.*

6 Dicitur Graduali, seu Alleluia, seu Tractu, b dicitur Euangelium. c Et in principio Euangelij dicitur, Dominus vobiscum. Respondetur: Et cum spiritu tuo. d deinde Sequentia sancti Euangelij secundum N Respondetur, e Gloria tibi Domine. f In fine Euangelij a ministro respondetur, Laus tibi Christe, quod etiam dicitur in fine illius partis Passionis, quæ legitur in tono Euangelij, g præterquam in Parasceue. Postea si dicendum est, dicitur, Credo.

b Dicitur Euangelium. Vox Græcæ, quæ latinitate donata sonat, bonum nuncium. *Isidor. libro 1. cap. 11.* accipitur hic pro textu historię Euangelicæ, quem Apostoli in Missa legebant; quod *Schutting. part. 1. cap. 19.* ex eo Pauli deducit, quod de Luca ait: cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Successores Apostolorum legi currunt in Missa, ut testantur *Liturgia omnes; & Strabo capit. 22.* *Alexander Papa* firmavit usum decreto, *Radulph. propos. 23. & Gemma libr. 1. cap. 88.* Est autem Euangelium principale omnium quæ dicuntur in Missa. Sicut enim caput corporis præeminet, & illi reliqua consentiunt; ita Euangelium se habet cum toto Missæ Officio, *Ruper. lib. 1. cap. 37.* Verbum verbi est, Sermo sermonis, & Sapientia Sapientiæ, *Innocen. III. libro 2. cap. 47.* Euangelium per annum Hieron. composuit ex *Gemma libr. 1. cap. 87.* certas enim statas Lectiones Euangelicas legi, testatur *August. Prol. in epist. Ioan. 1.*

c Et in principio Euangelij. Ita Ordo Romanus; ut populus, ait, silentium præbeat, attentus & beneuolus fiat; quod ostendit ille per ea verba: Et cum spiritu tuo. quod notat *Rupert. lib. 1. cap. 6.* Nam & Apostoli salutabant primum dicentes: Pax huic domui. *Gemma libro 1. capit. 23.*

d Deinde Sequentia, &c. Ex Ordine

Romano, quo docilis etiam fiat idem populus, *Ruper. loco citato.* Sequentia vero hoc loco est numeri pluralis, idest, ea quæ sequuntur in Textu Euangelicæ. *Durand. lib. quarto cap. 24.*

e Gloria tibi Domine. *Chrysostom. in Liturgia.* Dicat qui promptior non est, ut cum fructu capiat verba Euangelij, Gloria tibi Domine, ita *Amalar. libr. 3. cap. 18.* vel, qui capiunt, glorificent Dominum, qui mittit Verbum salutis, ut dicitur *Act. 11. Ruper. lib. 1. cap. 36.* Vel sapientiam & sermonem Dei hunc esse omnes nos credentes, clamemus; Gloria tibi Domine. ita explicat *S. German. in Theoria rerum Ecclesiasticarum.*

Ante Textum Euangelij præmittitur: In illo tempore: præterquam, quando est initium Euangelij, vel in primis verbis Textus describitur tempus proprium illius narrationis; ut: Anno quintodecimo; Elisabeth impletum est, &c.

f In fine Euangelij refert *Durand. libr. 4. cap. 24.* varios ritus quidam dicebant, Amen, hoc est, verum, vel fiat. Alij, Deo gratias. Alij, Benedictus qui venit in nomine Domini. Nos Christum laudamus. de quo narratum est in Euangelio: sed verba non sunt antiquiora Burchardo, qui ea refert, ante eum nemo.

g Præterquam in Parasce. Quæ Christo fuit dies improprie, non laudis.

De Symbolo. XI.

h Symbolum dicitur i post Euangelium l in omnibus Dominicis per annum, etiam si in illis fiat de Festo, in quo alias non diceretur, vel Dominica vacet.

m In

m In tribus Missis de Natiuitate Domini, & deinceps usque ad Octauam beati Ioannis Apostoli inclusivae. n In Epiphania, & per Octauam. FERIA quinta o in Coena Domini. p In Paschate Resurrectionis, & per Octauam. q In Ascensione Domini, & per Octauam. r In Pentecoste, & per Octauam. s In Festo Corporis Christi, & per Octauam. t In omnibus Festis Beatae Mariae, & per Octauas. u In Festis duodecim Apostolorum, & Evangelistarum, & per Octauas. x In utraque Cathedra Sancti Petri, & in Festo S. Petri ad Vincula. In Festis Conversionis, & Commemorationis Sancti Pauli Apostoli. In Festo S. Ioannis ante portam Latinam. In Festo S. Barnabae Apostoli. y In Festis Inventionis, & Exaltationis Sanctae Crucis. z In Transfiguratione Domini. a In Festis Angelorum. b In Festo S. Mariae Magdalene. c In Festis quatuor Doctorum, videlicet, Gregorii, Ambrosii, Augustini, & Hieronymi, addito Festo S. Thomae de Aquino, & S. Bonaventurae. Item in Festis Doctorum, Athanasii, Basilii, Gregorii Nazianzeni, & Ioannis Chrysostomi. d In die Octavarum S. Ioannis Baptiste, & S. Laurentij. e In Festo omnium Sanctorum, & per Octauam. f In Dedicationibus S. Salvatoris, & SS. Apostolorum Petri & Pauli. In Anniversario Dedicationis propriae Ecclesiae, & per Octauam. In die i Consecrationis Ecclesiae, vel Altaris. In Festis Sanctorum quibus dedicata est Ecclesia, & ubi habetur corpus, vel insignis reliquia Sancti, de quo agitur. In dies Creationis, & Coronationis Summi Pontificis, & in Anniversario eiusdem diei. In die, & in anniversario Electionis, & Consecrationis Episcopi. Item in omnibus Festis, in quae in Dominicis, & infra Octavas celebrantur, etiam si dicuntur in paramentis violaceis in Dominica in quibus ratione Dominica & Octava dici debet. Item in Festo Patroni alicuius loci, vel Tituli Ecclesiae (non autem alicuius Cappellae, vel Altaris) & in Festis principalibus Ordinum, & per eorum Octavas, in Ecclesiis tantum illius Ordinis. Item dicitur Credo, in Missis votivis, quae solemniter pro re gravi, vel pro publica Ecclesia causae celebrantur.

h Symbolum. Hoc est, indicium, seu signum, seu collatio; quia Symbolum Apostolorum est indicium fidei, eiusdemque regula, & continet omnes articulos eiusdem, Isid. lib. 2. de diu. offic. cap. 22. Hymnologia catholica, seu Hierarchica Eucharistia dicitur à Dionys. apud Lindanum ad Liturgiam S. Petri. Symbolum autem quod recitamus in Missa, non est Apostolorum, quod initio Ecclesiae cantabatur in Missa, ex Dion. Arcop. cap. 3. de Eccles. Hierar. & habetur in Liturgia Sancti Petri. neque est Nicenum, quod deinde recitari iussit in Missa S. Marcus, qui Sancto Siluestro successit, ex Bernone capit. 25. de Offic. Missae. quod tamen negat Baron. An. 325. & probat ex Rufino in Symbolum: sed est Constantinopolitanum, cum additione, Filioque, proceedit, facta in Concil. Toletano sub Leone I. ex Baron. Ann. 447. seu in Concilio

Rom. à Damaso, ut probat Steph. Dur. lib. 2. cap. 24. & optime. quod Symbolum idem Damasus Papa dici decreuit, ex Rupert. lib. 2. cap. 21. & quasi esset aptius modulis sonorum, inquit Strabo cap. 23. Neque est tamen Constantinopolitanum purum, sed dici potest Ecclesiasticum, ex Demochare tomo 4. cap. 15. Purum enim à Gregor. Nysseno scriptum fuit, & approbatum in Conc. Constantinop. ex Niceph. lib. 12. c. 13. de quo Baron. An. 281. quod paulo diuersum est ab eo, quod dicimus. Romae vero non dicebatur, ut ex mox dicendis patebit.

i Post Euangelium. Ex decreto S. Marci Symbolum post Euangelium dicitur, Radul. propos. 23. ut per Sanctum Euangelium corde credatur ad iustitiam, & per Symbolum ore fiat confessio ad salutem. Strabo c. 22. omnes enim errorum, impietates, perfidieque blasphemias calcit,

cat, & ob hoc in vniuersis Ecclesijs pari confessione à populo conclamatur. *Isid. lib. 1. cap. 16.* Dicendum est autem, quòd ideo Ecclesia Romana nò recitabat, quia (& inquit Berno, se hoc audisse à Romanis) nulla vnquam fuit hæreseos fece infecta. Nam Henrico Imper. instante, Benedictus Papa Octauus hunc Romæ ritum instituit; ex eodem Brunone, qui aderat, cap. 2. de quibusdam ad Missam spect. Baron. quoque An. 1014. sub Benedicto VIII. cœptum esse Symbolum Constantinopolitanum dici in Missa Romæ, ita vt non antea, tradit; & dolet, mutatum fuisse Romæ hunc Ritum, Romanæ fidei intemeratæ testem.

l In omnibus Dominicis. *Vualafid. Strabo cap. 22. ex Concilio Toletano*, quia in Symbolo habetur articulus Resurrectionis Christi. *Innocentius Tertius lib. 2. cap. 51.*

m In tribus Missis. De Natali Domini docet *Microlog. capit. 46.* De Octaua, quia omnes dies infra Octauam pro vna festiuitate computantur, vt tradit *Radulph. proposit. 23.* Et quia Octaua significant resurrectionem mortuorum, quæ continetur in Symbolo. *Innocentius Tertius loco citato.* Sed aduerte, quod in Octaua Sancti Stephani dicitur, *Credo*, propter Octauam Sancti Ioannis Apostoli, de quo est eadem regula cum Apostolis, vt mox dicemus.

n In Epiphania. *Microlog. vbi supra:* quia Festum Domini, & in ea celebratur præterea Festum baptismatis, de quo in Symbolo: *Confiteor vnum baptisma.* quod adnotauit *Innocentius Tertius loco citato*, vbi & Symboli meminit infra Oct. Epiphaniæ recitandi.

o In Cœna Domini. *Innocentius III. loco citato:* quia, inquit, ad Eucharistiam respicit illud: *Sanctorum Communionem*, quod quamuis non legatur in Symbolo Missæ Constantinopolitano, puto contineri tamen in eo eiusdem verbo: *Vnum baptisma*: per quod vna est Sanctorum generatio, & per Eucharistiam deinde, quæ sac dicitur *1. Petr. 2. vna lætatio*, & nutritio; vel in eo verbo: *unam Sanctam*

Ecclesiam, Catholicam, & Apostolicam, vt explicat *Durand. lib. 4. cap. 25.*

p In Paschate Resurrectionis. *Radulph. & Innoc. locis citatis*; & ratio patet, quia de Resurrectione Domini in Symbolo fit commemoratio.

q In Ascensione Domini. Quia Festum Domini. *Microlog.* & habetur articulus. *Innocentius Tertius.*

r In Pentecoste. *Radulph. supra*, quia dicitur: *Credo in Spiritum Sanctum*: vt ait *Innocentius Tertius.*

s In Festo Corporis Christi. Ratione supra allata de Cœna Domini. *Urbanus Quartus* instituit.

t In omnibus Festis B. M. *Microlog. cap. 46.* quia de ea in Symbolo. *Innoc. III.* qui tamen mentionem facit Oct. tantum Assumptionis Beatæ Virg. non Octauæ Natiuitatis eiusdem.

u In Festis duodecim Apostolorum, De Apostolis *Microlog. loco cit.* quia Symboli Auctores, & quia dicitur in Symbolo: *Apostolicam Ecclesiam*; quod habet *Durand. lib. 4. cap. 25.* Euangelistæ censentur Apostolici viri, & Symbolum in eorum Festis dicebatur, teste *Durando ibidem.*

x In vtraque Cathedra, &c. *Microlog. loco cit.* & ratio patet, ex titulo Apostolico, de septem his Festis.

y In Festis Inventionis, &c. *Microlog. ibidem* de his duobus Festis: & de Cruce fit mentio in Symbolo: *Crucifixus etiam pro nobis.*

z In Transfiguratione Domini, *Durand. ibidem* tradit. Festum Christi est, non ergo reueneret *Microlog. nec Innoc. III.* quorum temporibus hoc Festum desiderabatur.

a In Festis Angelorum. *Innoc. Tertius loco cit.* docet, & ea ratione, quia cum dicimus: *Creatorem Cali, & Terræ*: intelligimus Deum Creatorem Angelicæ naturæ, & humanæ. in Symbolo Missæ expressè dicitur: *& inuisibilem*: hoc est, Angelorum. A Damaso decretum fuisse Symbolum in Festis Angelorum, scribit *Cassius lib. 2. cap. 30. in suo Ceremoniali.*

b Sancta Maria Magdalena. Fauet *Innoc. Tertius*, quia in Christi Resurrectione

Etione ea fuit Apostolorum Apostola.

e Quatuor Doctorum. Ea ratio esse potest, quia ipsi docuere populos, & explicarunt Symboli mysteria. eo verbo quoque fortasse significantur: *Catholicam Ecclesiam*: argumento simili sumpto à Durando supra in verbo, *Apostolicam*, pro Apostolis. Et in Festis quidem quatuor Doctorum latinorum dici testatur *Burchardus*; immo dicitur etiam fuisse decretum à Gregorio XI. & Urbano VI. in alijs Græcorum & S. Thomæ, iussit Pius V. sicut & Sixtus V. illud addidit Festo S. Bonaventuræ.

d Octavarum S. Ioannis Baptista, &c. Ita *Innoc. III.* sed ea, inquit, de causa, quia veniunt infra Octavas Apostolorum Petri & Pauli, & Assumptionis Beatæ Virginis. unde & Præfationes dicuntur de Apostolis, & de Beata Virgine. Qua ratione dicitur etiam Symbolum in eorum Festis, si occurrant infra Octavas alicuius Patroni loci, seu Tituli Ecclesiæ, licet de Octava nulla fiat Cômemoratio in prædictis Festis.

e Omnium Sanctorum. *Microlog. loc. citato.* & ratio est, quia in hoc Festo veneramur B. V. Apostolos, & alios, quibus cõgruit recitatio Symboli. *Innoc.* putat hoc Festum esse Dedicationis Ecclesiæ omnium Sanctorum, de qua statim.

f In Dedicationibus. *Microlog. loco citato.* addit & causam *Innocen.* quia in Symbolo dicitur: *Sanctam Ecclesiam*: & valet in quatuor his festiuis casibus Ecclesiarum.

g Quibus dedicata est Ecclesia. Scribit *Durand. lib. 4. c. 25.* hoc fuisse in usu apud quosdam.

h Habetur Corpus, &c. Symboli recitatio cū sit nobiliorū Festorum propria, videtur addere solemnitatem Missæ, in qua illud præter supradictos dies recitatur; & idcirco extenditur ad præsentem, & sequentes casus in Rubr. descriptos. In translatione vero SS. non dicerem Symbolum, nisi Officium sit duplex, quod Translationi principalis tantum Patroni concedere solet sacra Rit. Cong.

Vsus recitandi Symboli in Festis san-

ctorum, quibus dedicata est ecclesia, seu ubi habetur insignis Reliquia, non fuit, ut opinor, ante annum 1393. in quo Bonifacius IX. concessit recitari Symbolum in festo S. Francisci in propria ecclesia, & ubi corpus eius requiescit; ut refert F. Lucas Vuandrigus tomo 4. Annal. eodem anno num. 1.

Quæ vero sit insignis reliquia Sancti, ratione cuius dici queat, *Credo*, in Missa: eam esse ne dubites, ratione cuius Officium Duplex recitari potest. Gregorius enim XIII. anno 1573. concessit Ecclesijs Hispaniarum. ut possint facere Officium Duplex de Sancto cuius habetur, Caput, brachium, & crus, quibus Sacra Rituum Congregatio die 8. Apr. 1628. tanquam insignem reliquiam addidit, eam partem corporis, in qua passus est Martyr, modo sit integra, & non pauca. Quod si corpus habeatur integrum, aut illis magna pars, à fortiori Symbolum in Missa recitari debet. prædicta vero intellige de Reliquijs approbatis, ut declarauit eadem Sacra Congregatio die 3. Junij 1617. & prædicta die 8. Aprilis 1628.

i Creationis, &c. Et iure in tribus his casibus: quia Dominus Apostolicus nominatur in Litanijs, caput est Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, de qua in Collectis pares sunt illæ duæ, pro Ecclesia, & pro Papa, quæ cum alternatiua ad libitum Sacerdotis præscribuntur.

l Electionis, &c. Si in consecratione Ecclesiarum, quanto magis in consecratione Episcoporum? & pertinent Episcopi ad eum articulum: *Catholicam Ecclesiam*. Audi Ambrosium in *Oratione de obitu fratris sui*. Aduocauit Satyrus, ad se Episcopum, nec ullam veram putauit, nisi veræ fidei gratiam, percunctatusque ex eo est, utrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana conueniret Ecclesia. Denique Vicarij sunt Apostolorum, ut dicitur in *Ordine Romano, ex Conc. Niceno cap. 4. de consecratione Episcopi*. In die Consecrationis Episcopi asserit dici Symbolum *Burchardus*.

m Quæ in Dominicis. *Innoc. VII.* decreuit, dici *Credo* in Festis S. Io. Baptista, &

& S. Laurentij, quando veniunt in Dominicis: *ut in Bren. Veneto 1521. narratur.* & hac eadem ratione dicendum erit etiã Symbolum in Vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ: & in octaua Innocentium, si venerint in Dominica, nimirum ratione Dominicæ vacantis.

In Patroni alicuius loci. Patronus, & Titularis Ecclesiæ sunt quidem primæ classis; non ideo tamen illis conuenit, ut dicatur, *Credo*; quia non dicitur in Festo Sancti Ioannis Baptistæ, quod est primæ classis: sed quia, cum locus fiat celebrior, concurrente populo ad Festum Patroni, seu Tituli Ecclesiæ, æquum est, ut Sanctam fidem populus ibidem cum Clero conclamet, & profiteatur. Hinc dicitur, *Credo*, in festo Sancti Ioannis Baptistæ in

propria Ecclesia, ob locum, & concursum populi, & ob eundem concursum dicitur etiam in Missis votiuis, quæ solemniter celebrantur pro re graui, *de qua vide supra tit. 8. num. 4.** Solus autem concursus populi sine alio solemnitatis titulo, non facit, ut legitime dicatur *Credo*, ex Rubricis: alioquin in Ecclesijs ruralibus in omnibus Festis diceretur, *Credo*.

In Vigilijs autem, quæ veniunt infra Octauas, & habent Symbolum, non tamen dicitur Symbolum, sicuti neq; Hymnus Angelicus; quod habetur in Missali ex simili Rubrica, in Missa Litaniarum maiorum in Festo Sancti Marci. eadem enim est ratio in his ferijs maioribus: imò a fortiori, si non in Rogationibus: ergo nec in Vigilijs, quibus illæ præstant.

De Offertorio, Secretis, Præfationibus, & Canone XII.

Post Symbolum, vel si non sit dicendum, post Euangelium, o dicitur Dominus vobiscum, p Oremus. q deinde Offertorium: postea fit oblatio cum Orationibus, ut in Ordine Missæ. Quæ oblatione facta, dicuntur & Orationes secreta, & secundum numerum Orationum, quæ clara voce in principio dictæ sunt: sed ante primam Orationem & non dicitur Dominus vobiscum, nec aliquid aliud, sed dicto, Suscipiat Dominus sacrificium, absolute dicuntur; u neque etiam ante secundam Orationem dicitur Oremus. x Terminatur autem prima & ultima Oratio, ut dictum est supra in Rubrica de Orationibus: & secreto dicuntur usque ad illa verba in conclusione, y Per omnia secula seculorum, quæ clara voce proferuntur, & incipitur Præfatio.

o Dicitur Dominus vobiscum. Ordo Roman. & introitum demonstrat ad aliud Officium, dum salutat Sacerdos operarios suos. Amalar. lib. 3. c. 19. inuitaturus quoque ad Orationem monet, nisi Dominus sit nobiscum, non posse nos orare. Innocent. III. li. 2. cap. 53.

p Oremus. Ordo item Rom. quo docemur, ut stabiles simus in fide, quam professi sumus in Symbolo, Steph. Equen. de Sacram. Altar. cap. 12. vel precamur, ut voluntarium Sacrificium acceptabile sit Domino, nec despiciatur cum sacrificio Cain. Amalar. loco citato.

q Deinde Offertorium. Ordo Romanus, & in Antiphon. Sancti Gregorij nomen hoc habetur. Porro Offertorium, auctore Isidoro lib. 6. Ethymol. capit. 19. quasi ob Gauant. Rubr. Miss.

ferum. ferum enim dicitur oblatio, quæ in Altari offertur. ferum, siue feretum, ait Festus, genus libi dictum, quod crebrius ad Sacra ferebatur; vel dicitur Offertorium, ab offerendo, quia tunc oblationes fiunt Innocent. III. li. 2. cap. 53. vel est offerentium Canticum, Gemm. anim. lib. 1. cap. 97. Offerendam vocat etiam Amalar. li. 3. cap. 36.

Quis auctor? Cælestinus ex Demochare tom. 4. capit. 15. Eutychianus ex Petro ab Opmeer de Off. Missæ. S. Gregorius, ex Gemma anim. lib. 1. cap. 88. inclinauerat prior in hanc sententiam Vualafrid. Strabo capit. 22. Ordo sane conueniens. inquit Innoc. supra. nam sequitur prædicationem Euangelij fides in corde, laus in Offertorio, fructus in Sacrificio.

C Addit

Addit *Alcuin. c. de celebr. Missæ*, ad imitationem populi Israel hoc fieri, qui oblationes & vota cum laude Deo offerre consueuerat.

r *Orationes Secretæ*. Quia Secreto dicuntur. *Amal. li. 3. cap. 20.* Ordo Romanus eas hoc nomine vocat.

f *Secundum numerum Orationum*. Habet *Radulph. propos. 23.* & ante eum *Beletb. cap. 43.*

t *Non dicitur Dominus*, & c. Iam enim dixit Sacerdos, *Dominus vobiscum*, & *Oremus*, ante Offertorium, quæ Salutatio, & Inuitatio antiquitus erat ordinata ad Orationem Secretam; & ante illam ab Offertorio nulla prorsus interponebatur Oratio, ut notat *Microl. c. 11.* secundum usum Romanum. Orationes enim, quæ nunc dicuntur in oblatione, habent originem à Gallicana Ecclesia, ut dicemus *tit. 7. part. 2. Rubricarum, generalium*, ubi de ipsa oblatione.

u *Neque dicitur Oremus Burchard. tum*

z *Præfationes autem dicuntur, ut in Ordine Missæ adnotatum est: & a qua in Quadragesima, Tempore Passionis, b & Paschali, & infra Octauas propria assignantur, dicuntur etiam c in Dominicis, & Festis, qua illis temporibus celebrantur: nisi illa Festa propriam Præfationem habeant.*

z *Præfationes*. Hoc est, Prælocutiones ante Canonem, *Alcuin. de celebratione Missæ*. Originem habent ab Ecclesiæ primordiis, ex *Clem. lib. 8. Const. Apost. c. 16.* Dionysium auctorem facit. *Honor. Gemma lib. 1 c. 89.* & Leonem Papam ibi. Præfationis communis auctorem Gelasium, dicit *Alcuin. loco citat.* aut cātari iussit, ut ait *Gemma*, aut forte limauit: quæ tamen habetur in Liturgia S. Petri Græca.

Nouem Præfationes enumerat, ut antiquas, & approbat Pelagius Papa Secundus *epist. 4.* nimirum, Paschalem, de Ascensione Domini, de Pentecoste, & de Natali Domini (quæ dicitur etiam in Missa de Sacramento Altaris, ex *Radulph. loco cit.*) de Epiphania, de Apostolis, de Sancta Trinitate, de Cruce, de Ieiunio Quadragesimali. *Sigebert. de Pelagio ad An. D. 581.* & *can. inuenimus de consecr. dist. 1.* & hoc fortasse ordine compositæ fuerunt.

quia dictum est ante Offertorium; tum, quia eius vice proxime ante dicitur, *Ora te fratres*, tum quia (& hæc est magis propria ratio) Orationes secreto dicende sunt. quis dicat ergo, *Oremus*? an alta voce? inconcinna interruptio: an submissa voce? quos inuitamus non audientes? omittimus igitur conuenientius.

x *Terminatur autem prima*, & c. *Burchard. iisdem de causis*, quibus supra de Commemorationibus *tit. 7. numer. 7.* & de Oratione *tit. 9.*

y *Per omnia secula seculorum*. Non est hoc initium Præfationis, si propriè loquamur, sed finis Orationum. vult *Innocentius Tertius lib. 2. c. 61.* esse finem Orationum, & esse principium Præfationis, ut ostendatur, ait Christus lapis angularis, qui fecit utraque vnum, propeque passionem Iudæos continens, & Gentiles, qui per Philippum adierunt Iesum, *Ioan. 12.* sed de nomine videtur quæstio.

nam ordine temporis positæ sunt in Missali, quo eas cantari contigit. His, teste *Radulph. ibid.* addidit decimam de Beata Virgine Maria Urbanus II. in Concilio Placentia celebrato. *An. 1095. ex Baron. vel ex Bellarm. libr. 2. de Missæ cap. 17. Anno 1080.* & habetur *can. Sanctorum. §. final. dist. 70.* Angeli verò omnes in Præfatione nominantur implicite in verbo, *Virtutes*, ex *Alcuin. loco citat.* quia Dominus Virtutum, id est, Angelorum, ipse est Rex gloriæ. *Psal. 23.* ideoque nominatur paulo ante consecrationem, quia creduntur sacrificio adesse *Microl. cap. 11.*

Sursum corda: de Ieremia sumptum est. legit *Clem. Const. lib. 8. capit. 16.* Sursum mentem. ex quo datur intelligi, corda, esse casus accusatiui. *Gratias agamus*, de Apostolo, *Radulph. loco citato Beata Seraphim*, *Alcuinus legit, Seraphin*, & vult esse plurale generis neutrius; *Seraphim* autem

autem esse generis masculini; illud ab Hebreis, hoc à Græcis deriuare. Sed fallitur: quia in Liturgia S. Petri legitur: *Seraphim*, per in generis neutrius. Miror, Caroli Magni magistrum hæc minutiora, persequi; sed minima Dei Maxima sunt, & maxime obseruanda. Pleniorẽ Præfationis declarationem lege apud Duran. lib. 2. cap. 31.

Cõcluditur Præfatio Hymno trifagio seu Angelico, quem Victorialem Liturgia S. Petri, Triumphalem SS. Iacobus, & Marcus in Liturgiis; Cherubicum Sanctus Germanus in Theoria: Alcuinus Primæuum vocant, & quamuis vulgo huius Hymni, Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. feratur auctor Sanctus Sixtus; hic quidem decreto firmavit, vt, Sacerdote incipiente, populus prosequeretur; sed antea erat in vsu in Liturgiis prædictis, & meminit Clemens libr. 8. Constit. c. 16. desumptus aut est, partim ab Isaia 6. partim ab Euang. Matt. 12. in quo Trinitas adoratur in Vnitæte; & benedicatur Incarnatio Verbi, quo Venit in nomine Domini. Addidit Sanctus Ignatius illud: *Benedictus qui venit*, &c. si credimus Remigio Antisiodorensi in expositione Missæ. bis dicitur, *Osanna*, id est, Salua quæso, ab antiquis temporibus. Ordo Romanus. semel Angelorum nomine, semel nostro: quia Hymnus hic partim ab Angelis, partim ab hominibus cõcinitur, vt per Christum immolatum genus humanum sociatum, fuisse Angelis fateamur. Gemma capit. 42. li. 1. Concil. autem Vasense can. 6. statuit, vt diceretur in omnibus Missis, etiam Defunctorum.

a Quæ in Quadragesima. Etiam in Ferijs Præfationem Dominicæ dici, scribit Microlog. cap. 50.

b Et Paschali. Eandem recitari præfationem vsque ad Ascensionem tradit Microlog. cap. 55.

c In Dominicis, & Festis, &c. Generale est Præfationum; vt eorum temporibus & diebus in omni Missa cõtinuentur, vbi propriæ non habentur, Radulph. propos. 23. per quod patet ratio sequentium Rubricarum num. 3. & 4. Excipe Festum Sancti Ioannis Euangelistæ, cui datur Præfatio de Natiuitate ex antiquo vsu Capellæ Papalis, licet habeat Præfationem propriam; & item diem Octauam Sancti Stephani, quæ est infra Octauam Sancti Ioannis, in qua dicitur Præfatio de Natiuitate, in gratiam eiusdem Natiuitatis.

Excipe quoq; Missam de Feria priuilegiata, vt Litaniarum Maiorũ in Festo S. Marci ex Rubrica propria; & Missam feriarum quartæ Temporum occurrentem in Octaua Natiuitatis B. Virg. in quibus dicitur Præfatio communis; ita Sacra Rituum Congreg. die 12. Decembris 1626. * & à simili Missam Vigiliæ Sancti Ioannis, seu Apostolorum infra Octauam Corporis Christi, seu in die Octaua.

Ratio est, quia prædictæ Missæ sunt feriales, in quibus dissonaret cantus solemnibus Præfationum, puta, de Corpore Christi (Ferialis cantus non habetur eiusdem in Missali) & ideo, sicut in Missa solemnibus Præfatio communis non potest non cantari; ita etiam in Missa priuata de Vigilia communis Præfatio recitari debet. Præterea cõgruit communicatio Præfationum Festiuarum alijs Festis, & Votiuus, quæ aliqualem habent rationem Festi; nõ autem Ferijs, & Vigilijs; vnde de ijs in seq. nu. 3. & 4. regula datur; de his nihil in Rubrica; nihil, inquam; vt non dicas esse casum, omisum.

3 Si infra Octauam alicuius Festi, quod habet Præfationem propriam occurrat Festum ex maioribus non habens propriam Præfationem, dicitur Præfatio de Octaua, quamuis de ea nulla fiat commemoratio in Missa.

4 In Missis Votiuus dicitur etiam Præfatio propria, si propriam habeant; si vero nõ habuerint, dicitur Præfatio de Tempore, vel Octaua, infra quam contigerit huiusmodi Missa celebrari: alioquin Præfatio communis. Et quando aliqua Missa votiuæ pro causa publica solemniter celebratur, dicitur & in cantu solemnibus, vt in Duplicibus. In Missis Defunctorum quocunque tempore semper dicitur Præfatio communis.

C 2 d 12

d *In Cantu solemn*. Qui nimirum assignatur Festis Spiritus Sancti, Trinitatis, Sanctæ Crucis, Sanctæ Mariæ, &c. demptis verbis, quæ non congruunt votiue Missæ, ut in Præfatione solemn

Monendum hoc loco; votiue Missas infra Octauam Natiuitatis Domini non habere aliam Præfationem, quam de Natiuit. sicut & Festum S. Ioann. argument. a fortiori, & item, quod Præfatio de tempore, & de die, idem sonat in hac Rubrica.

g *Post præfationem incipitur e Canon Missæ secreto; in quo seruentur omnia ut in Ordine Missæ, Vbi vero f infra actionem, g Communicantes, & Hanc igitur, vel alia, variari contingit, suo loco in proprijs Missis adnotatur.*

e *Canon.* Id est, Regula Canon, vox usurpata à Sancto Gregorio lib. 11. epist. 16. qui & Precem nominauit lib. 7. epist. 63. Regulam vocat Ecclesiasticā Ambros. in epist. ad Timoth. c. 2. Legitimum, Optatus Mileuit. li. 2. contra Parmen. Secretum, Basilius de Spiritu Sancto capit. 27. Ordinem precum, Isidor. 1. de diuinis officijs capit. 15. & à Dionys. loco citato dicitur Actio, quia ex Pualasr. capit. 22. in ea actione est legitimus Ordo, & Regula, fixa & stabilis, ad Sacramenta conficienda. Auctor illius nescitur. antiquior est Ordine Romano, in quo habetur Canon, uti iam vsitatus; & in Liturgia Sancti Petri totus habetur, sed partim auctus, saltem Sanctorum nominibus, post mortem Petri. antiquior est omni memoria, Bellarmin. max. cit. loco, & quia nulla ibidem fit mentio Confessorum, probat idem libro 2. de Missa cap. 20. fuisse finitum totum ante Concilium Maguntiacum, in quo Festa Confessorum habentur. Putat Innocen. III. libro 3. capit. 10. finitum ante Sanctum Syluestrum. Tamen vltimus qui addidit Canonem, fuit Sanctus Gregorius, ut dicemus: à quo, loco citato, dicitur fuisse à Scholastico compositus, quem putant esse Gelasium doctrina clarissimum, Innocen. III. libro 3. capit. 10. & Honor. in Gemma animi. libro 1. cap. 90. De Musæo Massiliensi dubitat Panuelius in Liturgijs, qui Scholastico sermone scripsit librum Sacramentorum circa An. 490. Vel de Victoriano Vocomo Mauritanix Episcopo, qui composuit Sacramentorum volumen, & vixit

inter tempora SS. Hieronymi, & Gregorij Papæ. Sed sicuti verè compositus fuit à pluribus, ex Domini verbis, ex Apostolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum Institutionibus, iuxta Concil. Trident. sessione 22. capit. 4. ita pars eiusdem antiquior est altera, ut patebit ex auctoribus singularium partiū, de quibus in secunda parte Rubricarum generalium titulo octauo, & sequentibus, agemus commodius.

f *Infra actionem.* Hoc est, Canonem, ob rationem supra allatam.

g *Communicantes, &c.* Varietas hæc habetur in libro Sacramentorum Sancti Gregorij. Microlog. cap. 12. hæc habet: in summis Festiuitatibus quædam, Canonem in illo loco, vbi dicitur, Communicantes, vel, Hanc igitur oblationem, interponimus; quæ tamen ex antiquioribus, & emendationibus Sacramentarijs interponenda esse didicimus; videlicet in Natiuitate Domini, in Epiphania, in Cæna, in Pascha; in Ascensione, in Pentecoste: quæ sanè cum nostris Missalibus concordant. Dantur autem casus, quod separari debeat, Communicantes à sua Præfatione. nam infra Octauam Ascensionis, si occurrat Festum Sanctorum Philippi, & Iacobi, Præfatio erit de Apostolis, Communicantes de Ascensione, licet in Missa nulla fiat commemoratio: idemque accidere potest in Inuentione Sanctæ Crucis, & in Missis solemnibus votiuis, quæ dicuntur infra eandem Octauam, & habent Præfationem propriam.

Ratio

De Communione, Orationibus, &c. 37

Ratio vero est, quia, *Communicantes*, habet infra illam Octauam quasi rationem de tempore, sicut haberet etiam Praefatio de Octaua in praedictis Festis, si propriam Praefationem non haberent, ut dicitur in titulo hoc eodem num. 3. & 4. & licet nulla fiat Commemoratio de Octaua, dicitur tamen *Communicantes*, si-

cut in officio dicitur ad Primam, & in fine Hymnorum in praedictis Festis: *Qui scandis super sydera*. neque enim ideo vnitur, *Communicantes*, Praefationi, ut vna simul vel dicantur, vel omittantur; sed ut facilius vtrunque reperias. Atque ita decreuit tandem Sacra Rituum Congregatio die 28. Augusti 1627.

De Communione, Orationibus post Communionem, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, de Benedictione, & Euangelio S. Ioannis. XIII.

Expleto Canone, & alijs omnibus usque ad Communionem, ea peracta dicitur h Communio, & Orationes post Communionem eodem modo, & ordine, ut in principio Missae, & repetito, Dominus vobiscum, dicitur, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, pro temporis ratione. Ite Missa est, dicitur in quocumque dictum est, Gloria in excelsis. Cum non dicitur, eius loco dicitur Benedicamus Domino. Respondetur, n Deo gratias. In Missis Defunctorum dicitur, o Requiescant in pace. Respondetur, Amen.

h Communio. De hac Ordo Romanus, & Antiphonar. Gregor. & cantabatur, dum populus communicabatur. tradit Rupert. lib. 2. cap. 18. solitam dici post cibum salutarem in gratiarum actionem. Caestino Democharestom. 4. capit. 15. Gregorio tribuunt auctori, Gemm. lib. 1. capit. 90. & Hugo Victor. de Eccles. Offic. lib. 2. cap. 11. Deducit hunc ritum S. Th. 3. part. quest. 83. art. 4. ab Hymno dicto à Christo, & Apostolis post coenam. Nunc cantari debet post, Agnus Dei, immediate; nisi fiat populi communio, ad quam ea cantatur.

i Orationes post Communionem. Idem docet Microl. cap. 19. quas Orationes Collectas etiam vocat Ordo Romanus. Ad complendum, titulus earum est in Sacrament. Gregoriano. Benedictiones appellat Vualasr. loc. cit. quae pro communione dicebantur; neque alia tunc in fine benedictio dabatur populo. Micr. c. 21.

l Ite Missa est, &c. A Leone institutum fuisse scribit Radulph. prop. ult. quod tamen habetur in Liturgia S. Petri, & expressius in Constit. Ap. lib. 8. cap. 23. & quidem in Festis, concurrente populo, dicant. Rubr. Miss.

mittitur ille solemniter, nisi tristitia temporis insinuata sit, ut in Dominicis Quadragesimae, & eiusmodi: in ferialibus autem, ubi deuotiorum est accessus ad Missam, ij sunt potius detinendi in diuinis benedictionibus. Microl. cap. 46. sed Clem. vitur ijs verbis; Ite in pace. à Christo deducit hunc ritum Vualdensis tom. 3. tit. 4. cap. 44. numer. 7. qui in fine coenae dixit: Surgite, eamus hinc.

m Quocumque dictum est, Gloria. Docet Microl. cap. 19. & 46. solemnitas autem est dimissio, ait Rupert. lib. 2. capit. 20. & gaudium sonat commune Hymno Angelico, & Cantico. Te Deum; unde se inuicem consequuntur, sicut cantus Angelorum, & iter Pastorum ad Christum. Durand. lib. 7. cap. 1.

n Deo gratias. Hoc loco usurpari inquit Dion. cap. 3. Eccl. Hierarch ijs verbis: in gratiarum actionem sacram definit, cum omni Ecclesiae sacra plenitudine, August. etiam Epist. 59. ad Paulinum: participato tanto Sacramento gratiarum actio cuncta concludit. quod Amalar. libr. 1. cap. 34. de hoc ritu declarat.

o Requiescant in pace. Explicat Durand.

rand. lib. 4. cap. 47. ut requies concedatur, quæ eis optamus. sed antea meminit huiusritius Steph. Eduens. de Sacr. Alt. c. 18.

* Dicitur autem hoc loco semper in plurali numero, licet pro vno dicatur Missa.

2. Dicto p. Placeat, datur q. Benedictio, quæ à Celebrante semper datur in Missa, præterquam in Missis Defunctorum. Deinde legitur: r. Evangelium S. Ioannis. In principio, præmisso, Dominus vobiscum, & Initium ut moris est: quod Evangelium numquam prætermittitur in Missa, nisi quando fit de Festo in aliqua Dominica, vel Feria, quæ habet Evangelium proprium, quod legitur eius loco. Excipitur Dominica iij. Adventus, cuius Evangelium non legitur in fine Missæ, quando in ea occurrit Vigilia Natiuitatis Domini, quia nec in Officio lectum est. & In tertia Missa de die Natiuitatis Domini legitur in fine Evangelium de Epiphania; Cum natus esset Iesus. Et in Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur Evangelium, quod ponitur in benedictione Palmarum, quod etiam lectum est in Officio. In Vigiliis, quæ occurrunt in Quadragesima, vel Quatuor temporibus, non legitur r. Evangelium Vigilia in fine Missæ. Et similiter in Missis Votiuis numquam legitur in fine aliud Evangelium, nisi Sancti Ioan.

p. Placeat. Huius meminit Microlog. c. 22. quamquam post datam benedictionem.

q. Benedictio. De hac à Sacerdote hoc loco danda indicium est in Liturgia S. Petri, & in lib. 8. Const. Apost. capit. 23. expresse de ea scribit Hier. ad Rusticum Narbonensem, Episcopum, cuius verba de benedictione hac explicat Microlog. cap. 21. qui & addit causam; ut, qui non communicatus discedit, saltem benedictus à Sacerdote recedat. habetur etiam de cons. dist. 1. cum ad celebrandum ex Cœ. Aurelian. 1. cap. 28. & Agathen. c. 47. ead. dist. Missas.

r. Evangelium Sancti Ioannis. In Liturgia S. Petri habentur hæc verba in fine: Deinde plenitudo legis, & Prophetarum. legebatur ergo aliquid; & Lindanus citat Liturgiam S. Simeonis Syracusani ante an. 800. in cuius fine Lectio iubebatur. Apud quosdam Lectio Evangelij S. Io. fuit in usu, ex Durand. lib. 4. cap. 24. & capit. quidam de celebrat. Miss. tum in Conc. S. legunt. tit. de suffrag. capit. 22. Additum ergo denuo est quoad omnes, & Burchard. habet: ut diuinitatis & humanitatis Christi quasi circulari sigillo facto, ut opinor, toti sacrificio extremam manum imponamus. & ut tanti beneficii iugiter recordemur, ait Suarez part. 3. di-

sp. 83. sect. 1. Eius loco legitur Euangelium quod in Officio lectum est pro nona Lectione; ut Missa concordet cum Officio, & nullum Euangelium in Missali positum prætermittatur, quin aliquo modo publicetur populo in Missa, saltem per modum commemorationis in fine Missæ. item, si quis fortasse primum Euangelium non audierit, in fine saltem Missæ audire poterit alterum, ait Suarez loco citato. Ex his autem ratio patet Rubricarum sequentium de Dominica quarta. Adventus, cuius Euangelium non modo non lectum est in Officio Vigiliæ Natiuitatis Domini, sed & sufficienter lectum, est pridie in Missa Sabbati Quatuor Temporum.

s. In tertia Missa Natiuitatis Domini. Ne in eadem Missa legatur bis idem Euangelium, legitur illud Epiphaniæ; quod & conuenit Natiuitati Christi, & in fine occasionem præbet adorandi cum genuflexione, uti ad ea verba: Et Verbum caro factum est; quando nimirum dicitur: & procidentes adorauerunt eum.

t. Evangelium Vigilia. Quia nec in Officio lectum est; ideo neque legitur in fine Missæ.

u. In Missis Votiuis, Quia Votiua discordant ab Officio, cuius Euangelium vel nobiliori loco in Missa legendum est, vel

vel ommittendum, idcirco semper in ijs legitur Euangelium S. Ioannis.

* Dicitur etiam Euangelium S. Io. in fine Missæ de Festo, in quo nulla fit com-

memoratio Feriæ priuilegiatæ; ut in tit. 7. num. 2. quando scilicet dicuntur duæ Missæ de Festo, & de Feria sine vtrorunq; commemoratione.

De ordinanda Missa ex supradictis Rubricis. XIV.

² *Supradictis Rubricis cognitis, si quis velit ordinare Missam diei recurrat ad Ordinarium Missarum de tempore, vel de Sanctis, secundum qualitatem Officii. Si proprium non habeat, recurrat ad commune Sanctorum. Si de Feria agendum sit, & propria Missa non fuerit de Feria, dicatur Missa precedentis Dominice, omissis: Gloria in excelsis, & Symbolo, præterquam Tempore Paschali, in quo semper dicitur, Gloria in excelsis, ut supra, excepta Missa Rogationum: & in Aduentum x prætermittitur. Alleluia, post Graduale, cum suo Versu, Si dicenda sit Missa Votiuæ, requiratur post Commune Sanctorum suo loco. Si plures Orationes dicenda sint, requirantur post Missas Votiuas, suo loco de singulis rebus singula. Si pro defunctis dicenda sit Missa, habetur post Missas Votiuas, cum Collectis diuersis, circa finem Missalis, Ordo totius Missæ cum Prefationibus, Canone, & alijs; dicendis habetur suo loco cum Proprio Missarum de Tempore.*

EX his colligitur Ordo Missalis, quàm optime institutus sit, in quo primum habentur Missæ de tempore, ab Aduentum ad Pascha, à Paschate ad Aduentum; & hæ sunt Missæ, ut ita dicam, de Vita Christi per annum distributæ. Deinde Missæ de Sanctis, ab Aduentum, item ad Aduentum, siue finem Nouembris & hæ sunt Propriæ. Tum communes de iisdem. Quarto loco Votiuæ & pro varijs necessitatibus. Postremo loco pro Defunctis, qui extremum in pacem clauferunt diem. Canon vero medium Missalis iure occupat locum Ordine Missæ, qui communis est omnibus Missis.

x *Prætermittitur, Alleluia.* Feriæ Aduentus sunt quasi Vigiliæ summæ Festiuitatis Natalis Domini & in iisdem erat ieiunium, ut dicemus titulo sequenti, ad maiorem representandum Sanctorum Patrum expectantium Messiam. quare sicut in Vigilijs, & alijs ieiuniorum diebus ex *Alcuin. de diu. Offic. cap. de Parasceue*, ommittimus festiuissimum Alleluiaicū melos; ita & in Ferijs Aduentus. *repete ea, quæ diximus supra tit. 10. ad num. 4.*

Accidit aliquando obstinate peti ab aliquibus, Missam celebrari de sancto infra eiusdem octauam, sed in die, in quo fit

officium de alio sancto semiduplici cum commemoratione octauæ: puta: exigunt Missam de S. Io. Baptista in Festo S. Leonis II. seu Missam S. Antonij Patauini infra eiusdem octauam, & sepe infra octauam corporis Christi, seu Missam de B. V. in Festo S. Nicolai Tolentinatis, & similes Missas: quo ritu hæ Missæ celebrantur? neque enim à Rubricis Votiuæ Missæ prohibentur dici infra prædictas octauas, neque in Festis Semiduplicibus: at neque merè Votiuæ eæ videntur esse, ratione propriæ octauæ, intra quam eæ petuntur dici. Multis autem hac de re à me quærentibus respondi, saluo meliori iudicio, & S. Rituum cōgregationis arbitrio, festiuas eas nō esse; quia Floris canonicis non correspondenti: & Votiuas esse ex hoc potissimum capite, quia non correspondent officio, quæ est Votiuarum nota in tit. seq. 15. n. 5. tum quia supponimus, infra Octauas proprias eas occurrere, transacto Festo, & licet octaua tota reputetur vnus & idem dies festus; vnde & Missa. Festi repetitur per totam octauam: tamē id locum habet, quando perseverat officium de octaua simul cum Missa: secus; si discordat Missa ab officio. Posito igitur, quod eæ sint: Votiuæ potius;

C 4 quàm

quàm Festiuæ, ritum Votiuarum in ijs obseruarem, si obstinate exigantur, aut

si negari non possunt sine petentis offensione.

De Hora celebrandi Missam. XV.

Missa priuata saltem post Matutinum, & Laudes, quacunque hora y ab aurora usque ad Meridiem dici potest.

y Ab aurora usq; ad meridiem. Nempè in luce, quia ex *S. Th. 3. par. q. 83. art. 2. ad 4.* Christus ait me oportet operari, donec dies est, *Ioann. 9. addit Suar. disp. 80. sect. 4.* nec ante aurorâ regulariter ad opus publicum conueniri, nec post meridiem ieiunium protrahi: vbi etiam concedit horam cum dimidia ante ortû Solis ex causa. Tertiam partem horæ ante auroram, vel post meridiem, esse notabilem partem, & sufficientem ad lethale peccatum, docet *Ar. lib. 10. cap. 25. q. 6.* minor, quàm tertia pars horæ, excusat à lethali, ex *Soto 4. dist. 14. q. 2. art. 2. concedit Nau. in Man. c. 25. num. 85.* & alibi, celebrari posse ex causa rationabili post meridiem; cōtra quē cum communi opinione scripsit *Francol. tract. de tempore Hor. canonic. 1. part. c. 41.* iusta vero causa esse potest, post Missam solemnem tardius cantatam in Festis, vel post concionem longiorem. addit *Suar.* vt fiat de licentia.

Episcopi, si commode haberi potest.

Priuilegiati, vt hora ante, vel post, celebrare queant, poterūt hora, ante vel post, statâ horâ, à Summis regulariter cōcessam celebrare; alias non esset priuilegiū.

Vbi vero non est aurora physicè, attendatur ea moraliter, & politicè; quādo scilicet ibi terminari solet hominum quies, & inchoari labor iuxta probatam regionum consuetudinem. qua de re opportunam mouente quæstionē Theodosio Rubeo, in Mathematicis peritissimo, iussu Sanctiss. D. N. Urbani VIII. in pleniori Congregatione coram Emin. Card. Oregio, ea bene discussa, iuimus omnes in hac eādē sententiam, die 18. Septemb. 1634. Varijs igitur horis celebrari priuatim potest, quia fit in Missa memoria Passionis, quæ accidit mane; Mortis, quæ hora nona; Resurrectionis, quæ item mane; & Ascensionis, quæ hora tertia, vel sexta contigisse creditur. *Durand. lib. 4. c. 1.*

2 Missa autem Conuentualis, & Solemnis, sequenti ordine dici debet. In Festis Duplicibus, & Semiduplicibus, in Dominicis, & infra octauas, dicta 2 in Choro a Hora Tertia. In Festis Simplicibus, & Ferijs per annum b dicta Sexta. In Adventu, Quadragesima, Quatuor Temporibus, etiam infra Octauam Pentecostes, & Vigilijs, quæ ieiunantur, quamuis sint dies solemnes, Missa de tempore debet cantari c post Nonam.

Missā solemnis semper dicitur post aliquam Horam, etiam in nocte Natiuitatis Domini, vt Horæ canonicæ sint quasi quædam ad Missam præparatio. *Francol. 1. part. cap. 28.* & post varias horas, vt maiori præparatione, minoriue pro Missarum varietate, seu dierum fiat Missa.

* Hoc loco notandum est, quod Missa Parochialis sine cantu est priuata, non Conuentualis, de qua in his Rubricis, licet ad eam conueniat populus, seu loci clerus. quo posito, multa facile definire poteris circa Rubricas Missalis.

z In Choro. Presbyteriū dicitur in Epist. SS. Cornelij & Cypr. Sanctuarium Altaris in Concil. Braccaren. 1. nu. 31. Sancta Sanctorum, in Turon. 2. cap. 4. Chorus in Tolet. 4. n. 17. hoc est, consensus cantantiū, ex *Aug. in Ps. 149.* vnde & Corona dicitur ab *Isid. li. 1. de Off. ca. 3.* quia in modū coronæ ait *Amal. lib. 3. cap. 3.* A choræa deducit. *Gemma libr. 1. c. 139.* Græca vox significat lætitiā, in *Platone 2. de leg.*

a Hora tertia. Non ante Horam tertiā cantari Missam iussit Thelephorus ex *Amal. lib. 3. c. 42. de cons. dist. 1. nocte.* & ibi c. &

c. *hoc*, & de solempni intellexit *Duran.* loco citato. Cassius Narniensis Episcopus hac eadem Hora celebrare cōsuevit, laudatūque de Cælo fuit, apud *S. Gregor. in Dialogis.* in Festis autem Hora tertia obsequatur, ea fortasse ratione, inquit *Amal.* quia ea hora Christus ascendit in Crucē, apud *Marc. c. 15.* hoc est, linguis Iudæorum clamantium, Crucifige; vel ex *Microbol. cap. 58.* quia inter reliquas passionis Christi horas, tertia Resurrectioni Domini, siue Natiuitati eiusdē propinquior esse videtur, vel ex *Radulph prop. ult.* quia ea hora missus fuit Spiritus Sactus; vel ex *Conc. Aurelian. 3. c. 11.* vt facilius redire possint ad vespertina Officia in Festis Sacerdotes præsertim, quibus eo non decet deesse; vel ex *Aug. apud Burcher. lib. 2. c. 54.* vt populus ante cibum cōueniat, Missam & Concione auditurus. Hinc ex *Collec. Martini Braccar. capit. 66.* & habetur *Can. fin. dist. 44.* Tertia Hora dicitur Sacra, quia sacris Missarum solempnijs dicatur: ab Italis Aurea. ex *Alph. de Torres 3. part. c. 4. nu. 14.*

Si propter terræ frigiditatem populus veniat tardius ad Ecclesiam pro Missa solempni, præstat differri tempus recitandi Horam Tertiam; quā cantare Missam de Festo, seu Dominica post Sextam. ita censuit Sacra Rituum Congr. referente *Alcocer in suo Caremoniali.*

- 3 Missa autem Defunctorum dici debet d post Primam diei; ubi vero dicuntur eorum Vigilia mane post Matutinum diei, dictis huiusmodi Vigilijs cum Laudibus, immediate dici potest Missa pro defunctis. Sed in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum Missa Conuentualis dicitur post Nonam, quia eo die est principalis. In die etiam Depositionis Defuncti, vel Tertio, Septimo, Trigesimo, aut Annuario solempni, in quo sit concursus populi, poterit similiter dici ultimo loco post Nonam.

d Post Primam diei. Properandum enim est in suffragijs Defunctorum. at in diebus alijs, de quibus in hoc numero, recte post Nonam; tum quia discordat ab

b Dicta Sexta. In profestis (cuiusmodi sunt Festa Simplicia, & Feriæ) post Sextam. *Gemma anim. lib. 1. c. 113.* quia, inquit, ea Christus manibus Gentilium crucifixus est. *Io. 19.* & quia in profestis, neque lætitia, neque luctus, sed quid medium videtur habere locum; lætitia in Festis Horam Tertiam requirit; luctus Nonam *Francol. 1. part. de temp. hor. can. c. 29. num. 3.*

c Post Nonam. In ieiunijs ita instituisse Pelagium scribit *Durand.* loco supra cit. & in c. solent distinct. 1. de consecrat. hoc idem iubetur. Horæ Nonæ meminit in Quadragesima *Ambr. serm. 8. in Psal. 118.* & *Amal. lib. 1. cap. 7.* quia in ea. *Amal. ait lib. 3. c. 42.* expirauit Dominus; & quia ad Vesperam ieiunabatur, *Microbol. cap. 49.*

Item in Aduentu: quia Aduentus fere æquiparatur Quadragesimæ, *Hugo Vict. lib. 3. de spec. Miss. cap. 4 & 9.* In Aduentu ieiunium erat, *Durand. lib. 6. c. 1. de Aduentu;* & de Romanis testatur *Radulph. prop. 16.* immo & vniuersale ieiuniū illud vocat *Raban de instit. cler. lib. 2. capit. 22.* quod à Sancto Perpetuo Turon. Episc. institutum fuit, ex *Gregor. Turon. lib. Histor. 10. cap. 31.* & *Conc. Matiscon. can. 6.* sanciuit in Ferijs 2. 4. & 6. saltem obseruandum esse, cum quotidianum præcepisset Turonense 2. can. 6.

Officio; tum quia Hora Nona & ipse Christus emisit Spiritum; tum quia Hora Nona mæroris est, vt in die ieiunij.

- 4 Excipiuntur ab hoc ordine dicendi Missam Conuentualem, Missæ in Natiuitate Domini, quarum prima dicitur post mediam noctem finito, Te Deum laudamus, in Matutino, secunda in aurora, dictis Laudibus, & Prima, tertia vero in die post Tertiam, vel vbi aliter lex dispensatione Apostolica disponatur.

e In

e *In Natiuitate Domini*. De prima Missa in nocte extat Canon Thelesphori de consecrat. dist. 1. nocte. quia nocte natus est Christus. De secunda in aurora, ibidem, quia Pastores ea hora creduntur adorasse Christum natum. Plura in Rubrica de Natiuit.

f *Ex dispensatione Apostolica*. Intellige de concessa post Conc. Trident. quod prohibet, ne alijs horis, quam debitis, Missæ celebrentur, *Seff. 22.* sublati quibuscumque priuilegijs, vt declarauit Sacra Congregatio super Conc.

g *Missa Votiuæ, quia non correspondent Officio, si solemniter celebrentur pro re graui, vel publica Ecclesie causa cum populi frequentia, dicantur post Non am.*

Duplicem habes causam; discordantiam ab Officio, & frequentiam populi, qui dum tardiori Missæ interest, quasi suo ieiunio orationi publicæ vires addit.

De his, quæ clara voce, aut secreto dicenda sunt in Missa. XVI.

1 **I**N Missa priuata clara voce dicuntur, Antiphona, & Psalmus ad Introitum, Confessio, & qua sequuntur, excepta oratione, *Aufer à nobis*, & *Oramus te Domine per merita Sanctorum tuorum*, &c. Item, Introitus, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua. Leuati, Oratio, vel Orationes, Prophetia, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Credo, Offertorium, Orate fratres, solum hæc duo verba, Prefatio, Nobis quoque peccatoribus, solum hæc tria verba. Item Per omnia secula seculorum, &c. cum Pater noster, Per omnia secula seculorum, cum Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus, hæc quatuor verba tantum, Communio, Oratio, vel Orationes post Communionem, Humiliate capita vestra Deo, Ite Missa est, vel Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace, Benedictio, & Euangelium, In principio, vel aliud Euangelium. Alia omnia g dicuntur secreto.

Hæc eadem Burchard. Quæ hic clara voce dicenda enumerantur, habent apertam causam, vt audiantur a populo: speciales cuiusque causas enarrabimus, cum de iisdem singillatim infra suis locis agemus.

g *Dicuntur secreto*. De prece cum silentio in Missa Clem. lib. 8. Constit. Apost. capit. 12. Concil. Laodic. can. 19. Trident. sess. 22. can. 5.

Causæ multæ. Primo, quia secretum, Mysterium est, Hugo Viët. Erud. Theol. in Specul. Eccles. cap. 7. Secundo, quia, significatur in hoc sacrificio latere sacrificia antiqua, Amalar. lib. 3. cap. 19. Tercio, & è contra, hoc sacrificium latuisse in antiquis, Gemma lib. 1. capit. 40. Quarto, silentium Sacerdotis latibulum Chri-

sti indicat. Innocent. III. lib. 2. capit. 54. multoties enim latuit in vitæ suæ cursu Christus: vnde & in Missa multiplex silentium. Quinto, in passione Christi discipuli non nisi occultè confitebantur Christum; S. Thom. 3. part. quæst. 83. artic. 4. ad 6. Sexto, vt videatur Sacerdos loqui cum Deo, quo cum corde loquimur clamantes magis, quàm ore. Septimo, ne populus tædio afficiatur, neque Sacerdos longo clamore voce deficiat, Gemma lib. 1. c. 103. Postremo, ne ipsa verba, in sacrificio potissima assiduitate aurium vilescant, Alcuin. de celeb. Missæ. nã repetuntur in omni Missa & memoriæ facile mādarentur. quod de Canone præsertim intellige: qui sine culpa graui non potest alte totus legi. ita Doctores communiter.

2 Sa-

2 *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quae clara voce dicenda sunt, distincte, & apposite proferat, non admodum festinantur, ut advertere possit, quae legit, nec nimis morose, ne audientes radia afficiat: neque etiam voce nimis elata ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant, neque tam submissa ut à circumstantibus audiri non possit sed mediocri, & graui, quae & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, ut, quae leguntur, intelligant. Quae vero secreto dicenda sunt, ita pronunciet, ut & ipsemet se audiat, & à circumstantibus non audiat.*

Noneget Commentario; sed monitione. Primo, ne clara voce dicantur ea prima verba: *Memento Domine famulorum, &c.* Secundo, ne secretas alias Orationes addat celebrans. Tertio, Verba consecrationis secreto dicantur.

3 *In Missa solemni quando dici debent, à celebrante Gloria in Excelsis, & Credo, intonantur, & cantantur, Dominus vobiscum, & orationes ante Epistolam, Dominus vobiscum, Oremus, ante Orationes, & ante Offertorium, Praefatio, Per omnia saecula saeculorum, cum Pater noster, Per omnia saecula saeculorum, cum Pax Domini, & orationes post communionem. Alia, quae in Missa priuata dicuntur clara voce, in Missa solemni à celebrante dicuntur submissa voce.*

Eadem Burchardus.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemni. XVII.

IN Missa priuata Sacerdos genuflectit, quando legit Euangelium S. Ioannis, In principio, ad illa verba, Et verbum caro factum est: & in Euangelio Epiphaniae, Cum natus esset Iesus, ad verba illa, Et procidentes adorauerunt eum. Item in Euangelio Ferie iiii. post Dominicam quartam Quadragesimae, ad illa verba in fine, Et procidentes adorauit eum. Item genuflectit Dominica Palmarum, & in Missis de Cruce ad illa verba in Epistola, In nomine Iesu omne genuflectatur, &c. & quando legitur Passio, ad illa verba, expirauit, vel emisit spiritum, ut suis locis notatur. Item genuflectit cum dicit, Flectamus genua. Item quando in Quadragesima dicit in tractu Vers. Adiuna nos Deus, &c. & in omnibus Missis de Spiritu sancto, cum dicit Vers. Veni sancte Spiritus, reple, &c. Item, quando Sacramentum in Altari discoopertum apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio Altaris: & quodcumque in Ordine Missae, & in ritu seruando celebratione Missae notatur, quod debeat genuflectere.

Prima duo habet Burchardus.

Vnus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè 3. Regum cap. 8. ut omittam gentilitios ritus, tum à Christo Luc. 22. à Sancto Stephano Act. 7. Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à Sancto Ambrosio libro 6. Hexameron. capit. 9. flexibile genu, quo Domini mitigatur of-

fensa, ira mulcetur, gratia promouetur. de hoc autè Alcuin. cap. de Parasceue ait: per hunc habitum corporis mentis humilitatem ostendimus. & Honorius in Gemma lib. 1. c. 117. cadimus in terram, ait, ut Christum in carne adoremus; ut item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus; & ut lapsum animam nostram in uita,

ria dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & Raban libr. 2. de Instit. cler. cap. 41. inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ, & luctus est indicium. in Liturgia Sancti Petri, pœnitentiam facere, est genuflectere, ut ibi notat Lindan. Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus ultimis erga Spiritum Sanctum, & Sacrosanctam Eucharistiam. In sexto vero, ad, *Flectamus genua*, oratur genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuua nos*, cum Tractus idem sit, ac luctus, ut docuimus

supratit. 10. genuflectimus ad indicandum solemnem luctum. Raban. ubi supra.

Et quamuis Concilium Nicenum canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum, statuerit, non genuflectendum in Dominicis, neque tempore Paschali; sed à stantibus orandum esse, ad significandam libertatem, ut ait Rupert. lib. 8. cap. 3. quam Christus sua Resurrectione nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflectione, quod bene nota pro mox dicendis.

2 Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt, h etiam tempore Paschali, i præterquam dum legitur Euangelium.

Eadem & Burchardus.

h Etiam tempore Paschali. Tàm ad doctrinam in priuata Missa audiendam, quàm ad Orationem, & mysteria tremenda, titulo adorationis curuantur genua à populo in tota Missa: * nisi dicamus, priuatam Missam audiri, sicut & priuatas fieri preces, etiam tempore Paschali, genibus flexis: quo modo orauit S. Paulus in littore Tyri genibus positus. Act. 20. paulo ante Pentecosten: nō enim ea fuit oratio solemnns, indice Lor. in eū textum.

i Præterquam dum legitur Euangelium. Anastasij Papæ decreto de cons. dist. 1. Apostolica, Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangelium stare debent, ut promptiores se ostendant ad credendum, & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens lib. 2. Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, ut etiam laici assurgant ad Euangelium. imò vero & capita nudabatur in Ordine Romano, quod & hodie obseruatur.

3 In Missa solempni celebrans genuflectit, k ad omnia supradicta, præterquam ad 1 Flectamus genua, & tunc ipse solus stat, Diaconus vero & Subdiaconus & omnes alij genuflectunt. Ad uersum vero, m Adiuua nos Deus, &c. & ad uersum, Veni sancte Spiritus, &c. genuflectit usque ad finem. Item genuflectit in die n Annuntiationis Beata Maria, & in tribus Missis Natiuitatis Domini, etiam quando cantatur in Choro, Et incarnatus est, &c. Alijs diebus, si sedeat, cum cantatur ea uerba, non genuflectit, sed o caput tantum profunde inclinat apertum: p Si non sedet, genuflectit.

K Ad omnia supradicta. Cum priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad v. Et incarnatus est, &c. in Symbolo priuato, & publico, si non sedet celebrans.

l Flectamus genua. In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit, Flectamus, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solempni sufficit, ut Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos

autem Deum orans regulariter stare debet, qui præfert personam Christi stantis. Act. 7. & orantis Patrem in Cœlis. Amalar. lib. 4. cap. 4. & 7. Durand. libr. 5. cap. 5.

m Adiuua nos Deus, &c. Quæres fortasse hoc loco: Cur in solempni celebrans genuflectit usque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur nonnisi ad prima uerba?

Re-

Respondeo, quod in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & ideo sufficit vt genuflectat ad prima verba: in solemnibus ea cantat Chorus, neque celebrans est in alijs tunc occupatus. genuflectit autem celebrans utroque genu in medio Altaris post lectum à se Euangelium. de Versu, *Adiuua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa Burchardus.

n. *Annunciationis B. Mariæ, &c.* Vt nimirum his diebus maiori cum veneratione adoretur Mysterium articuli, & Festi propriissimum. ante Radulphum Romani numquam ad hæc verba: *Et incarnatus est*: genuflectebant. *propof. 23.* sed

ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis. *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.*

o *Caput tantum profunde inclinat.* Quia iam genuflectit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit: caput autem inclinat apertum.

* Idem præstare debent Ministri, qui cum celebrante sedent.

p. *Si non sedet, genuflectit.* Scilicet in superioris Altaris gradu. neque vero stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit, quam stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, contrahitur, & minoratur homo.

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, præterquam q. Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad quæ est genuflectendum, & ipse versus librum, Celebrans, & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

q. *Subdiaconus, &c.* In hoc casu se gerunt. ac si ille marmoreum esset legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Euangelicus demitti debet, neque lumen illius, vt ita dicam, humiliari, Cæ-

remon. *Episc. li. 1. cap. 10. & seq.*

r. *Ipse versus librum.* Ne videatur recedere a libro, in quo legere sequentia debet. alij versus Altare, vbi est Crux, cui debetur adoratio.

5 *In Choro genuflectitur ab ijs, qui non sunt Prælati, & ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem & Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum, quæ ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem, Sanctus, usque u. ad Pax Domini, & x. ad Orationes post communionem, & super populum, excepta y. Vigilia Paschæ, & Pentecostes, ac Natiuitatis Domini, & Quatuor Temporibus Pentecostes. Et similiter ab omnibus genuflectitur & quando eleuatur Sacramentum.*

f. *Ad Confessionem.* Diximus enim supra genuflexionem esse indicium pœnitentiæ. cum Rabano. Prælati vero stant ob eorum dignitates, Abbates, & Prototonarij, & ij nempe, qui vti possunt Rochetto, si sæculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, alias non, *Cæremon. Episc. lib. 2. cap. 8.* De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet Burchardus. Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stare debent

ad Lectorile.

r. *Feriarum Aduentus, &c.* De Orationibus in Quadragesima docet *Microl. c. 50.* eadem est ratio in Aduentu, & diebus ieiuniorum, vt diximus supra tit. 14. numero 2. Item in Missis Defunctorum ad luctum ex Rabano indicandum. Omnes autem genuflectunt, ad vnum.

u. *Ad Pax Domini.* Si enim danda est Pax, a Clero stante est danda, *Cæremon. Episcop. libro primo capit. 24.* Sed & Pax Domini: in hoc loco Missæ, Resurrectionis.

fectionem Christi significat, *Innoc. III. lib. 6. cap. 4.* ob quam standum est, ut in Dominicis, & tempore Paschali.

x *Ad Orationes post Communionem.* quia eiusdem rationis sunt cū primis, quæ dicuntur ante Epistolam, *Microlog. cap. 19.*

y *Vigilia Pasche, &c.* Hæ Vigiliæ sunt Festiua, & solennes, per modum festi Duplicis celebrata, præterquam quod Vigiliæ Pasche & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus. qua eadem ratione, his etiam addita nūc sunt Rubricæ in postrema recognitione Missalis Quatuor Tempora Pentecostes.

z *Quando elevatur Sacramentum.* tradunt *Honor. III. de celebr. Miss. cap. sanè, & Chrysost. apud Durand. lib. 2. cap. 40.* quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemiae Iudæorum, qui dicebāt flexo genu, *Aue Rex Iudæorum lege Turrecrem. in can. quoniam, de consecr. dist. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur. *Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8.*

* Dubitant non pauci in prædictis casibus, quando vnicum genu, & quando duo genua sint flectenda? & celebrans quidem in Missa priuata iuxta vsum communissimum ab initio ad finem vsque vnico tantum genu debet genuflectere, ut facilius surgat. in Missa item solemn

ad ea omnia, quæ sunt communia priuata Missæ. duobus autem genuflectere debet in Missa solemnī ad prædicta, quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis est genuflectendum, & quasi orandum.

Ministri vero intra Missam eadem seruare debent, quæ facit celebrans, ut expeditius illi ministrent. ad: *Flectamus genua*: ambobus genuflectant, & ad elevationem Sanctissimi Sacramenti.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties, quoties celebrans; quia non illi tunc ministrat, ut Diaconus, qui est illi à latere proprius minister. semper autem genuflectit cum eo eidem vicinus.

Alij de clero à consecratione vsque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante altare, & item, quando patet Sacramentū in altari, quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papæ. duo quoque ad, *Flectamus genua*, ad confessionem, orationes ieiuniorum, versus &c. de quibus supra, quando cum aliqua mora præscribitur genuflexio ratione cantus, vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in altari exposito, & genuflectionibus eo casu debitis dicemus in proprio capitulo, seu titulo.

6 In Missa item solemnī Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistolæ iuxta Altare, cum cantatur, *Kyrie eleison, Gloria in excelsis, & Credo*: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, ut supra.

Posunt etiam sedere, dum cantatur Epist. & Graduale, si datur tempus, ex Decreto Sac. Rit. Congreg. relato ab *Allococer in suo Ceremoniali*, & semper se-

dent cooperto capite. Latus Epistolæ congruit, à qua parte est credentia; & ut cedat latus Euangelij Episcopo sedenti, si adfit.

7 In Choro non sedent, qui actu cantant; reliqui autem possunt sedere, quando celebrans sedet, & præterea dum cantatur Epistola, & Prophetia, Graduale, Tractus, vel Alleluia, cum Versu, ac Sequentia, & ab Offertorio, vsque b ad incensationem Chori, & si non incensatur vsque ad Præfationem, & ad Antiphonam, quæ dicitur c Communio. Ad alia d stant, vel genuflectunt, ut supra.

Eadem *Burchardus in Ordine Missæ.*
a Dum cantatur Epistola, &c. Sedetur ad Epistolam, *Ambros. in Epist. ad Cor.*

ut maiori deinde reuerentia assurgamus ad Euangelium, *Rupert. libro 2. capit. 32.* Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sa-

fit sapientior. qui vero non attendunt ijs, quæ leguntur, venialiter saltem peccant, *Suar. lib. 4. de Hor. can. cap. 22. numer. 20.* Acolythi vero nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vna cum celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ facie versa ad celebrantem, non ad populum.

h. *Ad incensationem Chori.* Incensum enim adoleatur stanti, *Carem. Episc. lib. 1. cap. 23.* & hic simul aduerte, quod, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent. *Carem. Episc. ibidem.*

* Vellent aliqui tamen, quod clerus staret ad incensationem Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdē. unde, quia Papa sedet, dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c. *Qua dicitur Communio.* Non enim, ut alias, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu ob reuerentiam Sanctissimo Sacramento exhibendam standum esset; sed cantatur post communionem Sacerdotis, dum ablutionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi, ergo sedeant. quamquam monet adhuc *Carem. Episc. lib. 2. cap. 8. vt, Communio,* cantetur immediate post, *Agnus Dei*, quod si accidat fieri, facta communione celebrantis, & aliorum, eo casu sedetur.

d. *Ad alia stant.* Quia nam sunt hæc alia, ad quæ stare Clerus iubetur? nimirum

primo ad Introitum, *Alcuin. quid significant vestimenta;* quo excitantur operarii Christi, & inuitantur ad opus, *Amar. lib. 2. cap. 5.* hoc est, ad sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verum summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt supra, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium ratione supra allata, cum decreto *Anastasi hoc tit. n. 2.*

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt Sursum corda, & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis. *Carem. Episc. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.*

Item statim deposito Calice standum erit; quia hoc eodem tit. num. 5. genuflectere debemus in diebus ieiuniorum, vsque ad, *Pax Domini.* Ergo Regula erit, quod in Festis stare debemus post eleuationem Sacramenti vsque ad Antiphonam, quæ dicitur, *Communio*, ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communionem, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit vsque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, maiorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ regulæ seruari possunt in Missa solemnī.

De Coloribus Paramentoum. XVIII.

Paramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorum debent esse coloris conuenientis Officio, & Missæ diei, secundum vsum Romanæ Ecclesiæ, quæ e quinque coloribus vti consuevit, Albo, Rubro, Viridi, Violaceo, & Nigro.

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt. nam primis temporis communi indumento vestiti Missas agebant, *Vual. cap. 24.* & B. Clemens inquit *Honor. in Gemmal. lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, vsum sacrarum vestium ex lege de-

creuit. Sancta verò esse & honesta, S. Stephanus Papa iussit, *de consecrat. dist. 1. Vestimenta*, ex illius *Epist. 1. ad Hilar.* Anacletus meminit sacrarum vestium, *epist. 1.* Hinc S. Hieron. *lib. 13. in capit. 44. Ezechiel.* Religio Diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vfu,

usu, vitæque communi. quo loco vitur
Alcuin. capit. quid significet vestimenta.
 & re vera; si Sacerdotes antiqui vestes
 habuere ad sacrificia non communes,
 nos in communi veste sacrificabimus: no-
 ui fiant in Christo homines, ait *Hieron.*
loco citato, moribus nimirum, & vestibus.
 Denique fortasse ideo in veste cœnatoria
 Christus Dominus hoc sacrificium insti-
 tuit, *Ioan. 13.* quam fuisse syndonem al-
 bam docet *Baron. An. Domini 34. nu. 39.*
 At de singulis vestibus infra dicemus,
 nunc de coloribus earundem.

e *Quinque coloribus.* Totidem enu-
 merat colores *Innocent. III lib. 1. capit. 65.*

quamvis Nigrum confundere videatur
 cum Violaceo; quatuor principales faciens
 colores, quatuor coloribus antiquarum
 vestium legalium respondentes, Bissi, Pur-
 puræ, Hyacinthi, & Cocci. *Exod. 28.*
 Certum autem est, quod post Sylvestrum
 varius color fuit in usu, si forte antea lino
 vel lana tantum utebantur. nam Macha-
 rio donata fuit stola à Constantino Ma-
 gno filis aureis texta, *Theodor. libr. 2. Hi-*
stor. cap. 27. Planeta Sancti Gordiani pa-
 tris Sancti Gregorii erat coloris castanei,
 ex *Ioanne Diacono lib. 4. capit. 83.* forte est
 idem color, qui viridis.

2 Albo colore vitur à Vesperis Vigilia f Natiuitatis Domini usque ad Octauam
 Epiphaniae inclusive, exceptis Festis Martyrum, qua infra eam veniunt. Fe-
 ria quinta p in Cœna Domini, & h Sabbato sancto in Officio Missæ, & ab illo
 die usque ab Sabbato in Vigilia Pentecostes ad Nonam, in Officio de Tempo-
 re, praterquam in Missa Litaniarum, & Rogationum. In festo i Sanctiss.
 Trinitatis. In Festo l Corporis Christi. In Festo m Transfigurationis Do-
 mini. In Festis n Beate Maria Virginis, praterquam in benedictione Cande-
 larum, & Processione, qua fit in Festo Purificationis eiusdem. In Festis o An-
 gelorum. In Natiuitate p Sancti Ioannis Baptiste. In principali Festo q San-
 cti Ioannis Euangeliste, quod celebratur infra Octauam Natiuitatis Domini.
 In vtraque r Cathedra Sancti Petri. In Festo Sancti f Petri ad Vincula t In
 Conuersione Sancti Pauli. In Festo u Omnium Sanctorum. In Festis x Con-
 fessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. In Festis sanctarum
 y Virginum non martyrum, & nec virginum, nec martyrum. In Dedicatione, &
 z Consecratione Ecclesie, vel Altaris, ac a in Consecratione Summi Pontificis, & in
 anniuersario Creationis, & Coronationis eiusdem, & Electionis, & Consecrationis
 Episcopi. Item b per Octauas prædictorum Festorum, quæ Octauas habent, quando
 dicitur Missa de Octaua, & in Dominicis infra eas occurrentibus, quando in eis fit
 Officium de Dominica præterquam in illis Dominicis, quibus tributus est color vio-
 laceus. c In Missis votiuis prædictorum Festorum, quocunque tempore dicantur:
 in Missa d de Sponso & Sponsa.

Albus color adhibitus est sacrificijs,
 teste *Hieronymo contra Pelagian.* & si-
 gnificat gloriam, gaudium, & innocen-
 tiam. ex eodem *Hieron. in Ezech. & alijs*
Patribus.

f *Natiuitatis.* Quia natus est Chri-
 stus carens originali peccato, & in Epi-
 phania propter splendorem stellæ *Inno-*
cent. III loc. cit.

g *In Cœna Domini.* Propter Confe-
 ctionem Chrismatis, quod mundationi
 animarum deseruit; & in Euang. Missæ

de lauandis pedibus agitur. Idem ibidem.
 Adde vestem cœnatoriam Christi fuisse
 albi coloris, ex *Baron. supra cit. hoc eo-*
dem tit.

h *Sabbato Sancto, &c.* Nam Resurre-
 ctionis Angelus testis & nuncius stola
 candida coopertus apparuit. Idem *Innoc.*
Vestimentum eius sicut nix. Matth. 28.
 In Ascensione quoque Christi steterunt
 Angeli iuxta Apostolos in vestibus albis.
Act. 1. cuius ritus Paschalis meminit *Pal-*
ladius in libello de vita, S. Nicet. Lugd.
 i *San-*

i Sanctissima Trinitatis. Quis purior Deo? & hoc docet *Directorium divini Officii ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impresso Venetys.*

l Corporis Christi. Eadem ratione, quæ supra, in Cœna Domini, color albus adhibetur.

m Transfigurationis Domini. Ex predicto Directorio, & Missali. nam in ea vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix. *Matth. 17.* Et nubes lucida obumbravit eos.

n Beata Maria Virg. Ex eodem Directorio, quia purior sub Deo Creatura nequit intelligi. *Damasceus.*

o Angelorum. De quorū nitore Deus ad Luciferum: ubi eras, cum me laudaret astra matutina? *Iob 38.* & hæc *Innocent. III. loc. cit. in hanc Rubricam.*

p Sancti Ioannis Baptista Qui natus est sine peccato, sanctificatus in utero. *idem ibidem.*

q S. Ioan. Euang. Ex predicto Directorio. de quo tanquam de Virgine, & Virginis altero filio tunc fit Festum, nascēte Christo primogenito Virginis.

r Cathedra S. Petri *Innocent. III. sup.* in qua veneramur Petrum, tanquam Pontificem.

s Petri ad Vincula. Ex predicto Directorio. tum ob eiusdem innocentiam declarandam, tum ob Angelicam liberationem. in albis enim forte Angelus apparuit Petro.

t In Conversione Sancti Pauli. *Innocent. III. supra,* ad significandam primam eius sanctitatem baptismalem.

u Omnium Sanctorum. In quo fulget præcipue nomen Deiparæ Virginis, &

leguntur eo die amici stolis albis *Innocent. III.* Aliqui Trinitatem includunt in hoc Festo ob primum Festi Responsorium; sed Festum est Beatæ Virginis, & Sanctorum, ut patet ex *Martyrologio Romano.*

x Confessorum. Ad indicandum candorem, & morum in illis, & doctrinæ in Doctoribus. *Innocent. III. loc. cit.* Idem fiat in Festo Stigmatum Sancti Francisci, Sacra Rituum Congregat. 9. Decembris 1623.

y Virginum, &c. In testimonium puritatis & castitatis earum, quia albo colore gaudet castitas.

z Consecratione Ecclesiæ. Nam Ecclesiæ virgineo nomine nuncupatur ab Apostolo 2. Cor. 11. *Innoc. supra.*

a In Consecratione Summi Pontificis, &c. *Innocent. III. loco citato.* Ratio esse potest, quæ supra de Pontificibus est allata.

b Per Octavas, &c. Ex eodem Directorio: quia supra diximus, totam Octavam esse unum, & idem Festum.

c In Missis votivis. Quia sequitur naturam principalis Festi id, quod ea votivum; & militat eadem ratio coloris in votivis, quæ in Festis. Quod de Votivis dicitur, multo magis verum est in Festis Translationum, Apparitionum, & similibus Festorum.

d De Sponso, & sponsa. Quia supponitur in Sponsa benedicenda carnis integritas; unde Viduæ nuptias non benedicimus. *Rituale Rom. de Sacram. Matrimon.*

Exceptionū in hac Rubrica omisimus causas, quia in sequentibus patebunt.

- 3 Rubeo colore utitur e à Vigilia Pentecostes in Missa vsque ab Sabbatum sequens finita Nona, & Missa. In f Festo sanctæ Crucis. g In Decollatione Sancti Ioannis Baptista. In Natali Apostolorum Petri & Pauli, & in Festis aliorum Apostolorum (exceptis Festo principali Sancti Ioannis Evangeliste post Nativitatem, & Festis Conversionis Sancti Pauli, & Cathedra Sancti Petri, & eius Vinculorum) In Festo Sancti Ioannis ante portam Latinam. In Commemoratione Sancti Pauli Apostoli. In Festis Martyrum, excepto Festo sanctorum *Innocentium*, quando non venerit in Dominica: si autem h in Dominica venerit, utitur Rubeo; in eius vero i die Octava semper utitur Rubeo, quocunque die occurrat. In Festis sanctarum l Virginum, & Martyrum, & in Martyrum. D non Gauant. Rubr. Miss.

non virginum. Item n per Octauas prædictorum Fæstorum, quæ Octauas habent, quando fit de Octaua, & in Dominicis infra eas Octauas occurrentibus, eodem modo ut dictum est supra de colore Albo. Item in Missis votivis prædictorum Fæstorum, & in Missa o pro eligendo summo Pontifice.

Rubeus color, seu purpureus indicat dignitatis gradum alijs excellentiorem; humano sanguini similis est; igneam refert naturam. ex quibus facile patebunt sequentes ritus.

c *A Vigilias Pentecostes. Innocent. III. loco citato*, propter Sancti Spiritus feruorem, qui in igne descendit. *Act. 2.* & propter potestatis plenitudinem in igne significatam, Apostolisque datam, ex *Tobia Corona de Templis p. 1. c. 49.*

f *Sanctæ Crucis. Ex citato Directorio*, quæ sanguine Christi consecrata fuit, & passionem illius indicat Rubeus color.

g *In Decollatione, & c. Innocentius III. ob effusionem sanguinis.*

h *In Dominica venerit. Ex eodem Directorio*, ratione Dominicæ, quæ semper est festiua, cui & idcirco eo die con-

ceduntur Hymnus Angelicus, & Allelu. Festiuius enim SS. Martyrum color est Rubeus; qui ut Festiuius est, Dominicæ congruit; ut Rubeus vero conuenit Officio de Innocentibus, quod fit in Dominica.

i *Die octaua Ex eodem Directorio.* Octaua enim glorificationem denotat. *Amalar. lib. 4. cap. 29. & 36.*

l *Virginum & Martyrum.* Quia Martyrium præfertur virginitati: *Innoc. III. loco cit.*

m *Martyrum non Virginum.* Quia pro Christo sanguinem fuderunt.

n *Per Octauas Prædictorum.* Ratione supra allata numero præcedenti. *ex citato Directorio.*

o *Pro eligendo Summo Pontifice.* Quia æquiualeat Missæ de Spiritu Sancto.

4 *Viridi colore utitur ab Octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimam, & ab Octaua Pentecostes usque ad Aduentum exclusiue, in Officio de tempore, excepta Dominica Trinitatis, ut supra: ac exceptis Dominicis infra Octauas occurrentibus, in quibus color Octauarum seruatur: exceptis etiam Vigiljs, & Quatuor Temporibus, ut infra.*

Eadem in citato Directorio. Viridis color medius est inter colores, ait *Innocent. III. loco cit.* & ideo utimur eo in diebus ferialibus, & communibus, inquit ille; cuiusmodi sunt dies ab Octaua Epiphaniæ usque ad Septuagesimam, & ab O-

ctaua Pentecost. usque ad Aduen. in Officio de tempore. Dies etiam Dominici minus solemnes sunt his temporibus, & communes vocantur ab *Innocent. comparatiue ad alias Dominicas, & Solemnitates anni.*

5 *Violaceo colore utitur à prima Dominica Aduentus in primis Vesperis, usque ad Missam Vigilias Natiuitatis Domini inclusiue: & à Septuagesima usque ad Sabbatum Sanctum ante Missam inclusiue, in Officio de Tempore, excepta Feria quinta in Cæna Domini, in qua utitur Albo, & Feria sexta in Parasceue, in qua utitur Nigro, ut infra: & p Benedictione Cerei in Sabbato Sancto, in qua Diaconus illius Præfationem dicens, solus utitur Albo: ea autem finita, Violaceo ut prius. Item in q Vigilias Pentecostes ante Missam, a prima Prophetia usque ad Benedictionem Fontis inclusiue. In r Quatuor Temporibus, & Vigiljs, quæ ieiunantur, exceptis l Vigilias, & Quatuor temporibus Pentecostes. In Missa & Litaniarum in die Sancti Marci Euangelistæ, & Rogationum, & in Processionibus, quæ his diebus fiunt. In Fæsto u SS. Innocentium, quando non venerit Dominica. In benedictione x Candelarum, in die Purificationis Beatæ Mariæ, & in Benedictione Cinerum, ac Palmarum, & in ipsa Dominica in Palmis, & in eo-*

in eorundem, ac generaliter in y omnibus Processionibus, z exceptis Processionibus sanctissimi Sacramenti, & qua sunt a in diebus solemnibus, vel pro gratiarum actione. In Missis b de Passione Domini, c Pro quacunque necessitate, Pro peccatis, Ad tollendum schisma, contra paganos, Tempore belli, Pro pace, Pro vitanda mortalitate, Pro ier agentibus, & pro infirmis.

Eadem fere habet citatum Directorium. tempore Innocentij Tertij Niger color adhibebatur ijs diebus, quibus a nobis Violaceus; quo utebatur Ecclesia, tunc temporis bis tantum in anno, in Festo Innocentum, & in Dominica Lætare, diebus, inquam, afflictionis, & abstinentiæ; pro peccatis, & pro Defunctis, inquit ille: nunc autem convenientius Violaceo utimur ab Aduentu ad Natalem Domini, & a Septuagesima vsque ad Pascha. p Benedictione Cerei. Pertinet enim ad Paschale Sacramentum. Durand. libr. 3. cap. 18.

q Vigilia Pentecostes. Eadem ratione, qua Vigilia Paschæ, afflictionis indicandæ causa, & Cathecumenorum humilitatis ante Baptisum.

r Quatuor temporibus. Durand. libr. 3. cap. 18. afflictioni enim debitus est color Violaceus.

s Vigilia, & Quatuor temporibus Pentecostes, quæ sunt festiua, vt diximus.

t Litaniarum. Quæ cum mœrore quodam celebrantur.

u Sanctorum Innocentum. Quia eo die ploratus matrum accidit, de quo in Euangelio: Vox in Rhama audita est, ploratus, &c. Matt. 2. & licet legatur idē in Octaua, color tamen est alius, Rubeus nimirū, & Festiuus, ratione allata supra, ex Amalario. Item alia est ratio coloris Violacei; quia descenderunt ij in limbum. Microl. cap. 36. quæ, quia communis est Io. Baptistæ, in cuius tamen Decollatione Rubeo utimur; adde, illos non plene fuisse de nouo testamento.

x Candelarum, &c. In Cinere, & Pal-

mis cum Passione Domini patet ratio coloris Violacei. in Candelarum vero benedictione, & processione color Niger adhibebatur, ex Alcuino, sed diximus supra ex Innocent. III. Nigrum pro Violaceo usurpatum fuisse, fortasse ratio esse potest Prophetia Simeonis ad Matrem Christi: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. nam alioquin Missa, pertinet ad puritatem Virginis eiusdem, quæ purificari dicitur, & celebratur cum colore albo. Durandus autem libr. 3. cap. 18. anxiam Simeonis expectationem in hoc ritu significari tradit.

y In omnibus processionibus. Hoc est, in ijs, quæ indicuntur ad lubilæum consequendum, vel pluuiam impetrandam, vel quid simile: nam in his casibus cum luctu, & dolore est procedendum.

z Exceptis Processionibus Sanctissimi Sacramenti. Quæ colore albo adhibito sunt, ratione allata in Festo eiusdem Sacramenti.

a In diebus solemnibus. Nam in his color adhibendus est, qui cōgruit Festo, vel Missæ post processionem cantandæ.

b De Passione Domini. Ad Missam de Cruce color rubeus, vt sequatur qualitatem Festi principalis, in quo effusio sanguinis Christi representatur. Ad Missam vero de Passione violaceus, vt respondeat Dominicæ de Passione, cum qua participat in titulo & sacramento mortis Christi.

c Pro quacunque necessitate, &c. In his nouem casibus, & similibus, habent præcipuum locum luctus, afflictio, & pœnitentia.

6 Nigro colore utitur Feria sexta in Parasceue, & in omnibus Officijs, & Missis Defunctorum.

Mortis est propriissimus color niger apud omnes. Innocent. III. loco cit. cap. 65.

Acatij tempore erat hic ritus in vsu, ex lib. 1. Collectan. Theodori Lectoris.

D 2 Regula

Regula verò in mutandis coloribus, ea est, vt mutatio fiat in primis Vesperis Festi. Si autem Vesperæ non sint integræ, is color adhibendus est initio Vesperarum, qui congruit illi, de quo dicitur Capitulum. Si Officium, & Missa discordât, color Altaris sequatur Officium; Vestitū

autem Sacerdotis sit color Missæ conformis; quæ diuersitas accidere solet in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octauas. Pro Missa vero solemnî cōuenit, vt pallium etiam Altaris concordet cum colore paramentorum Missæ: quod adnotauit recte P. Ruiz in suo Caremon.

De qualitate Paramentorum. XIX.

1 In Officio Missæ Celebrans semper vtitur Planeta super Albam.

Qua de re suo loco, cum de alijs vestibus Sacerdotalibus p. 2. tit. 1.

2 Si autem sit Episcopus, & solemniter celebret, super Dalmaticam & Tunicellam.

De his etiam, cum de vestibus Pontificalibus par. 2. tit. 1.

3 d Pluuiali vtitur e in Processionibus, f & Benedictionibus, quæ fiunt in Altari. Item in Officio g Laudum, & Vesperarum, quando solemniter dicuntur. Eodem vtitur h Assistens Celebranti in Missa Pontificali. Item, quando Celebrans i post Missam Defunctorum facit in fine Absolutionem.

d Pluuiali. Pluuiale, & Cappa sunt idē. Durand. lib. 2. cap. 1. & forma quidem & vsus Pluuiialis similes sunt Cappæ, quam describit Honor. in Gemma lib. 1. cap. 227. Propria vestis, inquit, est Cantorum: & apud nos quoque Cantorum est Pluuiale, in Carem. Episc. lib. 2. cap. 3. in Vesperis à singulis ordinibus, inquit ille, portatur. ergo Cappa hæc Honorij nō est Casula, quæ solius Sacerdotis est, aut Diaconi, & Subdicaoni ad summum: contra coniecturam Isid. lib. 15. orig. cap. 12. & contra Durant. libr. 2. cap. 9. qui volunt, Cappam esse Casulam. Sicut autē describitur Cappa. habet; inquit Honor. in supremo caputium, ad pedes pertingit, fimbrias habet, ante aperta manet. & quis non videat hæc omnia conuenire Pluuiali tantum? Cappa est, quia capit totum hominem. Cappam etiam Rustici vocant, quod Latini Tugurium, Durantus ait loc. cit. Capannam rustici nostri; & Pluuiale quasi tugurium est, contra pluuias, ideoque Pluuiale vocatur. Immo vero apud laicos quoque

Cappa ea dicebatur, vt nos vidimus ante paucos annos, quæ caputium habebat, ad differentiam mantelli, quod caputio caret. cuius caputij vsus erat absque dubio ad tuendum caput tempore pluuiæ, sicut in itinere caputio Feltri vtimur. vnde & Pluuialis laicorum Cappa ea dici poterat. itaque modò Cappa Ecclesiastica cum caputio adhibita propriissime in processionibus, extra Ecclesiam, caputio regens Sacerdotem, cum plueret, Pluuialis nomen, vt opinor, est adeptæ. Impluvia dicebatur ea vestis, qua Sacerdotes per imbrem utebantur, ex Varrone. Pluuiale item quasi fluuiale dici potest; quia lineæ, quæ in ora anteriori sunt fluuij, seu flumina, à Græcis vocantur ποταμοί.

Facile quoque accidere potuit, quod Ignatius Braccius Recinetensis (cuius laus est in Etymologijs omnium vocum, Italicarum, Græcarum, Latinarum, & Hebræarum, quarum parat immensum opus) postremo meminit, à Plebe, & Plebano, quem Piuie-

Piuiario, vocauere, Academici Florentini; & vulgò, Piuano, dicimus additam esse vocem Italicam, Piuiale, aut Pieuiale, aut Piuiale, quod postremum latinitate donantes appellauere Pluuiale. Ea enim vestis est in vsu frequentiori apud Parochos in Sacramentorum administratione. *Idem autem Honor. capit. 233.* concedit, Cappam deduci posse à Casula, idest, parua casa; Casulam antiquam fuisse scio valde similem Pluuiali nostro, excepto caputio, & anteriori parte, quæ in Casula non erat aperta; vnde & reflectebatur Casula, vtrinque super brachia Sacerdotis; & in eleuatione Hostiæ ideò posterior Casula pars, vt hodie, eleuatur, ad brachia Sacerdotis magis expedienda. Ambrosiani vestigium retinent amplioris antiquæ Casulae, tam latae, quam longæ; & nos, cum de Casula, ex antiquioribus eam indicabimus infra. Adde, quod in *Ordine Romano in consecratione Episcopi* Ordinandus prima vice ante Ordinantem constituitur cum Cappa super Albam, Cingulum, & Stolam; certe non cum Cappa Episcopali; lanea ordinaria, quæ non adhibetur super Albam, & Stolam; sed cum Cappa, idest, Pluuiali: secunda vero vice, *ibidem* constituitur idem Ordinandus cum Planeta super Dalmaticam, Manicas, Sandalia, quæ consona sunt consecrationi Episcopi in Pontificali moderno, ergo Cappa non est Casula, sed quasi Casula, & est Pluuiale. Vides cum forma simul & vsu antiquitatem? Vide Mysteria, ex *Gemma loco citato 227.* hæc vestis conuersationem denotat: caputium vero supernum gaudium, quod est caput conuersationis, dicente Apostolo: *nostra conuersatio in celis est*; ad pedes pertingit ob perseuerantiam: aperta manet ante, quia sancte conuersantibus æterna vita patet: in fimbrijs labor signatur. *Hæc Gemma.* Charitatem quoque significat Cappa, *ibidem cap. 234.*

Dur. loc. cit. In Cappa hac intelligi docet gloriosam corporis immortalitatem; Gauant. Rubr. Miss.

vnde illa vimur in Festis maioribus, & patent anteriores partes Cappe; quia corpora, inquit, facta spiritualia nullis animam obturabunt angustijs *ibidem* ipse vtitur vocabulo Pluuialis; ante quem apud alium auctorem non inueni hanc vocem.

c *In Processionibus.* Processio, quasi progressio, à procedendo in publicum. *Durant lib. 2. cap. 10.* cuius origo, An à Purificatione Beatae Virginis cū Iosepho, Simone, & Anna? vel certius ex Historia Euangelica à turbis in die Palmarum? *Tertullianus libr. 2. ad uxorem* meminit processionum; & *Ambros. sermone 8.* Aliæ vero sunt ordinariæ, vt in Festo Purificationis, in Dominica Palmarum, in Litanij maioribus, & minoribus, in Festo Corporis Christi, de quibus dicitur in proprijs rubricis. Aliæ extraordinariæ, quæ auctoritate Episcoporum fieri solent, quarum exempla multa refert *Durantis loc. citato*; in his præfertur Crux cum luminibus, quorum auctorem faciunt S. Io. Chrysostomum *Socrates*, & *Sozomenus citati à Casare Franciotto in obseru. circa mysteria totius anni*: Crux autem à Regularibus cum velo pendente, seu pallio, ex Decreto Sacri Rituum Congreg. 14. *Ianuar. 1617.* ad indicandam subiectionem, & inferioritatem respectu cleri secularis, eadem ratione, qua Baculo Abbatiali appenditur velum, seu sudarium nodo eiusdem ad differentiam Baculi Episcopalis: quod notatur in *Actis Eccl. Mediolan. de suppl. Eccl. l. 2.* & mulieri datur velamen supra caput subiectionis indicium sub viro 1. *Corin. 11.* Porro ritus deferendi Crucem ante Ann. 398. teste *Baronio ibidem* fuit in vsu: & imago Christi terga debet vertere Clero sequenti, quasi Christus præire videatur, nisi sit Archiepiscopalis, vel Papalis, in qua imago Crucifixi respicit Archiepiscopum, vel Papam, quasi ex illius aspectu in summa animarum cura ij recreentur, vt indicatur in *Ceremon. Episcop. libro 1. capit. 15.* & *libro 2. capit. 16.* & aperte in *Ceremon. Marcelli libro 3. capit. 20.* & *Craffi libro secundo ca. 42.*

D 3 etiam si

etiam si inter Crucem & Prælatum incedant Canonici, vt expresse dicitur in *Ceremon. Episcop. libro 1. cap. 15. citat.* contra recentiores quosdam, qui distinguunt in Cruce Archiepiscopali, quando immediate præcedit Archiepiscopum, & quando Canonici præcedunt eundem, post eis Crucem.

Cum igitur processio sit quædam Cleri cum populo itineraria conuersatio, recte Pluuiale adhibetur, quod, vt diximus, sanctę conuersationis formam designat.

f *Et benedictionibus.* hoc est, Cinerum, Cereorum, Palmarum, sacrarum Imaginum, &c. quæ, cū solemnes sint, Pluuiale iure merito exigunt; neque aliud indumenti genus aptius esse potest benedictioni solemnī, quæ fit extra Missam. Sunt alæ benedictiones, quæ non fiunt in altari, & in fine Missalis de rebus varijs habentur, in quibus satis est Stola cum superpelliceo vti.

g *Laudum, & Vesperarum.* Laudes, & Vesperæ sunt pares numero Psalmorum, Hymnorum, & ratione Canticorum Evangelicorum, vt dicemus in Rubricis Breuiarij. Pluuiale in ijs conceditur ad solemnitatem *Ceremon. Episcop. libr. 2. capit. 3. & 7.* Qui almutijs vtuntur, eas deponant, cum Pluuiale induunt; sicut exuunt Cappas, ij Canonici, qui his vtuntur.

h *Assistens Celebranti.* Ordo Rom. dat Cappas Presbyteris assistentibus Papæ celebranti. Vides hic etiam Cappas idem esse, ac Pluuialia?

i *Post Missam Defunctorum, &c.* Missa finita, deponenda est Casula, quæ ergo nunc ad Absolutionem solemnem aptior erit vestis, quàm Pluuialis Cappa? vestis est ad omnia magis communis; neque benedicatur, quia communis est cuicunque Ecclesiastico, neque ordinata ad sacrificium Missæ.

4 *Cum Celebrans vtitur Pluuiali, semper 1 deponit Manipulum, & ubi in Pluuiale haberi non potest, in benedictionibus, quæ fiunt in Altari, Celebrans stat sine Planeta cum Alba, & Stola.*

1 *Deponit Manipulum.* Manipulus non adhibetur cum Pluuiali: & fortasse, quia ille fletum, & dolorem significat, vt infra docebimus, ideo non concordat cū Pluuiali, quod diximus significare conuersationem cœlestem, & ex Durando gloriosam corporum immortalitatem, quæ fletum non admittit.

Dices: fiunt processiones flebiles, ergo congruit in illis Manipulus fletus, & doloris. Respondeo, extra Missam nullum esse Manipuli Sacerdotalis vsum; & de hoc ritu plena ratio penes auctores desideratur ad huc.

m *Pluuiale haberi non potest, &c.* Planeta cum Stola est habitus ad Missam tantum & ideo potius Stola super Albam sufficit, deficiente Pluuiali. Verum licet

in hoc habitu procedat celebrans, ac si haberet Pluuiale; non tamen hinc sequitur, Stola gerere vicem Pluuialis, vt ex verbis patet. quod malè inferunt alij.

* Stola vero vna cum Alba in modum Crucis ante pectus gestari debet cingulo de more coniuncta, & vtrinque religata. quod si adhibeatur vna cum superpelliceo, soluta pendeat à collo hinc inde, quia ligari in modum crucis non potest: & eodem modo siue cum pluuiali, siue absque eo adhibeatur illa. fauet autem *Concil. Braccar. 3. cap. 3.* signum, ait, in suo pectore præparet crucis. licet enim ibi loquatur de stolæ vsu in Missa, extra Missam tamen forma crucis, si fieri potest, muniri pectus decet: quod ex vsu didici apud nos communiori.

5 n *Dalmatica & o Tunicella vtuntur Diaconus & Subdiaconus in Missa solemnī, p & Processionibus, q & Benedictionibus, quando Sacerdoti ministrant.*

n Dal-

n *Dalmatica*. Eam assignat Diacono *Ordo Romanus*. Sanctus Syluester Diaconis concessit, ex *Damaso*. in Dalmatia fuit reperta, *Alcuin. quid signif. vest.* & *Isid.* 19. *Etymol. capit.* 22. primo textam ibidem fuisse scribit, eiusdem vero vsus in Ecclesia fuit ante Siluestrum. nam *Sāctus Cyprianus meminit*, & *Eutychianus Papa*, apud *Durant. libro 2. capit.* 9. Sacerdotum enim erat habitus, & Casulis introductis Dalmatica data est Diaconis, *Vualaf. Strab. cap.* 24. qui tamen à *Vicecomite lib.* 3. de *Missa apparatu capi.* 26. iure refellitur cum antea *lib.* 3. *cap.* 29. probauerit ille, fuisse casulam in vsu Sacerdotum tempore Apostolorum, quod & nos infra suo loco ostendemus, vsi sunt etiā Dalmatica Reges summi; quorum nomina vide apud *Baron. in not. Mart. ad 31. Maij.* neque vero Syluester omnibus Diaconis eam concessit, sed tantum Romanæ Ecclesiæ, & in diebus tantum solemnitibus in signum lætitiæ *distin.* 76. *cap. de Ieiunio, ex Conc. Salegust.* exteris autem ex priuilegio Rom. Pont. ut ait *Gregor. lib.* 7. *epist.* 3. ad *Aregium*; qui *epist.* 28. & 113. eiusdem libro. 7. tradit aperte fuisse Romanorum tantum Diaconorum propriam vestem. erat etiam Regula, quod Dalmatica adhiberetur cum, *Gloria in excelsis*, ita *Microl. c.* 46. hoc est, vbi *Gloria*, ibi Dalmaticæ vsus: non è conuerso: nam in Dominicis, Gaudete, & Lætare, vtimur Dalmaticis; non autem dicimus, *Gloria in excelsis*.

Forma antiqua Dalmaticæ erat sine manicis, & *Ammian. Marcellin. lib.* 14. vocauit eam Pectoralem Tuniculam, quā nos cum manicis ad cubitum vocamus Italicè, Tunicella. pertusam habet alas, *Amalar. libro 2. cap.* 21. duas item lineas ante, & retro ibidem. manicæ latæ sunt, ex *Alcuin. supra*: vbi etiam notat formā habere Crucis, alia habebat, quæ nostræ non habent. vide *Iunoc. III. vel Amalar. locis citatis*, & citandis. Significat ergo Dalmatica lætitiā: item curam proximorum, *Iuo Carnot. Serm. de signif. indum.* formam Crucis gerit, vt ea indutus mundo sit Crucifixus, *Alcuin. supra* per-

tusas alas habet, vt Christum imitetur, qui lancea fuit perfoctus Latere, *Amalar. supra*. latas manicas, vt sit liberalis, qui ex officio cum Stephano Protomar. ministrare debet mensis. *Innocent. III. lib.* 1. *capit.* 56. cum gemina dilectione Dei, & proximi, quam indicant duæ lineæ ante, & retro. *Amalar. vbi supra*. Dalmaticæ denique vsus fuit super Albam, & consequenter cum Amictu & Cingulo, quæ conceduntur Diacono in *Conc. Narbon. cap.* 12. ex ritu antiquiore. * De Alba vt Diaconi veste mentio est in *ord. Romano. de Conc. Prou. celeb.* Amictus autem, & cingulum concomitantur Albam.

o *Tunicella*. Subdiaconi ministrabant in Albis tempore Sancti Gregorij Papæ *libro 7. epist.* 63. iubet *Ordo Rom.* eis tradi congruas vestes Subdiaconales, & Mappulas in sinistra: sed quas vestes, non explicat. Subtile cum minori manica datum Subdiaconis scribitur in *Gemma libro 1. cap.* 229. & hoc est Tunicella, ideo sic appellata; quia minor est Dalmatica Diaconali. Ante Gregorium nescio quis, ait ipse loco citato. induit Subdiaconū, qui modus loquēdi excludit Siluestrum, quem faciunt quidam huius ritus auctores, & indicat per errorem id esse factū, vnde Gregorius remouit Subdiaconalem vestem. *Concil. Braccaren. 1. capit.* 27. appellat Tunicam, & pares in veste facit Diaconum, & Subdiaconum; fortasse ex prædicto abusu, quem postea correxerit Sanctus Gregorius, quoad Subdiaconos. nunc eorundem strictior est vestis, quā Diaconorum; & ideo dicta est etiam Subucula ab *Amalar. libro 2. cap.* 22. Significat autem loricam iustitiæ, quæ communis est virtus, *Gemma vbi supra*; sed eadem significat, quæ Dalmatica, nisi quod Subdiaconus minori tunica indutus, si ad minorem virtutis gradum, quā Diaconus perueniat, tolerandus esse videtur. * suppone Albam Tunicellæ, ex *Concil. Narbon. cit.* consequenter Amictum & cingulum vt supra diximus de Diacono.

p *Et processionibus*. Ad maiorem nempe ornatum celebrantis Sacerdotis. Scripsit recentior, Ministris eisdem dari pos-

se in processione Sanctissimi Sacramenti Stolas Sacerdotales supra Cottam; sed hoc videtur contra Bullam Pij V. in qua prohibetur mutatio, additione rituum, & contra rationem, ne ij videantur equeles celebranti; & contra vsum Ecclesiarum communem, quem maximi facien-

dum existimo in Sacris Ritibus?

q. Et benedictionibus. Quæ scilicet fiunt solemniter; non tamen cinerum, cereorum in Purificatione Beatæ Virginis, nec Palmarum, in quibus Dalmatica & Tunnicella prohibentur in sequenti numero.

6 In diebus vero & ieiuniorum (præterquam in s. Vigilijs Sanctorum) & in Dominicis & Ferijs & Aduentus & u. Quadragesima, ac x in Vigilia Pentecostes ante Missam (exceptis y Dominica, Gaudete, etiamsi eius Missa infra hebdomadam repetatur, & Dominica, Lætate, Vigilia Natiuitatis Domini, Sabbato sancto in z. Benedictione Carei, & in Missa, ac a Quatuor Temporibus Pentecostes) item in benedictione b Candelarum, & Processione in die Purificationis Beatæ Mariæ, & in benedictione c Cinerum, ac Benedictione d Palmarum, & Processione: in Cathedralibus & e præcipuis Ecclesijs vtuntur s. Planetis plicatis ante pectus: quam Planetam Diaconus g dimittit, cum lecturus est Euangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur: aut ponitur aliud genus Stola latioris in modum Planetæ plicatæ, & facta Communione resumit Planetam, vt prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam, cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, & ea finita, osculataque Celebrantis manu, Planetam h resumit vt prius.

r Ieiuniorum. interdicat Gemma lib. 3. cap. 45. Dalmaticas tempore ieiunij; quia diximus, Dalmaticam significare lætitiā, quæ in ieiunio facile desideratur.

s. Vigilijs Sanctorum. Vigilia est principium Festi, Radulph. propos. 19. ergo & lætitiā aliqualem, non plenam habet; cum in eadem ieiunemus.

t Aduentus. Tempore Aduentus in aliquibus locis omitti Dalmaticas scribebat Amalar. lib. 3. cap. 40. & libro 4. capit. 30. vt auidius, inquit, resumatur, & festiuus, quod aliquando omittitur; & item, ad insinuandum tempus veteris testamēti in Aduentu, ratione cuius maior est gloria noui testamenti in Natiuitate Domini. ibidem addit Honor. in Gemma lib. 3. cap. 1. quia vestes innocentia & immortalitatis significatæ per Dalmaticas nobis per Christum natum redditæ sunt, non ante Christum natum; vel quia ante Natiuitatem Christi, neque Lex, neque Euangelium in ijs significata, qui Dalmaticas gerunt, cum claritate patebant, Rupert. lib. 3. cap. 2. tit. 3.

u Quadragesima. A Septuagesima vsque ad Cœnam Domini à Dalmaticis

abstinere in quibusdam locis, aiunt Ordo Roman. & Alcuin. cap. de Septuag. antiquo vero more omitti, indefinite scribit Microl. cap. 47.

x In Vigilia Pentecostes. Diximus supra, Vigiliam hanc esse parem Vigiliæ Paschatis. in Missa vero lætitiā perfunditur Ecclesia. Ideoque & Dalmaticæ sunt in vsu ad Missam, non ante Missam.

y Dominica Gaudete. Ecce lætitiā, ergo cum Dalmaticis. idem affirmandum de sequentibus, vt patet.

z Benedictione Carei. Quæ tota est festiua, sicut etiam Missa Sabbati Sancti.

a Quatuor Temporibus Pentecostes. Dalmaticæ his temporibus decernuntur ob solemnitatem Spiritus Sancti à Concilio Salegunstano cap. 2.

b Candelarum. Ob anxiam Simeonis expectationem, inquit Durand. lib. 3. cap. 18.

c Cinerum. Quia dies solemnus ieiunij, & initium est Quadragesimæ, quæ excludit Dalmaticas.

d Palmarum, &c. Quæ passionem Domini sapit potius, quàm lætitiā inanem Turbarum. fleuit etiam Christus sedens

dens super Asinum. *Luc. 19.*

e *Præcipuis Ecclesiis*. Præcipuas intellige præsertim, quæ sunt Collegiata insignes Canonicorum Cleri secularis, & quæ ob alias causas præcipue à populo, seu à Maioribus declarantur. Dantur enim Ecclesiæ minores, præsertim apud Regulares, de quibus num. sequenti. Sed insignioribus Regularium Ecclesiis conceduntur planetæ plica tē à Sacra Rituum Congregatione, teste *Alcocer in suo Cæremoniali*.

f *Planetis Plicatis*. Diacono, & Subdiacono dantur Planetæ sæpius in *Ordo Rom.* Casula datur Diacono ab *Alcuin. cap. quia signif. vest.* Item Subdiacono ea ratione, qua imitari debet Diaconum, ab *Honorio in Gemma lib. 1. cap. 231.* quæ eleuantur ante, ut liberius ministrare valeant; *Durand. lib. 3. cap. 11.* Puto etiam ad differentiam Casulæ sacerdotalis, quæ cum significet charitatem, secundum omnes Auctores, qui scripserunt de ritibus, intelligant Ministri, primo in prædictis diebus teneri ferè ad eandem perfectionem, ad quam Sacerdos in alijs temporibus; deinde ex charitate, non ex timore debere ministrare Altari, *Duran. ubi supra.*

g *Dimittit*. Dimittitur autem Casula ab utroque lecturo Epistolam, seu Evangelium, quasi profiteantur in proprio ministerio legendi, eam non esse propriam

vestem. *Rupert. libr. 3. capit. 2.* & Subdiaconus quidem dimittit Casula, quæ charitatem denotat, lecturus Epistolam quæ significat legem veterem, legem timoris, non amoris; Diaconus vero induit aliam, seu eandem complicatam in sinistro humero ad latus dextrum, lecturus Evangelium, legem scilicet amoris, ut in sinistris, & in dextris, in aduersis, & prosperis, charitatem ore & opere doceat; tum Evangelio, tum ministerio usque ad consumptionem Sacramenti. *Durand. loco cit.*

h *Resumit*. Casula à Subdiacono post Epistolam resumitur, quia post legem timoris data est lex charitatis. Diaconus vero resumit circa finem Missæ, quia non sufficit inchoasse in charitate, sed in ea finiendum est, *idem ibidem*. Vel dic *cum Amalar. lib. 3. cap. 15.* lecturos exui Casulis, quasi milites expeditos contra errores. duplicatam denique Diaconus portat Casulam ab Evangelio ad Communionem, ut quæ ore predicat, iugum Domini portans, opere quoque impleat, liberius, & expeditius ministrando. *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 231.* Lege *Hugon. Viêt. de special. Missæ obser. lib. 3. capit. 9.* ubi in Casula ministrorum, quæ collum circuit, utrumque brachium, pectus, & humeros vestit; docet charitatem, quæ exigitur in voce collo formanda, in opere, corde, & in aliorum onere portando.

7 In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus ieiuniorum Alba tantum amicti ministrent i Subdiaconus cum Manipulo, l Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dextrum.

Non enim congruunt Dalmaticæ ratione dierum: neque Casulæ ratione locorum.

i *Subdiaconus cum Manipulo*. Manipulus Subdiaconi propria vestis est, in *Ord. Romano*, qui tradit eis mappula in sinistra, de quibus dicemus infra, cum de Vestibus Sacerdotis. Vñ hic nota, quod licet Sacerdoti fuerit datus Manipulus ab initio ad tergendam pituitam oculorum, & narium, ut ibi probabimus, & fortas-

se eadem de causa à S. Siluestro fuerit idem concessus Diacono sub nomine pallæ linoestimæ ad laeuam (linum enim totum est ad tergendum oculos, & nares) non tamen Subdiacono datus fuit in hanc eandem causam Manipulus, sed ad tergendas sordes vasorum sacrorum; quod benè notauit *Durand. lib. 2. cap. 8.* eumque in sinistra cum alijs gerit, ad expeditius ministrandum. *Rupert. lib. 3. cap. 33.*

l Dia-

I *Diaconus cum stola, &c.* Stola Diacono datur ab Ordine Romano; quia Oratorium est, hoc est, Oratorum, seu Concionatorum, *Aleuin. supra*, quam ab Apostolicis datam Diacono fuisse probabilius puto, tamquam de substantia ordinationis eius, non à Silvestro nomine pallæ linoſtimæ ad læuū humerum, quod vult *Vicecomes de appar. ad Miſſam*. nam ad læuam, hoc est, ad manum leuā, explicat *Innocent. III. libr. I. cap. 43. vbi de Manipulo agit. vide infra de Manipulo*. Verum à sinistro humero ad latus dextrum, ex

Conc. Braccar. I. cap. 27. vt ab actiua laboriosa ad contemplatiuam ſuaue tranſeat. Honan Gemm. lib. I. cap. 230. vel, vt portet hic iugum Domini in ſiniſtra, id eſt, in præſenti vita cum ſpe quietis futura in dextera, Durand. lib. 2. cap. 9. Cæterum, dexteram Diaconi partem vult eſſe liberam, ob miniſterium Altaris, Concil. Toletan. 4. cap. 39. quæ rationes etiam valent pro Caſula complicata ad modum Stole. Diaconus autem, cū induit ſtolam, oſculetur Crucem, quæ eſt in medio eius. Cærem. Epiſc. lib. I. c. 9.

De Præparatione Altaris, & ornamentorum eius. XX.

Altare, in quo ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium celebrandum eſt, debet eſſe in Lapideum, & o ab Episcopo conſecratum: vel ſaltem p ara lapidea, ſimiliter ab Episcopo conſecrata, in eo inſerta, quæ q tam ampla ſit, vt Hoſtiam, & maiorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur t tribus mappis, ſeu tobaleis mundis, ab Episcopo, vel alio habente poteſtatem ſ benediſtis, ſuperiori ſaltem oblonga, quæ vſque ad terram pertingat, duabus alijs breuioribus, vel vna duplicata. t Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri poteſt, diei Feſto, vel Officio conuenientis. Super Altare u Collocetur Crux in medio, x & Candelabra ſaltem duo cum y Candelis accenſis hinc, & inde in vtroque eius latere. Ad Crucis pedem ponatur z Tabella Secretarum appellata: In cornu Epistolæ a Cuiſinus ſupponendus Miſſali: & ab eadem parte Epistolæ paretur b Cereus, ad eleuationem Sacramenti accendendus, c Parua campanula, d ampulla vitrea vini & aque, cum peluicula & e manutergio mundo in fenestella, ſeu in parua menſa ad hæc præparata. Super Altare ſ nihil omnino ponatur, quod ad Miſſæ ſacrificium, vel ipſius Altaris ornatum non pertineat.

m *Altare*. Locus hic ſopponitur ſacer vel deputatus ab Episcopo. eap. nullus de conſecrat. diſt. I. ex S. Silueſtro ſaltem ſit benediſtus ritu proprio in Rituali Romano Pauli V. Non poteſt autem Episc. deputare Oratoria in domo priuata, ex litteris Cardinalis Lancellotti ad Episcopos datis, nomine Pauli V. 10. Martij 1615. vt ibi fiat Miſſa, citatis à Scortia lib. 2. capit. 13. immò ex Concil. Trident. ſeſſ. 22. de obſeru & euitan. in ſacr. Miſſæ non tamē intelligitur domus priuata Palatiū Episcopi, vt notaui Carolus ad Episc. Nouar. in Comment. Canon. ad cap. Miſſarum 23. de conſecr. diſtinc. I. in eo enim Cappella deputari poteſt pro Miſſa celebranda, quod ſi violetur locus (qua de re optime Suar. diſt. 81. ſect. 4.) non poteſt

ibi celebrari ſine peccato. Azor. lib. 10. t. 26. per totum. Deducunt vocē hanc, Altare, ab altitudine, Feſtus, & alijs, quaſi ſit alta Ara, Vualaf. cap. 5. vel altares, Gemmalib. I. cap. 122. vel ab alendo, quia igni Altaris addebatur alimentum, Iſidor. lib. 15. Orig. cap. 4.

Pater Altaris vſus in Scripturis Sacris, à Noe, qui primus ædificauit Altare; & in nouo teſtamento I. Cor. 9. Hebr. 13. Sixtus II. decreuit, vt Miſſa non fiat niſi in Altari, Radul. propeſ. 23. & ſignificat Primo menſam Domini. Amalar. lib. I. cap. 24. Secundo Crucem. Bern. de Cena Domini. Tertio, Chriſtum, per quem ſacrificia acceptantur à Deo. Gemma lib. I. cap. 134. forma Corporis Chriſti eſt Altare, aut Ambroſ. lib. 4. Sacr. cap. 12. ideo præeminet

eminet in Ecclesia, ut Christus inter membra eius, *Rup. lib. 5. capit. 30.* Gradus illius virtutes sunt, quibus ad Christum itur, *Hugo Viêt. in Can. Missæ cap. 2.* Quarto, significat Ecclesia spirituale, cuius cornua sunt quatuor mundi plagæ, *Durand. lib. 1. cap. 2.*

n *Lapideum.* Ex institutione S. Silvestri, de consecrat. dist. 1. cap. Altaria, ex *Conc. Hippon. cap. 6.* idest, prius hoc decreuit in Romana Ecclesia Sæctus Silvester Papa; quod habes in Breuiario in Festo Dedicationis Saluatoris nã à Græcis factitatum esse prius, significat *Dionys. c. 3. Eccles. Hierar.* ex lapide, quia Petra erat Christus, *1. Cor. 20.* nullum foramen habeat ex *Actis Eccles. Mediol.* ad designandam vndeque plenitudinem, & integritatem Christi; *S. Tho. 3. part. q. 83. artic. 5.* Vacuum enim erat Hebræorum altare sine Christo.

o *Ab Episcopo consecratum.* Ex *Dion. de Eccles. Hier. cap. 4.* ad indicandam gratiæ pinguedinem, ex *Sancto Cypriano, Conc. Agat. de consecr. dist. 1. capit. Altaria* quod non fit (præter Sanctum Christum, pinguedinis prædictæ Symbolum) sine Reliquiis Sanctorum, ex decreto Felicitis I. apud *Radulph. loco citat. & cap. placuit, de consecr. dist. 1. ex Concil. Aphricano.* Sunt autem hæc de substantia consecrationis, ex *Azor. lib. 10. cap. 27.* & debent esse Sanctorum ab Ecclesia approbatorum, ut respondit Sacra Conc. Trid. Cong. Episc. Interamnenſi 13. Sept. 1593. apud *Plassecium par. 1. cap. 5. nu. 7.* etenim Christus, hoc est, vnctus, appellatur, consecratus à Deo caput Sanctorum. *cõuenienter autem, ait *S. August. ser. 73. in Append. de diuersis,* & quasi pro quodam cõsortio ibi martyribus sepultura decreta est, ubi mors Domini quotidie celebratur; scilicet, ut qui propter mortem eius mortui fuerant, sub Sacramenti eius mysterio requiescant. Hæc ille.

Si vero sub altari, vel sub eius gradibus humata sint cadauera defunctorum, non debet in eo celebrari, donec alio transferantur. *Cong. Card. super negotia Episcop. 10. Nov. 1599.*

Porro ab Episcopo est consecrandum ex *Hormisdæ can. nullus. de consecr. dist. 1.* duratque cõsecratio vsque ad amotionem tabulæ, vel fractionem quomodocumque sigilli Reliquiarum, fufius *Suarez disp. 81. sect. 5.* Illud est mirandum, quod in prato spirituali legitur *capit. 4. & 10.* dari à Deo Angelum custodem Altari consecrato.

p *Ara lapidea.* Ara ab ariditate ex igne, *Seruius:* vel quasi area plana, vel ab ardore sic dicta, quod in ea ardebant sacrificia, *Gemma lib. 1. cap. 122.* vel Ara, græce, precatio, latine, *Vualaf. cap. 5.* ubi addit, quod imprecatio dicitur, Antara. dicta, fuit etiam Tabula itineraria ab *Ordine Romano.* Itē Tabula Altaris de consecrat. distinct. 1. c. concedimus, ex *Concilio Tribur.* Antimense quoque à *Balsamone ad Concil. sextum can. 31.* & à *Nicephoro apud Belingerum libro tertio cap. 30.* denique Viaticum cap. ult. de priuileg. in sexto à *Bonifacio Octauo.*

Lapidea debet esse, vel inclusa vel superposita tabulæ lignæ, vel alterius materiæ. *Azor. lib. 10. c. 27. quest. 2.* Hic autem iubetur, ut sit inserta ad maiorem cautelā; sed tamen emineat aliquantulum, ut eius limites à Sacerdote facile dignosci possint.

q *Tam ampla sit, &c.* Intellige, ut commodè capiat ista tempore cõsecrationis Hostiæ, & Calicis. *Siluest. verbo, Altare. numero 1.* Ante Concil. Maguntiacum, vnde sumptum est cap. concedimus (mendose *Tribuziensi datur*) circa Ann. 900. nulla est mentio Aræ, quod nomen: res autem erat in vsu tempore persecutionū, & S. Ambrosius ea vsus est, celebrans in domo quadam priuata Romæ, eiusdem vero vsus nimis frequens compressus fuit in *Concil. Senonensi,* & tandem in *Concil. Mediol. 4.* decretum est, ut maiora saltē Altaria Ecclesiarum Parochialium consecrarentur. Hæc *Carol. Nouar. ad cap. nullus presb. 24. de consecr. dist. 1.*

r *Tribus mappis.* Vestiendum est lineis Altare ex decreto *Bonif. III. apud Polidor. Virgil. lib. 5. c. 6.* & ex *Concil. Rhem. apud Burchard. lib. 3. c. 97.* & ex *S. Clemente epist. 2. ad Iacobum fratrem Domini,*

ni, siue ad alium, vt notat Bellarminus de script. Eccles. cum Iacobus tunc obierit: & ad Simonem, qui dictus est frater Domini, directam eam fuisse docet Senerinus Binius in Notis ad eandem in 1. Tom. concil. ibi S. Clemens Pallam vocat Altaris vestē, quia Palla palam est, & foris, teste Varro- ne; & palliat sacra mytheria, ex Durando lib. 4. cap. 29. Syndones etiam dicuntur in Actis Mediol. Ecclesie.

Quæ debent esse tres; vel ea ratione, quia in hac Rubrica indicitur, vel quia indicatur de conf. distin. secunda cap. si per negligentiam, à Pio, vbi fit mentio de effusione sanguinis, vsque ad quartum lin- teum inclusio scilicet Corporali; & quia in honorem cedit Sactissimæ Trinitatis. Angelus, verbo Corporale, docet debere tres esse. Duplicatam vnā concedit Ru- brica, vt sint tres non ergo duæ, tuta con- scientia, sufficiunt.

f Benedictis. Nisi necessitas aliud sua- deat. Syluester, verbo, Benedictio qu. 5. A- zor. lib. 10. cap. 28. quæst. 8. Immo Suarez hac de re negat ius aliquod esse 3. p. dispnt. 81. sect. 6. Benedictio tamen earum est in Ordine Romano. Vestes autem Altaris si- gnificant gloriam Sanctorum; quorum Reliquiæ ibidem sunt, Gemma lib. 1. cap. 134. & Amalar. lib. 1. c. 12.

Obserua, quod in Carem. Episcop. sanc- tum est libro 1. cap. 12. ne vllæ coronides ligneæ circa Altaris angulos ducantur: sed earū loco apponi poterunt fasciæ ex au- ro, vel serico elaboratæ, quibus ipsa Alta- ris facies apte redimita ornatior appa- reat: & verè coronides ligneæ corroduunt etiam Planetas.

t Pallio quoque ornetur. Pallium hoc, quod item à palliando dicitur, non solet separatim ab alijs paramentis; nec in Ri- tuali, Pontificaliue extat propria benedi- ctio, potest etiam sine eo celebrari, puta, si Altare est ornatum auro, vel lapide pre- tioso. Velum videtur appellari à Clemen. Epist. 2. nisi Calicis sit velum. in Concil. Rhemenfi apud Iuon. libro tertio, cap. 97. erat in vsu ad ornatum anterioris partis altaris; & palliorum auro contextorum est mentio apud Anastas. in Hormisdæ,

vbi & tabularum, quas pallijs aptius extē- dendis adiungimus. significat autem pal- lium ornamentum virtutum in Christo, Durandus libro primo cap. 2. sicut eiusdem auriphrygium charitatem; ibidem decet etiam habere in medio sui Crucem, ex Fortunato lib. 2. epist. 3.

u Collocetur Crux, &c. Ordo Rom ha- bet benedictionē Crucis. meminit Cru- cis aureæ in altari, Beda lib. 2. Histor. An- glie. cap. 20. & Baron. Ann. 878. num. 43. Innoc. III. lib. 2. cap. 21. qui dicit, collocari Crucem in medio candelabrorum, quæ saltem sunt duo, quia Christus per Cru- cem fecit vtraque vnum. Ephes. 2. negat autem esse de præcepto Suar. Crucem in Altari locandam in Missa. disp. 61. sect. 6.

Crux certe in Altari est tāquam signū Regis in Regia; vt Passionis memoriale; & vt vestigia Crucifixi sequamur. Gem- ma libro 1. cap. 135. ideo in Caremon. E- pisc. lib. 2. cap. 12. monemur, vt locemus Crucem, & cum imagine Crucifixi, & in Altaris medio præaltam, itaut pes Crucis equet altitudinem candelabrorū, & Crux ipsa tota candelabris superemineat. My- stica ratio est; quia Christus etiam in cru- ce, maior est super omnes populos, signi- ficatos in candelabris.

Illud hoc loco quæri debet: An in alta- ri, in quo continue in Tabernaculo im- mobili clausum sanctissimum asseruatur Sacramentum, collocanda sit Crux cum Crucifixo, in medio altaris ante ipsum Tabernaculum? Cui quæstioni Romæ sæ- pius agitata vt respondeam, præmitto, cū Carem. Episc. lib. 1. cap. 12. maximè dece- re, vt ibi Missæ non celebrentur, quod antiquitus obseruatum esse testatur, & lo- quitur ibi, etiam de Missis planis. Vide textum, & attentè lege, quō casu, si Crux in eo non sit, non est contra Rubricam hanc, quæ expressè loquitur de Altari, in quo Missæ sacrificium faciendum est. Si vero ibidem sit celebrandum, quod non prohibetur absolute in Caremon. loco ci- tato. & nō negat Missale infratit. 2. nu. 2. & tit. 4. nu. 6. tunc est affirmandum, col- locandam esse Crucem in hoc Altari. Pri- mo, quia hæc Rubrica loquitur indefinitè de

de Altari, ubi facienda est Missa, ut Sacerdos actu sibi reuocet in memoriam passionem Christi; quæ memoria magis ex Crucis aspectu, quam ex ipsa Eucharistia excitatur. Statutum enim ideo est à SS. Patribus, ait Bonauen. de myster. Missa, ne quisquam in aliquo loco Missam celebret, nisi ibi imago posita sit Crucifixi. Deinde non incongruit, figuram cum figurato adesse simul, quæ est potissima ratio Aduersariorum, nam, facta consecratione Hostiæ remanet Crucifixi imago in eadem Hostia simul cum Corpore Christi, & toto Christo. Tertio, in Missa solemnè ad hoc Altare celebrata iubetur Sacerdos *infra titulo quarto numero 6.* genuflectere ob Sacramentum latens in Turri, seu Tabernaculo, antequam incipiat incensationem, quam certe prosequetur ille, *ut in eodem tit. num. 4.* nimirum ter incensando Crucem; nam alioquin, remota Cruce, quid incensabit in medio? non Crucem, quæ non esset ex suppositione; neque Sacramentum, quod later; cui quidem genuflectimus, ut illud adoremus, sed illud incensare (Romano more) non solemus, nisi pateat aperte. Quarto, usus multarum Ecclesiarum Orbis insigniorum est, ut ante prædictam Turrim, seu Tabernaculum immobile collocetur Crux in medio. Romæ non est in vna, vel altera, in eo altari, ubi distribuitur populo sacra synaxis; quia indicare volunt ibidem non celebrari debere iuxta monitionem supra allatam, ex *Ceremonial. Episcop.* Quinto, in ostiolo Tabernaculi immobilis solet etiam pingi imago Christi in Cruce, vel sedentis in Sepulcro: cur igitur potius depicta in ostio Tabernaculi, quam separatim in Cruce ante ostium? Sexto, in processione Sanctissimi Sacramenti ante illud præcedit Crux cum Crucifixo, quæ ergo maior est ratio in processione, quam in Altari? & præsertim cum in dicta processione Sacramentum pateat, in Altari lateat in tabernaculo clausum. hanc quæstionem cōcludit Synodus Turonica secunda sub Pelagio Primo can. 3. quæ definit, quod Corpus Domini in altari sub

Crucis titulo, non in armario (*legit Pamelius in Liturgiis, non in imaginario ordine*) componatur, hoc est, ad basim Crucis in medio Altaris erectæ, ut explicat *Durant. lib. 1. de rit. capit. 16.* seu in meditullio Altaris sub Cruce, ut declarat *Baronius tomo 7. anno 570.* quod hodie Romæ cernitur in Capella Sixtiana Sanctæ Mariæ Maioris, & Sanctus Carolus iussit in *Concilio prouinciali 3. Instruct. suppell. Ecclesi. lib. 2.*

Quæritur præterea. An in Altari, cuius Icon, seu Tabula picta, seu statua, est ipsa met Christi Crucifixi imago, debeat item collocari altera Crux cum imagine Crucifixi inter ipsa candelabra? Sed Rubrica nostra absque vlla limitatione inter candelabra Crucem præscribit generaliter: & ratio fauet, quia ob oculos Sacerdotis ea debet esse, tum ad orandum, tum ad eam incensandam, tum ad mysterium, ex *Innocentio tertio* allatum supra, de Christo mediatore vtriusque populi.

x *Et candelabra saltem duo.* Idem *Innocentius ibidem.* quibus significantur populi, præsertim Iudaicus, & Gentilis. de Candelabris *Sanctus Clemens epistola secunda ad Iacobum, & Athanas. epistola ad Orthodoxos.* Melchias. Papa decreto stabilivit hunc ritum, apud *Burchard libro 5. cap. 7.*

* Ait Rubrica: saltem duo: quia in solemnioribus Missis regulariter sex in recta linea debent adhiberi; quod coniicitur ex trina hinc inde altaris incensatione, prout (*ait Rubrica part. 2. tit. 4. num. 4.*) distribuuntur candelabra: quatuor etiam in minus solemnibus adhiberi solent pro dignitate Missarum. sed & plura quam sex poni possunt, ex *tit. 4. part. 2. numero 5.* Mysticas rationes duorum luminum recenset *Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 62.*

y *Cum candelis accensis.* Sub Telesphoro lumina fuisse ad Missam adhibita, scribit *Auctor Breuiarij Chronolog. Tertull. meminit aduersus Valentinianos c. 2. & 3.* puto, ad literam quia in cryptis fiebat Missa. De his in c. *litteras, de celebratione Missæ ex Honorio Tertio.* Ordo item

Ro-

Roman. requirit lumē in Missa, in typum illius luminis, cuius Sacramenta conficimus, sine quo & in meridie palpabimus, vt in nocte: *Micrologus cap. 11. lumen*, hoc significat etiam fidem populorum, quos, vt diximus, denotant Candelabra; *Innocentius Tertius vbi supra*; vel charitatem Christi in sacrificio, ex *Augustino sermone 215. de tempore*: vel quia Christus, vt ignis, rubiginem peccatorum cōsumit, *Biel lect. 13.* vel quia expectamus sponsum cum lumine, ex *Hieron. epistola 20.* vel ad deuotionem excitandam, *Soro 4. dist. 13. quest. 2. artic. 4.* vel ad lætitiā quam Sacramentum indicat æternam, *Gemma, lib. 1. c. 118.*

An sufficiat vnicum lumen? cōcedit in necessitate *Azor. libr. 10. cap. 28. quest. 5.* & ex cera debet esse; vnde dicti tuere Ceroferarij, Cereorumq. mētio est apud Sanctos Patres, * & præsertim indicat *S. Athan. epist. ad orthodoxos cum Prudentio in Hymno de S. Laurentio.*

An verò possit adhiberi sebaceum ex feuo? negat *Suarez disp. 81. sect. sexta.* cōcedit in necessitate *Azor. loco citat.* Caue tu à numero cādelarum superstitioso, cōtra quem *Concil. Trident. sess. 22. & ** à numero ambitioso: nam in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio Festi, accendere quatuor candelas in Altari, non conuenire Vicarijs Generalibus, licet sint Proto-notarij, sicut nec eisdem ministrari a duobus Cappellanis decreuit Sacra Rituum Congr. die 7. Augusti 1627.

2. *Tabella Secretarum.* Ad maiorem commoditatem hæc præscribitur, sicut etiā cōmodius est parasse in cornu Euangelij Tabellam, in qua legi possit Euangelium Sancti Ioannis, *In principio*, quod in Tabella Secretarum scribi, seu imprimi solet, aliqui adhuc commodius parāt ante Missam in cornu Epistolæ Tabellulam aliam, in quā legitur Psalm. *Lauabo inter innocentes, &c.*

a. *Cusinus.* De quo *Ordo Rom.* & puluinar appellat. rationem addit *Innoc. III. libro 2. cap. 41.* designatur, ait, in eo ministranda esse tēporalia prædicanti verbum Dei: est enim ad quietem. *Hugo uero libr.*

2. cap. 20. significare docet cor tenerum audientis, & prædicantis verbū Dei, quod continetur in Missali; non lapideum, vt Iudæorum.

b. *Paretur Cereus.* Forte ad hunc usum deferuebant Canthari cerosati. *Apud Clem. Epist. 2. & Damas. in Syluestro,* & hic ideo iubetur poni in parte Epistolæ, quia minister in eadem parte genuflexus reperitur paulo ante cōsecrationem. Verum ratione Festi solemnioris poterunt etiam accendi duo cerei ad eleuationem in vtraque parte: ad excitandā magis circumstantium fidem, quæ lumen est. in cornu vero Epistolæ regulariter accenditur, quæ legem antiquam refert, lumen inquam, obscurum, & sub cortice figurarum antiqui testamenti latens, tūm Agni Paschalis, tūm Mannæ, & eiusmodi. si addatur alter in cornu Euangelij, designabit fidem clariorem, tempore Euangelij & ideo congrue in Festis solemnioribus accenditur. In signum denique adorationis accenduntur cerei, *Hieron. epist. 20. ad Marcellam.*

c. *Parua Campanula.* Tintinnabulum, Clocha, sunt idem, *Durand. lib. primo de rit. cap. 22.* ex tinnitu, tin, tin, dicitur tintinnabulum, ex *Hieronymo Magio de Tintinn. cap. 1.* qui & Petasum, idest, ad formam galeri, & Nolam, & Codonem, & Campanam vult esse vnum, & idem Campanæ nomen habetur apud *S. Hieron. in reg. Sanctimon.* vnde patet, ritum antiquiorem esse Sabiniano Papa. Ad excitandos circumstātes, ad lætitiā exprimendam, & ad cultum Sanctissimi Sacramenti adhibetur campanula fusius *Amalar. lib. 3. cap. 1. & Rupert. libro 1. ca. 16.* Sabinianus Papa dicitur statuisse pulsationem Cāpanæ ad Horas canonicas. *Durand libro 1. cap. 4.* nam ligna pulsabatur pro Campanis in sæculo quo vixit *S. Anastasius Persa Martyr circa Ann. 610. ex septima Synodo Act. 4.* apud Cæsareā in delatione reliquiarum eiusdem Sancti Anastasij. Vulgo fertur, Paulinū Nolanum Episcopum, Nolarum, idest, Campanarum usum in Ecclesiam inuexisse, hoc est, ad rem sacram. nam Gētiles ante Chri-

Christum ijs vñ sunt, ex *Angelo Rocca de Campanis*: cui placet, Auctorem dici S. Paulinum coxum S. Hieronymo; & ideo à ciuitate Nolæ, & regione Campaniæ dictas fuisse Nolas, & Campanas, eadem docet *Polidor. Virgil. de inuent libro 3. ca. 18.* meminit benedictionis Campanarum *Alcum. & Baron. scribit de Ioann. XIII.* Campanam benedicente Anno 968. *lege eundem ad Annum 615. tomo 8.* meminit Campanarum in Cæna Domini *ordo Rom.*

Cæterum misericordiam Dei annunciat Campanæ, vt olim Hebræorum Tubæ clangentes; Et erit recordatio vestri coram Domino. *Numer. 10. vnde & eos,* qui Campanas pulsant, sacris vult superpelliceis indui, *Concilium Colonienſe parte 3. cap. 31.*

d *Ampulle Vitreæ.* Ordo Roman. vocat Amulas nam Amula est vas, in quo vinum offertur, *Durantis libro 1. cap. 7.* Alij cum aspiratione. Hamulam dicunt, ab Hamis, de quibus etiam *Damasus in vita Sancti Marci Papa, & Anastas. in Syluestro;* quæ, erant argenteæ. * erant quidem argenteæ; nunc autem vitreæ iubentur in Rubrica, ne contingat error in calice, ob densiorem materiam Hamularum, quæ difficile vinum dignoscitur ab aqua. Sunt autem Hamæ vasa aquaria rotundioris formæ, & ventris globosioris apud *Turnebum libro 19. aduersariorum capit. 23. ex Plinio.* Vides hic Amulas ad vñum vini & aque; Ampullas appellamus quasi parum amplas; *Vualafri. cap. 24.* Vnceos dixit *Clemens epist. 2. * Vnceolos Concil. Carthag. 4. cap. 5.* Gemelliones Ordo Romanus qualiter Missa celebretur, vt explicat *Pannin. in interpret. vocum obscurarum.* Amula tamen propriè vini est, scyphus aquæ *Isidor lib. 2. de off. cap. 10.*

e *Et manutergio.* Vocis, & rei mentio in *Concilio Carthaginensi 4. cap. 5. & apud Isidor. loco citato.* Rubrica designat locum manutergio, nō supra calicem, quod minus decet.

f *Nihil omnino ponatur.* Non birretum Sacerdotis, siue in principio, siue in fine Missæ, quod valde indecens est; neque Sudariolum ad emungendas nares,

quod potius sub Planeta, vel à Cingulo pendens ad dexteram portandum erit; neque Almutia celebrantis Canonici, vt videatur Canonicus; quæ omnia ad sacrificium non spectant, neque ad ornatum Altaris.

Illud monendi sunt hoc loco Sacerdotes, cum de Altari sit sermo, quod, vbi celebravit Episcopus proprius in sua diœcesi, ea die ne ibidem faciant Missam sine eiusdem Episcopi licentia, quæ tacita sufficit, quando necessitas urget; ne perdant scilicet aliqui Missam; vel, si consecranda sint hostiæ pro infirmis, ex *Homobono nostro tract. 4. quest. 139 & alijs, quos citat,* non autem ex vi legis consecratione distinct. 2. cap. in Altari: quia ibi loquitur textus de Missa cantata ab Episcopo; sed, tum ex decreto *Concilij Alisiodorensis cap. 10.* vbi apertissime hoc iubetur, ne celebretur ibidem post Missam priuatam Episcopi; tum ex bona consuetudine legum interprete; tum ex doctrina *Ang. Siluestri, Tabien. & Armill. verbo Altare;* tum ex ratione Glossæ, ob honorem inquit, qui Episcopo debetur, alicubi abrogatâ esse hanc consuetudinē, tradit *Azo. lib. 10. c. 27. qu. 10.* sed eam nos ea, quæ decet, reuerentia retinemus.

A fortiori vbique abstinendum erit à celebratione Missæ, vbi Papa eo die celebravit, cuius propria Diœcesis est totus Orbis. * Idem fiat cum Legato à latere intra fines suæ legationis; cuius rei causa ex prædictis patet.

Sciendum quoque est, in Altari priuati Oratorii, cui conceditur ex priuilegio Apostolico celebratio Missæ (exceptis solemnioribus Festis) non posse in eo celebrari in Natali Domini, Epiphania, Paschate, Pêtecoste, Annūciatione: Assumptione Beatæ Virginis, Festo Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Omnium Sanctorum; ex decreto Sacre Rituum Cōgregationis 17. *Novembris 1607.* quo declaratur magis decretum *Concil. Agathen. c. 21. de consecration. dist. 1. Si quis. ** Ordinarij locorum optat addi prædicto Festorum numero Festum Patroni principalis loci, quod est primæ classis & præcipui.

eipui cultus in proprio loco; & meo iudicio esset addendum ab ipsismet priuilegiatis absque nouo Decreto in gratiam proprii Patroni principalis. Nomine Paschatis, & Pentecostis, dies prima dumtaxat intelligitur, ex communi sensu, vsu Romano, & modo loquendi, & ex DD. in materia de Interdicto *Silu. Interdictum* 5. *quasi* 2. quare Ferie sequentes non sunt exceptæ, licet sint solemniora Festa, quæ excludunt alia solemnia, etiam prime classis, multo minus excluduntur alij dies infra octauas; de qua re dubitauere nonnulli, ea motiratione, quia octaua reputatur dies vnus à Radulpho Tungrensi: quæ ratio non valet in omnibus.

In ijs item Oratorijs, quæ separata sunt à domibus, in agro, prope domos priuatas, sicuti potest Episcopus celebrationē Missæ concedere; ita maxime decet, vt ea moderatione concedatur, qua fiat vnica tantum Missa ibidem in die, & ad commoditatē certę familiæ; nec in die Festo, nisi celebrata Missa Parochiali; quæ leges Bononiæ & alibi rite obseruantur.

Addam in gratiam Regularium, quod in Oratorijs quæ sunt in domibus Religiosorum Priuilegia Societatis Iesu participatium, iuxta concessionem Gregorij XIII. si ea deputetur ad Missam celebrandam à Prouinciali, poterunt ibidem Sacerdotes alij non regulares celebrare. *Scortia cap. 13. lib. 2.*

Numquam in mari, neque in flumine celebrari debet, ob periculum effusionis calicis. & est communis, contra *Durand. lib. 4. capit. 1.* neque enim imitandi sunt Lusitani, quos defendit *Scortia loco cit. num. 5.* exemplis historicis, quæ potius admirationem habent, quam postulent imitationem.

Denique nihil refert, quo nomine vocentur; Oraculum, Cellula, Cappella. nā Oraculum vocat *Anastaf. in Leone IV.* Cellulam *Georgius Codinus in Constantinopoli apud Belingerum lib. 3. capit. 31.* Cappella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex pellibus caprarū fabricata, & à pellibus his Cappellas, earumque Custodes Cappellanos vocitabant. *Gem-*

ma verol. lib. 1. cap. 128. deducit Cappellā à capeno, quod significat domum, ad quā confluunt pauperes pro recipienda elemosyna: quod vere cōgruit Cappellę Ecclesiasticę, in qua velut mendici oramus Deum. Addit *Durandus libro secundo de rit. cap. 9.* idem esse in Gallia apud rusticos Cappam, & Tugurium, quem Italia Cappannam dicunt; & forte inde duplici pp, dicta est Cappella, quasi sit tugurium Deo minus dignum, *Baronius in notis Martyrol. ad diem 11. Iuny.* docet, Cappellam, & Cubiculum, de quo *Matth. 6. intra cubiculum tuum, & ora,* esse idem Cubiculariosque SS. Petri & Pauli à S. Leone constitutos, vt dicitur in *Breuiario Romano*, fuisse cappellanos notat etiā Oratorium, & Sacellū, minus tamen propriē, idem significare; recentius autem Oratorium, quā Cubiculum appellatū esse, & Sacellum, quā Oratorium.

Hactenus de Altari, ornāmētis, & vsu eiusdem iuxta Rubricam Missalis, quæ necessaria ad Missam celebrandam, comprehendit, & vt ita dicam, substantialia, accedunt alia, quæ hoc loco tacere non debemus.

Nam Vmbraculum, seu Baldachinum super altare appendi cōuenit forma quadrata, colore, vbi commode fieri possit, conformi colore ceterorum paramentorum pro temporum, ac celebritatum varietate, quod si ciborium adsit super altare ex lapide cōfectum, Vmbraculū omitti potest. *Hæc in Cærimon. Episc. lib. 1. c. 12.*

Tabernaculum, in quo assidue diuinissima seruatur Eucharistia, conopæo serico, vel similis materiæ, vestiri debet, eius item coloris, cuius est Altaris pallium: quamquā pro colore nigro violaceus cōgruentior erit in honorem Christi viuētis. quod probabimus *infra 3. part. tit. de Feria quinta in Cæna Domini.*

Vasa quoque Sacrarum Reliquiarum exponi solent hinc inde, vel inter candelabra, vt *Cærimoniali Episcop. loco citato*; vel in gradu superiori. qua in re cauendum illud erit, ne vnquam supra locum Sacramenti, præsertim si exponatur populo pro oratione publica, ea vasa collocentur.

centur, decet enim sedere Dominum in altiori loco supra seruos suos, sicuti diximus de Cruce præalta super ipsa candelabra.

In Festis solemnioribus plura candelabra debent apponi, non tamen ultra sex in linea recta, etiam in Missa solemnī, nō Pontificali; quæ neque omnino æqualia erunt, sed ab utroque altaris latere surgent, ita ut ex eis altiora sint immediate prope Crucem. In Festis autem minus solemnibus pauciora, saltem quatuor apponenda forent, ut supra diximus.

Floribus item & exquisitis quibusdam ramulis apte, & concinne dispositis, seu veris, seu fictis pro temporum varietate; siue in vasculis elegantibus, siue alia ratione ornari poterunt, altaria, exemplo Nepotiani, quem hac de re perhonorifice S. Hieronymus commendat.

Gradus altarium vestiri poterunt tapetibus, & præsertim suppedaneum illud, quod proximum est altari, super omnes gradus: in eoque arcula apponi posset ad sputum excipiendum, à latere Euangelij, ne fœdetur suppedaneum, tapeteue,

aut pauimentum circum altare.

Lampadem ardere ante vnumquodque altare, plures ante altare maius, suadet auctoritas *Cærimon. Episcop. loco cit.*

Telis stragulis altaria contegi decet, finitis Missis; & ante Missas, detractis stragulis, mappæ ipsæ detergenda forent scopulis ad id tantum paratis, ut mundissime semper appareant. ita S. Carolus in Regulis, & instructionibus de nitore, & munditia Ecclesiarum; quas ad verbum compositas à Carolo à Basilica Petri Præposito tunc Generali nostro, & ad usum Congregationis nostræ editas, transtulit Sanctus, ac pius vir in Acta Ecclesiæ suæ Mediolanensis, ad totius Ecclesiæ utilitatem, & splendorem.

Denique sepimento altaria munda, conseruantur, quo arcentur & laici, ne altaribus inhæreant indecorè, alia quæ ad nitorem & munditiam totius suppellectilis prædictæ ad Altaris usum spectant, dabimus infra; & debitas cuiusque rei mensuras. Atque hic esto finis Rubricarum Primæ Partis.

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS SECVNDA.

Ritus seruandus in celebratione Missæ.

ALTERA pars Rubricarum generalium in duo capita diuiditur, quorum alterum ea complectitur, quæ ad integram & accuratam Missæ celebrationem

spectant, nempe Ritus, & Cæremonias: alterum ea cõtinet, quæ scitu sunt necessaria, ne malè celebratio fiat, videlicet, Defectus occurrentes; quibus & adhibentur remedia. Sufficiens ergo huius partis est diuissio, vt rite semper, & male nunquam celebretur.

De præparatione Sacerdotis celebraturi. I.

^a Sacerdos celebraturus Missam, præuia Confessione sacramentali, quando opus est, & saltem ^b Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet, & ^c Orationes inferius positas pro temporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in Sacristia, vel alibi præparatum, ubi paramenta, aliaque ad celebrationem necessaria habentur: ^d accipit Missale, perquirat Missam, perlegit, & signacula ordinat ad ea, quæ dicturus est. Postea e lauatur manus, dicens Orationem inferius positam. Deinde ^e præparat Calicem (qui debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cûppam argenteam intus inauratam, & simul ^g cum Patena itidem inaurata, ^h ab Episcopo consecratus:) super eius os ⁱ ponit purificatorium mundum, & super illud Patenam ^l cum Hostia integram, quam leuiter extergit, si opus est, ^a fragmentis, & eam tegit in parua palla lineæ, tum in velo serico: super velo ponit ^o bursam coloris paramentorum, intus habentem ^p Corporale plicatum, quod ex lino tantum esse debet, nec serico, vel auro in medio intextum, sed totum album, & ab Episcopo, vel alio habente facultatem ^q simul cum palla, benedictum.

^a Sacerdos. Ita dictus est quasi sacerdans, vel sacra dos, id est, ipsamet sanctitas, vel sacer dux, vel sacra docens. nam docere debet verbo, ducere exemplo, sanctus esse, & sacra alijs dare, vt sancti fiant.

De Confessione Sacramentali dicemus infra, eum de defectibus anime. Hoc

loco monebo tantum, ne Sacerdos indutus Sacerdotalibus indumentis confiteatur, sed antequam ea vestiat. hoc enim magis decet, quod & notauit Didacus Murilius in scala spirit. part. 1. libr. 3. c. 13.

^b Matutino cum Laudibus. Missam ante Matutinum ne præsumamus dicere, aperte

aperte his ipsis verbis vetuit Innoc. IV. ad Episc. Tuscul. can. 11. Recenset Barbosa de potest. episc. part. 2. alleg. 24. nu. 15. auctores viginti, quos ipse sequitur, negantes, esse peccatum mortale, celebrare Missam ante Matutinum; & ibidem numerat alios decem & nouem, quibus addi debet Francol. de tempore Hor. can. cap. 42. affirmantes esse peccatum mortale; inter quos duo sancti numerantur, S. Antoninus, & S. Raymundus. excusat autem iusta causa, Sylu. V. Missa 1. q. 6. quid facies pie lector in reâ dubia, in qua totidem sūt hinc inde auctores, pro affirmatiua Sanctiores; præterea vero duo summi Pōtiffices Innoc. IV. & Pius V. qui collocauit hunc inter defectus grauiore tit. 10. de defectibus numer. 1. inter eos defectus, qui de Comuni DD. sententia non accidunt sine culpa mortali de suo genere? ego certe tutiorem, quæ in Rubrica est, sequor libentius sententiam.

c Orationes inferius positas. Scilicet Antiphonam; Ne reminiscaris; quæ in duplicibus duplicatur; & pariter ante eas Missas, quæ ritu duplici celebrantur, hoc est, cum vnica Oratione; siue sit votiuæ pro re graui, siue pro defunctis (quanquā pro defunctis omitti possunt Antiphona, & Psalmi, vt dicemus infra) & tempore Paschali additur, Allel. Psalmos quinque habes cum Orationibus: Quam dilecta tabernacula, &c. de quibus mentio est apud Microlog. c. 1. & 23. vt interius, inquit, & exterius Sacerdos summo Sacerdoti placere valeat. addit, Innoc. III. libr. 1. c. 47. vt quicquid immundum quinque sensuum transgressione commisit Sacerdos, quinque Psalmorum oratione detergat. quædam enim continentur in ipsis, quæ recte cōueniunt celebraturis Missam, vt legēti patet. eosdem hoc loco instituit Cælestin. I. ex Durand. lib. 4. cap. 2. Microlog. vnā tantū Orationem pro peccatis nouit. Innoc. III. plures, quæ, innuit, manifeste pertinet ad impetrandam cordis, & corporis munditiā, & munimen. ex quo cōiunctio de iisdē Orationibus eum loqui, quæ apud nos sunt in vsu numero sunt septem iuxta numerū petitionum Orationis Do-

minicæ, ad septiformem gratiam Spiritus sancti obtinendam. Has ego legi in Missali M. S. Vaticano ante 300. annos scripto, vol. 4743. Oratio: Conscientias, est Ambrosiana, ex Pamelio: in Sabbato Domin. 5. Aduen. Ambrosiano more. Septem autem versus præcedentes respōdent iisdem septem Orationibus. * Cum autem habeatur in titulo & Rubrica: Pro temporis opportunitate: inde patet, nullum esse peccatum, si celebraturus eas omittat: & communius omittūtur ij Psalmi à Sacerdotibus.

d Accipit Missale. Nec sine libro Missale celebranda est; aliàs grauius peccatur. Nauar. cap. 25. num. 85. Aror. libr. 10. cap. 29. quæst. 4. Neque aliud Missale, nisi Pij Quinti, adhiberi potest à Romanis, ex eiusdem Pij Bulla. * Conuestitur Missale ab accuratioribus proprio integumento coloris Missæ conuenientis, tum ad decorem, tum ad reuerentiam in eo contēto. quod autem hoc loco iubetur, vt perlegatur Missa, siue prælegatur, eo fine dicitur, vt, si mutanda sit oratio, maxime secreta, quæ sit eadem cum alia, puta, commemorationis, & Festi, opportune mutationi sit prouisum; & præterea ne accedat error in prolatione verborum cum scandalo auditorum.

e Lauat manus. Vt spiritualiter mundet actus Innoc. III. libr. 1. cap. 49. & propter reuerentiam tanti Sacramenti, Durand. supra cap. 3.

f Præparat Calicem. Calix à voce græca, Kylix, ex Macrobi. lib. quinto. Saturn. cap. 2. ab aqua calida dictus, vt aiunt Varro libr. 4. latin lin. & Festus libr. 3. quam vino mixtam habebant veteres in delitijs vt Persius docet. * vel ab alia voce Græca, χαλον, quæ lignum significat. Isid. libro 20. orig. cap. 5. nam ex ligno, ait, fiebant calices. Porro in Calice argenteo consecrasse dicitur Christus à Baronio, ex Beda Anno 34. num. 63. vereor tamen ne Calix hic, in quo, vt narrat idem Beda. seruatur spongia potus aceti ministra, & habet duas ansas hinc inde, adhibitus fuerit potius ad potandum Christum felle & aceto, quam ad vltimam cœnam.

E 2 Valen;

Valentia venerantur Calicem lapideum alium preciosum ex Apatha, quam vocat; quo dicunt vsum fuisse Christum in vltima Cœna: *Lege Carthagenam de Euchar. homil. 26. αἰαθὸν* latine bonum: & quid bonum eius nisi vinum huius Calicis germinans Virgines? *Zachar. 9.* inde mos inoleuit, quod nō in alio vase, quam in Calice sanguis consecratur, ex *Paschasio de Sanguine & Corpore Domini in cap. 20.* Vasculum dixerunt Patres *Concil. Tribur. cap. 18.* Vas mysticum *Synnesius Constit. 2.* Poculum *Clemens lib. 8. Constit. c. 15.* Poculum Sanctum *Nazian. orat. 25.*

Lineos autem adhibere Calices Apostoli, *Honor. in Gemma libr. 1. cap. 89.* deinde vitrei decreti sunt à Zephyrino, apud *Damasum in eius vita:* & Calicem vitreum fractum à Sancto Donato *Aretino restitutum habes in libro 1. Dial. S. Greg. cap. 7.* Sed & tunc temporis argentei erant in vfu apud aliquos, ut notat *Baron. in notis Martyrol. 7. Augusti, ex Aug. epist. 165.* Urbanus argenteos, & aureos instituit; de consecr. *dist. 1. cap. vasa, ex Concil. Triburienf. capit. 18.* non ex ære, neque auricalcho fiant, ne ergo generetur, neque vomitus prouocetur; potius est flammis ead. *dist. cap. ut Calix, ex Conc. Rhemenf. cap. 6.*

Octo angulis formabantur, ex *Prudentio apud. Bulengerum libro 2. capit. 20.* imaginibus etiam decorabantur, quos effigiatos historia Pastoris, & ouis docet *Tertull. de pudicit. capit. 7. & 10.* & Imaginatos Calices ideo appellat *S. Remigius* in suo testamento, quid idē inscripsit in Calice proprium nomen, citra vanitatem, apud *Sur. tom. 1.* Calicem vero gemmatum misit *Epiph. Constantinop. ad Hormisdam.* vnde etiam in *Ord. Rom.* Paratoria dantur, id est, capsæ ad Calices recondendos. Solebat (quod doleo) dicere *S. Bonif. Martyr, & Episc. Vltraictensis:* quondam aurei Sacerdotes utebantur ligneis Calicibus, nunc lignei Sacerdotes aureis Calicibus *Vualaf. Strabo cap. 24. & in cap. vasa.*

g *Cum patena.* Patena, seu patina: vox tamen prima est frequentior. Discus in

Liturgia S. Iacobi appellatur. à patendo est dicta, *Amal. lib. 3. cap. 27.* vel quia patula est *Vualaf. cap. 24.* vel quia dispanfis patentibusque oris sit, *Isid. libr. 20. Orig. cap. 4.* Patenæ vero eiusdem fuere materiæ cum Calicibus. Forma earundem nunc multo minor, quam antiquarum. nam erant apud *Damasum in vita S. Siluest.* ponderis quindecim, vel triginta librarum, cum multi in Missa communicarēt, Patena adhibita tunc tēporis pro Pixide.

h *Ab Episcopo Consecratus.* Habetur consecratio hæc in *Ordine Romano.* & durat consecratio, donec frangatur, vel intus de nouo auro liniatur *Suar. disp. 81. sec. 7.* iccirco Calix, & Patena vocantur vasa sacra à *Sixto de cons. dist. 1. capit. in Sancta, & vngi calicem* expresse iussit *Siluester, ex Innocen. III. in ep. decret.* Hinc fit, quod non omnibus licet hæc vasa tangere. non licuit Subdiaconis ante *Conc. Laodicenum, vbi cap. 21.* iisdem interdicitur eorum cōtactus. fuit concessus in *Braccar. 1. cap. 28.* inferioribus autem alijs negatus in *Conc. Rom. 2. capit. 9.* nisi mappula adhibita, iuxta *Ordinem Ro.* An vero sub mortali? negat *Bonac. disp. 4. quest. vlt. pun. 9. nu. 20.*

Quid, si Sacerdos bona fide adhibeat Calicem non consecratum? an egeat cōsecratione? Negat *Diana tract. 14. de celebr. Missarum resol. 69.*

i *Ponit purificatorium.* Neque nomen Purificatorij, neque rem apud antiquos de ritibus scriptores inueni. *Durand. lib. 4. cap. 55.* perfusionem digitorum appellat, purificationem; & inde Purificatorium ad extergendum digitos perfusos, & Calicem, dictum esse patet. *Burchard.* vocat Purificatorium.

Quærent: An sit benedicendum? negat *Suarez 3. part. disput. 81. sec. 8. Quarto;* nec in Ritualibus inuenitur benedictio propria, sicuti neq; Veli, neque *Bursæ Corporalis*, de quibus statim dicemus. Ratio esse potest, quia sine his videbatur sacrificium non incommode fieri posse. utebantur enim paruis mantilibus à Manipulo diuersis, ad tergendas manus, & mappulis quibusdam, ex *Beda in Collect.*

leſt. de ſeptem ordinibus quas & tenebant manibus, ex *Durand. lib. 3. cap. 6.* ſed decentius fit, proprium adhibendo Purificatorium; quod ut ab alijs lineis pannis ad tergendas manus dignoſcatur, conuenit, ut in medio illius pingatur, Crux, *Ut in Concilio Prouinciali 3. Mediol. in inſtr. ſupell. lib. 2. fuit decretum.*

¶ Cum Hoſtia. De hac plenius, & commodius infra tit. 7. num. 2.

¶ In Parua palla linea. Ad differentiam Corporalis, quod & Palla dicebatur *can. Sacratas. diſt. 23. ex Sother.* nam erat Corporale magna Palla; Palla verò à palliando, *Durand. lib. 4. cap. 29.* veſtimenti- que genus eſt, ex *Baiſio de re veſtiaria. cap. 13.* Caterum *Innocent. III. lib. 2. c. 56.* eam diſtinguit à Corporali, quatenus Calicem tegit, antiquitus enim Corporale quoque tegebat Calicem altera ſui parte, *ibidem.* ¶ Anſelmus antiquior in *lib. de diuerſ. Sacram.* putat tutius, quod calix operiatur, ne aliquid indecens in illum cadat. Ergo eo tempore palla fuit in uſu apud aliquos; quia non præcipit, ſed ſua- det Anſelmus, quod eſt tutius, geritque vice Corporalis; ſed diuiſi. Quare & eiſdem materiæ debet eſſe, cuius eſt Corporale, de quo paulo poſt dicemus. Cur autem vulgo Anima vocatur? Auctor Græcus, in *Liturgia quadam ſit. à Vicecomite lib. 7. cap. 5.* eam vocat Pſichian; & Pſichi ſignificat animam: vel quia intra Corporale plicatum aſſeruatur, quaſi anima intra corpus.

¶ Qui duplicem adhibent Pallam, alteram pro Calice, alteram pro Hoſtia, approbante, ut aiunt, Summo Pontifice, non ſunt reprehendendi: non tamen imitandi ſunt ab alijs ſine Pontificia facultate. Eſſet enim additio ritus, quæ eſt à Pio V. prohibita.

¶ In Tùvelo ſerico. De hoc antiqui, *Clem. can. 72.* ubi quia lauari iubetur, è lino conijcitur fuiſſe. Pepli Sudarii, vel Aeris, quo operiuntur ſancta, meminit *Chryſoſt. in Liturgia*, vocat *S. Germanus in Theoria Velamen*, & Velamentum; & ſignificare docet aerè tenebroſum noctis Paſſionis Dom. ſeu lapidem monumenti ſericea Gaudent. Rubr. Miſſ.

Vella donata fuerunt Hormiſda ab Epiſpli. cum Calice gemmato, de quo ſupra, ut in *epiſt. 1. Hormiſda:* & benedici ſolita cum alijs veſtibus puto; quia in *can. cit. 72.* ſanctificata dicuntur. docet *A- malar. Præfat. 2. ad libr. de Eccleſ. Offic.* apud Romanos Calicem inuolutum Sudario ad altare porrigi: velumque inde dicitur, quia velando Calicem, eiſdem etiam velata eſſe myſteria ſignat.

¶ *Victorianus Premol. in memor. cler. part. 3. capit. 7. numerat.* Velum hoc inter alia neceſſaria ſub mortali, nullo Auctore, nulla ratione allata, quod non placeat ex dictis ſupra, cum de Purificatorio ageremus.

¶ In Burſam. Peram vocat *Chronicum Moguntin.* ſed Burſam *Burchard.* conuenitque, ut Crucem in medio habeat, ut mos eſt. Non videtur in uſu fuiſſe ante Conc. Rhemenſe, in quo *cap. 5.* iubetur, recondi Corporale ſimul cum libro, ſeu cum calice, quæ vero pars eiſus aperta eſt, in hoc caſu celebrantem reſpiciat, velo anteriori ſuper eam reuoluto, ut Calix commodius deferri queat à Sacerdote ad Altare: intra quam Burſam (alias ſuperflua Burſa eſt) omnino recludatur Corporale, (neque gratis diſtinguas. utrum plures, an pauciores in Eccleſia dicantur Miſſæ) ut cautius, & decentius Corporale deferatur. Pius V. diſpenſauit cum Hiſpanis, ut extra Burſam Corporale portari queat, ex *Hier. Cantano in ſuo Ordinario Diuin. Offic.* vereor ergo, ne pigeat aliquos educere Corporale de Burſa: & quid, ſi in via terram cadat?

¶ Corporale plicatum. Palla dicitur à *Clem. ep. 2. ad Iacobum. Syndon ab Iſid. Peluſ. libro 1. capit. 123.* Palla Corporalis in *Ord. Rom. tit. de pallis.* Corporale vero dicitur, quia in eo ponit Corpus Chriſti, *Alouin. cap. 2. de celebrat. Rom.* eiſque auctor eſt *Eusebius Papa ante Silueſtrum*, quem communiter auctorem dicunt. lege *Burchard. lib. 3. decr. cap. 99.* Sixtum auctorem facit *Polid. Virg. lib. 6. cap. 12.*

Ex lino debet eſſe. *capit. conſulto. de conſecrat. diſtinct. 1. ex ep. 1. Euseph. & Silu.*

Silu. quia Syndonem Christi repræsentat; *ibidem.* Ex cannabe fieri posse concedit *Azor. lib. 10. cap. 28. quest. 8.* neque debet misceri alia materia etiam preciosiore, ex *Concil. Rhemen. cap. 3.* sed hoc intellige in interiori parte tam Corporalis, quam Pallæ parvæ. nam in illius extima, & Pallæ superiori parte potest sericum, & aurum addi, ut ait *Suarez. 3. part. disp. 81. sect. 6. nūc.* Ara breviori facta, brevius etiam est Corporale, quam apud antiquos.

Quod attinet ad plicaturam Corporalis, docet *Alouin. loco citato* ita plicandum esse, ut nec initium, nec finis appareat, quod & hodie observatur ab accuratioribus in Ecclesiastica disciplina: quia inquit, Corporale significat Linteamina, & Sudarium, præsertim capitis Christi. Cum autem caput Christi sit Deus, qui nec initium habet, nec finem; eadem, ut in Corporali sacra palla pallientur, & abscondantur, quam maxime decet.

- 2 Quibus ita dispositis, accedit ad paramenta, quæ non debent esse lacera, aut scissa, sed integra, & decenter munda, ac pulchra, & ab Episcopo item, vel alio facultatem habente benedicta; x calceatus pedibus, & indutus vestibus sibi convenientibus, quantum exterior, & saltem talum pedis attingat, induit se, si sit Prælati sacularis supra 2 Rocchetum, si sit Prælati regularis, vel alius Sacerdos secularis, supra a superpelliceum, si commode haberi possit, alioquin sine eo supra vestes communes, dicens ad singula b singulas Orationes inferius positas.

* Paramenta non debent poni in altari, in quo Missa est facienda, nisi pro solis Episcopis, & Cardinalibus, ut decrevit S. Ritus congregatio die 7. Julij 1612. Deficiente vero Sacristia, aut mensa separata, si in casu necessitatis ponantur in altari, nunquam tamen in medio, sed in cornu evangelij collocentur.

Birretum deponens Sacerdos, ut paramenta induat, ne illud super Missale deponat, neq; super Calicem. Scopis item se purget, & mundet à pulvere.

1 Non debent esse lacera. Si figura paramenti destruitur, vel inepta sit ad usum sacrum, ammittitur quoque benedictio arg. cap. quod in dubijs de consecrat. Ecclési vel Alt. ex *Suarez. 3. part. disput. 82.*

q Simul cum Palla benedictum. Capit. consulto, de consecr. distin. 1. neque benedicitur Palla separatim; quia est unum quid, & veluti pars Corporalis; nec in Pontificali datur distincta benedictio, unde & eodem cultu veneranda sunt, & adeo, ut non modo non tangenda sint à licis, nec a sacratis sceminis. can. sacratis distin. 23. ex *Sotthero*, ut *Damasus* ait, non ex *Sixto*, ut ait *Platina*: sed neque lauanda ea sint in communi vase, ut statuit Sanctus Clemens, & in Ordine Romano habetur eiusdem decretum. possunt quidem Corporalia tangi post eorundem benedictionem, & lotionem, sed non post usum: neque post lotionem iterum debent benedici. *Silu. verbo Corporalia.* Si vero immunda adhibeantur notabiliter, peccatum mortale est. *Emman. S. a verbo Sacra num. 5. & est communis.* De eorundem vero vetito contactu, an sit peccatum mortale dic, ut supra de Calice.

sect. 2. Cingulum ergo nondum ruptum, potest nodo reparari: quod si rumpatur, altera quidem parte poteris uti, non autem toto per nodum refarcito sine nova benedictione; quia forma amissa est & nota, quod ligamina, quibus vere te cingis, sunt magis de forma Cinguli, quam illa eiusdem partes, quæ pendent versus terram: ut scias ferre iudicium de eodem iterum benedicendo.

1 Et decenter munda. Lethale peccatum admitti docet *Silu. verbo Missa 1. quest. 2. §. 3.* si enormiter quis cum immundis celebret paramentis, lauanda vero sunt in proprio vase, ex *Conc. Illerden. can. 4. de cons. d. quarta cap. omnis.*

2 Ab Episcopo benedicta. * Sacra vocat hoc

hoc est, benedicta indumenta ante alios primus *S. Anacletus Papa* ep. 2. tum *Soterius* ep. 2. deinde Sacrata dicta sunt, cap. *vestimenta*, de consec. dist. 1. ex *Stephano*, quod autem docet *Nauar. in Man. cap. 25. num. 84* de vestibus, intelligitur etiam de Cingulo, contra *Scotum* 4. dist. 13. q. 2. An vero benedictio vestium præcipitur sub mortali? Affirmat *Nau.* & habentur in *Ord. Rom.* etiam Cingulorum, benedictiones omnium vestium Sacerdotalium.

* Quod autem ab episcopo sint benedicenda, docet expresse *Innocentius* 3. libro 1. *myst. Missæ* capit. 9. & addunt DD. benedictionem hanc esse ordinis Episcopalis, non iurisdictionis, quam alijs delegare non potest sine facultate *Papæ*.

ii *Vel alio habente facultatem*. Hac de re dicemus infra in proprio loco circa finem *Missæ*: ubi de paramentorum benedictionibus.

x *Calceatus pedibus*. Præceptum volunt esse *Silu. verbo Missæ*. & *Sotus* 4. dist. 13. *quæst. 2.* sed non nisi ad maiorem honestatem, & decentiam hoc præscribi notat. *Suarez* 3. part. disp. 82. sect. 3. *Ordo Rom. de Parasceue*. nō licet, inquit, Presbyterum, Diaconum, vel Acolytum ad Altare ministrare per nudos pedes. & *Exo. 13.* cum calceamentis edebantur Agnus quo significatur asperitas vitæ ex *Nazianz. Orat. 42.* & promptitudo ad omnia, ex *Esaiâ Abb. tract. 22.* laudandi vero sunt Clerici Regulares nostri, qui in Sacristia deponunt etiam communes crepidas, seu calceos, & alias ibidem ad id paratas crepidas induunt, ad maiorem nitorem, & sacri ministerij splendorem.

y *Saltem talum pedis*. Vestis Clericorum erat antiquitus etiam talaris: inde & vocabatur, *Caracalla*, *Beda* testante de *gestis Angl. libro 1. capit. 7.* & cum exponente *Baronio An. 363.* In clericis peregrinis & rusticanis tolerandæ videntur breuiiores vestes, non ramen supra medium crus, *Homob. tract. 4. quæst. 145.*

Vestis autem, & Tonsura sunt sibi inuicem correlatiua, de qua *Dion. Eccles. Hierar. part. 2. capit. 3.* & *Baronius An. 58. numer. 13.* extat Bulla Sixti V. con-

tra non ferentes Habitum, & Tonsuram, grauissimis impositis pœnis. Significat Tonsura abiectionem terrenarum cogitationum, *Ang. lib. de contemptu seculi*; tum vitiorum refectionem *Steph. Eduen. in prol. libro de Sacram. Altaris*, tum regiam Sacerdotis dignitatem, *Isid. lib. 2. de Offic. c. 4.* tum coronam Christi spineam, quam peccatores denotant, portandam, a Sacerdote, *S. German. in Theoria*. De hac *Ezech. 16. vi legit Hier.* coronam gratiarum suscipiet vertex tuus. Concil. autem Palentinum sub *Vrbano VI.* definiuit Coronam Sacerdotis esse debere ad mensuram maioris Hostiæ. *Tolet. 4.* coronam clerici ad mensuram minoris Hostiæ, ergo Diaconorum, & Subdiaconorum erit formæ mediæ.

z *Rocchetum*. Dicebatur Linea, quia ex lino, in *Ordine Romano*, & quidem hoc ordine numerantur ibi vestes Pontificis, Linea, Amictus, Linea Dalmatica (quam ibidem vocat Albam) Cingulum, Dalmatica, Orarium, Stola, & Planeta, ergo Linea Pontificis ante Amictum *Rocchetum* erat. Remansit in Linea *S. Cyprianus* prope martyrium, ex Pontio, hoc est, in *Rocchetto*, ait *Baron. An. 261.* alij explicant, in Alba; sed assentior *Baronio*. * quod si verum est, adhuc habes antiquiorem Lineam, seu *Rocchetti* vsum apud *Adonem in Martyrolog. 26. Nouembr.* ubi *S. Alexander Episcopus* & martyr sub *Antonino* dicitur suscepisse gladium stans in linea: quo fere loquendi modo vitur Ponticus in *S. Cypriani* morte. nomen est nouum, cuius synonymum est *Riccha* apud *Crassum libro 1. cap. 21.* Gallica profecto vox, Auenione fortè, cum degerent ibidem Summi Pontifices, introducta. nam in *Calepini* dictionario septem linguarum Latina vox, *Supparus*, Gallicè sic vertitur, *Rocquet*. *Supparus* autem ex *Varrone lib. 4. de lat. lingua* dictus est, quod supra induatur, sicut subucula, quod supra induatur sub tu. *Ignatius Braccius* vocem à Græco deducit idiomate; Primo, vt simplex vocabulum à *ποικιλ* quod, vt vetera Lexica testantur, Corimbi sunt ornatus gratia.

E 4. Sacer-

Sacerdotum stolis annexi; atque ita dicti ob mali punici similitudinem, Limbus autem Rocchetti lineis Corimbis, aut alio simili artificio acu pingi solet. Deinde, ut vocabulum compositum, ex *poi*, & *Χιτων*, siquidem *poi* particula, molle, & delicatum significat, ut *magnus ait Etymologides*: *Χιτων* tunicam significat ex eodem, & præcipue lineam, ita ut, Rochiton, Græce, sit Latinis tunica mollior, & delicatior. Idem ab Hebræo deduci posse docet, à verbo, *Rah*, quod est spectare intueri, & à nomine, *Chetan*, quod est lineum, qua ratione Rocchettum esse linum spectabile, seu vestis linea speciosa. Hæc ille argute, manicas habet angustiores, ut ad opera bona manus sint expeditiores: in cæteris significationem communem habet cum Superpelliceo, de quo statim scribo.

a *Superpelliceum*. Antiquitus induebatur hæc vestis supra tunicas pelliceas, de pellibus animalium factas. *Durand lib. 3. cap. 1.* ad indicandam innocentiam supra peccatum Adæ; quem vestiuit Deus tunica pellicea; ideoque coloris albi est hæc Vestis. * meminit *S. Hieronym. lib. 1. ad Pelag.* candidæ vestis ad usum Episcopi, presbyteri, Diaconi, & reliqui ordinis Ecclesiastici in administratione Sacramentorum; quæ vero alia inferiori clero potuit esse communis vestis, nisi superpelliceum? est item laxa, quia clericalis vita debet esse in eleemosynis larga, *Gemm libro 1. capit. 232.* induitur supra communes vestes, quia charitas operit multitudinem peccatorum; & habet formam Crucis, ut passionis Christi vestigia imitetur Ecclesiasticus, *Durand. loco citato qui & cap. sequenti in Superpelliceo*, veste prima ante Amictum intelligit fidem.

Sed unde, *Cotta*, dicitur? *Hetrusci* vocant *Cottam*, quam vestem, & *rogam*. Latini appellant. *Ioachimus Perionius de lingua Gallica cum Græca cognatione libro 3.* vocabulum Gallicum, *Cottè*, à Græca voce *Χιτωνιον* deducit, quæ tuniculam significat, mutatisque inter se litteris duabus factum esse ait, *Cotinium*, *Χιτωνιον*

autem est diminutivum à, *Χιτων*, de quo diximus supra, cum de Rocchetto. *Pagninus in Enchiridio* ait, *Chitam*, vel *Chetam* significare linum. unde & *Chituna*, idest tunica linea; quamquam *Angelus Caninius* putat, hæc *Punica* potius esse vocabula, quam *Hebræa*. *Ignatius Braccius* addit, non incongrue à *Cottis*, quod apud *Dores* caput significat, ex *Rodig. libro 7. cap. 23.* *Cottam* dici posse, eo quod in eam caput primo inferatur, mox reliquo corpore velato solum ferè capit ex ea conspiciatur exertum, extendebatur ultra medias tibias *Superpelliceum*, clericale, *Conc. Basilien. sess. 21.* & *Camisia* ideo dicta est à *Codino de officiis Constantinopolitanis*, apud *Buleng. libro 2. cap. 39.* ad usum Lectorum, & Psalmistarum.

b *Singulas Orationes*. *Seuerus Alexandrinus* meminit precum ad sacras vestes induendas. *Stephan. Eduens. de Sacram. Alt. cap. 10.* habet eandem precem ad Manipulum, qua nos utimur. *Chrysost. in Matt. homil. 38.* indicat recitari aliquas preces, & certe cõuenit, cum sint hæc sacre vestes, & ad sacrificium ordinatæ.

Concordant Orationes hæc maiori ex parte cum significationibus vestimentorum Sacerdotalium tropologicis, seu moralibus, quas antiqui tradidere, & nos infra enarrabimus. Sed dubitari potest, an Orationes originem ducant à prædictis interpretationibus; an vero interpretationes ab Orationibus? crederem ego, Orationes omnes, ut sic ad Missam præparatorias, longe posteriores esse, etiam post Durandum qui sequutus antiquiores de Stola scribit significare iugum Domini, & Casulam charitatem, citato *Ordine Romano, in ordinatione Presbyteri*; quæ interpretationes discordant ab Orationibus hodie dicendis ad Stolam, & Casulam induendas. illam enim in Oratione appellamus Stolam immortalitatis: hæc vero iugum Domini suave. Sensus autem dictarum Orationum patebit, cum infra de Mysterijs vestimentorum agemus in fine huius tituli.

Neque debent omitti hæc preces sine causa,

causa, alias lethale peccatum est. *Nauar. cap. 25. num. 13.* licet *Burchard. Decretorum etiam doctor*, moneat, non ex præ-

cepto, sed ex deuotione eas dici solitas esse. excusat *Suarez disput. 82. in tertia parte, initio.*

3. Ac primum accipiens c. Amictum circa extremitates, & chordulas d. osculatur illud in medio, ubi est Crux, & ponit super caput, & mox declinat ad collum, & eo vestium collaria circumtegens, ducit chordulas sub brachijs, & circumducens per dorsum ante pectus reducit, & ligat. Tum e. Alba induitur, caput submittens, deinde f. Manicam dexteram brachio dextero, & sinistram sinistro imponens, Albam ipsam corpori adaptat, eleuat ante, & à lateribus, hinc inde, g. & Cingulo per ministrum à tergo sibi porrecto se cingit. Minister eleuat Albam supra Cingulum circum circa, ut honeste dependeat, & tegat Vestes, ac eius fimbrias diligenter apertat, ut ad latitudinem digiti, vel circiter supraterram equaliter fluat. Sacerdos h. accipit manipulum, i. osculatur Crucem in medio. & l. imponit brachio sinistro: deinde ambabus manibus m. accipiens stolam simili modo n. deosculatur, & imponit medium eius collo, ac transuersando eam o. ante pectus in modum Crucis p. ducit partem à sinistro humero pendentem ad dexteram, & partem à dextero humero pendentem ad sinistram, sicque utramque partem stola q. extremitatibus Cinguli, hinc inde, ipsi Cingulo coniungit.

c. Amictum. Ab amiciendo dicitur Amictus. Anabolagium, Ambolagium, Anagolagium, Humerale, & Amictus eadem sunt in Ordine Romano. Superhumerales dictum est ab *Alcuino capit. quid sign. vestimenta.* Humerales ab *Honorio quoque in Gemma, libro 1. capit. 201.* quia humeros tegit. *Raban. 1. instit. cler. c. 15.* vocat Ephod-Bar, & esse ab Hæbreis deductum ad nostros scribit. ergo Apostoli sunt vsi. Orale, de quo *Innoc. III. cap. 53.* putat Vicecomes esse Amictum; sed idē *Innoc.* distinguit ab Amictu, de quo *cap. 50.* hic enim ante Albam, illud post Albā, induitur; diuersa est vtriusque forma, ut Romæ videre est; & Orale, quod hodie dicitur, Fauon, à *Marcello in Cærimon. Pap. lib. 2. cap. 14.* est propria Papæ vestis.

Caput amictu cingitur, tum collum, dorsum, & pectus. de collo *Amala lib. 2. cap. 17.* de Vittis, reliqua cingentibus, *Gemma supra, & Innoc. III. lib. 1. cap. 50.* Mysteria aperiemus infra.

d. Osculatur illud in medio. Cruces in vestibus Sacerdotalibus adhibitas esse à tempore Sancti Marci Papæ, tradit *Baron. An. 336.* hodie in Amictu, Manipulo, & Stola cruces adesse solent ad recolendam Domini passionem, sicuti Stola imponitur collo cum osculo. ut ait *Du-*

rand. lib. 3. cap. 5. ita simili ritu imponendus est capiti Amictus, in honorem Sanctæ Crucis. omittat igitur hoc loco signū Crucis, quod præter Rubricam sibi faciunt quidam manu, & Amictu simul à fronte ad pectus: vel signet se, antequam accipiant Amictum; nam antiqui ter se signabant, ut scribit *Seuerus Alexand. de Ord. oblationis*, ante Amictum, & manu tantum. Quod autem super Casulā reflectitur Amictus à Regularibus, indicant hunc ritum. *Rupert. lib. 1. cap. 19. & Innocent. III. lib. 1. cap. 58.* ex quo sequitur simplicis Amictus vsum esse valde nouum.

e. Alba induitur. Poderis est appellata à *Naſianz. Or. 3.* quia Græci vocant pedes, podas, & hæc vestis ad pedes demittitur, *Durant. lib. 3. cap. 9.* Camisia ab *Amalar. capit. 18.* Tunica à *Rabano loco cit. capit. 17.* Tunica linea ab *Inone serm. 3. de indum.* dicta quoque est Linea Dalmatica ab eodem Ordine Romano supra à num. 2. citato: ubi etiam & absolute Linea, quia ex lino. Denique Supparus ab *Alcuino.* Alba vero ante Amictum ab *Ambrosianis*, à Romanis autem post Amictū induitur, ut in *Liturgia Chrysof. in Conc. Carthag. 4. cap. 41. & in Ord. Rom.*

f. Manicam dexteram brachio, & c. *Burchard.*

chard. Mōtus enim naturalis à dextera est in sinistram; & creditur Christi manus dextera Cruci prius affixa fuisse, quā sinistra, ex *Beata Birgitta lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 70.*

g. Et Cingulo, &c. *Ordo Rom.* Cingulum nominat. *Alcuin. supra.* Zonam. *Balthem, 10. Diac. in vita S. Gregor. lib. 4. capit. 8.* & *Gemma an. lib. 1. capit. 201.* Duarum eiusdem summitatum meminit *Innoc. III. lib. 1. cap. 37.* fortasse enim tunc temporis, ut apud nos, extremitates cum ornatu erant. *Leo IV. in epist. ad Episcopos,* non meminit Cinguli (quia non est vestis) inter vestes Sacerdotales.

h. Accipit Manipulum. Quarto loco indui Manipulum scribit aperte *Raban. loc. cit. cap. 18.* alij, vel negligunt ordinem vestium, vel Episcopatum ordinem seruant. Mappulam *Ordo Rom.* appellat, qua pituita oculorum, narium, & oris detergebatur, inquit *Alcuin loc. cit.* Sudarium *Alcuin. idem, & Amalar. capit. 17.* quo sudor abstergitur. Cingulum brachiale, *Ord. Rom. in consecrat. Episcop.* Fauonem *Leo IV. epist. ad Episc. & Gemma cap. 208.* Manipulum *Rupert. lib. 1. capit. 33.* & *Hugo Victor. in Spec. capit. 6.* Phanonem, & Mantile *Rabanus de instit. Cler. lib. 1. cap. 18.* qui & Mappam parvam vocauerunt. Linteum cincticulum sacerdotale, *Hefychius apud Bulerger. lib. 1. cap. 42.* Aerem *Chrysost. in Liturgia.* Decem ergo nomina certa Manipulus habuit; & apud antiquos Patres in usu fuisse tradit *Concil. Rhemen. apud Burchardum lib. 2. cap. 50.* nomina quidem sunt ad placitum, sed reseadem est apud prædictos; tum ex fine, ad tergendum pituitam, & sudorem; tum ex eo, quia in laua secundum omnes portabatur.

Dubitatur; An idem sit cum Manipulo Palla illa linoforma, quia ex lino erat apto ad tergendum, quam concessit Diaconibus *S. Silvester*, ut cum Dalmaticis ad leuam vterentur? affirmans sententia placuit valde *Roberto Card. Bellarmino*, quo cum eam communicauimus. Vox ipsa, linoforma, vim facit, quasi linoformis

ma, quæ ex duabus constat vocibus Græcis, altera significante linum, altera os; nam vsus manipuli erat ad tergendum os, & oris pituitam, ut diximus: *S. Isid. lib. 19. orig. cap. 22.* habet: *Linoforma*: quam dicit ibidem esse ex lana, linoque contextam; & sic dictam, quia in stamine linum, in trama (hoc est sub tegmine) lanam habet. Stola volunt esse alij, ex *Damaso citato in Actis Eccl. Mediol.* de cuius tamen expositione non constat; & Stola potius lauum, non lauam tegit: humerū, pectus, & dextram partem cōuestit: Manipulus propriè lauam partem tantum ornat, fimbriis additas manipulo describit *Rupert. loco cit.* qui primus inter Scriptores eum Manipulū appellauit. * quod si hanc vocem legas apud *Seuerum Alexandrinum*, seu *Stephanum Eduensem*, aduerte, quod est interpretum vox recetiorum; non Græcorum auctorum *Ruperto antiquiorum.*

i. Osculatur Crucem in medio. Ut supra de Amictu est dictum.

l. Et imponit brachio sinistro. Concor-dant omnes citati Auctores, eo fine, ut brachium dextrum liberius sit ad ministerium. vnde & ideo ministri Manipulos deponunt in induendo Pontifice, ut longè sint expeditiores in eo ministerio, quod notat *Durand. lib. 3. cap. 5.* Adde, quod dextra manu commodius tergebatur oculi, & os, mappula pendente à laua manu, ligari vero debet Manipulus infra cubitum, non supra, nec longus à manu, ut ex prædicto fine & usu constat.

m. Accipiens Stola. Orarium eam vocat *Ordo Rom.* in genere masculino: alij in genere neutro; quia Oratorum, hoc est, prædicatorum habitus est; ex *Alcuino supra.* quare non datur nisi Presbyteris, & Diaconibus, quorum tantū munus proprium est concionandi. ab oratione deducit *Beda vocabulum in Collectan. cap. de septem ord.* quia in oratione, & in ministerio Sacramentorum frequens est Stola vsus: Stola dicta est etiam in *Ordine Romano* à *Greco sola*, id est, indumentum, vel à *seila*, id est, orno. Ad genua tendit, ex *Amalar. lib. 2. cap. 20.*
nam

nam, licet Stola esset vestis candida per-
tingens ad talos vsque, ut ait *Auctor Gem-*
ma lib. 1. cap. 204. tamen, introducta
Alba, seu Camisia sacerdotali, mutata est
Stola in torquem, ut ibidem. & apud *Du-*
randa lib. 3. cap. 5. cum simbrijs eam de-
scribit *Rupert.* lib. 1. cap. 33. eiusque usus
habetur in actis *S. Clem. Metensis*, pa-
trui *S. Clem. Papa* apud *S. Antonin.* part.
1. tit. 6. cap. 26. qui Stola sua cinxit Dra-
conem. Sed & *Cedrinus* apud *Bueng.* lib.
1. cap. 38. scribit, Augustæ Stolas Aposto-
lorum fuisse repertas.

Stolam vero in Missa omnino adhibē-
dam esse decrevit *Concilium Braccar.* 3.
cap. 3. & habetur 23. cap. *Ecclesiastica.*

n Deosculatur. *Durand.* loco citato. ut
de osculo amictus supra diximus. & im-
ponit collo, ut torquem, ait *Gemma loc-*
cit. non longe à collo, contra quosdam.
longe enim à collo est proprium Episco-
pi. * premens cervicem & utrumque hu-
merum, ait *Concil. Braccaren.* citatum. si
premit cervicem ergo prope collum.

o Ante pectus in modum Crucis. Ita
Concil. Braccar. loco cit. quod tamen
Innoc. III. tempore, Romæ non obser-
uabatur, ut ipse indicat lib. 1. capit. 54. nisi
forte dicamus, eum ibi loqui de Stola
Pontificali, in qua neque hodie observa-

tur prædicta forma Crucis; quia Crucem
pectoralem Episcopus habet.

p Ducit partem à sinistro humero.
Burchard. Hoc autem est notandum dili-
genter; tum quia à sinistro ad dexterum
latus Stola ductio prior in in memoriam
ievocat, me esse prius Diaconum, quam
Sacerdotem (Stola namque Diaconalis
est ab humero sinistro ad dextrum latus)
sicut Episcopus prius induit Tunicellam
Subdiaconi, & postea Dalmaticam Dia-
coni, ut quasi per gradus meminerit suæ
summæ dignitatis; tum quia in ordina-
tione Sacerdotis eodem prorsus modo
aptata fuit Stola collo eiusdē ab Episco-
po, & sic ad eiusdem rei memoriam est
continuandum; tum quia hac ratione, si
bene aduertas, pars dextera Stola for-
mans Crucem in pectore remanet supe-
rior supra partem sinistram eiusdem, quod
infra tit. 3. in simili casu, non casu fieri
dicendum est; pollice dextero, inquit
Rubrica, super sinistram posito, in mo-
dum Crucis. Meminit autem huius ritus
in Stola distincte *Iuo Carnot. serm. de signi-*
fic. indumentorum.

q Extremitatibus Cinguli, &c. Et hoc
etiam describit *Iuo ibidem* cum *Innocen-*
Tertius lib. 1. cap. 54.

4 Si celebrans sit Episcopus & non ducit stolam ante pectus in modum Crucis, sed sinit
hinc inde utrasque extremitates pendere. & antequam accipiat stolam, accipit par-
uam Crucem pectoralem, quam osculatur, & collo impositam sinit ante pectus chor-
dulis pendere; & manipulum quoque non accipit ante stolam, nisi in Missis Defuncto-
rum, sed accipit ad Altare, cum in Confessione dicit: Indulgentiam, illumque prius
osculatur.

r Non ducit stolam in modum Crucis.
Quia ante pectus gestat eius loco Crucē
pectoralem, quam ante Stolam accipit,
ut solus notat *Innoc. III.* cap. 53. qua de-
re infra cum de Vestibus Pontificalibus.

s Osculatur. scribit *Durand.* lib. 3. c. 9.

5 Postremo Sacerdos accipit u Planetam.

u Planetam. Ordo Roman. Vñatum.
est vocabulum Planetæ, quicquid peget
Durandus apud Latinos antiquiores re-

t Manipulum quoque. De quo ideo
Innoc. idem cap. 43. & 59. post Casulam
Episcopalem agit: apertius *Durand.* lib. 4.
cap. 7. & idem habetur in *Ordine Roma-*
no. causamque cum alijs dabimus infra
num. 6.

periri, lib. 1. cap. 9. ubi negat, fuisse unquā
a Græcis usurpatum. Planeta vero erro-
rem sonat, & limbus planeta Sacerdota-
lis

lis errabundus erat vtrunque, & ideo ad brachia reflectebatur, & subleuabatur, inquit Honor. in *Gemma lib. 1. c. 207*. Penula quoque dicta fuit, non tamen ea, de qua Paulus 2. *Timoth. 4. Vide Baron. Anno 38. numer. 69*. Casula item dicitur ab eodem Ordine Romano, hoc est, parua Casa, in *Gemma loco citato*. Infula ab *Vgone Victorin. in Specul. Eccles. capit. 6*. Tunica item à *Seuero Alexandrino de Ord. oblat. Cappa ab Isidoro lib. 15. Orig. cap. 12. ex coniectura tantum*, quia capit torum hominem. sed vide quæ diximus de Pluiali in prima parte tit. 19. numer. 3. contra *Durantum*. Phelonium dicitur in *Actis Eccl. Mediolan. part. 4. lib. 2*. Planetæ Sancti Petri meminit *Hugo Cluniacensis in vita Sancti Hugonis Abb.* quæ

asseruatur Parisijs, ergo ab Apostolis ortum habet. erant Planetæ totæ clausæ: post tempora *Ruperti diuissæ sunt*. & *Innocent. indicat libro 1. capit. 42. & 58. olim cum Cruce*, etiam in parte posteriori; nunc cum Columnæ potius specie, recentiori vsu, quæ & ad Passionem Domini spectat: quasi Sacerdos sit inter Columnam, & Crucem Christi.

* Qui aliquam prædictarum vestium sponte omiserit, peccat mortaliter, ex communi DD. sententia. Qui vero aliquod ex indumentis omittit in casu necessitatis, non peccat, ait *Diana tr. 14. de celebr. Miss. res. 57. sed non explicat, quod omittiqueat*. ego puto Albam, Stolam, Planetam singillatim omnino necessarias esse.

6 Si sit Episcopus, & solemniter celebret, x accipit paramenta, & alia, vt in *Ceremoniali*.

x Accipit paramenta. hoc est, Caligas, Amictum, Albam, Cingulum, Crucem pectoralem, Stolam, Tunicellâ, Dalmaticam, Cirothecas, Planetam, Mitrâ, Annulum, & Manipulum: de quibus hoc loco, quia in Missali hoc ordine nominantur, & numerantur, omittamus tamen ea, quæ sunt communia Sacerdoti.

Caligæ, Sandalia, apud Sanctum Hieronymum in *Isai. lib. 5. cap. 20. sunt idem*. Soleæ dicuntur ab *Alcum. cap. quid sign. vestim.* sed distinguuntur in habitu Episcopali ex *Innoc. III. lib. 1. cap. 48. nam Caligæ primum induuntur vsque ad genua, & Sandalia generis sceminini, seu Sandalium apud alios, pedes tantum cõtegunt*, Iuo Carnot. *serm. de signific. indum. Sacerd.* Caligæ, quia ligantur, sic dictæ, ex *Isid. lib. 19. Orig. cap. 34. Cambagi, & Pedules in Ordine Romano. Cõpago, à Sanct. Gregor. lib. 7. epist. 28. Campobi, ab Amalar. lib. 2. cap. 18. quorum vsus ab Apostolis manat, ex Rabano libro 1. instit. cleric. capit. 22. & probat e. Marc. cap. 6.*

De Cruce Pectorali, quam Phylacteria seu Filacteria (eo quod filo suspendi solet, *Viccom. ait.*) appellat *S. Gregorius Papa, libri 12. epist. 7. ut notat Baron. ex*

Io. Diacono Anno 604. & 827. & Encolpium vocat Nicephorus Episcop. Constantinop. ad Leonem III. Papam, vt exponit idem Baron anno 811. solus aperte, alios Innocent. Tertius ait, Crucem appellans pectoralem; quia pectus ornat, vt supra significauimus num. 4. & laminæ Hebrææ eam suffectam esse tradit, idem, ibidem.

Tunicellæ, & Dalmaticæ originem, & causas attulimus supra in prima parte tit. 19. num. 5. quæ ambæ in Ordine Romano ad vsum Pontificis aliquando dictæ fuerunt Dalmatica maior, & minor; quia altera latior, altera strictior. Cur autem vtraque datur Episcopo? An quia in eo eminenter omnium Sacrorum Ordinum sunt gradus? An quia duorum testamentorum custos? ita *Durand. supra cap. 10. & 11. ex Hugone Victorin. in Specul. Eccles. cap. 6. Antea verò nõ induiebant Dalmaticas Episcopi sine Papæ licentia, vt indicat S. Gregorius libro 7. epist. 118. ad Aregium, & habetur can. communis filius distinct. 23. primumque à Siluestro concessa est Episcopis Dalmatica, ex Durand. lib. 3. cap. 11. hoc est, aliquibus: sed sicuti ea, quæ in Ordine Romano lanea erat, serica deinde fuit, ex *Eduensi capit. 1. ita, quæ**

quæ aliquorum erat, omnium deinde Episcoporum facta est communis vestis.

Chirothecæ ab Ordine Romano dicuntur Manicæ, quia manuum sunt ornamenta. Conuenit enim, ut Episcopi quælibet pars ornatior appareat. ab Apostolis deducit hunc ritum *Gem. l. 1. de antiq. ritu. 215.*

Mitra, seu Apex, ex *August. 2. Ciu. 15.* seu Sertum cum gemmis, ex *Ennodio de Mitra Sancti Ambrosii*: seu Corona Sacerdotalis, ex *Ammiano Marcell. libr. 29.* seu Corona gloriæ, ex *Eusebio Casariensi libr. 10. Hist. cap. 4.* seu Pilei generis neutrius; vel Galea, vel Tiara, ex *Isid. lib. 19. Orig. c. 21.* seu Infula, ex *Hugo Vict. libr. 1. de Sac. cap. 55.* seu Cidaribus, ex *Alcuino c. de singulis vestibus.* seu Phrygium, ex *Niceph. lib. 14. cap. 34.* quod imposuit capiti Sancti Siluestri Constantinus; seu Lorum, ex *Balsamone apud Buleng. de vest. Pontif. lib. 1. cap. 6.* seu Auriphrygium circulare, ab *Innoc. III. in serm. de S. Siluestro* (nomina multa eadem res) ab Apostolis ortum habet, ex *Baron. An. 34. num. 298.* & inter Episcopi insignia enumeratur, ad ornandum illius caput, & erudiendum Episcopum, ut infra. * Abbatibus non fuit cõcessa ante annum 1091. quo Urbanus II. eam dedit S. Petro Canerfi Abbati Cluniacensis Ordinis, qui & eandem ut sibi minus congruam recusauit. *Acta Conc. Beneuent.* Alij docent, ante annum 1000. à Syluestro II. datam fuisse mitram Abbati S. Sauini Placentino, & à Leone IX. anno 1040. Abbati S. Iustinæ Patauino, & extant hodie diplomata Placentiæ, & Patauij. Mitra verò (ut alia taceâ nomina) ex *Varrone libr. 1. de lingua lat.* vox est Latina, Græca, & Syriaca, vel Hebræa, quæ verba interpretatur Iosephus Scaliger hoc modo: Mitra Syriacû, Diadema Græcû, Vitta Latinû, idê significant in lingua sua; nempe vinculû. *Calius Rodiginus libr. 16. c. 10.* à *μῖτρος* eam deducit, quod significat filum, ut *μῖτρα*, sit quasi *μῖτρος* ex filo, erat enim fascia ad obligandû caput, ex *Hier. in Is. 3.* ad vsum sceminarû in capite, *Judith c. 10.* virorû etiâ, ex *Goropio in suo Vertuno.* Sacerdotum quoq; *Exod. 39.* vbi LXX. Cidarim legût ex bif-

fo. Duo redimicula addebant Phryges in festis solemnibus per maxillas fluentia, ex *Hieron. Prado in Ezech. c. 21. vers. 26.* vel sub mentû ligabantur, ex *Buleng. loco cit.* quæ in nostra Mitra habentur, & forte ab iisdê Phrygibus auriphrygiata Mitra aliquid accepit: de qua in *Carim. Episc. lib. 1. c. 17.* Duo cornua Mitræ accepta puto à Cidari Hebræorû, referente quasi cornua Moyfis ex consortio Dei. *Nicol. Lyran. Exodo 28.* ex *Iosepho* asserit, quod Mitra in acutum tendebat, & quod lamina aurea secundum aliquos corniculata erat.

Pars Mitræ S. Siluestri asseruatur Romæ in Ecclesia S. Martini in Mõribus, quæ acutâ formam refert, nõ altiore palmi communis manus. serico & auro est cõtexta, coloris cerulei cû imagine B. V. & pueruli Iesu inter duos Angelos stantes, Diaconali veste indutos. Valenti quoque visitur Mitra S. Augustini altioris formæ, & item acutæ, qui, ut supra, eam Apicem appellauit: serica est & alba, quam cingit, & diuidit à cuspide linea cærulea serico & auro texta. testatur eâdem esse, *Martinus V. in serm. de S. Monica.* similem ergo vidi Bononiæ in Ecclesia S. Steph. auro, & margaritis ornatam, quæ erat S. Isidori Hispalensis, cuius corpus ibidem quiescit: ex quibus probatur antiquitas formæ in nostra Mitra. * Quod si velis cû Abb. Constantino Caietano, opusc. de tribus Hispaniarum Patronis, alium esse Isidorum, nõ Hispalensem, quem ille recte probat Hispali mortuum, & ibidê quiescere corpus eius, sed Italosiculum in Sicilia Episcopum, qui Bononiæ obiit; non perit argumētum nostrum de antiquitate, quia hi duo Isidori, ex eodem Caietano fuere condiscipuli S. Greg. Magni, & cogitanei. lubes auctores nomino, honoris & veritatis ergo; quod & facere debuerat recentior, qui de iure Abbatû scribens, in suum librum trãstulit ipsamet verba, quæ de Mitra, & alijs Abbatialibus vestibus in hoc volumine scripsi, tacito Auctoris nomine, nominato in leuioribus alijs à se non semel.

Regula vero est, Mitram, & Baculum in Episcopis esse correlatiua, ut dicitur

in *Carimon. Episc. libr. 1. capit. 17.* & licet in Missali nihil de Baculo, quia ad eum assumendum nullam Episcopus recitat Orationem, sicut ad alia ornamenta præscriptas Orationes recitat in Missali positas, quarum causa de his hoc loco cum Missali agimus; tamen de eo breuiter hæc notabo; ne, Baculo omisso, à lectore sine baculo corripiar.

Baculus, Virga Pastoralis, Pedum Ferula. & Capuita sunt synonyma, ex *Iuone Carnot. epist. 8. & Hon. in Gemma libr. 1. cap. 217.* Cambucam alij vocant, apud *Petrum Comestorem in Histor. Exodi c. 52.* Cambuttam vocat *Ordo Romanus*, in *Dedicat. Eccles.* sed Capuita, & Cambutta corruptæ sunt voces, à Cambura voce barbara, quæ significat baculum retortû. Porro tres habet partes, summam retortam, vt *Pedum Pastorum*, recuruum ad colligendas, vt ait *Festus*, oues; mediam rectam, imam acutam. talis est *S. Saturnini* Apostolorum discipuli, qui Tholosæ cum imagine Sancti antiquissima habetur; & *Valentij S. Augustini* Baculus, qui est eburneus, & rotundus; & item *S. Isidori*, quem ego vidi Bononiæ, vbi supra, cum Mitra eiusdem. datur enim Episcopo, ad regimen animarum: vnde versus.

Curua trahit mites: pars pungit acuta rebelles.

Et sub imagine præfata *S. Saturnini* legitur iste versus.

Curua trahit, quos virga regit, pars vltima pungit.

Vt refert *Hugo Victor. Spec. Eccles. capit. 6. Innocent. autem III. lib. 1. cap. 62.* affert hoc carmen auctore incerto.

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Idest, Collige vagos, sustenta debiles, & punge pigros. est autem Baculus vltimum Episcopi ornamentum. *Innoc. III. lib. 1. cap. 10.* quem gestat ille manu sinistra, quæ cordis esse dicitur, & partem curuam populo vertit. *Ceremon. Episcop. libro 2. cap. 8.* nec ornatur Sudario, quod conuenit Abbatiali; *Acta Mediol. Eccl. in Instruct. fabr. Eccl. ad differentiam Episcopalis.*

Annulus datur Episcopo, de quo *Op. tat. Milieu. libr. 1. contra Parmenidem, & Ordo Rom. in consecratione Episcopi.* qui & aureus debet esse, *Innocent. III. l. 1. c. 46.* & benedictus, vt in *Ord. Romano*, daturque ad honorem & significationem, quod Ecclesiæ suæ Iponus est; & quodd velut Annulo signatorio non omnibus omnia reuelare mysteria debet: ita *Isidor. 1. de Eccles. Offic. cap. 5.* & regulariter quidem in digito indice manus dexterae defertur; neque in gemma sculptum quid esse debet, ex *Durand. libro 2. de rit. cap. 9.* sed in Missa Pontificali iubetur Episcopus gestare annulum in digito annulari dexterae manus. *Ceremon. Episcop. libr. 1. cap. 7. & libr. 2. cap. 8.* cui & in eodem digito in consecratione datur concelebraturo cum consecrante. *Pontif. Roman.* Alij caueant, ne vnquam annulum gestent in Missa; qui expressè prohibitus fuit Protonotarijs non participantibus, & quibuscumque Doctoribus à Sacra Rituum Congregat. die 11. *Februarij 1623.* * & item Canonici cathedralium Ecclesiarum, qui se maiores aestimabant Protonotarijs, die 20. *Novembr. 1628.* Canonico- rum vero nomine hac in re intelliguntur etiam Dignitates, siue sint, siue non sint de gremio Capituli.

Vltima Vestis Episcopi est Manipulus. *Ordo Roman.* de quo supra diximus non pauca. hoc loco quærimus: cur ille sit vltima vestis Episcopi? Solus *Durand. lib. 4. capit. 7.* hunc ritum in Episcopo declarat: & primo, inquit, quia dum eum accipit in confessione ante Missam, ornamentum accipiens inferioris ordinis, & ab inferiori ministro, idest, Subdiacono, cuius propria vestis est Manipulus, humilietur Episcopus coram Deo. Secundo, vt quod ore confitetur se peccasse, per fructum boni operis, qui significatur in Manipulo ad brachium ligato, reficiatur in mente. Tertio, vt concessa temporalia per Manipulum adumbrata, videatur accipere per alienam manum, & cum sui cognitione in humilitate, ne ob temporalia eleuetur in superbiam. Quarto adnotandum, quod tunc bonorum operum mani-

manipulum cum præmio portabimus cū Christo, quando ad altare Dei æterni tribunal ludicis peruenerimus. nam Episcopus typum gerit Christi capitis nostri.

De Gremiali Episcopi, quia ad eius gremium ponitur, ita dicto, neque Missale, neque nos loquimur; & præterea, nihil de eo occurrit dicendum, nisi quod Episcopo deferuit tantum super scapula, cum Planetam indutus sedet. Succinctorium dici putat *Viccom. lib. 3. cap. 15.* sed *Innocent. III. libr. 1. cap. 10.* tertium. Succinctorio dat locum; tum solus Papa eo utitur, *Cæmon. Papa libr. 2. cap. 14.* & usus eius est circa renes, ex *Iuon. Carnot. loco cit.*

Pluuiiale item est Vestis Episcopi ad Horam Tertiam, Vesperas, Laudes, & Processiones, de quo diximus supra. De quibus autem Missale tacet, ut de Pallio Archiepiscopi, Orali Papæ, & alijs eiusdem vestibus ad Missam spectantibus, alias, Deo dante, scribemus.

Nunc breuissimam prædictorum omnium indumentorum subiiciamus significationem, quam supra promissimus; quæ triplex est, Anagogica, Allegorica, Tropologica, seu Moralis.

Anagogica significatio est de Christo, cuius imago gloriosa est Episcopus.

Allegorica est de passione Christi, quam Sacerdos minus gloriose vestitus indicat.

Tropologica, seu Moralis, eruditione continet, conformem moribus Sanctorum quorumcumque; ministrorum Ecclesiasticorum, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi.

Expositio Anagogica Vestium Pontificalium, de Christo.

Caligæ & Sandalia denotant incarnationem Christi, de qua in *Psal. 59.* in *Idumeam* extendam calceamentum meum, ex *Stephano Eduensi de Sacram. Alt. cap. 11.*

Amictus latibulum capitis, id est, diuinitatis in Christo, *Idem Steph. cap. 10.*

Alba Resurrectionis gloriam, *Idem*

Eduens. ibidem. nouitatem vitæ in Christo. *Innocentius III. lib. 1. cap. 36.* & munditiam eiusdem, *S. Bonauent. de Myst. Missæ.*

Cingulum charitatem Christi, cuius extremitates due sunt; fecit & docuit. *Innocent. cap. 37.* Maiestatem deitatis, *S. German. in Theoria.* Virginitatem Christi, *Bonauent. loco cit.*

Crux pectoralis passionem Christi exemplar passionum aliorum Martyrum, quorum Reliquiæ in Cruce asseruantur, nihil apud Auctores inueni in hoc sensu anagogico.

Stola designat obedientiam Christi, ex *Stephano Eduensi loco citato*; & voluntariam seruitutem *Bonau. loco cit.*

Tunicella doctrinam Christi inconsumibilem, quæ scindi non potest. *Innocent. cap. 39.*

Dalmatica misericordiam Christi erga nos latam, & largam, *Idem cap. 40.*

Chirothecæ, hædorum pelliculæ, similitudinem carnis peccati in Christo. *Idem cap. 41.*

Planeta Ecclesiam vniuersalem, Christi vestem: posteriorem quidem partem antiqui Testamenti; anteriorem noui, *Idem cap. 42.* integra ea erat, vndique clausa antiquitus, quia vna Ecclesia est, *Rupert. 1. cap. 22.* Plenitudinem gratiæ Christi, ex *Biel. lect. 11. indicat.*

Mitra summam Christi honorificentiam, *Innocent. cap. 44.* Baculus potestatem, *Idem cap. 45.*

Annulus perfectionem donorum Spiritus Sancti in Christo. *Idem cap. 46.*

Manipulus in læua beatitudinem Christi, qui Viator, & Comprehenfor erat. *Idem cap. 47.* vel humilitatem Christi, *Bonau. de Myster. Missæ.* Vel amorem cordis ad passionem, *Toler. lib. 2. cap. 2.* fusius istas leges explanata locis citatis.

Expositio Allegorica Vestium Sacerdotalium de Passione Christi.

Amistus significat velamen faciei Christi, *Gabriel Biel in Cap. lect. 11.* seu Coronam Spineam. nam velat caput,

put, non faciem, amictus, *S. Thom. 3. part. quest. 83. art. 5.*

Alba Vestem ab Herode Christo datam *S. Thom. quest. 40. art. 7.*

Cingulum flagellum à Pilato iussu. *Durand lib. 3. cap. 4. vel funes. S. Thom. loco cit.*

Manipulus funem, quo captus est, *S. Thom. loco cit.*

Stola ligaturam ad Columnam, *Durand cap. 5. vel Crucem, S. Tho. loco cit.*

Casula purpureum Vestimentum coram Pilato, *S. German. in Theoria*

Sex numero sunt Sacerdotales vestes; in quarum senario numero, ait *Zachar. And de Missa lib. 2. cap. 1.* recolenda est illius passio, qui sex diebus creatum mundum, sexta ætate, sexta die, & hora sexta eundem reparavit.

Expositio Tropologica omnium vestium Pontificalium, & Sacerdotalium.

Multæ sunt, exque ornatissimæ Sacerdotum Tunice, quia Sacerdotalis Ordo est veluti oculus ipsius Dei, vel Ecclesiæ, quibus per *Zachariam cap. 2.* dicitur. *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei;* & sicut multis tunicis munitur oculus, & tegitur, isque adeo speciosus, ut Iridis speciem referat, quod late docet *Galenus de usu partium lib. 10.* ita Sacerdotes tam varijs, tamque ornatis voluit Deus vestiri tunicis; ut memores essent, se tanquam oculos à Deo diligere, illudque muneris sui proprium esse, ut in Ecclesia Dei oculorum vice fungantur.

Itaque Caligæ, & Sandalia monent, gressus rectos esse faciendos, & genua roboranda in præparationem Evangelij, quod est proprium Episcoporum, & prædicatorum: & item affectuum custodiã, qui sunt pedes animæ, ex *Iuone Carnot. serm. de signif. indum.* concordant hæc cum Oratione, quæ dicitur ad Caligas.

Amictus docet decem: Labores esse ferendos, *Alcuin capit. quid signif. vestim.* Vel custodiam vocis, quæ formatur in collo, *Amalar. lib. 2. cap. 17.* Vel spem cælestium, qua onus portamus, cuius Vittæ

duæ sunt, fides, & operatio; timor pœnæ, desiderium gloriæ, *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 201.* Vel iustitiam, *Hugo Vict. in Specul. Eccles. cap. 6.* Vel munditiam bonorum operum, *Raban. de instit. Cleric. lib. 1. cap. 15.* Vel Galeam salutis, *Gemma lib. 1. cap. 82.* concordat hoc cum propria Oratione; Vel fortitudinem operum cum duabus quasi vittis, intentione, & fine, *Innoc. lib. 1. cap. 50.* Vel fidem, *Biel. lect. 12.* Vel fiduciam, *Scortia lib. 2. cap. 8.* Vel contemplationem, *S. Thom. quest. 83. artic. 5.*

Alba connotat duodecim: Perseuerantiam, *Alcuin. supra.* Vel castigationem totius corporis, *Amalar. supra cap. 18.* Vel castitatem totius vitæ, *Gemma supra cap. 202.* Vel munditiam animæ, *Hugo Vict. loco cit.* & concordat cum propria Oratione, quæ dicitur ad Albam, Vel munditiam carnis, *Idem Erud. Theol. lib. 1. cap. 46.* Vel continentiam, Vel summam iustitiam, *Raban. cap. 16. supra.* Vel novam vitam Sacerdotis, *Rupert. supra cap. 20.* Vel lorica iustitiæ, *Gemma libro 1. cap. 82.* Vel munditiam vitæ latam in libertatem filiorum Dei, *Innocent. III. supra cap. 51.* Vel fidem & innocentiam, *S. Thom. loco cit.*

Cingulum indicat septem: Discretionem moderatricem virtutum omnium, *Alcuin. supra.* Continentiam, *Amalar. supra cap. 22.* Custodiam cordis, *Gemma cap. 203.* Castitatem corporis, *Hugo Vict. supra.* Feruorem continentiae, ne sit remissa, *Raban. cap. 17.* cõcordat cum Oratione propria. Arcum contra hostes: *Gemma lib. 1. cap. 83.* Fortitudinem, *Hifych. lib. 5. in Leuit.*

Crux Pectoralis memoriã est Passionis Christi, & Martyrum, ut eam Pontifex recondat in pectore, *Innocent. III. lib. 1. cap. 53.* concordat cum sua Oratione.

Stola decem significat: Iugum Christi est; feratur ergo utroque humero, *Alcuin. supra.* ad genua tendit, ad humilitatis indicium, *Amalar. supra capit. 20.* ab humeris ad utrumque latus descendit, ut per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris muniamur. Cingulo colligatur, quia virtutes

tes virtutibus iuuantur, *Iuo Carnot. supra*. Obedientiam Euangelij significat, quæ tum à sinistro humero actiua vitæ, tum à dextero contemplatiua Crucem in pectore format, & mundo crucifixum facit, *Gem. lib. 1. cap. 204*. Fortitudinem cum perseuerantia, *Hugo dicto capit. 6*. Munditiam vitæ, *Idem supra cap. 48*. Orarium ad pectus est, ut ore & corde precetur, *Raban. supra cap. 19*. Hasta est contra hostes, *Gemma supra cap. 82*. Memoria est Passionis Domini & Crucis in pectore, *Bonauent. in Mysterijs Missæ*.

Tunicella quæ non videtur in Episcopo, demonstrat virtutes intimas Episcopi proprias, *Amalar. lib. 2. cap. 22*.

Dalmatica immaculatæ vitæ typus est, *Durand. supra cap. 11*. Liberalitatis erga pauperes, *Innoc. III. capit. 56*. & ideo fuit etiam data Diaconis, quorum munus erat præcipuè ministrare mensis. *Act. 6*. Religionis immaculatæ, quæ ex *Iacobo est apud Deum Patrem*, visitare pupillos, & viduas in tribulatione, & immaculatum se custodire, *Amalar. cap. 21. supra*. Charitatis geminæ, *Hugo Victorin. supra capit. 6*.

Chirothecæ manus tegunt, ut opus sit in publico, intentio in occulto, *Gemma cap. 215*. vel exempla Sanctorum præmanibus habenda esse monent. *Durand. 3. cap. 12*.

Planeta quæ super omnes est, charitatis est Symbolum, *Alcuin. supra*: ideo duplex est, ante pectus, & post humeros, ut Deus ametur, & proximus; amicus, & hostis, *Amalar. cap. 19*. parua casa est, quæ totum hominem regit, charitas, *Gemma lib. 1. cap. 207*. Vel prudentiam cum charitate duæ Casulæ partes persuadent, *Hugo supra cap. 6*. contra hostes Clypeus est, *Gemma dicto capit. 82*. reliqui supra citati charitatem interpretantur. Pars anterior strictior est, quia Deus vnus; posterior est latior, quia proximi amor est multiplex. *Tolet. lib. 2. cap. 2*. Obedientiæ denique significat ex *Bellarino nostri Ordinis in Doct. Conc. Trident. part. 3. cap. 5. num. 6*. Concordare potest Oratio propria cum prædictis, quia iugum amon-

Gauant. Rubr. Miss.

ris Casula est, & Stola iugum patientiæ, inquit *Suar. 3. par. disp. 83. sect. 2*.

Mitra cum duobus cornibus scienciam requirit vtriusque testamenti contra hostes, *Hugo Victor. supra cap. 6*. duæ vittæ, seu fimbriæ posteriores, sunt Spiritus, & Littera: ad humeros pendent, ut, quod docet Episcopus, opere compleat, *Innoc. III. cap. 60*. Baculus correctionem pastorem docet, ea ratione, quia *Hugo Victorin. dicto cap. 6*.

Per Baculum rectum doceas Episcopo vivere &c. rectè per flexus ferri properes misereri.

Annulus fidei Sacramentum est cum Sponsa, à qua nunquam discedendum est, ex *Stephan. Eduen. de Sac. Altaris cap. 2*. fertur in digito indice manus dextera, quia digitus index salutaris dicitur à *Duranto libr. 2. de rit. capit. 9*. digitus autem significat Spiritum Sanctum, cuius dona Episcopus distribuit in ordinatione Cleri, *Innocent. III. cap. 46*. In Gemma nihil sculptum esse debet, ex *Synodo Mediolan. de sacra suppellectili*, ut Deum ipsum in Annulo veneremur Episcopi.

In Missa vero Pontificali fertur annulus in digito dexterae manus, non autem sinistrae, quod est sponsæ proprium: & item in digito annulari, qui est remotior ab indice; ne indice quasi coronato ab annulo Episcopus uti videatur ad consecrationem Corporis Christi, si, quod sentio, dicere liceat. nam annulus corona manuum dicitur à sapientioribus, & coram Christo digitorum coronam deponere conuenit, seu remotius saltem gestare. vnde & alijs, ut dictum est supra, prohibetur vsus annuli in Missa; tum ad differentiam Episcopi; tum ad humilitatis indicium coram Sanctissimo Sacramento, quod manu tractari debet.

In Manipulo septem discæ: quia portatur in sinistra, præsentem vitam laboriosam repræsentat, *Alcuin. supra*. Repudium mundanæ cogitationis, quia eo tergebatur pituita, *Amalar. supra cap. 24*. Poenitentiam cum fletu, ad tergendas

F animæ

animæ labes, *Gemm. an. 208.* & concordat cum Oratione, quæ dicitur ad Manipulum. Vigilantiam contra accidiam, quia eo tergebantur oculi, *Eduens. cap. 10.* cōtra hostes Claua est, *Gemma d. cap. 82.* Discretionem deuoram, *Biel. lect. 12.* Retributionem futuram bonorum operum, *Rub. lib. 1. cap. 33. ex Psal. 125. venient cum exultatione, portantes manipulos suos.*

Verum clausula sit cum *Iuone Carnot. ferm. cit.* ornamenta hæc, ait. non sunt virtutes, sed virtutum insignia, quibus tamquam scripturis vtētes admonētur, quid debeāt appetere, quid vitare, & ad quem

sua facta dirigere. Prouideat ergo, inquit *Innoc. III. capit. 64.* diligenter Episcopus, & attendat Sacerdos studiose, vt signum sine significato non ferat, vt vestem sine virtute non portet, ne forte similis sit sepulchro. de foris dealbato; intus autem omni pleno spurcitia. quisquis autem sacris indumentis ornatur, & honestis moribus non induitur, quanto venerabilior apparet hominibus, tanto indignior redditur apud Deum. Pontificalem itaque gloriam iam honor nō commendet vestium, sed splendor animarum. *Hæc Innoc.*

De ingressu Sacerdotis ad Altare. II.

1 Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu sinistra Calicem, vt supra præparatum, quem portat eleuatum ante pectus, bursam manu dextera super Calice tenens, & a facta reuerentia Cruci, vel Imagini illi, quæ in Sacristia erit, capite cooperto accedit ad Altare, b Ministro cum Missali, & alijs ad celebrandum necessarijs (nisi ante fuerint præparata) c precedente, superpellicem induto, procedit autem oculis demissis, incesu graui, erecto corpore, si verò contingerit eum transire ante Altare maius, capite cooperto, faciat ad illud reuerentiam. si ante locum Sacramenti, d genuflectat. si ante Altare vbi celebratur Missa, in qua eleuatur, val tunc e ministratur Sacramentum, similiter genuflectat, & detecto capite illud adoret, nec ante surgat, quam Celebrans deposuerit Calicem super Corporale.

2 Facta reuerentia. Hæc vox, quæ hoc loco primum occurrit, Reuerentia, est nomen genericum, quod habet species, idest, inclinationem capitis, vel genuflectionem; poniturque in sequentibus Rubricis iuxta specificam significationem, quæ rei congruit, cui fit reuerentia: quod semel dixisse, sit satis. & hoc loco reuerentia fit capite cooperto, & profunde ex numero seq. inclinato. non enim verbum illud, cooperto, concordat tantum cum sequenti, accedit; sed etiam cum precedentibus, nec inconuenit, cum paulo post idem fieri præscribatur, quando transit Sacerdos ante altare maius, in quo item Crux esse debet, iuxta Rubricam superiorem in prima part. tit. 20. Coopertum vero caput hoc loco significat cum birreto, quare de Regularibus non loquitur

Rubrica, * quos neque decet vti birreto, nisi sint Canonici Regulares.

Prima fit hoc loco de sacris imaginibus mentio; de quibus præclare scripsit Tobias noster de Sacris Templis part. 1. cap. 63.

b Ministro cum Missali. Si Missale tantum gestandum erit, quod magis deceret, illud portet minister ambabus manibus erectum ante pectus, manus apponens angulis inferioribus eiusdem. cæterum sine ministro celebrari non debet: de Fil. presbyter. tit. 17. cap. proposuit, ex Alex. III. sub mortali ex S. Thom. quest. 83. art. 5. ad 12. neque minister femina sit, Azor. lib. 10. cap. 29. vbi fufius, ex cap. inhibendum. de cohabit. Cleric. ex Conc. Magunt. Vnus autem sufficit minister, ex Conc. Nanetten. cap. 30. apud Iuon.

Iuon. 3. part. cap. 70. posset tamen excusare necessitas, vt sine ministro fieret Missa, & Sacerdos responderet sibi, vt ad, *Orate fratres*, & ad, *Kyrie*. Vel prädiceret laico presenti quæ respondere deber; ne populus careat Missa. *Suar. disput. 88. sect. 2.*

c *Præcedente*. Eodem modo incedente, vt mox dicitur de Sacerdote, oculis demissis, & incessu modesto, factis debitis reuerentijs Cruci in Sacristia, altarique maiori simul cum celebrante, a latere sinistro eiusdem paulo post eum.

d *Genuflectat*. Cooperto adhuc capite, ne amota manu dextera cadat aliquid de Calice. Sacramento vero patente in altari, caute se gerat, dum amouet manum dexteram ad detergendum caput, iuxta proximam Rubricam. * neque incedat

2. Cum peruenerit ad Altare, stans ante illius infimum gradum, f caput detegit, birretum ministro porrigit, & Altari, seu Imagini Crucifixi de super posita profunde inclinatur. Si autem in eo sit g Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, genuflectens debitam facit reuerentiam. tunc ascendit ad medium altaris, ibi h ad cornu Evangelij sistit Calicem, extrahit corporale de Bursa, quod i extendit in medio Altaris, & super illud Calicem l Velo coopertum collocat. Bursam autem de cornu Evangelij. Si in Altari paramenta accepit, hoc idem facit, antequam descendat ab Altari, vt Missam inchoet.

f *Caput detegit*. Sanctus Paulus 1. Cor. 11. omnis vir orans velato capite deturpat caput suum. dixerat autem paulo ante, caput viri, Christus. Signum enim est libertatis, sicut in fœminis, & Sacerdotibus Hebræis velatio capitis indicium est seruitutis, & subiectionis. nudo capite, quia non erubescimus, ait Tertull. lib. de Orat. Zacharias itaque Papa cap. nullus de cons. dist. 1. iussit, ne velato capite Sacerdotes adstarent Altari. peccaret autem, si absque iusta causa, & sine dispensatione, tecto capite, etiam pileolo, quis celebraret. Si vero necessitas adsit, & difficile sit petere dispensationem, vel non sæpè accidit, excusatur a peccato. Silu. verbo Missa 1. q. 2. §. 1. sed eo casu secreto celebret, Nauarr. de celebrat. Miss. consil. 7. num. 1. & quamuis ibi concedat idem Nauarr. posse renouari antiquum ritum amictu caput Amictu, qui ante

iccirco longius aperto capite, quod titulo maioris reuerentiæ aliqui faciunt, sed minus caute ob calicem, quæ manu gestant.

e *Ministratur Sacramentum*. Eodem modo fiat, si expositum sit in Altari Sanctissimum Sacramentum; vel si aduertat in Altaribus minoribus adhuc esse post consecrationem Sacramentum. Hoc loco similiter significat quidem genuflectionem vnico genu; sed in eleuatione Hostiæ vsque ad calicis depositionem duobus genibus fit adoratio.

* Si vero transeat ante altare, in quo sit exposita solemniter Reliquia insignis sancti, de quo fit festum ibidem, conuenit, vt apertum caput inclinet illi profunde, in alijs Reliquiarum expositarum casibus habeatur ratio altaris tantum.

Albam assumitur; negat tamen, nisi incommodæ valetudinis gratia, *Ar. sup. cap. 28. quest. 16.*

Verum Sedi Apostolicæ reseruata est hæc facultas concedendi pileoli vsum, tum ex Decreto, quod est Papale, & in Conc. Rom. tum ex praxi Romana. nam sacra Cōgregatio Card. super negotia Episcoporum 2. Ian. 1590. & 17. Ianuarij 1595. concessit, extra Canonem, vsum pileoli Episcopo Fauentino; & respondit Archiepiscopo Vrbinati, eo non posse vti sine licentia Sedis Apost. Idem sensit Sacra Rituum Cong. 31. Ian. 1626. & 24. April. eodem anno, ad Papam scilicet spectare hanc dispensationem.

* Afferunt DD. dispensationem hanc (sine qua nō sufficit iusta causa, vt dicitur in Defectib. tit. 10. nu. 1. si celebrat, inquit, capite cooperto sine dispensatione) fieri posse ab Episcopo; & id dicunt quidem,

F 2 sed

sed nō probant, at canon ille tām Episcopo quam Presbyt. prohibet, ne velato capite assistat altari. An ergo Episcopus, cui fuit prohibitum à Papa, secum ipse, & cū alijs dispensabit? Io. Andr. post Host. in cap. 1. de sup. negl. prel. in 6. dicit notabile verbum (obseruante hoc Sylu. V. Dispensatio q. 13.) vbi Canones, ait, imponunt legem ipsis Episcopis, non dispensat Episcopos, nisi hoc reperiatur concessum, & Romæ vidi pauperes gratis dispensatos à Summo Pontifice. Hinc prædictæ S. Cōgregationes constanter remittunt ad Papam, vt dispenset; & ita respondit rursus S. Rit. Congr. die 26. Febr. & 7. August. 1628. à quibus non decet dissentire Decretis. Vide initio Missalis Recogniti sub Urbano VIII. Decretum hac de re impressum.

g *Tabernaculum.* Hic prima mentio de Tabernaculo immobili SS. Sacramenti, quod appellatū est Pastophoriū à Clem. lib. 8. Cōst. Apost. c. 13. hoc est, Thalamus, ex Hier. c. 40. in Ezech. Ad formam colūbæ fabricabatur illud ætate S. Basilij, ex Amphil. in eius vita, item ex auro, vel argento, ibid. Armariolū ligneum erat apud

3 Si est consecraturus n̄ plures Hostias pro communione faciendā, quæ ob quantitatem super patena manere non possint, locat eas super Corporale ante Calicem, aut in aliquo Calice consecrato, vel o vase mundo p̄ benedictō ponit eas retro post Calicem, & alia patena, seu q̄ palla cooperit.

n *Plures Hostias.* Hoc est particulas, ita dictas infra titulo 10. num. 6. de qua voce vide Baron. Ann. 57. numer. 149. vbi Tertull. de Monogam. capit. 11. eas vocat Bucellas; & S. August. Particulas. Albaspinus tamen explicat Tertullianum in Notis ad eundem, de eleemosynis, quæ pane erogato fiebant.

o *Vase mundo.* Id est, Pixide, infra tit. 10. num. 6. quam vocem vsurpat Sanctus Leo Papa ad Michael. Imper. Ciborium etiam à cibo, quem continet, appellauit, & paruum Ciborium Sanctus Chrysost. hom. 42. in Acta Apostolorum. Turrim vocat, quæ à Diacono gestari poterat fortasse ob formam, Gregor. Turon. lib. 1. de gloria mart. cap. 86. frequen-

terem S. Laur. de quo Durand. libr. 1. cap. 16. * quod autem hic dicitur, genuflectens debitam facit reuerentiam, intellige vnico genu, vt alias diximus.

h *Ad cornu Euangelij sistit.* An cornu nobilius prima vice Calicem excepti? sed re vera hoc fit, quia cornu Epistolæ occupatur à Missali.

i *Extendit in medio Altaris.* Solent multi acu pingere Crucem in Corporali, circa oram, & in medio; & tunc congruit, vt latus illud ad anteriorem partem Altaris referatur. Acta Mediol. Eccles. Osculantur autem eadem Crucem osculaturi Altare, quod nec approbo, nec reprobo. certe conuenit, vt ora corporalis orā Altaris tēgat, vt manus intra Corporale post consecrationem cōtineantur cōmodius.

l *Velo coopertum.* In anteriori parte lateat totus Calix, quousque reuelato Calice, reuelentur propria passionis Christi mysteria, vt dicemus, cum de Offertorio habet igitur mysterium velatus Calix.

m *In Altari paramenta.* Ex tolerantia hoc dicitur, deficiente Sacristia, & eo casu fiat, quod supra diximus tit. 1.

tius Pixidem Symmachus Papa in libro Pontificali. Arca illustrationis Dei dicta est ab Hesychio, apud Buleng. libr. 2. cap. 18.

p *Benedictō.* Burchardus, ait consecrato. latē tamen sumitur hic consecratio pro simplici benedictione, quæ habetur in Ordine Romano sine vnctione. decet enim Pixidem benedici saltem, vt Corporale: & ab eo benedici potest, à quo & Corporale.

Nec est necesse quod sit eiusdem materiæ, cuius est Calix, vel Patena; quia nullum ius de hac re, Suarez tertia par. disputat. 81. sectione 7. qui monet, in vase inferioris materiæ, carente etiam auro lito, includendum esse aliud vas lineum

lineum simile Corporali, ob reuerentiam tanti Sacramenti, sed melius est linire auro vas interius ad dignoscenda, & colligenda fragmenta; & experientia teste, amylum, quo linū illud imbutur, ge-

nerare solet animalia quædam minuta in Pixide.

¶ *Palla cooperit.* Si Pixis proprium habet operculum, eodem tegatur.

- 4 Collocato Calice in Altari accedit ad cornu Epistolæ, Missale super cussino aperit, reperit Missam, & signacula suis locis accommodat. Deinde rediens ad medium Altaris, facta primum & Cruci reuerentia, & vertens se à cornu Epistolæ, descendit post infimum gradum Altaris, ut ibi faciat Confessionem.

Apertio libri ad Sacerdotem spectat, qui repræsentat Agnum aperiens librum, *Apocal. 5. ex Innoc. III. lib. 2. cap. 3. & Cruci reuerentia.* Cum capitis inclinatione, quod in sequentibus obserua; & sit semper profunda, ut supra, num. 2. dictum est.

* Multi addunt similem cruci reuerentiam collocato calice in Altari, antequam accedat ad librum aperiendum, qui ritus placet, ut valde prius, & habetur in libello de Cæremon. Missæ edito Romæ 1628.

eo quia fit post actionem circa calicem, quæ moram habet.

¶ *Vertens se à cornu Epistolæ.* Sensus horum verborum est iuxta motum naturalem, qui clarius describitur *infra tit. 5. num. 1.* cum celebrans dicturus est; *Dominus vobiscum;* & militat in utroque casu eadē ratio motus à dextera Sacerdotis, quæ est sinistrum latus Altaris.

¶ *Post infimum gradum.* Non supra gradus, sed in plano Cappellæ, ad humilitatem coram Deo magis indicandam.

- 5 In Missa solemniori in Missale apertum super Altare, calix vero, & x alia necessaria præparentur y in Credentia cooperta linteo, antequam Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem procedit cum Diacono, & Subdiacono, qui capite cooperto, simul cum eo tenent manus iunctas ante pectus, a Acolythi vero ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quæ deinde b collocantur super Credentia: & cum peruenit ante infimum gradum Altaris, ibi medius inter Diaconum a dextris, & Subdiaconum à sinistris, c antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (ut infra) Confessionem.

Ritus, & Cæremoniæ in Missa solemniori seruandæ parcius in Rubricis Missalis sunt descriptæ; tum quia de his in Cæremon. Episcoporum paulo ante Missalis recognitionem actū erat satis; tum quia minutiora persequi nō videbatur in Missali peropportunitatem. quare, ne quid in his nostris Commentarijs Sacrorum Rituum studiosiores desiderent, addam suis locis non pauca, immo plurima, quæ in Congregatione habita super Missalis recognitione, sub Clem. VIII. me quoque præsentē, declarata fuerunt, adnotata iam magna ex parte in Cæremoniali Cōgregat. nostræ, multo cum labore nostro, & iussu Capituli Generalis nostri, eius Gauant. Rubr. Miss.

demque auctoritate approbato, & edito, & locupletius Anno 1637.

Illud autem primum admonebo, Missam solemnem, de qua hic loquimur, dici in Rubric. Principalem, & Conuentualem. Publicam vocat *Ordo Romanus*, titulo de dedicat. *Eccles. & Concil. Vassens. 1. capit. 2.* Canonicam *Sanctus Gregorius in libr. Capitulari capit. 45.* Generalem *Microlog. capit. 45.* tum eam fuisse antiquiorem priuata, ut ex *Dion. de Eccles. Hier. colligitur*, & *Clemente in Constit. Apostolicis.* nam Baron. *Ann. tantum 418* Missæ priuatę nouit originē.

Ea vero est solemnior hoc loco, quæ in festis solemnioribus cantatur; in

qua nihil omittitur, quod ad solemnitate indicandam spectat. nam in profectis cantantur quidem Missæ cum Ministris; sed aliquando absque incensatione Altaris, & Chori, sine credentia, sine osculo pacis: quæ tolerantur potius, quam conceduntur in Collegiatis (aiunt) ut inter festa & profecta appareat differentia. quo casu Subdiaconus portat Calicem, Diaconus librum de Sacristia ad Altare. Hic, deposito, & aperto libro, descendit ad celebrantem, cum quo Confessionem facit; & interim Subdiaconus, explicato corporali, collocat Calicem in medio Altaris; quod etiam innuitur *infra tit. 7. num. 9. initio*; eodemque modo, finita Missa, reuertuntur in Sacristiam. toleranda hæc sunt potius, quam concedenda, & de his non scribimus, quæ minus approbamus.

u *Missale apertum super Altare*. Per Cæremoniariū, aut Sacristam poni debet, antequam celebrans incipiat Confessionem, si minus illud, antequam veniat ad Altare, collocatum fuerit: quia etiam in Missa priuata aperitur Missale ante Confessionem.

x *Aliæ necessaria*. Nimirum Missale vnum, seu duo, pro Epistola, & Euangelio cantandis. Velum longum pro Subdiacono, Pelliculam cum viceolis & manutergio, Calix cum Purificatorio, Hostia in Patena, Palla, Velo, Bursa cum Corporali. Calix autem erit in medio Credentia: cætera hinc inde.

y *In credentia cooperta linteo*. Erit hæc brevis, demissa, simplex, à latere Epistolæ, sine gradibus, sine Cruce, vel imaginibus, cooperta linteo usque ad terram, unde quaque pendente, *Cæremon. Episcop. libro 1. cap. 12.*

z *Procedit cum Diacono, &c.* Antequam exeant de Sacristia, celebrans imponat, capite aperto, incensum in Thuribulum, ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario Thuribulum, cum benedictione, eo modo prorsus qui describitur *infra tit. 4. num. 4.* & nos ibidem exponemus. Thuriferarius autem portans Thuribulum manu dextera, in annulum quidem maiorem pollice immisso, annulum ve-

rò catenæ mediæ, siue operculi, annulari digito sustentans, & nauiculam, illius scilicet pedum, sinistra manu tenens ita, ut pars, quæ aperitur; à parte exteriori sit, non pectus respiciat, præcedit ante omnes, sicut in sacris processionibus: Diaconus, & Subdiaconus, de quibus hic, procedunt capite cooperto, vnus post alium, *Hugo Victorin. de offic. Eccles. libro 2. cap. 14.* Pares autem cum celebrante, si hic pluuiæ sit indutus pro asperzione aquæ benedictæ: *Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 30. & 31.*

a *Acolythi, &c.* Latine Ceroferarii, quorum ordo apud Baron. idem est, ac Acolythorum *Anno 58. num. 70.* qui sint pares statura, ut equalia in motu sint candelabra. Ferant autem eadem illi, ita ut, qui à parte dextera incedit, apponat dextram nodo candelabri medio, sinistram pedi eiusdem: & qui à sinistra incedit, è conuerso sinistram nodo, dextram pedi. Si adsit Cæremoniarius, procedit solus post Acolythos, *Cæremon. Episc. lib. 2. cap. 3. in casu simili.*

b *Collocantur super credentia*. ante Confessionem, *Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* & collocantur accensæ in cornibus mensæ anterioribus, ad differentiam candelaborum, quæ collocantur in Altari, & ut vsui præsto sint Acolythi.

Birreta celebrantis (qui dat Diacono suum) & ministrorum deponuntur à Cæremoniario extra credentiam super aliquod scamnum, puta, ubi sunt fessuri, vel in alio loco decenti.

c *Antequam ascendat*. Genuflectit, si in Altari est Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, vel si non est, caput profunde inclinatur Cruci, antequam incipiat Confessionem. Ministri vero omnes, etiam Cruci, quæ in altari est, genuflectunt in tota Missa, *ut in tit. 4. num. 7. expresse habetur*. Simile quid habes in Absolutione post Missam Defunctorum, in qua Diaconus genuflectit Cruci, quam portat Subdiaconus; ergo genuflectunt Cruci inferiores Ministri ad differentiam celebrantis. ad Confessionem autem genuflectunt.

nusflectunt Acolythi, & Thuriferarius prope Credentiam. Cæremoniarius, si adest, genuflectit ubi vult à latere commodiori ad functionem suam, cui neque stanti assignari potest certus locus in presbyterio; ut plurimum stabit à cornu Epistolæ.

Porro processio ante Missam antiqua est, & habetur in *Ordine Romano* cum Acolythis candelabra, & incensum portantibus, cuius mysteria, sicut & sequen-

tium rituum, vno in loco collecta post finem Missæ totius indicabimus. vna cum Mysterijs Missæ priuata.

* Si in hac processione contingat transire ante altare Sanctiss. Sacram. fiat, ut supra, in Missa priuata; sed celebrans semper detegat caput, quia non gestat Calicem; & genuflectat medius inter ministris, qui & eadem cum eo præstare debent.

6 In Missa Pontificali omnia seruentur, ut in Cæremoniali ordinatur: cuius ordinem Episcopus nunquam prætermittat, quandocumque cum Diacono, & Subdiacono paratis celebrat.

De Missa Pontificali nihil habet amplius Pontificale modernum post editio-

nem Cæremonialis Episcoporum, in quo tradita est integra Pontificalis Missa.

De principio Missæ, & Confessione facienda. III.

1 Sacerdos cum primum descenderit d sub infimum gradum Altaris, conuertit se ad ipsum Altare, ubi stans in medio, e iunctis manibus ante pectus, extensis & iunctis pariter digitis, & f pollice dextro super sinistram posito in modum Crucis, (quod semper seruatur quando iunguntur manus, præterquam post consecrationem) detecto capite, facta prius Cruci, vel Altari profunda reuerentia, vel, si in eo sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti, facta genuflexione, erectus incipit Missam.

d Sub infimum gradum. Clarior loquendi modus, & habetur num. 4. ante infimum gradum.

e Iunctis manibus. meminit Nicol. Roman. Pontif. ad cons. Bulgarorum rescribens, de constrictis ante pectus manibus in oratione; & ait, fieri humilitatis gratia, quia in Euangelio (Matth. 22. ligatis manibus) reprobis manus ligari reperiuntur. quasi dicat orans: Domine, ne ligari manus præcipias, quia ecce iam eas ligavi, & ecce in flagella para-

tus sum. Hæc ille. Item iunctio manuum deuotionem significat. Durand. lib. 4. cap. 7. supplices etiam manus indicant, supplicio destinatas esse.

f Pollice dextro super sinistram posito in modum Crucis. ita Burchardus. Quædrat iunctioni manuum secundum prædicta. Nam forma hæc, & signum Crucis excirât ad humilitatem, & deuotionem; & videtur hoc ritu quasi formari nodus vinculi manuum, de quo paulo ante.

2 Si celebraturus sit coram Summo Pontifice, sistit se ante infimum gradum Altaris g à cornu Euangelij ante ipsum Pontificem, ubi genuflexus expectat. h accepta benedictione erigit se, & stans aliquantum versus ad Altare, incipit Missam. Si autem sit i coram Cardinale, Legato Sedis Apostolicæ, aut Patriarcha, l Archiepiscopo, & Episcopo in eorum residentijs, vel loco iurisdictionis stans ante infimum gradum à cornu Euangelij, ut supra expectat; dato signo, facit profundam reuerentiam Prælati, & versus ad Altare incipit Missam.

F 4 g A cor-

g *A cornu Evangelij*. Eo quia Summus Pontifex occupare debet locum medium ante Altare, utpote nobiliorem. idē locus debetur & alijs Prælati. Minister autem erit in cornu Epistolæ. Si vero locus nō capiat Prælatum in medio, nihilominus celebrans prædicto in cornu Missam incipiat.

h *Accepta benedictione*. A Papa petit, celebrans benedictionem, non ab alijs inferioribus Papæ, quibus profunde tantum inclinatur caput, quia vestibus paratus est Sacerdotalibus: illi vero etiam genuflectit tanquam summo Sacerdoti.

i *Coram Cardinale*. addit Burchard. in loco sui Tituli, seu Cardinalatus. sed vere ubique terrarum Cardd. aliquam iurisdictionem habent, & summam in toto Orbe præminentiam: ex *Ceremon. Episcop. lib. 1. cap. 4.* tanquam Consiliarij Papæ. unde & ubique Mozettam, seu Birrum lacernum induunt, indicium iurisdictionis; & est (colore rubeo excepto) vestis Episcopalis, apud Baron. de Sancto Cypriano Ann. 261. Plura de Birro Ga-

bril Pernottus in *Histor. Tripartita Can. Reg. lib. 1. cap. 23.*

l *Archiepiscopo*. In tota eiusdem Provincia; in qua idcirco & ipse Mozettam induit.

m *In eorum residentijs*. Episcopis datur hic honor Ecclesijs etiam Regulariū, & exemptis intra suas dioceses, in quibusvſu habent Rocchetti nudi, & Mozettæ, quæ sunt plenariæ iurisdictionis indicia.

Docet *Micro. cap. 22.* Sacerdotem sacrificaturum debere se inclinare Episcopo pro licentia celebrandi: idest, si proprius est Episcopus.

* Cum alijs Principibus, & Prælati debet Sacerdos ita se gerere, ut eos quidem honoret, sed parcius, quam prænotatos in Rubrica, puta, antequam accedat ad altaris gradus, calicem tenens manibus, ut supra, sese illis inclinet, capite tecto, profunde, & profundius pro dignitate personarum. idem præstare poterit in fine Missæ recedens ab altaris gradibus, dum adhuc est in plano capellæ.

3 Si autem solemniter celebrat coram Summo Pontifice, aut alio ex Prælati prædictis in Ecclesijs eorum iurisdictionis, stans à sinistris Prælati, facit cum eo Confessionem, & alia servat, ut in Ceremoniali ordinatur.

4 Stans igitur celebrans n ante infimum gradum Altaris, ut supra, producit manu dextera à fronte ad pectus o signum Crucis, dicit intelligibili voce, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Et postquam id dixerit, non debet advertere quemcumque in alio Altari celebrantem, etiamsi Sacramentum eleuet, sed continue proficui Missam suam usque ad finem. Quod item observatur in Missa solemnī, & simul p etiam à ministris.

n Ante infimum gradum. Idest, in plano Capellæ.

o Signum Crucis. Ante omnem actum manus pingat Crucem, s. Hieron. epist. 22. ad Eustoch. cap. 16. & manus dextera, ex Iustino Martyre ab Orthod. Resp. ad quæst. 118. & manus plena, hoc est, quinque digitis, ad quinque vulnera Christi significanda, Duran. lib. 2. cap. 46. sed tribus digitis signum Crucis exprimendum esse, quia sub invocatione Trinitatis imprimatur, aiebat Innoc. III. lib. 2. cap. 45. & memorat Leo IV. epist. ad Episcopos: ita, ut manus à superiori descēdat in inferius, & à dextera transeat ad sinistram, quia

Christus de Cælo descendit in terrā, & à Iudæis transiit ad Gentiles. Quidam tamen, subdit ille, à sinistra producant in dextram (quos nos hodie præstamus) quia de miseria transire debemus ad gloriam, sicut & Christus de morte transiit ad vitam. Hæc Innoc. ubi etiam habes invocationem Trinitatis. In nomine Patris, &c.

p Etiam à Ministris. Intellige de Ministris paratis, non de inferioribus, sed expediret Missas priuatas facere procul ab Altari, ubi Missa fit solemnī, vel omittere pulsationem campanulæ ad elevationem iudicio prudentis Sacristæ.

5 Cum

5 Cum seipsum signat, semper sinistram qponit infra pectus: in alijs benedictionibus cum est ad Altare, & benedicit oblata, vel aliquid, ponit eam super Altare, nisi aliter notetur. Seipsum benedicens, vertit ad se palmam manus dextra, & omnibus illius digitis iunctis, & extensis, à fronte ad pectus, & ab humero sinistro ad dexterum, signum Crucis format. Si vero alios, vel rem aliquam benedicit, paruum digitum vertit ei, cui benedicit, ac benedicendo, totam manum dextram extendit omnibus illius digitis pariter iunctis, & extensis: quod in omni benedictione observatur.

Eadem omnia Burchardus.

q Ponit infra pectus. Ita vt sinistra manus sit extra terminos Crucis à dextra impressæ; sed tamē supra Cingulum eam ponat. Reliqua patent, & habentur apud Innocent. III. citato loco. Cur autem benedicens alijs rebus in Altari, ponat fini-

stram super Altare, causam dabimus infra tit. 7. num. 5. nam in utroque hoc casu non decet sinistram manū suspensam, quasi in aere teneri; sed deponi debet, vt quiescat cum proportionem tamen ad terminum, ad quem mouetur dextra: & hæc docent Rubricæ.

6 Postquam dixerit, In nomine Patris, &c. vt supra, iungens iterum manus ante pectus pronunciat clara voce, Antiphonam, & Introibo ad Altare Dei. Minister vero retro post eum ad sinistram genuflexus (& in Missa solemni Ministri hinc inde stantes prosequuntur) Ad Deum qui latificat iuventutem meam. Deinde Sacerdos eodem modo stans incipit, & prosequitur cum Ministro, vel Ministris, alternatim Psalmum: Iudica me, vsque ad finem, cum Gloria Patri. Quo finito, repetit Antiphonam, Introibo, cum Ministris, vt supra. Qui Psalmus nunquam prætermittitur, nisi in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore, uà Dominica Passionis in exclusiue, vsque ad Sabbatū Sanctum exclusiue: in quibus semel tantum dicta Antiphona, Introibo, cum Ministris, vt supra, Sacerdos statim subiungit. V. Adiutorium nostrum, &c. vt infra. cum in fine Psalmi dicit, Gloria Patri, &c. caput Cruci inclinatur.

r Introibo ad Altare Dei. Habet Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 2. & docet solitum dici Microl. cap. 23.

s Iudica me Deus, &c. Habet Microl. ibidem. & ex decreto Cælestini dici asserit Duran. libro 4. cum Platina, qui Martinum Cassinatem citat.

t Nunquam prætermittitur, nisi &c. Quoniam in Missis Defunctorum, & de Passionis tempore, abstinemus à Versu lætitiæ, Gloria Patri, & Filio, quo Psalmus, Iudica, cōcludi debet; ideo Psalmus totus omittitur, præterquam quod lætitiæ

quoque Psalmus est, dum dicitur contra tristitiam: Quare tristis est anima mea? at in his casibus non est fuganda tristitia.

u A Dominica Passionis. Docent aliqui recentiores Hispani, hanc Rubricam seruandam esse quoque in Missis votiuis de Cruce & Passione, tempore passionis; & alteram item, de qua infra, ad Lauabo, vt non dicatur, Gloria; sed vere dispar est ratio. nam hæc votiuæ sunt, hoc est, non concordant cum officio de tempore: tum Missa de Cruce discordat etiam in colore paramentorum à tempore passionis.

1 Repetita Antiphona, Introibo, dextera manu produciens signum Crucis à fronte ad pectus dicit. V. Adiutorium nostrum in nomine Domini. R. Qui fecit Cælum, & Terram. Deinde Altari se profunde inclinans, iunctis manibus dicit, x Confiteor, vt in Ordine Missæ, & prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec à Ministro, vel Ministris, dictum sit, Misereatur. Cum incipitur à Ministris, Confiteor, se erigit, cum dicit, y mea culpa, ter pectus dextera manu percutit, sinistra infra pectus posita.

x Con-

x *Confiteor Deo*. Liturgia S. Iacobi à Confessione incipit *Hor. li. 10. c. 36. q. 1.* Damasum autem auctorem facit, quod apud Romanos sit in usu, *Radulph. prop. 23.* Pontianum *Berno de offic. Miss. capit. 25.* & recte solet esse iustus in principio accusator sui. *Prouerb. 18.* meminit *Aug.* Confessionis huius *ser. 48. de tempore*. Neque addas arbitrio tuo in Confessione hac Patroni nomen, aut alterius Sancti; quia Pius V. hoc expresse concessit Ecclesijs Hispaniarum. ergo non sine Papę licetia fieri debet additio. *Bulla Pij V. y Mea culpa, ter pectus &c.* Percutimus pectus exemplo Publicani *Luc. 18.* quasi peccata intus inclusa contestant, *ex Cypr. libr. de Orat. Dom.* vel, ac si cogitationes velimus à corde pellere, *ex Hier. in vita Hilarionis*; vel quia tun- sio pectoris est contritio cordis, *ex Au-*

gust. enarrat. 2. in Psalm 31. vel *ex Nicol. I. c. 54. ad Bulgar.* signamus, quod in nobis ferimus, antequam Deus feriat: vel flagellis & percussionibus nos dignos fa- temur, *ex Euthymio*; vel mundari cor optamus, & euacuari foridibus, *ex Hier. contra Luciferianos*: vel, vt excitemus cor nostrum, ait *Theophylac.* vel ad placan- dum iudicem ultionem de nobis sumi- mus, *ex Chrysost. homil. 41. ad Pop.* vel, vt castigemus carnem nostram, qua Deum offendimus, *ex Aug. in Psal. 146.* Ab A- postolis ortū habet hic ritus, *ex Nauarr. de Hor. canon cap 4* inclinationis autem ante Altare, quæ fit in Confessione ante- quam ascendatur, meminit *Cypr. ep. 64.* Tūtionis quæ pectoris hoc loco ad Con- fessionem, *August. sermone 48. de tempo- re supra citato.*

- 8 Si est coram Pontifice, Cardinali, Legato Sedis Apostolicę, vel Patriarcha, Archie- piscopo, & Episcopo in eorum provincia, ciuitate, vel diocesi constitutis, ubi dicit, vo- bis fratres, dicat, tibi pater, similiter, in fine, ubi dicit, vos fratres, dicat, te pater: quod dicens Summo Pontifici genuflectit, alijs Prælatis profunde se inclinat.
- 9 Cum minister, & qui intersunt (etiam si ibi fuerit Summus Pontifex) respondent, Con- fiteor, dicunt, tibi pater, & te pater, aliquantum conuersi ad Celebrantem.

Vide hoc loco dignitatem Sacerdotis, cui coram Papa dicitur a circumstanti- bus, tibi Pater, & te Pater.

Quid dicendum, si plures adessent Car- dinales, seu Prælati æquales? sicuti nemo

eorum osculatur Euangelium; ita non vi- detur dicendum: *Vobis Patres: & Vos Patres:* sed tamen vsus obtinuit, vt in nu- mero plurali hæc dicantur.

- 10 Facta à circumstantibus Confessione: Celebrans stans respondet, & *Misereatur ve- stri, &c.* Deinde producens manu dextra à fronte ad pectus signum Crucis, dicit, *Indulgentiam, &c.* (& si est Episcopus, a accipit Manipulum, osculando illum in me- dio.) Et stans inclinatus iunctis manibus prosequitur, *Deus tu conuersus, & quæ se- quuntur in Ordine Missę clara voce usque ad Orationem, b Aufer à nobis, &c. & cum dicit, Oremus. c extendit & iungit manus.*

z *Misereatur, &c.* Habet *Microlog. loco citato, & item: Indulgentiam.* Ad: *Mi- sereatur:* Ministri adhuc inclinati manēt, sicut ad: *Confiteor:* stant autem ad: *Indul- gentiam.*

a Accipit Manipulum. vide supra, quæ diximus tit. I. nu. 4. de Manipulo Episcopi pag. 83.

b Aufer à nobis. Habetur hæc Oratio in

Ordine Romano, post Litánias in benedi- ctione Ecclesię. quis huc trāstulerit, igno- ratur.

c Extendit, & iungit manus. Extensio- ne manuum quasi colligit Sacerdos astan- tium corda; iunctione quasi cogit eadem in vnum ad Orationem: vnde & clara voce dicit, *Oremus.* ita *Melchior Huclaz- mus de Cærem. Missa.*

11 Et

11 *Ettunc, si coram Summo Pontifice, aut alijs Prælatiſ, vt ſupra, celebret, facta Summo Pontifici genuſtectione, alijs Prælatiſ profunda reuerentia, accedit ad medium Altariſ ante inſimum gradum, & ibi incipit ſecreto, Aufer à nobiſ, vt in Ordine Miſſæ.*

In Miſſa ſolemni miniſtri inclinēt, percutiant ſibi pectus, vt ſupra; ſed ad, *Oremus*. non diducant manuſ, quod ſolituſ eſt Sacerdotiſ inuitantiſ: iſdem manuſ ſemper iunctaſ teneant à principio Confeſſionis uſque ad finem. Signa quoque Cruciſ ſibi adhibeant, quod etiam in tota Miſſa obſeruent, excepto Subdiacono, dum patenam tenet.

ſionis uſque ad finem. Signa quoque Cruciſ ſibi adhibeant, quod etiam in tota Miſſa obſeruent, excepto Subdiacono, dum patenam tenet.

De Introitu, Kyrie eleison, & Gloria in excelsis. IV.

1 *D*um dicit, *Aufer à nobiſ, &c.* Celebrans iunctiſ manuſ aſcendit ad medium Altariſ, & ibi inclinatuſ, manuſque item iunctiſ ſuper eo poſitiſ, & ita vt digiti parui dumtaxat frontem, ſeu medium anterioriſ partiſ tabula, ſeu menſe Altariſ tangant, reſiduo manuum inter Altare & ſe retento, pollice dextro ſuper ſiniſtrum in modum Cruciſ poſito (omnia quæ ſemper obſeruantur, cum manuſ iunctæ ſuper Altare ponuntur) ſecreto dicit, *Oramus te Domine, &c.* & cum dicit, *Quorum reliquiæ hic ſunt, &* osculatur Altare in medio, & manuſ extenſiſ equaliter hinc inde ſuper eo poſitiſ: quod ſemper ſeruatur, quando osculatur Altare: ſed poſt conſecrationem polliceſ ab indicibuſ non diſiunguntur. In omni etiam deoſculatione ſuæ Altariſ, ſue libri, ſue alteriſ rei, non producit ſignum Cruciſ pollice vel manu ſuper id, quod oſculandum eſt.

d *Oſculatur Altare.* meminit Iuſtin. in ſin. Apol. 2. oſculi Altariſ inter orandum, in ſignum venerationiſ. hoc autem loco fit. ex Innoc. III. libr. 2. cap. 15. & ſicut Altare Chriſtum designat, ita Sacerdoſ meminſſe debet deſiderij & amoris ſponſæ: *Oſculetur me oſculo oriſ ſui.* ibid. eſt etiam oſculum ſignum reuerentiæ, unde Eſther oſculabatur apicem virgæ Regiſ. Caueat ergo, ne audiat celebrantiſ vocem illam: *oſculo filium hominiſ tradiſ?* Durant. libr. 2. c. 57. caueat item, ne oſculetur à latere Altariſ, ſed in medio Altariſ illud idem oſculetur, ubi ſunt Reliquiæ Sanctorum.

Monet Hier. Cantonuſ in Ordinar. diuin. Offic. quòd, ubi non ſunt Reliquiæ Sanctorum, ex diſpenſatione Apoſtolica, in Altari, ommitti debent verba: *Quorum*

Reliquiæ hic ſunt: eoque caſu oſculum Altariſ fieri debet ad ea: *indulgere digneriſ: & bene monet.*

e *Manibuſ extenſiſ, &c.* Hæc Duran. libr. 4. cap. 39. quia inquit, ſi renuit operari, amor non eſt, ſecundum Gregoriuſ; & quia omnium temporalium curam deponere debet, qui tato ſacrificio operam dat, Idem. vel ad pacem indicandam à Chriſto utrique populo nunciatam, qui ſignificatur in utroque latere Altariſ, E. duenſ. cap. 12. Iunctio item manuum ad anteriorem & ſuperiorem Altariſ partem, ſignificat Chriſtum feciſſe utraque vnum, Scotia libr. 3. cap. 12.

f *Non producit ſignum Cruciſ.* Quia Altare, vel Ara eſt coſecrata, liber etiam, & aliæ reſ alijs de cauſiſ ſanctificatæ.

2 *Oſculata Altari accedit g ad cornu eiſ ſiniſtrum, id eſt, Epitoſta: ubi ſtans verſuſ Altare, & producentiſ à fronte ad pectus h ſignum Cruciſ, incipit intelligibili voce, Introituſ miſſæ, & proſequitur iunctiſ manuſ. Cum dicit, Gloria Patri, tenent iunctaſ manuſ, i caput inclinat verſuſ Crucem. Cum repetit Introituſ, non ſignat ſe, vt priuſ: & eo repetito, iunctiſ manuſ ante pectus accedit ad medium*

dium Altaris, ubi stans versus illud similiter manibus iunctis, dicit eadem voce ter Kyrie eleison, ter Christe eleison, & iterum ter Kyrie eleison, alternatim cum ministro. Si minister, vel qui intersunt, Celebranti non respondeant, ipse solus novies dicit.

g Ad cornu eius sinistrum. appellat Iuo Carnot. sermon. de conven. novi, & veter. sacrificij, Epistolæ latus, dexteram partem Altaris, & significare dicit Israelitas, qui erant à dextris Dei; sed quod est sinistrum, sibi est dexterum, respectu dextræ celebrantis. Idem habet Innoc. III. lib. 2. cap. 22.

h Signum Crucis, &c. Burchard. & hic præcise Missa incipit; quare convenit, ut signum Crucis faciat Sacerdos.

3 Dicto ultimo Kyrie eleison, Sacerdos stans in medio Altaris, & n manus extendens, eleuansque usque ad humeros, (quod in omni manuum elevatione observatur) voce prædicta incipit, si dicendum sit. Gloria in excelsis. Cum dicit, Deo, iungens, manus, o caput Cruci inclinatur: quo erecto, stans iunctis manibus ante pectus, prosequitur usque ad finem. Cum dicit Adoramus te, Gratias agimus tibi, & Iesu Christe, Suscipe deprecationem nostram, & iterum, Iesu Christe, caput Cruci inclinatur. Cum dicit in fine, Cum sancto Spiritu, seipsum p a fronte ad pectus signat, interim absolvens, In gloria Dei Patris, Amen.

m In medio Altaris. Quia mediator Christus est, quem representat Sacerdos dist. 10. Quoniam, & quia Angeli media nocte Natiuitatis Christi in medio Pastorum hunc Hymnum cecinerunt. Durand. lib. 5. cap. 13.

n Manus extendens, &c. Ad decentiam motus hic terminus manuum præscribitur usque ad humeros, non ad mysterium; & eleuatio earum designat quod cælestia diligimus, ex Orig. Homil. 11. in cap. 17. Exodi. Extensio vero vim affectiuam orantis, ex Basil. in cap. 1. Isaia.

De Gloria in Excelsis, vide supra tit. 8. nu. 3. pag. 18.

o Caput Cruci inclinatur. In sex locis caput inclinamus in hoc Hymno: & ratio est summæ reuerentiæ; ideoque caput in-

De Introitu, & eius partibus egimus sup part. 1. tit. 8. nu. 1. pag. 16.

i Caput inclinatur. Cum Trinitati datur gloria, Crucifixo reuerentiā exhibemus, in quo tota Trinitas ob unitatem essentia cum Verbo reperitur esse: & eo casu satis est conuertere caput ad crucem, non personam; quod in sequentibus nota.

l Kyrie eleison supra tit. 8. num. 2. pagina 17.

clinatur Cruci, quæ est in medio. Caput Deo inclinatur, ait Burchard. at Deus in Altari est in Cruce, ergo Cruci inclinamus, ut docet Chrysostomus in Liturgia.

* Monet Io. Baptista Constantinus in Monit. ad curatos, genuflectendum esse ad verbum, adoramus, & in Symbolo ad Verbum, adoratur; si nimirum ibi est Sacramentum, sed gratis dicit, & nullo auctore.

p A fronte ad pectus signatur. Hoc est, signo Crucis. sicut etiam in fine Symboli; quia Hymnus Angelicus. & Symbolum, sunt de verbis Euangelij, quod Crucem, continet, Beeth. c. 50. at sinistram infra pectus pone, ut supra; & iunge manus in verbo: Amen: in fine.

4 In Missa solemnī Sacerdos facta confessione q ascendit cum ministris ad medium Altaris: ubi dicto, Oramus te Domine, & osculato Altari ponit incensum in Thuribulum, & ministrante Diacono naviculam, & u Thuriferario Thuribulum. Diaconus parum inclinatus versus Celebrantem dicit: Benedicite pater reuerende, & x osculatur cochlear, & manum Celebrantis, ante & post. Celebrans y ter

y ter incensum ponit in Thuribulum dicens interim : Ab illo benedicaris ; & de-
posito cochleari , produens manu dextera signum Crucis super thus in Thuribu-
lo , illud z benedicit . Postea Diaconus a dimissa nauicula , accipit Thuribulum ,
& dat Celebranti , osculata prius catenularum summitate , & manu illius dexte-
ra . Qui facta Cruci profunda reuerentia , eam ter incensat nihil dicens : & facta
iterum Cruci reuerentia , b incensat Altare ter ducens Thuribulum aequali di-
stantia , c prout distribuuntur candelabra a medio eius vsque ad cornu Epistola :
vbi demissa manu , thurificat illius postremam partem inferiorem , d mox supe-
riorem , bis ducto Thuribulo ; & conuersus ad Altare , eleuans manum incensat
eius planitiem , seu mensam in parte anteriori , ter ducens Thuribulum vsque
ad medium , vbi facta Cruci reuerentia , procedendo thurificat aliud latus Alta-
ris triplici ductu vsque ad cornu Euangelii , & pariter incensata inferiori & superio-
ri parte ipsius cornu Euangelij duplici ductu , adhuc stans ibidem , eleuans Thuri-
bulum ter incensat superiorem tabula partem versus medium Altaris , ut fecit in cor-
nu Epistola : deinde manu aliquantulum demissa , incensat anteriorem eius partem .
seu frontem ter ducens Thuribulum dum procedit a cornu Euangelij vsque ad me-
dium Altaris , & facta Cruci reuerentia , incensat similiter triplici ductu reliquam
partem anteriorem vsque ad cornu Epistola : vbi reddito Thuribulo ipsi Diacono , ab
eo ipse solus incensatur .

q Ascendit cum Ministris . Diaconus sinistra manu , Subdiaconus dextera Al-
bam & vestem anteriorem celebrantis paululum eleuant , dum ille ascendit .

r Osculato Altari . Ministri non oscu-
lantur , neque tangunt Altare , sed suo
quisque loco genuflectit , & statim surgit .
quod semper obseruent .

s Incensum in Thuribulum . Hic pri-
mum Thuribuli nomen habetur . Thy-
miamaterium appellat Ambros. lib. 4. de
Sacerd. cap. 1. Thymia significat incen-
sum . Canon. 3. Apost. meminit , & Damas.
in vita Soteris , & Siluestri : vsumque ad
nos ab Hebraeis manasse docet Bellar. lib.
2. de Missa cap. 15. Sed nota , si quicquam
aliud misceatur cum incenso , maior qua-
ritas semper esse debet incensi , vt dicitur
in Ceremon. Episc. lib. 1. cap. 23. vt incen-
sum dici queat . Thuribulum autem signi-
ficat Christum , igne Spiritus sancti ple-
num , & odore bono , Amalar. lib. 3. capi-
tul. 5. & 18. Tres Catenulae tres denotant
Vniones in Christo , quibus diuinitas &
humanitas iunguntur , scilicet vnionem
carnis ad animam , diuinitatis ad carnem ,
& eiusdem ad animam : quarta Catenula
deitatis ad compositum . Innoc. III. lib. 2.
cap. 17.

t Ministrante Diacono Nauiculā . Da-

tur illi nauicula aperta sine osculis a Thu-
riferario . Nauicula vero dicitur , quia for-
mā Nauis refert . Acerra dicta est a Ter-
tulliano Apolog. aduersus Gentiles cap. 9.

Subdiaconus in hoc casu stat a sinistris
celebrantis .

u Thuriferario Thuribulum . hoc est ,
sustentante Thuriferario annulum maio-
rem manu sinistra , & eleuato altero an-
nulo operculi manu dextera , eademque
manu complectente catenulas circa me-
dium earum inter operculum & Thuri-
bulum , flexoque quasi genu dextero , of-
ferente Thuribulum aequaliter eleuatum
ad nauiculæ altitudinem celebranti .

x Osculatur cochlear , & manum . O-
sculum rei quæ porrigitur fit ad fidem ,
& dicitur osculum fidei . Osculum vero
manus est ad venerationem , ait Hieron.
in Rufinum . vtrumque osculum requirit
Crass. lib. 1. c. 20.

y Ter incensum ponit , &c . Manum sini-
stram pectori adinouet celebrans , & dex-
tera sumit ter , & immittit ter incensum
in Thuribulum de nauicula .

z Benedicis . Non addit , in Nomine Pa-
tris , &c . Benedictio vero incensi est an-
tiqua in Liturgijs S. Basilij , & S. Chry-
sost. Apud nos cum manu fit , & loquimur
cum incenso ipso : benedicaris .

a Di-

a *Dimissa nauicula*. In manu Thuriferarii, qui sine osculis, demisso operculo, statim tradit Turibulum Diacono.

b *Incensat Altare*. Habetur in *Liturgia Sancti Iacobi* tum *Dion. c. 3.* & *Amb. in Luc. capit. 1.* astruunt Altaris incensationem, sed initio Missæ eam faciendam esse, & apud quasdam Ecclesias fuisse tunc in usu, scribit *Hugo Victorin. de off. Eccles. lib. 2. cap. 14.* Fit autem incensatio ad representandam gloriam Dei, qui in nebula apparebat; tum ad reuerentiam loci; ut malus odo inde pellatur concurrentis populi, *Bellar. lib. 2. de Miss. cap. 15.* tum ad representandum odorem bonum Christi, ex Sancto Germano in *Theoria*:

5 Si vero in Altari fuerint e Reliquia, seu Imagines Sanctorum, incensata Cruce, & facta ei reuerentia, antequam discedat a medio Altaris, primum incensat eas quæ à dexteris sunt, idest, à parte Euangelij prope Crucem bis ducens Thuribulum, & iterum facta Cruci reuerentia: similiter incensat bis alias quæ sunt à sinistris, hoc est, à parte Epistolæ; deinde prosequitur incensationem Altaris, ut supra, ter ducens Thuribulum in unoquoque latere, etiamsi in eo essent plures Reliquia, vel Imagines, seu etiam plura, vel pauciora candelabra.

c *Reliquia*. Reliquijs, seu Imaginibus, idest, Statuis Sanctorum, (non pictis imaginibus in pariete) fit reuerentia cum thure hoc loco; tamen iidem non inclinatur caput Celebrans, ad differentiam Crucis, cui inclinare debet, ea ratione, quæ abstinemus à genuflexione quæ fit, verbi gratia, Episcopo proprio, si coram eo sit Cardinalis, aut Papa. * & hic ritus seruatur Romæ, ne scilicet fiant immediate tres

tum Orationem ad Deum dirigendam esse. ex *Psalm. 140. S. Thom. 3. part. question 83. articul. 5.* demum ad expellendos etiam demones, *Innoc. III. lib. 2. c. 17.*

c Prout distribuuntur Candelabra. Non enim incensantur Candelabra, sed posterior illa pars Altaris, in qua sunt Candelabra. Si pauciora ea sint, quam sex, adhuc triplici ductu Thuribuli ea pars est incensanda, ut in sequenti numero dicitur.

d *Mox superiorem*, &c. Idest, semel inferiorem, semel superiorem, non unamquamque partem semel, & iterum.

Nihil in tota hac incensatione à celebrante dicitur.

6 Si in Altari fuerit Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, accepto Thuribulo, antequam incipiat incensationem, f genuflectit, quod item facit, g quotiescunque transit ante medium Altaris.

f *Genuflectit*. Ob præsentiam Sanctissimi Sacramenti, quamuis lateat: & eo casu non inclinatur caput Cruci, quam incensat, adorat igitur, quod latet, & patet; Sacramentum, & Crucem; incensat, quod manifeste patet, idest, Crucem. Antitypa

corporis Christi, idest, Symbola vocat Eucharistiam *Clem. lib. 6. Const. cap. 26.*

g *Quotiescunque*; transit. Accidit transire ante medium Altaris in incensatione bis; & textus loquitur tantum de incensatione Altaris: non de alio transitu in Missa.

7 Diacono & Subdiacono hinc inde h assistunt Celebranti, dum incensat, & cum transeunt ante Crucem, semper genuflectunt. Deinde Celebrans, Diacono à dextris eius, Subdiacono à dextris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ, i legit Introitum

troitum, & Kyrie eleison : Cum vero intonat hymnum, Gloria in excelsis Deo, Diaconus & Subdiaconus, 1 vnus post alium, stant à tergo Celebrantis : postea m ascendunt ad Altare, & hinc inde Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris, cum Celebrante hymnum submissa voce n prosequuntur vsque ad finem. Quod etiam seruatur, cum dicitur Credo, & cum dicitur Dominus vobiscum, Oratio, Prefatio, & Pater noster, Diaconus & Subdiaconus similiter stant vnus post alterum à tergo Celebrantis.

h Assistunt Celebranti. Ministri inferuiunt hinc inde eleuando planetā eam partem, quæ est circa brachia Celebrantis, vt non impediatur; altera eorum manu pectori interim admoda.

Diaconus accipiendo Thuribulum à Celebrante, osculatur primo manum eius, tum Catenularū summitate, eumque incensat cum inclinatione semper profunda capitis, ante & post; cui Celebrans nec modicum quidem caput inclinat.

Librum amouet de Altari Thuriferarius, si abest Cereemoniarius, & restituit statim, quando nimirum incensandum est cornu Epistolæ, seu Euangelij, tempore incensationis huius, & Oblatorum infra. * quod si adsit Assistens pluuiali indutus, eiusdem erit amouere librum. *Cere-mon. ep. l. 1. c. 17.*

Subdiaconus autem ad incensationem Celebrantis à Diacono sistit se contra cornu Epistolæ, neque cum Diacono caput inclinat Celebranti.

Finis incensatione reedit in Sacristiam Thuriferarius, qui propterea non habet locum stabilem in presbyterio.

i Legit introitum. Solus Celebrans legit, non ministri: qui tamen respondent, & dicunt cum eo nouies. Kyrie & Christe eleison, in eodem cornu Epistolæ vsque ad nonum.

1 Vnus post alium. Diaconus super secundum gradum, Subdiaconus in plano Cappellæ se locant, formantes rectam lineam, tanquam serui post Dominum.

m Ascendunt ad Altare. Facta in medio tantum, vbi sunt, prius genuflexione: non alia iterum ad Altare.

n Prosequuntur vsque ad finem. Caput inclinant ministri cum celebrante, & si-

gnant se in fine. Si sedendum erit, parato scamno oblongo, & decenter Vestito à latere Epistolæ, in plano Cappellæ, postquam celebras dixerit secreto Hymnum Angelicum, facta Cruci à Celebrante inclinatione, seu genuflexione, (si in altari fuerit tabernaculum Sanctissimi Sacramenti) & à ministris semper genuflexione, descendunt vnus post alium per breuiorem viam à latere Epistolæ ad sedem paratam, in qua sedent cooperto capite; quod tamen aperiunt cū inclinatione ad verba supra notata Hymni, dum cantantur à Choro. * in fine vero non se signant rursus signo crucis: quæ omnia & in Symbolo sunt obseruanda.

Sedet celebrans medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris stant Acolythi regulariter apud Credentiam.

Reuersuri vero ad Altare, dimissis birretis, præcedunt vnus post alium per planum Cappellæ, & facta in medio reuerentia Altari, vt supra, ascendunt quisque ad locum suum; vno remanere post aliū.

Si vero sedendum non sit, quod maxime decet coram Sacramento in Altari exposito, stabunt apud Altare quasi pares ex communiori vsu Romano, à principio vsque ad finem dicti Hymni cantati à Choro, & inclinabunt, vt supra dictum est. Finitoque Hymno, facta à ministris genuflexione ibidem, descendunt ad gradus suos, vt vnus stet post alium.

Habet in fine huius Rubricæ quoties ministri stare debent, vnus post alium in Missa, idest, nouies, ergo non in alijs casibus, quam hoc loco præscriptis, & nunquam extra Missam.

De Oratione V.

DILTO Hymno, Gloria in Excelsis, vel si nō sit dicendus, eo omisso, Celebrans oſcula-
latur Altare in medio, manibus hinc inde super eo, ut supra, extensis; tum illis
ante pectus iunctis, & demissis ad terram oculis, vertit se à sinistro latere ad dexte-
rum p̄versus populum, hoc est, per eam partem, qua respicit cornu Epistolæ, & ex-
tendens ac iungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce prædicta, q Dominus vo-
biscum (vel si sit Episcopus,) i Pax vobis, quod dicitur, tantum hoc loco, quando
dictus est Hymnus, Gloria in Excelsis) Re. i Et cum spiritu tuo, & iunctis ut prius
manibus u reuertitur per eandem viam ad librum, ubi eas extendens, & iungens
ante pectus, caputque Cruci inclinans, dicit, x Oremus; tum y extendit manus an-
te pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram, & digitis simul iunctis, quo-
rum summitas humerorum altitudinem, distantiamque non excedat, quod in omni
extensione manuum ante pectus servatur. z Stans autem, ut supra, extensis manibus,
a dicit Orationem. Cum dicit, b Per Dominum nostrum, iungit manus, easque iun-
ctas tenet vsque ad finem, si aliter concludit Oratio, Qui tecum, vel, Qui vinis,
cum dicit, in unitate, iungit manus.

Hec & que sequuntur vsque ad nume-
ram 4. inclusive fere omnia Burchardus.

o *Oſculatur Altare*. Alia ratione hic
oſculatur Altare Sacerdos salutaturus
populū, quasi qui accipiat pacem à Chri-
sto per Altare, ut supra significato, ut ean-
dem det populo, pro quo statim est ora-
turus: cui ideo dicit, *Dominus Vobiscum*,
vel, si Episcopus est, *Pax vobis*. extensio
vero & iunctio manuum eadem signifi-
cant, quæ diximus in verbo, *Oremus*, su-
pra tit. 3. num. 10. pag. 96.

* Præter extensionem & iunctionem
manuum, addit congrue elevationem
earundem *Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8.*

* Qui utuntur perspicillis solent ea hoc
loco deponere primum: deponāt autem
ea quidem super altare, nunquam tamen
super corporale.

p *Versus populum*. ita *Amalar. libro 2.
cap. 9.* quos salutamus, eis faciem præsen-
tamus: & à sinistro latere ad dextrum se
vertit Sacerdos, tum quia hic motus natu-
ralis, est; tum quia bonum est omen in
dextera. *Dextera Domini fecit virtutem,*
Durand. lib. 4. cap. 14.

q. *Dominus vobiscum*. Ijs, quæ supra di-
ximus par. prima tit. 7. num. 7. pag. 17. ad-
de haberi in Liturgia Græca Sancti Pe-
tri diuinissimam hanc salutationem, quæ
ita appellatur à *Dionys. de Eccles. Hier.*

per hanc autem salutatur Ecclesia, etiā si
vnus tantum sit præsens, *Alexand. Alensf.
part. 4. quest. 36.* & tribuitur Apostolis,
eiusdem vsus à *Conc. Braccar. 1. cap. 21.*

Septem sane vicibus dicitur in Missa, si
bene numeres, *Dominus vobiscum*, qua-
tenus exclusis septem vitij capitalibus,
suscipiat populus septiformem gratiā, ex
Innoc. III. lib. 2. cap. 24. qui tamen indicat
c. 22. vel suo tempore non dictum esse,
Dominus vobiscum, in fine Confessionis
ante Missam; vel Missam ab eo præcise
sumi, ab Introitu tantum. nam salutatio-
nes septem ab eo indicatæ explicantur à
Duranda libro 2. cap. 14. ut vna earum sit
illa, quæ sit ante Communionem, *Pax
Domini sit semper vobiscum*, quam nos
non numeramus inter eas.

Ex his etiam septem vocibus ter non
vertit se Sacerdos ad populum, nempe,
in fine Confessionis, ante Euangelium,
& in Præfatione. & in hac quidem, quia
inquit *Innocen. dicto cap. 22.* cor habet
sursum ad Dominum, iamque proximo
sacrificio totus intentus est: ad Euange-
lium autem, inquit *Durandus*, totus est
intentus ad verbum Dei annuntian-
dum. ferè idem dicam & ego in fine Confes-
sionis totus est ad se purgandum.

Nota præterea, quod alternatim, non
se vertit, & se vertit, salutaturus populum
Sacer-

Sacerdos, præterquam in fine Missæ, quia populum mox est dimissurus. Prima, tertia, quinta vice non se vertit; secunda, quarta, sexta, & septima se vertit; quod valet etiam ad varietatem.

r *Pax vobis*. Dicitur in libr. 8. const. Apost. cap. 15. Pax Dei illud autem habetur expresse in *Liturgijs Sancti Iacobi, & S. Basilij*, tanquam prima vox Christi ad Episcopum, ex *S. Remigio*, à quo *Innocentius III. lib. 2. cap. 24.* ut ostendat Episcopus, se esse Christi Vicarium, sicut insequentibus salutationibus se demonstrat deinde Sacerdotem. Idem ibid. Tribuit Anacleto *Hugo Viêt. lib. 2. c. 11.* ritum dicendi; *Pax vobis*: & verè solius est Episcopi distribuere dona Christi, cuiusmodi pax est, ex *Optato Milen lib. 1. circa fin.*

f *Dicitur est Hymnus, Gloria*. indicat *Ordo Romanus*. ratio est *Durandi loco citato*, quia in Hymno Angelico dicitur; *Et in terra Pax*. ideo subditur; *Pax vobis*, ab Episcopo: & quia hæc salutatio à Christo facta fuit in die lætitiæ, qua plenus est Angelicus Hymnus.

t *Et cum spiritu tuo*. Nihil melius, ait, *Florus Magister*, in expositione *Misse*, quàm quod optet populus Sacerdoti, quod ipse optat Ecclesiæ. habetur hoc in prædictis *Liturgijs*: quod & à populo toto respondebatur, teste *Chrysostomo homil. 36. in epistolam primam ad Corinthios, & Microlog. cap. 2.* nunc Minister responderet pro populo. Est autem sumptum à Sancto Paulo 2. *Timoth. ultimo.* neque dicitur, *tecum*, quia spiritualiter officia Ecclesiastica fiunt, Ex *Petro Damiano, de Dominus vobiscum, cap. 3.* ut nimirum vnus sit affectus Sacerdotis, & populi, *Amalar. lib. 2. cap. 9.*

u *Reuertitur per eandem viam*. Ita & *Durand. loco citato*, & ratio motus est ad librum ipsum.

x *Oremus*. Habetur in *Liturgijs Sanctorum Petri, Iacobi, & Marci*, ante Orationes publicas dicitur semper, ex *August. epist. 106. ad Vitalem*: & hoc loco habet *Ordo Romanus*. vnde ab *Vranio Scriptore vitæ Sancti Paulini Episcopi Nolani* appellatur, Indictio Orationis: quia inuitamus alios ad Orationem quæ sequitur, ut patet: sed *Durand.* innuit dici ante medium Altaris ab aliquibus. ab alijs vero, ubi Orationem sunt dicturi, ut inter insinuationem & Orationem nihil omnino interponatur, ibidem: quod à nobis est vsitatum, quia congruentius.

y *Extendit manus*. Ex *Paulo 1. Timoth. 2. Leuantes puras manus*. scribit *Tertull. de Orat. cap. 12.* manibus sublimius elatis temperatè, & probè elatis: temperatè, inquit, & ideo in Rubrica præscribuntur fines, ut humeros non excedant. in Missa vero significat extensionem Christi in Cruce, in qua statim orauit pro crucifixoribus, *Innocentius Tertius libro secundo cap. 28.* & ante eum *Microlog. cap. 16.* forte desumptum est à veteri testamento. nam *Moyfes* leuans manus vicit *Amalechitas. Exod. 17.* & *Salomon* expandit manus suas orans Deum, 3. *Reg. 8.* z *Stans*. Stare in oratione iustorum est; genua flectere peccatorum, ex *Iustino Martyre libro question. q. 115.* Ritus autem standi hoc loco habetur apud *Innoc. III. libro 2. cap. 22.*

a *Dicit Orationem*. Vide, quæ diximus supra tit. 9. part. 1. pag. 20.

b *Per Dominum, iungit manus*. De varijs conclusionibus supra tit. 9. numer. 17. pag. 25. Iunctio manus, quod est deuotionis, & humilitatis signum, respondet optime conclusioni Orationis; & multo magis, cum dicitur, in vnitate, vtraque scilicet manu iuncta.

- 2 Cum nominatur *IESVS*, caput versus Crucem inclinat: quod etiam facit, cum nominatur in Epistola. Et similiter vbi cumque nominatur nomen *B. MARIE*, vel Sanctorum, de quibus dicitur *Missa*, vel fit commemoratio: item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinat, non tamen versus Crucem. Si plures Orationes sunt dicenda, idem in eis, in voce, extensione manuum, & capitis inclinatione, quod supra dictum est, observatur.

Gauant. Rubr. Miss.

G Aper-

Aperta est causa reuerentiæ in his nominibus. Cruci vero, quia ibi præterea est imago Christi, æquum est, ut ad nomē IESVS, caput inclinetur; qua de re *Octaua Synod. can. 3. & concilium Moguntinum cap. de usu imaginum §. 2.*

c *Commemoratio.* Nomine comme-

morationis hoc loco ne tamen intelligas suffragia communia Sanctorum in Oratione: *A cunctis*; sed commemorationem de Festo Simplicii Sanctorum, seu de Octaua ad quorum nomina, etiam in Canone, caput inclinatur.

3 Si Altare sit d ad Orientem versus populum, Celebrans versa facit ad populum, non vertit humeros ad Altare, cum dicturus est, Dominus vobiscum, Orate fratres, Ite missa est, vel daturus benedictionem; sed osculato Altari in medio, ibi expansis & iunctis manibus ut supra, salutat populum, & dat benedictionem.

b Ad Orientem. Ex traditione Apostolorum orandū est ad Orientem. *S. Athanasius de plur. & necess. quest. 14.* addit causas, quarum Prima est, quia ex *Psal. 131.* adorandum est, ubi steterunt pedes Domini, qui ex *Zachar. 14.* in monte oliuarū in Oriente stare dicuntur. Altera est, quia Deus est lux vera. Tertia, ut respiciamus Paradisum; unde Adam eiectus fuit: est *Clem. libr. 8. Constit. cap. 15. & Nysseni de orat.* Quartam addit *Iustin. ad Orthodox. quest. 118.* quia Oriens est pars honoratior mundi. Quintam *Damasc. 4. de fid. orthod. cap. 13.* quia Christus in Cruce occasum respiciebat, eodemq; situ cælum ascendit, & inde est venturus ad iudicium cōuersi igitur ad Orientem. quasi sedem Christi, nos in occasu semper ob

culpam oremus. Sextam, *S. Tho. 1.2. quest. 3. artic. 3. ad quintum*, ad differentiam ludæorum, qui ad Occidentem orabant, ut ex situ Templi Salomonici colligit *Anastas. Nicen. quest. 18.* Septimam, *Tertull. contra Valentin. capit. 3.* quia in aurora venit ad Apostolos Deus in Pentecoste. Octauam. *August. libr. 2. serm. Dom. cap. 9.* quia monemur conuertere animum ad naturam præstatiorem, id est, Deum; sicuti conuertimus corpus terrenum ad cæleste nobilius. Verum nunc ad omnē partem Missam celebramus, quia Deus vbique est; neque intelligitur hæc Rubrica de omni Altari ad Orientem, sed de eo, in quo celebrans habet & Crucem & populum ante faciem suam.

4 In quatuor temporibus, vel alias, quando dicenda sunt plures Orationes cum Prophetis, dicto Kyrie eleison, in medio Altaris, reuertitur ad cornu Epistolæ, ubi stans ante librum extensis & iunctis ante pectus manibus, & caput Cruci inclinans; dicit, Oremus, & Flectamus genua, illico manibus super Altare extensis, ut seipsum ad Altare sustineat, genuflectit, & sine mora surgens, eadem voce ministro respondente: Leuate, manibus extensis dicit & Orationem, ut supra, & in conclusione eas iungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum vel Altare positas, ut mox dicetur de Epistola.

c Flectamus genua. Habet *Microl. cap. 28.* ut oratio, quæ fit cum ieiunio, addita humilitate, sit efficacior *Durand. libro 4. cap. 14.* habes ritum genuflectendi, & statim surgendi, ad indicandum, quod propter peccatum in terram delapsi sumus, & per benignitatem Dei reuocati sumus, apud *Basil. libro de Spiritu Sancto capit. 2.*

vbi etiam hunc eundem ritum deducit ab Apostolis.

Duo genua flecti vult *Alcocer* in suo *Ceremoniali* ex vi verborum: Flectamus genua; sed vim non faciunt, quia dum singuli genu, plura genua tunc flectuntur.

f Ad Orationem. Populus saltem inclinis esse debet ad Orationem, usque ad,

ad, *Per omnia, ex Alcuino c. de celebratio-
ne Miss. additum est Amen ab Anacleto,
ex Hugone Victorino lib. 2. cap. 11. de cu-*

ius significatione diximus supra, titulo 9.
num. 17. pag. 25.

5 In Missa solemni cum dicitur, Dominus vobiscum, & Oratio, Diaconus & Subdiaconus stant retro post Celebrantem. g Flectamus genua, dicitur à Diacono, à Subdiacono vero. Leuate, illo primum genuflectente, hoc primum surgente, h Celebrans vero non genuflectit.

g Flectamus genua. Ad Diaconum spectat, teste *Cesar. Arel. homil. 30. de gen. flect.*

h Celebrans non genuflectit. Vide supra titulo 17. num. 3. part. 1. pag. 44. Ministri caput inclinant in Oratione, eodem

modo, quo Celebrans; & deceret, ut manus iunctas iidem tenerent. neque Diaconus in fine Orationis teneretur dicere submissa voce; Amen, quod quidam putauere. Satis enim est, quod à Choro respondetur Sacerdoti.

De Epistola, Graduali, & alijs, vsque ad Offertorium. VI.

1 Dictis Orationibus, Celebrans positus super librum, vel super Altare manibus, ita ut palma librum tangant, vel, ut placuerit, librum tenens, i legit Epistolam, intelligibili voce, & respondetur à ministro, Deo gratias, & similiter stans eodem modo prosequitur Graduale, Alleluia, & Tractum, ac Sequentiam, si dicenda sint. Quibus dictis, Celebrans si priuatim celebret, ipsemet, seu minister portat librum Missalis ad alteram partem Altaris in cornu Euangelij, & dum transit ante medium Altaris, caput Cruci inclinatur, & Missale sic locat, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu Altaris, & non ad parietem, siue ad partem eius contra se directam.

i Legit Epistolam. De qua docuimus multa, titul. 10. pag. 26. ubi etiam de Graduali, Tractu, & Sequentia. Hæc cum sequentibus vsque ad numerum quartum exclusiue Ioan. Burchardus habet.

1 Ad alteram partem Altaris. Sinistram Altaris appellant antiqui hoc cornu, *Micro. cap. 9. ad Aquilonem, legit Alcuin.*

c. de celebrat. Miss. quia contra Luciferum dirigitur Euangelium, & contra sequaces Diaboli, *Eduen. cap. 12. & contra peccatores, Innoc. III. lib. 2. cap. 25. & ad Gentiles vocandos, Iuo serm. de conu. veter. & noui sacrif.* Item ad alteram partem itur, ut expeditior sit Sacerdos in dextera ad conficienda mysteria, *Micro. c. 9.*

2 Locato Missali in Altari, Celebrans redit ad medium Altaris, ibique stans iunctis manibus ante pectus, eleuatisque ad Deum oculis, & statim demissis, tum profunde inclinatus, dicit secreto, in *Munda cor meum: & Iube Domine benedicere, Dominus sit in corde meo, ut in Ordinario.* Quibus dictis, vadit ad librum Missalis, ubi stans versus illum iunctis manibus ante pectus dicit intelligibili voce, Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Deinde pollice dexterae manus signo Crucis n signat primo librum super principio Euangelij, quod est lecturus, o postea seipsum in fronte. ore, & pectore, dicens, Sequentia, vel, Initium sancti Euangelij, & cet. R. p Gloria tibi Domine. Tum iunctis iterum manibus ante pectus, stans ut supra, prosequitur Euangelium vsque ad finem. Quo finito, minister stans in cornu Epistolæ post infimum gradum Altaris, respondet, Laus tibi Christe, & Sacerdos eleuans parumper librum, q osculatur principium

G 2 Euan-

Euangelij, dicens: Per Euangelica dicta, & cet. praterquam in Missis Defunctorum, & nisi celebret coram Summo Pontifice, Cardinali, & Legato Sedis Apostolica, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in eorum residentijs, quo casu deferitur & cuilibet predictorum osculandus liber, & Celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit, Per Euangelica dicta. Cum autem nominatur IESVS, caput versus librum inclinat, & eodem modo versus librum genuflectit, cum in Euangelio est genuflectendum.

m Munda cor meum. Maiore benedictione indiget, qui tradit femina Euangelij, quam qui accipit, Amalar. lib. 3. c. 18. & quomodo predicabunt, nisi mittantur? Rom. 10. Orat igitur Sacerdos se mitti à Deo, Innoc. loco citato cap. 38. & similis Oratio habetur in Liturgia Iacobi.

*n Signat, & c. scribit Innocentius III. c. 43. de signando libro; & explicat, quasi dicatur: Hic est liber Crucifixi. * dum signatur liber, sinistra manus apponi potest eidem libro, & est usus communissimus, neque signatio hæc dici debet benedictio, ita ut ex hoc titulo poni debeat sinistra super altare; quia neque manu fit, sed pollice tantum; eoq; modo, quo Episcopus in confirmationis Sacramento signat pollice frõtem signo Crucis, & manu statim benedicit, quæ duo sunt valde diuersa.*

d Postea seipsū. iuber Ordo Rom. signa in fronte & pectore tantum, ut se ostendat discipulum Christi, cuius Euangelium non erubescit, & malas cogitationes de corde pellat, Alcuin. loco cit. de Signo in ore, quo confessio verbi Dei ad salutem fiat, meminit Honor. in Gēma lib. 1. c. 23. Pollice vero tantum fiunt hæc signa; non cum indice & pollice coniunctis in formam Crucis.

p Gloria tibi Domine. Vide supra, sicuti etiam de principio Euangelij, & de ipso Euangelio, quæ diximus, titulo 10. part. 1. num. 6. pag. 29.

q Osculatur principium Euangelij. tradit Dion. libro de Eccl. Hier. cap. 3. & Ordo Rom. quasi dicamus, per Christum reconciliationem accepimus, Innoc. III. d. c. 43 vel ex charitate euangelizamus, Durand. lib. 4. cap. 24. Pacem denique à Christo optamus, deletis peccatis nostris; unde dicimus, per Euangelica, & c.

r Cuilibet predictorum. Ob reuerentiã Prælatorum datur eisdem liber osculandus. Si vero plures Prælati æquales interessent Missæ, nulli dabitur osculandus; nec etiam celebranti, si plures inæquales, tunc digniori tantum Cerem. Episc. lib. 1. c. 30. quia Christus vnus est, quem repræsentat ille, qui osculatur librū, ut dicemus in mystica expositione Missæ, aut vnus igitur & dignior osculatur, aut nullus; nõ duo, ne diuidatur Christus.

Tolerari potest illa consuetudo, quæ deferitur liber Prælato, continuante celebrante Symbolum; quia antiquitus, dum Symbolum cantabatur, dabatur Euangelium osculandum toti populo Gemma. lib. 1. c. 119. non autem placet altera, quæ Prælatus osculatur librum, dicto Offertorio, quando non dicitur, *Credo*. abusus est ad breuitatem Missæ introductus. & Minister quidem deferet librum sine vlla reuerentia ad prælatum; sed postquam ille fuerit osculatus, libro statim clauso, reuerentiam illi debitam faciet. * ille vero tantum, qui librum osculatur, dicere debet, *Per Euangelica, & c.* sunt enim verba osculatis propria, quæ ideo omisso osculo omittuntur, ut in Missa Defunctorum hoc loco præscribitur.

Ex Decretis Cõgreg. Cardd. super negotia Episcoporum 22. & 28. Aug. 1589. non deferitur liber osculandus Vicario Apostolico. * neque Commendatario, seu eisdem Procuratori, ex Decr. S. Rituum Congr. die 17. Septemb. 1611. neque alijs in hac Rubrica non nominatis sine facultate Sedis Apostolicæ. Principibus autem magnis ex tolerantia, non autem inferioribus laicis; & illis alius liber deferendus est, non idem ipse celebrantis, qui proprium eo casu semper osculari debet librum.

3 Dicto Euangelio, stans in medio Altaris versus Crucem, eleuans, & extendens manus, incipit (si dicendum sit) Credo, cum dicit; in unum Deum, iungit manus, & caput Cruci inclinatur. quo erecto stans ibidem iunctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur vsque ad finem. Cum dicit, Iesum Christum, caput Cruci inclinatur. Cum dicit, Et incarnatus est, vsque ad, Et homo factus est, inclusue, genuflectit. Cum dicit, simul adoratur, caput Cruci inclinatur. Cum dicit, Et vitam venturi seculi, Amen, & producit sibi manu dextera signum Crucis a fronte ad pectus.

f Credo. De Symbolo, & eius partibus egimus supra titul. 1. t. pagina 29. Ad ea verba: Et in Spiritum sanctum; non inclinatur caput, sicuti neque ad ea; Patrem omnipotentem, tantummodo in verbo, Deum, quod nomen commune est tribus personis; & in verbo, Iesum Christum; de quo diximus supra titulo 5. num. 2. Itē, quando dicit, adoratur, (non ultra, ad sequens verbum, conglorificatur) caput inclinatur, ex vi verbi eiusdem.

t Producit signum Crucis. ita Belet. cap.

4 In Missa solemnī Subdiaconus circa finem vltimæ Orationis u accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus, & facta Altari genuflectione in medio, vadit ad partem Epistolæ contra Altare, & y cantat Epistolam quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono a dextris, & item Graduale, Tractum, &c. vsque ad, Munda cor meum. Epistola cantata Subdiaconus, facta iterum genuflectione Altari in medio, redit ad Celebrantem, & genuflectens 2 osculatur eius manum, & a ab eo benedicitur, præterquam b in Missis Defunctorum.

u Accipit librum. Comitatus ab vno Acolythis, ait Innocentius III. lib. 2. cap. 29. procedit Subdiaconus; sed habetur in Ceremon. Episcop. libro 1. cap. 10. quod Ceremoniario comite procedat ad cantandum Epistolam, comitatur autem Subdiaconum a sinistris eiusdem, quod & alias facit, genuflectens cum eo vnico genu; quod semper fit, nisi aliud in Rubricis præscribatur.

x Contra Altare. Meminit huius situs Severus Sulpitius libro 3. de vita Sancti Martini: ante Altare, inquit, astante, qui lectionem Sancti Pauli proferret in dextera vero parte Ecclesiæ cantandam esse Epistolam, docet Petrus Antifiodor. citatus a Duran. lib. 4. cap. 15. nunc cantatur iuxta cornu Altaris, vbi Celebrans legit Epistolam in plano presbyterij: & est dextera. Gauant. Rubr. Miss.

40. ob rationem supra allatam in fine Hymni Angelici: sed antiqua fidelium consuetudo fuit, ut cum Symbolum fidei recitarent, in verbis illis, Carnis resurrectionem, frontem Crucis signaculo munirent, testaturque id Rufinus in expositione Symboli: inde forte translatus fuit signum crucis ad sequentia postrema verba, ut quasi sigillo crucis fidei totius professio firmaretur. * in verbo, Amen, iunge manus, ut diximus in fine Hymni Angelici.

tera pars Ecclesiæ intrantibus in eam. y Cantat Epistolam. Non habet Subdiaconus hoc munus ex consecratione, sed quando a Patribus datum est Diacono, ut cantaret Euangelium, datum est Subdiacono, ut Epistolam. Amalar. lib. 1. cap. 11. soli vero Subdiacono nunc conuenit, adeo ut potius Sacerdos ipse Epistolam legere debeat, quam pater, ut inferior Subdiacono id exequatur. Micr. c. 4. cap. si Subdiac. dist. 34. in Collect. Martini Braccar. Si vero inferior cantare velit, ne sacras induat vestes, de quibus loqui videtur Canon; sed superpelliceum tantum ut hoc eodem titulo infra n. 8. dicitur.

z Osculatur eius manū. In y su erat apud quosdam, teste Duran. c. 17. forte loquitur de Romanis nam Innoc. III. lib. 2. cap. 30. testatur idem de Romana Ecclesia.

G 3 a Ab

a *Ab eo benedicatur.* Non in principio, ut Diaconus, Rupertus libro 1. cap. 36. sed in fine Subdiaconus, quia ante Evangelium lex Mosaiica accepit finem in Chri-

sto, Innocent. Tertius cap. 30.

b *In Missis Defunctorum.* His Missis non congruunt solemnitates, Durand. ubi supra.

5 Postea idem Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, defert ad cornu Evangelij in altare, & ibi ministrat Celebranti: qui in medio Altaris submissa voce dicto, *Munda cor meum*, &c. & deinde lecto Evangelio, quod in fine non osculatur, c delato etiam per Diaconum libro Evangeliorum ad Altare, & imponit incensum in thuribulum: Postea Diaconus genuflexus ante altare e dicit, *Munda cor meum*, & f accipiens librum Evangeliorum de Altari, g petit benedictionem à Celebrante similiter genuflexus in superiori gradu Altaris: & h osculata illius manu, i præcedentibus Thuriferario & duobus Acolythis cum candelabris accensis de credentia sumptis, l vadit cum Subdiacono à sinistris ad locum Evangelij in contra Altare versus populum, ubi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythis tenentes Candelabra accensa, dicit, *Dominus vobiscum*, iunctis manibus. Cum dicit, *Sequentia*, &c. signat librum in principio Evangelij, frontem, os & petus: postea n ter librum incensat, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris, & prosequitur Evangelium iunctis manibus. Interim Celebrans, post datam Diacono benedictionem, retrahens se ad cornu Epistola, ibi stat iunctis manibus. Et cum Diaconus dicit, *Sequentia S. Evangelij*, Sacerdos etiam signat se: & cum nominatur IESVS caput inclinat versus Altare. Finito Evangelio, Sacerdos o osculatur librum p à Subdiacono sibi delatum, dicens, *Per Evangelica dicta*, &c. & à Diacono ter q incensatur. Si sit coram Prælati in sua residentia, liber deferatur ad Prælaturum, ut supra, & ille incensatur, ut in Ceremoniali. Postea stans in medio Altaris versus ad Crucem, incipit, si dicendum sit, *Credo*, stantibus post eum Diacono & Subdiacono; deinde ad Altare accedentibus, & cum eo prosequentibus, ut dictum est ad Gloria in excelsis.

e *Delato per Diaconum libro.* Nullo comite. Comes enim datur Ministris ad aliquid cantandum, aut quando exeundum esset è Presbyterio.

d *Imponit incensum.* Eo prorsus modo, quo in principio Missæ dictum est, neque tamen Celebrans interrompere debet Evangelium quod ipse legit, ut ea præstet, quæ circa Diaconum sunt peragenda: sed hic expectet finem.

e *Dicit, Munda cor meum.* Super primo Altaris gradu altiori hoc dicit, in quo etiam versus Celebrantem stantem in latere Evangelij, non omnino conuersus ad eum, petit benedictionem.

f *Accipiens librum Evangeliorum*, &c. iubet Ordo Romanus. Diaconum orare ante Altare, tum petere benedictionem, deinde ab altari accipere librum, tum à Sacerdote, qui benedicit illi tacite dici, *Dominus sit in corde tuo*, &c. Hæc eadem.

Amalar. libro 3. cap. 18. docet: quasi, inquit, de Sion exeat lex noua, & verbum Domini de Ierusalem, neque tamen illud prædicetur, nisi post orationem, & missionem à maiori.

Hoc loco commemorandum censeo venerationem adhiberi solitam libro SS. Evangeliorum in antiquis Concilijs: in quorum Sede nobiliori, & media inter Episcopos collocabatur liber Evangeliorum, ut scribit Baron. Anno 325. & 451. ut scilicet Christum repræsenteret. certè liber Euāgeliorum in Altaris medio positus maiorem habet, quàm alias, venerationem.

g *Petit benedictionem.* Dicat Diaconus, *Iube Domne. nō Domine.* nā hoc Dei est, illud hominis præclari, ut probat ex Euodio lib de mirat. S. Stephani Anno 416. sed & Sancti Hieronymi tempore omnes sancti, & homines alij vocabantur Do-

Domini, solus autem Deus, Dominus. & interim Ministri, qui cum Diacono sunt, genuflexi manent, ex *Cerem. Episc. libro 2. cap. 8.* nisi forte ratione dignitatis Episcopalis illud ibidem præscribatur, quod puto verius. & est in praxi communius, vt coram Episcopo tantum fiat.

h. *Osculata illius manu.* Nimirum dextera, *Innocen. loco citato cap. 36.* hoc est gloriam Dei desiderat Diaconus, de qua *Can. 1. Dextera illius amplexabitur me. Hec ille.*

i. *Præcedentibus Thuriferario, &c.* De Thuriferario, & luminibus, *Ordo Romanus.* De luminibus ad Euangelium in signum lætitiæ, *Hier. aduers. Vigilantium:* vt videlicet Prædicator præmittat bonam opinionem, lumen operum bonorum, *Innoc. III. cap. 10. libr. 2.* Populus etiam, vt cum fructu audiat verbum Christi, præmittat orationem denotatā in Thuribulo ardente, & gaudium spirituale in cereis, *Durand. libr. 4. capit. 24.* vbi fusius ille.

Quæritur: An ministri peccent mortaliter, cantando Epistolam, seu Euangelium, in peccato mortali? affirmat *Nauar. de penit. d. 6. cap. 1. §. Sacerdos num. 15.* cum alijs. negat *Suar. 3. part. quest. 65. artic. 4.* caue tibi: nam de Diaconis ait Paulus 1. *Timot. 3. ministrent nullum crimen habentes.* Aliqui docent, Subdiaconum sine manipulo ministrantem, quia ex officio nō ministrat, non peccare, si in peccato, vel censura ministrat; neque fieri irregularem, quod non est improbabile.

Quod autem hic dicitur de Euangelio coram Prælato, vt in ceremoniali: intellige, vt alias, Episcoporum ceremoniale; in quo duo valde notanda reperiuntur, circa hunc casum. *lib. 1. c. 23.* Alterum est, quod Episcopus in sua residentia paratus Pluiali incensatur post osculum Euangelij, & nemo alius: si vero interfuit Missæ in cappa, neq; ipse incensatur, licet osculatur librum; neq; celebrans ibi iubetur incensari. Alterum est, quod Legatus, vel alius Cardinalis, in suo habitu, post osculum euangelij thurificatur, etiam coram

Episcopo loci, ob dignitatem Cardinalitiam. quare, sicuti contingit aliquādo, neminem osculari euangelium, si V. G. interfint plures æquales prælati, ex eodem *Ceremoniali libr. 1. c. 30.* ita non incongruit omitti omnem incensationem post euangelium; celebrantis quidem ob præsentiam Episcopi; & huius, quia non est Pluiali indutus.

1. *Vadit cum Subdiacono.* Vadit autem Diaconus, portans librum ante pectus, ex *Cerem. Episc. libr. 1. cap. 9.* vt intelligat, Prædicatorem Verbi Dei debere prius illud habere ante oculos, in corde, & in manibus, quā in ore, *Rubens libr. 2. c. 33.* m. *Contra Altare versus populum.* Antiqui in edito legebant Euangelium; quē locū vocauit, Tribunal, *Sanctus Cyprianus libr. 4. epist. 5.* & Pulpitum, *libr. 2. epist. 5.* quasi in publico statutum, ait *Vualaf. capit. 6.* Dicterium *Basil. Selenc. libr. 2. de Sancta Thecla.* Analogium, idest, super quo legitur. *Isidor libr. 4. Orig. Lectorium, Anastas. apud Bulenger. libro 3. capit. 17.* Vmbonem latini, ex eodem *ibidem cap. 18.* Alij Ambonem, vt in *Sixto, Platina, & Cassiod. libr. 10. hist. trip. capit. 4.* vel à Græco verbo ἀμβων, hoc est ascendo, ex *Bellar. libr. 2. de Missa capit. 16.* vel ab ambiendo, quia cingit intrantem, *Vualaf. cap. 6.* vel ab ambiendo, quod locus ille gradibus ambiatur vtrinque, *Durand. loco citato,* sed græca vox est, quæ pulpitem significat, suggestum, & locum altum. Primo, vt audiatur ab omnibus, ex *Innocen. III. cap. 43.* Secundo, quia palam ante oculos omnium non in latibulis, vt Heretici, annunciamus Euangelium. Tercio, quia Christus docturus turbas ascendit in montem. Quarto, quia eminentissima est doctrina, *Amalar. libr. 3. cap. 18.* Hodie communius cātatur ante Altare, sed contra Aquilonem, inter Altare & Populum, quod idem est ac contra Altare versus populum, & vsus iam declarauit verba Rubricæ, quæ alioquin videntur pugnare inuicem, & non pugnant; sed locum, & situm quasi medium indicant; ita vt Diaconus neque totus sit versus populum, sed inter vtrumq; faciem sistat suam.

Causas autem vide supra numer. 1. pagina 105. Reliqua, quæ sequuntur, patent ex supradictis num. 2.

n *Ter incensat*, &c. intellige à dextris libri, quæ est illius pars nobilior; & incensatio fit ad venerationem Christi in eiusdem verbis Euangelicis.

o *Osculatur librum*, &c. Diaconus reddit vacuus, vt post prædicationem contemplationi se dedat, *Durandus sup. Liber & Thuribulum* reportantur ad Sacerdotem, quia Christus primus est & nouissimus, ad quem referenda omnia, *Innocen. capit. 48.* Sacerdos osculatur ex amore, & item quia acceptat verbū Christi, *Durand. ibidem.* incensatur in Sacerdote Christus, in gratiarum actionem, *Idem ibidem, & Ordo Rom.*

Dum cantatur Euangelium, Thuriferarius stabit post Diaconum ad sinistram

eiusdem. *Ord. Roman.* & agitabit leuiter Thuribulum, eleuata aliquatulum operculi catenula, ne ignis extinguatur.

Subdiaconus & Acolythi immobiles stabunt, neq; capita inclinabunt vnquam, multo minus genuflectent, vt dictum est, *in tit. 17. num. 4. part. 1.* Cæremoniarius post Diaconum stabit.

p *A Subdiacono sibi delatum*. Subdiaconus deferret librum apertum ad Sacerdotem sine vlla reuerentia, tam Altari, etiam in quo est Sacramentum, quam Sacerdoti, ob reuerentiam Sacri Euangelij: deinde clauso libro reuerentiā faciet vtrique; & deponet librum super credentia. Acolythi, finito Euangelio, deponent candelabra sine mora.

q *Incensatur*. Diaconus in plano medio ter incensabit Celebrantem.

6 *Si autem sit prædicandum*, Concionator finito Euangelio prædicet, & sermone, siue concione expleta, dicitur, *Credo, vel si non sit dicendum, cantetur, Offertorium.*

Hoc loco concionandum est, ex *Ordine Romano*, vt Concionator sit quasi interpres Sancti Euangelij; sed antiquiores post Symbolum concionabantur, ex *libr. 8. Const. Apost. cap. 4.*

Si Celebrans concionari velit; sedeat super scamno nudo in Cornu Euangelij capite recto, aut sine Casula in pulpito.

Orator Romæ non vtitur stola super

cottam, ob reuerentiam Papæ, qui extra Sacramenta stola vtitur. initio concionis signabit se signo Crucis, quod docuit ex *Corripo Poeta Baronius Anno 565.* Auditores ad conciones, vt ad Euangelium, ex *Augustino lib. 50. homil. 26.* non tamen vbique nam sedebant *Act. 13. vers. 14.* & apud *Clem. lib. 2. constitut. cap. 57.*

7 *Cum vero in Symbolo cantatum fuerit, Et incarnatus est*, Diaconus accepta bursa de Credentia, ambabus manibus eam deferret eleuatam cum solitis reuerentijs ad medium Altaris, in quo t explicat Corporale, & reuertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur, *Credo*, Subdiaconus deferret bursam simul cum Calice, vt infra dicitur.

Quid agendum sit à Celebrante, & Ministris, ad ea verba, *Et incarnatus est*, dictum est supra *part. 1. tit. 17. numer 3. pag. 45.* qui vero tempore Symboli stant, ad prædicta verba genuflectant in suis locis versus Altare.

r *Explicat Corporale*. ita *Ordo Romanus*: seruatis ijs, quæ supra docuimus initio Missæ priuatæ *tit. 2. nu. 2. pag. 89.* Celebrans, & Subdiaconus, si ad Altare sint,

& non sedeant, paululum secedant versus cornu Euangelij, vt Diacono venienti quasi medium Altaris totum relinquunt. Diaconus autem solus cum debitis reuerentijs portat bursam sine comite, ex *Cæremon. Episc. lib. 1. cap. 9.* per viam breuiorem ad Credentiam, per longiorem ad Altare.

Porro memorato Incarnationis mysterio, non prius extendit Diaconus Corporale

De Offert. & alijs, vsque ad Canonem. 105

porale pro initio sacrificij: quia & Christus nonnisi post incarnationem redemptioni per passionem operam dedit. *Rubens lib. 2. cap. 45.*

8 Si quandoque Celebrans cantat Missam sine Diacono, & Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis; Euangelium autem cantat ipse Celebrans ad cornu Euangelij, qui & in fine Missæ cantat, *Ite missa est*; vel, *Benedicamus Domine*, aut, *Requiescant in pace*, pro temporis diuersitate.

Antequam definiretur, quod Subdiaconatus esset Ordo Sacer, cantabat Epistolam Lector, ut colligitur ex *Clem. lib. 8. Const. c. 28. & Conc. Carthag. 4. c. 8. & c. lector. dist. 23. lege Io. Langhecrucium in Spec. Canonicorum lib. 6. c. 8.* adde præ-

terea, quod in hac eadem Missa celebrans dicit *Kyrie*, in cornu Epistolæ, ut in alijs solemniibus. item, *Humiliate capita*, sed versus altare, ut dicitur in *Rub. propria Fer. 4. Cinerum.*

De Offertorio, & alijs, vsque ad Canonem. VII.

1 DICTO Symbolo, vel, si non sit dicendum post Euangelium Celebrans osculatur Altare in medio, & iunctis manibus ante pectus, ibidem à manu sinistra ad dextram (ut dictum est supra) vertit se ad populum extendens ac iungens manus dicit, *Dominus vobiscum*, & iunctis manibus reuertitur per eandem viam ad medium Altaris, ubi extendens & iungens manus, caputque Cruci inclinans, dicit, *Oremus*, tum iunctis, ut prius, manibus dicit, *Offertorium*: & omnia quæ vsque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi ubi aliter ordinatur.

Hæc eadem & quæ sequuntur ad finem vsque, Missæ priuatæ, sunt ferè verba ipsius Burchardi, ut initio diximus.

f Dicit Offertorium, Lege tit. 12. supra num. 1. in prima part. pag. 33.

2 DICTO Offertorio, t discooperit Calicem, & u ad cornu Epistolæ sistit, & manu dextra amouet paruam pallam desuper Hostiam, accipit x Patenam cum Hostia, & ambabus manibus vsque ad pectus eam eleuatam tenens, oculis ad Deum eleuatis, & statim demissis dicit, *Suscipe sancte Pater*, &c.

t Discooperit. Velū plicatur a Ministro, & deponitur prope Tabellam Secretarū ab eadem parte Altaris ubi Calix, ne super Corporale, aut extra illud remaneat non plicatum; quod cum neque à Sacerdote plicari conuenire videatur, plicetur à Ministro: & est ritus laudabilior. idem, explicato manutergio, in eadem parte collocabit ibidē pelliculam cū viceolis.

u Ad cornu Epistolæ. Nullum mysteriū: sed quia ibi sunt ampulæ vini, & aquæ.

x Patenam cum Hostia. dicitur Hostia, quia est materia ad Sacrificium, & Hostiam. Item Hostia, quæ ante hostium pugnam offerebatur, *Gemma lib. 1. cap. 98.*

Panis est, quia Christus dedit se uti panem viuum, *Ioan. 6.* Ex frumento est, cui comparauit se Christus: nisi granum frumenti, *Ioan. 12.* sine frumento, idest, sine peccato, & ex prima institutione in azymis, *Gemma lib. 1. cap. 31.* mundissima debet esse, ex Decreto Aniceti apud Burchard. libro 5. cap. 29. in modica quantitate, ex Decreto Alexand. Papæ dicentis: quanto paucior, tanto potior, *Radulph. propof. 23.* in modum denarij cum imagine Christi, seu literarum, nominis Christi, quia traditus est, & venditus triginta denarijs; & est verus denarius laborantibus. in vinea Domini,

mini, quo etiam reparatur in nobis imago Dei, *Gemma ibidem cap. 35.* formæ rotundæ, ex *Epiph. in Ancor.* integra debet esse, ob Christi integritatem ex *Concil. Coyacensi cap. 3.* vocatur oblationis Corona à *S. Gregor. 4. dial. 55.* quasi Orbis, ad significandum Christum, qui est Alpha, & Omega, Dominus Orbis, *Durand lib. 4. cap. 30.* & in rotunditate Hostiæ, Patenæ, & Calicis intellige sacrificij nostri perpetuitatem usque ad finem mundi. Figuram habet Hostia in altera tantum parte; quia Christus Deus, & ho-

mo est; ut Deus figura caret. notat *Humber. Card. in dis. contra Græcos: Romana Ecclesia in pane, aqua, & igne præparato sacrificare tres substantias in Christo, carnem, animam, deitatem.* Imago vero Crucis in Hostia deducitur à *Baronio anno 58. ex lib. 1. dial. Sancti Gregor. cap. 11.* & ex Romanorum usu, qui panem coquebant quadrifida incisione in formam Crucis decussatam ex quo laudabilior est imago Crucifixi tantum in Hostia, quam aliud quicquam.

3 Si fuerint alia Hostia non super Patenam, sed super Corporale, vel in alio Calice seu vase pro Communionem populi consecranda, Calicem illum, seu vas y dextra discooperit, & intentionem suam etiam ad illas offerendas & consecrandas dirigens, dicit ut supra, *Suscipe, &c. ut in Ordine Missæ.* Quo dicto, Patenam vtræque manu tenens, cum ea & facit signum Crucis super Corporale, & deponit Hostiam a circa medium anterioris partis Corporalis ante se, & Patenam ad manum dexteram aliquantulum b subtus Corporale, quam exterso Calice, ut dicitur, cooperit purificatorio. Si autem adsit vas, seu Calix cum alijs Hostijs, ipsum cooperit alia Patena, vel Palla.

y *Dextera discooperit.* Nimirum antequam accipiat Patenam cum Hostia, & collocat Pixidem in medio Corporalis inter locum Calicis, & Tabellam Secretarum, ut dictum est supra tit. 2. numer. 3. pag. 84. & sicuti non potest commodè, ita non est necesse, ut Sacerdos eam eleuet sub prætextu oblationis, sed ad eam tantum intentionem dirigat.

z *Facit signum Crucis.* De hoc ritu, & alijs signis Crucis sequentibus in Oblatione docet *Innocent. III. libro 2. capit. 58.* ea nempe fieri, ut per Crucis virtutem omnis conatus Diaboli effugiat, ne contra Sacerdotem, vel sacrificium aliquo modo præualeat; quod semel dixisse suf-

ficiat. fortè ritus fluxit ab Hebræis, qui in eleuatione Hostiæ versus cælum, terram, antrorsum, & retrorsum eam mouebant, ex *Lyrano in Leuc. cap. 7. & Burgenf. ib.*

a *Circa medium anterioris partis.* Deponitur Hostia super Aram, ubi est Crux cum Chrismate ab Episcopo facta, quasi Corpus Christi Cruci ibidem sit affigendum, *Gemma lib. 1. cap. 98.* de hoc ritu testatur *Durand.* communiter seruato, sed non Romæ, libro 4. cap. 30. vide infra num. 5.

b *Subtus Corporale.* Habet *Microlog. cap. 10.* ob mysteria infra declaranda in Patenæ inuolutione, quæ fit cum Velo longo in Missa solemn.

4 Deinde in cornu Epistolæ accipit Calicem, purificatorio extergit, & sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini c de manu ministri, (qui osculatur ipsam ampullam, non autem manum Celebrantis) & ponit vinum in Calicem. Deinde de eodem modo tenens Calicem, producit signum Crucis e super ampullam aque, & dicit, *Deus qui humane substantiæ, & infundens t parum aque in Calice prosequitur, Da nobis per huius aque & vini mysterium, &c.* Si vero celebrat pro Defunctis, g non facit signum Crucis super aquam, sed imponit absque benedictione, dicens *Orationem, ut supra.*

* c De

* c *De manu Ministri.* Teneat minister ampullæ partem inferiorem, ita vt Sacerdos eam possit per aurem, seu manubriolum capere: recipiat item eandem manu sinistra, vt alteram statim minifret ampullâ manu dextera. Offerat autem ambas cum osculis earum, non manus Sacerdotis, & cum debita reuerentia, saltem inclinando caput, nisi Sacerdos de maioribus exigat genuflexionem. sed & Sacerdos ipse proprius admoueat Calicem ampullis, ita vt neque gutta cadere queat super altaris mappam.

d *Eodem modo tenens Calicem.* Nondum ideo data est regula generalis iungendi manus, antequam aliquid benedicatur, quam habes numero sequenti; vt intelligas, excipi hunc casum à regula generali, ne Calix, in quo iam est vinum, periclitetur, amota manu.

e *Super ampullam aquæ.* Aqua, vt dicemus, significat populum, benedictioneq; eget cum Cruce, vt Christo vniatur; *Durand. lib. 4. c. 30.*

f *Parum aquæ: ita ex Liturgia Iacobi, & ex decreto Alex. 1. de cons. dist. 2. cap. Sacramentorum;* imò ex traditione Christi in vltima Cœna, vt ait *Cypr. Epist. 63. ad Cecil.* tum, vt significetur fluxus sanguinis, & aquæ ex latere Christi, ex *Alexand.* tum, vt populus in Apocal. significatus per aquam, vniatur Christo, ex *Cypr.* tum, vt fateamur in vna persona

Christi duplicem naturam, ex *Niceph. lib. 1. c. 53.* tum, vt significetur introitus in vitam æternam, ex *Ambros. apud S. Tho. q. 74. art. 7.*

Ex quibus illa quatuor patent, quæ in Antiphona: *O Sacrum conuiuium*, & cet. idest, ex duabus naturis Christus, memoria passionis eiusdem; gratia ex vnione populi cum Christo; & pignus æternæ vitæ.

Quia vero pauci sunt electi, ideo etiam modicissimum aquæ vult infundi *Conc. Florent. in instruct. Armenorum*; & eo minus aquæ, quo vinum est debilius, vt in vinum citius conuerti queat, ante consecrationem, vt monet *Azor. lib. 10. c. 30.*

Hinc *S. August. 17. Cuit. c. 20.* colligit, dandam esse Eucharistiam cum temperatis, & sobrijs epulis. potus enim cum aqua sobrietatem denotat apertissime.

g *Non facit signum Crucis.* Quia connotat solemnitatem: & sicut in fine Missæ Defunctorum non benedicitur populus; ita nec aqua, quæ eundem populum significat, vt diximus: vel aqua hoc loco significat, populum Purgatorij, qui iam est in gratia. *Melchior Huelamus de Cærimon. Missæ.*

* Si guttæ vini, aut aquæ dispersæ appareant intra Calicem, tunc vel circumactio vino Calicis vniatur, vel purificatorio abstergantur, ne in consecratione oriatur dubium, an sint ex consecratæ.

s *Imposita aqua in Calice, & finita Oratione prædicta, accipit manu dextra Calicem discoopertum, & stans ante medium Altaris, ipsum ambabus manibus heleuatum tenens, videlicet cum sinistra pedem, cum dextra autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offert, dicens, i Offerimus tibi Domine, & c. qua Oratione dicta, facit signum Crucis cum Calice super Corporale, & ipsum in medio post Hostiam collocat, & palla cooperit: Deinde iunctis manibus super Altare positis, aliquantulum inclinatus dicit secreto, m In spiritu humilitatis, & c. Postea erectus, eleuans oculos, manusque expandens & statim iungens ante pectus n (quod semper facit, quando aliquid est benedicturus) dicit. o Veni sanctificator, & c. cum dicit, & benedic, p signat manu dextra communiter super Hostiam & Calicem, q sinistra posita super Altare.*

h *Eleuatum tenens.* Ita, vt cuppa Calicis non excedat oculos, neque sit infra os, ad differentiam eleuati Calicis consecrati.

i *Offerimus tibi Domine.* Habet *Durand. loco citat. cap. 30.* vbi etiam indicat præcedentem: *Suscipe S. Pater, & c. Oratio vero: Deus, qui hum. substantia, & cet.* est

est S. Ambrosius in Missa de Vigilia Natiuitatis Domini, cui addita fuit mentio vini & aquæ, & in hunc locum translata, vsuque recepta.

1 *Post Hostiam collocat*. Antiquiores à latere Hostiæ collocabant Calicem. *Innoc. III. lib. 2. cap. 58.* testatur tamen *Durand. loco cit.* communiter suo tempore poni Hostiam inter Sacerdotem, & Calicem: Calix autem hoc loco cooperitur cautela potius gratia, quàm Mysterij, ait *Microl. cap. 10.*

m *In Spiritu humilitatis*. Meminere huius Orationis hoc loco *Steph. Eduens. c. 12.* & *Radulph. propos. 24.*

n *Quod semper facit*. Hoc intelligitur de manibus tantum, non de oculis eleuandis, qui post consecrationem defigendi sunt potius in Hostiam consecratam. * & item, quando vtraque manus est libera, nec earum altera est occupata ad Hostiam tenendam, seu Calicem: quod accidit paulo ante eorundem consecrationem. neque enim deponenda est Hostia vel Calix in eo casu, vt manus iungantur ad illud verbum, *benedixit*, manus autem iunctæ significant diuinitatem, & humanitatem Christi vnitas; vnde virtus emanat benedictionis. *Io. Serranus.*

o *Veni Sanctificator*. Habetur in *Ordine Romano*. * & in *Gallicano Ordine*, teste *Microl. cap. 11.*

p *Signat manu dextera*. Ante Canonem nullum inuenio apud antiquos signum. Crucis super oblata fieri: & hoc loco puto mutatum esse ordinem. nam *Innocent. præd. capit.* docet, accipi patenam cum Hostia, & Calicem cum vino, facto super vtrumque distinctè signo Crucis à Celebrante. Hodie verò fit singillatim in deponendo vtroque; & deinde communiter fit vnum Crucis signum super vtrumque iam depositum in Altari, ad commemorandam Christi passionem, præter alias duas causas supra n. 3. allatas.

Ad formandas vero Cruces manu dextera, Regula sit iuxta peritiores Romæ

hac de re consultos, vt formentur duæ lineæ hoc modo, ✠ prout pingitur in Missali; non autē ✠ quatuor: & lineæ illæ puncta . . . non excedant mensuram palmi com- . . . munis manus: Item ex *Innoc. III. libro 5. cap. 1.* transuersa pars Crucis fiat manu quoque transuersa, non ea recta, qua ad abigendas a Calice muscas vtimur. Agit hac de re fufius Tydæus Bonamicus in proprio tractatu. Hoc idem *Leo IV. ad Episcop.* videtur docere; *Calicem*, ait, & *oblatam recta Cruce signate*. addit contra alium abusum: *non in circulo, & varicatione digitorum*. Idem docuit *S. Carolus in Actis Ecclesiæ suæ part. 4. de Missæ Ceremon.* * vt nimirum transuersa manu pinguatur pars crucis transuersa, tam super Hostiam, quam super Calicem, & super vtrumque. in hoc autem vltimo casu ea pingi debet inter Hostiam, & Calicem, ita vt equaliter altè fiat crux à Calice ad Hostiam, & transuersè super oram anteriorem pallæ, quæ Calicem tegit, quod media esse solet inter Calicem, & Hostiam.

q *Sinistra posita super Altare*. *Innocent. lib. 4. cap. 10.* quia Christus per Altare significatus tribuit vim benedictionis. *Io. Serranus.*

Si facièda est oblatio populi, fiat dicto offertorio, ante oblationem Hostiæ. *Acta Mediolan. Ecclesiæ. Iacobus in suo Compendio.* Eulogia dictæ fuerūt, & fermentum ad distinctionem azimi panis: quæ oblata distribuebantur in fine Missæ vice sacramentalis communionis. *Baron. An. 313.* Vfus autem colligendi oblationes in Syndone placet, & habetur in *Ord. Romano*. qui tamen Missas nouas celebrant, non possunt circuire Eccl. ad oblationem, ex *Decr. S. Congr. Trident. Conc. sess. 22.* neque in fine oblationis debet dari benedictio. An vero populus osculari debet celebrantis manum, feruetur locorum consuetudo. certè non in Missa Defunctorum.

6 *Tum iunctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epistole, vbi stans ministro aquam fundente, & lauat manus, idest, extremitates digitorum pollicis & indi-*

indicis, dicens Psalmum, t Lauabo inter innocentes, cum Gloria Patri, &c. qui versus, Gloria Patri, u pratermittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de Tempore à Dominica de Passione vsque ad Sabbatum sanctum exclusiue.

r Ministro aquam fundente. Eleuato prius ab eodem paululum ab Altari manutergio, vt Sacerdos illud capere queat: & tenente peluicula in sinistra, ampullam aquæ in dextra, cum osculo ampullæ & debitis reuerentijs fundit aquam, reposita deinde ampulla aquæ cum alia vini in loco suo, manutergium plicabit.

f Lauat manus, ait Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3. lauatio, quæ summis, siue extremis digitis adhibetur coram sanctissimis signis, obseruatur, quasi coram Christo spectante omnes occultissimas nostras cogitationes, & summarum partium expiationem, &c. Itaque in signum fit puritatis animarum, Clem. lib. 8. Constitut. Apost. capit. 11. vt puri accedamus, ait Cyrill. Hierosolym. Catech. 5. Mystagog. exter-

git à tactu communium manuum, & terreno pane, Ordo Roman. de Offic. Missæ, & Rab. lib. 1. in fine. A veniali, & peccatorum reliquijs emundat, ex Sancto Thoma tertia part. quæst. 83. artic. 5. ad primum.

t Lauabo inter innocentes manus meas, Habetur in Liturgia Sancti Petri Græcæ, citat Sanctus Germanus in Theoria rerum Eccles. hæc eadem verba, cum agit de hac digitorum ablutione. Ad Vers. Gloria Patri, qui potest dici, cum reditur, in medio Altaris, caput inclinatur.

u Pratermittitur, &cet. Vide quæ diximus p. 1. tit. 8. num. 1. pag. 17. neque illius loco dicendus est Vers. Requiem; quod aliqui scripsere.

7 Celebrans lotis manibus eas tergit, & illis ante pectus iunctis reuertitur ad medium Altaris, ubi stans, oculos quoque ad Deum eleuans, & statim demittens, manibus iunctis super Altare, aliquantulum inclinatus dicit secreto, Orationem, x Suscipe sancta Trinitas, &c. Qua dicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positis, osculatur illud in medio: tum iunctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram, à sinistra manu ad dextram vertit se ad populum, & versus eum extendens, & iungens manus, dicit voce aliquantulum elata, y Orate fratres, & secreto prosequens, vt meum ac vestrum sacrificium, &cet. z perficit circulum, reuertens iunctis manibus ante pectus à manu dextra ad medium Altaris. Et responso à ministro, vel à circumstantibus, a Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis, &cet. (alioquin per seipsum, dicens: Sacrificium de manibus meis) ipse Celebrans submissa voce dicit, Amen, & manibus ante pectus extensis, vt sit ad Orationem, stans in medio Altaris versus librum dicit absolute sine, Oremus, & sine alia interpositione, Orationem, vel b Orationes secretas. Cum dicit, Per Dominum, iungit manus: cum dicit, Iesum Christum, caput inclinat, quod facit in prima Oratione, & in ultima, si plures sint dicendæ.

x Suscipe sancta Trinitas. Hanc habent precem Steph. Eduens. cap. 12. & Microl. cap. 11. non ex aliquo Ordine, inquit, sed Eccles. consuetudine. Inclinationem Innocen. III. lib. 2. cap. 60. non tamen Innocen. meminit harum quinque Orationum: quas post Innocent. additas fuisse ideo putat Bellarm. lib. 2. de Missa c. 17. in medio Altaris nunc orat Sacer-

dos, Dionys. de Hier. Eccles. cap. 3.

y Orate fratres. Leo Papa instituit; ex Raduph. prop. 22. sed de eo meminit Socher. de cons. dist. 1. hoc quoque & Chrysost. hom. 10. in 2. epist. ad Cor. vt notat Durant. lib. 2. de rit. cap. 29. Reliqua cum silentio dicuntur; & cum paratur consecratio tacite precari Sacerdotem docet S. Clem. lib. 8. Constit. Apost. 12.

Ore-

Oremus, dicitur versus Altare: *Orate fratres*, versus populum: quia hic alloquitur Sacerdos populum tantum, non autem seipsum. *Durand. libro 4. capit. 32.*

2 *Perficit circulum*. A dextra, ut antiqui loquuntur, ad sinistram Altaris; quia sinistra tristitiam sonat, & iam passioni Christi appropinquat magis Sacerdos. *Circuiui*, ait David, & *immolauit*. *Psalm. 26.* ostendit etiam, se esse in sinistra, idest, peccatorem, pro quo orari petit, *Durand. libro 4. cap. 14.* Ad litteram dici potest, perfici circulum, ut conuertat se Sacerdos ad librum, ad quem semper se vertit, ex-

cepto vnico casu, ante Offertorium, quod à Choro cantabatur.

a *Suscipiat Dominus*, &c. Paulo diuersam hanc partem habet *Remigius Antiochodorus*. in *expositione Missæ*. hanc ipsam *Durand. lib. 4. cap. 32.*

b *Orationes secretas*. Explicauimus supra 1. part. tit. 12. pag. 34. * Dicit eas Sacerdos, in medio versus librum, hoc est, conuersus ad librum, non recedens à medio. Hinc patet, aptandum esse librum, prope corporale, ut commodius legatur; non autem relinquendum eo loci, in quo lectum est Euangelium, licet hac de re taceat Rubrica.

8 Peruenio autem in conclusione ultima *Secretæ* ad verba illa, *Per omnia secula seculorum*, exclusiue, Sacerdos stans in medio Altaris, c depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit conuenienti & intelligibili voce *Præfationem*. Cum dicit, *Sursum corda*; eleuat manus hinc inde extensas usque ad pectus, ita ut palma vnius manus respiciat alteram. Cum dicit, *Gratias agamus Domino*, iungit manus: cum dicit, *Deo nostro*, oculos eleuat, & statim Cruci caput inclinatur. *Responsio*, *Dignum, & iustum est*, & eleuatis & extensis ut prius manibus, prosequitur *Præfationem propriam*, vel communem, ut tempus requirit. Cum dicit, *Sanctus*, iunctis ante pectus manibus, & inclinatus voce mediocri prosequitur, ministro interim paruam e campanulam pulsante. Cum dicit, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, &c. erigit se, & f signum Crucis sibi producit à fronte ad pectus.

c *Depositis super eo manibus*. Ut omnem cogitatum temporalem deponat, & exercitio bonorum operum aditum sibi faciat ad eleuationem cordis, *Durand. d. cap. 32.*

d *Intelligibili voce*, *Per omnia secula seculorum*. Ut assentiat populus, & confirmet sua voce, *Amen*. quæ Sacerdos secreto Deum precatus est, ex *Ordine Roman. & Microlog. cap. 7.*

De *Præfatione* egimus supra prima part. tit. 12. pag. 34. Ritus etiam patent ex supradictis: nam quadrant singulis verbis eiusdem *Præfationis*. non vertit se Sacerdos ad, *Dominus vobiscum*, quia intentus est totus nunc ad sacrificium, ut supra diximus, ex *Amalar. libr. 2. cap. 9.* lege supra tit. 5. num. 1. pag. 107. neque iungit manus ad, *Per Christum Domi-*

num nostrum.

e *Campanulam pulsante*. Ter cum aliqua distinctione, tum in laudem Dei, ter sancti: tum ad excitandos astantium animos ad proxima mysteria. qua de re diximus in prima p. tit. 20. pag. 62.

f *Signum Crucis sibi producit*. De hoc signo in fine *Præfationis Honor.* in *Gemma* libro 1. cap. 42. quia, inquit, signum Christi recipere se proficitur, cui mox in imagine, hoc est, representatiue, per Canonem contradicitur. Canon enim, addit ille, Christi passionem proximi designat. Sed sicut Hymnus primus Angelicus finitur cū signo crucis, eodemque modo Symbolum, ita & alter hic Hymnus item Angelicus, non alio modo terminandus est, quam adhibito signo Crucis, & manuum iunctione in fine.

9 In Missa solemnī dicto, Oremus, Diaconus, & Subdiaconus g accedunt ad Altare in cornu Epistolæ, Diaconus amouet Calicem, si est in Altari, vel, si est in Credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi, qui illum cum Patena & Hostia, coopertum palla & velo h à collo sibi pendente, i manu sinistra tenens, & alteram manum superponens velo; ne aliquid decidat, de Credentia l detulit, m comitatus ab Acolytha ampullas vini & aqua portante; ipse Diaconus Calicem detegit, & dat n Patenam cum Hostia Celebranti, osculando eius manum: Subdiaconus extergit Calicem purificatorio, Diaconus o accepta ampulla vini de manu Subdiaconi, imponit vinum in Calice, Subdiaconus interim p ampullam aqua ostendens Celebranti, dicit, Benedicite pater reuerende, qui facto versus eam signo Crucis, dicit Orationem, Deus qui humane, &c. interim Subdiaconus infundit paulum aqua in Calicem, Diaconus illum Celebranti dat, & pedem Calicis tangens, seu brachium dextrum Celebrantis sustentans, q cum eo dicit, Offerimus tibi Domine, &c. quem postea positum in Altari, ut supra, palla cooperit. Subdiacono deinde stanti in cornu Epistolæ r ponit in dextra manu Patenam, quam l cooperit extremitate veli ab eius humero pendentis; qui vadit post celebrantem ante medium Altaris, & facta genuflexione, ibi stat, sustinens eam eleuatam vsque ad finem Orationis Dominicæ, ut dicetur. In Missis autem Defunctorum, & inferia sexta Parasceues t Patena non tenetur à Subdiacono.

g Accedunt ad Altare. Facta prius in locis suis post Celebrantem genuflexione.

h A collo sibi pendente. Indicat Ordo Romanus, & vocat Syndonem in collo ligatam. deponitur autem velum paruū Calicis, & relinquitur super Credentiam, ut expeditius portetur Calix.

i Manu sinistra tenens. Manu nuda, nō autem cum velo pendente ab humeris, si verē in sacris est Subdiac. uti par est.

l Detulit. Per breuiorem viam defertur Calix ad Altare; & munus Subdiaconi est ferre Calicem in sinistra, quæ est vita præfens, ex vetusto Codice de Missa, apud Hittorpiū. Item eiusdem est parare Calicem, Innocent. lib. 2. cap. 58.

m Comitatus ab Acolytha. Qui tamen Subdiaconum sequitur, non præcedit; neque ab alio quam vno ex prædictis duobus.

n Patenam cum Hostia. ita Ex Cōc. Anchyritano, seu Ancyrano 50. dist. presbyteros. datur autem cum osculo manus Celebrantis, & prius Patenam.

Si adsint particule consecrandæ pro communione solemnī, delata Pixide ad Altare paulo ante Subdiaconum à Cæremoniario, seu Sacrista, eā Diaconus aperit, & collocat super Corporale, antequā

tradat patenam Celebranti, & eandem eleuat parumper, ex Cærem. Episc. lib. 2. cap. 29. dum Celebrans Hostiam offert; qua deposita, & ipse deponit Pixidem, cooperit, & collocat post Calicem, ut supra.

o Accepta ampulla vini de manu Subdiaconi. Hoc est, Diaconus manu sinistra Calicem per nodum tenens, accipit ampullam vini de manu Subdiaconi, qui eādem accipit de manu Acolythi (vterque vero accipit sine osculis, nec ampullæ, nec manuum) & infundit vinum in Calicem. Diaconi enim est componere Calicem in Altari, Innocent. prædicto c. 58.

p Ampullam aqua. Hanc accipit ab Acolytha sine osculis Subdiaconus, & parum inclinatus ostendit Celebranti. olim aquam ipsam Celebranti tradebat infundendam ab eodem, ex Innoc. loco nunc citato: nunc ipse infundit.

q Cum eo dicit, Offerimus. Habet Durand. prædicto c. 30. neque Sacerdotibus licet de mensa Domini tollere Calicem, nisi eis tradatur à Diacono, Isidor. lib. 2. de Eccles. off. c. 8. Verbum, Offerimus, conuenit duobus saltem, & ideo Diaconus idem dicit cum celebrante.

r Ponit in dextra manu Patenam. docet

et *Vet. Codex de Missa*, poni in spem vitæ æternæ post Calicem huius vitæ, in sinistra ab eodem ministro delatum: dextera enim vitam æternam designat, & patena rotundam æternitatem indicat. *Durand. cap. 30.* Subdiacono, non alijs, datur tenenda, ex *Innoc. cap. 59.*

¶ *Cooperit extremitate Veli.* Ex decreto Siluerij Papæ, ait Petrus de Ruiz in suo *Ceremoniali*. quia mysteria adhuc sunt

tegendera, *Hugo Victor. de offic. Eccles. lib. 2. cap. 23.* vel quia latibulum significat discipulorum prope passionem, *Innocent. cap. 59.* Pars verò interior patenæ Subdiaconum respicere debet. ea enim est nobilior, ut patet.

¶ *Patena non tenetur.* Ritus lætitiæ, connotans de æterna vita, quod paulo ante adnotauimus, in patena velata, non conuenit Defunctorum Missis.

10 *Dicto, Veni sanctificator, ut supra, Celebrans ministrante Diacono nauiculam, & dicente, Benedicite pater reuerende, ponit incensum in Thuribulum, u. dicens, Per intercessionem, &c. ut in Ordine Missæ.* Deinde accepto Thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc faciens Cruci reuerentiam, x incensat oblata, y ter ducens Thuribulum super Calicem & Hostiam, simul in modum Crucis, & ter circum Calicem & Hostiam, scilicet bis à dextera ad sinistram, & semel à sinistra ad dexteram, (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextra) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo, In prima incensatione, Incensum istud, In secunda, à te benedictum, In tertia, ascendat ad te Domine, In quarta, & descendat super nos, In quinta & sexta, misericordia tua. Deinde facta reuerentia, z incensat Crucem, & Altare, ut dictum est supra, assistente eodem Diacono, interim dicens, a *Dirigatur Domine oratio mea, &c. & cum incensatur Crux, Diaconus b amouet Calicem ad partem Epistolæ, & incensata Cruce reponit in loco suo. Cum reddit Thuribulum Diacono, dicit, Accendat in nobis, &c. & incensatur ab eo: deinde Diaconus c incensat Chorum, & postremo Subdiaconum tenentem Patenam; & ipse Diaconus incensatur a Thuriferario, & Thuriferarius postea incensat Acolytos, d & populum. Celebrans postquam incensatus fuerit, lauat manus, e ministrantibus Acolythis ampullam aquæ cum peluicula, & manutergio.*

u *Dicens, Per intercessionem.* Ter imponit incensum, & semel illud benedicit in Thuribulo, ita ut ad verbum, benedicere, manu dextera producat signum Crucis super Thuribulum fumigans. Diaconus, & Thuriferarius ministrant, ut initio Missæ.

x *Incensat oblata.* Leo Papa Primus dicitur Auctor incensationis oblatores in memoriam Christi, ex *Radulph. propos. 23.* nec ubique antea erat in usu, ex *Microl. cap. 9.* Ordo tamen Romanus habet hunc ritum. de quo & eiusdem causis supra tit. 4. pag. 93. * & Diaconus in hac incensatione retineat pedem calicis dextra manu, ne cadat. *Cerem. Episcop. lib. 1. cap. 9. cum Missali.*

y *Ter ducens Thuribulum, &c. ita Innoc. III. lib. 2. cap. 57.* quo designari dici-

tur triplex vnctio Mariæ; item, ut Thuris & Crucis virtute malignus hostis effugiat, *Durand. cap. 31.* in modum Crucis, & in modum Coronæ fit incensatio, ut ex passione Christi ad Coronam Trinitatis fiat transitus. *Idem ibidem.* Crux autem fit etiam in hoc casu, non veluti per quatuor puncta, ut *Crassus lib. 1. cap. 47.* docuit, sed super Calicem, & Hostiam, inquit Rubrica in modum Crucis. neque demittendum est Thuribulum, sicut in circulis sequentibus, in quibus Thuribulum depressius ducitur, ita ut circumbeat Calicem. Dexteram hoc loco & sinistram celebrantis intellige. notat *Melchior Huelamus de ceremonijs Missæ*, sexies incensari oblata; quia ante sex dies Pasche iuit Iesus Bethaniam: bis circum Calicem, & semel conuerso circulo; quia redijt

rediit Hierusalem ad ramos palmarum, & de Hierusalem rediit in Bethaniam. quæ, licet minutiora sint, non sunt contemnenda tamen.

z *Incensat Crucem*. Non Sacramentum, nisi sit expositum, & tunc genibus flexis in supremo gradu, vt dicemus infra.

a *Dirigatur Domine Oratio mea*, &c. hoc idem apud *Alcuin. capit. de celebrat. Missæ* habetur.

b *Amouet Calicem*. Non extra Corporale, si capax est. Subdiaconus autem in tota hac incensatione nihil se mouet. Thuriferarius, deposita nauicula super credentia, amouet de Altari, & reportat librum, quando opus est, nisi adsit Assistens.

c *Incensat Chorum*. Comite Thuriferario, qui præcedit; & incensantur omnes; quia Christus communicat alijs odorem suum, *S. Thom. 3. part. quest. 83. artic. 5.* & quia, quæ fecit Sacerdos, pertinent ad omnes. *Durand. cap. 3. 1. Item.* Thurificatio repræsentat diffusionem gratiarum spiritualium in capite, & ab eo ad membra. *Idem lib. 4. cap. 4.* in Choro autem incensandi stare debent quasi extra stallum, neque illi indecore inniti; se mutuo inuicent, antequam quilibet incensetur à Diacono, *Cærem. Episc. lib. 1. cap. 23.* in quo fufius præscribitur ordo incensandi Clerum.

Facit ad rem nostram hic ordo, (nam de Canonicorum, & maiorum incensatione vide *cit. loco Cærimoniale Episcoporum*) quod nimirum Celebrans, nullo maiore præfente, cui triplex ductus thuribuli debeat, triplici ductu incensandus erit; eo præfente, duplici tantum ductu: Diaconus, Subdiaconus, & alij parati, duplici ductu; Sacerdotes in choro vnico ductu, cæteri sine mora. inclinabit caput, qui incensat, ante & post, iisdem vsque ad sacerdotes inclusive, nisi ita multi sint, vt incensatio finire non possit

ante finem Præfationis. Diaconus incensabit omnes de Clero, exceptis Acolythis, quos stantes apud Credentiam incensabit Thuriferarius ante laicos de populo. Domini locorum minorum, de quibus in Cærimoniali prædicto nulla fit mentio, seu Magistratus, incensari poterunt à Thuriferario duplici, vel vnico ductu, pro qualitate personarum; ij videlicet, quibus proprium scamnum, seu sedes ab alijs distincta parari solet. consuetudo locorum laudabilis in his attendi solet, ad pacem tum cleri, tum laicorum conseruandam in toto incensationis ordine, & ritu.

d *Et populum*. incensat ter, primo in medio, deinde versus latus Epistolæ, quod est dextrum populi, vbi mares diuisi à feminis stare solebant, & solent in Cathedralibus Mediolanensis, & alijs, ex decreto S. Caroli; tertio versus latus aliud, cum honoris significatione, ante & post, à Thuriferario adhibita. ter autem ex communi vsu, vt adsit Thuriferarius in tempore pro incensando Sacramento in eiusdem elevatione; & vt significetur diffusio gratiæ Christi in populum in nomine Trinitatis. stabit autem Thuriferarius incensans populum in medio presbyterij, vel ferè à latere Euangelij, si expositum est in Altari Sacramentum, ne eidem terga vertat.

e *Ministrantibus Acolythis*. Cum reuerentijs debitis, & cum quasi osculis ampullæ & manutergij, ante, & post; sed stantes Acolythis, non genuflexi, ministrant.

Ad, *Orate fratres*, Subdiaconus respondeat; *Suscipiat*, &c. & Celebrans tardius dicat secretas Orationes, vt Diaconus opportuno tempore redire queat ad dicendum, *Sanctus*, &c. cum eodem. Cærimoniararius interim assistat libro, & folia vertat, quandiu Diaconus abest, nisi adsit Assistens.

II Cum dicitur, Præfatio, Diaconus, & Subdiaconus stant retro post Celebrantem: & paulo antequam dicatur, Sanctus, & accedunt ad Altare, vbi g cum Celebrante hinc inde dicunt, Sanctus, & quæ sequuntur vsque ad Canonem. Deinde Diaconus accedit ad sinistram Celebrantis; ei h assistens dum dicitur, Canon, Gauant. Rubr. Miss. H nisi

nisi alius Sacerdos assistat, quia tunc ipse staret ad dexteram aliquantum post Celebrantem. Subdiaconus vero tunc stat post Celebrantem.

f. *Accedunt ad Altare*. Facta in locis suis post celebrantem genuflexione; quâ rursus faciunt, dicto ab eisdem ultimo. *Osanna in excelsis*: addita fuit sequens Rubrica in Missali Romæ edito 1621. sine maiorum auctoritate; nimirum; si Subdiaconus non tenet patenam cum Diacono accedit ad Altare, ubi dicunt, Sanctus, &c. quod monuisse sit satis.

g. *Cum celebrante dicunt*. Hymnum, Sanctus, &c. Sacerdos ipse cum alijs necessario debet dicere, ne se ipsum sua prece videatur priuasse, qui & suas voces, & aliorum Angelicis laudibus admitti deprecatus est in Præfatione, ut ait *Microl. cap. 11*.

Benedictus qui venit, &c. non cantatur à Choro, nisi post depositionem Calicis, *Cærem. Episc. lib. 2. c. 8.* etiam in Missis Defunctorum; quod observatur in Capella Papali.

h. *Assistens*. Non tenet manus iunctas, sed folia Missalis vertit, & indicat quæ sunt dicenda à Celebrante.

Ad, *Sanctus*, campanas maiores pulsare conuenit, sicut in Missa priuata campanula parua; quam pulsant aliqui etiâ in Missæ solemni; & placet per alterum ex Acolythis, ut moneantur ij, qui maiores pulsare debent campanas, & tempus ignorant eas pulsandi, quia longius absunt. Vide p. 1. tit. 20. pag. 62.

De Canone Missæ usque ad Consecrationem. VIII.

1. *Inita Præfatione, ut supra, Sacerdos stans ante medium Altaris, versus ad illud, aliquantulum eleuat manus, oculisque eleuatis ad Deum, & sine mora deuote demissis, ac manibus iunctis, & super Altare positis, profunde inclinat* incipit Canonem, secreto dicens: i Te igitur, &c. ut in Ordine Missæ. Cum dicit, uti accepta habeas, & benedicas, prius osculatur Altare in medio, deinde erigit se, & stat iunctis manibus ante pectus. Cum dicit, *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta & sacrificia*, dextra manu signat ter communiter super Hostiam, & Calicem. Deinde extensis manibus ante pectus, prosequitur, *In primis quæ tibi offerimus, &c.*

Actio prima in Canone quinque actus complectitur, manuum, & oculorum eleuationem; oculorum demissionem; manuum iunctionem; & earundem super Altare positionem. in primo quinario numero venerare Christum in Cruce quinque plagis vulneratum: & nota ex Rubrica propria in Ordine Missæ, ne discordare videatur à generali: quod ad primum gestum, prima quoque verba, *Te igitur*, sunt pronuncianda: neque dari debet gestus sine voce, qui alioquin esset inconcinuus. extendens dicit, iungens dicit, eleuans dicit. sunt participia cum verbis simul, in Ordine Missæ, & sic concordantur Rubricæ.

i. *Te igitur*. Crucifixus solet imprimi initio Canonis, ait *Honor. in Gēma lib. 2.*

capit. 103. ut statim passio Christi oculis cordis ingeratur. prima quoque littera, T, est figura Crucis Christi. *Innocen. III. lib. 3. cap. 2.* Auctor autem principij Canonis dicitur esse *S. Clem. à Radulph. propos. 23.* Vide, quæ diximus in 1. part. tit. 12. num. 5. pag. 35. ubi de nomine, auctoribus, & partibus Canonis non pauca. Hoc loco ritus & Cæremoniæ in primis sunt examinandæ, & eæ quæ sunt ita propriæ Canonis, ut in alia parte Rubricarum hætenus proprium non habuerint locum. Sensum litteralem difficiliorum verborum afferemus infra cum Misterijs.

1. Cum dicit hæc dona, &c. Ex responso Zachariæ *S. Bonifacio Maguntino* fiunt hic tres Cruces. *S. Anselm. libro de Sacram. ait: una Cruce duo simul sanctificen-*

Etificentur, idest, vbi verbum est commune panis, & vino, vt explicat *Vuald. tom. 3. tit. 4. cap. 37.* habet *Microlog. cap. 14.* has easdem. Sed nota à principio Canonis, vsque ad, *Libera nos*, inclusiue, vbi finis est Canonis, secundum *Innocent. III.* quòd septem vicibus signa Crucis fiunt. primo hic, & ter. secundo ad ea, *Quam oblationem*, quinquies. tertio in consecratione ad ea, *Benedixit* semel & iterum. quarto post consecrationem ad ea, *Hostiam puram*, quinquies: quinto ad ea, *Sacrosanctum filij tui Corpus*, semel, & iterum super Sacramentum, & semel supra se ipsum. sexto ad ea, *Sanctificas*, ter.

septimo ad ea, *Per ipsum*: quinquies. *Innocentius III. libr. 4. cap. 11.* addit ibidem in ordine ad Hostiam & Calicem fieri signa Crucis 25. & quinquies quinque: tum quia, sicut hic numerus per se ductus semper in se ipsum reducitur, si ducatur in infinitum; ita Eucharistia quantumlibet multiplicetur, semper est idem sacrificium; tum quia quinque sensus hoc Sacramento perficiuntur: sed & binarius signorum numerus congruit propter carnem & sanguinem Christi; ternarius quoque propter panem, vinum, & aquam. *Hæc ille eruditè, & acutè.*

2. Vbi dicit una cum famulo tuo in Papa nostro N. exprimit nomen Papæ: Sede autem vacante verba prædicta omittuntur. Vbi dicitur, & n. Antistite nostro, N. specificatur nomen Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi ordinarij in propria diocesi; & non alterius Superioris, etiam si Celebrans sit omnino exemptus, vel sub alterius Episcopi iurisdictione. Si vero Episcopus ordinarius illius loci, in quo Missa celebratur, sit vita functus, prædicta verba omittuntur: quæ etiam omittuntur ab ijs, qui Romæ celebrant. Si Celebrans est Episcopus, Archiepiscopus, vel Patriarcha, omittis prædictis verbis, eorum loco dicit, Et me indigno seruo tuo. Summus autem Pontifex cum celebrat, omittis verbis, una cum famulo tuo Papa nostro N. & Antistite nostro N. dicit, una cum me indigno famulo tuo, quem gregi tuo præesse voluisti: Et continent omnes, vt sequitur, Et omnibus orthodoxis, &c.

in Papa, Nominatur, ex *Concil. Vascen. cap. 4.* alias 6. tempore Leonis I. celebrato, apud *Burchard. libro 2. Decret. cap. 230.* immo vero *S. Clemens lib. 8. Constit. Apost. cap. 12.* instituisse dicitur, seu obseruasse; qui celebrans Missam dicebat: *Adhuc obsecramus te pro me, qui nihil sum:* ibidem, quod hodie idem est, quando ex *Innocent. III. de celebrat. Missæ cap. 3.* ait Papa: una me cum indigno famulo tuo: à Christo deducitur hic ritus, qui in cena rogauit pro Petro, vt non deficiat fides illius: *Vualden. to. 3. tit. 4. c. 37. n. 5.*

* Quod attinet ad nomen, Papæ, & significationem vocabuli, docet *Baron. in Not. Martyrol. ad diem 10. Ianuar.* significare Patrem, non autem Patrem Patrum: & cum esset Episcopis commune, tandem *Greg. VII. anno 1073. in Synodo Rom.* statuit, vt nomen Papæ vnicū esset in vniuerso orbe. plura ib. scribit *Baron.*

Caput autem inclinatur etiam hic ad nomen Papæ, eadem enim est ratio, quæ supra dictum est, in Collecta, ad nomen eiusdem; de quo dubitauere nonnulli. sed in Rubrica de orat. non adest limitationis particula, tantum.

n. Antistite nostro N. Sanctus Paulus *Hebr. 13. Memento*, inquit, *Præpositorum vestrorum.* & pro Episcopo quidem orandum esse docet in Missa, *S. August. epist. 110. in fine.*

Sed quis Episcopus hic nominandus? vult *Alcuin. de celebrat. Missæ*, Episcopum nominari celebrantis, quem sequitur *Innocent. III. lib. 3. cap. 5.* Rubrica tamen nostra Episcopum loci, in quo celebratur, nominari decreuit: tum quia expresse ait: *Ordinarijs illius loci:* tum quia Romæ omitti iubet hæc verba, & placet *Bellarmino libro 2. de Missa cap. 21.* * Neque nominandus est Abbas

H 2 exem-

exemptus loci, sed Episcopus vicinior ad quem pro ordinatione itur. neque enim Abbas est Antistes, de quo in Canone.

Pro Regibus orandum etiam hoc loco scribit *Innocent. III. loco citato*, in eorum locis, ac prouincijs, inquit *Azorius libro 10. cap. 36. quest. 13.* & vere habetur hic ritus in *prædicto cap. 12. S. Clementis, & in Liturgijs Sancti Basilij, & Sancti Chrysost.*

Pius V. tamen, qui nihil addi voluit,

- 3 Cum dicit, *Memento Domine, eleuans & iungens manus vsque ad faciem vel pectus, sic iunctis manibus stat paulisper in quiete, o demisso aliquantulum capite, faciens commemorationem viuorum Christi fidelium ad suam voluntatem, p quorum nomina, si vult secreto commemoret, non tamen necesse est ea exprimere, sed mente tantum eorum memoriam habeat.* Potest etiam celebrans, si pro pluribus orare intendit, ne circumstantibus sit morosus, ante Missam in animo proponere sibi omnes illos tam viuos, quam defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit, & hoc loco generaliter vnico contextu ipsorum viuorum commemorationem agere, pro quibus ante Missam orare proposuit in Missa.

o *Demisso aliquantulum capite.* Non ergo oculis eleuatis versus Crucem, vt multi faciunt, nec iisdem clausis, nisi forte ad maiorem animi compositionem.

p *Quorum nomina secreto.* Eos, pro quibus orare intendit Sacerdos, appellat Susceptos *S. Aug. epist. 59. quest. 5.* quos labijs compressis inclusa pectoris cogitatione nominet, ait *S. Hieron. apud Durant. lib. 2. de rit. cap. 34.*

De litteris N. & N. apponi solitis hoc loco in Canone, meminit *Odo Camerac. in explicatione sacri Canonis*, antiquitus autem recitabantur nomina offerentium in Missa, ex *Innoc. I. epist. 1.* & nos eorum, qui eleemosynam ideo dederunt, memoriam facimus.

Hoc loco dicendum videtur de applicatione sacrificij: & quicquid sit de valore Missæ, quem conciliando Doctores, dicerem infinitum esse in radice, sed ad impetrandum, & ad alios effectus, finitum in terminis; quia finite de eo omnes participant, minusque, vel magis, pro minori, vel maiori deuotione cuiusque concurrentis ad Missæ sacrificium, ex *S. Th. 3. part. quest. 79. artic. 4.* Quatuor Sacer-

concessit nominari in Canone Regem in Hispanijs. nihil ergo tu addas sine Papali auctoritate, contra Pij V. Bullam de Missali editam. caueant etiam Regulares, ne in Canone nominent Superiores suos, vt Antistites, ex decreto Sacre Rituum Congregat. 12. Nouembris 1615. & nominantes suum Generalem pro Episcopo loci peccant mortaliter. *Diana tra. 14. de celebr. Missæ resol. 40.*

doti, vt faciat, ego consulerem.

Primum est, vt intendat prodesse omni meliori modo ijs, de quibus Ecclesia meminit in Canone, nimirum toti Ecclesiæ, Papæ, Episcopo loci, & circumstantibus, quibus Deus distribuatur portioem sacrificij generalem prope infinitam pro eorum capacitate, & deuotionis mensura, & hæc est prima portio. quam ponit *Scot. quodlib. 20. artic. 2. & 3.*

Alterum est, vt provideat sibi ipsi Sacerdos de portione sibi debita, quam vocat Scotus specialem, & nouit Deus, quanta sit: probabile vero est, eam posse dari alijs à Sacerdote nominandus pro eo titulo, quo importat pænæ debitæ remissionem. quo casu prodesset ijs multo magis, quam si pro iisdem sequenti proxima ratione & modo celebraret; quia certum est participare Sacerdotem in maiori quantitate de valore Missæ quam alium quemlibet, qui eundem celebrare iuber, aut procurat: tum ex ministerio proximiori, tum ex maiori deuotione, & fide, quæ inter celebrandum multipliciter excitantur.

Tertium est, vt suffragari intendat eo

eo maiori affectu quo potest, & debet ijs, quibus tenetur, siue ex obedientia, siue ex titulo beneficii, siue legati, siue contractus rationabilis, siue promissionis, aut voti, siue congruentis eleemosynæ acceptæ, aut promissæ; & ea prorsus ratione, qua iisdem, & ex sensu certo, & practico eorundem, non speculatio, & disputabili, ille tenetur ad Missam, seu plures Missas. tutior enim in hac re tenenda est sententia. Si vero ij non egeant, aut forte ex defectu gratiæ non sint capaces sacrificij fructus, substituat statim alios actus, & secunda, vt aiunt, intentione. quod docet *Suarez disp. 79. sect. 8. in fine*: alioquin fructus Missæ non applicatus remanebit in thesauro Ecclesiæ, Deus autem nouit quantum cuique de Missæ fructu sit dandum: & hæc est, qua vocat Scotus portionem mediam.

Quartum est, vt alijs item prodesse intendat sine aliorum præiudicio, eo ordine, & quantitate fructus, qua Deus scit se teneri, & eos specialiter nominatos Deo commendat, siue in ordine ad remissionem poenæ, cum sit satisfactorium; siue ad gratiam acquirendam, & augendam, cum sit meritorium; siue ad quæcunque bona spiritualia, & temporalia, quibus illi egent, & vtiliora eisdem forent obtinen-

da, cum sit etiam, immo & propriissime. vt ait *Bellarmin. de Missa lib. 2. cap. 3. impetratorium*.

Notat præterea *Azor. libro 10. cap. 22. quest. 3.* Orationem ad, *Memento*, esse priuatam quare in ea admitti possunt infideles, & excommunicati omnes ad eorum salutem procurandam; *idem ibidem cum alijs DD. docet*, seu ad augmentum Ecclesiæ, vt *Suarez disp. 78. sect. 2.* ex his ergo & tu memeto, ne *Memento* in Missa fiat in momento, sed cum aliqua mora.

In Commemoratione post *Memento* Defunctorum, eadem ferè obseruet Sacerdos; vt primo omnes commemoret ex instituto, & intentione Ecclesiæ. deinde eos, pro quibus, vt supra, tertio loco teneri dictum est. tertio alios cariores, quos voluerit, & inter hos Auctorem huius operis, qui commendat seipsum, quam maxime, postquam obierit, & item illius animam Defuncti, quæ proxime, dum celebras (Deus nouit) egressura est de Purgatorio: tibi enim de cælo statim, rependet gratiam. omnes autem Defunctos commendabis Deo in ordine tantum ad poenarum remissionem, cum hoc sacrificium pro Defunctis sit tantum modo satisfactorium.

4. Commemoratione viuorum facta, demissis & extensis, vt prius manibus, continuat, Et omnium circumstantium, &c. Similiter stans prosequitur q. Communicantes. Cum dicit, Iesu Christi, caput Cruci inclinatur: in conclusione quando dicit, Per eundem, iungit manus. Cum dicit, Hanc igitur oblationem, expandit manus simul super oblata, ita vt t palma sint aperta versus ac supra Calicem & Hostiam, quas sic tenet vsque ad illa verba, Per Christum Dominum nostrum. Tunc enim iungit manus, & sic prosequitur: Quam oblationem tu Deus in omnibus quesumus, & cum dicit, u bene & dictam, adscri ptam, ra & tam, communiter signat ter super Hostiam, & Calicem simul: deinde cum dicit, x vt nobis corpus, separatim, signat semel super Hostiam tantum; & sanguis, semel super Calicem tantum: deinde eleuans, & iungens manus ante pectus, prosequitur, fiat dilectissimi Filij tui Domini nostri Iesu Christi, & inclinans caput Cruci, y extergit, si opus fuerit, pollices & indices super Corporale, & dicit secreto, vt prius, z Qui pridie, quam pateretur, & accipiens pollice & indice dextra manus Hostiam, & eam cum illis, ac indice & pollice sinistra manus tenens, stans erectus ante medium Altaris, dicit; accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas, eleuansque ad cælum oculos, & statim demittens, dicit, & eleuatis oculis in cælum ad te Deum Patrem suum omnipotentem, ca-

Gauant. Rubr. Miss.

H 3 putque

putque aliquantulum inclinans, dicit, tibi gratias agens: & tenens Hostiam inter pollicem & indicem sinistrae manus, dextra producit signum Crucis super eam, dicens, a bene & dixit, fregit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite, & manducate ex hoc omnes.

q. *Communicantes*. Siricius Papa creditur Auctor huius partis Canonis à Radulph. ubi supra. Lino tribuit Nicol. de Plone in exposit. Missae. sed Commemoratio Sanctorum in Missa est apud S. Clem. libr. 8. Constit. Apost. cap. 13. & Dionys. de Eccles. Hier. cap. 3. & quidem ante consecrationem nominatur cum Beata Virgine Apostoli, Summi Pontifices, Episcopi, Diaconi, & Laici: nempe Apostoli duodecim, & Martyres totidem; quia illi doctrina & sanguine; isti sanguine, & martyrio sacrificium hoc confirmaverunt. Gemma libr. 1. cap. 104. Qui vero Canonem ordinavit, quos voluit, dictante Spiritu Sancto, hoc loco, & infra, nominavit, ex Steph. Eduens. capit. 13. coniicit Lindanus in Liturgiam Sancti Petri c. 22. cum alijs, à S. Hieronymo iussu Damasi Catalogum hunc Sanctorum ortum habere. Idem Sancti una cum Beata Virgine constituunt numerum quinquies quinque, quem supra in signis Crucis eundem adnotauimus; quia quinquies in hac re quinque nostri sensus consummandi sunt, ait Hugo ibidem. Confessorum autem nulla fit mentio, quia editus fuit Canon ante Sanctum Siluestrum, ex Innoc. III. libro 3. capit. 10. neque sunt passi, sicut Christus, Durand. libr. 4. cap. 38. ubi plura. Vltimi de toto Canone Sancti passi sunt Anno 362. nempe Ioannes & Paulus; reliqui omnes ante ipsos, & tamē post eosdem additi sunt Cosmas & Damianus. Quis causam nouit? passione priores loco sunt in Canone, posteriores arbitrio auctorum Canonis, ut Eduens. loco citato significare videtur. eminentissimi denique nominantur Sancti; in quibus tamen non ceterorum Sanctorum intercessio praetermittitur, sed in istorum commemoratione omnium suffragia expectantur, quia sicut omnes in Deo uniti existunt, ita omnes unum desiderant, & rogant pro salute hominum: ut in vno om-

nes habeantur pariter, & in vno omnes pariter negligantur, Alcuin. supra. Qui nomen Sancti in Canone ex intentione omittit, non peccat mortaliter. Diana tract. 14. de celebr. Missae resol. 49. sed haec omissio videtur magis iniuriosa, quam omissio, vel mutatio nominis Episcopi, de qua supra num. 2. De variando. *Communicantes*, vide supra part. 1. tit. 12. num. 5. pag. 36.

1. *Per eundem*. In Canone quinquies secreto dicitur, *Per Christum Dominum nostrum*, & habet Microlog. cap. 16. ob quinque recolenda vulnera Christi, ait Honor. in Gemma libr. 1. cap. 56.

Hanc igitur oblationem tribuit Alcuinus Gelasio. Radulph proposit. 23. Leonii Magno, usque ad ea: *placatus accipias*, reliqua usque ad *Quam oblationem*, exclusiue addita fuere à Sancto Gregorio, Amalar. libr. 3. cap. 23. & communiter omnes; occasione pestis Romanae, & bellorum, ait Lopez lib. 2. cap. 14. § 1. legitur tamen in Liturgia Sancti Petri Græca, una cum *Communicantes*.

De huius item partis varietate in Paschate, & Pentecoste propter baptizatos receter, vide locum paulo ante citatum, part. 1. tit. 12. nu. 5. pag. 36.

t. *Palmae sunt aperta*. Pollice dextro adhuc super sinistro in modum Crucis posito, quod recte notauit Alcocer in suo *Ceremoniali*. & pollicibus item supra, non infra manus, positus, & iunctis, quod videtur fieri commodius, & placuit Diana quoque trac. 6. Miscell. resol. 104. expanduntur autem manus super oblato more Aaron, Leuit. capit. 1. ex Suarez disp. 84. sect. 1. & ut intelligas, haec mysteria tegi etiam Angelis, nedum hominibus: Rupert. lib. 2. cap. 57. vel innuunt diuinam protectionem, seu efficaciam gratiae, quae in hac prece postulatur, ex Ioan. Serrano; qui & addit, vel Sacerdotem profiteri, non proprijs viribus, sed virtute or-

re ordinationis per impositionem manuum Episcopi mirabile opus se facturum.

u *Benedictam*, adscriptam, &c. Ita loquitur *S. Ambrosius lib. 4. de Sacram. cap. 5.* ergo verba sunt antiqua. quinque vero Cruces fieri hoc loco tradit *Microlog. cap. 14.* immo & in *Liturgia sancti Petri* habentur.

x *Vt nobis corpus*. Cruces fiant continenter, non interrupte tres, & postea post breuem moram alia duæ, dispensando verba appositæ.

y *Extergit pollices, & indices*. Ne sint humiditate affecti, & ad maiorem reuerentiam.

z *Qui pridie quam &c.* Tribuitur Alexandro vsque ad verba Consecrationis à

Vualaf. cap. 22. & Microlog. capit. 12. sed Apostolorum est periodus ex *Alcuino* vsque ad; *Vnde & memores*: cum habeantur apud *Clementem* libro 8. capit. 17. & in *Liturgia Sancti Petri* citata. Cæterum gestus corporis in hac periodo consonant singulis verbis, vt patet ex *Microlog. cap. 15.*

a *Benedixit*. Merminit huius benedictionis cum signo Crucis paulo ante verba Consecrationis, *S. August. serm. 19. de Sanctis.*

Non opinor, Christum benedixisse manu formando signum Crucis; quia nondum data erat Cruci deifica virtus, *Nicol. de Ploue in expositione Missæ* idem sentit.

5 Si adsit vas cum alijs Hostijs consecrandis, antequam accipiat Hostiam, b discooperit manu dextra Calicem, seu vas aliarum Hostiarum. Cum autem finierit supradicta verba, cubitis super Altare positus, stans capite inclinato, distincte, reuerenter, & secreto præfert verba consecrationis super Hostiam, & simul super omnes, si plures sint consecranda, & Hostiam suam pollicibus & indicibus tantum tenens, dicit; Hoc est enim corpus meum. Quibus prolati, Celebrans tenens Hostiam inter pollices & indices prædictos super Altare, reliquis manuum digitis extensis, & simul iunctis (& Hostijs, si plures sint consecrata, in loco in quo à principio Missæ posita sunt, super Corporali, vel in alio vase, aut calice dimissis) genuflexus eam d. adorat. Tunc se erigens, quantum commode potest, e. eleuat in alium Hostiam, & intentis in eam oculis (quod & in eleuatione Calicis facit) populo reuerenter ostendit adorandam: & mox sola manu dextra ipsam reuerenter reponit super Corporale in eodem loco, unde eam leuauit, & deinceps pollices & indices non disiungit, nisi quando Hostiam consecratam tangere vel tractare debet vsque ad ablutionem digitorum post Communionem.

b Discooperit. Si Pixidem collocauerit post Calicem, retrahet eam prius ad latus ipsius Calicis versus cornu Epistolæ, vt super ipsas quoque particulas proprius verba proferat consecrationis. quæ proferre debet, stans quidem, & inclinato capite, sed retentis æqualiter pedibus in suppedaneo altaris; non dextro vltra finistrum reuerentiæ causa quasi deflexo.

c Enim. Additum est à Sancto Petro; ex *S. Thom. 3. par. quest. 78. art. 2. ad 5.*

Notat *Biel. lect. 38.* non vacare Mysteriori, quod sint quinque verba huius consecrationis. totidem enim fuit consum-

mata incarnatio: fiat mihi secundum verbum tuum: Publicano totidem facta culparum remissio: Deus propitius esto mihi peccatori: Latroni totidem Cæli promissio: Hodie mecum eris in Paradiso.

d Adorat. Vnico genu, vt statim, & facilius surgere possit: quod & in sequentibus obserua. neque cubitis super altare positus adorat, sed manibus Hostiam tenentibus super altare retentis, & ita, vt commode ad terram vsque genuflexio fiat, neq; videri Hostia ab omnibus possit. abstineat omnino ab osculo Hostiæ. *S. Bonavent. in spec. discipl. p. 2. cap. 11.*

e Eleuat in altum Hostiam. Et statim reponit, neque diu eleuatam tenere debet. qui ritus indicatur in Psalm. 71. exponente Rabbi Ionatha, qui vixit ante Christum, in libro Collectionum: fiet placenta panis sacrificium in capitibus Sacerdotum, qui sunt in Ecclesia. & licet hæc expositio minus probetur à Bellarmino in Psalm 71. placet tamen Galatino, Burgenfi, & alijs apud Lorinum in eundem Psalmum, Vulgata legit: erit firmamentum (epithetum enim est panis, qui cor hominis confirmat. Psalm. 103.) in terra in summis montium. Sane hæc habet Dionys. cap. 3. Eccles. Hierarch. Mysteria conficit, in conspectu agit, reuerenter ostendens & Anastas. Synaita de sacra Synaxi: panem vitæ sustollit, eumque omnibus ostendit; tanquam cibum & potum excellentiorem ceteris, ait Hugo Victor. in Specul. Eccles. capit. 7. vel, ac si tunc Christus eleuetur in Crucem, & rursus immoletur, Gemma lib. 1. cap.

46. Item, vt à populo sciatur consecratio facta secreto, & adoretur Christus, Durand. lib. 4. cap. 41. vnde & populus genibus flexis adorat, ex Conc. Treueren.

Monet hoc loco. Nicol. de Ploue, ne in consecratione ipsa eleuetur Hostia, ita vt videatur; ne tunc nondum consecrata adoretur. Octo vero causas eleuationis morales, & pias affert S. Bonauent. de Myster. Missæ.

* In eleuatione Hostie digitos extensos iungat, & item vnas partes manuum, vt solidius, & decentius eam eleuet, neque eas diuidat, nisi quando reponit Hostiam.

f Non disiungit. Nullus antiquorum, indicat hunc ritum non disiungendi digitos, quem potius confutat, sed malè, Microl. cap. 16. meminit Sanctus Thom. 3. part. quæst. 83. artic. 5. & Durandus post eum cap. 41. ob reuerentiam scilicet Sacramenti. Digni vero prædicti non disiunguntur vsque ad eorundem ablutionem inclusiue.

6 Reposita Hostia consecrata super Corporale, genuflexus ipsam veneratur: si adsit vas aliarum Hostiarum, Patena vel palla cooperit, vt supra. Interim dum Celebrans eleuat Hostiam, accenso prius intorticio (quod non extinguitur, nisi postquam sacerdos Sanguinem sumpserit, vel alios communicauerit, si qui erunt communicandi in Missa) g. minister manu sinistra eleuat fimbrias posteriores Planetæ, ne ipsum Celebrantem impediatur in eleuatione brachiorum, quod & facit in eleuatione Calicis: & manu dextra h. pulsat campanulam iter ad vnamquamque eleuationem, vel continue quousque Sacerdos deponat Hostiam super Corporale, & similiter postmodum ad eleuationem Calicis.

g Minister. Paulo post Sacerdotem ad eiusdem dextram genuflexus supra altior gradum, si plures sint gradus, manu sinistra eleuat partem inferiorem posterioris Planetæ, quæ, vt supra, docuimus, errabunda vtrinque super brachia reflectebatur, & eadem brachia in hac eleuatione impediatur; in medio eam accipit, quam deponens deinde non osculatur.

h Pulsat Campanulam. Ex Decreto Gregor. XI. apud Nauclerum gener. 42. Anno 1240. & meminit huius ritus Iuo Carnot. epistola 167. sicut in veteri testamento Leuitæ tempore sacrificij tubas clangebant argenteas, quarum sonitu po-

pulus prouocabatur ad adorandum, Durand. lib. 4. c. 41. Honorio 3. adscribit ritum Abbas Vrsbergen. cum Schulting. tom. 1. part. 1. c. 18. Vidoni Card. An. 1207. Casaris lib. 9. cap. 51.

i Ter. Idest, cum Sacerdos adorat, cum eleuat, & cum reponit Hostiam, seu Calicem: & hic ritus sicuti est prior in Rubrica, ita decentior est posteriori, quo continue campanula pulsatur. ternario namque numero gaudet Deus, vt aliàs cum Innocentio III. diximus.

* Non pugnat Cæremoniale Episcoporum lib. 1. cap. 29. cum Missali, dum in eo extinguuntur funalia post depositione

tionem calicis, & Missali post communio-
nem. quia nimius funalium calor, & fu-
mus Prælati nocent: vnus autem cerei
non item.

7 Celebrans adorato Sacramento surgit, & l discooperit Calicem, in quem, si opus sit, extergit digitos; quod semper faciat, si aliquod fragmentum digitis adhæreat, & stans erectus dicit, Simili modo postquam cœnatum est, & ambabus manibus accipiens Calicem iuxta nodum infra cuppam, & aliquantulum illum eleuans, ac statim deponens, dicit, accipiens & hunc præclarum Calicem, &c. cum dicit, item tibi gratias agens, caput inclinat. cum dicit, benedixit, sinistra Calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum, & prosequens, deditque discipulis suis, &c. ambabus manibus tenens Calicem, videlicet sinistra pedem, dextra nodum infra cuppam, cubitis super Altare positus, & capite inclinato, profert attente, continue, & secrete, vt supra, verba consecrationis Sanguinis: Hic est enim Calix, &c. Quibus dictis reponit Calicem super Corporale, dicens secrete, m Hæc quotiescunque feceritis, &c. genus flexus Sanguinem reuerenter adorat. Tum se erigit, & accipiens n Calicem discooperit cum Sanguine ambabus manibus, o vt prius, eleuat eum, & erectum, quantum commode potest, ostendit populo adorandum: mox ipsum reuerenter reponit super Corporale in locum pristinum, & manu dextra palla cooperit, ac genus flexus Sacramentum veneratur.

1 Discooperit Calicem. Sunt, qui nunc interea palla Calicis tegunt Hostiam, ne in eleuatione Calicis eam fortasse tangat cum simbrijs Manipuli, deponendo Calicem: quod non probo, mouente quaestione Durando c. 46. Cur Hostia nunquam cooperitur, & Calix operitur? cui responderet, tum ob periculum ne quid in Calicem cadat tum ob mysterium, quia in Calice repræsentatur Christus, vt in Sepulchro, opertus syndone, sudario, lapide clauso, & signato; in Hostia vero, vt in passione, extra Sepulchrum. quare regi nunquam debet in Missa Durandi iudicio Hostia tacere. * Quod hic dicitur, iuxta nodum infra cuppam, idem est, ac si dicatur: caput nodum calicis, qui est infra cuppam quidam deponunt calicem, vt manus iungant, & benedicant, sed non bene. Vide supra tit. præced. num. 5. pag. 115. non enim deferendus est calix ab eiusdem acceptione, sicuti nec deferitur Hostia ad illud verbum; benedixit, donec fiat consecratio.

m Hæc quotiescunque, &c. Antequam eleuet Calicem, hæc verba dicere debet; & dū reponit, pedi Calicis non debet osculū infigi; Celebrante; de quo nihil Rubrica.

n Calicem discooperit. tradit Durand.

cap. 41. & laudat eleuari Calicem coopertum, mysticasque affert causas cap. 42. sed antiquitus non poterat eleuari coopertus, quando Corporale erat satis amplum, substratum Hostiæ, & Calici, quod vna simul adhibebatur ad tegendum Calicem altera parte eiusdem, cuius vices nunc gerit Palla, vt significauimus supra tit. 1. Ne quid vero cadere nunc possit in Calicem, dum eleuatur, prohiberi debet, vel tecto super Altare concamerato, vel Umbella decenti superaddita. Ritus igitur à Rubrica nostra præscriptus conformior est antiquiori nascentis Ecclesiæ, qui tamen & tēpore Durandi apud quosdam, inquit idem ibidem, erat in vsu, forte apud Romanos. nō erat autem in præcepto hæc eleuatio Calicis ante S. Thomam, ex Soto 4. d. 13. q. 2. art. 5. vnde neque S. Thom. meminit illius, vbi minute ritus omnes persequitur Missæ.

o* Vt prius. hoc est, sinistra pedē, dextra nodum tenens. qui ritus frequentior est tenendi Calicis, de quo in oblatione eiusdem, tit. 7. num. 5. nedum in consecratione. ergo idem est seruandus in eleuatione. putant enim aliqui illud, vt prius, referri ad ea: ambabus manibus iuxta nodum, sed minus recte.

8 In Missa solemnī ad finem Prefationis accenduntur duo saltem intorticia ab Acolythis, quæ p̄ extinguuntur post eleuationem Calicis, nisi aliqui sint communicandi, & tunc extinguuntur post Communionem. In diebus etiam ieiuniorum, & in Missis pro Defunctis tenentur accensa vsque ad Communionem. Cum autem Celebrans dicit, Quam oblationem, & c. q̄ Diaconus accedit ad eius dextram, & ibi in superiori gradu Altaris genuflexus, cum Sacramentum eleuatur fimbrias Planetæ eleuat, & quando opus est se erigens, Calicem discooperit & cooperit, & cum Celebrante genuflectit. Subdiaconus genuflectit in loco suo. Thuriferarius genuflexus in cornu Epistolæ iter incensat Hostiam cum eleuatur, & similiter Calicem, posito incenso in Thuribulo absque benedictione. Reposito Calice, & Diaconus redit ad librum, nisi alius assistat. Ceteri surgunt, & stant in locis suis.

p Extinguuntur post eleuationem. Ne portantes intorticia genuflexi maneant, ceteris stantibus, ideo asportantur funalia, & extinguuntur. Cum autem communio facienda est, non discedunt, vt deinde redeant; sed expectant communionem, quæ fieri debet cum accensis luminibus, præsertim si discedatur ab Altari. cum autem eleuatur Hostia, eleuentur etiam intorticia vsque ad depositionem Calicis inclusiue.

In diebus Ieiuniorum, & c. Cessat ratio standi; & quia genuflexi manent omnes in choro, vsque ad, Pax Domini, parum quod superest, vsque ad communionem Celebrantis, pro nihilo reputatur; congruitque ob præsentiam Sanctissimi Sacramenti in Altari, vt eo casu tantum ardeant intorticia. Excipe Vigiliis Natiuitatis Paschatis, & Pentecostis, quando nimirum in choro non genuflectitur, & consequenter neque remanent intorticia deposito Calice.

q Diaconus accedit. Facta prius nimirum genuflexione, ubi est, Altari si adest Pixis cum particulis consecrandis, ipse eam detegit, & collocat prope Hostiam ante consecrationem; & deposita Hostia, post eleuationem, facta cum Celebrante genuflexione, Pixidem operit, collocat in pri-

stino loco, & antequam discooperiat Calicem consecrandum, cum Celebrante prius adorat cum genuflexione Hostiam ab eo depositam super Altare.

r Subdiaconus genuflectit in loco suo. Hoc est, supra intimum Altaris gradum, in medio post Celebrantem.

s Ter incensat. Nimirum, cum Celebrans adorat, cum eleuat, & cum depōnit, neque benedicitur incensum, Cerem. Episc. lib. 1. cap. 23. ad maiorem reuerentiam Sanctissimi Sacramenti, à quo omnes benedictio.

Genuflectuntur autem prædicti, quando Diaconus genuflectit.

Pulsantur etiam Campanæ, signo dato cum campanula, vt supra dictum est num. 6. ab Acolytho.

t Diaconus redit ad librum. Facta iterum genuflexione in cornu Euangelij tantum, ubi est liber, & assistit, vt prius. Thuriferarius redit in Sacristiam.

Eleuato Sacramento; hoc est, reposito Calice, chorus dicit: Benedictus, qui venit, & c. ait Cerem. Episc. lib. 2. c. 8. vt supra dictum est. Nota, quod chorus genuflectit initio Canonis Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8. & surgit post depositionem Calicis, ex hac Rubr. stant autem omnes, versus Altare, in locis suis.

De Canone post Consecrationem vsque ad Orationem Dominicam. IX.

R Epósito Calice, & adorato, Sacerdos stans ante Altare extensis manibus ante pectus, dicit secreto, u. Unde & memores, & c. Cum dicit, de tuis donis,

nis, ac datis, iungit manus ante pectus: & cum dicit, x Hostiam ☩ puram, Hostiam ☩ sanctam, Hostiam ☩ immaculatam, manu sinistra posita super Altare intra Corporale, dextera signat ter communiter super Hostiam & Calicem, & semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem tantum, dicens, Panem ☩ sanctum vite aeternae, & Calicem ☩ salutis perpetuae. deinde stans ut prius, extensis manibus prosequitur, y Supra qua propitio, &c. Cum dicit z Supplices te rogamus, &c. inclinat se ante medium Altaris, a manibus iunctis super illo positis: cum dicit, ex hac Altaris participatione, osculatur Altare, manibus hinc inde super Corporale positis. Cum dicit, sacrosanctum Filij tui, Iungit manus: & dextera signans semel super Hostiam tantum, & semel super Calicem, sinistra super Corporale posita, dicit, Cor ☩ pus, & san ☩ guinem sumpseris; & cum dicit, omni benedictione ☩ caelesti, seipsum signat à fronte ad pectus signo Crucis, sinistra posita infra pectus, & prosequitur: & gratia repleamur. Cum dicit, Per eundem, iungit manus.

u Vnde & memores. Tribuitur hac pars Alexandro I. à Radul. propof. 23. hostia fuit ex Liturgia Graeca Sancti Petri, & ex lib. 8. Constit. Apost. cap. 17. memores, inquit, Passionis, Mortis, & Resurrectionis. Verbum, Ascensionis, additur in Liturgia Sancti Basilij. Mortis, Resurrectionis, Ascensionis, simul inter Latinos legit Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 6 qui & habet ea verba, quae sequuntur: Hostiam puram, &c.

Extenduntur etiam hic manus, ut gestu corporis representetur Christi passio, Microl. cap. 16. non tamen fit brachiorum, extensio, more Ambrosianorum, & Dominicanorum.

x Hostiam puram. nouit Microl. cap. 15. has quinque cruces, & hoc eodem modo.

Quærit Innocent. III. lib. 5. cap. 3. Cur super Hostiam & Calicem nunc consecrata fiant signa Crucis? Respondet, non nisi ad recolendam Christi passionem, quem sequitur Alex. Alenf. de Officio Missæ, mem. 3. artic. 2. cum S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 5. ad 4.

Distinguunt moderni Theologi in Christo rationem Sacerdotis efficientis principalis in Missa, & Hostiæ, uti causæ materialis; & secundum hanc dicitur Christus subesse, secundum quid, Sacerdoti ministro secundario, & instrumentali: qua ratione verum esse potest hic quod à Paulo dicitur, Hebr. 7. quod minus est,

secundum quid, à maiore, seu meliore, secundum quid, benedicitur. vide Io. Oporium Concione de Sacerdotio. O profunda Christi Domini nostri humilitas sub Sacerdote.

y Supra qua propitio, &c. Hæc leguntur in Liturgiis cit. Sancti Petri: & Sancti Basilij, & apud Ambros. 4. de Sacram. cap. 6. quæ vero in fine dicuntur: Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam: S. Leo Magnus addidit, ex Innocent. supra cap. 4.

z Supplices te rogamus, &c. Inclinationis mentio est apud Microl. cap. 16. Verba leguntur in Liturgia cit. S. Petri, apud Clem. & Ambros. locis cit.

a Manibus iunctis. Non tamen pollice dextro super sinistram posito, sed iunctis pollicibus & indicibus inuicem inter se, tit. 3. num. 1. & paruis digitis frontem Altaris tangentibus; quod etiam in sequentibus observatur. * ex Rubric. tit. 14. num. 1. ibi: quæ omnia semper observantur, cum manus iunctæ super Altare ponuntur, reliqua sunt nota, & habentur apud Innocent. III. lib. 5. cap. 5. tum osculum, tum cruces tres antiquiores non formabant has cruces, & patet ex numero sex ordinum crucium, quas memorant in Canone.

Ea verba, Iube hac perferri, per manus Sancti Angeli, &c. habentur in Liturgia Graeca Beati Petri, & apud Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6.

2 Cum dicit, *Memento Domine famulorum, famularumque tuarum, &c. extensis & b iunctis manibus ante pectus, & usque ad faciem eleuatis, & intentis oculis Sacramentum super Altare, facit commemorationem fidelium & Defunctorum, de quibus sibi videtur, eodem modo, ut dictum est de commemoratione viuorum. Qua commemoratione facta, stans, ut prius, extensis manibus prosequitur, Ipsis Domine, & omnibus in Christo, &c. & in fine ad, Per eundem. iungit manus, & d caput inclinat.*

b *Iunctis manibus.* Bis hoc loco iunguntur manus, ad, *Per eundem*, & iterum ad, *Memento.*

c *Defunctorum.* Communis est ritus omnibus Liturgiis, ex præcepto Apostolorum, *Chrysostomus homil. 3. in epistola ad Philipp.* & alij apud *Durant. libro 2. cap. 43.* ut scilicet pro Defunctis in Missa oremus. Sixto I. tribuit *Platina*; *Pelagio I. Anselm. Ryd.* in Catalogo annorum: hoc est, Decreto confirmauerunt.

N. N. nomina recitabantur in Romana Eccles. *Alcuin. de celebrat. Missæ, & ante eum Cyprian. Ambr. & alij apud Durant. ibidem, ex Dyptychis, & Tabulis.* Dyptychi vero erant complicati pugillares, seu Tabulæ duplicatæ, in vsum

scribentium comparatæ, *Turneb. lib. 9. Aduersar. cap. 23.* vna viuorum, altera continebat nomina Defunctorum in Christo.

* *Dyptycha* in genere neutro appellant alij, de quibus plura *Durant. lib. 2. de rit. cap. 43.* *Angelus Rocca* ad librum Sacrament. S. Gregorij plurima legere potes in Onomastico ad Vitas Patrum, verbo *Diptychum*, auctore *Hieriberto Ros-vviedo.* Pausa fit, nō post litteram N. sed post verba: *somna pacis. ex libro Sacramen S. Greg.* quam & nos retinemus.

d *Caput inclinat.* Cur hoc loco, non alibi, ad, *Per Christum Dominum nostrum,* caput inclinatur? puto, quia Sacerdos dicturus est statim: *Nobis quoque peccatoribus,* quæ sunt verba maxime humilitatis.

3 Cum dicit, *Nobis quoque peccatoribus,* e vocem aliquantulum eleuat, & dextera manu pectus sibi percutit, sinistra posita super Corporale, & prosequitur secreto, famulis tuis, &c. stans manibus extensis, ut prius. Cum dicit, *Per Christum Dominum nostrum:* Per quem hæc omnia Domine semper bona creas iungit manus ante pectus: deinde manu dextra ter signans communiter super Hostiam & Calicem, dicit, *g san & tificas, viui & ficas, bene & dicis, & præstas nobis.* Postea discooperit manu dextra Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reuerenter accipit Hostiam inter pollicem & indicem dextræ manus, & cum ea super Calicem, quem manu sinistra tenet circa nodum infra supram, signat h ter a labio ad labium, dicens. *Per & ipsum, & cum & ipso, & in & ipso:* & similiter cum Hostia signat bis inter Calicem & pectus, incipiens a labio Calicis, & dicit: *Est tibi Deo Pa & tri omnipotenti, in vnitare Spiritus & sancti.* Deinde tenens manu dextra Hostiam super Calicem, sinistra Calicem, i eleuat eum aliquantulum simul cum Hostia, dicens, omnis honor, & gloria: & statim utrumque deponens, Hostiam collocat super Corporale, & si opus sit, digitos extergit, ut supra, ac pollices, & indices, ut prius, iungens, l Calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adorat.

e *Vocem eleuat.* ita *Amalar. lib. 3. capit. 26. & Microlog. cap. 17.* Verba *Nobis quoque,* habentur in Liturgia citata Sancti Petri.

f *Pectus sibi percutit.* tradit *Innocentius Tertius libro 5. capit. 12.* & ante eum ne-

mo. tribus digitis fit transitio pectoris, ex *Durand. libr. 4. cap. 46.* hoc est, digitis inferioribus, & vltimis, ne pollex & index iuncti tangant planetam.

Quindecim Sancti hoc loco nominantur, octo viri, septem Mulieres, quia per hoc

hoc sacrificium à septem donis Spiritus sancti ad octo beatitudines peruenitur; *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 117.*

E quibus primo loco Ioanes, quisnam? Euangelistam putat *Innocen.* ratione virginis, cui ideo adiungitur statim Stephanus virgo, inclinatur idem in Baptistam, qui Martyr fuit; sed dubitat, quia dicitur: *Apostolis & Martyribus.* intelligit *Azor. libro 10. cap. 37. quæst. 7.* Baptistam, ne Euangelista bis dicatur nominari; quem ego tamen Apostolum dixerim, qui fuit homo missus à Deo, deinde satis est, quod verificetur titulus Apostolorum in Matthia, & Barnaba Apostolis. *Liturgia Sancti Basilij* habet aperte Baptistam. *Gemma ubi supra cap. 108.* putat esse Ioannem, qui est Marcus Euangelista, ut purus aliquis Euangelista reperiatur in Canone. Sed *Baronius* negat, Marcum Euangelistam eundem esse cum illo Ioanne, *Anno 45. num. 45.* Reliqui vero, vel sunt Summi Pontifices, vel Episcopi, vel Presbyteri, vel Exorcistæ, vel Virgines, vel Coniugata, ut ex *Historijs Breuiarij* patet, omnes autem fuderunt sanguinem simul cum Christo, & pro Christo.

Matthias, & Barnabas nominantur posteriori loco, quia obiere post Stephanum, *Bellarmin. de Missa libro 2. cap. 26.* ubi addit, Matthiam non cum alijs duodecim nominari, quia post passionem fuit electus. Quod si obijcias, Paulum quoque post passionem vocatum: *Respondet, Paulum Petro semper adiungi.*

Felicitatem, de qua hoc loco, putat *Biel lect. 59.* esse matrem septem filiorum, cuius commemoratio fit die 23. *Novembris*, sed ego sentio, sororem esse Perpetuam, cui coniungitur; de quibus die 7. *Martij*, quæ à S. August. summis laudibus celebrantur. Idem sentit *Baron. in Martyrol. ad prædictam diem Martij.*

g Sanctificas, vivificas, &c. De tribus his crucibus *Microlog. cap. 17.* verborum autem meminit S. Cyprianus. *serm. de Coena Domini.*

h Ter à labio ad labium. Tres cruces

sunt æqualiter nunc, sicut & duæ sequentes inter Calicem & pectus. taceat *Craftus*, qui sequitur *Durandum libro 4. cap. 46.* tres primas cruces voluit fieri alias, deinde minus altè supra Calicem, & postea intra Calicem; & aliarum duarum, alteram in planum à Calice ad pectus, alteram in longum à labio Calicis ad pedem eiusdem. non sunt in usu Romano: neque Hostia debet tangere labium Calicis, ne fragmenta inde fiant; licet apud quosdam antiquorum, ex *Ordine Romano.* fieri soleret.

Cæterum *Microlog. cap. 17.* reprehendit duas postremas cruces, & male, ergo erant in usu ante eundem. verba vero, *Per ipsum, cum ipso, &c.* habet S. Ambrosius. *libro de Sacrament. cap. 5.* & in *Liturgia Græca Sancti Petri* docetur, cum ipsdem verbis pane signari Calicem.

i Eleuat eum aliquantulum. tradit *Microlog. cap. 17.* nisi quod eleuabatur Calix ad ea: *Per omnia secula, &c. vsque ad Durandum*, qui hunc eundem cum *Micrologo* describit ritum. præsens autem ritus noster magis concordat cum verbis: *omnis honor, & gloria*; quæ in exaltatione Calicis, & Hostiæ manifestantur.

l Calicem Palla cooperit. Hactenus operimentum Calicis fuit ad necessitatem, deinceps ad mysteriũ, inquit *Microlog. loco citato*, quia in hac elevatione, & depositione Calicis meditatatur depositione Christi in sepulchro, in quo iacuit tribus ferè diebus, quos denotant tres Orationum articuli sequentes; & in Palla ut designari lapidem monumenti, de quibus & nos suo loco infra, cum de mystica agemus expositione missæ. *Microlog. idem cap. 16.* notat, quinquies dici, *Per Christum Dominum nostrum*: & *Gemma libro primo cap. 56.* reddit causam, ob memoriam quinque vulnerum Christi. est autem conclusio brevis, quia non præcedit, *Dominus vobiscum*, ut ait *Narr. de orat. cap. 19. numer. 171.* neque in vltima dicitur, *Amen*: quia sequitur; *Per quem.* ut notat *Biel lectione 60.*

4 In Missa solemnī cum Celebrans dicit, *Per quem hæc omnia, &cet.* Diaconus facta Sacramento genuflexione, accedit ad dexteram Celebrantis, & quando opus est, in discooperit Calicem, & cum Celebrante adorat: similiter cooperit, & iterum genuflectit. n Cum incipit, *Pater noster*, idem vadit retro post celebrantem, facta prius Sacramento genuflexione, ubi stat, dum dicitur *Oratio Dominica*.

m Discooperit Calicem. Habet Durād. libro 4. cap. 46. ad ea verba; *Per ipsum, &c.* Dum fiūt cruce, Diaconus retineat duobus digitis dextræ manus pedem Calicis. Cerem. Episcop. lib. 1. cap. 9. & habet mysterium, de quo infra in expositione mystica Missæ.

n Cum incipit, *Pater noster*. Facta genuflexione, Diaconus vadit post Celebrantem; quod docetur etiam à Durando loc. citato. Regula vero est, quod Diaconus (non alij) cum Celebrante genuflectente genuflectat, si solus eidem assistit.

De Oratione Dominica, & alijs vsque ad factam Communionem. X.

1 Celebrans cooperto Calice, adoratoque Sacramento erigit se, & manibus extensis hinc inde super Altare intra Corporale positus, dicit intelligibili voce, o *Per omnia secula seculorum*, & cum dicit, p *Oremus*, iungit manus, caput Sacramento inclinans. Cum incipit, q *Pater noster*, extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis, prosequitur vsque ad finem. Responso à ministro. 1 Sed libera nos à malo, & à Celebrante submissa voce, *Amen*, manu dextera, pollice & indice non disjunctis, Patenam aliquantulum purificatorio extergens, eam accipit inter indicem & medium digitos, quam tenens super Altare erectam, sinistra super Corporale posita, dicit secreto 1 *Libera nos quesumus, &cet.*

o *Per omnia secula seculorum*. Cui manibus extensis super Altare, & voce intelligibili: idem videndi sunt qui supra, in simili casu initio Præfationis, & præsertim Innocen. III. lib. 5. cap. 12. ut populus nimirum ratificet quæ secreto peracta sunt cum verbo. *Amen*. Idem habetur in Liturgia S. Petri.

p *Oremus*. Sicut ad, *Oremus*, caput inclinatum, ita erigit illud statim, ad, *Preceptis salutaribus, &c.* quod dicit manibus iunctis, quas deinde extendit ad, *Pater noster*, Præfatio, *Preceptis salutaribus, &cet.* vetustior est, quam plerique arbitrantur. Ordo Roman. Alcuin. meminit, & Amal. lib. 3. cap. 20. Tribuitur Sancto Gregor. à Radul. prop. 23. sed videtur esse S. Cypriani tract. de Oratione Dominica: apud Durant. lib. 2. cap. 47. & additur tanquam

præludium Orationis Domini, quia sola à Deo fuit formata, Oddo Camerac.

q *Pater noster*, Oratione Dominica ab Apostolis ipsis usurpata fuit in Missa secundum omnes: nec Missa, ut dictum est supra, ex Gregorio lib. 7. epist. 63. constabat alijs patribus. quam Consecratione & Oratione Dominica. Hier. lib. 3. aduers. Pelag. scribit. Christum Dominum docuisse Apostolos, ut quotidie in corporis eius sacrificio credentes audeant loqui: *Pater noster, &c.*

Cum ergo à Ruper. libro 2. cap. 15. dicitur auctor S. Gregor. intellige, vel cum restituisse Missæ; vel determinasse tempus ante Sacramenti sumptionem, nam S. Ambrosius eam recitari post Canonem testatur libro 5. de Sacrament. cap. 4. & August. de se fatetur idem, sermone in vigi-

vigilia Pasche: forte S. Greg. hoc idem fanciuit: vel statuit; quod à solo diceretur Sacerdote, non à populo, vt Gregorius mos erat, & indicatur in *Liturgia Sancti Petri Gregor. eundem Gregor. lib. 7. epist. 63.*

Alta voce dicitur, ex *Liturgia Sancti Petri citata*: tum quia communis Oratio est, vt ex *Cypriano Sermonem 6. notat Amalar. ca. 9.* tum quia hac ratione populus eam discere potest, ex *Augustino epistola 42. inter 50.* tum quia sumpta est de Euangelio, *Durand. lib. 1. ca. 47.* & dum Sacerdos eam dicit, extendit manus, *Idem ibid.*

An verò sit extra Canonem? concedit *Alcuin. cum Amalario locis citatis*, & aperte id sentit *S. Gregor. epistola 63.* dum post Canonem vult eam recitari: sed & in *Parasceue* dicitur, quòd Canon omititur, ergo non est de Canone. oppositum docet *Innoc. III. lib. 5. cap. 17.* qui vult eandem esse finem Canonis. *Bellarmin. libr. 2. cap. 26.* & *Azor. lib. 10. cap. 37. q. 9.* sentiunt cum *Alcuino.*

1 *Sed libera nos à malo.* Clerum respondere hoc solitum esse testatur *Durandus cap. 49.* & Sacerdotem item secreto subdere, *Amen.* Dicitur autem secreto, ad significandum, quod nos latet an exaudiamus in Oratione Dominica data nobis à Christo; & Deus hoc vult latere, ne torpeamus, *Rub. libro 2. cap. 69.* male quidam dicunt etiam secreto; *Sed libera, &c.* quod à ministro tantum dici debet. & eam mysticam rationem affert hoc loco *Angelus Contus de Mysterijs Missae, p. 5 c. 1.* quod nimirum tacet hæc verba Sacer-

dos, in quibus petimus liberari à malo culpæ præsentis; sicut in præcedentibus postulamus à præteritis, & à futuris liberari; ne videatur, inquit, sacerdos tunc temporis esse reus peccati mortalis. eadē vero dicit populus cōuenientius, cui dein de Sacerdos bene precatur, dum secreto subdit: *Amen.* sed idem sacerdos statim sibi quoq; optat, & petit liberari à præteritis, præsentibus, & futuris ea prece. *Libera nos, &c.* Dicit ille: secreto conuenit, non publice, hoc petere Sacerdotem. Valeat, mystica est ratio.

2 *Libera nos quæsumus,* Habet *Ordo Romanus.* volunt aliqui additum esse à Sancto Gregorio cum Præfatione prædicta. innuit *Radulph. loco citat.* expresse docet *Gemma lib. 1. c. 90.*

Quæritur autem: Cur hoc loco solus Andreas cum Petro & Paulo nominatur? at quis nesciat Sanctum Gregorium erga hunc Apostolum propensiorē fuisse, cuius nomine ædificauit monasterium, ad Cluium Sauri? frater Petri est, prius vocatus, in Cruce cum Petro, & Christo obiit; habetur hæc Oratio in *Liturgia Sancti Petri*; sed nomina Petri, & Pauli fuere addita, post mortem eorundem. nomen Andree non est cum ijs: & licet habeatur in Ambrosiano ritu? quia tamē ibidem est etiam Ambrosij nomen, a recentioribus vtrunque additum fuisse patet. in *Missali M. S. de Vrbe antiquissimo* tribus Apostolis, Petro, Paulo, Andree, quartum legi additum Bartholomæum. est textus vere singularis, sed monasticus, non Romanus. quod tamen adnotare volui in gratiam S. Apostoli mei.

- 2 *Antequam celebrans dicat; da propitius pacem:* eleuat manu dextera patenam de Altari, & t seipsum cum ea signat à fronte ad pectus signo Crucis dicens, *da propitius pacem in diebus nostris.* Cum signat se, manum sinistram ponit infra pectus; deinde v patenam ipsam osculatur: & prosequens: vt ope misericordie tue, &c. submittit patenam Hostiæ, quam indice sinistro accommodat super patenam, discooperit Calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigens, accipit Hostiam inter pollicem, & indicem dextrae manus, & cum illis, ac pollice & indice sinistrae manus eam super Calicem tenens, x reuerenter frangit per medium, dicens, *Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum,* & mediam partem, quam inter pollicem & indicem dextrae manus tenet, ponit super patenam: de alia media, quam sinistra manu tenet, y frangit cum pollice & in-

& indice dextra manus particulam prosequens. Qui tecum vivit, & regnat, &c. & eam inter ipsos dextra manus pollicem, & indicem retinens, partem maiorem, quam sinistra tenet, adiungit media super Patenam positam, interim dicens, In unitate Spiritus Sancti Deus, & particulam Hostie, quam in dextera manu retinuit, tenens super Calicem, quam sinistra per nodum infra Cuppam retinet, intelligibili voce dicit, Per omnia secula seculorum. &c. Amen. & cum ipsa particula signans 2 ter à labio ad labium Calicis dicit, a Pax Domini sit semper vobiscum. &c. per Ministrum: Et cum spiritu tuo, particulam, quam dextera manu tenet, immittit in Calicem dicens secreto, b Hæc commixtio & consecratio Corporis, &c. deinde pollices & indices, super Calicem aliquantulum tergit, & iungit, Calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramentum adoratur, surgit, & stans iunctis manibus ante pectus, capite inclinato versus Sacramentum dicit intelligibili voce, c Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, & dextera percutiens sibi pectus, sinistra super Corporale posita, dicit, miserere nobis: & deinde non iungit manus, sed iterum percutit sibi pectus, cum dicit secundo, miserere nobis: quod & tertio facit, cum dicit, dona nobis pacem.

t Seipsum cum ea signat. Signabat faciē tantum cum patena signo Crucis, ait Innocentius III. libro 6. c. 1. alij signabant se ait Durand. c. 50. & hic ritus est congruentior à fronte ad pectus, signoque Crucis integro, ut declaravit S. Rituum Congr. die 13. Martij 1627.

u Patenam ipsam osculatur. ita Ordo Romanus. ad ea tamen verba: da propitius pacem: quasi per osculum huiusmodi pax à Deo petatur, ut ex verbis patet.

x Reuerenter frangit. Habet Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch. & ex latere dextero, Microlog. cap. 17. & ad ea; Per eundem Dominum nostrum, ut in hac Rubrica, frangit autem super Calicem, ex Radulph. 23. ad cautelam, inquit Hugo Victorin. de spec. obseru. Miss. lib. 2. cap. 39. & incipit à superiori parte Hostiæ, sicuti signum Crucis incipit fieri ab eadem superiori parte.

y Frangit particulam. tradit Microlog. cap. 17. Sed quaritur, unde præcidenda sit hæc particula, à parte superiori, an ab inferiori dimidiatæ iam Hostiæ? ex Durando cap. 51. numero 7. conijcio. quod à parte superiori: ex præmissarum duarum partium, ait, in patena coniunctione, post totam fractionem, duo resultant quasi cornua in modum Luna, & illa versus Calicem. ergo de superiori parte fuit præcisa, accedit expositio mystica Sergij. Papæ cap. Triforme de consecr. distinct. 2. qui in oblata in Calicem missa corpus

Christi, quod resurrexit, designari docet. ergo in parte oblate superiori & nobiliori est designanda: in Parte comesta, Christum ambulante super terram, & est pars deposita cum dextera manu: in parte altera, quæ reservabatur, ad finem mûdi in sepulcris membra Christi quiescentia. Hæc ille. Docent denique aperte, à summo Hostiæ præcidendam eam esse Crassus lib. 2. cap. 4. & Petrus Ruiz in suo Caremoniali.

Sed ex Ordine Romano præcidi debet de imo Hostiæ. Qui, Pontifex, de ipsa Sancta (in duas partes diuisa) quam momorderat (sumendo superiorem partem) ponit in Calicem: idest, partem inferiorem Hostiæ: faciens Crucem ter, dicendo: Fiat commixtio est. Hæc ibi & est in vsu communiori.

z Ter à labio. De trina Cruce, & cum verbis, Pax Domini, mentio expressa habetur apud Microlog. c. 17.

a Pax Domini, &c. Pacis annūciatio indicatur à Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch. & à Sancto Clemente lib. 8. Constitut. Apostol. cap. 18. cui omnis populus respondebat: & cum spiritu tuo. Ambrosio tribuit Hugo Viêt. de offi. Ecclesiæ libro 2. cap. 11. Innocentio Primo Gemma lib. 1. cap. 90. Rabanus autem lib. 1. in additione, tradit, cū particula tangi quatuor latera Calicis; sed vsus obtinuit, quod à labio ad labium fiant Cruces sine tactu.

b Hæc commixtio. Habetur in Ordine Ro-

Romano, & Microl. cap. 18. & 23.

c. Agnus Dei. Dicitur, In Liturgia Sancti Petri citat. eandemque in Missa post defunctorum memoriam præcationem haurit Durant. libro 2. cap. 53. ex Concil. Niceno. fortasse statuit Sergius, quem omnes faciunt Auctorem; ut sicuti in Liturgia Sancti Petri: semel dicebatur, ita deinde ter diceretur, vel, ut à Clero & populo cātaretur, ut ait Baron. An. 701. putat Iuo Carnot. sermone de conuen.

novi, & veteris sacrificij, propter trinam portionem Hostiæ ter dici.

In fine dicebatur ter: miserere nobis, ut hodie quoque in Ecclesia S. Ioannis Lateranen. Romæ, ex Albert. de Offic. Missæ, & Durandus testatur cap. 52. postea vero, ex Innocent. III. lib. 6. cap. 4. irrutionibus varijs persecutionibus cœpit ubique ferè dici tertio: dona nobis pacem, quod tamen Ang. Rocca libro 1. de Campan. ca. 18. tribuit lo. XXII.

3 Tunc manibus iunctis super Altare positis, oculisque ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secreto, d. Domine Iesu Christe, &c. Qua Oratione finita, si est daturus pacem, osculatur Altare in medio, & instrumentum pacis ei porrectum à Ministro iuxta ipsum ad dextram, hoc est, in cornu Epistolæ genuflexo, & dicit, f. Pax tecum. Minister respondet, Et cum spiritu tuo. Si non adsit qui huiusmodi instrumentum pacem recipiat à Celebrante, pax non datur, etiam si illius datio Missæ conueniat: nec osculatur Altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subiungit alias Orationes, ut in Ordine Missæ.

d Domine Iesu Christe. Hæc oratio pro pace, non est apud antiquos. Durand. eā obiter indicat cap. 53. sed habetur in Missali M. S. Vaticanano vel. 4743. cum duabus sequentibus.

e Daturus pacem osculatur, &c. refert Durand. ibidem, de quibusdam, alijs osculantibus Hostiam, alijs Calicem, alijs Altare; quasi à Christo pacem alijs dandā accipiant prius, & per pacem fiat præparatio ad communionem, & susceptionem Sacramenti vniuersitatis, & pacis, ex Sancto Th. tertio ap. q. 83. art. 4. in corp. quod indicat etiam Dionys. cap. 3. Ecclesiast. Hierarch.

Tabellam verò sacram ad osculum pacis asserit ita dictam, & inductam in usum Baron. An. 45. nu. 26. tanquam cautelam contra fraudes, quæ arte diaboli inter se inuicem osculantes irreperat. per osculum autem datur pax ex instituto Apostolico, unde Paul. Rom. 16. 1. Corinth. 16. Salutate vos inuicem in osculo sancto. Verum hoc loco dari pacem, quamuis Berno de offic. Missæ capit. 25. Decreto Sancti Leonis II. factum esse censet; tamen alij numero plures Innocentio I. id tribuunt, ex Epistola 1. eiusdem cap. 1. ad Decentium. de consecr. distinct. 2. Pacem.

Gauant. Rubr. Miss.

nam idem asserunt Amalar. lib. 3. cap. 32. Vualafri. cap. 22. Microl. cap. 18. & cum cessasset communio populi quotidiana in Missa, vice communionis Sacramentalis osculum pacis institutum est, ait Innocent. III. lib. 6. cap. 5. sumpto exemplo à Christo, qui Cœna vltima meminit pacis: pacem meam do vobis. Ioan. 14. quod notauit Vuald. tomo 3. tit. 4. cap. 41. fufius de hac pace agit Albasp. de vet. Ecclesi. rit. lib. 1. obseruat. 17.

f Pax tecum. tradit Ordo Romanus, sed ex August. sermone 84. de diuers. Baronius haurit Anno 45. num. 25. Minister autem daturus pacem genuflectit ad dexteram Celebrantis, & dicto tertio, Agnus Dei, Cum prima oratione sequenti, porrigit instrumentum osculandum eidem Celebranti: tum facta genuflexione accedit ad Prælatus, & alios, quibus idem instrumentum porrigit, facta tantum reuerentia post pacem datam unicuique. Velum quoque adhibebit colori Missæ conueniens, quo qualibet vice reget illud, antequam alter osculetur, si plures sint Prælati; alias non tergat, nisi Prælatis. neque vero danda est pax hoc loco cuiusque, sed personæ, seu personis valde insignibus.

6 Si vero celebret pro Defunctis non percutit pectus ad, Agnus Dei, quia dicit, g Dona eis requiem, h nec dicit primam Orationem, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, & cet. i non dat pacem, sed dicit alias duas sequentes Orationes, l Domine Iesu Christe fili Dei viui, & m Perceptio Corporis tui. Quibus Orationibus dictis; genuflectens Sacramentum adoratur, & se erigens dicit secreto, n Panem celestem accipiam, & cet. quo dicto, dextra manu accipit de Patena reuerenter ambas partes Hostie, & collocat inter pollicem & indicem sinistra manus, quibus Patenam inter eundem indicem & medium digitos supponit, & eadem manu sinistra tenens partes huiusmodi super Patenam inter pectus & Calicem, parum inclinatus, dextra tribus vicibus percutit pectus suum, interim etiam tribus vicibus dicens voce aliquantulum eleuata, o Domine non sum dignus, & secreto prosequitur, vt intres, & cet. Quibus tertio dictis, ex sinistra accipit ambas partes predictas Hostie inter pollicem & indicem dextra manus, & cum illa p supra Patenam signat seipsum signo Crucis, ita tamen, vt Hostia non egrediatur limites Patenæ, dicens q Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam meam in vitam eternam. Amen, & se inclinans, cubitis super Altare positus, r reuerenter easdem ambas partes sumit: quibus sumptis deponit Patenam super Corporale, & erigens se iunctis indicibus & pollicibus, ambas quoque manus ante faciem iungit, & aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti. Deinde depositis manibus dicit secreto, s Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi, & interim discooperit Calicem, genuflectit, surgit, accipit Patenam, inspicit Corporale, colligit fragmenta cum Patena, si quæ sint in eo, Patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextra manus super Calicem extergit, & ipsos digitos, ne quid fragmentorum in eis remaneat.

g Dona eis requiem. Habet Hugo Victor. de Spec. Missæ lib. 3. cap. 37. quasi inquit, magis Defunctorum, quam nostri memores, indulgeri eisdem Deum precamur. Alex. Alenf.

h Nec dicit primam Orationem, ita Durand. lib. 4. c. 53. quia est de pace, quæ non datur in Missa Defunctorum.

i Non dat pacem, scribit Amalar. lib. 3. cap. 44. & ante eum Alcuin. c. de exequiis mortuorum; quia inquit, indicium est lætitiæ, quod non conuenit Missæ Defunctorum. Durand. loco proxime citato addit, quiescere iam defunctos in Domino, neque amplius esse in turbatione hominum, Albaspinus de vet. ritibus libro 1. obferu. 17. probabiliore affert causam; quia, ait, mortuorum sacra priuata erant, non solemnia ex can. 4. Conc. V. sen. 2. in solemnibus autem erat communio populi, & ad eam per pacem præparatio, quæ cessabant in priuatis.

l Domine Iesu Christe. Non ex Ord. Roman. sed ex religioforum traditione dici-

tur, vt scribit Microb. cap. 18. Et hæc secunda oratio dicitur semper cum sua conclusionem, non enim hæc tres orationes comprehenduntur sub lege Collectarum, de qua supra p. 1. tit. 7. nu. 7. vt in antiquis patet Missalibus.

m Perceptio Corporis tui. Nullum Auctorem hucusque inueni, qui hanc Orationem indicet, eam legi in citato Missali Vatic. 4743.

n Panem celestem accipiam. Habet Durand. cap. 54.

o Domine non sum dignus, Teste Origen. homil. 5. in diuers. erat commune omnibus communicaturis. antiquissimus ergo est ritus.

p Supra patenam signat se. docet Durand. cap. 54. cupiens se sanctificari, inquit, sicut & Cruce sanctificata fuit Hostia a Sacerdote. neque in hoc casu moueat patenam, sed Hostiam tantum, ita tamen, vt non egrediatur limites patenæ, ne fragmenta cadant extra illam.

q Corpus Domini nostri, & cet. Habetur

in

in libro 8. Constit. Apost. cap. 13. & libro Sacrament. S. Greg.

1. Reuerenter sumit. Tenetur Sacerdos sumere, ex can. 8. Apost. & libro 8. Constit. Apost. cap. 20. quia est sacrificium, vt ait S. Tho. tertia part. q. 82. artic. 4. lege Durand. libr. 2. cap. 55. & tenetur præcisè hoc loco sumere, ex Conc. Toletan. 12. capit. 5. & habetur de cons. d. 2. relatum. cubitos autem teneat Sacerdos, dum communi-

cat, super Altare; sicut etiam in consecratione: vt initio solido respondeat finis sacrificij, qui fit in consumptione: itē, vt intra Aram fiat & consecratio & consumptio sacrificij; quod plene præstatur eo cubitorum situ.

f. Quid retribuam Domino. Leguntur hi versus apud Durand. cap. 34. reliqua sunt necessaria, & valde congrua, vt patet.

5. Si vero adsunt Hostia consecrata super corporale posita t pro alio tempore conseruanda, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter aduertit, ne aliquod fragmentum quantumcunque minimum remaneat super Corporale: quod si fuerit, accuratè reponit in Calicem. Post extersionem Patenæ, iunctis pollicibus & indicibus Calicem dextra manu infra nodum cuppæ accipit, sinistra Patenam, dicens. Calicem salutaris, &c. & signans se u signo Crucis cum Calice, dicit, Sanguis Domini nostri, &c. & manu sinistra supponens Patenam Calici, stans reuerenter sumit totum Sanguinem cum particula posita: Quibus sumptis dicit secreto, x Quod ore sumpsimus, &c. & super Altare porrigit Calicem ministro in cornu Epistolæ, quo y vinum fundente, se purificat: deinde z vino & aqua abluit pollices & indices super Calicem, quos abstergit purificatorio, interim dicens, a Corpus tuum Domine, quod sumpsi, &c. ablutionem sumit, & extergit os & Calicem purificatorio: quo facto, purificatorium extendit super Calicem, & desuper patenam, ac super Patenam paruam pallam, & b plicato corporali, quod reponit in bursam, cooperit Calicem velo, & bursam desuper ponit, & collocat in medio Altaris, cur in principio Missæ.

t Pro alio tempore conseruanda. Vetusissima consuetudo est, vt propter infirmorum communionem, necnon ob alias causas, Eucharistia afferretur in arcuola, seu pixide, Clem. lib. 8. Constit. Apost. c. 13. & Leo Papa ad Michaelem Imperat. lege Durand. lib. 1. derit. c. 16. quæ tamen erit mutanda de septimo in septimum die, vt loquar cum Synodo Turon. 4. c. 4. De sacrificio vero nihil remanere debet, ait S. Bonauent. 4. distinct. 12. art. 1. quest. 3.

u Signo Crucis cum Calice. Dextera tantum manu eum moueat, sinistra patenam tenens, quam nō supponit Calici, nisi cum eum sumit. De signo Crucis cum Calice mentio est apud Durandum cap. 54. sed non de verbis, Sanguis, &c. reuerenter autem sumit totum, ter ori admouens Calicem, ait Durand. ibidem. semel, ait Crasus cum Castaldo in sua praxi: sed illud est vñtius, & ad consumendam speciem reuerētè aptius. * ille vero mo-

du loquendi, accipit infra nodum Cuppæ, non significat aliud diuersum ab eo, quod supra alijs verbis dicitur tit. 7. nu. 5. tenens nodum infra cuppam, quod tit. 8. n. 7. repetitur. sensus enim est: accipit nodum cuppæ, qui est infra. neq; maior est ratio, vt diuersimode capiatur calix in prædictis casibus; imo ad sumendum Calicem tutius, & commodius tenetur nodus Calicis, minus tūc inter nodum & pedem illius. Burhardus autem varia phrasi solet dicere; vt in tit. 2. num. 2. & 4. & in tit. 3. nu. 1. ante infimum gradum altaris post infimum gradum. ad infimum gradum: hoc est, in plano cappellæ. item in genuflexionibus addit aliquando, vsque ad terram; in inclinationibus addit aliquando, profundè; at sensus auctoris est, vt altera alteram Rubricam explicet ex identitate actionis, seu rationis. ne igitur hareas in verbis.

Quæritur: An Sacerdos sumens sanguinem sub altera specie vini plus gratiæ recipiat.

ci fiat. negat *Bellarmin. lib. 4. de Euchar. ca. 13.* & est communior sententia, concedit tamen *Suar. disput. 63. sect. 4. 5. & 7. cum alijs*, posse recipi maiorem gratiam, si in continuanda sumptione plures deuotionis actus eliciantur. quod valet etiam in sumptione particularum quæ supersunt, & à Celebrante sumuntur, quia ad idem sacrificium spectant. Addit præterea *Henricu. cap. 43. num. 3.* cum ijs, qui volunt totum effectum Sacramenti produci per sumptionem primæ speciei, immo etiam primæ partis speciei (per sumptionem autem intellige deglutitionem, cum *Soto distinct. 11. questio. 2. artic. 1.* & est communis; tunc enim manducasti) dato casu, quod sumatur Hostia a sacerdote in peccato mortali, deinde poeniteat, & contritusumat Calicem, ex hac sumptione Calicis, aiunt, quod nihil ille Sacramentalis effectus sit percepturus. docet oppositum *Caiet. 3. p. q. 79. art. 1. quem sequitur Suar. loco cit. qua in re sententiam tutiorem tu sequere; & à peccato caue.*

x *Quod ore sumpsimus.* Habet *Ord. Rom. & Microl. c. 19.*

y *Vinum fundente.* Minister deferet ad Altare in cornu Epistolæ ampullas in pellicula, quas ministrabit cum osculis & reuerentijs debitis. & in fine relatis iisdem ad locum suum, extinguet Cereum pro eleuatione accensum, ut habetur supra, tit. 8. nu. 6.

Vino autem fit purificatio, ex *Innocent. III. de celebrat. Missarum cap. ex parte.* Deceret autem ut vinum pro purificatione Calicis infusum esset eiusdem saltem quantitatis, qua fuerunt primæ speciei sanguinis: alioquin Sacerdos illud saltem intra Calicem circumagat, ut absumentur species; neque extra Altare demittat Calicem, neque digitis labia Calicis, seu oris sui detergat, neque digitos lambat *Pius Quintus in epistola ad Archiepisc. Taraconen. data die 8. Ianuarij 1571. & relata à Vicentio Surriano parte 1.* monet de prædicta vini ad purificatio-

nem adhibenda quantitate; & addit præterea, quod sumatur ablutio per eandem partem Calicis, per quam sanguis Christi haustus est. mirare, quæso, Sanctissimi Pontificis etiam in minimis, diligentiam. Purificationem vero de qua hoc loco, vocat Perfusionem *Innoc. III. lib. 6. cap. 8.* in eadem notat *Durandus c. 54.* Calicem esse bis tantum admouendum ori, non ultra. nam verè stomachum astutibus mouet pluries, quàm ter sanguinem, & bis purificationem de Calice fugere.

Quid vero, si celebrans vouisset, non bibere vinum? poterit tamen hoc loco vino uti quia hic urget Ecclesiæ præceptum. *Aror. lib. 11. c. 10. q. 7.* nec abstemij debent sine vino purificare Calicem, Papa inconsulto, ex Romana praxi.

z *Vino & aqua abluit, &c.* Vino digitos perfundi scribit *S. Thom. tertia parte, quest. 83. artic. 5.* ad 10. aqua post vinum efficit etiam, ne purificatorium maculas vini nimium contrahat, & modestiam significat, seu humilitatem, ex *Innocent. III. libro 6. cap. 8.* non tamen sumebatur hæc ablutio, sed in locum mundum proijciebatur, ex *Durand. cap. 55. libro 4.* utramque nunc ablationem sumit Sacerdos, & in medio Altaris. curet autem, ne dum digitos purificatorio tergit, corporale commaculet, gutta cadente è digitis, & ideo deponat calicem extra corporale, donec digitos absterferit.

a *Corpus tuum Domine.* Meminit *Durand. lib. 6. cap. 77.*

b *Plicato Corporali* ita *Ordo Romanus, & Honor. in Gemma libro 1. cap. 65.* Calicem autem, dum plicat Corporale, collocat Sacerdos versus cornu Epistolæ, ut commodius bursam accipiat, quæ est in cornu Euangelij.

c *Vt in principio Missæ.* Velum ergo velabit Calicem totum in anteriori parte, sicut initio Missæ: quod non caret mysterio, ut dicemus in expositione mystica *Missæ nu. 11.*

6 *Si qui sunt & communicandi in Missa, Sacerdos post sumptionem Sanguinis, antequam se purificet, facta genuflexione ponat particulas consecratas in pyxide, vel,*

vel, si pauci sint communicandi, super Patenam, nisi à principio posita fuerint in pyxide, seu alio calice. Interim minister ante eos extendit linteum, seu velum album, & pro eis facit Confessionem, dicens, f Confiteor Deo, &c. Tum Sacerdos iterum genuflectit, & manibus iunctis vertens se ad populum in cornu Evangelij, dicit, Misereatur vestri, & Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum, &c. & manu dextera facit signum crucis super eos. Postea genuflectens, accipit manu sinistra pyxidem, seu catenam cum Sacramento, dextra vero sumit unam particulam, quam inter pollicem & indicem tenet aliquantum eleuatam super pyxidem seu Patenam, & conuersus ad communicandos in medio Altaris dicit: g Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Deinde dicit, h Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea. Quibus verbis tertio repetitis, accedit ad eorum dextram, hoc est, ad latus Epistolæ, & unicuique i porrigit Sacramentum, faciens i cum eo signum crucis super pyxidem, vel Patenam, & m simul dicens: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam eternam, Amen. Omnibus communicatis reuertitur ad Altare, nihil dicens: & n non dat eis benedictionem, quia illam daturus est in fine Missæ. Si particula posita erant super Corporale, extergit illud cum Patena, & si qua in eo fuerint fragmenta, in Calicem immitti. Deinde dicit secreto, Quod ore sumpsimus Domine, &c. & se purificat, dicens: Corpus tuum Domine quod sumpsi, & alia facit vt supra. Minister autem dextera manu o tenens vas cum vino & aqua, sinistra vero mappulam, aliquanto post Sacerdotem eis porrigit purificationem, & mappula ad os abstergendum.

d Communicandi. Regulariter hoc loco facienda est communio. Amal. pref. 2. ad libros de Eccles. Offic. & Vualaf. cap. 22. sed hodie, quia plurimi exoptant finem Missæ, & eos tædet expectare alios vt communicent, præsertim, si multi sint communicandi, differri solet communio vsq; ad peractam Missam. Tolerandum videtur, si multi communicent; non autem, si pauci: & ijs fortasse priuantur fructu Orationum earum, quæ post communionem dicuntur, vt notat Microlog. capit. 19. ante has Orationes, inquit, communicare non negligant, quicumque earundem Orationum benedictione foneri desiderant.

Quilibet autem Sacerdos communicare potest in Missa alios, excepto die Paschatis, quo neque possunt Regulares: & illud placet Nauarro c. 21. num. 5. l. Man. fauet Tridentinum Conc. quod in Missis singulis optata stantium communionem, cuius rei gratia quidam paulo ante communionem pulsant campanulam, sed nullafit auctoritate maiorem * celebrans autem post sumptionem sanguinis, Calicem pal-
Gauant. Rubr. Miss.

la tegat, antequam alios communicet.

e Extendit linteum In linteis nitidis accipiebant laici Eucharistiam, maxime mulieres ex Augu. serm. 252. de tempore, vbi appellatur linteolum, & linteamen. Dominicale vocabatur hoc linteum, ex Baron. Anno 57. nu. 148. de quo est decretum in Conc. Antisiodor. canon. 42. vocat Ordo Romanus Syndonem mundam.

f Confiteor. Antiquiores nihil de his in hoc loco, sed maxime congruunt desumpta ex confessione ante Missam. * & sicut in Missa, vno tantum præsentem dicitur, Misereatur vestri; ita etiam vno tantum communicaturo, dici debet, vestri, vestris: quæ cadunt præterea super alios præsentem communionem spiritali comunicaturos.

g Ecce Agnus Dei, &c. Sumptum est ex Evangelio lo. cap. 1. & quadrat ad rem, præsertim cum paulo ante fuerit dictum ter, Agnus Dei; sed ritus non est antiquus. * tenet autem celebrans particulam duobus digitis paululum eleuatam supra patenam, seu Pixidem, ita tamen vt dextra manus adhæreat patene, seu Pixidi, neq; nimium eleuetur particula super Pixidem.

I 3 h Do-

h *Domine non sum dignus*, &c. Eodem modo fuit additum, ut supra, ex Origene, exemplo celebrantis: & dicitur a Sacerdote totum integre clara voce, & semper in genere masculino. * Quare ritus ille apud quasdam Moniales, quæ dicunt, tacente Sacerdote: *Domine non sum digna*: continet errata duo, alterum, quod a Sacerdote non dicitur, contra hanc Rubricam; alterum, quod mutantur verba a Centurione accepta, & a Rubrica non mutata, contra Bullas Pij V. & Pauli V. qui prohibent mutationem in Missali & Rituali Romano, in quo expresse dici iubetur pro seminis quoque: *Domine non sum dignus*.

i *Porrigit Sacramentum*. Per particulam danda est communio; non autem cuiusque de populo danda videntur partes illius Hostiæ, quæ forte referuatur post Orationem quadraginta horarum: quod etiam vetuit Sanctus Carolus in Synodo Dioces. 11. quia rudiores rotundam potius volunt particulam, alioquin facile patiuntur scandalum: imo ibidem iussit, a solo Sacerdote prædictam Hostiā sumi, quod melius esset, post Calicis sumpcionem. In Ordine Romano Subdiaconi, & his inferiores, ore, non manu, accipiebant a Celebrante communionem, & Conc. Rhodomagen. can. 2. apud Burchard. libr. 3. c. 76. iussit, ut Eucharistia non nisi in os cuiuscumque sumentis immittatur a Sacerdote, qui verò communicant, manus in Crucis formam componere debent, ex Synodo 6. in Trullo can. 102. In singulis Dominicis, ex Augustino epist. 118. ad Ianuarium, vel tertiā Dominica (quod nota pro Societatibus Sanctissimi Sacramenti) vel summis festiuitatibus, vel ter in anno saltem, ex decreto Fabiani Papæ apud Iuon. part. 2. capit. 27. communica-

bant, Gemmat. libr. 1. cap. 66. Initio enim laici omnes in singulis Missis communicabant, Dionys. cap. 3. Eccles. Hierar. & optat, ut diximus, fieri quoque nunc temporis Concil. Trid. sess. 22. cap. 6.

l *Cum eo signum Crucis*. Eo modo; quo supra signauit seipsum Sacerdos S. Thom. opusc. 75. cap. 4.

m *Simul dicens*, Corpus &c. Dicuntur hæc verba in distributione Eucharistiæ, teste Alcuino de Sabbato Sancto. asserit Microlog. capit. 18. dici ex religiosa traditione: sed habentur apud Ioan. Diac. in vita Sancti Gregorij, & in Concilio Rhodomagen. cap. 2.

n *Non dat eis benedictionem*. Neque etiam in Missis Defunctorum, contra quosdam qui loquuntur gratis. Sed neque in his Missis distribuenda esset Eucharistia, ut docet Albasp. de vet. rit. libr. 1. obseru. 14.

* Si in fundo Calicis vnita vini species adhuc reperiantur, summi poterunt ante vini infusionem in Calicem: & est ritus congruentior.

o *Tenens vas cum vino, & aqua*. Creditur Christus confecisse Calicem mixtum vino & aqua, ex Tridentina sessione 22. cap. 7. unde & in Calicem infundimus aquam. Chrysost. autem iussit aquam, aut pastillum degustari post communionem; in Ecclesia Occidentali antiquus erat mos vini aqua mixti, aut aquæ puræ ad purificationem. lege Baronium Anno 403. fit autem hæc ablutio oris ad deglutendam facilius particulam, & ad humilitatem significandam, ut de ablutione digitorum supra, ex Innoc. III. retulimus, quasi memorēt communicati suam indignitatem. item, ne cum salua, aut pituita quicquam Sacramenti excreetur, ex Palladio in vita Sancti Ioan. Chrysost.

7 *Si in Altari remaneant particula in Calice, seu in alio vase usque ad finem Missæ, seruentur ea, p. qua in Feria quinta Cæna Domini præscribuntur circa finem Missæ.*

p *Quæ in feria quinta*. Hoc est, genuflectat Sacerdos, quandoque accedit vel recedit a medio, vel transit ante Sacramentum in vase reseruatum, & cum

dicat; *Dominus Vobiscum*; non vertit se ad populum in medio Altaris, sed paulo prope cornu Euangelij, ne terga vertat Sacramento, & in fine ibidem dabit benedi-

nedictionem, non perficiens circulum, qui neque fit ad, *Orate fratres*, in Parasceue. ergo neque hoc loco eadem de causa. Calix quoque in hoc casu non erit collocandus in medio Altaris, sed à latere Euangelij: neque plicabitur Corporale, nisi reposito Sacramento in locum suum post Missam. Denique, cum dicit Euangelium S. Ioannis in fine Missæ, non signabit Altare, sed seipsum tantum, ut Feria quinta in cena Domini suo loco dicemus.

Quid vero agendum sit à Sacerdote, quando fragmenta supersunt, seu pauca particula, peracta populi communione, dicemus infra, cum de defectibus Missæ, tit. 7. n. 2. agemus.

* Accidit etiam, quod purificanda sit

Pixis intra Missam (qua de re nullibi agitur in Ritualibus libris) & eo casu purificabitur illa ante Calicis purificationem collectis nimirum in eius fundo fragmentis omnibus diligentissime cum indice dextræ manus; & cum eodem indice summi poterunt, admoto eodẽ linguæ, vel ad labium pixidis fragmentis deductis, & ore eidem admoto, ita ut nullum remaneat fragmentum. deinde infundi potest paululum vini quo circumactio intra Pixidem, & tergente indice, tota pars interior abstergetur: quo hausto, exiccabitur pixis interior undequaq; purificatorio. non debet deinde vacua pixis tegi velo, sed panno lineo. Denique fiunt reliqua de more pro Calicis purificatione.

8 In Missa solemni Diaconus stans retro post Celebrantem, cum in Oratione Dominica dicitur, Et dimitte nobis debita nostra, facta ibidem genuflexione, vadit ad dexteram Celebrantis, & Subdiaconus circa finem Orationis Dominica, facta item genuflexione, reuertitur ad Altare, & stans in cornu Epistolæ porrigit q. Patenam Diacono, qui eam discooperit, & purificatorio abstergens dat Celebrantis, illius manum osculando, & quando opus est, discooperit, & cooperit Calicem, & cum Celebrante adorat. Subdiaconus reddita Patena, & deposito velo, quod ab humeris eius pendebat, genuflectit, & descendit retro post Celebrantem: & cum dicitur, Pax Domini, iterum genuflectens accedit ad sinistram Celebrantis, & simul dicunt, Agnus Dei, deinde facta ibidem Sacramento genuflexione, redit post celebrantem. Diaconus vero à dextris genuflexus expectat pacem, & cum Celebrans osculatur Altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra Corporale, & à Celebrante dicente, Pax tecum, complexus accipit pacem, u. sinistris genis sibi inuicem appropinquantibus, & ei respondet, Et cum spiritu tuo. Postea iterum Sacramento in Altari adorato, vertit se ad Subdiaconum retro post Celebrantem, & similiter dat ei pacem. x Subdiaconus accepta pace à Diacono, & facta Altari genuflexione, comitatus ab Acolythis vadit ad Chorum, y & dat pacem primo cuiusque Ordinis, dignioribus prius deinde minus dignis, & reuersus ad Altare, facta genuflexione dat pacem Acolythis, qui ipsum comitauerat, qui & alijs Acolythis circa Altare dat pacem: deinde Subdiaconus vadit ad dexteram Celebrantis, & quando opus est, discooperit Calicem, z accipit ampullam vini, & infundit, quando Celebrans vult purificare. Diaconus post datam pacem Subdiacono vadit ad librum, & dum Celebrans se communicat astant ipse & Subdiaconus profunde inclinati versus Altare.

q Patenam Diacono. Dant patenam per manus in manum Celebrantis. Innocent. III. lib. 6. c. 1. apparet In Ord. Rom. aliquod vestigiū huius ritus, sed per plures manus patena transibat, quàm per duas. r Discooperit, & cooperit. ita Innoc. III. ibid. cap. 2. Diaconi enim est ministerium

circa Calicem. sufficiunt autem reuerentiæ cū genuflexione in Rubrica præscriptæ.

s Dicunt Agnus Dei. Percutunt Ministri sibi pectora cum Celebrante, non tamen sinistra posita cum eo super Altare, sed infra pectus eidem pectori admota.

t *Complexus accipit pacem. &c.* De complexu ad pacem dandam *Chrys. homil. 51. ad popul. Antioch.* alter alterum amplectitur, inquit, ut vnum multi fiamus.

u *Sinistris genis.* Habetur in *Ceremon. Episcop. libro 1. cap. 24.* Durandus tradit ad dexteram Celebrantis recipi pacem à Diacono, quod & nos observamus, à dextris, inquit hæc Rubrica, *genus flexus expectat pacem.* non autem dextris genis. Per genas sinistras significatur, dari pacem è corde, quod ad sinistram vehit; & quod in aduersis etiam cum proximo pax habeatur.

x *Subdiaconus accepta pace, &c.* Diaconus dat pacem Subdiacono, & hic alijs eisdem, quos Diaconus incensauit, *Hugo Victorin. de spec. Miss. obser. lib. 2. cap. 40.* & præterea Acolytho comitanti inclusive.

y *Dat pacem primo.* Qui dat pacem, nemini inclinatur, cui dat pacem, nisi postquam dederit qui accepit, inclinatur caput danti, ante, & postquam acceperit, ex *Ceremon. Episc. supra.* Item, qui dat, dicit, *Pax tecum;* qui recipit respondet: *Et cum spiritu tuo.* amplectunturque se inuicem, & appropinquant genas sinistras, ut dictum est de Celebrante, & Diacono. in vnoquoque deinde Ordine primus dat pacem alteri subsequenti, & ille alteri, & sic deinceps usque ad ultimum eiusdem Ordinis, non præmissis inuitationibus, quæ in incensatione tantum fiunt.

Laicis vero datur per instrumentum, de quo supra num. 3. osculatum ab eo, qui pacem à Celebrante immediate accepit, in eodem *Ceremon. Episc.* & ut ibidem dicitur, non nisi stanti pax datur, scilicet, cui per osculum datur.

Ordo vero dandi pacem est idem, qui

de incensatione dictus est supra: sed per instrumentum datur laicis singulis: per osculum primo cuiusque Ordinis: à Subdiacono illis laicis; quos Diaconus incensauit, ab Acolytho laicis alijs. nunquam vero à Diacono alicui datur, neque Domino loci, ex Decreto Sacre Rituum Congregationis 5. Julij 1614. neque datur vnquam cum patena, vice Tabellæ, seu instrumenti; quam patenam prohibuit Pius V. in epistola ad Archiepisc. Tarraconen. supra citata nu. 5.

z *Ampullam vini & aquæ.* Ut pro ablutione digitorum in Missa priuata dictum est, neque omittat Subdiaconus osculationes, & reuerentias debitas in ministrandis ampullis Celebrantis.

a *Stant.* Si tamen Subdiaconus redierit, quem non debet expectare Celebrans: & eo casu inclinatur stant à verbis; *Domine non sum dignus:* manibus iunctis ante pectus. Acolythorum alter deferet sine genuflexione ampullas ad Altare cum pellicula, quas porriget sine osculis Subdiacono, & referet ad Credentiam; alter portabit Velum paruum de Credentia ad Altare in cornu Euangelij, ut Subdiaconus eo deinde tegat Calicem, ut infra. * si non redierit Subdiaconus, suppleat Acolythus in ministrandis ampullis pro Calicis purificatione: quauis in meditatione Sanctissimi Sacramenti eam poterit celebrans adhibere moram, qua Subdiaconus ministrare queat ampullas.

Non lauat manus celebrans, nisi sit Episcopus.

Si adsint ministri cum intortitijs, peracta communione populi, discedant, & ea extinguant.

9 In Missa Pontificali, *Assistens accipit, & desert pacem, ut b in Ceremoniali habetur.* Si in Missa solemniter fiat Communio, omnia seruentur ut supra, sed prius communicet Diaconum, & Subdiaconum, deinde alios per ordinem: & Diaconus purificationem eis ministret. Interim à Choro cantatur Antiphona, quæ dicitur de Communio.

Vide *Ceremon. Episc. lib. 1. cap. 24.* sed quid si detur Assistens paratus Celebranti? hic accipiet pacem à Celebrante, & da-

bit Clero. Diaconus recipiet ante Clerum ab eodem Assistente, & dabit Subdiacono ut ait *Crassus lib. 1. c. 50.* Sed ego præsentente

sente Subdiaconus dabit pacem Diacono post datam pacem in Choro *Congreg. Rit. 17. Iunij 1606. & 15. Martij 1608.*

b *In Cereemoniali.* Hoc est, *Cereemon. Episc.* vt alijs notatum est.

c *Fiat Communio.* Diaconus cooperto Calice cum Palla, eoque posito paulo ultra medium Corporalis, intra Aram tamen versus cornu Euangelij, collocat in medio Corporalis Pixidem. quod si ea extrahenda sit de Tabernaculo, idem ipse extrahat cum genuflexionibus, antequam extrahat, & postquam extraxerit, genuflexo interim Celebrante & alijs circa Altare. Diaconus in cornu Epistolae stans profunde tamē inclinatus, dicit ad alta voce; *Confiteor*, manibus iunctis. Celebrans, postquam Diaconus Pixidem dis-cooperuit, stat in medio Altaris facie versa ad Diaconum; Subdiaconus item post Celebrantem stabit; qui, dicto: *Confiteor*, eodem loco stans dicit, *Misereatur*, & *Indulgentiā*, propē medium Altaris, facie item versa ad Diaconum, qui respondet, *Amen.* Acolythi interea ante mediū Altaris in superiori gradu extendunt linteum mundum genuflexi, facie sibi inuicem versa: Diacono verò & Subdiacono ante linteum genuflexis, Celebrans cum debitis genuflexionibus eos cōmunicat, pramissis verbis: *Ecce Agnus Dei, &c. Domine non sum dignus*, cum reliquis ceremonijs, de quibus supra nu. 6. est dictum.

Qui vero gestant intorticia, substituunt sibi alios, donec communicent, neque ac-

cedant cum intorticijs ad celebrantem pro communione.

Dum alios Celebrans communicat, Subdiaconus stat à sinistris Celebrantis, Diaconus in cornu Epistolae purificationem cum Calice ministrat, ijs, scilicet, qui de Clero sunt; non laicis, quibus purificationem dabit alter de Clero cum alio vase, aut vini, aut aque. Diaconus autem eo casu ad dexteram Celebrantis accedit. neque ministri patenam teneant sub mento communicantium quod ad Episcopalem attinet maiestatem.

Sacerdotes cū stola de collo pendente communicant, ex *Conc. Braccar. 3. can. 3.* ante Altare quoque vna cum Leuitis, & Clero; laici vero extra Chorum, ex *Conc. Tolet. 4. c. 17.* à quo semper excluduntur, lib. 2. *Apost. Constit. c. 57.* vt ostendatur honos Cleri à laicis distinctus, & vt Clerus inseruiat diuinis liberius, ait *Carol. Nouar. Episcopus.*

Facta communione cum debitis reuerentijs, Diaconus operit Pixidem, & reponit in locum suum, genuflexo interim Celebrante, & post eum Subdiacono: quibus deinde surgentibus, & reposito Calice in medio Altaris, detectoque, fiūt alia pro purificatione Celebrantis, quae supra sunt dicta.

d *Communio.* Vide quae habentur supra p. 1. tit. 13. n. 1. pag. 37.

Quod si remaneat Sacramentum in Altari, Ministri obseruent, & Diaconus praesertim dicturus, *Ite Missa est*, quae supra Celebranti sunt praescripta. n. 7.

De Communione, & Orationibus post Communionem dicendis. XI.

1 Celebrante purificato, dum Calicem collocat in Altari, e liber Missalis deferitur per ministrum ad cornu Epistolae, & collocatur, vt in Introitu. Ipse autem minister genuflectit iuxta cornu Euangelij, vt in principio Missae. Deinde Celebrans stans iunctis manibus legit Antiphonam, quae dicitur Communio, qua lecta, iunctis item manibus ante pectus vadit ad medium Altaris, & eo osculato, vertit se ad populum à manu sinistra ad dexteram, & dicit, *Dominus vobiscum*, & per eandem viam redit ad librum, & dicit Orationes post communionem, eisdem modo, numero, & ordine, vt supra dicta sunt Collectae. Quibus finitis, & claudit librum, & iungens manus ante pectus, reuertitur ad medium Altaris.

Altaris, ubi eo osculato vertit se ad populum, & dicit ut supra, g Dominus vobiscum, Quo dicto, stans iunctis manibus ante pectus versus populum, dicit, si dicendum est, h Ite Missa est, & per eandem viam reuertitur ad Altare. Si vero non sit dicendum dicto, Dominus vobiscum, reuertitur eodem modo per eandem viam ad medium Altaris, ubi stans versus ad illud, iunctis ante pectus manibus dicit, i Benedicamus Domino. In Missis autem Defunctorum eodem modo stans versus Altare dicit, l Requiescant in pace.

e Liber deferuntur Missalis, &c. Ibi finitur Missa: ubi nimirum est coepta, ait Amalar. lib. 3. cap. 36. aperte Iuo Carnot. serm. de conuentione veter. & noui Sacrificii initio, & in fine sermon. Apertius docet hunc ritum Duran. lib. 4. cap. 57. Reliqua patere possunt ex dictis initio Missae tit. 5. huius par. nu. 1. pag. 192. & 103. ex Microlog. c. 9. qui meminit Orationum post Communionem.

f Claudis librum. * manu dextra, ita ut pars libri clausa calicem respiciat. Porro eius est claudere, cuius & aperire, aperuit autem initio librum Missalem idem Sacerdos.

2 In Quadragesima autem à Feria quarta Cinerum usque ad Feriam quartam maioris Hebdomadae, in feriali Officio postquam Celebrans dixit Orationes post communionem cum suis solitis conclusionibus, antequam dicat, Dominus vobiscum, stans in eodem loco ante librum dicit, Oremus, m Humiliate capita vestra Deo: caput inclinans, & extensis manibus subiungit eadem voce n Orationem super populum ibidem positam: qua finita, osculatur Altare, & vertens se ad populum dicit, Dominus vobiscum, & alia ut supra.

m Humiliate capita vestra Deo. indicat Amalar. libro 3. cap. 37. hæc dici hoc loco.

n Orationem super populum: appellat Amalar. ibid. quasi alteram benedictionem, & idem habet Microlog. cap. 51. distribuebatur enim panis benedictus in fi-

g Dominus vobiscum. Bis in fine Missae dicitur, Dominus vobiscum: quia cupit Ecclesia, ne discedentes ab Ecclesia longè fiant à Deo. Lopez. lib. 2. c. 19. §. 1.

g Ite Missa est. Dicitur versus populum, quia dimittitur, ex Microlog. c. 46.

i Benedicamus Domino. Dicitur versus Altare: ex eodem Microlog. ibid. quia ibi peculiari modo Dominus adest.

l Requiescant in pace. Dicitur item versus Altare, quia sermo est de absentibus.

Quando, & cur dicatur, Ite Missa est, & Benedicamus Domino, iam diximus supra tit. 13. p. 1 pag. 37.

ne Missae: & quia hoc non licebat in Quadragesima ob ieiunium, pro pane dicta est alia Oratio super populum, ita Honor. in Gemma lib. 1. c. 61.

Habentur autem in Sacramen. Gregor. hæc Orationes cum titulo: Super populum.

3 In Missa solemniori o Diaconus deferat librum Missalis ad cornu Epistolae, deinde vadit retro post Celebrantem: p Subdiaconus vero vadit ad cornu Evangelij, ubi Calicem mundat, aptat cum purificatorio, patena & palla cooperit, plicat Corporale, reponit in bursam, & illam ponit super Calicem coopertum velo, quem collocat in Altari, q vel super Credentia, ut prius: postea redit ad locum suum retro post Diaconum: qui cum dicit, Ite, Missa est, cum Celebrante r vertit se ad populum, & in Quadragesima dicto per Celebrantem, Oremus, Diaconus in cornu Epistolae vertens se ad populum, iunctis manibus dicit ut supra, Humiliate, &c. quo dicto vertit se versus Altare à tergo Celebrantis, & Celebrans dicit Orationem super populum.

o Dia-

o *Diaconus defert librum*. Cura libri Missalis spectant magis ad Diaconum, quam ad Subdiaconum, qui eiusdem tantum curam habet in ordine ad Euangelium initio, seu in fine Missae legendum siue à Celebrante, siue à Diacono. Subminister enim est Euangelij ad sustinendum librum, inde fit, ut Diaconus solus libro assistat in reliquis, numquam Subdiaconus.

Defert autem cum genuflexione, quando transit ante medium Altaris, & clausum portat; quem deinde aperit, ubi legenda est, *Communio*.

p *Subdiaconus vero vadit*, &c. Cum debita genuflexione in medio Altaris, aduertens ut cedat superiorem gradum Diacono transeunti. cetera facit, ut in Rubrica.

q *Vel super Credentia*, ut prius. Amoueri vult tum Corporale, tum Calicem de Altari Durand. c. 54. & magis placet, ex tit. 7. supra numer. 9. immo. vero etiam

magis decet; neque traditur Calix Cere-
moniario, à quo neque comitatur in hoc
casu Subd. ac. qui tamen vadit, & redit
per breuiorem viam, ut adsit ad Oratio-
nem, post Diaconum in loco suo.

Celebrans dictis Orationibus non clau-
dit librum, sicut à principio non aperuit;
& qui apertum inuenit, apertum relin-
quat: quæ sunt per ministros ad maiorem
solemniter Celebrantis dignitatem.

r *Vertit se ad populum*. Ob rationem
allatam supra num. 1. sed ante quam se
vertat Diaconus, genuflectat versus Alta-
re; & postquam dixerit, redeat eodem
modo quo Celebrans, & una simul cum
eo. neque Celebrans dicere debet sub-
missa voce: *Ite Missa est*: quod quidam
docuere.

f *Dicit ut supra, Humiliate*, &c. Eo-
dem quidem modo, quo dicere solet, &
debet. *Ite Missa est*: quia populum allo-
quitur; sed in cornu Epistolæ, & sine ge-
nuflexione.

De benedictione in fine Missæ, & Euangelio sancti Ioannis. XII.

DICTO, *Ite Missa est*, vel, *Benedicamus Domino*, ut supra, Celebrans ante me-
dium Altaris stans iunctis manibus super eo, & capite inclinato, dicit se-
creto, r *Placeat tibi sancta Trinitas*, &c. quo dicto, extensis manibus hinc in-
de super Altare positis, ipsum in medio u osculatur: tum erigens se, adhuc stans
versus illud, eleuat ad cælum oculos & manus, quas extendit, & iungit, caputq;
Cruci inclinans dicit voce intelligibili, x *Benedicite vos omnipotens Deus*, &
iunctis manibus, ac demissis ad terram oculis, vertens se ad populum à sinistro
latere ad dextrum, extensa manu dextera, iunctisque digitis, & manu sinistra
infra pectus posita, y semel benedicit populo, dicens, *Pater, & Filius, & Spi-
ritus sanctus*. & Amen. & z circulum perficiens accedit ad cornu Euangelij
ubi dicto, *Dominus vobiscum*. & & Et cum spiritu tuo, pollice dextro signans
primum signo crucis Altare, seu librum in principio Euangelij, deinde frontem,
os, & pectus, dicit, *Initium sancti Euangelij secundum Ioannem*, vel, *Sequentia*
sancti Euangelij, ut dictum est in Rubricis generalibus, & & Gloria tibi Domine,
iunctis manibus legit Euangelium, In principio, vel aliud ut conuenit. Cum di-
cit, a *Et Verbum caro factum est*, genuflectit versus cornu Euangelij, & sur-
gens prosequitur ut prius, quo finito, minister stans à parte Epistolæ respondet,
Deo gratias.

t *Placeat tibi Sancta Trinitas*. Hanc
Orationem habet *Microlog.* cap. 22. sed
post datam benedictionem populo; qui

ritus à Durando cap. 59. tanquam adhuc
vltatus cominendatur. sed noua Oratio-
ne decet prius petere à Deo efficaciam
proxima

proxima futura benedictionis; quod nos facimus.

u *Osculatur*. Habet *Microlog. cap. 22.* osculum Altaris; sed ante, *Placeat*. *Durandus* verò *cap. 59.* finito, *Placeat*. Missa enim incipit ab osculo Altaris, & finire debet cum eodem osculo.

Decies igitur in Missa Sacerdos osculatur Altare, si pacem dat astantibus; alioquin nonies. quis non videat in hoc numero mysterium?

Item iungit manus super Altare septies, ut bene numerati patet: & eleuat oculos in cœlum nonies, inclusa benedictione ad populum, de qua mox dicemus.

x *Benedicat vos omnipotens Deus*, &c. Indicat *Liturgia citata S. Petri*. hanc benedictionem. de eadem *Amalar. cap. 36.* videtur loqui, sed verè de Oratione post communionem loquitur ille, quam collocat ante versum, *Ite Missa est*, & sequenti capite vocat ulteriorem ultimam benedictionem eam Orationem, quæ in Quadragesima dicitur super populum humiliatum Deo. *Microlog. autem cap. 22.* aperte de hac benedictione populi enarrat, citato sancto Hieronymo ad Rusticum Narbonen. Episcopum, qui de Romana cōsuetudine testatur, quod Sacerdos benedicat populo. vide citatos *Can. hac de re supra 1. part. tit. 13. num. 2. pag. 37.* docet *Innoc. III. libro 6. cap. 14.* per verbum oris & signum Crucis hanc fieri, tum in nomine Trinitatis. tradit *Isid. lib. 2. de Eccles. offic. capit. 17.* originem habere à Moyse *Numer. 6. sic benedices populum meum, & benedicam illos. benedicat te Dominus*, &c. ubi trina est à Trinitate periodus benedictionis. eleuatio denique manuum ad benedicendum habetur, *Ecclesiast. 50. ex Iansenio ibidem*, & à Christo ascendente. *Luc. ult.*

y *Semel*. Vnicum producit signum Crucis, semelque benedicitur, ad differentiam Episcopi, qui ter benedicit. * quod si ante se & à tergo circumstātes habeat, puta, clerum in choro, seu Moniales, & populum ante Altare; nihilominus tamen semel tantum benedicere debet, manu conuersa ad eos qui sunt ante Altare, in-

tentione directa ad omnes. idemque fiat infra, quando Prælati est in medio Cappella; ut tantum astantes à latere Euangelij actu benedicat.

Sacerdos igitur, qui inuitauit populum ad benedicendum Deo, ijs verbis; *Benedicamus Domino*; vel certè prouocauit astantes ad agendas Deo gratias (que verba semper dicuntur nomine populi) optat & precatur à Deo eidem populo benedici. Communis autem laicorum vsus est, ut ad hanc benedictionem manu sibi pingant crucem à fronte ad pectus; quod laudatur à *Durando libro 5. cap. 2.* & placet (quicquid alij dicant) ut initio & in fine Missæ eluceat signum Crucis, quod in omni negotio est opportunum, ex *Cyrillo Hierosolym. Cathedr. 4.*

z *Circulum perficiens*. Eo namque modo breuiori via transit ad illud cornu, in quo legitur ultimū Euangelium; quod legitur iisdem ritibus, quibus primum Euangelium post Epistolam, osculo excepto in fine; tum vero etiam omnes circumstātes integre benedicit hoc circulo.

a *Et verbum caro factum est*, genuflectit. Tum, ut adoret incarnationis mysterium; tum, ut exemplo Filij Dei humiliet semetipsum. vide supra *tit. 13. pag. 38.*

Si libro non utatur Sacerdos, neque folio, in quo scriptam sit Euangelium Sancti Ioannis, signet Altare, quod vsitatum fuisse apud eos, qui hoc Euangelium in fine Missæ volebant legere, scribit *Durand. libr. 4. cap. 24.* quod si utatur libro, aut folio, signet in eo initium Euangelij, & eo casu (præsertim, si Euangelium est aliud à communi) Minister deferat librū eum cussino ad cornu Euangelij, dum Celebrans dicit, *Placeat*, eo plane modo, quo dictum est de primo Euangelio. Dicitur in fine, *Deo gratias*, ut actione gratiarum tanquam sigillo Liturgia sit obsignata, & ad differentiam primi Euangelij, quod prædicationem Christi significat, vltimum autem Apostolorum prædicationem, ex *Ruiz in suo Cereemoniali*.

Non osculatur Sacerdos Euangelium, sicuti nec ante petit benedictionem, nec aliam solemnitatem adhibet. vnde etiam in

in Missa solemnifecreto legitur. quod adnotauit Petrus Lopez de ritu Missæ, & recte. * si vsus est libro, eum claudit manu dextra; ita vt pars aperta libri respiciat cornu Euangelij, non calicem. nullum au-

tem est mysterium in libro clauso; sed attenditur tantum decentior gestus claudens dextræ, tam in hoc loco, quam in superiori, ante benedictionem.

- 2 Si Celebrans in Altari vertit faciem ad populum, non vertit se, sed stans vt erat, benedicit populo, vt supra, in medio Altaris: deinde accedit ad cornu Euangelij, & dicit Euangelium sancti Ioannis.

Quando nempe Altare est ad Orientem versus populum. de quo supra tit. 5. numero 3.

- 3 Si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, b & Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo in Prouincia, Ciuitate, vel diocesi sua existente, Celebrans dicto, Placent tibi sancta Trinitas, & cet. dicit. Benedicat vos omnipotens Deus, & conuertens se ad Summum Pontificem genuflexus, ad Cardinalem vero, & Legatum, vel alium ex supradictis Prelatis, capite inclinato c quasi licentiam benedicendi petens, prosequitur, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, benedicens astantes à parte, vbi non adest Pontifex, Cardinalis, Legatus, aut Prelatus predicti. Si autem celebravit coram Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo extra eorum Prouinciam, Ciuitatem, vel diocesim constitutis, eis absque alio respectu, vt cæteris, qui interfunt, more consueto benedicit.

b Et Legato, Et, pro vel; vt in hac eadē Rubrica: Archiepiscopo, & Episcopo, idest, vel Episcopo.

c Quasi licentiam. Notat Microl. capit. 21. ex Leone, & Gelasio, qui Sacerdotibus benedictionem, Episcopo prasente

interdicunt. vult autem cap. 22. inclinari Sacerdotem cum populo versus Episcopum pro vltima benedictione. Regula ergo fit, Confessio, osculum Euangelij, & benedictio se inuicem consequuntur, respectu Prælatorum.

- 4 Si autem celebravit pro Defunctis, dicto, Placeat tibi sancta Trinitas, vt supra, & osculato Altari, accedit ad cornu Euangelij, & dicit Euangelium S. Ioannis, d prætermissa benedictione, que in Missis defunctorum non datur.

d Prætermissa benedictione. ita Durand. libro quarto cap. 51. quia solemnitatem habet benedictio.

- 5 Finito Euangelio in fine Missæ, si celebravit coram Summo Pontifice, Cardinale, & Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, & Episcopo, conuertit se ad illum coram quo ex predictis celebravit, & e facit reuerentiam conuenientem. Si non celebravit coram aliquo predictorum, huiusmodi reuerentiam prætermittit.

e Facit reuerentiam, vult Durandus libro 4. cap. 59. vt exutus vestibus Sacerdotalibus adeat Episcopum, & genuflexus manum eius osculetur; sed ratione ve-

stium, quas adhuc habet, soli Pape, & non alijs, genuflectit, neque manum osculatur. Minister quoque debitam facit reuerentiam.

7 Quibus omnibus absolutis, & extinguuntur per Ministrum candele, interim Sacerdos g. accipit sinistra Calicem, dexteram ponens super bursam, ne aliquid cadat, descendit ante infimum gradum Altaris, & ibi in medio vertens se ad illud, h. caput inclinatur, vel si in eo est Tabernaculum Sanctissimi Sacramenti genuflectit, & facta reuerentia, accipit birretum à Ministro, caput cooperit, ac precedente eodem Ministro, eodem modo, quo venerat, redit ad Sacristiam, interim dicens Antiphonam, i. Trium puerorum, & Canticum, Benedicite. si vero dimissurus sit paramenta apud Altare ubi celebravit, finito Evangelio prædicto ibidem illis se exiit, & dicit, Antiphonam, Trium puerorum cum Cantico, & alijs Orationibus, ut suo loco ponuntur.

Hæc Rubrica habetur in recognito Missali, licet fuerit tantum edita in ultimo Missali Vaticano Anni M. DC. IX. quam ideo retinendam esse omnino decrevit Sac. Rituum Congreg. die 28. Augusti 1627.

f. Extinguuntur candele. Primo in cornu Evangelij, deinde in cornu Epistolæ, ut statim Minister possit Missale accipere cum birreto Sacerdotis: sed neque tamen debent extingui ante quàm finitum fuerit totum ultimum Evangelium.

g. Accipit sinistra Calicem. Reuoluta super eum decenter anteriore parte Veli.

h. Caput inclinatur. Hoc est, apertum, sicuti, initio Missæ, in eodem loco, veneratus est Altare, & Crucem, capite discooperto. eadem enim est ratio; & decet, ut ubi deposuit, ibi etiam recipiat birretum. quod autem hic dicitur, & facta reuerentia, non aliam de nouo intellige, quàm capitis inclinationem, seu genuflexionem, de qua proxime dictum fuit. neque enim duplex fit reuerentia, quod perperam nonnullus scripsit.

i. Trium puerorum, & Canticum. Debent dici etiam post Missam Defunctorum, tum Hymnus trium puerorum, tum Psal. Laudate Dominum in Sanctis eius, cum Antiphona, & ea duplicata, quando, ut supra dictum est, Antiphona, Ne reminiscaris, duplicatur: & Hymnus quidē dicitur ex Conc. Tolet. 4. capit. 13. ubi hoc iubetur sub pœna excommunicationis ex Radulph. propof. 23. quæ tamen hodie non ligat; Psalmus autem, ex Microl. cap. 22. qui & addit versus sequentes, Confiteantur, &c. cum vnica Oratione, Deus qui tribus, &c. quam puto à Sacerdote reci-

tari post celebrationem, eadem ratione, qua eadem dicitur in Sabbatis Quatuor Temporum ante Sacerdotum consecrationem, ex Rupert. libr. 3. capit. 10. ut scilicet vincatur ab eis flamma vitiorum, & per fornacem illasi transeant Sacerdotes memores sui muneris, & suæ consecrationis. in Missali M. S. Vaticano Volum. 4743. habetur hæc eadem oratio cum altera, Actiones, Radulph. loc. cit. duas legit.

Tertiam de S. Laurentio ego legi in Miss. M. S. Vaticano Volumine 3808. & 4771. scriptis ante 360. annos. fortasse addita est, quia ille Romæ Patronus est, post SS. Apostolos Petrum & Paulum, Apostolorum suppar, ex Sancto Maximo sermone 1. de eodem S. Laurentio; vel quia tanti sacrificij inter Latinos fuit minister egregius, Sancti Sixti Archidiaconus; vel quia concordat cum prima oratione ad impetrandam gratiam contra flammam vitiorum. impressa legitur in Missali edito Venetijs 1499. & deinceps in alijs Missalibus: non tamen tunc temporis ubique recepta fuit; cum non legatur in Sacerdotali Rom. edito 1567.

l. Illis se exiit. Ordine retrogrado, quo se induit; nimirum prius Stolam, exuat, quam Manipulum; & quæ à principio osculatus est, nunc eadem exuendo se, osculetur in medio, Stolam, Manipulum, & Amictum.

Neque omitat in Sacristia debitam reuerentiam imagini eodem modo, quo ante Missam est dictum.

Lauet etiam manus, ut de quibusdam cum laude narrat, Durand. libr. 1. cap. 48. non quòd quicquam immundum ex ipso con-

contactu Sacramenti contraxerit, sed vt potius suam commemoret in dignitatē, qui se iudicat tantis Sacramentis celebrandis indignum, iuxta illud *Luc. 17. cū hæc omnia feceritis, dicite, serui inutiles sumus.*

Ablutionis autem aqua debet in locum mundum diffundi honeste, vt altitudo Sacramenti reuerentius honoretur, *Inno-*

cent. III. libr. 6. cap. 8. vbi de ablutione manuum Episcopi scribit post sumptionem Eucharistiæ: quo loco non possum non laudare Regulares illos, qui in sacristia duo manutergia distincta habere solent; alterum ad abstergendas Sacerdotum manus ante Missam, alterum post Missam.

- 7 *In Missa solemni Celebrant eadem voce, & modo, quo in Missis priuatis, semel tantum benedicit populo, nisi sit Episcopus: & dicto Euangelio secundum Ioannem, vel alio, vt supra in ministrante Subdiacono librum, si opus est, n̄ discedit cum ministris ordine & modo, quo venerat.*

Ad Benedictionem Celebrantis Ministri aequaliter distantes supra secundum gradum, Diaconus à dextris Subdiaconi, genuflectant versus Altare, eadem ratione, qua post Epistolam, & ante Euangelium genuflexi benedictionem receperunt ab eodem Celebrante, vt supradictum est, nisi sint Canonici: si ita ferri loci consuetudo, & manu pingant sibi Crucem à fronte ad pectus, vt solent laici; nam quamuis post Epistolam, & ante Euangelium, ad Sacerdotis benedictionem id non faciāt, impediti à libro, quem tunc manibus tenent: hoc loco tamen se signare possunt ex loci consuetudine ob rationem allatam supra num. 1. Ceteri quoque inferiores ministri genuflexi manent vsque ad

finem benedictionis.

In Ministrante Subdiacono librum. Quē defert eo modo, quo dictum est supra, post Epistolam. Diaconus autē stat quasi medius inter Celebrantem & Subdiaconum, aliquanto post Celebrantem, ne impediatur à lectione, ad: *Et verbum caro factum est*, vel quid simile, genuflectunt prædicti tres versus librum.

In Discedit cum Ministris, Acolythis præeuntibus cum candelabris, procedūt cooperto capite Ministri, post debitam reuerentiam Altari factam, vt initio Missæ, vnus post alium, manibus iunctis, in Sacristia vero, reuerentia facta imagini ab omnibus, & Celebranti à Ministris, deponunt omnes paramenta.

- 8 *Episcopus autem ter benedicit populo etiam in Missis priuatis, vt in Cereemoniali habetur.*

Auctor Benedictionis Episcopalis in Missa fertur esse Martialis Apostolorum discipulus, ex magisterio Apostolatus, *Radulph. proposit. 23.* sed dabatur tantum ante Communionem. Solus autem Papa finita Missa eam dabat, *ex eodem Radulpho ibidem.* abrogata vero est illa ante Communionem, & nunc ex *Innocent. III. libro 6. cap. 14.* datur ab omni-

bus vltimo loco: nimirum per verba, *Sit nomen Domini, &c. ex Durando cap. 59.* quo teste, *ibidem*, bis dabant aliqui Episcopi, benedictionem solemnem, semel ante, *Agnus Dei*, & iterum in fine Missæ: quos ille ipse monuit, ne in fine benedicerent. Ritus autem, & modus benedictionis huius Episcopalis habetur fuisse in *Cerem. Episc. lib. 1. c. 25.*

De his, quæ omittuntur in Missa pro Defunctis.

XIII.

- 1 *IN Missa pro Defunctis ante Confessionem non dicitur Psalmus, Iudica me Deus: sed pronuntiata Antiphona, Introibo ad Altare Dei, & responso à ministro,*

ministro. Ad Deum qui latificat, &c. dicitur. *Adiutorium nostrum, & Confessio cum reliquis, ut supra: Cum celebrans ad Altare incipit Introitum, p non signat se, sed manu dextera extensa, facit signum Crucis super librum, quasi aliquem benedicens: q Non dicitur, Gloria Patri, sed post Psalmum repetitur, Requiem eternam, nec dicitur, Gloria in excelsis, nec Alleluia, nec Iube Domine benedicere, nec Dominus sit in corde meo, nec osculatur librum in fine. Non dicitur Credo, non benedicitur aqua in Calicem fundenda, dicitur tamen Oratio, Deus qui humane substantia, &c. Cum lauat manus, in Psalmo, Lauabo inter innocentes, non dicitur, Gloria Patri. Ad Agnus Dei, non dicitur, Miserere nobis, cuius loco dicitur, dona eis requiem, nec tertio, dona nobis pacem, cuius loco dicitur, dona eis requiem sempiternam, neque percutitur pectus. Non dicitur prima Oratio ante Communionem, scilicet, Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, &c. nec datur pax. In fine non dicitur, Itē Missa est, nec Benedicamus Domino, sed Requiescant in pace, & u non datur benedictio, sed dicto, Placeat, & osculato Altari, dicitur ut supra, In principio erat verbum, &c. Alia omnia, ut in alijs Missis.*

S. Hieronymus Epist. ad Aletium scribit de usitato, Alleluia, in funere Defunctorum. Alcuinus autem cap. de exequijs mortuorum, quem sequitur Amalar. libro 3. cap. 44. excludit à mortuorum Missa omnem latitiā, & suauitatis significationem, docetque fieri ad imitationem Officiorum, quæ aguntur in morte Domini; Hugo Victor. de spec. Miss. obseruat. lib. 3. cap. 37. Cantica latitiæ, aut de proximi transitu dolentibus non conueniunt. Durandus addit lib. 7. cap. 35. solemnitates & benedictiones qualesbēt à Missa Defunctorum subtrahi: ex quibus patet, quæ sequuntur.

Psalmi cum precibus dici solitis pro preparatione Sacerdotis ante Missam, omitti quidem possunt, sicuti prohibentur dici ab Episcopo ante Missam Defunctorum, in Cereimon. Pap. lib. 2. sect. 2. cap. 26. & 28. non autem omitti debent oscula Crucis in Amictu, Manipulo, & Stola induendis. qua de re dubitauere quidam, eo quod prohibentur oscula rerum in Missa solemnī.

o Non dicitur, Iudica me Deus. Quia, nec dicitur tempore passionis Domini, ex regula prædicta.

p Non signat se. Facit crucis signum, quasi versus Defunctum, seu Defunctos,

pro quibus celebrat: sinistra vero super librum ponitur.

q Non dicitur, Gloria Patri, &c. Quia nec tempore Passionis: & quia solemnitatem sonant hæc & suauitatem.

r Nec osculatur librum. Osculum Evangelij negat Durand. lib. 4. c. 24. neque dicendum erit, Per Euangelica dicta: ut tit. 6. n. 2. pag. 180. in simili casu expresse notatur. Minister non osculatur ampullas, quas Celebranti porrigit, eadem de causa, quæ modo dicta est.

s Dona eis requiem sempiternam. Habet Durand. ibid. c. 52. idest, animæ & corporis gloriam, quia animæ solius sine corpore non est quies sempiterna.

t Nec datur pax. Vnde omittitur Oratio de pace, Domine Iesu Christe, Durand. lib. 7. cap. 35. quia, inquit, omittitur in triduo ante Pascha mortis Christi: vel ideo non datur, quia non sunt in turbatione huius mundi. Idem libro 4. cap. 53. Vide aliam causam supra tit. 10. numer. 4. pag. 130.

u Non datur benedictio. Vide titulo præcedenti num. 4. quid, si fiat communicatio populi intra Missam? nulla tamen dari debet benedictio, quæ intra Missam non datur, nisi ab Episcopo, ubi moris est.

2 In Missa solemnī, non incensatur Altare ad x Introitum, & Subdiaconus finita Epistola, non osculatur manum Celebrantis, y nec benedicitur: Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur Celebrantis manum: non tenentur luminaria

minaria ad Euangelium, nec portatur incensum, sed duo tantum Acolythi sine candelabris stant unus à dextris, & alter à sinistris Subdiaconi tenentis librum Euangeliorum. Non incensatur liber, nec in fine Celebrans: nec defertur liber Euangeliorum osculandus. z Oblata & Altare incensantur vt supra: incensatur solus Celebrans, & non incensantur alij. Subdiaconus non tenet Patenam post Celebrantem: sed tempore elevationis Sacramenti genus flexus in cornu Epistolæ a illud incensat. Ministri cum aliquid porrigunt Celebranti, in hac Missa non osculantur eius manum, neque rem, quæ porrigitur.

Credentia vel nulla, vel simplex cum linteo breui, & candelis accensis, super eam.

x Non incensatur Altare. tradit Durand. lib. 7. cap. 34. quia in veteri lege, inquit, prohibitum fuit oleum, & thus pro peccato offerri. mors autem est poena peccati. parcius igitur in hac Missa, thus adhibetur, dum semel tantum incensatur Altare post oblata, & solus celebrans, non alij.

y Nec benedicitur. &c. O cō hęc manifeste indicant solemnitatem, & lætitiā, quando fiunt in Missa.

z Oblata, &c. Incensantur oblata, vt præparentur ad consecrationem, & cum

ijs Altare; quod etiam obseruatur in Parasceue. Subdiaconus ministrat à sinistris Celebranti, & in oblatoarium incensatione, & in ablutione manuum cum Diacono ministrat mappam ad tergendas Celebrantis manus.

a Illud incensat. Cum non teneat Subdiaconus patenam, quæ solemnitatis indicium est, debet incensare Sacramentum in eiusdem elevatione, vt à digniore ministro non impedito id fiat, & statim surgit stans in medio, vt alias.

b Nunquam osculantur. &c. Oscula omnia, quæ suauitatem denotant, omitti debent ex prædicta Alcuini Regula.

3 Si distribuenda sunt candelæ, distribuuntur post Epistolam, & accendantur d ad Euangelium, ad elevationem Sacramenti, & post Missam, dum fit Absolutio. e Si habendus est sermo, habeatur finita Missa ante Absolutionem.

c Candela. Faces in exequijs Defunctorum in usu fuere, etiam in exequijs Beatæ Virginis Deiparæ, ex Nicephoro libro 2. cap. 22. in funere Cypr. ex Actis Pontij, & circa funus Constantinij testatur Euseb. lib. 4. in eius vita cap. 66. ad significandum, animas viuere, & defunctos filios lucis esse. lege Durant. lib. primo, de rit. cap. 23. Ex cera comuni d berent esse, ex Ceremon. Episc. libro 2. cap. 11. quæ luctum indicare videtur.

d Ad Euangelium, &c. Rite ardent ad Euangelium, quo geniti sunt Defuncti; item ad elevationem Sacramenti, quo enutriti fuerunt; & ad Absolutionem, qua in cœlos euehi eosdem desideramus.

qui autem ferūt intorticia ad elevationem, nō discedant, nisi peracta communione; quia non est eo casu standum ab aliquo, vt supra diximus in Missa festiua: & eodem modo candelæ à clero accensæ ardeant vsque ad communionem: argumento à simili sumpto in Purific. Festo B. M. nam variæ Rubricæ se inuicem declarāt, & eadem est ratio vtriusque in venerationem Sacramenti.

e Si habendus est sermo, &c. Orationes habebantur funebres, ex Theodor. lib. 2. Hist. Eccles. c. 14. & Niceph. lib. 12. c. 11. & alijs apud Durantum loco cit. sed extra Missam, quia non sunt Homiliæ Euangelij post ipsum habendæ.

4 Finita Missa, si faciendā est Absolutio, Celebrans retrahit se ad cornu Epistolæ, ubi exiit Casula, & deposito Manipulo, g accipit Plumale nigrum. Subdiaconus medius inter duos Acolythos h cum candelabris accensis i defert Crucem, sicut in processionibus, l præcedentibus duobus alijs Acolythis, vno cum Gauant. Rubr. Miss.

K

Thu.

Thuribulo & nauicula incensi, alio cum vase aqua benedicta & aspersorio: sequitur Celebrans, facta prius Altari reuerentia, & Diaconus à sinistris eius. Subdiaconus cum Crucifixi se ad pedes tumuli, seu lectica mortuorum contra Altare, medius inter dictos Acolythos tenentes luminaria: in Celebrans vero ex alia parte in capite loci inter Altare & tumulum, non aliquantulum versus cornu Epistola, ita ut Crucem Subdiaconi respiciat: à sinistris eius Diaconus, & prope eum alij duo Acolythi deferentes Thuribulum, & vas aque benedicta. Interim cantatur Resp. Libera me Domine, & circa illius finem Celebrans ponit incensum in Thuribulum, benedicens illud more solito, ministrante Diacono nauiculam; & finito, Kyrie eleison, incipit intelligibili voce, Pater noster, & secreta prosequendo reliqua, accipit aspersorium de manu Diaconi, & facta Altari reuerentia, comitante eodem Diacono à dextris, & tenente simbriam anteriorem Pluvialis, circuens tumulum aspergit illum aqua benedicta, ter à parte dextera, & ter à sinistra, cum transit ante Crucem, profunde inclinatur, Diaconus vero genuflectit; postea de manu eiusdem Diaconi accipit Thuribulum, & eodem modo, quo asperserat, incensat. Et rediens ad pristinum locum, Diacono tenente librum, o iunctis manibus dicit.

f Absolutio. Orabatur post Missam circa Defuncti cadaver, teste Sancto Dionysio de Eccles. Hierarch. & Victore Vicensi. libr. 2. de persecut. Vandalica, & hæc sollemnis Oratio ita dicta à Victore, à nostris dicitur Absolutio. utraque enim locum habet post Missam.

*g Accipit Pluviale nigrum. * Ante sermonem accipit, si habendus est. Cereimon. Episc. lib. 2. cap. 11. Quo deficiente maneat in Alba & Stola in modum Crucis ante pectus. part. 1. tit. 19. num. 4. pag. 53. deponant & Ministri Manipulum, ut in simili casu Cereimon. Episc. tradit libro 2. cap. 17.*

h Cum candelabris accensis. Ad honorem Crucifixi afferuntur candelabra cum cereis.

i Defert Crucem, sicut in Processionibus. A Subdiacono defertur, sicut de Cruce Papali scribit Anastasius in Leone IV. ubi significat, ritum esse antiquiorem. facies autem Crucifixi versa sit ante Subdiaconum, ita ut terga vertat eidem Subdiacono, ut diximus loco nunc citato numero 3. & causa allata pag. 52. Imo vero ex hac Rubrica apertissime ritus hic colligitur. nam Celebrans Crucem, & faciem Subdiaconi eam gestantis respicit & consequenter Crucifixi imaginem idem Celebrans conspiciat, cui dum transit, inclinatur: & imago Crucifixi terga vertit

Subdiacono.

l Præcedentibus duobus alijs Acolythis, &c. Thuriferarij locus est ante Crucem, semper, quasi sternens odore viam Crucifixi sequenti. Hinc etiam collige, faciem Crucifixi respicere terga præeuntis Thuriferarij.

Alter cum aqua benedicta pariter cum eo procedit, quia in exequijs Defunctorum Thus & Aqua benedicta sunt correlatiua.

Incenso Thure Defunctos honorari debere, probat Baron. ann. 34. num. 312. ex Actis Synodi Calcedonen. Aqua vero benedicta aspergi docet Durand. supra. cap. 35. non ad tollenda peccata venialia, sed ut omnis immundorum spirituum præsentia arceatur: sunt etiam incensationes ad eosdem expellendos, ex Innocentio III. libro 2. de myst. Missæ capit. 17. & ad pellendum odorem malum Defunctorum, ex Beletio cap. 161. & ut ostendatur, quod Defunctus Deo obtulit se in odorem bonorum operum; seu, quod Defunctis pro sit oratio, quæ est veluti incensum, Psalm. 140. denique tam incensatio, quam aspersio adhibentur in signum societatis & communionis Sacramentorum, quam nobiscum habuerunt Defuncti, dum vixerunt, unde & Dionysius tradit, quod antiquitus viui mortuos osculabantur in signum unitatis, quam cum

ipsis

ipsis habuerunt; vel in ordine ad Deum, per hæc talia Deo in Defunctis reuerentiam exhibemus; quorum membra credimus fuisse templa Spiritus Sancti, *Durand. loc. cit.*

Dubitarunt aliqui: An benedicatur incensum, quo immediate adolentur Defuncti? nam in antiquioribus Missalibus nihil præscribitur, neque in modernis Cærimoniali Episcoporum, & Rituali Parochorum: at in Missali recognito aperte iubetur hoc loco ijs verbis: *benedicens illud more solito*, quod triplici decretum est fundamento primo, auctoritate *Cærimon. Pap. lib. 1. sectio. 15. cap. 1.* ubi expresse iubetur benedici incensum pro adolendis Defunctis, & adduntur verba: *Ab illo benedicaris, &c.* Deinde ex *Innoc. III. supr. cit.* incensatio hæc fit præcipue ad expellendos Dæmones; quæ ratio connotat benedictionem thuris, & thuribuli, ex *Durand. lib. 1. de rit. c. 9. numer. 9.* Demum non aqua simplici, sed benedicta Defunctos aspergimus: ergo etiam thure benedicto erunt incensandi: libri vero in oppositum citati non negant, sed vel omittunt, vel supponunt tanquam visitatum.

in Celebrans ex alia parte. * Dum descendit, habeat birretum in capite, ex *Cærimon. Episc. lib. 2. cap. 11.* ubi agitur de Canonicis ad lecticam mortuorum. Deinde capite detecto se sistit, ut in Rubricæ, ex *Cærimon. Pap. lib. 1. sect. 15. cap. 1.* non ad caput lecticæ imaginariæ Defuncti, quod variari contingit in Sacer-

dotibus, & alijs. nam Sacerdotis caput versus Altare esse debet, aliorum vero pedes versus Altare, ut dicitur in *Rituale Romano de Exequijs*, sed Celebrans debet esse semper inter Altare, & tumulum, seu lecticam mortuorum, absente corpore; Subdiaconus contra Altare ad pedes lecticæ, seu tumuli. præsentem vero corpore seruatur Rituale citatum.

n Aliquantum versus cornu Epistola. Ne terga directe vertat Altari, & ut orans Sacerdos vicinior sit Altari.

o Iunctis manibus, dicit. Extra Missam dicuntur semper Orationes manibus iunctis: ille namque ritus est Missarum proprius, extendendi scilicet manus, ut supra diximus, initio Missæ. Oratio vero *Absolue*, communiter dicitur; unde & Absolutio vocatur, sed potest etiam dici Oratio Missæ, ut in *Rituale Romano* præscribitur. quod conuenit præsertim in die Commemor. omnium Defunctorum, & quando fiunt exequia Prælatorum. *Marcellus* tamen in suo *Cærimo. Papali, lib. 2. cap. 35.* constanter habet in Absolutione Prælatorum Orationem, *Absolue*: quod mihi magis placet, addito dignitatis titulo, quam habebat Defunctus, nomini eiusdem.

* Dum fit Absolutio, si eleuetur Sacramentum in aliquo altari, neque celebrans, neque Ministri debent genuflectere, ne sacra interrumpatur actio: & rectius fieret, si in ea eleuatione pulsatio campanulæ omitteretur à ministro.

* Deinde Celebrans faciens Crucem manu dextera super tumulum dicit, *Requiem æternam, &c.*

Et reliqua, ut in Missali. Cantores dicunt: *Requiescant*: licet pro vno fiat Absolutio. & præcedente Cruce reditur in Sacristiam.

* De his, quæ addenda sunt in Missa, quæ celebratur ad Altare, in quo expositum est Sanctissimum Sacramentum. XIV.

Desideratur hic titulus in Rubricis Missalibus a multis; de quo hoc loco, ne desideretur amplius in hisce Commentarijs, sed in *Cærim. Episc. lib. 1.*

K 2 cap. 12.

cap. 12 optime monemur ex antiquorum documentis, ut abstinemus à Missa celebranda coram Sacramento, etiam in suo Tabernaculo occluso. quod si ferat necessitas, vel suadeat alia iusta causa, puta, infra octauam Corporis Christi, & Romæ in fine publicæ orationis 40. Horarum: eo casu genuflexiones omnes & actus reuerentiales debiti diligenter sunt obseruandi; quos varijs in libris Ritualibus præscriptos, & sparsim, hoc loco collegimus.

2 In primis igitur illud est notandum, quod pro exponendo Sacramento in Altari pro initia 40. Horarum, vel spiritualium exercitationum, cantari debet Missa votiuæ de Sacramento, quæ habetur circa finem Missalis, non autem festiuæ Corporis Christi (nisi infra octauam eiusdem Festi casus accideret) & tempore Paschali addendum erit, *Alleluia*, ut fit in alijs Votiuis Missis.

3 Dicitur vna tantum oratio, cum *Gloria, Credo*, & Præfatione de Natiuitate, quia solet esse publica causa: non autem priuatis Missis hæc conueniunt.

4 Si vero accadat in Festo primæ, vel secundæ classis, siue in Dominica priuilegiata primæ, vel secundæ classis, tunc in Collegiatis vel duæ cantentur Missæ, altera de Festo, seu Dominica post Tertiā, altera Votiua de Sacramento post Nonam, vel vna cantetur de die cum commemoratione Sanctissimi Sacramenti; quod Romæ fit in Capella Papæ in prima Dominica Aduentus, & in alijs diebus Festis solemnibus in Ecclesijs maioribus Urbis.

5 In ingressu Celebrantis & Ministrorum ad Altare, in quo pater Sacramentum, omnes debent genuflectere in plano capellæ vtroque genu. Facta vero confessione, ascendunt ad Altare, vbi deinceps genuflectunt vnico genu, ut expeditiores sint; & Celebrans dicit: *Oramus te Domine*, vt alias.

6 Incensatio Altaris fit de more, stante Sacerdote, dum benedicit incensum; quod item de more benedicatur; ex *Cærimon. Episcopo libro 1. cap. 23.* quia Alta-

re, & Celebrans etiam thurificari debent. Pro Cruce quæ adesse non debet, incensatur Sacramentum à celebrante super altiorem Altaris gradum cum Ministris genuflexo. neque Diaconus osculari quicquam debet in hac Missa, quod tradi debeat Celebranti; neque manus item Celebrantis in traditione rerum ob apertam præsentiam Sanctissimi Sacramenti: quod expressè dicitur in *Cærimonial. Episcop. libro 2. cap. 33. absque osculo, inquit, cochlearis, & manus*: quicquid contra scripserit recentior inclinatur autem celebrans genuflexus caput suum profunde; ante & post incensationem Sacramenti.

7 Cum incensandus est Celebrans, reddito Thuribulo in cornu Epistolæ, vt moris est, descendit, & sistit se apud idem cornu facie versa ad populum, aduertens, ne, dum mouet se, terga vertat Sacramento, & ibi à Diacono è contra stante in plano capellæ incensatur. quod erit quoque obseruandum in altera incensatione ad offertorium, & ibidem lauabit manus. eadem enim est ratio exeundi extra Altare, tam pro incensatione, quam pro ablutione manuum Celebrantis: & vtrumque feruatur in Vrbe.

8 Accedens ad medium Altaris, & recedens à medio, vel transiens ante medium toties, quoties, semper genuflectit celebrans vnico genu: quod & Ministri obseruant.

9 Conuertens se ad populum dicturus, *Dominus vobiscum*, seu alia: facta genuflexione post osculum Altaris, sistit se re-nibus versus ad Euangelij cornu; tum facta iterum genuflexione in medio redit ad librum, seu Altare.

10 Diaconus, & Subdiaconus non omittunt tamen osculum manus celebrantis in fine Epistolæ, & ante Euangelium, quod alias fit de more.

11 Si concionandum est à celebrante, fiat ab eo stante in cornu Euangelij, & aperto capite, ministri ad eius dexteram stabunt extra cornu Euangelij.

12 In incensatione oblato- rum benedic- tit incensum de more, & sine genufle- xione incensat oblata: tum genuflexus super altiorem gradum, ut supra, incensat Sacramentum, ut initio Missæ. Diaconus non amouet Calicem de medio, quia nullum est periculum effusionis eius.

13 Dicitur, *Orate fratres*, à Celebran- te, ubi, *Dominus vobiscum*: sed non per- ficitur circulus, ut habetur in *Missali fe- ria 6. Parasceues*: rursusque genuflectitur, quia reditur ad medium.

14 Reliqua usque ad communionem, inclusiue sunt, ut in alijs Missis: à com- munionem ad finem Missæ fiunt genufle- xiones, & conuersiones ad populum, ut num. 8. & 9. dictum est.

15 In benedictione populo danda, di- cto: *Omnipotens Deus*: genuflectit cele- brans, & in latere Euangelij benedic- tit. non perficit circulum, neque in medio genuflectit, sed in eodem latere conuer- sus statim ad altare signat librum, seu Ta- bellam Euangelij vltimi, non altare, quæ- uis Sacramentum esset altius Altari; est enim ac si esset in Altari.

16 Recedit cum Ministris ab Altari, cum genuflexione in plano capellæ utro- que genu facta: vel, si facienda est Pro-

cessio, pro fine orationis publicæ, facta prope Altare genuflexione in medio, de- scendit extra cornu Epistolæ, ubi depo- sitis manipulis à se, & à Ministris, cum casula, induit celebrans pluuiale, & cæ- tera facit quæ ad Processionem spectant, de qua nos *infra parte 4. titul. 12. nu- mero 3. & sequentibus*. quibus illud hoc loco adde, incensandum esse prius Sacramentum, quàm deponatur de loco suo super Altare, si imponendus est ora- tioni finis.

17 In Missa priuata, quæ tamen quàm- parciissime celebranda erit in Altari, in- quo sacra Eucharistia est exposita, ea- dem obseruari debent, quæ supra dixi- mus, demptis ijs quæ sunt propria solem- nis Missæ.

18 Neque illud omittatur, quod præ- scripsimus de manuum ablutione extra Altare. quidam sumunt ablutionem di- gitorum, antequam redeant ad medium Altaris, ad maiorem erga Sacramentum reuerentiam: sed non video irreueren- tiam in sumenda purificatione Calicis in medio Altaris, erga neque digitorum. quare placet ex communiori usu ritus cõ- munis omnibus Missis.

Ordo Missæ, & partium eiusdem additio iuxta ordinem temporum. XV.

HActenus ordinem totius Missæ exa- minauimus, secundum quem Mis- sa celebratur. Nunc quam breuissime videamus, quo ordine aucta sit eadem. Missa ab initio nascentis Ecclesiæ ad ho- diernum usque diem, ordine tempo- rum seruato; si de Liturgia S. Petri for- tasse dubites, quam Lindanus defendit (quo casu tota esset à Sancto Petro) Suc- cessori autem Decretis firmarunt ean- dem per partes. Præterea eiusdem Mis- sæ Mysticam expositionem, ex antiquis Interpretibus hauriamus, eam nimirum, quæ aptius Domini Nostri Iesu Christi vitam, Actiones, & Passiones ordinatè Gauant. Rubr. Miss.

repræsentat. Postremo Canonis littera- lem sensum in quibusdam verbis non ita facilem aperiemus.

1 Ex dictis igitur, initio Ecclesiæ, Mis- sa constabat Consecratione tantum, & Oratione Dominica, ut probauimus ex *Sancto Gregorio. pag. 127.*

2 Ab Apostolis, & successoribus Apo- stolorum addita sunt Epistola, & Euan- gelium, *pag. 26. & 29.*

3 Tum principium Canonis à Clemen- te fuit additum, qui & dici iussit, *Domi- nus vobiscum, pag. 114. & 16.*

4 Communicantes: à Lino, vel Siricio. *pag. 118.*

K 3 s Qui

5 Qui pridie, usque ad verba consecrationis: Vnde & memores &c. aquam item cum vino adhiberi iussit Alexander, pag. 118. 108.

6 Sanctus, Sanctus, Sanctus, à Sixto, pag. 34.

7 Hymnus Angelicus à Telefphoro. Item & Tractus. pag. 18. & 28.

8 Orate Fratres, ante Soterum, Alij Leoni id tribuunt. pag. 109.

9 Confessio ante Missam à Pontiano, Alij à Damaso. pag. 90.

10 Symbolum post Euangelium à Sancto Marco; sed, quod hodie legitur, Damasus decreuit legi, qui & Gloria Patri, in Missa addidit. pag. 30. & 18.

11 Pax Domini sit semper, &c. ab Innocent. I. pag. 128.

12 Introitus Missæ ex Psalmis, à Cælestino. Item Tractus, & Graduale. pag. 16. 26. & 28.

13 Præfationes, Hanc igitur oblationem, &c. In Canone, Sanctum Sacrificium, &c. Ite Missa est, Benedicamus Domino, à Leone I. pag. 34. 118. & 123. & 37.

14 Canonem ordinasse dicitur, Gradualia, & Præfationes addidisse Gelasius, pag. 35. 27. & 34.

15 Kyrie eleison, Orationes, Alleluia, Offertorium, Communio; in Canone, Diesque nostros in tua pace disponas: &c. Præceptis salutaribus, Libera nos, &c. & tota Missa melius ordinata, fuit à Gregorio Primo.

16 Agnus Dei à Sergio. pag. 128.

17 Sequentiæ à Nicolao. pag. 27.

Secuti vero sumus in hac re Chronologiam Bellarmini.

Alij Sancti Patres addidere alia approbata deinde à Summis Pontificibus, uti par est credere, hoc ordine temporum.

1 Benedictus, qui venit in nomine Domini, à Sancto Ignatio. pag. 34.

2 Domine non sum dignus, &c. tempore Origenis. pag. 130.

3 Finis Hymni Angelici ab Hilario Pictavi. pag. 18.

4 Benedictio populi in fine, ætate Sancti Hieronymi. pag. 38.

5 Quod ore sumptimus Domine, &c. ante Ordinem Romanum. pag. 131.

6 Domine IES V Christe, Fili Dei viui, &c. Placeat, &c. ante Microlog. pag. 132. & 140.

Reliqua tandem Pij V. auctoritate sunt communita.

Græcorum autem Missa fuit longior, quam Latina; hæc ipsa tempore Sancti Augustini longior erat, quam hodie; vel quia in Introitu totum Psalterium diceretur; vel quia Epistolæ, & Euangelij lectio esset longior; vel quia in Festis cantarentur singulæ; certum est, quod ob querimoniam populorum breuior est facta, ut colligit Baron. Anno 418. ex eodem August. serm. 251. de tempore. Breuior est etiam Romana Missa, quam Ambrosiana; quia Mediolanenses priscis Græcorum vestigijs firmitus inhaeruerunt; quod notat Lindanus ad Liturgiam S. Petri.

Mystica Expositio Missæ, secundum ordinem totius Vitæ Christi, quam repræsentat. XVI.

Exposuerunt quamplurimi mysteria Missæ, & suo quisque iudicio, & arbitrato, ita ut nondum inuenerim auctorem, quem omnino sequar, ab initio Missæ usque ad finem eiusdem, certa, & ordinata serie, vel Passionis, vel totius vitæ Christi. quare a pluribus excerpam, quæ in vnum coacta, & ex-

quisite ordinata, ecclesiasticum lectorem fortasse delectabunt: non tamen minutissima quæque persequar, quæ tedio esse possent; neque singula omnia mysticum habent sensum.

1 Procedit igitur, tam in Missa priuata, quam in solemnī, Sacerdos ad Altare de Sacristia. hic admirare Verbum diuinum

diuinum paſſioni deſtinatū, quod egreditur de ſinu Patris. Thuriferarius cum Thuribulo fumigante ſignificat naturam humanam orantem Deum pro redemptione mundi. Duo Acolythi Legem, & Prophetas; Subdiaconus, & Diaconus Sanctos Patres vicinos Natiuitati Chriſti, qui parant viam Domino. *Hac Hugo Viſt. in ſpec. cap. 7.*

2 Inclinat ſe ante Altare Sacerdos, & facit *confeſſionem*, ò exinanitio Diuini Verbi, quod formam ſerui accepit in ſimilitudinem carnis peccati. *Durand. lib. 4. cap. 7.*

3 In *Introitu* cum verſu geminato, laude Trinitatis, & oſculo primo Altaris, audi iterata deſideria, & voces Sanctorum Patrum antiquiorum: *Oſculetur me oſculo oris ſui: & Veni Domine, &c. ex Sancto Germano in Theoria.* & cum incenſatur Altare, memento incenſi, hoc eſt, orationis Chriſti pro nobis in vtero materno. Thuribulum enim Chriſtum denotat, ex *Auguſtino homil. 6. in Apocal.* & nos ſupra pag. 93; diximus cum *Innocent. III.*

4 Inculcatur, *Kyrie eleiſon*, ideſt, Domine miſerere. *vt Iſai. 33. Domine, miſerere noſtri: te enim expectauimus.* *Innocent. lib. 3. cap. 19.* contra nouem genera peccatorum, Originale, Mortale, Veniale; Cordis, Oris, Operis; Infirmiſſimæ, Ignorantiæ, Malitiæ; & ideo dicitur nouies.

5 *Gloria in excelsis Deo, &c.* Ecce Chriſtus natus, & gaudentes Angeli cantant. *Innocent. capit. 20.* Signum crucis in fine Hymni ſignificare Circumciſionem Chriſti, docet *Melchior Huelamus.* Dominus Vobiscum, hoc loco indicat apparitionem Magis factam, ex *Praxi ſpirituali Principiſſæ Parmenſis.*

6 In cornu Epistolæ fit initium Miſſæ, vbi & *Orationes* dicuntur. Cerne Chriſtum primo ad Iudæos miſſum, quorum reliquæ in fine mundi ſaluabuntur; vnde & Miſſæ finis ibidem habetur, vbi & initium. *Durand. libro 4. cap. 15.* Oratio ſignificat Præſentationem Chriſti in

Templo, ex *Praxi præſata ſpirituali.* Orat autem Chriſtus, & in precibus eſt totus ab infantia, ex *Hugone de quibusdam ad Miſſam ſpect. libro ſecundo cap. 16.* vſque ad prædicationem Ioannis, quæ ſignificatur in Epistoſa, vt mox dicitur.

7 *Ad Epistolam* cantandam à Subdiacono, vnus eum comitatur Acolythus, quia Ioannem pauci ſunt ſequuti. *Innocentius III. libro 2. cap. 29.* modo legitur de antiquo, modo de teſtamento nouo; quia Ioannes ad vtrumque ſpectat, ex *Rupert. libro 1. cap. 32.* finita Epistoſa, oſculatur Subdiaconus manum Celebrantis, quia Ioannes ad Chriſtum diſcipulos tandem deſtinauit: & ſicut Chriſtus laudauit Ioannem, ita Sacerdos benedicit Subdiacono, *Innocent. ibidem cap. 30.* clauſo libro accedit Subdiaconus, quia in lege, quam prædicabat Ioannes, claudebatur adhuc Chriſtus, quem reſpicit, dum contra Altare cantat Epistolam, *Durand. cap. 16. & ſeq.*

8 *Graduale* ad pœnitentiæ reſpicit lamentum, *Rupert. libro primo capit. 34.* & conuerſi ad pœnitentiam à Ioanne prædicatam gemunt. Dicitur à gradibus *Graduale*, quo ſignificatur aſcenſio Diſcipulorum Chriſti vocatorum per gradus poſt Ioannis prædicationem. *Alleluia*, conſolationis eſt poſt luctum pœnitentiæ: gaudebant autem diſcipuli in noua conuerſatione Chriſti. *Tractus* eiufdem rationis eſt cum *Graduali*: & *Sequentia*, ſeu iubilationis, eſt idem cum *Alleluia*, vt aliàs docuimus. *Hac habet Innocentius III. ſupra cap. 31.*

9 Succedit *Euangelium* in parte Altaris altera, quia Gentibus fit communis Chriſti doctrina. liber de Altari ſumitur, quia de Sion exiit lex noua, & verbum Chriſti de Hieruſalem, quoniam autem miſit Apoſtolos etiam tunc temporis prædicare regnum Dei, ideo benedictio, miſſio, & oſculum manus præcedunt. Thuriferarius cum thuribulo bonum odorem virtutum Chriſti

K 4 euan-

euangelizantis, & Acolythi cum cereis accensis fulgentissimum lumen doctrinæ Christi designant, siue lumina miraculorum eiusdem Christi, siue quia binos mittebat ante faciem suam, quo erat ipse venturus: Subdiaconus vt minister, vel auditor, benè doctus tandem refert librum Euangelij ad Celebrantem, vt ad Christum, cuius est colligere fructus prædicationis suæ, cui & in gratiarum actionem thus adoletur à Diacono, quæ omnia fufius *Innocentius Tertius* a cap. 35. ad cap. 48. lib. 2.

10 In *Symbolo* fidei professio manifesta est, & doctrinæ sequela, quæ in discipulis Christi, præsertim ad eiusdem prædicationem effulsit. nam multi crediderunt in eum. *Durand. ca. 25.* & Gentiles per Philippum & Andream ducti sunt ad Christum, appropinquante iam Passione, in Offertorio. *Innocent. cap. 52.*

11 *Offertorium* significat votum fidei à Gentilibus oblatum Christo inter prædicationem, & passionem, quod admiratus est in Centurione, & Cananæa. *Innocent. III. cap. 52.* quo cantato, ecce silentium, in quo appropinquante passione significatur latibulum Christi, qui in palam non ambulabat, *Idem cap. 54. Velum* amouetur à Calice, vt Calix videatur à populo, quia nunc manifeste in Missa passio Christi repræsentatur: vnde, & finita eiusdem repræsentatione, quæ accidit, vt dicemus, circa Communionem, Velo rursus velatur Calix, ne videatur, vt prius, sed vndeque occultetur. Ministri præparant oblata, & circa eadem crucis signa fiunt, quia Concilium fecerunt Hebræi, vt eum morti traderent. *Patena* partim absconditur sub Corporali, seu velatur in manu Subdiaconi; quia patentia corda discipulorum in fide titubant, & deficiunt. *Idem cap. 59.* exprimit *Incensatio oblatorum*, effusionem vnguenti ante sex dies Paschæ, cuius odore repleta est domus; & ideo incensantur omnes. *Idem capit. 57.*

12 *Præfatio* quid aliud designat, nisi triumphum Christi in die Palmarum?

in quo tùm Angeli, tùm Hebræorum pueri cantabant *Osanna: Benedictus qui venit, &c.* *Innocentius libro 2. cap. 61.*

13 *Canon*, inquit *Microlog. de Eccles. obseru. cap. 16.* Dominica Passionis potissimum est commemoratio. & Primo quidem secreto dicitur, ad indicandum, Deum vere esse absconditum in hoc mysterio; tum postremis diebus Christum cum solis discipulis conuersantem. Latibulum Christi à Iudæis hoc loco significari, ait *Innocentius Tertius lib. 3. cap. 1.* Tres cruces, quæ primo fiunt super oblata, denotant tres traditiones Christi ad mortem, à Deo Patre, à Iudæ, & à Iudæis, qui Pilato eum tradiderunt. *Idem cap. 3.* In alijs quinque crucibus post, *Hanc igitur oblationem, &c.* Venditio Christi exprimitur: in primis tribus, Venditionis pretium, quod ter decem denarijs constat: vel tres emptores intellige, Sacerdotes, Scribas, Phariseos: in alijs duabus Venditorem, & Venditum, *Idem c. 12.* vel in his quinque crucibus later Historia à die Palmarum ad mortem Christi, per dies quinque. *Titelman. c. 43.*

14 *Consecratio*. repræsentat Cœnam Dominicam, *Innocent. libro quarto cap. 6.* vbi benedictiones Hostiæ & Calicis significant, & repræsentant, non crucifixionem, sed præsignationem passionis Christi factam in ipsa Cœna: *S. Tho. 3. part. quest. 83. art. 6.* vel quod pro duobus populis fit passurus, ex *Amalar. lib. 3. capit. 24.* vel quia redimenda sunt anima & corpus nostrum per passionem Christi, *Alexan. Alen. 4. part. quest. 33.* Ideoque duplex fit signum crucis, semel super Hostiam, semel super Calicem.

15 *Eleuatio* vero Hostiæ; & Calicis anticipatam Crucis, & Christi in ea Crucifixi eleuationem significat, ex *Sanct. Germano in Theoria rerum Ecclesiast.* non actionem crucifixionis Christi, de qua infra suo loco, sed memoriam passionis Christi & mortis eiusdem in hoc Sacramento statim esse faciendam. hæc, inquit,

inquit, quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis: hoc est, mortem Domini annuntiabitis. quam elevationem in hoc anticipato sensu (quod bene nota) comitantur ferè statim quinque cruces ad ea verba: *Hostiam puram*, &c. ad memoranda quinque vulnera Christi in Cruce accepta; *Stephan. Eduens. de Sacr. Alt. cap. 17.*

16 Cæterum proseguendo Historiam, peracta Cæna, & consecratione Christus procedit in horto ad orandum Patrem: & Sacerdos inclinans dicit, *Supplices te rogamus*, &c. affuit confortans Angelus; & nos addimus, *iube hæc perferri per manus S. Angeli, Vualden. tom. 3. tit. 4. c. 29. num. 5.* osculum quod sequitur Altaris hoc loco, opponitur osculo Iudæ in horto; tres cruces adduntur, vel ad notandas tres illusiones Christi, à Pontificibus, Herode, Pilato factas, ex *Alber. Mag. vel Vincula, Flagella, Coronam spineam, ex Innocen. sup. cap. 5.*

17 Dicto, *Nobis quoque peccatoribus*, pectus percutitur. Dicerem hoc loco illud designari (per antiphrasim) ut nobis fiat in salutem, quod Hebræi impij in suam perniciem exclamauere: *sanguis eius super nos, & super filios nostros*. Verum *Innocentius*, & alij explicant de Latrone, & Centurione confitentibus Christum verum Deum: sed hoc perturbat ordinem historiarum, ut patet.

18 In sequentibus tribus crucibus, *Sanctificas, viuificas, &c.* recole crucifixionem Christi, qui hora tertia apud Marcum, linguis Iudæorum Cruci est affixus, tolle, tolle, &c. *Innoc. lib. 5. cap. 9.* in alijs autem tribus, ad ea, *Per ipsum, cum ipso & in ipso*, attende crucifixionem hora sexta, manibus Gentium; & in duabus sequentibus, est tibi Deo Patri, &c. diuisionem animæ à corpore Christi, *Innocentius Tertius ibidem*, fiunt autem hæ duæ cruces extra Calicem, quia hæc separatio facta est, non ex violentia passionis, & Calicis, sed ex potestate propriæ voluntatis Christi; *Rub. lib. 2. cap. 75.* idem ferè docet *Innocen. III. loco citato.* Item in primis tribus, *Per ipsum*, &c. memorare trinam

orationem Christi in Cruce. Primam *Pater ignosce illis, &c.* Alteram, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Tertiam, *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*, quam trinam orationem obseruat *S. Thom. ubi supra.*

19 His valde consona *Titelm.* addit c. 48. in primis tribus crucibus notari tres horas, quibus vixit in Cruce: in alijs tribus, Calice detecto, tres alias, quibus mortuus pependit: in duabus extra Calicem emissionem sanguinis & aquæ è latere; & inter hæc cruces Velum Templi scissum significatur, cum amouetur de Calice palla; & quadrant historico ordini.

20 Eleuatur Calix cum Hostia; & statim deponitur in iis verbis: *Omnis honor, & gloria*, ad denotandam depositionem Christi de Cruce, & eiusdem Sepulturam *Stephan. Eduens. loco citato.* & sicuti omnium sententia, Calix hoc loco operitur palla, non ut hæctenus ad cautelam, sed ad mysterium; ita in Palla designatur lapis ad ostium monumenti, *Innocen. lib. 5. cap. 10.* vel Corpus Christi inuolutum Syndone à Iosepho, ut cõtemplatur *Durand. cap. 46.* Celebrans enim & Diaconus hic tangunt Calicem simul, innuentes ministerium duorum; Nicodemi quidem Celebrans, Iosephi vero Diaconus; quia Ioseph inuoluit Syndone Corpus, & Diaconus tangens Calicem eundem palla cooperit. *Rubeus libro 2. capit. 66.*

21 Recedit Diaconus à facie celebrantis, uti à monumento recesserunt Nicodemus, & Ioseph. Dicitur alta voce, *Per omnia sæcula sæculorum*: quia clamauit Centurio, & clamor factus est à mulieribus, ex *Stephan. Eduens. loco cit. cap. 17.* quos clamores continuari dicit usque ad finem Orationis Dominicæ, *Titelm. cap. 51.* Vel, ut colligamus vltima Christi verba, statim additur *Oratio Dominica*, quæ constat septem petitionibus, in honorem septem verborum Christi in Cruce. *Durand. c. 35. & 47.*

22 Subdiaconus & Diaconus ministrat patenam apertam; & ecce mulieres cordibus patentibus valde mane ad monumentum.

numentum pergunt. *Innocent. lib. 6. cap. 1.* Additur sub silentio; *Libera nos quasumus*, ut videas liberatos SS. Patres a Limbo, ad quem secreto descendit anima Christi. *Durand. c. 49.* ubi notat etiam, nominari tres tantum Apostolos, ob triduum mortis indicandum: & sub silentio dicitur. de quo *Luc. 23. Sabbato*, inquit, *siluerunt. Innocent. III. lib. 5. c. ult.*

23 *Osculum patenæ* significat, quod Christus impleturus erat ferè statim desiderium mulierum. *Idem lib. 6. c. 1.* unde statim amouetur Palla a Calice, sicuti lapis ab Angelo ab ostio monumenti. ergo resurrexit Dominus inuisibiliter. *Innocent. ibidem cap. 2.*

24 *Frangitur Hostia*, quia in fractione panis cognitus fuit Christus resuscitatus. *Innocent. lib. 6. cap. 2.* & in tribus Hostiæ partibus agnosce cum *S. Thom. 3. p. q. 83. ar. 5.* distinctionem corporis mystici Christi; vel distributionem gratiarum eius post resurrectionem. Corpus enim mysticum Christi tres partes habet Caput, idest, Christum ipsum gloriosum, in dextera Sacerdotis; nec sinistri quicquam amplius habet: Sanctos iam ab ipso beatificatos, qui in altera manu, quæ extra Calicem est, denotantur. *Innocent. ibidem cap. 3.* reliqua membra, passionibus adhuc obnoxia, in Ecclesia militante, adumbrantur in particula in Calicem dimissa. *Steph. E. duens. de Sacrament. Alt. c. 18.* Alij multa alia sunt meditati hoc loco: sed hæc ad rem nostram magis.

25 Itaque *immissio particule* in Calicem cum commixtione significat Resurrectionem Christi, ex *Amalar. libro 3. cap. 31.* vel est confessio Resurrectionis Dominicæ, in qua Corpus & Sanguis & anima vnita sunt. *Microl. cap. 20.* tres cruces cum particula supra Calicem, vel admovent de triduo mortis, *S. Thom. loco cit. art. 6.* vel trium mulierum aduentum indicant ad ostium monumenti quæ tertium Crucifixum, *Innoc. supr. cap. 2.* vel ex eodem, virtutem totius Trinitatis demonstrant in Christi miraculosa Resurrectione. Item cruces sunt ad quatuor labia Calicis, quia ad quatuor mundi partes

pertingit Resurrectio Christi, *S. Germ. vbi supra.*

26 Eleuetur hoc loco vox, & dicatur, *Pax Domini sit semper vobiscum.* nam, Pax vobis, dictum est à Christo resuscitato discipulis suis, *Microl. c. 20.* & bonum significat Resurrectionis nuncium, *Rupert. libro 2. cap. 16.* Hinc fit, ut in Missa etiam de luctu, omnes ad hæc verba surgant, ob mysterium scilicet Resurrectionis Christi, quæ significatur in hoc ritu, & verbis præcis. & est communis expositio.

27 Quid vero, *Agnus Dei?* operto Calice cum palla dicitur ter ad tollenda peccata. & nonne vides ianuam clausam, ingressum ad Apostolos Christum eisdem dicentem: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis?* *Innocentius ibid. c. 4.* cum *Durando ca. 31.* qui de Calice recto, ianuamque clausam edisserit in hunc sensum.

28 *Fit Communio*, & Cleri, & populi, quia Christus comedens cum Apostolis, fumens reliquias dedit eis, *Microl. supra.* Dicitur Versus, *Communio*, qui lætitiæ, ut docuimus, est Symbolum; quia gauisi sunt discipuli viso Domino. *Innocent. c. 10.*

29 Postea dicitur *Oratio*, extensis manibus, quæ ab *Amalario* vocatur etiam benedictio, ut supra retulimus; ut hic obserues, Christum eleuatis manibus iam ascendentem ad pro nobis orandum Patrem, & benedicientem nobis; *eleuatis manibus*, ait Lucas, *benedixit eis.* Cum duplici, *Dominus vobiscum*, & salutatione in discessu, quia Discipulis sæpius eo tempore dixit, Pax vobis, *Innoc. cap. 11.* vel in ultimo. *Dominus vobiscum*, memento dicentis: *ecce ego vobiscum sum usque*; & cet. *Matt. 28.* ut notat *Vualden. titulo 4. cit. c. 44. num. 5.*

30 *Ite Missa est*, cum, *Deo gratias*, in mentem reuocat quæ dixerunt Angeli: *Viri Galilai, quid statis aspicientes in cælum?* *Ite*, & reuersi sunt cum gratiarum actione. *Microl. sup.*

31 Orabant Apostoli usque ad Pentecosten secreto, quod ego puto significari in Oratione cum inclinatione Sacerdotis ad

ad Altare, *Placeat tibi, &c.* & orabant iſynanimiter. quod in oſculo Altariſ deſignatur.

32 Vltima benediſtio miſſionem Spiritu Sancti in Pentecoſte, in nomine Trinitatiſ, exprimit, *Innocen. cap. 14.*

33 Quid aliud reſtat, quàm vltimum S. Io. Euangelium? de hoc myſticè nemo ex antiquioribus, quem legerim. Dicam ergo cum Principiſſa Parmenſi in eiſdem Praxicitata, Prædicationem Apoſtolorum hic demõſtrari: tùm Diuinitatiſ, tùm Incarnationiſ Chriſti, qua Gentes magis,

quàm Hebræi (vnde in cornu legitur Euangelij) ad Deum deuenerunt poſt Pentecoſten: ecce conuertimur ad Gentes, ait Paulus, *Act. 13.*

34 Regreſſus in Sacriſtiam eſt ad neceſſitatem, non ad myſterium, niſi veliſ dicere; poſt prædicationem & opera bona, tandem ad Deum in cælum nos quòque peruenturos, vnde exiuit à principio Dominus I E S V S, qui vixit in mundo Annis circiter 34. & nunc in cælo viuut, & regnat Deus in ſæcula ſæculorum. Amen.

Canonis Expoſitio litteraliſ, eorum nempe Verborum, quæ ſunt difficilioriſ intelligentiæ. XVII.

FVſè, neque confuſè poſt Bielum, & alioſ Io. Steph. Durant. lib. 2. de ritib. à cap. 33. uſque ad 45. ſacrum Canonem explicat, allatiſ antiquorum interpretationib; vt nihil certè, niſi breuitaſ, ab eo deſiderari videatur. breuiuſ ego, & apertioriſ omiſſiſ, obſcuriora propono, & expono.

1 Te igitur clementiſſime Pater. Ad Patrem, docente Chriſto dirigitur omniſ oratio. *Florus in expoſitione Miſſæ.*

2 Sacrificia illibata. Ideſt, incontaminata *Aluin. cap. de celebrat. Miſſæ. ſine macula offerentiſ, Innoc. III. lib. 3. cap. 3. ſine labe, Durand. lib. 4. cap. 36.*

3 Pro Eccleſia tua Sancta. Tua, habet emphatiſ ad mouendum Deum. *Durant. loco cit. Orthodoxiſ, hoc eſt, rectæ gloriæ hominib; nullo errore deprauatiſ, Aluin. Floruſ, & Biel lect. 24.*

4 Vel, qui tibi offerunt. Non modo Sacerdoteſ, ſed etiam, qui votis, & oratione cooperantur, *Innocen. ſupra; & qui elemoſynam pro Miſſa dederunt; aut alio modo celebrari curarunt. Azor. libro 10. cap. 36. queſt. 13.*

5 Et incolumitatiſ ſue. Pro corporali ſanitate precamur. *Aluin. & Innocen.*

6 Reddunt vota ſua. Vota ſua fidei, & deuotioniſ, quæ ſunt in libertate arbitrii, Cum diuina gratia & ideo ſua. *Innocen.*

7 Communicanteſ. In communione Sanctorum valet ſacrificium. *Innoc. ſed. Microl. cap. 12. ex interpoſitione verborum, quæ ſit in Feſtiſ quibuſdam, colligit, non ſignificari hic communionem Sanctorum, qui ſunt in cælo, ſed communionem Catholicorum fidelium.*

8 Oblationem ſeruitutiſ noſtræ. Ideſt, Cleri; & eſt latræ, quæ ſoli Deo debetur. *Odo Camer.*

9 Et cunctæ familiæ. Ideſt totiuſ aſſiſtentiæ collectæ. *Idem Odo. totiuſ Eccleſiæ. Floruſ.*

10 In electorum tuorum iubeaſ gregem numerari. Vt annumeretur cum electiſ ſecundum præſentem iuſtitiam, vt habeat gratiam. nam alioquin certuſ eſt electorum numeruſ. *Biel lect. 33.*

11 Adſcriptam. In numerum placitorum ſibi recepta eſſe velit Deus. *Aluin. Adſcribat, & numeret inter grata, Azor. ſupra cap. 37.*

12 Ratam. Certam, permanentem, mutata ſubſtantiâ corruptibili in incorruptam. *Odo.*

13 Rationabilem. Vt hominem vetum pro hominib; offeramus. *Odo.*

14 Acceptabilem. Quæ omnino placeat Deo. *Idem.*

15 Venerabileſ manuſ ſuaſ. Venerationiſ mentione attentior ſit Sacerdoſ ad opus

opus futurum. *Card. Pucius homil. 5. de sacrific. Corporis Christi.*

16 *Elevatis oculis in Cælum.* Omittunt Evangelistæ, sed Apostoli tradiderunt. *S. Thom. 3. part. quest. 83.*

17 *Gratias agens.* Inde Eucharistia dicta, idest, gratiarum actio.

18 *Benedixit.* Ac deinde fregit, deditque discipulis. non enim fregit, & postea dixit, *Hoc est Corpus meum*; hæc enim est sententia communior Theologorum, *S. Thom. 3. part. questione 78. artic. 1. ad 1. Biel. lect. 16.* & ita intelligendi sunt etiã Evangelistæ per postpositionem verborum locuti; & nos consecramus, frangimus, distribuimus, ait *Bessarion Card.*

19 *Ex hoc omnes.* Tradidisse hæc verba Apostolos credimus, quamvis Evangelistæ omiserint, ut omnes vnum sint.

20 *Et hunc præclarum Calicem.* Fit allusio ad *Psalm. 22. Calix meus inebrians, quam præclarus est. Florus sup.*

21 *Hic est enim Calix sanguinis mei,* &cet. omnia verba huius formæ sunt de substantia Sacramenti. *S. Thom. 3. parte quest. 78. artic. 3. sed Magister Sententiarum 4. distinct. 8. cum Bonaventur. & alijs docet, prima tantum verba, quæ posuimus, esse de substantia formæ. Idem habet Concil. Floren.*

22 *Novi, & æterni testamenti.* Supple, Confirmatio, quia per mortem Christi, & effusionem sanguinis eiusdem novum confirmatur testamentum; & consequenter fit immutabile, & æternum. *Durand. cap. 42. testamentum autem hoc loco est idem, ac promissio, Qui manducat meam carnem, &c. Idem ibid.*

23 *Mysterium fidei.* Hoc est, Sacramentum fidei occultum, quod sola cernitur fide. *Odo Camer. interiecit Ecclesia, ut moneat, aliud esse in specie, aliud in fide. Ivo Carnot. c. 264.*

24 *Hæc quotiescunque feceritis.* Idest, sacrificaveritis. facere enim est sacrificare. *Exod. 29. Leu. 23.*

25 *In mei memoriam facietis.* Precisè Paulus; mortem Domini annuntiabitis. *1. Cor. 11.*

26 *Supra quæ propitio, ac sereno vultu.*

Idest, propitio nobis. *Durand. lib. 4. cap. 43.* nam Deus est propitius filio suo, qui est in Hostia, & Calice. Verba hæc ad offerentem referuntur, ut nimirum cum utilitate nostra offeratur. *Alexand. de Ales 4. part. questione 37. de offic. Missæ memb. 3. artic. 2.* Nominantur autem hic Abel puer, à puritate. *Florus sup.* Abraham, & Melchisedech. quorum fuerunt sacrificia, & nobiliora, & in hoc præsignando mage propria. *Durand. d. cap. 43.*

27 *Iube hæc perferri per manus Sancti Angelitui.* Idest, ministrari. non enim petimus, ut Angeli perferant corpus, & sanguinem in cælum; sed fidem, memoriam passionis, vota fidelium, eo modo, quo Angelus dicitur obtulisse orationem Tobie, c. 2. Altare in cælo est spirituale; ut in *Apoc.* dicitur. & ex hoc loco *S. Gregor. lib. 4. dialog. cap. 58.* colligit, Angelorum Choros adesse sacrificio.

28 *Nobis quoque peccatoribus.* Planè pro se ipso orat Sacerdos. *Alber. Magn.* debet enim, quemadmodum pro alijs, ita & pro seipso offerre, *Hebr. 5.* numero plurali utitur, quia sacrificium non est vnius personæ, sed militantis Ecclesiæ, gemendo ergo illud dicat, *Amalar. libro 3. cap. 26.*

29 *Partem aliquam, & societatem.* Partem, quia licet Deus totus detur, non tamen totaliter in Cælo datur beatis. unde David: *Dominus pars hereditatis meæ. Psalm. 15.* & item, quia datur secundum differentiam meritorum, ex *Innocentio III. lib. 5. c. 8.*

30 *Cum tuis Sanctis Apostolis, &c.* Ante consecrationem postulatur Sanctorum suffragium, post consecrationem eorum confortium. bis nominantur Sancti, quasi Sacerdos indutus sit super humerali, in quo erant nomina Patrum *Stephan. Eduen. ait, ut orent pro nobis. cap. 18.*

31 *Non estimator meriti.* Estimat merita Deus contra Ioviniani errorem: sed præcamur, ut ex sua liberalitate superaddat plura. meritum etiam hoc loco significare potest peccatum.

32 *Semper bona creas.* Vidit Deus quæ fecerat, & erant valde bona: eadem nunc semper creat bona. *Alcuin.*

33 *Sanctificas.* Vt quæ erant simplex creatura, sacra, fiant. *Idem.*

34 *Vinificas.* Vt sint mysteria vitæ. *Idem.*

35 *Benedicis.* Omni benedictione cælesti, *Idem.*

36 *Et prestas nobis.* Ad fruendum, *Amalar. lib. 3. cap. 26.*

37 *Per ipsum.* Vti per mediatorem. *Florus.*

38 *Cum ipso.* Tanquam æquali. *Idem.*

39 *In ipso.* Tanquam Consubstantiali. *Florus in exposit. Missæ.* Et hic finis Canonis esto.

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS TERTIA.

De Defectibus in Celebratione Missarum occurrentibus. I.

SACERDOS celebraturus, omnem adhibeat diligentiam, ne desit aliquid ex requisitis ad Sacramentum Eucharistiae conficiendum. Potest autem defectus contingere ex parte materiae consecrandae: & ex parte formae adhibendae: & ex parte ministri conficientis. Quicquid enim horum deficit, scilicet, materia debita, forma cum intentione, & Ordo Sacerdotalis in conficiente, non conficitur Sacramentum. Et his existentibus, quibuscumque alijs deficientibus, veritas adest Sacramenti. Alij vero sunt defectus, qui in Missa celebratione occurrentes, etsi veritatem Sacramenti non impendant, possunt tamen, aut cum peccato, aut cum scandalo contingere.

Optima est diuisio in defectus substantialiaes, & in accidentales. Substantialiaes in tribus contingunt, vel in materia, vel in forma, vel in intentione Ministri; quae tria sunt necessaria ad substantiam Sacramenti. Accedit verbum cum intentione ad elementum, & fit Sacramentum. Accidentales multi esse possunt, neque ad certum numerum reduci possunt.

Collegit hos defectus in Missa ex Sacris Theologis, & in Missalem librum, transtulit nescio quis, anno 1557. Venetijs impressum Pij vero Quinti, & Clementis Octavi auctoritate recognitum opus; quis ambigat, non prodixisse tandem numeris omnibus absolutum? adiecimus nonnulla ex modernis Theologis non contemnenda.

De defectibus materiae. II.

I Defectus ex parte materiae possunt contingere, si aliquid desit ex ijs, quae ad ipsam requirunt. Requiritur enim, ut sit panis triticeus, & vinum de vite: & ut huiusmodi materia consecranda in actu consecrationis a sit coram Sacerdote.

^a Sit coram Sacerdote. Certus terminos huius praesentiae à solo Christo designari potest ex Durando in 4. dist. 11. q. 6. nu. 6. & Palud. quaest. 1. artic. 3. à nobis autem

est moraliter dijudicandus, ex humano more, quo dicitur res praesens, & ex usu Ecclesiae.

De

De defectu panis.
De defectu panis. III.

159

1 b SI panis non sit triticeus, vel si triticeus, c admixtus sit granis alterius generis in tanta quantitate, ut non maneat panis triticeus, vel sit alioqui corruptus, non conficitur Sacramentum.

b Si panis non sit triticeus. Vult esse triticeum Conc. Floren. in decreto Eugen. ubi definitur necessaria materia Sacramenti; quicquid dicat Caiet. ibi loqui de necessitate præcepti, vide Suar. disp. 44. sect. 1. part. 3. quæst. 5. tum quia figuræ veteres sub tritico datæ sunt; tum quia hic est panis communiter ad usum hominū; tum quia ita decet ob excellentiam tanti Sacramenti. ubi vero dubitatur esse triticeus, ne adhibeatur, ex Alano libro 1. de

Eucharistia c. 11. Selica, seu secala, probabilius negatur esse triticeum in Lombardia, Bonac. disp. 4. quæst. 2. par. 1. nu. 2.

c Admixtus sit granis alterius generis, &c. Hęc doctrina est S. Tho. 3. par. quæst. 74. artic. 3. ad 3.

Sed, quid si panis confectus sit ex amylo? S. Tho. ibidem negat, quia amyllum fit ex tritico corrupto, Vide fusius Suar. disp. 44. sectione 2.

2 Si sit confectus de aqua rosacea, vel alterius distillationis, dubium est, an conficiatur.

Negat S. Tho. artic. 7. ad 3. supra affirmat Caiet. ibidem.

3 Si cœperit 1 corrumpi, sed non sit corruptus, similiter 2 si non sit azymus, secundum morem Ecclesiæ Latinæ, conficitur, sed 3 conficiens graviter peccat.

Prima pars propositionis est S. Thom. sup. artic. 3. ad 4. Altera est Conc. Floren. & communis. Tertia pars est item communis de celebrat. Miss. cap. litteris. An vero detur casus, quod possit Latinus in Ecclesiā Græcā consecrare in fermentato

licite, vide Suarez ubi supra sect. 3. in fermentato nunquam licet apud Latinos, etiam si urgeat necessitas alicuius in periculo mortis, Suar. sect. 3. in fine: Vnum vero.

4 Si Celebrans ante consecrationem advertit Hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa Hostia, aliam ponat, & facta oblatione, d saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco, ubi desinit.

d Saltem mente concepta. Ex quo non est necesse eam eleuare ante oculos, super patenam, neque facere cum ea, vel super ea signum Crucis, ut fecit in obla-

tionem Hostiæ; sed eam simpliciter deponat super Corporale, si id aduerterit inter oblationem Calicis, & consecrationem.

5 Si id aduerterit post consecrationem, etiam post illius Hostiæ sumptionem, posita alia, faciat e oblationem, ut supra, & f a consecratione incipiat, scilicet ab illis verbis, Qui pridie quam pateretur, & illam priorem si non sumpsit, g sumat post sumptionem Corporis & Sanguinis, vel alij sumendam tradat, vel alicubi reuenter conferuet. h Si autem sumpserat, nihilominus sumat eam, quam consecrauit: quia præceptum de perfectione Sacramenti maioris est pondoris, quam quod a ieiunio sumatur.

c Obla.

e Oblationem, ut supra. Idest, saltem mente concepta.

f A consecratione incipiat. Est communis sententia.

g Sumat post sumptionem, &c. Ad caute-

lā sumat, aut ob reuerentiam conseruet. h Si autem sumpserat, &c. Ratio addita communis est apud Theologos. lege Suar. 3. part. disp. 75. sect. 6. ex S. Thom. ibidem quest. 83. artic. 6. ad 4.

6 Quod si hoc contingat post sumptionem Sanguinis, apponi debet rursus nouus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione, ut supra, Sacerdos consecret incipiendo ab illis verbis: Qui pridie, i ac statim sumat utrumque, & prosequatur Missam: ne Sacramentum remaneat imperfectum, & ut l. debitus seruetur ordo &c.

i Ac statim sumat utrumque. Sine elevatione, ut ostendat Populo; omissis, quæ sequuntur in Canone vsque ad sumptionem inclusiuæ, ne populus, si fieri potest, cognoscat erratum esse.

l Debitus seruetur ordo, iuxta Conc. Tolet. 7. cap. 1. vel 2 secundum alios, ordo vero est, ut corpus prius præexistat, antequam ex eo fundatur sanguis. in Calice namque representatur effusio sangui-

nis, ergo Hostia, in qua corpus Christi est ex vi verborum, debet consecrari prius.

Suar. tamen loco citato tenet, non esse ita necessarium hunc ordinem, necessitate Sacramenti, sed tantummodo necessitate præcepti. nam consecrata Hostia, post Calicem statim representatur sanguis distincte à corpore Christi, quod sufficere videtur ad integritatem sacrificij.

7 Si Hostia consecrata dispereat, vel casu aliquo, ut vento, in aut miraculo, vel ab aliquo animali accepta, & nequeat reperiri, tunc altera consecratur ab eo loco incipiendo, Qui pridie, quam pateretur, facta eius prius oblatione, ut supra.

m Aut Miraculo. Miraculum est à Deo solo, qui videtur tunc acceptare sacrificium eo modo oculis nostris imperfectum; ideo non est in rigore necesse, ut alia Hostia consecratur. ita S. Tho. 3. part. quest. 82. art. 4. ad 3. ubi tamen consultit,

ut iterato consecratur, & hoc habet Rubrica vt tutius, & securius. in reliquis casibus huius Rubricæ præceptum est, non cōsiliū, ad integritatem sacrificij. Suar. 3. p. disp. 85. sec. 1. quinto.

De defectu vini. IV.

1 Si Vinum sit factum penitus in acetum, vel penitus putridum, vel o de vuis acerbis, seu non maturis expressum, vel ei admixtum tantum aquæ, ut vinum sit corruptum, non conficitur Sacramentum.

n Acetum. Non fit Sacramentū. Sanct. Thom. 3. part. quest. 74. artic. 5. ad 1.

o De Vuis acerbis, &c. Habet S. Thom. ibid. ad 3. vinum ex aqua miraculosum.

est apta materia, Henric. lib. 8. cap. 12. & vinum etiam congelatum Suar. disp. 45. sect. 1.

2 Si vinum cœperit p acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel q mustum de vuis tunc expressum, vel non fuerit r admixta aqua, vel fuerit admixta aqua rosacea, seu alterius distillationis; conficitur Sacramentum, sed conficiens grauiter peccat.

p Ace-

p *Acescere*. Fit Sacramentum, cum peccato tamen, *S. Tho. supra ad 2.*

q *Mustum de uvis tunc expresum*. est Iulij Papæ de consec. distin. 2. cap. cum omne crimen, & ex necessitate conceditur; sed abstinendum est omnino ob irreuerentiam, indecentiam, ait *Suar. loco citat. disput. 45. sect. 1.*

r *Admixta aqua*. Misceri aqua vinum est de præcepto Ecclesiæ tantum. *Trident. sessione 22. cum quo præcepto stat*

quoque præceptum Christi, qui neque voluit aquam de necessitate Sacramenti. *Suar. loco cit.*

f *Aqua rosacea*. Conficitur Sacramentum; quia aqua non est de necessitate Sacramenti: sed peccaret contra præceptum negatiuum, de non miscendo aliquid in materia Sacramentorum, præter Christi institutionem, & consuetudinem Ecclesiæ, *Sanct. Thom. quest. 74. artic. 7. ad tertium.*

3 Si Celebrans ante consecrationem Sanguinis, quamvis post consecrationem Corporis, aduertat aut vinum, aut aquam, aut vtrumque non esse in Calice, debet statim apponere vinum cum aqua, & facta oblatione ut supra, consecrare, incipiendo ab illis verbis, Simili modo, &c.

4 Si post verba consecrationis aduertat vinum non fuisse positum, sed aquam; deposita aqua in aliquod vas, iterum vinum cum aqua ponat in Calice, & consecret, resumendo à verbis prædictis, Simili modo.

5 Si hoc aduertat post sumptionem Corporis, vel huiusmodi aqua; apponat aliam Hostiam iterum consecrandam, & vinum cum aqua in Calice, offerat vtrumque, & consecret, & sumat; & quamvis non sit ieiunus. Vel si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum poterit apponere vinum cum aqua, & facta oblatione; ut supra, consecrare, ac statim sumere, & prosequi cetera.

Prima pars Rubricæ posterioris est *S. Thom. 3. p. quest. 83. art. 6. ad 2.* altera vero pars est *Soti 4. distinct. 13. quest. 2. art. 6. ad 4.* cuius eadem ferè sunt verba Rubricæ, item *Navarri cap. 25. nu. 21.* & est magis practica.

t *Quamvis non sit ieiunus*. Ita *S. Thom. loco citat. art. 6. ad 2.* addit Angelus cum Sylu. si sacerdos, dum in ore habet potum, priusquam deglutiat, sentiat non esse vinum, non debet consumere, sed in

Calicem emittere, & post sanguinis sumptionem illum resumere: sed moraliter est difficillimum, & ideo sine scrupulo potest deglutire primum, & consecrare, & sumere secundum. ita *Suar. loco citato disput. 85. sect. 1. ad primam confirmationem.* non peccaret tamè mortaliter, quia inopinato casu turbatus aqua pro vino sumpta non consecraret vinum. *Diana tr. 14. de celebr. Miss. resol. 70.*

6 Si quis percipiat ante consecrationem, vel post consecrationem, totum vinum esse acetum, vel alias corruptum, idem seruetur quod supra, ac si deprehenderet non esse positum vinum, vel solam aquam fuisse appositam in Calice.

Eadem est ratio, deficientis materiæ ad sacrificium integrum. si tamen Sacerdos pergat in Missa, & ex ignorantia vel inopinati casus perturbatione non

obseruet, non per hoc mortaliter peccat, ex *Navar. c. 25. Man. num. 91. & Sa verbo Missa nu. 31.*

7 Si autem Celebrans ante consecrationem Calicis aduertat, non fuisse appositam aquam, statim ponat eam, & proferat verba consecrationis. Si id aduertat
L post
Gauant. Rubr. Miss.

post consecrationem Calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti.

Prima pars est manifesta addetantum, esse benedicendam aquam de more. Secunda pars est *S. Tho. loc. cit. art. 6. ad 4.* ne, inquit, sequatur corruptio Sacramenti pro aliqua parte, quod docuerat q. 77. art. 8.

8 Si materia, quæ esset apponenda, ratione defectus vel panis, vel vini, non posset vlllo modo haberi, si id sit ante consecrationem Corporis, ulterius procedi non debet: si post consecrationem Corporis, aut etiam vini, deprehenditur defectus alterius speciei, altera iam consecrata, tunc u si nullo modo haberi possit, procedendum erit, & Missa absoluenta, ita tamen, ut præmittantur verba & signa, quæ pertinent ad speciem deficientem. Quod si expectando aliquandiu haberi possit, expectandum erit, ne sacrificium remaneat imperfectum.

u Si nullo modo haberi possit. Immo, si difficillimo modo haberi possit, & notabilis inde oriretur offensio populi, Missa absoluenta erit absque materia deficiente, siue Hostia, siue vini, quia maioris est vinculi ius naturale, evitandi Scandalum proximi, quàm diuinum scriptum, aut positivum, absoluenti Missam. *Azor. lib. 10. c. 35. q. 6.*

An vero Summus Pont. possit relaxare ius diuinum ad effectum, ut Sacerdos ob ingentem necessitatem in solo pane sine vino sacrificet? *Azor. libro 10. c. 19. quest. 3. vers. secundum est:* putat probabilem affirmatiuam sententiam ob publicam necessitatem, & grauem. Probabiliorem negatiuam docet *Suar. disp. 43. sect. 4.*

* Quæri potest in prædictis casibus de aqua, quæ ob breuissimum tempus ab infusione eiusdem in Calicem vsque ad Calicis consecrationem non potest con-

ueri in vinum, ut alias dicitur: An remaneat aqua mixta speciebus vini: An vero & ipsa statim immediate transubstantietur in sanguinem Christi? sed, quicquid sit de conuerfione aquæ in vinum, de qua disputant Philosophi, quam tamen affirmant SS. Patres, & Theologi Scholastici; si ob angustiam temporis non fiat conuerfio, non putamus absurdum, quod remaneat aqua substantialiter aqua, cum non sit neque materia, neque commateria immediata Sacramenti; sed ea solum infunditur ad mysterium vnionis populi cum Christo, ut suo loco diximus. Neque ideo adoramus aquam, sed Christum sub specie vini aqua permixti: sicut neque si cadat in Calicem musca, eam dicimus adorare, scripsere de hac re fusius Paulus Aresius Episc. Derthonensis, pro sententia affirmatiua, & in oppositam sententiam Hyacinthus Petronius Magist. Sacri Palatii, nunc Episc.

De defectibus formæ. V.

1 Defectus ex parte formæ possunt contingere, si aliquid desit ex ijs, quæ ad integritatem verborum in ipsa consecratione requiruntur. Verba autem consecrationis, quæ sunt forma huius Sacramenti, sunt hæc: Hoc est enim corpus meum. Et, Hic est enim calix Sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Si quis autem aliquid diminueret, vel immutaret de forma consecrationis Corporis & Sanguinis, & in ipsa verborum immutatione, verba idem non significarent, non conficeret Sacramentum. Si vero aliquid adderet, quod significationem non mutaret, conficeret quidem, sed gravissime peccaret.

Notanda

Notanda est hoc loco singularis doctrina *Suar. 3. part. disput. 85. sect. 1. secundo.* quod si contingat defectus essentialis in forma, vel in altera, vel in vtraque, nempe cum mutatione sensus verborum consecrationis, iteranda est consecratio, ut perficiatur sacrificium; & si contingat id cognosci post sumptionem corporis, vel speciei non rite consecratæ iteranda est item talis consecratio, appositæ materiæ quæ non fuit consecrata, *iuxta Rubric. sup. tit. 4. num. 5. & titulo 3. num. 6.* quia eadem est ratio ineptæ materiæ, & materiæ sine forma. Immo etiam, si id contingat fieri ex malitia ministri mutantis formam, vel non habentis intentionem, nihilominus debet post sumptionem sup-

plere defectum, penitendo de priori culpa quam commisit, reuerenter supplendo, ut dictum est. quod si defectus accidat in vtraque specie, & iam vtramque sumpsit, non est, quod suppleat; quia sacrificium nullum fuit, sed totum fidei. eo casu nullum est præceptum de faciendo vero sacrificio, neque de supplendo, quod non est incaptum, neque ex parte: & obligat tunc aliud præceptum de non sacrificando, fracto ieiunio.

Porro *S. Tho. q. 78. art. 3.* vult, excepto, enim, omnia verba formarum prædictarum esse de essentia Sacramenti. communior autem antiquorum sententia est, ea non esse. Vide *Suar. disp. 60. sect. 1.*

- 2 Si celebrans non recordetur se dixisse ea quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet propterea turbari. a Si tamen certo ei constet, se omisisse aliquid eorum quæ sunt de necessitate Sacramenti, id est, formam consecrationis, seu partem, resumat ipsam formam, & cetera prosequatur per ordinem. 3 Si vero valde probabiliter dubitat, se aliquid essentielle omisisse, iteret formam saltem sub tacita conditione. 4. Si autem non sunt de necessitate Sacramenti, non resumat, sed procedat ulterius.

Prima pars est *S. Tho. sup. art. 6. ad 5.* Altera pars est *eiusdem ibidem.* sed cum hic dicatur resumat ipsam formam: quid resumendum erit? Sane verba ea tantum, quæ supra *nu. 1.* huius tituli posita sunt, tanquam essentialia formæ, quicquid dicant *Ang. Palud. & Scotus.* ita *Suar. loco citato.* In tertia parte Rub. quæ est communis, eo modo tollitur dubium, & pe-

riculum iterandi consecrationem super materiam consecratam. Quarta pars patet, & confirmat secundam partem huius Rubric. de non resumendo, nisi essentialia formæ.

Cæterum, non est necesse in prolatione formæ, ut sonus verborum attingat Hostiam, vel Calicem. *Suar. disp. 45. sect. 5.*

De defectibus Ministri. VI.

- 1 Defectus ex parte Ministri, possunt contingere quoad ea quæ in ipso requiruntur. Hæc autem sunt. In primis intentio, deinde Dispositio animæ, Dispositio corporalis, Dispositio vestimentorum, Dispositio in ministerio, ipso quoad ea quæ in ipso possunt occurrere.

Diuisio in has quinque species defectuum ea est, ut prima tantum dici debeat essentialis, reliquæ accidentales.

De defectu intentionis. VII.

- 1 Si quis non intendit conficere, sed delusorio aliquid agere. 2 Item si aliqua Hostia ex obliuione remaneat in Altari, vel aliqua pars vini, vel aliqua Hostia lateat, cum non intendat consecrare nisi quas videt. 3 Item si quis habeat coram se undecim Hostias, & intendat consecrare solum decem, non determinans

L 2 quas

quas decem intendit : in his casibus non consecrat , quia requiritur intentio . 4 *Secus* , si putans quidem esse decem , tamen omnes voluit consecrare quas coram se habebat : nā tunc omnes erunt consecratæ : atq; ideo quilibet Sacerdos talem semper intentionem habere deberet , scilicet consecrandi eas omnes , quas ante se ad consecrandum positas habet .

Prima pars sacrilegium enormissimum continet , & si fictionis pœniteat ante sumptionem , potest resumere formam ; non ex vi præcepti perficiendi sacrificium , quod nondum incepit ; sed ex vi præcepti non fingendi falsum in hoc ministerio , & consequenter non perseverandi in fictione , nec sumendi potum , & cibum per modum Sacramenti , quod nõ est , nec dandi alijs occasionem adorandi

merum panem & vinum . post sumptionem vero ficti Sacramenti seruetur , quod diximus *sup. ex Suar. tit. 5. num. 1.* Altera pars nullam habet difficultatem in *tertia Maior dist. 11. q. 1. Durand. q. 7. & communiter concordant* : quia non est maior ratio , cur ista , vel illa sit consecrata . Quarta pars manifestè sequitur ; quia materia est determinata intra terminum intentionis .

- 2 Si Sacerdos putans se tenere vnā Hostiam post consecrationem inuenerit fuisse duas simul iunctas , in sumptioneumat simul vtramque . 2 Quod si deprehendat post sumptionem Corporis & sanguinis , aut etiam post abluionem , reliquias relictas consecratas , easumat , siue parua sint , siue magna , quia ad idem sacrificium spectant .

In prima parte , quæ est *Auctorum paulo supra citat.* ratio ea est , quia ambæ sunt consecratæ ; cum illud , putans , dicat tantum priuatam deceptionem , quæ non tollit intentionem debitam , quæ esse debet , & moraliter est circa hanc præsentem materiam . *Suar. disp. 43. sect. 6.* Secunda pars est *Soti 4. dist. 11. q. 1. artic. 8.* qui tamen distinguit particulas in paruas , & magnas : atque has vult , in Pixide asseruari ; contra quem *Azor. libr. 10. c. 30. quest. 1.* qui cum Rubrica concordat , sub-

lata omni distinctione ; ea nimirum ratione , quia eæ omnes reliquæ sunt sacrificij . unde & addit , sumendas esse statim , alioquin post notabile temporis intervallum elapsum , censetur sacrificium absolutum , & proinde particula non sumerentur , vt reliquæ , sed per se , quod facere non licet . * *Tabiena concedit absolute V. Missa. num. 42.* eas posse sumi , & sumendas esse , nulla habita distinctione reliquiarum , neque temporis , dummodo pertineant ad eandem Missam .

- 3 Si vero relictæ sit Hostia integra consecrata , eam in tabernaculo cum alijs reponat : si hoc fieri nequit , sequenti Sacerdoti ibi celebraturo , in Altari supra Corporale decenter opertam , sumendam vna cum altera quam est consecraturus , relinquat ; vel si neutrum horum fieri possit in ipso Calice seu Patena decenter conseruet , quousque vel in tabernaculo reponatur , vel ab altero sumatur : quod si non habeat quomodo honeste conseruetur , potest eam ipsemet sumere .

Est casus euentu difficilis ; si tamen accidat , optime Rubrica docet , sequuta So-

tum de particulis magnis reseruandis , vt supra .

- 4 Si intentio non sit actualis in ipsa consecratione propter euagationem mentis , sed virtualis , cum accedens ad Altare intendat facere quod facit Ecclesia , conficitur Sacramentum , etsi curare debet Sacerdos , vt etiam actualem intentionem adhibeat .

Quod

Quod hic dicitur de ordinaria materia consecranda in Missa, intellige etiam, quando plures particule ponuntur a celebrante super Altare, ut consecrentur, & in actuali consecratione non recordatur illarum Sacerdos, sed eius tantum, quam in manibus habet. tunc enim omnes sunt consecratæ, *Angel. in verbo Euchar. num. 27. Navar. cap. 25. num. 91.* Debent tamen esse præsentés intra Aram, non extra eam, inquit *Suarez. disput. 43. sect. 6.* alias non æstimaret illas consecratas esse; sicut etiam existimat, id totum in Calice consecratum esse, quod per modum continui in eo continetur gutta vero, quæ sunt extra Calicem, aut intra, sed separatæ à toto, verisimilius putat, quod non sint consecratæ, neque inten-

tione virtuali intentæ. & eo magis. Sed in casu, quo ponantur particule non consecratæ, ubi aliæ sunt consecratæ, erunt item eadem consecratæ post verba consecrationis, iuxta placitum *Possevin. de offic. Curat. cap. 2. num. 20.* erunt consecratæ particule posite in Pixide, ubi aliæ adsunt alias consecratæ, iuxta placitum *Possevin. de Officio Curati capit. 2. num. 20.* quod tamen prohiberem fieri. certe, si fiat, genuflexiones plures addendæ erunt ab Offertorio ad Communionem; neque circulus perficiendus erit, ad, *Orate fratres*, propter consecratas particulas in illa Pixide.

Item, si Pixis non aperitur, tempore consecrationis, ex obliuione, sit tamen consecratio, ex *Suar. disp. 43. sect. 5.*

De defectibus dispositionis animæ. VI II.

- 1 *Si quis suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel alias canonice impeditus celebret: conficit quidem Sacramentum, sed gravissime peccat, tam propter Communionem quam indigne sumit, quam propter executionem Ordinum, quæ sibi erat interdicta.*

Nota, quod valor ille Missæ, qui est ex parte precum Ecclesiæ, omnino perditur, ex *S. Thom. q. 82. art. 7. ad 3.* quia Ecclesia non intendit orare nomine suo, ore præciformi ab ea, per excommunicationem

notoriam. Fufius *Suar. disput. 77. sect. 2.* quod si imminet mortis, infamiæ, aut scandali periculum, poterunt prædicti cum contritione celebrare, *Azor. lib. 10. capit. 31. quest. 6.*

- 2 *Si quis habens copiam Confessoris celebret in peccato mortali, graviter peccat.*
 3 *Si quis autem in casu necessitatis non habens copiam Confessoris, in peccato mortali absque contritione celebret, graviter peccat. Secus si conteratur: debet tamen, cum primum poterit, confiteri.*
 4 *Si in ipsa celebratione Missæ Sacerdos recordetur se esse in peccato mortali, conteratur cum proposito confitendi, & satisfaciendi.*
 5 *Si recordetur, se esse excommunicatum, vel suspensum, aut locum esse interdictum: similiter conteratur cum proposito petendi absolutionem. Ante consecrationem, autem in supradictis casibus, si non timetur scandalum, debet Missam inceptam deferere.*

Supradicta fundantur in verbis Sancti Pauli 1. Corint. 11. Probet autem seipsum homo, &c. & in Decretis Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. & can. 11. lege *Suar. 3. parte. disput. 63. sect. 3. nam Concil. Trident. po-*
 Gaudent. Rubr. Miss.

nit duas circumstantias, quæ debent concurrere, ut liceat celebrare sine Confessione, Necessitate, inquit, urgente, & modo desit copia Confessoris.

Necessitas vrgens in his casibus erit
 L 3 primo

primo absoluendi inchoatum iam sacrificium, ut perficiatur. Item necessitas alterius in periculo mortis existentis, pro quo communicando facienda est Missa. Item, si omittendo Missam, scandalum oriretur; dico scandalum, non autem quædam admiratio populi, quæ ex *Corduba* q. 142. citante alios, non sufficit. Item, quando tenetur ex officio facere sacrum, quam causam præsertim indicat Tridentinum. Necessitas igitur attendatur, non commoditas, ex *Suar. ibid. sect. 4.*

Inopia vero Confessoris dicitur esse, quando verè non adest, qui absolvere a peccato mortali possit, quo reus est Sacerdos celebraturus; vel longius abest, quam adiri commodè queat. Item, quando etiam si adsit Confessor, timetur verè de eo quod ob non servatum sigillum, aut aliam ob causam graue damnum sequeretur celebratio. ita *Sylu. verbo Confessio* 1. §. 2. tamen confiteatur alia peccata, tacito tatum eo, in quo est periculum: ita *Maiores. 4. dist. 17. quest. 5. & Nauar. ca. 7. n. 6.* Sicut etiam idè facere debet, si reservatum casu habet, neque adire potest Episcopum, neque obtinere absolutionem.

Porro contritionem esse necessariam omnes fatentur ex *Tri. supra cit. ibi: sibi contritus videatur.*

Quid autem agendum erit ante consecrationem si ante inchoatam Missam recorderetur se esse in peccato, confiteatur, etiam si oporteat exui sacris vestibus, *Scot. d. 9. q. 1.* quia sacra actio non est incapta, citra scandalum intellige, ut etiam infrequentibus, si Missa est inchoata, & facile potest Confessor accedere ad Altare, fiat, *Bonau. 4. d. 13. Siluest. V. Euchar. 2. qu. 6.* quia illa pars Missæ est extrinseca sacrificio, & potest interrompi, sicut per Concionem, oblationem populi, &c.

At *S. Thom. quest. 83. articulo 6. ad secundum* dicit, tutius esse relinquere Missam, maxime in casu excommunicationis (quem sequitur Rubrica) ubi tamen indicat, non esse præceptum, sed consilium, deferere inceptam Missam, dum dicit: *tutius esse: & Sanctus Bonaventura supra* negat, deferendam esse Missam, negatque teneri Sacerdotem discedere ab Altari, ut confiteatur. Debet autem, cum primum poterit, confiteri, ex *Concilio Tridentino loco citato.*

De defectibus dispositionis corporis. IX.

1 *Si quis non est ieiunus post medium noctem, etiam post sumptionem solius a qua, vel alterius potus, aut cibi, per modum etiam medicina, & in quantumcumque parua quantitate, non potest communicare, nec celebrare.*

Est Doctrina *S. Thomæ* 3. parte quest. 80. art. 8. ad 4. ex *Conc. Africano capit. 8. Carth. 3. cap. 29. & cap. 48.* ubi asseritur, in Concilio Niceno fuisse hanc eandem consuetudinem sumendi Eucharistiam, ante omnem cibum confirmatam: non aiunt, institutam: quia manat ab Apostolis. *Clemens Epist. 2.* dicit se a *S. Petro* hoc

accepisse, neque vero etiam ut detur viaticum ægroto, poterit non ieiunus celebrare: contra *Maiores. Arz. cap. 30. & Suar. sect. 5. lege Suar. disp. 68. sect. 3. & 4.* De quavis minima quantitate cibi, aut potus expresse loquitur *Concilium Tolet. 7. cap. 2.* imò & de papyro trajecto, & eiecto docet idem *Suar. ibid.*

2 *Si autem ante mediam noctem cibum aut potum sumpserit, etiam si postmodum non dormierit, nec sit digestus, non peccat: sed ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, consulitur aliquando abstinendum.*

Hæc *S. Thom. ibidem ad 5.*

3 *Si reliquia cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ. Idem dicendum,*

cendum, si lauando os, deglutiatur stilla aqua prater intentionem.

Ita S. Th. ibidem ad 4. qui vult, quantitatem vini vel aquæ esse valde paruum, vt permisceatur saluè inseparabiliter. vnde in Rubrica, *stilla aquæ* nominatur. notat Suar. sect. 4. necessarium esse, vt manducatio præcesserit mediam noctem. nam si aduertat Sacerdos post mediam noctem habere in ore reliquias cibi, & eas ex certa scientia deglutiatur, violat ieiunium naturæ necessarium ad communionem, ex Palud. 4. dist. 8. art. 2. n. 21. expuantur igitur potius, quam traiciantur.

Duo tamen non ieiuno Sacerdoti conceduntur. Primum, vt possit sumere particulas, siue à se, siue ab alio consecratis, si nequeant conseruari, sine maiori

irreuerentia: quia ieiunium est ad reuerentiam, sine præiudicio maioris irreuerentiæ; & præsertim, si timeatur incurfus hostium. Bonac. cum alijs dist. 4. quest. 6. par. 2. * qui etiam addit, quod licet multo tempore se detinuerit Sacerdos in distribuenda Eucharistia, potest adhuc tamen reliquis sumere, & vasa purificare, si distribuatur coniunctim cum Missa; Alterum est ad supplendum sacrificium; de quo mox dicemus tit. 10. nu. 3. * concedit Toletus lib. 2. c. 1. nu. 2. celebrationem illi qui omnino immemor cibi sumpti aut potus recordatur deinde post cōsecrationem, se non esse ieiunum, ac etiam ante consecrationem, scandalum imminet.

- 4 Si plures Missas in vna die celebret, vt in Natiuitate Domini, in vnaquaque Missa abluat digitos in aliquo vase mundo, & in vltima tantum percipiat purificationem.

Prohibemur de celebr. Miss. capit. ex parte, ab Innocent. III. in priori Missa sumere Calicis abluitionem, quamuis non sumi soleat ob nutritionem, sed ob reuerentiam Sacramenti. quare, si in prima Missa sumitur ablutio, imò aqua per errorem pro vino cōsecrata, si angitur ieiunium, & alia Missa celebrari non potest.

* Nota ea verba. *in aliquo vase mundo*, non in calice Missæ, ne vinum abluitionis

sit deinde materia consecrationis. Ceterum ipsamet ablutio digitorum, si non sumatur a celebrante in tertia Missa, sumi debet ab alio, qui sit ieiunus ob reuerentiam fragmentorum, quæ fortasse ibi sunt corrupta, vel in Sacramentum fundenda erit, quod etiam nota pro ablutio digitorum quæ fit in ordinaria communione populi extra Missam.

- 5 Si præcesserit pollutio nocturna, quæ causata fuerit ex præcedenti cogitatione, quæ sit peccatum mortale, vel euenerit propter nimiam crapulam, abstinendum est a communionem & celebrationem, nisi aliud Confessario videatur. Si dubium est, an in præcedenti cogitatione fuerit peccatum mortale, consultitur abstinendum, extra tamen casum necessitatis. Si autem certum est, non fuisse in illa cogitatione peccatum mortale, vel nullam fuisse cogitationem, sed euenisse ex naturali causa, aut ex diabolica illusione, potest communicare & celebrare, nisi, ex illa corporis commotione tanta euenerit perturbatio mentis, ut abstinendum videatur.

Est Sancti Th. 3. part. quest. 80. artic. 7. qui ferè totum hausit ex S. Gregorio in Epistola ad August. Anglorum Episc.

Sed pollutio etiam voluntaria per cōfessionem purgata non impedit, nisi ob congruentiam.

De defectibus in ministerio ipso occurrentibus. X.

- 1 Possunt etiam defectus occurrere in ministerio ipso, si aliquid ex requisitis ad illud desit: vt si celebretur in loco non sacro, vel non deputato ab Episcopo, vel

L 4 in

in Altari non consecrato, vel tribus mappis non cooperto: si non adsint luminaria cerea: si non sit tempus debitum celebrandi, quod est ab aurora usque ad meridiem, communiter: si Celebrans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit: si mittat aliquid ex vestibus sacerdotibus: si vestes sacerdotales & mappa non sint ab Episcopo, vel ab alio hanc habente potestatem benedicta: si non adsit clericus, vel alius deseruiens in Missa: vel adsit, qui deseruire non debet, vt mulier: si non adsit Calix cum Patena conueniens, cuius cuppa debet esse aurea, vel argentea, vel stannea: non area, vel vitrea: si Corporalia non sint munda, quae debent esse ex lino, nec serico in medio ornata, & ab Episcopo vel ab alio hanc habente potestatem benedicta, vt etiam superius dictum est: si celebrat capite cooperto sine dispensatione: si non adsit Missale, licet memoriter sciret Missam, quam intendit dicere.

Numerantur hic quatuordecim casus grauiore, in quibus vt plurimum accidit peccatum mortale, si fiat contra regulas hoc loco significatas; de quibus nos egimus supra in prima part. Rubricarum titu. 20. & secunda part. tit. 1. & 2. nisi excuset ignorantia, vel obliuio, &c. Azor. libro 10. cap. 29. quæst. 6. & ratio est, quia Concilium Trident. sess. 22. & Pius V. initio Missalis hoc tradit, vt secundum ritum, normam, & modum à se traditum Missam decantent omnes, ac legant. Unde non licet mutare hunc ordinem Missæ; non dico mutare Missam, & eam dicere alterius diei, quam in Missali præscri-

batur, vt notat *Suar. tertia part. disp. 83. sect. 3.* sed mutare o. mittendo aliquid, quod pertineat ad integrum Missæ ritum: multo vero minus addere licet quicquam, quod expressius cautum est in *Trid. & prædicta Bulla Pij V.* Pro Missali adhiberi potest alius liber, si celebrans scit optime memoriter Missam, *Diana tr. 14. de celeb. Miss. resol. 46.*

De rebus autem, an sint benedictæ, necne; non tenetur semper interrogare Sacerdos. *Azor. libro 10. capit. 17. quæst. 11.* quæ vero non sunt vsui amplius, comburantur, ex *Clem. epistola secunda, & Summistis.*

- 2 Si Sacerdote celebrante violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa, si post Canonem, non dimittatur. Si timeatur incursus hostium, vel alluuiouis, vel ruina loci, ubi celebratur, ante consecrationem dimittatur Missa, post consecrationem vero Sacerdos accelerare poterit sumptionem Sacramenti, omittis omnibus alijs.

Ratio est manifesta, quia ante Canonem nondum est inceptum sacrificium; post Canonem vero est perficiendum, post inchoatum scilicet Canonem, qui de-

finiit in fine, seu principio Orationis Dominicæ. qua de re vide supra part. 2. tit. 10. num. 1. pag. 135. incipit autem Canon à Te igitur.

- 3 Si Sacerdos ante consecrationem grauius infirmetur, vel in synopen inciderit, aut moriatur, præmittitur Missa: si post consecrationem Corporis tantum, ante consecrationem Sanguinis, vel viroque consecrato id accidit, Missa & per alium Sacerdotem expleatur ab eo loco, & ubi ille desijt, & in casu necessitatis & etiam per non ieiunum. Si autem non obierit, sed fuerit infirmus adeo tamen vt possit communicare, & non adsit alia Hostia consecrata, Sacerdos qui Missam supplet & diuidat Hostiam, & vnâ partem præbeat infirmo, aliam ipse sumat. Si autem semiprolata forma Corporis obiit Sacerdos, quia non est facta consecratio, non est necesse vt Missa per alium suppleatur. Si vero obierit semiprolata forma Sanguinis, tunc alter prosequatur Missam, & super eundem Calicem

Calicem repetat integram formam, ab eo loco, Simili modo postquam coenatum est, vel posset super alium Calicem preparatum integram formam proferre, & Hostiam primi Sacerdotis, & Sanguinem a se consecratum sumere, ac deinde Calicem relictum b semiconsecratum.

x Per alium Sacerdotem expleatur, Ita Concil. Tolet. 7. in capit. nihil 7. quest. 1. & S. Thom. 3. part. quest. 83. artic. 6. ad 1. videtur indicare iuris esse diuini, ut tunc sacrificium expleatur; & est probabilior sententia, quam eorum, qui id tantum concedunt; ubi adest populus. Vide A-
zor. lib. 10. cap. 33. quest. 1.

y Vbi ille desyt. Si prior inchoauerit tantummodo formam sanguinis, alter eamdem integram proferet, Azor. ubi supra, si vero nesciatur ubi desierit, incipiat a Simili modo, &c. vel si consecrauit utraque speciem, incipiat ab, Vnde & memores. Si dubitatur de consecratione Hostia, incipiat a Canone; Suar. disp. 85. sect. 1. & sub conditione mente retenta, consecret, vel aliam (quod melius est) consecret Hostiam, & prioremumat post sumptionem sanguinis.

z Etiam per non ieiunum. Ex eodem Concilio Toletano; quia inquit, ex utraque persona vnus minister Christi componitur. Vide Suar. 3. part. disp. 66. sect. 6. cum Soto 4. dist. 13. quest. 2. ad 6. qui concedit ibidem sacrificium expleri posse a

Sacerdote excommunicato, irregularique, si cesset scandalum; quem sequitur Suar. loco cit.

a Diuidat Hostiam. Ita conuenit, quia partem habuit ille prior in consecratione, ergo etiam in sumptione. Suar. 3. part. disp. 85. sect. 2. ex causa rationabili concedit cum Palud. 4. dist. 12. quest. 1. artic. 5. conclus. 2. & Syluest. Euchar. 2. quest. 10. § 7. posse dari partem Hostia ad communicandum laicum; quia & antiqui reseruabant tertiam Hostia partem pro infirmis c. Triforme de consecrat. d. 2. Sergij. ergo & multo magis infirmo huic Sacerdoti.

b Semiconsecratum. Sumat hunc Calicem ante ablutionem; qui ideo dicitur semiconsecratus; quia de primis verbis consecrationis Calicis, dubium est, an sufficiant pro forma. vnde etiam adorandus erit sub conditione. Scot. 4. dist. 8. quest. 2.

At dato nouo casu, quod ille obierit post sumptionem tantum Hostia, tunc alterumat tantum sanguinem, qui remansit, Henric. lib. 9. capit. 41. & utrique sit satis.

4 Si quis, extra huiusmodi casus necessitatis, integra Sacramenta non sumpserit, grauissime peccat.

Ita Concil. Trid. sess. 21. capit. 1. & clarus sess. 22. fusius Suar. 3. part. disput. 43. sectione tertia. Integra vero Sacramen-

ta sunt utraque species; non autem quacunque consecrauit Sacerdos, ut patet.

5 Si musca, vel aranea, vel aliquid aliud ceciderit in Calicem ante consecrationem, projiciat vinum in locum decentem, & aliud ponat in Calice, misceat parum aqua, c offerat ut supra, & prosequatur Missam: d si post consecrationem, ceciderit musca, aut aliquid eiusmodi, & fiat nausea Sacerdoti, extrahat eam, & lauget cum vino: finita Missa comburat, & combustio, ac lotio huiusmodi in sacramentum projiciatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec ullum periculum timeat,umat cum Sanguine.

c Offerat, ut supra. Id est, mente concepta oblatione.

d Si post consecrationem, &c. Est S. Th. tertia part. q. 83. artic. 6. ad 3.

6 Si

6 Si aliquod venenosum ceciderit in Calicem, vel quod prouocaret vomitum, vinum, consecratum reponendum est in alio Calice, & aliud vinum cum aqua apponendum denuo consecrandum: & 2. finita Missa Sanguis repositus in panno lino, vel stappa tandiu seruetur, donec species vini fuerint desiccatae, & tunc stappa comburatur, & combustio in sacrarium proiciatur.

Prima pars est S. Thom. quest. 87. art. 6. ad tertium; ne Calix vitæ, inquit, sit in mortem. ex quo patet, sufficere, si vinum tunc consecratur ad sumptionem, non autem ad integritatem consecrationis, quæ vere facta fuit in vtraque vera specie. Altera pars, vsque ad combustio-

nem stappæ, est contra Palud. distinct. 9. quest. 1. & Syluest. Euch. 2. quest. 9. §. 3. & alios, qui sacrilegium putant, species comburere, quod verum esset, si sub illis Christus esset, sed exiccatis speciebus, definit ibi esse Christus.

7 Si aliquod venenatum contigerit Hostiam consecratam, tunc alteram consecret, &umat eo modo, quo dictum est, & illa seruetur in tabernaculo loco separato, donec species corrumpantur, & corrupta deinde mittantur in sacrarium.

Adde hoc loco, quod ea quæ sunt à fulmine tacta, venenata censentur, ex Genuen in sua praxi Neapol. capit. 49. qui ca-

sus accidit Anno 1601. in Calice à fulmine tacto post consecrationem; & ita fuit à DD. decisum.

8 Si sumendo Sanguinem, particula remanserit in Calice, digito ad labium Calicis eam adducat, &umat ante purificationem, vel infundat vinum, &umat.

Duobus ergo modis sumi potest. & primus est Scoti 4. distinct. 8. alter est Syluestri, verbo Eucharistia 2. questione 9. & aliorum, & patet in Parasceue, quando

particula sumitur cum vino puro. vterque à Rubrica conceditur, at secundus magis placet.

9 Si Hostia ante consecrationem inueniatur fracta, nisi populo euidenter appareat, talis Hostia consecratur: si autem scandalum populo esse possit, alia accipitur, & offeratur: quod si illius Hostie iam erat facta oblatio, eam post ablutionemumat. Quod si ante oblationem Hostia appareat confracta, accipitur altera integra, si citra scandalum, aut longam moram fieri poterit.

Continet Rubrica opportuna remedia, quorum ratio est manifestissima.

10 Si propter frigus, vel negligentiam Hostia consecrata dilabatur in Calicem, propterea nihil est reiterandum, sed Sacerdos Missam prosequatur, faciendo caeremonias & signa consueta cum residua parte Hostie, quæ non est madefacta Sanguine, si commode potest. Si vero tota fuerit madefacta, non extrahat eam, sed omnia dicat omitendo signa, &umat pariter Corpus & Sanguinem, signans se cum Calice, & dicens: Corpus, & Sanguis Domini nostri, &c.

e Nihil est reiterandum. Docet S. Th. sup. art. 6. ad 6. reliqua in Rubr. addita. consona sunt casui, vt verba respondeant actioni.

11 Si in hieme Sanguis congeletur in Calice, inuoluatur Calix pannis calefactis: si id

si id non proficeret, ponatur in ferventi aqua prope Altare, dummodo in Calicem non intret, donec liquefiat.

Si fingatur casus non posse liquefieri, tunc poterit digitis comminui, & in par-
ticulas redigi, ut sumi possit *Suar. disput. 85. sectione 1.*

12 *Si per negligentiam aliquid de Sanguine Christi ceciderit, si quidem super terram, seu super tabulam, lingua lambatur, & locus ipse radatur, quantum satis est, & abraso comburatur cinis vero in sacrarium recondatur. Si vero super lapidem Altaris ceciderit, sorbeat Sacerdos stillam, & locus bene abluatur, & in sacrarium projiciatur. Si super linteum Altaris, & ad aliud linteum stilla pervenerit, si usque ad tertium; linteamina ter abluantur, ubi stilla ceciderit, Calice supposito, & aqua ablutionis in sacrarium projiciatur. Quod si in ipso solum Corporali, aut si in vestibus ipsis sacerdotalibus ceciderit, debet similiter abluere, & ablutio in sacrarium projici. Si in substrato pedibus panno, vel tapeto, bene abluatur, ut supra.*

Est Decretum Pij Papæ I. cap. super negligentiam. de consecrat. dist. 2. & explicatur à Sancto Thoma supra art. 6. ad septimum. sed adde. Primo, à Sacerdote tantum ea fieri debere, quæ Rubrica hæc iubet, *Suar. disput. 85. sect. 1.* Secundo, multa esse antiquata per hanc Rubricam ex ijs quæ Pius hac de re statuerat, cuiusmodi sunt abscissio vestium, & combustio, intra Altare combustorum repositio, sumptio lotionis. Pœnæ quoque non sunt in usu, & ideo in Missali omittuntur, ut notat *Suarez ibidem*, quæ erunt deinceps

imponendæ arbitrio Superioris: nec ullam tenetur Sacerdos subire, nisi impositam; Deo tamen satisfaciatur. Tertio, aliqua adduntur in Rubrica satis similia prædictis, de quibus non meminit Pius, ut quando cadit super vestes Sacerdotis, pannum, & tapete substratum.

Quid si cadat sanguis super barbam? *Barth. ab Ang. dialog. 5. §. 713.* vult eam abluere, & comburi. sed videtur sufficere, si barba pluries lauetur, cui parcendum est magis, quam tapetibus, de quibus supra.

3 *At si contingat totum Sanguinem post consecrationem effundi, si quidem aliquid vel parum remansit, illud sumatur, & de effuso reliquo Sanguine fiat, ut dictum est. §. Si vero nihil omnino remansit, ponat iterum vinum & aquam, & consecret ab eo loco, Simili modo postquam cœnatum est, facta prius tamen Calicis oblatione, ut supra.*

f *Vel parum.* Sufficit ad integritatem sacrificij.

g *Si vero nihil.* Suppleatur, ut dictum est supra. ex *S. Thom. ibid. ad 3.*

14 *Si Sacerdos evomat Eucharistiam, si species integra appareant, reuerenter sumantur, nisi nausea fiat: tunc enim species consecrata caute separentur, & in aliquo loco sacro reponantur, donec corrumpantur, & postea in sacrarium projiciantur. Quod si species non appareant, comburatur vomitus, & cineres in sacrarium mittantur.*

Regula generalis est, si species Sacramentales integræ, vel in aliqua particula haberi possunt, reuerenter seruandas esse, vel sumendas, quia sub eis manet Chri-

stus, & similiter fiat; ut in hac Rubrica dicitur, si à mure sumantur, aut ex Eucharistia vermes generentur. ea vero, quæ tales species contigerunt, vel comburentur,

da, vel purificanda sunt iuxta prædicta. *Suar loco cit. sect. 1.*

Vomitur etiam potest esse, & licite voluntarius, quando monitus est Sacer-

dos de speciebus à se sumptis, quòd venenatae sint, ex Tabien. verbo *Missa numero*; 2. eadem ratione, quæ supra *numero*; 6. allata fuit.

15 *Si Hostia consecrata, vel aliqua eius particula dilabatur in terram, reuerenter accipiat, & locus ubi cecidit, mundetur; & aliquantum abradatur, & pulvis seu abrasio huiusmodi in sacrarium immittatur. Si ceciderit extra Corporale in mapam, seu alio quouis modo in aliquod linteum, mappa vel linteum huiusmodi diligenter lauetur, & lotio ipsa in sacrarium effundatur.*

Patent ob reuerentiam Sacramenti hæc fieri. quòd si fragmentum nequeat discerni, pluries linteum lauetur, non autem cõburatur; *Henriq. c. 28. nu. 4. cum Sot. dist. 10. q. 2. art. 8.*

In casu dubio consecratae Hostiæ quæ reperitur apud veneficum, seu sacrilegum, aut circa Altare, ubi proxime fuit celebratum, aut quâdo particula patenæ parti posteriori hæreat ita fixe (quod mihi accidit) ut subeat suspicio, de consecratis in præcedenti Missa particulis eam vnam esse posse; quid erit agendum? In hisce

casibus nulla solemnitas est adhibenda, luminarium, & eiusmodi, sed adoranda erit sub conditione, referenda in Tabernaculo, seu intra corporale, & fumen- da à Sacerdote ante calcis ablutionem in proxima Missa. quòd si forte sit deturpata, ut nauseam moueat, fiat, ut dictum est supra n. 7.

Quod attinet ad sacrarium, de quo sæpe in his Rubricis, rem & vocabulum, habemus apud S. Clementem epist. 2. de conf. dist. 1. cap. Altare. est autem Piscina sacra, ut loquuntur alij.

16 *Possunt etiam defectus in ministerio ipso occurrere, si Sacerdos ignoret ritus, & ceremonias ipsas in eo seruandas: de quibus omnibus in superioribus Rubricis copiose dictum est.*

Hoc loco distinctione est opus. nam si omittit aliquid de Rubricis primi ordinis, ut *Gloria in Excelsis*, *Credo*, *Commemoratio de Sancto*, & eiusmodi, & recordetur in progressu Missæ, non debet repetere, nec regredi. *Syluest. Miss. 1. quest. 5. §. 4. & 5.* dissonum enim esset, & scandalosum potius. Diana negat peccare mortaliter eum, qui voluntarie omittit, *Gloria*, vel *Credo*, loco supra citat. *resolut. 59.* ex leuitate materiæ. * commemoratio- nem autem de Sancto debet addere inter orationes secretas, & post communio- nem, licet inter Collectas eam omiserit, si opportune recorderetur: inter ultimas non dicerem, si neque inter secretas dixissem; sed in sacristia post depositas vestes supplerem omissa. si vero loquamur de Ritibus, & Ceremoniis, quæ consistunt in actione Missæ, de suo genere mortale est omittere; quia Conc. Trid. *sess. 22. &*

Pius V. in *Bulla Missalis* expressè præci- piunt obseruari etiam Ritus secundi ordi- nis: ex leuitate tamen materiæ, vel in- aduertentia, vel obliuione, posset esse veniale, si quid omittitur, grauius autem est, si quid committitur, addendo Rubricis, quòd item est prohibitum. *lege Suar. disp. 84. sect. 2.*

Non tamè addit ille contra Rubricas, qui Officium recitans aliud, Missam de- inde celebrat more Ecclesiæ, in qua cele- brat; ubi forte dicitur, *Credo*, vel *Gloria*, quæ non dicuntur extra eam; immo tene- tur celebrare ibidem pro ratione Festi, iuxta Regulam; *Cum fueris Roma*, &c. alioquin esset alijs admirationi, si Festo non inferuieret in propria Ecclesia, pro qualitate Festi.

Intellige quæ dicimus, de Missa pro omnibus approbata, nam Missa certis Regularibus concessa * tantum puta de Sanctis

Sanctis Ordinis eorum, aut alijs quoniam non habentur in Missali Romano, non possunt ab alijs dici, nec etiam in ipso summet Regularium Ecclesijs, ex Decreto Sac. Rit. Congregat. 19. *Novemb. 1622.* * Neque à cappellanis secularibus proprijs in Ecclesijs Monialium, quæ Romano non videntur Breuiario. quo casu consulatur Sacra Congreg. Rituum, de cuius licentia Missam quidem cappellani proprii recitabunt de Sancto, de quo Moniales officium, sed cum Missali Rom. ut in prop. de Sanctis, vel de communi, eadem Sac. Congreg. Rit. ita decreuit die 20. *Novemb. 1628.* si nulla est Missa in Missali Romano, quæ concordet cum officio Monialium, puta de nomine Iesu, de spinea corona, & similibus, eo casu Missam de Circumcisione Domini, seu Missam de Cruce vel passione recitare poterunt: vel certe pro debita licentia adeant Sacram eandem Congregationem.

Quod si quis adderet, vel detraheret ex Cæremonijs, etiam deuotionis causa, præsumens, id esse melius; tunc peccaret moraliter; quia in Bulla Pij V. dicitur: *ne præsumant.* ita *Anton. Molina in instruct. Sacerdotum tract. 3. cap. 11. §. ult.*

17 At si inchoata Missa veniat Episcopus, aut eo maior, aut Princeps; neque alia Missa celebrari possit, quid agendum ante Consecrationem, & post Epistolam, si illi veniant, poterit repeti Missa à capite. *Navar. de orat. notab. 16. numer. 55. & Azor. lib. 10. capit. 32. quest. 2.* Addit *Possesius de offic. Cur. capit. 2. num. 11.* posse

hoc idem fieri, etiam ultra primam vicem, si maior causa superueniat: sed meo iudicio, tunc esset opus altiori iudicio.

18 Quæritur adhuc: An possit interrumpi, & discontinuari Missa ob aliquam causam? Respondetur posse, ob concionem, & publicationes Edictorum, quæ fiunt à Parochis. præterea ad confessionem audiendam moribundi; custodita, si opus est, interim ab alio Eucharistia; vel ad vngendum infirmum, cui nullum aliud Sacramentum ministrari potest; ex *Navar. de Hor. Canon. capit. 16. num. 69. Henric. libro 9. capit. 30. numero 4.* Non autem interrumpi debet paulo ante laicorum communionem, ut sacerdos audiat apud Altare, etiam breuem confessionem alicuius; quod perturbat, & merito, astantium animos. *DD. apud Bonacin. disput. 4. quest. 6. punct. 1. num. 20.*

19 Accidit denique in Missa ministerio offerri Sacerdoti particulam pro communicando laico, & oblatione Hostiæ iam facta; poterit ne illa consecrari? *Bonac. de Euchar. disp. 4. quest. ultim. punct. 2. num. 6.* videtur negare. sed puto probabiliter posse consecrari, oblatione eiusdem mente concepta, ut sapius in defectibus dictum est: non tamen remotius ab oblatione Hostiæ, puta, iam cepta Præfatione. Vel eo casu, si necessitas adfit, arbitrio boni viri dari laico poterit pars Hostiæ consecrata, quæ olim referuabatur pro infirmis, ut paulo supra diximus, *num. 3. præsentis tituli.*

De Rubricis præceptiuis, & directiuis. XI.

Reliquum est, ut in ordine ad Missam examinemus duo: alterum est circa Rubricas omnes. de quibus hætenus; quæ cum diuidantur communiter à Summistis, & Theologis, in præceptiuas, & directiuas, nondum quis veluti digito demonstrauit, quænam ex dictis sint præceptiue: quænam directiue. nam illæ obligant sub mortali; hæ non item, nisi ex contemptu omit-

tantur. Alterum est circa onera Missarum, quæ subire solent Sacerdotes; de quibus Theologi multa sparsim docuerunt, quæ hoc loco collecta breui cōpendio, lector, spero fore, ut valde profint. Nunc de primo. Seclusa igitur obliuione, ignorantia inculpabili, & inaduertentia, quæ culpam diminuunt, ut supra monuimus. * Omissa item ea Recentioris auctoris distinctione in præceptiuas sub mortali, & præ-

& præceptiuas sub veniali, diuersas à Directiuis; quæ distinctio nulla est; aut est quæstio de nomine. nam præceptum importat proprie in sua significatione materiam grauem, & lethalem culpam.

1 Dico primo. Quando in Rubricis habetur hæc vox, *grauissime*, seu, *grauiter peccat*, certissimum est, significari peccatum mortale. Septies autem habetur, cum de defectibus Missæ agitur.

Si nō in azymo conficiatur sacramentum in Ecclesia Latina. *tit. 3. num. 3.*

Si vinum ceperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uis tunc expressum; vel sine aqua fiat sacrificium, vel cum aqua non naturaliter. *tit. 4. num. 2.*

Si in forma adderet aliquid Celebrans, quod significationem non mutaret. *tit. 5. num. 1.*

Si celebret suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel canonicè impeditus. *tit. 8. num. 1.*

Si celebret in peccato mortali habens copiam Confessoris. *ibid. num. 2.*

Si non habens copiam Confessoris sine contritione in peccato mortali celebret. *ibid. num. 3.*

Si integra Sacramenta extra quosdam casus non sumpserit. *tit. 10. num. 4.*

2 Dico secundo. Quando materia Rubricæ pertinet ad integritatem Sacramenti, seu Sacrificij, ea ita grauis censenda est, vt omissio sit peccatum mortale. eiusmodi sunt, quæ de pane, vino, aqua, intentione, forma, sumptione vtriusque speciei sunt præscripta: quæ omnia sub mortali sunt iuxta Rubricas obseruanda.

In forma quoque illud, *enim*, additum ab Ecclesia non potest sine peccato mortali voluntarie omitti.

3 Dico tertio. Eas Rubricas esse præceptiuas, in quibus concordant Doctores, eas esse de re graui, & sub mortali obseruandas esse. videlicet;

De loco celebrandi non prohibito. de ara consecrata. de lumine. de hora celebrandi. de dispositione animæ & corporis, ieiunio scilicet à peccato mortali, & à cibo. de ministro. de Missali libro. de cali-

ce. patena. corporali. & palla. de Canone integrè, & secretè recitando. de prima purificatione cum vino de numero, munitia, integritate, & benedictione vestium Sacerdotalium, eo modo quo probauimus sup. suis locis.

4 Dico quarto. Rubricas aliquas esse strictioris iuris in Missis Conuentualibus, seu principalibus Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum; quod cum Suarez & alijs docet Bonacin. *disput. 4. de Euchar. quæst. vltima punct. 7. §. 3. numero 3.* quia æquiparantur hæc Missæ Horis Canonice, quæ dicuntur in Choro. immo vero sunt Horarum quasi finis, ad quem diriguntur Hore, vt egregie probat Francol. *de temp. Horarum Canonic. part. 1. cap. 16. num. 18.* eiusmodi est Rubrica de concordia Missæ Conuentualis cum Officio; quæ expresse præcipitur in *cap. cum creatura, de celebrat. Miss.* per verbum, *mandamus*, Honorij Tertij. Docent enim DD. à Bonacin. citati *de leg. disp. 1. quæst. 1. punct. 7. §. 4. num. 7.* quod verbum, *mandamus*, importat obligationem ad mortale. Inter Collegiatas autem adhuc esse disparitatem dico. nam Collegiatæ Regulares* (quæ tamen minus proprie Collegiatæ dicuntur, vt paulo infra probabo) tenentur ad Horas Canonicas & Missam in Choro, ex vi Regulæ tantum, & consuetudinis interpretantis Regulam, sicut etiam ad Officium diuinum extra Chororum consuetudo tantum obligat Regulares, vt sic, ex Caiet. *verbo Hora*: at sæculares Canonici tenentur ex stipendio ad leges Pontificias in Choro seruandas.

5 Dico quinto. Prope præceptiuas eas esse Rubricas, de quibus disputant Doctores: & tamen Pius V. & Clem. VIII. inclinant expresse in alteram partem, præcipiendo in Bulla, vt iuxta formam in nouo Missali traditam celebretur Missa eiusmodi sunt: de Matutino, & Laudibus ante Missam: de mappis tribus: de luminaribus cereis: quæ licet sint cōtrouersa inter Doctores, ij tamen Pontifices summi prædicta potius in suis Rubricis approbanere, tanquam tutiora.

6 Dico sexto. Dubias esse reliquas de princi-

principio auroræ, & sine meridiei: de Cruce in Altari: de pedibus calceandis: de veste talari: de pileoli usu, à quo concedatur, extra Canonem: de orationibus ad vestes, & post Missam: de Missa priuata ad arbitrium sine causa: de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesijs: de votiuâ, vel de Requiem, in Festo Duplici, & diebus prohibitis: de orationibus additis secreto dicendis ex deuotione Celebrantis, in quibus omnibus Doctoribus vtrique disputantibus, Rubricis tamen magis adhærendum esse censeo.

7 Dico septimo. Inter has dubias Rubricas illa est apud me valde certa, quod sit de re grauissima: quæ habetur *part. 1. titul. 3. num. 1.* nimirum: *In ferijs Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum, etiamsi Duplex, vel Semiduplex Festum, vel Octaua occurrat, in Ecclesijs Cathedralibus & Collegiatis cantantur duæ Missæ, una de Festo post Tertiam, alia de Feria post Nonam.* Cantari ergo debent, vbi nimirum cantari quotidie Missa consuevit à Canonicis: tum quia præcipit Pius V. in virtute sanctæ obedientiæ in Bulla, vt decanterur Missa iuxta normam, ritum, & modum à se præscriptum: hoc est, quandoque duæ: tum quia altera earum sine commemoratione alterius dici debet *ex tit. 7. num. 2.* & hoc modo, altera non respondet integrè Officio diuino, in quo fit de Festo, & Feria simul (Missa enim Conuentualis debet respondere integrè Horis Canonicis) tum quia est ritus Ecclesiæ perantiquus, teste *Microl. cap. 48. & 58. vt diximus pagina 4.* tum quia circumstantia illa temporis (post Tertiam altera, altera post Nonam) indicat esse notabilem ritum: tum quia Clementis VIII. auctoritate Missale recognitum, suis locis. octies ad minus, monet lectorem hac de re, vt obliuioni non tradatur: scilicet, ante Missam de Vigilia Ascens. in Festo S. Marci, in Vigilia Apostol. Petri, & Pauli, in Vigilia Sancti Laurentij, in Festo SS. Cornelij, &c. SS. Ianuarij, &c. In Vigil. S. Matthæi, & in com-

mem. omnium fidelium Defunctorum. * tum quia S. Carolus cum suis Prouincialibus Episcopis in *Concil. 4. Prouinciali Romæ approbato*, in hæc verba decreuit: *Quibus diebus ex Missalis Romani Rubricarum præscripto in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis duæ Missæ Conuentuales celebrari oportet, ea ambe cantantur, quod si Capitulum præstare omiserit, neglexeritue, non solum illius diei, in quo huic muneri defuerit, verum etiam alterius diei distributionibus mulctetur.* Hæc ibi.

8 Dices: sufficere (quod recentior scripsit, consuetudini nimium fauens, quæ potius est abusus) fieri satis, si altera dicatur priuatim, puta, quæ est de Feria, & Choro absente. Addunt alij, eo quia titulo septimo numero secundo. habentur verba, dicuntur duæ. ergo satis est, si dicatur altera priuatim: sed verbum dicuntur, explicandum est, cantantur ne pugnent inuicem duæ Rubricæ: altera enim alteram explicat, & posterior à priore pendet. deinde non est maior ratio, ex vi verbi, dicuntur, vt altera sit priuata, altera solemnis. item, quæ dicitur, Choro absente, non potest respondere Horis Canonicis: neque dici potest Conuentualis. Præterea illa Horæ definitio, Tertiæ, & Nonæ, indicat, debere vtramque celebrari, prout Hora Tertia, & Nonna dicuntur in Choro; hoc est, cum Cantu, & Choro præsentem. Atque hæc est Romana praxis in Patriarchalibus Romæ Ecclesijs; adeoque in ijs existimata fuerunt hæ duæ Missæ grauissimæ, vt *Franciscus Samaritanus Beneficiatus Ecclesiæ Lateranensis, & Doctor, in suo thesauro Sacerdotali tertia part. titulo, Missæ plures, &c.* concedat, posse has duas Missas ab eodem celebrari, si forte vnus tantum Sacerdos eo die in Ecclesia Collegiata celebrare queat. quod deinde sublatum est in *Rubricis parte 1. titulo 7. num. 2.* quando scilicet plures quotidie non celebrant Sacerdotes. Denique die 2. Nouembris ait Rubrica: *Missæ dicitur principalis pro Defunctis post Nonam.* explicant omnes; cantari debet, Choro

Choro præsente : eademque est ratio de alijs Missis. Aliqui, ex præfato verbo, dicuntur, inferunt, quod ubi plures Sacerdotes celebrant, debent dici duæ Missæ prædictæ priuatim: laudo usum; sed nego esse Rubricæ hunc sensum: quod patebit magis infra.

9 Dices adhuc: Verba, cantantur, & dicuntur, non sunt imperatiua. Respondeo in titulo 5. de Missis Defunctorum numero primo habes dicantur duæ Missæ, & titulo 15. numero 2. Missa de tempore, quauis dies sint solemnes, in quibus sit Officium cum Missa de Festo, debet cantari post Nonam. Item in Rubricis enunciatiuum verbum habet vim imperatiui; verbi gratia, in die 2. Nouembris in Breuiario: Dicuntur Vesperæ Defunctorum. post Laudes incipit Matutinum Defunctorum. ecce verba enunciatiua tantum; & Doctores tamen ex his verbis volunt teneri nos sub mortali ad recitandas Vesperas, & Matutinum Defunctorum, vt Suarez expresse docet libro 4. de Hor. Canon. cap. 25. numero 8. Item in cap. cum creatura, citato supra, & explicato num. 5. mandat Honorius, cantari Missam respondentem Horis Canonicis, sub mortali; non autem responderet, si altera non cantaretur, vt dictum est, numero 8. & Pius V. vt integrè respondeat Horis Canonicis, duas præscribit. ergo tenentur Collegiatæ ad duas. Valet enim hic Regula illa: paria sunt, non facere, & facere male, contra Rubricas. cap. inter corporalia, de translat. Episcop. capit. veniens, de presbyt. non bapt.

10 Cui nostræ sententiæ subscribere aliquando, cum in dubium à nonnullis reuocaretur, doctissimi viri, & notissimi, Paulus Fraxinellus Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, Petrus Thomas Saracenus Ordinis Carmelitarum, Ioann. Petrus Moneta, & Homobonus de Bonis, Theologi Ordinis nostri, & primarii, qui omnes præclara multa prælo dederunt.

11 Sacra Rituum Romana Congregatio die 16. Maij 1626. decreuit, non

posse omitti alteram ex his duabus Missis cantandis ob celebrationem Capituli Canonorum, & iterum hoc idem die 16. Ianuarij 1627. asseruit: ne duæ Missæ, etiam ex necessaria negotiorum causa, & Capitulari, omittantur. Si est consuetudo immemorabilis, sufficit loco Missæ Conuentualis Missa lecta de die celebrata in aurora, & Votiuæ cantata post Nonam, exceptis diebus, quibus ex Rubr. 3. Missalis sunt omnino cantandæ duæ Missæ conuentuales de festo, & de feria. Congreg. Rit. 23. Mart. 1602. 28. Janu. 1612. Vrbinat. 4. Iulij 1615. Idem, quando cantatur Missa pro Defunctis. sed tandem eadem S. Congreg. abrogauit omnem consuetudinem non cantandi Missam de die, ultra Votiuam. 18. Iulij & 28. Augusti. 1628.

12 * Dices: An Regulares comprehendantur in hac Rubrica? negat Rodericus de questio. Regulæ. tomo 1. quest. 43. articul. 12. quia, inquit, non veniunt Regulares nomine Ecclesiarum Collegiatarum in odiosis. quæ ratio mihi non placet sed quia Ecclesiæ Regularium appellantur propriè Conuentuales ab Innocentio IV. in Bulla eiusdem 7. Bullarij, ubi Planius Cherubinus in Compendio Bullar. schol. 1. notat eo titulo appellari, ad differentiam Collegiatarum, quæ sunt propriè Canonorum item in Clemen. prima de celebrat. Miss. ex Concil. Viennen. distinguuntur Ecclesiæ Regulares à Cathedralibus & Collegiatis; quibus postremis dumtaxat imponitur onus de duabus his Missis. adde rationem allatam supra n. 4.

13 Dico vltimo. Reliquas Rubricas esse directiuas tantum, non tamen esse negligendas. saperet enim contemptum, si quæ earum perpetuo omitteretur, aut sepius, & vt plurimum. * & multo minus, si timeatur scandalum. contemptum vero seu scandalum iudicabis grauius vel leuius, ex materia, & intentione Sacerdotis. Vnde, quod alij dicunt, quatuor cum litteris celebrandam esse Missam, A. B. C. D. his addo ego litteram quintam E. in honorem quinque vulnerum Christi.

Hoc

Hoc est. Altè. Breuiter. Clarè. Deuotè. Exactè, seu Exquisitè.

Altè, vt audiatur. Breuiter, non vltra mediam horam, ait *Scortia lib. 2. c. 19. vel paulo vltra*. Clarè, vt omnia verba integrè proferantur. Deuotè, vt attendatur ad ea quæ dicuntur. Exactè, vt fiant omnia, quæ præscribuntur in Rubricis.

14 * Vt autem Rubricarum obligatio magis innotescat, præterquam quòd in Bulla Pij Quinti pro Missali edita omnis mutatio, additio, & detractio prohibetur, Decreuit Concil. Trident. sessione 7. canone 13. in hæc verba: Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemnibus Sacramentorum

administratione adhiberi consuetos, aut cõtemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quẽcunque Ecclesiarum Prælaturum mutari posse, anathema sit. Hæc ibi. Solemnis certè Sacramenti Eucharistiæ administratio in Missa fit, siue sit solemnus, siue priuatus, & ritus, qui habentur in Missali Romano sunt Ecclesiæ Catholicæ recepti, & approbati, vt patet. Ex quibus non video, qua ratione doceant moderni Theologi, opinionem esse probabilem, quòd sine peccato possint omitti Rubricæ, & sine causa scienter, etiam in materia leui. sed de his satis.

De alijs obligationibus Sacerdotum circa Missam. XII.

1 **A**lterum erat circa onera Sacerdotum in ordine ad Missam, quæ ad capita quinque reuocari possunt: vel ratione *Loci*: vel ratione *Temporis*: vel ratione *Ritus*: vel ratione *Officij*, seu *Beneficij*, vel ratione *Stipendij*: & hoc eodem ordine procedendum erit in hoc titulo.

2 Ratione *Loci*: tenetur Sacerdos sacrum facere in certo Altari, non impeditur legitime, si testator, aut alius locum celebrandæ Missæ præscripserit, alias peccat mortaliter, quia non implet voluntatem testatoris, quam neque hæredes mutare possunt, non tamen tenetur ad restitutionem, si alibi pro eo celebrat. citat *Doctores Bonacin. de Euchar. disp. 4. questione ultim. punct. 7. §. 4. a num. 2. ad finem.* & ratio patet, quia violat priuatam legem testatoris.

3 Potest autem Episcopus aliquando ex iusta causa, si nequeat in eo Altari, cõcedere, vt alibi celebret. *Idem ibid.*

4 Qui tenentur celebrare in Altari priuilegiato pro Defunctis, & alibi celebratum numismate, verbi gratia, Sancti Caroli, quo anima liberari potest à Purgatorio, videtur satisfacere: quod innuit *Alphons. de Leon. de off. & pot. conf. temp. Iubileij p. 3. n. 29. quem sequitur Fraxinell. Gauant. Rubr. Miss.*

de oblig. Sacerd. sect. 4. conclus. 4. §. 9. nu. 2. in 6. edit. qui tamen n. 3. limitat, nisi ille (ait) qui petit Missam, eam velit celebrari in hoc, vel illo Altari priuilegiato. tunc enim alibi non debet celebrari.

5 Qui tenetur alicubi celebrare, absque applicatione sacrificij, ad diuinum cultum tantum, ita debet ibi celebrare, vt nullo modo accipiat stipendium ab alio, vt illi applicet sacrificium sibi liberum, quod expressè vetuit Sacra Concil. Trident. Congregatio in declaratione Decreti de celebr. Missarum sub SS. D. N. Urbano VIII. emanati, & quo infra, in responsione ad quartum dubium. Quod etiam notent Canonici, & curati, qui tenentur celebrare Missam Cõuentualem, seu Parochialem in proprijs Ecclesijs ratione Canonatus, seu Rectoriæ, quia ad eam tenentur ratione beneficij, secus, quando ex mera consuetudine, seu statuto Canonicali ad maiorem Ecclesiæ decorem Missas priuatas in propria Ecclesia collegiata, seu Parochiali celebrant, non ratione beneficij, neque Cappellæ, neque legati, neque salarij: qui soli quatuor Tituli in prædicta responsione prohibentur: & de Parochis, quod ijs diebus, quibus tenentur Missam celebrare, non possent

M ma-

manualem eleemosynam recipere, decreuit *Sacr. Congr. Concil. Trid. die 1. Septemb. 1629.* quid, si teneatur ter in Hebdomada celebrare, ex Decreto Synodali, ut in Prouincia Mediolan. ex *Conc. Prou. primo*: Possunt hi recipere, quia S. Congr. Concilij loquitur de festis, in quibus de iure communi tenentur celebrare, & annuos ideo redditus præcipiunt. eadem S. Congr. Conc. 13. Iulij 1630. declarauit adhuc, quod quando in fundatione beneficij, seu capellæ, expressè cautum est (nota verbum *expresse*) non teneri celebrantem ad applicationem sacrificij, eo casu poterit celebrans accipere nouum stipendium, & vnica Missa satisfacere obligationi beneficij, seu capellæ, & item danti nouū stipendiū. Hæc illa. Pariq; ratione Capellani Monialium, & alij, qui incōgruo præsertim stipendio subeunt onus, titulo mercedis, quotidianæ Missæ, ea conditione expressa, quod nō teneatur ad applicationem sacrificij, poterunt accipere noua stipendia à Monialibus particularib. aut alijs pro applicatione sacrificij.

6 Ratione *Temporis*: quia vel nunquā, vel sæpius, vel tardius, vel citius, vel rarius celebrat, quam debetur: nam, qui *nunquā* celebrat, grauiter peccat: & in anno saltē ter, aut quater quilibet celebrare tenetur, ex *Trid. sess. 23. de refor. cap. 14.* Parochi sæpius, ut audiant populi Missam. lege *Bonac. q. vlt. punct. 7. n. 1.*

7 Qui *sæpius* in die celebrat, peccat. excipe sequētes casus: alij vērō à Doctōribus allati non sunt amplius in vsu. Primo in die Natiuitatis. Secundo in casu supplendi sacrificij, de quo supra titulo 10. nu. 3. Tertio, quando Sacerdos præest duabus Ecclesijs, in quibus vterque populus solet audire Missam; & non habet Vicarium; qui suppleat in altero loco. *Suar. disputat. 80. sect. 3. cum alijs.* Quarto, quando pauci sunt Sacerdotes, & multi sunt Catholici in locis infidelium, & Hæreticorū, *Navarr. & alij apud Scortiam lib. 2. c. 16. n. 2.* in his enim casibus postremis licet bis, & ter celebrare, si opus est, ex *Suar.* omīssa ablutione Calicis, ut in Natiuit. Domini.

8 Contingit *Tardius* celebrare cum peccato mortali, quando notabiliter differtur sacrificium, puta, ad impetrandum aliquid à Deo, & Missa dicitur elapso necessitatis tempore. quo casu tenetur etiā ad restitutionem. *Pet. Nauarr. lib. 2. de restit. c. 2 nu. 366.*

9 Et item, quando ita multæ Missæ acceptantur pro Defunctis celebrandæ, ut longissimo tempore sit opus. cui malo prouisum est nuperrime cum *Decreto de celebr. Miss. à Sac. Concil. Trident. Congregatione edito 21. Iunij 1625.* in quo prohibetur singulis, ne eleemosynas manuales, & quotidianas pro Missis accipiant, nisi oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut noua suscipere valeant.

10 Qua tamen in re eadem Congregatio declarauit. Primo posse noua Missarū onera suscipi, etiam si oneribus iam susceptis non satisfecerint, dummodo infirmum modicum tempus possint omnibus satisfacere. ita in *declar. citata ad decimum.*

11 Si tamen tribuens eleemosynam pro nouis oneribus, sciat impedimentum, & consentiat, eo casu poterunt noua suscipi post alia quamprimum persoluenda. *ibidem ad undecimum.*

12 Comprehenduntur etiam in hoc Decreto priuati quique Sacerdotes. *ibidem ad decimum quintum.*

13 Transgressores huius specialis Decreti non tenentur tamen ad penas appositas in prædicto Decreto, quæ relationē tantum habēt ad onera perpetua, de quibus in eodē Decreto agitur. & nos paulo infra. *ibidem ad duodecimum.*

14 Cessantque omnia priuilegia, quibus indulgetur, ut certarum Missarum celebratione, vel anniuersariorum, vel quibusdam Collectis, plurium Missarum oneribus in futurum suscipiēdis satisfiat; ita ut, si tempore huius Decreti superfuerunt multæ Missæ celebrandæ, hæ celebrari distincte debeant, ut in *declar. cit. ad sextum.*

15 Qui vero obligatur ad celebrandum in festis de præcepto de voluntate testatoris, non potest differre Missam in sequentem Feriam; quia Feria non est Festum.

stum neque intelligendus est testator de Festis duplicibus, vel semiduplicibus, quando simpliciter dicit, in Festis, sed de Festis de præcepto, aut consuetudine pro seruitio populi, vt censuit *Congreg. Pœnitentiaria Mediolanen. re bene agitata teste Bonacin. loco cit. nu. 6.*

16 Citius quoque celebrando peccatur, anticipata scilicet applicatione sacrificij; nempe incerta, pro eo qui postea eleemosynam dederit, cum suspensione effectus sacrificij, quæ anticipata applicatio prohibita fuit à Paulo V. velut auaritiæ fomes, die 5. Nouembr. 1605. vt scribit *Fraxinell. sect. 3. prenot. 5. §. 5. nu. 4. & 5. edit. 6.* Potest tamen capellanus præuenire tempus celebrationis, & anticipare celebrare Missas, antecedente Hebdomada, quas ex obligatione celebraturus erit sequenti pro certa intentione. DD. citati à *Barbof. de potest. Episcop. par. 2. alleg. 24. num. 14.*

17 Rarius denique celebrando peccatur, quando quotidiano quis obligatur sacrificio, per se, vel per alium faciundo; & vno die per hebdomadam omittit celebrare, neque celebrari per alium curat. secus, si vni tantum impositum est quotidianum onus, vt per seipsum impleat. nā hoc intelligi debet, salua honestate, & decentia, ratione cuius vacare potest à Missa celebranda semel in hebdomada; hoc est, potest semel non celebrare. fuisse *Bonac. loco cit. §. 2. num. 16.* non autem potest semel pro alio applicare sacrificium; quæ duo sunt valde diuersa, vt patet.

18 Qui vero impeditus infirmitate, non facit quotidianam Missam, ad quam tenetur, excusatur; neque tenetur ad supplementum, nisi ultra mensem ægrotet; & item si reliquo anni tempore, diligens ille fuit in suo munere obeundo; & nisi in fundatione beneficii aliud expresse statuatur. quæ singula omnia sunt rationi consona, ex *Bonac. ibidem punct. 8. nu. 17. cum alijs citatis. Petr. Nauar. de rest. l. 2. cap. 2. num. 210. & Nald. V. Missa num. 11.* docent non teneri per alium satisfacere, qui ægrotat per duos menses.

Diana tract. de celebr. Miss. resol. 27. per quindecim dies. Barbof. de potest. Episc. allegat. 24. num. 32. per octo; vel decem. dies.

19 Ratione Ritus, accidunt peccata in oneribus Missarum: quando promisit Sacerdos Missam votiuā, vel de Requiem, & dicit aliam de Officio currenti; quia, virtus fidelitatis periret: & multo magis, si cum iuramento per instrumentum promississet. *Fraxinellus in opere edito sub hoc titulo: An Sacerdos teneatur dicere Missam pro Defunctis, vel eius vice possit dicere de Sanctis, vel Ferijs occurrentibus.* edidit Bononiæ, me vrgente, 1625.

20 Cæterum ibidem, citatis quā plurimis Doctoribus classicis, docet ille idē, posse loco Missæ de Requiem dici Missam de Sancto, vel de Feria currente: quando maiori deuotione afficimur in Missa de Sancto, vel de Fer. priuilegiata. vnde oritur maior valor accidētalīs Missæ ex opere operantis, quo compensari potest, etiam cum lucro, Missa de Requiem, breuior, & quæ in multis minuit potius deuotionem. nam alioquin ex opere operato idem est valor in omnibus Missis.

21 Si vero non afficitur Sacerdos maiori deuotione in Missa de Sancto, vel de Feria; tunc dicere debet de Requiem, excepto Festo Duplici, Dom. & alijs diebus, in quibus prohibetur Missa de Requiem ab Ecclesiast. Rubricis, vt supra p. 1. tit. 5. nu. 2. pag. 9. 10.

22 Sensus etiam Ecclesiæ est, vt Missa concordet cum Officio, quoad eius fieri potest: cui sensui fideles omnes conformari debent. ex quo sequi videtur, non esse verba petentis Missam votiuā, seu de Requiem, ita amarè intelligenda, vt eo modo rigoroſe celebrare teneatur Sacerdos, sed ciuili modo & morali, cum causa rationabili, ait Ecclesia in Rubricis titulo 5. numero 3. lex etiam Ecclesiæ præualere debet super laicorum legem priuatam, & sæpè irrationabilem.

23 Monet idem auctor sapienter S.

M 2 cer-

cerdotes, vt promittant se dicturos Missas eo modo, quo magis prodesse possunt iuxta maiorem sui dispositionem, & deuotionem.

24 Populus etiam qui simul offert cum Sacerdote, potest affici maiori deuotione audiendo Missam de Sancto, quam de Requiem, & consequenter prodesse magis eisdem ijs, pro quibus Missa celebratur. & hac *Fraxinell. probat fusius ibid.*

25 *Alexius lib. 10. c. 32. q. 5.* docet fere prædicta de Missis votiujs, quarum vice potest dici Missa cum Officio concordas, cum intentione secreta, quam haberet Sacerdos in votiujs.

26 Nec erit necesse dicere in prædictis casibus Collectam de votiujs, seu de Requiem, maximè si per Ecclesiasticos ritus non liceret. applicatio namque sacrificij non fit in Collectis, sed potius in *Memento*, seu vt Theol. loquuntur, in oblatione, quæ tacite fit in ipsa consecratione.

27 Ratione *Officij*, seu *Beneficij*, quod erat quartum caput, contingit in oneribus Missarum peccati. nam Episcopi & Parochi tenentur aliquando applicare sacrificium pro suis ouibus, ex *Conc. Trident. sess. 23. cap. 1. initio*, arbitrio boni viri, nempe in præcipuis solemnitatibus Domini; & Dominicis diebus, aut saltem semel in hebdomada, ex *Bonac. questio. vltim. punct. 7. in fin.* qua ratione conciliari possunt Doctores, qui negant, cum Concil. Trident. affirmante *sess. 23.* est enim populorum curator Episcopus, seu Parochus, & ab ijsdem sustentantur.

28 Regularis etiam grauitè peccat applicando sacrificium cõtra rationabilem voluntatem sui Prælato, vel Sacristæ ab eodem deputati. *Fraxinell. sect. 7. §. 7.* vbi addit, posse Prælatos irritare intentionem subditorum in Missæ celebratione, si secus applicent, ita vt Deus acceptet sacrificium. & valeat illi, cui à Prælato per ministrum infidelem applicatur, & licet *Suar.* doceat, pendere effectum sacrificij ab intentione celebrantis, etiam

iniusta; eum tamen explicat *Fraxinell.* loqui de Sacerdote seculari libero, non de regulari, cuius voluntas à Prælato pendet. alias onera monasteriorum subiacerent periculo & dubitationi, an perfoluerentur.

29 Quilibet item Sacerdos, ex probabiliori sententia, non potest applicare portionem sacrificij, quam diximus supra, cum de *Canone pagin. 124.* esse propriam Sacerdotis, accepto ob eam stipendio, tanquam pro integra Missa; quia cum sit saltem dubia hæc doctrina, posset lædi iustitia in hoc casu, & proximus qui stipendium pro Missa dedit, suo fructu defraudari, si vero fiat hæc applicatio sacrificij ex mera charitate, est satis probabilis opinio, & nullum damnum inde sequi potest proximo, pro quo celebratur.

30 Conuenit adhuc ratione *Officij*, vt ille, qui supplet inchoatum ab alio sacrificium, conformet secum primo Sacerdote in applicatione eiusdem sacrificij; quia accessorium sequitur naturam principalis: & quia (cum supplementum supponat alteram saltem speciem consecratam esse) probabile est, iam factam esse Deo oblationem pro eo pro quo primus Sacerdos cœpit Missam facere. *Corduba libro 1. quest. 3. in quest. principal. opin. 5. post conclus. 4. §. 2. & Vasq. disp. 231. nu. 40. & 41.*

31 Demum ratione *Stipendij* multis modis peccatur. qui enim accipit plura stipendia iuxta, taxata scilicet vel lege, vel consuetudine, à pluribus, petentibus singulis vnã Missam pro se distinctè, & vnã facit Missam pro ijs omnibus, peccat ex communiori sententia. *Fraxinell. sect. 4. concl. 1. fusius.*

32 Qui ab vno accipit plura stipendia, pro pluribus Missis, & vnã tantum celebrat, eodem modo, quo supra, peccat, ex eodem *ibid.*

33 Qui procurat stipendium iusto pinguius pro vnã Missa (nisi celebrandum sit in loco distant, vel incommodo) peccat, ex *Bonacin. & alijs*, quos citat *quest. vltim. punct. 8. num. 13.* & tenetur inuitanti

danti restituere, *ibidem num. 11.* neque sufficit titulus paupertatis, quia facta est ordinatio in Sacerdotem tit. beneficii, seu patrimonij sufficientis ad victum, *ibid. num. 14.*

34 Qui stipendium iusto pinguius accipit pro Missa, quam deinde minori stipendio, quam sit iustum, facit ab alio celebrari, peccat: neque item si det illi stipendium iustum, retinens sibi quod est ultra iustum, tutus est in conscientia, nisi sit Dominus, & non merus dispensator, aut curator Missarum celebrandarum. *Fraxinell. sectione 3. prenot. §. 4. numero 1. & congregat. Pœnitent. Mediolan. apud Bonac. loco citato num. 18.*

35 Sed eam limitationem, nisi sit Dominus, &c. sustulit Sacra Concil. Trident. Congregatio in Decreto supra citato, in quo absolute prohibetur Sacerdoti, qui Missam accepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte eiusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat, & intelligi debet, etiamsi detur illi stipendium iustum; quia paulo infra in eodem Decreto iubetur dici Missæ pro eleemosyna tenui & pingui æqualiter; *omne, inquit, damnable lucrum ab Ecclesia remouere volens.* ecce causam Decreti. & *Fraxinell. in 6. edit. loco citato num. 7.* conformat se Decreto.

36 Imò eadem Sacra Congregatio declarauit; etiam eleemosynam maiorem, solita dari tribuendam esse integram absolute Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem ab aliquo retineri posse. *in cit. declar. ad nonum. & in responsione ad septimum,* permittendum non esse ait, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum administratores, ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam utcumque minimam portionem retineant, ratione expensarum, quas subeunt in celebratione Missarum: nisi cum Ecclesiæ, & loca ipsa alios non habent redditus, quos in usum earundem expensarum erogare licite possint; & tunc, quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet

tantum Missæ sacrificio sunt necessario subeundæ: & nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecunijs, quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas. Hæc ibi. eadem tamen S. Congregatio 7. Septembr. 1630. referente Barbof. *de iure eccles. lib. 2. c. 5. nu. 39.* decreuit, quod, qui habuerit obligationem vnus Missæ in Hebdomada cum stipendio legato, & confirmato de octo in octo annos, potest demandari alteri celebrationem prædictæ Missæ cum eleemosyna consueta iuxta morem regionis, retenta sibi reliqua parte dicti stipendij.

37 Qui vero acceptis duobus stipendijs iustis pro duabus Missis, vnā celebrat, applicando vni sacrificium ut propitiatorium, alteri ut impetratorium peccat tamen: quia vterque totum Missæ fructum præterdit. *Suar. cum alijs apud Bonac. quest. ult. punct. 8. num. 15.* & Sacra Congregatio Conc. Trident. in Decreto citato damnat hanc distinctionem.

38 Qui à pluribus stipendia minora iusto recipit, ut ex ijs constituto stipendio iusto, vnā Missam celebret, peccat: tum quia promittens cuique Missam, tenetur dare illi totam: tum quia in Decreto citato Sacra Congregationis tot Missæ dici debent, quot sunt eleemosynæ datæ, etiā incongruæ, & exiguæ, siue ab vno, siue à pluribus dentur. quod præcipitur ibi sub obtestatione diuini iudicij, sub peccato mortali, & cum obligatione restitutionis, reuocatis quibuscunque priuilegijs.

39 Rector beneficii, qui potest per aliū celebrare Missam, tenetur tribuere Sacerdoti celebranti pro se cōgruam eleemosynam secundum morem Ciuitatis, vel Prouinciæ, nisi in fundatione ipsius beneficii aliud fuerit cautum. *eadem Congreg. in cit. declar. ad octauum.*

40 Vbi nullum statutum est stipendium à testatore, vel alio, pro certo numero Missarum, eo casu statuere debet Ordinarius, non autem hæres, aut alius, & iuxta morem Ciuitatis. *ibid. in respon. ad secundum, & quintum.*

41. Caueat autem vnusquisque ab onere perpetuo Missarum suscipiendo sine licentia Episcopi sui, vel Generalis Vicarij, seu Generalis, aut Prouincialis, si Regularis est, dāda in scriptis, & gratis: alioquin secularis ab ingressu Ecclesiæ erit eo ipso interdictus Regularis, autem pœnam priuationis officij, & perpetuæ inhabilitatis ad officia, vocisque actiue, ac passiue absque alia declaratione incurret. *eadem Congreg. in citato Decreto.*

42. Ad hæc, vt ibidem dicitur, amoueatur capsula ab Ecclesijs cum inscriptione: *Elemf. pro Missis*: ne fideles hac ratione frustrentur: neque exponantur in die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum pro eorundem Missis solita apponi, *vt in cit. declarat. ad decimum tertium.* nulla tamen pœna est in hoc casu imposita, *ex responsione ad duodecimum*, quæ in Decreto videbatur apponi.

43. Neque acceptorum multorum onerum reductio, moderatio, & commutatio ab alio nunc fieri potest, nisi à Sede, Apostolica; & aliter factæ sunt nullæ, *vt in cit. Decreto Sacra Congreg. Concil. Trident.* Verumtamen, si in ipsa Beneficij erectio-

ne cautum fuerit expresse, vt liceat Episcopo iniunctum onus reducere ac moderari: declarauit *eadem Sacra Congregatio*, licere adhuc Episcopo id præstare, *in respons. ad primum dubium.* Quare neque in Synodis Diocesanis, neque in Capitulis Generalibus fieri possunt amplius reductiones Missarum olim concessæ à Concil. Trident.

44. Et ne vllò vñquam tempore hæc in obliuionem, seu desuetudinem abeant, Superiores locales cuiusque Monasterij, Conuentus, ac Domus Regularis curare atque efficere tenentur sub pœna priuationis Officij, vocisque actiue & passiue ipso facto incurrenda, vt in perpetuum sexto quoque mense, idest, Feria secunda post primam Dominicam Aduentus, & Feria sexta post Octauam Corporis Christi prædictæ ordinationes in publica mēsa perlegantur: quam pœnam subire, iam nonnulli apud eandem Sacram Congregationem Concilij Tridentini ab eorum subditis accusati.

Et hic esto Finis Tertiæ Partis Rubricarum Missalis.

COMMENTARIA IN RVBRICAS MISSALIS ROMANI.

PARS QUARTA.

Rubricæ Missalis propriæ.

MISSALE diuiditur in partes quinque, *Proprium de Tempore, Proprium de Sanctis, Commune Sanctorum, Missas pro Defunctis, & Benedictiones varias in fine eiusdem Proprias* unaquæque pars habet Rubricas à generalibus distinctas; & earum hoc loco tum originem, quoad eius fieri potest, tum alias causas inuestigabimus, Canon autem est centrum totius Missalis, in medio idcirco positus (de quo iam diximus) cum Ordine Missæ omnibus Missis communi.

In hac igitur quarta parte prædicta omnia ad Titulos nouemdecim reuocabimus, dilaturi nonnulla (*Missali, & Breuiario in Sanctorum Festis communia*) in aliud volumen Commentariorum in Rubricas Breuiarij, quæ videntur esse eius loci magis propria.

De Rubricis Missarum de Aduentu. I.

O Missis ijs quæ in generalibus Rubricis sunt explicata, quæ hic in Missali, & in sequentibus ideo repetuntur, ut in memoriam Sacerdotis loco proprio reuocentur: Dicimus primo, inscribi Dominicas de Aduentu, quia totus Ordo Ecclesiasticus iuxta cõtèmplicationem Aduentus Domini hoc tempore dispositus est. *Rupert. lib. 3. c. 1.*

2 Tres aduentus Domini meditantur. Primum, quando venit, ut homo fieret. Secundum, quando venturus est in fine vitæ cuiusque nostrum. Tertium, quando in fine mûdi. *Honor. in Gem. lib. 3. c. 1.*

3 A Sancto Petro institutum fuit hoc tempus per tres hebdomadas integras, & quartam non integram. *Durand. libr. 3. cap. 2.* ut sicut per quatuor elementa ruimus per mala opera, ita surgamus ad bo-

na, *Amalar. lib. 3. cap. 40.*

4 Partim lætitiæ est, & *Alleluia*, dicitur; partim mœroris est, & tacetur Hymnus Angelicus, neque adhibentur Dalmaticæ, *Radulph. proposu. 16.* quia spem generat primus aduentus, secundus timorem incutit: *Durando loco cit.*

5 Dicuntur Orationes duæ, de B. Virgine, & contra persecutores Ecclesiæ, vel pro Papa; ratione allata in *Rubric. gen. in casu simili i. p. tit. 9. nu. 3. j. 6. pag. 21.*

6 Missa intra hebdomadam non habet *Alleluia*, ut in Dominicis ob allatam causam propriam in *i. p. tit. 14. pag. 28.*

7 Officia Missarum Aduentus (excepta Domin. quarta, quæ dicitur vacans à S. Gregorio) Habentur in libro Sacramen. & Antiph. S. Greg. sola; Oratio Dom. 1. est Ambrosiana, ex *Pamelio in Liturg.*

M 4 De

De Quatuor temporibus Aduentus. II.

1 **A** Callisto statutum est, celebrari quatuor tempora per annum, quæ tantum ter antea celebrabatur. *Microlog. cap. 28.* sed ante ab Apostolis tradita fuisse, *S. Leo docet sermone 8. de ieiunio 10. mensis.* quare Callistus decreto tantum firmavit usum, & quatuor distinxit; cum ea, quæ in Vere habentur, coincidant cum Quadragesima *dist. 76. ieiun.* ut, sicuti quatuor sunt anni partes, ita in eisdem fiat per ieiunium purgatio, Hyeme, Vere, Æstate, Autumno: & sicut tres menses quæque anni pars habet; ita tres dies ieiunij sint ad ratam trium mensium. *Ordo Romanus, & Berno de quibusdam ad Missam spect. cap. 7.* & bene Feria 4. in qua factum est Concilium contra Christum. *Idem ibidem:* vel quia traditus eo die fuit Christus, *Rupert. lib. 3. cap. 5.* Feria vero 6. quia crucifixus; Sabbato deinde propter tristitiam Apostolorum, mortuo Christo, *ex Innocent. in Decretal. Sed antea docuerat hæc Sanctus Clemens libr. 5. Const. cap. 14 & 16.* ubi Sabbatum memorat etiam ob Christi sepulturam.

2 Missa Feriæ quartæ duas habet lectiones ante Euangelium. *Ordo Romanus:* ut admoneantur Ordinandi, quod teneant notitiam legis & Prophetarum, quæ notitia in quarta ætate mundi maxime vigebat, *Alcuin.* item habet Orationes duas, quarum altera dicitur sine salutatione cum genuflexione, hoc est, sine *Dominus Vobiscum*, cum, *Flectamus genua;* quia totus est Sacerdos in Deum orando pro Ordinandis, & examinandis. eo namque die fiebat examen Ordinandorum, *ex Durand. lib. 6. cap. 8.* Altera Oratio salutationem habet, non genuflexionem, ut in alijs Missis, *Microlog. cap. 28.* hoc est, dicitur, *Dominus vobiscum.* non autem, *Flectamus genua.*

3 In Feria sexta vnica est lectio, *Ordo Romanus*, quia lex, & Prophetæ in Euangelio vniuntur, quando in 6. ætate prædicatur, *Alcuinus.*

4 In Sabbato vero septem sunt lectiones cum Euangelio, ratione septem Ordinum, qui eo die conferuntur, *ex Durand. loco citato, cap. 10.* sed propriè sunt sex, in *Ordine Romano;* quia sicut in Feria quarta duæ, ita tres Feria sexta, & quatuor in Sabbato legendæ erant; sed, relicta vna Feriæ sextæ, translatae sunt alia duæ in Sabbatum, in quo ideo sex leguntur. *Rupert. libro 3. cap. 8.* quarum vltima semper est de tribus pueris in fornace, quia per fornacem illæsi transire debent Ordinandi, inquit *Alcuinus;* cui lectioni additur in fine Hymnus trium puerorum, *ex Vualaf. c. 22.* Orationes autem in eodem Sabbato, sine salutatione cum genuflexione dicuntur, excepta vltima de camino ignis, *Ordo Romanus;* ad indicandū, quod tres pueri noluerunt adorare Statuam Regis, *ex Alcuino.*

5 His in communi de quatuor Temporibus prælibatis, ieiunium Hyemale fit in 3. hebdom. Aduentus, secundum Rom. Eccles. *Microlog. cap. 27.* & dicitur eiusdæ auctor Leo I. 76. *dist. huius,* atque in hoc Sabbato tantum Ordinationes habite sunt à Sancto Petro usque ad Simplicium Papam, qui deinde in Februario ordinavit: ut nimirum cum Christo nascente Ordinandi ab Ecclesia gignerentur, *Amalar. lib. 2. cap. 1.* tum in Sabbato tantum, quia à Deo est sanctificatum, *ex August. ad Ianuarium, citato ab Alcuino in hanc causam,* tum nonnisi cum ieiunio & orationibus multis in Missa *ex Actis Apost. 13.* ubi segregari sunt Paulus, & Barnabas, ministrantibus illis (hoc est, Missam facientibus, ut ex Græco patet) & ieiunantibus, *ieiunantes,* inquit Lucas, & orantes, imponentesque eis manus, id est, consecrantes, *dimiserunt illos,* ut Leo I. explicat, scribens ad Dioscor. Alexand. Episcopum. Gelasius autem dicitur primus, qui extendit Ordinationes ad alia tempora in eorum Sabbatis. *Microlog. cap. 24.*

6 Dominica post Sabbatum Ordinationis

tionis dicebatur Vacans, ex *Microlog. cap. 29.* quia putabatur eiusdem Officij cum Sabbato, & inde Euangelium huius Dominicæ quartæ est idem ac præcedentis Sabbati; quod in temporibus etiam quæ accidunt in Vere prima hebdomada Quadragesimæ obseruabis. Sabbato enim, & Dominica sequenti legitur idem Euangelium Trāsfiguraionis Domini: in alijs autem Quatuor temporibus, Dominicæ sequentes alia ratione se habent; nam in Pentecoste variatur Euangelium pro-

pter Octauam illius, in Autumno item, ob instabilitatem Quatuor temporum, quæ non habent certam hebdomadam, vt suo loco videbimus.

7 Introitus, Graduale, & communio Dom. 4. Aduentus sumpta sunt de Feria quarta præcedenti; ne scilicet Officium Dominicæ proprium contingat eo anno omitti, quo Vigilia Natiuitatis Domini in Dominica quarta occurrit. inde Vacās Dominica, id est, sine Officio proprio fuit olim appellata.

De Natali Domini, & Festis sequentibus. III.

1 Vigilia Natiuitatis habetur in *Ordine Romano*, non habet *Alleluia*, nisi in Dominica, ob memoriam Resurrectionis, *Gemma lib. 4. cap. 103.* quod si fiat Commemoratio Dominicæ, non tamen eius Euangelium legitur in fine; quia in præcedenti Sabbato fuit lectum, vt dicitur *part. 1. Rub. titulo 13. numero 2. pag. 38.*

* Si Vigilia Natiuitatis Domini venerit in Dominica, Missa cantāda erit post Horam Tertiam, & post asperersionem aquæ benedictæ; quia eo die non ieiunatur: & licet aliud videatur præscribi in *Rub. gener. part. 1. tit. 15. num. 2. pag. 40.* ibi *quāuis dies sint solemnes*; de ijs tamen intelligitur, in quibus & ieiunatur, & duæ cantantur Missæ de Festo, & de Feria; quæ huic Dominicæ non conueniunt. * Dicitur *Credo* in hac Vigilia, si venerit in Dominica: quod alias docuimus, ratione Dominicæ.

2 Natalis Domini, de quo *Clemens lib. 5. c. 13. Const.* ita dictus est in *Ordine Romano*. quia in eo natus est Christus. *Isidor. lib. 1. de diuin. Offic. cap. 25.* habet certum diem, non mobile, vt Pascha; quia ex *Aug.* nosse oportet, diem Natalem Domini non in Sacramento celebrari, vt Pascha; sed tantum ad memoriam, quod natus sit. in Paschate alia sunt mysteria, Azymorum, Feriæ sextæ, Sabbati, &c. Ita *Alcuinus Flaccus*. Natus autem est die Dominico, ex *Synod. 6. c. 8.*

3 Tres Missæ celebrantur, ex *Decreto*

Telephori. duas autem tribuit eidem *Ruper. lib. 3. cap. 17.* ob duas generationes Christi, ex Patre, & ex Matre: sed forte *Rup.* loquitur eo sensu, quod ille decreuit eas celebrari de nocte, ante Horam tertiam. significat autem, quod Christus natus est in salutem eorum, qui ante legem, qui sub lege, & qui in Euangelio extitere, *Gemma lib. 3. cap. 104.*

4 Ante Laudes prima est dicenda, *Microlog. cap. 34.* qui & ideo addit, quod omittebatur tunc, *Ite Missæ est*, ne discederet populus. *Te Deum*, dicitur ante Missam, *Gemma lib. 4. cap. 117.* contra quosdam apud *Durand. lib. 6. cap. 13.* De Præfatione, & Communicantes, diximus supra *prima. tit. 12. numero 2. & 5. pagina 38. & 40.* De ultimo item Euangelio tertiæ Missæ, *ibidem tit. 13. numer. 2. pagina 43.* Iubetur autem omitti purificationem in prima & secunda Missa, ex *Innocentio Tertio cap. ex parte, de celebrat. Missarum.* Vide supra 3. part. de defectibus tit. 9. numero 4. & adde, neque purificatorio tergendum esse Calicem, nisi in fine tertiæ Missæ; * neque omittendas esse eas preces, quæ in purificatione Calicis, & digitorum ablutione recitari solent. memento quoque, vt in vase, non in Calice, fiat purificatio digitorum, ex dictis *tit. 9. nu. 4.*

Verum in prima Missa solemnī, hausto diligentius sanguine de Calice, subdiaconus illū deferet sine Purificatorio ad credentiam de more; vbi supposita saltem palla

palla decenter seruabitur vsq; ad secundam Missam : vel certe reliquetur cum corporali. extenso super altare prope Tabellam secretarum, ne impediatur incensationem altaris faciendam in Laudibus : & hoc postremum mihi magis placet.

5 *Francol. de tempor. Hor. Canon. c. 40. num. 2.* monet celebraturum primam Missam in nocte, ut sit ille ieiunus per horas circiter sex ex quadam cōgruentia. quod si celebraturus sit ante mediam noctem, ex priuilegio, vel legitima consuetudine, verē non dispensatur in ieiunio necessario ad Missam: deo a pridiana media nocte ieiunet, neque in Missa Vigiliæ sumat purificationem; & eo casu si in prima Missa noctis sumeret purificationem, immo & cibum ante mediam noctem, posset celebrare secundam, & tertiam Missam Natiuitatis Domini. Fauet communis doctrina Theologorum.

6 Caterum probabilem sententiam, & securam putat *Suar. 3. parte disp. 80. sect. 4* posse in nocte hac celebrari tres Missas priuatas simul post mediam noctem, quia nullo iure prohibetur: nec abnuo, si causa adsit maioris numeri sacerdotum, minorisque numeri Altarium. & eiusmodi, si minus omnes celebrare commodē possint. oppositum docet *Francol. prima p. cap. 39. num. 20.* ubi multos citat. Doctor. quorum est communior sententia. lege *Bonac. disp. 4. quest. vlt. punct. 9. num. 5.* ubi etiam docet *punc. 11. num. 10.* non teneri Parochum ad tres Missas celebrandas, nisi adsit scandalum. certe, qui vnam tantum facit, vel primam, vel tertiam facere debet; & tertiam potius cum Oratio cum Officio concordat.

7 In Festo Sancti Stephani, quo ille obiit, ex *Baron. in Martyrolog.* contra *Durand lib. 7. ca. 21.* legitur Euangelium de Abele Protomartyre totius mundi, *Gemma libro 4. cap. 107.* & quia dicitur, lapidas eos, & relinquetur vobis domus deserta, & cetera. quod in ore Stephani fuit causa martyrii. *Alt. 6.* meminit *Clemen. in Constit. huius & sequentium Festorum.* cum Natali Domini, *lib. 8. cap. 39.* & Ro-

man. *Ordo*; in quibus habuere sermones antiquissimi Patres.

8 Festum S. Ioannis, uti filij Virginis sequētis ventrē, quē his diebus genuit Christum; vel quia de Parthmo hac die redijt; vel quia Ecclesia eius nomine dedicata fuit, *Gemma lib. 3. c. 13.* cum obierit ille; ex *S. Hieron. in Breuiario*, & die 13. *Iunij*, ait *Gemma auctor ibidem*. Præfatio dicitur de Natiuit. quia maioris est dignitatis: & ita habetur in antiquioribus Missalibus.

9 Festum Innocentium antiquius est Origine, qui de eodem. *homil. 3. Matth.* non admittit cantica lætitiæ; quia descenderunt in limbum, *Microlog. c. 36.* In Dominica vero, & Octaua dicuntur, ob causas allatas supra pag. 28. & 51.

10 Officia Missarum, à Vigilia Natiuitatis vsque ad Domin. infra oct. eiusdem inclusiue, habentur in *Antiphonario. & Sacrament. Gregor.* Orationes tamen secundæ & tertiæ Missæ Natiuitatis sunt Ambrosianæ, ex *Pamelio*.

11 Dominice infra Octauam Natiuitatis reperitur vestigium apud *Microlog. c. 37.* etiam si dies ipsa non sit Dominica, & citat Introitum, *Dum medium silentium*, Oratio prima Domin. huius est Ambrosiana ex *Pamelio*.

12 Octauæ Natiuitatis & circuncis. meminit *Maximus Taurin. in Homil. & Ordo Rom.* Oratio. *Deus, qui salutis aternę*, est apud *Microlog. cap. 39.* *Pamelius* docet Missæ Officium, licet legatur in *Antiphon. S. Gregor.* esse tamen eo potterius. Aliqui faciunt auctorem Festi Circuncisionis Iuonem, qui de eo sermonē habuit.

13 Octauarum etiam Sancti Stephani, & S. Ioannis, *Amalar. lib. 4. cap. 37.* scribit Officia.

14 Vigilia Epiphaniæ habetur in *Ordine Romano*, in qua non ieiunatur ex *Concilio Turonen. 2. cap. 13.* ob Natiuitatem Domini. Euangelium legitur anticipare, quod accidit postridie Epiphaniæ, ex *Martyrologio 7. Ianuarij.* * si venerit in Dominica, dicitur, *Credo*, ratione Dominicæ.

15 Epiphania, seu Theophania, idest, Appa-

Apparitio Christi, ex *Ordine Romano*, continet miracula, Stellæ Magorum, Baptismi Christi, aque in vinum mutatæ, & quinque milliū satiatorum, *ibid.* meminit *Sanctus Clemens libro 5. Const. capit. 13.* Post Euangelium publicatur Pascha, ex *Concilio Aurelianen. 4. can. 1.* vt proxime determinatur Dominica Septuagesimæ, quæ est prima dies ex mobilibus. Epiphania Magorum Anno primo Christi contigit, Feria sexta; & off. Missæ habetur in *Antiphon. & Sacram. Gregoriano*.

16 Dominica infra Oct. cum Introitu, In *excelsis throno* meminit *Amalar. lib. 4. cap. 33.* quæ si contingat, vt in Rubricis Breuiarij, in Sabbato precedenti celebrari, duas tatum in Missa Orationes admittit, more Dominicarum infra Octauas;

quod idem fit in Dominica infra Octau. Natiui. in qua sunt tantum cōmemorationes de Octauis. Officium Missæ habetur in *Antiphonario*, & *Sacramentario S. Gregorij*; sed Oratio, est Ambrosiana, ex *Pamelio*.

17 In Octaua celebrari Baptismum, Christi in Missa, docuit *Amalar. capit. 34.* Baptizatus autem fuit feria 6. ex *Ciaconio in Vita Christi*; sed *Durand. lib. 6. capit. 28.* feria 3. baptizatum probat. Orationes habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

18 De Festis duplicibus, & alijs, quid agendum sit infra Octauam Epiphaniæ, pender à Rubrica Breuiarij, vbi nos etiam causam reddemus desumptam ex Officio, non ex Missa.

De Dominicis post Epiphaniam vsque ad Septuag. I V.

1 IN Rubricis Breuiarij proprius locus est querendi: Cur sex tantum Dominicæ intercurrent ab Epiphania vsque ad Septuagesimam. Missa enim sequitur Officium; & ideo de Missa tatum, quæ hoc loco notatu digna sunt, indicemus.

2 Post Epiphaniam variatur Introitus cum suis accessorijis, Graduali, Offertorio, Communionem, in primis tantum tribus Dominicis; & hoc triplex officij (ita loquuntur antiqui) Dominicalis Missæ significat tres annos prædicationis Christi, *Gemma lib. 3. cap. 110.* vt rectè post Octauā Epiphaniæ, in qua baptismus Christi celebratus fuit, repræsententur. Officium Missæ harum trium Dominicarū habetur in *Antiphonario*, & *Sacram. Gregoriano*.

3 Hinc est, quod secundæ Dominicæ Missa dicitur semper ante Septuagesimā, saltem in Sabbato, vel alio die præcedenti, vt congruo tempore legatur Euangelium de aqua in vinum mutata, quod est initium miraculorum Christi, sicut in tertia quoque Dom. legitur Euangelium de leproso, qui ex *S. Hier.* fuit primo curatus à Christo. *Durand. lib. 6. cap. 19.* no-

tat in oratione Dominicæ 2. fieri mentionem de pace, & *pacem tuam nostris concede temporibus*, quia in eadem Dominica S. Gregor. conciliauit pacem in Vrbe, & Orbe. est tamen Oratio Ambrosiana, ex *Pamelio*. translata in hunc locum à S. Greg.

4 In vltimis vero tribus Dominicis 4. 5. & 6. post Epiph. Introitus, & accessoria sunt eadem quæ habentur in tertia Dominica, vt in *Antiphonario Gregoriano*: & ratio est, quia sepius transferuntur post Pentecosten, quo loco mutuo sumunt Introitum, & accessoria, scilicet Graduale, Offertorium, & Communionem, à Dominica 23. post Pentecosten, vt cum ea eiusdem fere rationis tunc esse videantur, quia ergo sunt Dominicæ vagæ, non habent ideo certum Introitum, nec proprium Officium, & exceptis Orationibus, Epistolis, & Euangelijs. Orationes autem Dominicæ tertie, & quartæ sunt Ambros. ex *Pamelio*.

5 Dominica sexta post Epiphaniā desiderata fuit vsq; ad Pium V. sed Oratio tamen habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

De

De Dominicis à Septuagesima vsque ad Fer. 4.
Cinerum. V.

1 **Q**uadragesimæ ritus antiquior est, quàm præcedentium Dominicarum. nam ab Apostolis tradita est, ex *Ignatio epist. 8.* & à S. Petro Romæ instituta fuit, ex *Radulpho prop. 16.* & ideo à Quadragesima ordimur in hoc titulo, à qua reliquæ Dominicæ pendent.

2 Quinquagesima tribuitur Telefphoro, ab eodem *Radul. ibid. dist. 4. c. Statuimus*; cui etiam Quadragesimam tribuit *Ruper. libr. 4. cap. 9.* forte ille decreto firmavit. ut ait *Baron. Anno 136. & 154.* Sexagesima, & Septuagesima erant in usu tempore *Gelasij l. ex Alor. lib. 10. cap. 16.*

3 Quadragesima semper contigua Paschati fuit, non Epiphania, quo die baptizatus Christus secessit in desertum ad ieiunium quadraginta dierum: unde *Tertull. adu. Psychicos cap. 13.* nominat ieiunium Paschatis, quod nos Quadragesimale, ut notat *Baron. Anno 57. num. 194.* Tres autem causas affert *Honor. in Gemma libr. 3. cap. 45.* ut proxima passione Christi compatiatur eidem; ut item, verno tempore libido facilius concitata reprimatur; & ut sicuti Hebræi statim ac post quadraginta annos in terram promissionis intrauerunt, & de captiuitate Babylonis reuersi sunt, celebrauerunt Pascha; ita & nos, peracto labore Quadragesimali, cum Christo Pascha celebremus. addit quartam *Durand lib. 6. c. 28.* ut cum lactucis agrestibus ieiunij Quadragesimalis comedamus Agnum Paschalem, idest, Eucharistiā in Paschate. quinta fuit *S. Isidori lib. 2. c. 36.* ad significandum, vitam nostram laboriosam egere Christi passione pro tolerantie exemplo, & ope; ideo coniunctim vtrumque celebrandum est.

4 A numero dierum, vel à numero hebdomadarum sumitur apud Auctores Sacrorum Rituum ratio harum Dominicarum. A numero dierum, *Ordo Roman.* Septuagesimam definit, quasi cursum septuaginta dierum vsque ad Sabbatum in

Albis, cuius Missa incipit, *Eduxit Dominus populum*, ut recolamus, inquit *Alcuin.* septuaginta annos captiuitatis Babylonice, & nostræ, quæ in septennio huius vitæ transigitur, & finitur in Sabbato, idest, requie. unde infra Octauam Paschæ vnū, *Alleluia*, cum Graduali vsque ad prædictum Sabbatum (Graduale nāq; diximus lamentum significare) adhuc cantatur ante Euangelium, *Gemma libro 3. cap. 38.*

5 Sexagesima continet dies sexaginta vsque ad Feriam quartam Pasc. cuius Missa incipit, *venite benedicti*, *Ordo Romanus*; ut per sex quasi dies, quibus Deus operatus est in creatione mundi, & nos operemur bonum, ait *Alcuin.* iuxta decem præcepta legis, vsquequo nobis dicatur, *Venite benedicti.* & præsertim nos monet *Honor. in Gemm. cap. 59.* ut operemur sex opera misericordie, de quibus *Matt. 25.* simul cum Decalogo. sex enim decies componunt sexaginta.

6 Quinquagesima constat diebus quinquaginta, vsque ad diem Paschæ, *Ordo Rom.* ut per quinque sensus, Decalogo obseruato, lubileum remissionis consequamur in Paschate. Quinquagenarius enim numerus lubilei est. Hæc *Alcuinus.*

7 Quadragesima currit vsque ad Cœnam Domini, & Pascha mysticum per quadraginta dies; *Ordo Roman.* ut virtus Decalogi per quatuor Evangelia impleatur, *Alcuin.*

8 Alij, & melius, à numero dierum Ieiunij sumunt harum Dominicarum rationem. nam Quadragesima habet quadraginta duos dies abstinentie à carnibus &c. vsque ad Pascha, quasi per quadraginta duas generationes veniamus ad Christum, cum *Matthæo cap. 1.* ut ait *Hieron. citatus à Durando libr. 6. cap. 32.* quod si velis numerare tantū veri & proprii Ieiunij dies. demptis Dominicis, erūt triginta sex, hoc est, decima anni pars. constat enim annus diebus 365. *Alcuin.* Eofdem autem triginta sex dies ante, Pascha

vk

vt ieiunarent alij, demptis non modo Dominicis ob Resurrectionem Domini, sed etiam Ferijs quintis (quæ decreto Melchiadis *Epist. ad Epif. Hisp. ca. 3. & habetur de Consecrat. dist. 3. ieiunium*, ob Cenam Domini, & Ascensionem, Feria quinta celebratas, exceptæ fuerant à ieiunio) indixerunt ieiunij caput à quinquagesima eosdem etiam vt ieiunarent alij; demptis præterea Sabbatis, ex *Constantinop. 6. can. 55.* in signum futuræ nostræ quietis, anticipauerunt ieiunium à Sexagesima.

9 Additi ergo sunt post S. Gregor. quatuor dies ieiunij, vt ait *Baron.* Anno 57. à Fer. 4. Cinerum ad Dominicam, nimirum tempore Caroli Magni, & Steph. Pape, quo editus dicitur Ordo Romanus plenior, quàm antea; quod opinatur *Carolus Nouarien. Episc. in Comment. suis Canon.* vt non modo decima anni solueretur Deo: sed vt ieiunium quadraginta dierum Christi integrè imitaremur. quod secuti alij, qui in Cœna Domini, & Sabbato Sancto non ieiunabant, à Quinquagesima cœpere ieiunium. Alij idem obseruare volentes (demptis, vt diximus, Dominicis, & Ferijs V.) à Sexagesima ieiunio initium dederunt. Alij denique, (sublati à ieiunio etiâ Sabbatis, vt supra) à Septuagesima ieiunium sunt exorsi. Hæc ferè omnia ex *Epistola Caroli Magni ad Alcuinum*: nimirum, vt quadragenarius ieiunij numerus à Christo, Moyse, & Elia comprobatus consummationem nostram aptè significet: quæ consistit, tum in denarij perfectione nobis promissi, tum in laboribus huius mundi à quatuor vêtis delineati, & in Corporis nostri ex quatuor elementis compositi, per anni quatuor varia tempora, exercitatione, S. *Isidor. lib. 2. c. 36.*

10 *Gratianus de cons. dist. 5. Quadragesima*, facit auctorem S. Gregorium additionis quatuor dierum à Fer. 4. Cinerum vsque ad Dominicam: qui conciliari fortasse posset cum *Baronio* negante supra; quod nimirum S. Gregorius nondum addiderat quatuor hos dies, quando Homiliam habuit ad populum, ex qua *Baronius* negat ab eodem additos eos fuisse:

deinde vero, antequam obierit, eos addidit ille, vt essent quadraginta ieiunij dies, quod affirmat *Gratianus*, & indicant *Microlog. cap. 49. & Pamelius*, qui volunt Officia quatuor dierum additorum esse Gregoriana, & vere habentur in *Antiphonario, & Sacramentario Sancti Gregorii*; nisi & hæc à posterioribus addita iuisse dicamus.

11 Sed iam Quadragesima nostra constat diebus quadraginta sex; quid ergo habet mysterij? *Honor. in Gemmal. lib. 3. cap. 41.* docet, quadraginta sex annis edificatum fuisse templum, Io. 2. idest, Corpus Christi, *ibidem*; & hoc modo explicat, nam duodecim annorum erat Beata Virgo, quando Christum peperit; vixit autem Christus annis 34. & mortuus resurrexit, ergo Corpus Christi, cuius mater fundamentum fuit, & edificatum fuit quadraginta sex annis; dirutum fuit in morte, & reedificatum in resurrectione. nos quoque, ait ille; & edificemus nosmet ipsos templum Domino quadraginta sex diebus ieiunij quadagesimalis. *ibidem*, docet, nomen, *Adam*, consistere literis Grecis, quæ faciunt numerum, more Græcorum quadraginta sex; quod *Augustini est tract. in Io. lib. 10.* reformemus itaque his diebus quadraginta sex veterem hominem in bonis. Hæc ille argutè.

12 Maximè vero omnium mihi placet *Ruper. Abbas lib. 4. cap. 2.* qui has Dominicas ordinat ratione hebdomadarum vsque ad quartam Dominicam Quadragesimæ, quæ dicitur, *Latare*, & est Paradisi propria quædam imago. Septuagesima, inquit ille, dicenda est, quia per septem hebdomadas ad illam, *Latare*, peruenitur. Sexagesima, quia per sex. Quinquagesima, quia per quinque. Quadragesima, quia per quatuor. hoc est per septem ætates mundi ad cælestem gloriam, per sex ætates ad gratiam Redemptionis nostræ. Fusius ille. Dominica vero, *Latare*, est lætitiæ: vnde eo die conuiuium legitur à Christo celebratum, Io. 6. quod est imago Paradisi; semel, & iterum dicitur; *Lætatus sum in his, &c.* ad Missam adhibentur Dalmaticæ, quæ sunt lætitiæ, 1. part. tit.

tit. 19. num. 6. pag. 55. & preterea (quod tamen ad communem Missam non spectat) in argumentum letitię Papa eo die defert in manibus auream Rosam, de qua lege *Duran. lib. 6. c. 53.*

13 Omittuntur à Septuagesima Cantica lætitię, *Gloria in Excelsis*, & *Alleluia*, dicitur, *Tractus*, idest, luctus. vt docuimus in *Rubric. general. pri. par. locis suis*, causa mestitię, ex *Ord. Rom.* Officia vero trium harum Dominicarum habentur in *Antiphonario*, & *Sacramentario Gregoriano*. quod si Septuagesima venerit ante Purificationem, secunda & tertia Oratio non mutantur, ita vt secunda sit de Beata Virgin. cuius partus adhuc celebratur. Idemque fiat in Sexagesima, & Quinquagesima.

14 In ferijs autem omittitur, *Tractus*, quia luctus solemnus est in concursu populi tantum faciendus, vt mox dicemus.

15 In collecta Sexagesimę occurrunt duo præter Regulas ordinarias. Alterum est, quod dicitur Collecta de S. Paulo sine Collecta de S. Petro, qui in Festis eorum & commemoratione per annum nunquam diuiduntur, vt patet. Alterum est, quod, licet in prima Collecta fiat mentio de S. Paulo, tamen in Oratione, *A cunctis*, adhuc fit de eodem commemoratio, contra illud, quod habetur supra pagina

24. de Missa votiuā Apostolorum, quæ excludit Orationem, *A cunctis*. sed nota nonum titulum Stationis, quæ, vt in Missali dicitur in Sexagesima, est ad S. Paulum: & item nota, quod nominat Ecclesia Sanctum Paulum occultiori nomine, *Doctōis Gentium*. Titulus autem Stationis non est Festum, neque commemoratio, neque quid votiuum; at Regula illa, de eodem bis non fit in eodem Officio; valet in Festis, commemorationibus, & votiuis; non in titulo Stationis, & occulto præsertim nomine, vel tacito, verbi gratia, Apostoli cognomine in nostro casu; quæ sicuti in Officio non excludunt commemorationem communem, ita neque in Missa Orationem, *A cunctis*; quæ, vt alias diximus, correspondet suffragijs communibus Officij diuini. Simile quid habemus in Feria quinta Dominicę tertię Quadragesimę in cuius Collecta nominatur quidem SS. Cosmas, & Damianus (tacito fortasse hac de causa cognomine, *Martyrum*, quia de iisdem ibi fit mentio titulo tantum Stationis) sed inde neque in Officio, neque in N. Orationis. *A cunctis*, in propria eorum Ecclesia, omitti ideo debet consueta commemoratio eorundem tãquam Martyrum inter suffragia communia, & tanquam Titularium Ecclesię proprię.

De Feria quarta Cinerum, vsque ad Dominicam de Passione. VI.

1 **F**eria quarta Cinerum, seu dies Cinerum, vt *Maximus Taurin. ait in homil.* non est caput Quadragesimę; & ideo adhuc Vesperę non cantantur mane: sed initium pœnitentię est; vnde & Cineres capiti imponuntur benedicti, ex *Ordine Rom.* vt recordemur originis, & finis nostri, ex *Rupert. libro 4. cap. 10.* Porro in hac ipsa Feria 4. capit Christus ieu-

nare, qui Feria tertia baptizatus est, vt rectè probat *Durand. libro 6. cap. 28.* & die 16. Februarij Feria secūda ieiunium perfecit, vt docet *Torniellus noster*, tomo secundo *Annal. sacrorum Anno 4081. nu. 7.* cum sine dubio illud incœperit die septima Ianuarij post baptismum, qui accidit die sexta Ianuarij.

Rubricę Cinerum sunt.

2 *Ante Missam benedicuntur Cineres a facti de ramis Oliuarum, siue aliarum arborum præcedenti anno benedictis, hoc modo. b Finita Nona, Sacerdos indutus pluviali violaceo, vel c sine casula cum ministris d similiter indutis e procedit*

dit ad benedicendum Cineres in vase aliquo, & super Altari posito: & primo cantatur à Choro Antiphona, Exaudi, &c.

a *Facti de ramis oliuarum*. Vt sicut Cineres ad humiliationem distribuuntur, ita & per humilitatem spem habeamus futuræ gloriæ, quam designauit processio Palmarum. Cineres itaque sunt reliquæ gloriæ Christi, & quasi semen gloriæ nostræ. debent autem esse aridi, non in modum luti, vt declarauit Sacra Rituū Congregatio 23. Maij 1603.

b *Finita Nona*. Quia Missa in diebus ieiuniorum cantanda est post Nonam. in part. 1. Rubr. tit. 15. num. 2. pag. 40. præparatur Thuribulum. Nauicula, & vas aquæ in angulo Altaris. *Ceremon. Episc. lib. 2. cap. 19.*

c *Sine casula*. Vt habetur 1. part. tit. 19. num. 4. pag. 55. assumit autem Pluuiale, vt ibid. num. 3. pag. 54.

d *Similiter indutis*. Et quidem sine Dalmaticis. in Ecclesijs autem præcipuis

cum Planetis plicatis. in alijs minoribus Alba amicti ministrent, vt pri. part. tit. 19. nu. 6. & 7. pag. 57. sine manipulis, *Ceremon. Episc. lib. 2. cap. 17.*

e *Procedit ad benedicendum*. De Sacristia ad Altare; Acolythique tantum præcedunt cum candelabris accensis. Ministri pares Celebranti procedunt, quia Pluuiale habet, ex *Ceremon. Episc. lib. 1. cap. 15. in fine.*

f *Super Altari*. Hoc est, in cornu Epistolæ. *Ceremon. Episc. lib. 2. cap. 19.* ita, vt sit vas inter Missale, & cornu. Celebrans, osculato Altari in medio, accedit ad librū vbi stās inter vtrumq; Ministrum, *Ceremon. Pap. lib. 2. sect. 1. c. 29. & 41.* quia Pluuiale habet, legit Antiphonam, *Exaudi, &c.* quæ cum sequentibus habetur in Antiphonario Gregoriano.

3 *Deinde Sacerdos in cornu Epistola, non vertens se ad populum, dicit, &c.*

Adde: manibus iunctis, & dum benedicit manu dextera Cineres, Diaconus eleuat à dextris fimbriam anteriorem.

Pluuialis; & ideo stare debet illi à dextris, non post eum, vt diximus.

4 *Postea Celebrans, g. imposito incenso in Thuribulo, ter h. aspergit Cineres aqua benedicta, dicendo Antiphonam, i. Asperges, sine cantu & sine Psalmo, & 1. ter adolet incenso. Deinde m. dignior Sacerdos ex Clero accedens ad Altare imponit Cinerem Celebranti n. non genuflexo. Si vero non adsit alius Sacerdos, o ipsemet Celebrans genibus flexis coram Altari, sibi ipsi Cineres imponit in capite, nihil dicens, & cantatur statim à Choro Antiphona.*

g *Imposito incenso in Thuribulo*. De more, & cum benedictione, ministrantibus Diacono, & Thuriferario.

h *Aspergit*. In medio, à dextris, & à sinistris Cinerum, delato vase aquæ ab altero ex Acolythis, & aspergillo sine osculis dato Diacono, qui deinde cū osculis tradit Celebranti.

i *Asperges*. Totum versum dicit, & nihil præterea.

l *Ter adolet*. Eodem modo, quo aspergit.

m *Dignior Sacerdos*. In suo habitu, sine

stola cum habitu Choralis, *Cer. Episc. cit.* stans imponit Cinerem dicens: *Memento homo, quia puluis es, &c. Ordo Roman.* At, si cinis est, cur dicitur puluis? *Gen. 18.* dicebat Abraham, *cum sim puluis, & cinis.* cinis enim mixtus puluere inutilis est, ex *Chrysost. homil. 23. Epist. 2. ad Corin.* diuifim vero vtilia sunt.

n *Non genuflexo*. Stanti quidem, facie versa ad populum, sed capite inclinato; imponit autem in formam Crucis, *Ceremon. Pap. lib. 2. cap. 31.*

o *Ipsamet Celebrans*. Non debet Diaconus

conus imponere Sacerdoti Cineres. Cōuenit autem, ut genibus flexis corā Altari sibi ipsi eo casu imponat, quasi à Christo

illos recipiat, cui flectitur omne genu, & ad exemplum humilitatis.

5 p Sacerdos vero, dum cantatur Antiphona, & Responsorium, primo imponit Cineres digniori Sacerdoti, à quo ipse accepit: deinde ministris paratis, genibus flexis coram Altari dicens.

p Sacerdos, Stans, aperto capite, & Diacono tenente à Dextris eius vas Cinerum, Cer. Epif. ubi supra. Aperto, inquam, ca-

pite distribuit Cineres, Candelas, & Ramos, ex Decreto Sac. Rituum Congreg. 18. Iulij 1626.

6 Postea q veniunt alij: primo Clerus per ordinem, deinde r populus, & genibus flexis ante Altare singulatim recipiunt Cineres à Sacerd. ut dictum est de ministris. Completa cinerum impositione Sacerdos dicit, Dominus vobiscum.

q Veniunt alij. Cum debitis reuerentijs Altari, & Celebranti, ante & post, & manibus iunctis.

r Populus. Extra gradus Altaris ad Cancellus populus congruentius recipit Cineres: feminis etiam non supra velum, sed supra capillos dantur Cineres, si fieri potest commode; ne benedictus cinis supra velum deperdatur.

In fine distributionis ante Orationem, Concede, tergat digitos Celebrans in angulo Altaris, Ceremon. Episc. loco citato, cum aqua & mica panis. Deinde dicitur Missa, in qua hæc sunt propria.

7 Graduale dicitur cum Tractu, Domine, non secundum peccata nostra, &c. non ex Ord. Rom. sed ex nostra deuotione, inquit Microl. cap. 50. quod repetitur in Ferijs secundis, quartis, & sextis. Idem ibid. cur non in alijs Ferijs? quia in prædictis tantum erat populi concursus ad lectum solemnem, quem significat Tractus: & est in Antiphon. Gregor. * eadem ratione, qua in iisdem Ferijs dicuntur Officium Defunctorum, Psalmi Graduales, & Pœnitentiales: quia nimirum lætitiæ Dominicæ minui debet statim in Feria 2. tum in 4. venditus fuit Christus, & in 6. fuit Cruci affixus. Præfatio Quadragesimalis ex Pelagij Decreto quotidie dicitur Microl. loco citato etiam in Dominicis, Gemma lib. 4. cap. 117. quamvis non ieiunemus, contra quosdam, quos confutat Durand. loco citato.

8 Duplex Oratio in fine Missæ additur, cum humiliatione: Humiliate capita, &c. ex Amalar. lib. 3. cap. 37. Vide supra 2. part. Rubr. tit. 11. num. 2. pag. 138. sed non in Dominicis, in quibus communio fiebat populi, cuius loco successit in Ferijs Oratio illa duplex; unde & in iisdem humiliatione est omittenda. Micr. c. 51. Oratione autem Missæ sunt eadem, quæ in Sacramentario Gregoriano.

9 Feriæ quintæ festiue habite sunt à Sancto Siluestro successore S. Melchiadis; & ideo non habuere officia propria à Sancto Gregorio Primo. Gregorius deinde dictus Iunior, idest II. & Officia propria, & Missas, (quæ addita sunt Antiphonario, & Sacrament. Gregor.) iisdem distribuit, Vualaf. cap. 20. immo ex Baronio anno 731. ieiunium iisdem instituit in Ecclesijs ijs, in quibus adhuc non agebatur; & ideo Euangelia ferè omnia, quintis ferijs assignata, communia sunt alijs diebus extra Quadragesimam.

10 In Sabbato Cinerum idem est Officium Missæ, quod in præcedenti Fer. 6. quia posterius est S. Gregorio, ex Microl. cap. 49. cum Oratione tamen diuersa in Sacramentario S. Gregorij.

11 * In Dominica prima Quadragesimæ nihil occurrit notandum, nisi quod ea contingit aliquando die 16. Februarij, ut in Tabula IX. Calendarij nostri perpetui, & ea ipsa dies est, ex Augustino Torniello in Annal. qua Christus tentatus

tus fuit, vt in Euangelio Dominicae.

12 Feria Quatuor temporum, ex decreto Gregorii VII. tanquam à maioribus eo tempore instituta, habent Officia in *Sacrament. S. Gregorii*, & *Lectionario S. Hieronymi*. de quarum ritibus vide quae diximus supra de Aduentus Quatuor temporibus, vbi cur Euangelium 2. Dom. Quadrages. sit idem, ac Sabbati praeced. indicauimus.

13 Dom. 2. habet Missae Offic. non Gregorianum, ex *Microlog. c. 24. & 29.* & ex *Pamel.* * Dicta est vacans, hoc est, sine offic. proprio. nā Introitus, Grad. Offert. & Communio sumpta sunt de Fer. 4. praeced. Reliquarum Feriarum, & Dominicarum sequentium Officia, partim in *Antiph.* partim in *Sacram. Gregor.* habentur, pauci Orationibus mutatis in aptiores.

14 In Feria 5. Dom. 3. habetur Collecta de SS. Cosma & Damiano, de qua vide sup. tit. praeced. n. 15. pag. 204.

15 Feria 4. Dominica 4. variatur Missa, cui datae sunt duae lectiones, vt in Feria 4. Temporum putant aliqui, ad indicium

sururarum in Sabbato ordinationum. sed hac die fiebat Scrutinium baptizandorum in Paschate, & inter septem Scrutinia hoc erat maximum, *Ordo Rom.* quod Scrutinium non est in usu hodie, sed tamen Missa est eadem, in qua Cathecumenis dicitur in Introitu: *Effundam super vos aquam mundam*; & idem repetitur in prima Epistola; tum dicitur: *Lauamini*, in secunda; & in Euangelio caecus natus nondum lotus Cathecumenum representat, ex *Aug. in Homil. illius Ferie*, à qua Feria vsque ad Parasceuen ieiunabant quindecim diebus, demptis Dominicis. ex *Ruper. libro 4. capit. 18.* Causas autem Scrutini in hac Fer. 4. vide apud *Honor. in Gemma libro 3. cap. 54.*

16 In reliquis diebus nihil noui occurrat declarandum vsq; ad Dom. de Passione, exceptis Ordinationibus, quae in Sabbato, *Sitientes*, ita dicto, quia Introitus Missae incipit à verbo, *Sitientes*, concessae sunt, ex Decreto Gelasij I *distin. 75. ordinationis presbyterorum*. de quibus eadem est ratio cum alijs Sabbatis Quatuor Temporum, vt supra nos diximus.

De Dominica de Passione, & Hebdomada maiori. VII.

1 IN primis Vesperis Dom. de Passione velamus Cruces, & Imagines, ex *Carem. Episc. libr. 2. cap. 20.* hoc est, ante Vesperas; velum autem non debet habere secum aliam imaginem; & illud velum, quo teguntur Cruces, sit potius violaceum quam nigrum (album nequaquam) nisi aliud statuatur infra. quo ritu significatur, iam Christum non in palam ambulasse apud Iudaeos hoc tempore, & abscondisse se, vt in Euangelio Dom. dicitur.

2 *Ruper. libr. 5. cap. 1.* probat verisimiliter in vespers Sabbati ante Dominicā de Passione coactū fuisse Concilium aduersus IESVM; ideoque negligentia maior conuenit ecclesiasticis Officijs: & hinc in Introitu taceatur, *Gloria Patri*, apud quosdam, inquit ille; sed *Ordo Rom.* expresse omittit, vt & nos humilitati studentes omittamus excelsa nostra, ait *Alcuin.*

3 Omittitur etiam, *Iudicame Deus*, ita Gauant. Rubr. Miss.

Gemma lib. 4. c. 117. & quia Officia huius Dominicae sūt media inter dies Quadrag. & sequentes de Passione, ideo forte dicta est ab *Ord. Rom.* Dominica mediana, vt etiam à *Gelasio dist. tit. praeced. n. 15. citata.*

4 De duabus Orationibus, non tribus, & de Praefatione de Cruce diximus in *part. Rub. tit. 9. & 12. pag. 22. & 35.* testatur autem *Micrologus. capit. 50.* Praefationem de Cruce non dici solitam ante Palmas, qui mos durauit vsque ad Pium V. à quo statuta est Praefatio de Cruce ab ipsa Dominica de Passione.

5 In Sabbato ante Palmas Officium non est Gregorianum, ex *Amal. libr. 1. cap. 9.* tamen congruum legitur Euangelium, in quo habetur, quod in crastinum turba obmauere Christo. ergo quae narratur initio, contigerunt hac die. Officium Missae, hoc est, Introitus, Graduale, Offertorium, & Communio, sunt de Fer. 6. praecedenti;

N quia

quia olim Sabbatum vacans dicebatur, in quo Papa eleemosynas dabat.

6 Dominica Palmarum, dicta est in *Ord. Rom.* Palmarum, siue Florum, siue Ramorum, Osanna, Pascha petatum, siue competentium, idest, simul petentium. Symbolum ante baptismum, ex *Alcuino*, & Capitolarium, quia in hac die lauabantur capita vngendorum in Sabbato Sancto, ex *Isid.* lib. 1. c. 27. item Hebdomada Maior, apud *Chrysostr.* hom. 30. in cap. 10. *Gen.* quo nomine eam vocat etiam *Cle.* lib. 8. const. 39. vel quia in ea maxima parfimonia, vel quia in ea Officium maius celebratur, *Ordo Rom.* addit *Microlog.* cap.

52. Maiorem dici, ob sanctissimum Dominicae Passionis Sacramentum. Idem *Chrysostr.* appellat Magna, quia magna, inquit, & ineffabilia bona in ea contigerunt. Item appellatur, Indulgentiae, ob penitentes absolueudos publice, *Honor.* in *Gem.* lib. 3. cap. 72. Item Pænosa, & Sancta, ob Christi passionem, & impios iustificatos, *Durand.* lib. 6. cap. 67. Authentica, in Officio *Ambrosiano*: & dicitur etiam Ultima à *S. Ambrosio* epist. 33. quia ultima est Quadragesimæ.

In benedictione Ramorum, Rubricas attende Missalis, quibus addemus alias minutiones de more.

7 Completa Tertia: & facta a spersione aquæ, more solito, Sacerdos indutus pluuiali violaceo, vel sine casula, cum a ministris similiter indutis, b procedit ad benedicendum ramos palmarum, & oliuarum, siue aliarum arborum, c in medio ante Altare, vel ad cornu Epistolæ positos, & primo cantatur à Choro Antiphona.

Benedictionis Palmarum mentio est Anno 877. apud *Baronium* sub 10. VIII.

Asperio aquæ, de qua Rubr. fit à Sacerdote statim ac venerit ante Altare. Acolythi ante asperionem aquæ deponant candelabra super Credentia.

a Ministris similiter indutis. Hoc est: simili colore, sed sine Dalmaticis, cum Casulis plicatis, vel in Albis iuxta supra, dicta tit. 19. num. 6. & 7. part. 1. pag. 58. & 59. manipulos autem in hoc casu Ministri portant, quia cantaturi sunt Epistolam, & Euangelium.

b Procedit ad benedicendum. De Sacristia iam venit Celebrans præcedenti-

bus Acolythis cum Candelabris, vt ante Missam, sine Thuriferario, & cum Ministris, capite cooperto, hinc inde à latere Celebrantis, vt in simili Casu *Cærimon.* Episc. libro 1. capit. 15. & libro 2. cap. 30. & 31. quia pluuiale habet. quare verbum, procedit hoc loco non significat motum localem à Sacristia, sed quod, finita asperione, prosequitur benedictionem Palmarum, ascendendo ad Altare, quod osculatur in medio, & deinde in cornu Epistolæ cantando, vt in Missali.

c In medio ante Altare. Ita *Ordo Romanus*, sed est commodius; quod ad cornu Epistolæ ponantur Palmae, & rami.

8 Deinde Sacerdos stans in cornu Epistolæ non vertens se ad populum, dicit in tono Orationis Missæ Ferialis, Dominus Vobiscum.

Non diducit manus, sed iunctas eas tenet, etiam ad Oremus, & ad Orationes; quia sumus extra Missam; & Ministri pa-

res sint Celebranti, hinc inde, vt quando erit opus, commodius Diaconus eleuet fimbriam pluuialis a dextris.

9 Postea Subdiaconus in loco solito cantat sequentem lectionem in tono Epistolæ, & in fine osculatur manum Sacerdotis.

Eadem prorsus facit, quæ pro Epistola Missæ; in cuius fine non tamen defert

librum Celebrantis ad cornu Euangelij, quod legit Celebrans, si velit, in cornu Epi-

Epistolæ; & resumat, si ea vitur, Placetam plicatam Subdiaconus.

- 10 Interim, dum cantatur *R. Diaconus* ponit librum Euangelij super Altare, & Sacerdos, ministrante Diacono nauiculam, ponit incensum in Thuribulo: deinde dicit, *Munda cor meum*, accipit librum de Altari, petit benedictionem à Sacerdote, postea, Subdiacono librum tenente medio inter duos Acolythos tenentes Candelabra accensa, signat librum, incensat, & cantat Euangelium, ut infra, more consueto, quo finito, Subdiaconus deferit librum osculandum Sacerdoti, qui & incensatur à Diacono.

Non discedit Celebrans à cornu Epistolæ. omnia sunt etiam à Thuriferario, prout ad Euangelium Missæ diximus 2. part. tit. 6. nu. 5. pag. 102. hic adde tamen,

quod si Diaconus Casula plicata vitur, incensato Celebrante, priorem resumat, eo modo, quo diximus pag. 57.

- 11 Post hæc benedicuntur rami. Sacerdos stans in eodem cornu Epistola dicit in tono Orationis Ferialis, Dominus Vobiscum.

Eodem modo cantat Præfationem, manibus iunctis, assistentibus hinc inde Ministris cum quibus dicit, *Sanctus*, &c. cum autem manu benedicturus est ramos, Diaconus eleuat à dextris fimbriam pluuiialis anteriorem; Celebrans vero, dum dextra signum crucis facit, ponit, sinistram super Altare; Rubr. gener. part. 2. tit. 5. num. 5. pag. 89. & tit. 7. num. 5. pagina 108. In orationibus nihil est detrahendum, neq; mutandum, licet benedicantur rami arborum, non palmæ, nec oliuarum rami: quia ij rami arborum succedunt pal-

marum loco, & à populo eo die vocantur palmæ. neq; Romæ, ubi saltem oliuæ benedicuntur, non aliæ inferiores arbores, tacentur & verba in quarta oratione: *Ceterarumq. arborum*, neq; est mendacium, sicuti non est mendacium dicere in Parasceue: *ecce lignum Crucis*: adhibita tunc cruce argentea.

12 Circa finem quintæ Orationis, Acolythorum alter accipit de Credentia vas aquæ benedictæ cum aspersorio, & vnus cum Thuriferario accedit ad Celebrantem prope Diaconum.

- 13 Celebrans ponit incensum in thuribulum, deinde ter d. aspergit ramos aqua benedicta, dicendo *Antiphonam*, e *Asperges me sine cantu*, & sine Psalmo: & ter f. *adolet incenso*.

d. *Aspergit ramos*. Ordo Romanus; accepto nimirum aspersorio de manu Diaconi cum solitis osculis, & reuerentijs. aspergit autem ter, idest, in medio, à dextris ramorum, & à sinistris eorum.

e. *Asperges me*. Submissa voce versum, illum tantum.

f. *Adolet incenso*. Ordo Romanus; eo mo-

do scilicet, quo aspergit, nihil dicens. Diaconus autem in aspersione, & incensatione eleuat fimbriam pluuialis. rursus Celebrans in cornu Epistolæ, ut prius, addit quæ sequuntur in Missali.

Benedictio hæc breuior est, quàm sit in Ordine Romano; sufficiens tamen, demptis Orationibus, quæ multo plures habentur ibi.

- 14 Completa benedictione, g. dignior ex clero accedit ad Altare, & dat ramum benedictum Celebranti, qui non genuflectit, nec osculatur manum dantis. Postea Celebrans stans ante Altare versus ad populum, distribuit ramos, primum digniori, à quo ipse accepit, deinde Diacono & Subdiacono paratis, & alijs clericis singula-

rim per ordinem, ultimo laicis: omnibus genuflectentibus, & ramum ac manum Celebrantis osculantibus, h'exceptis Pralatis, si adsint.

g *Dignior ex clero.* Dignior, qui dat ramum celebranti, stans in suo habitu, sine stola, eidem stanti dabit, & cum osculo rami ab utroque facto, non manus; deponit autem Celebrans ramum suum in manu Acolythi, & dum alijs aperto capite, vt diximus pag. 295. stans distribuit, Diaconus à sinistris eius ministrat eidem ramos, eos tantum osculando, deposito in-

terim suo ramo super Altare. Alter Acolythus ministrabit ramos Diacono sine osculis.

n *Exceptis Pralatis.* Canonici quoque non osculantur manum Celebrantis Canonici, ex *Cerem. lib. 2. cap. 17.*

Si populus est multus, poterit alius Sacerdos mitti, qui distribuatur laicis; sed *Ordo Romanus* à Celebrante distribui iubet.

15 *Postea fit i Processio. Et primo celebrans l imponit incensum in thuribulum: & Diaconus vertens se ad populum dicit: Procedamus in pace. Et Chorus respondet: In nomine Christi. Amen. Præcedit thuriferarius m cum thuribulo fumigante: deinde n Subdiaconus paratus deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris accensis: sequitur Clerus per Ordinem, o ultimo Celebrans cum Diacono à sinistris, omnes cum ramis in manibus: & cantantur sequentes Antiphonæ, vel omnes, vel aliquæ, quousque durat processio.*

i *Processio tradit Ordo Rom.*

l *Imponit incensum.* Ministrante Diacono & Thuriferario cum benedictione, de more.

m *Cum Thuribulo fumigante.* Vt quasi sternat viam Crucifixo sequenti cum odore incensi: vel quasi Christus trahat post se sequentes in odorem vnguentorum suorum.

n *Subdiaconus paratus.* Eo modo, quo

supra; & ille idem qui supra, non alius deferat Crucem inter Acolythos, cuius usum in Processione antiquissimum docet *Baron. Anno 398. vt part. prima diximus titulo 19. nu. 3. pag. 54.* & prædicti quatuor deponunt alicubi ramos suos, vt commodius gestent alia.

o *Ultimo Celebrans.* Cooperto capite, & cum ramis in manibus suis, tam Celebrans, quam Diaconus.

16 *In reuersione processionis, duo vel quatuor cantores intrant in Ecclesiam, & clauso ostio stantes versa facie ad processionem incipiunt v. p Gloria, laus: & decantant duos primos versus. q Sacerdos vero cum alijs extrâ Ecclesiam repetit eosdem. Deinde qui sunt intus, cantant alios versus sequentes, vel omnes, vel partem, prout videbitur: & qui sunt extra, ad quoslibet duos versus respondent, Gloria, laus, sicut à principio. Postea Subdiaconus hastili Crucis r percutit portam, qua statim aperta, processio intrat Ecclesiam cantando. r.*

p *Gloria, laus.* Duodecim tantum versus habet *Ordo Romanus*, & auctor eorum dicitur fuisse Aurelianensis Episcopus, de carcere iccirco liberatus. lege *Durand. libro 6. cap. 67.* Quam Historiam describit etiam *Baron. Anno 835. ex probatis Auctoribus.*

q *Sacerdos cum alijs.* Sacerdos cooper-

to capite, Subdiaconus prope portam in medio, versa tunc imagine Crucifixi ad Sacerdotem.

r *Percutit portam.* Semel in ima parte portæ, & cū ima parte hastilis, ex *Cerem. Pap. lib. 2. c. 39.* & *Rituale Romano Pauli V.* tum ad Altare deponit Crucem prope Credentiam, si Missa sequatur sollemnis.

17 *r. Ingreddiente Domino, &c. Habet Ordo Romanus.*

18 *Deinde celebratur Missa, & rami tenentur in manibus, dum cantatur Passio, & Euangelium tantum.*

Ad

Ad totam Missam tenebantur rami in *Ordine Romano*; sed ad Passionem omnino, ut dum ignominia Crucis narratur, eiusdem victoria per ramos ostendatur. Celebrans autem, dum legit in cornu Epistolæ Passionem, palmam teneat sinistra manu. *Carem. Marcell. libro 2. capit. 41.* Idem & ministri faciant. Missa habetur in *Antiphonario*, & *Sacramentar. Gregoriano*; vnicaque dicitur Oratio, quæ à Sancto Ambrosio accepta est, ex *Pamplio*, de Feria 6. in Parasceue Ambrosii.

19 In Missa legitur Passio à S. Matthæo scripta nam Alexand. Papa instituit, Passionem legi hoc tempore à quatuor Euangelistis scriptam, eodemque ordine, quo ipsi scripserunt, *Durand. cap. 68.* refert S. August. *serm. 144. de tempore.* vno tantum die Passionem legi solitam fuisse, & secū dum Matthæum; & cum ille voluisset eā legi iuxta quatuor Euangelistas, factum quidem est, sed cum auditorum ob nouitatem perturbatione.

Notæ illæ ✠ C. S. non sunt antiquæ, auctorem habent incertum; & puto, eas significare Christum, Chronistam, Synagogam. Alij, Christum, Cantorem, Succentorum, nam Diaconi dicuntur hodie Catores Passionis in *Ceremoniali*. * Vox autem *Succentor*, non est noua, aut recens in Ecclesia Latina; quam ego legi inter Dignitates Cathedralis Auerfanæ in instrumento celebrato cum Fratribus Minoribus anno 1234. quod habetur apud *Lucam Vuandungum in Regeſto Pontificio ad calcem Annalium Minorum Anno 1235. Bulla 27.* Ad cantandam verò Passionem eadem obseruanda ferè sunt, quæ infra dicemus in *Parasceue num. 3.* sed stolæ Cantorum erunt violaceæ. vide ibi. Dilatio enim hæc fit in gratiam nostri Ordinis, qui hodiernam non cantat Missam.

10 Non petitur benedictio, quia auctor benedictionis extinctus legitur; eademque de causa neque luminaria deferuntur, neque thus adhibetur, ex *Ordine Romano*: quia feruor deuotionis in Apostolis tepuerat. Nec dicitur, *Domine Gaudent. Rubr. Miss.*

nus Vobiscum, in detestationem male salutantis Iudæ, neque gloria Christo datur, qui in Passione est; *Durand. ibidem.* de omissione *Gloria tibi Domine*, scribit *Microlog. etiam capit. 52.* omnis autem solemnitas in tanta mestitia tollitur; & in fine tantum, more solito, tanquā ad Euangelium Missæ petitur benedictio, incensatur liber, qui & osculandus datur Celebranti in initio postremæ partis, cum eiusdem incensatione, *Durand. ibidem.* in fine quoque responderetur: *Laus tibi Christe.* * quæ item (excepta incensatione libri, & celebrantis) seruanda erunt in Missis priuatis.

21 Ad legendam autem Passionem in Missa priuata non extinguuntur luminaria in Altari, ut ex professo probat *Paulus Comitulus in respons. moral. libro 1. quest. 49.*

22 In fine Missæ legitur Euangelium, varie, ut dicitur *part. 1. Rubr. titulo 13. num. 2. pag. 37.* nimirum in Missis priuatis Euangelium Palmarum, in solemnibus solitum S. Io.

23 Mystice in hac Benedictione, Processione, & Missa, recole decimam fuisse Lunam hac die, in qua ducebantur Agni in domus, immolandi in Paschate, *Exod. 27.* & ecce Christus Agnus Dei portatur ad victimam, *Ierem. 11. ex Amalar. libro 1. cap. 10.* vnde partim lætitiæ ob palmas, victoriæ symbolam, partim mœoris est hæc dies, quæ includitur in Hierusalem, ut Agnus ad occisionem, Porta Ecclesiæ clausa, & hastili Crucis aperta designat Hierusalem cælestem per Christi Passionem nobis reſeratam, vnde dicitur *Re. Ingresſiente Domino in sanctam Ciuitatē*, reliqua per se patent; ex Historia Euangelica, & Benedictione ramorum, idest, ex verbis Benedictionis.

24 Sed quid agendum, si processio extra Ecclesiam exire nequeat? Fiat circum Ecclesiam, & quod ante portam præstandum erat, fiat in vestibulo ante ingressum Cappellæ maioris.

25 Quid item, si Cantores desint ad cantandam Passionem? eo casu Diaconus solus Missa cætet tota; & ea finita, redeat

N 3 ad

ad Altare, ac reliqua facit pro parte postrema; ut supra dictum est, & dicemus Fer. 6.

26 In Feria quarta sequenti * ad Introitum non genuflectitur. duæ lectiones leguntur, ex *Ordine Romano*, vel propter ordinationes futuras in Sabbato Sancto, *Durand. cap. 70.* vel quia in prima lectione de morte animæ, in altera de morte corporis agitur: Christus autem mortuus est pro redemptione utriusque, *Amalar. lib. 1. c. 11.* vel quia ea die venditus est Christus; unde quasi sit Feria 4.

temporum, habet ieiunij duplicem rationem; & inde sumptum est, quod in ieiunio, post sextam Feriam, Feria quarta primum locum obtinet. *Durand. loco nunc cit.* Tractus post secundam lectionem dicitur, ut in Parasceue, qui, ut aliàs diximus, luctum significat: *Rupert. lib. 5. cap. 13.*

27 Habes in *Antiphonario*, & *Sacramentario S. Gregorij* Missarum Officia, præcedentis tridui, quæ infra annum repeti non debent *Dianatra. 6. Miscell. res. fol. 102.*

De Feria quinta in Cœna Domini. VIII.

1 DE hac Feria *Ordo Romanus*, Missa verò festiuum habet Officium, ob institutionem Sacramenti Sacramentorum; sed, ut ait *Rupert. libro 5. capit. 14.* sicut in Feria quinta mundi ex aquis ortum genus partim reliquit gurgiti Deus, hoc est, pisces creauit; & partim leuauit in aera, hoc est, auessit: ita in hac Feria quinta deprimimur in tristitiam, leuamur in gaudium. Crux, quæ in Altari est, vel tegatur albo.

2 Missæ Officiū habetur in *Antiphon.* & *Sacram. Greg.* cuius Collecta huc trās-lata est ex Missali Ambrosiano, ait *Pameli-
us in Liturgicon tomo 1.* Dicitur, *Gloria in Excelsis*, ex Bonifacij Decreto, *Durand. lib. 6. cap. 75.* & ab Episcopis, de *conf. dist. 1.* Porro, qui est Canon Nicolai Papæ Campanæ deinde silent, ut excelsa nostra, & turrium nostrarum taceant in humilitate Christi, *Alcuin.* & quia tunc Apostoli prædicatores per Castella nō circuibant, & tacebant, *Rupert. loco cit. c. 29.* & ut silentium indicamus populo, *Idem.* Dicitur, *Pax vobis*, ab Episcopo, in *Sacram. Gregor.* Euangelium quadrat, quia eo die Christus lauit pedes: & in Epistola suffi-

cienter agitur de Eucharistia.

3 De Symbolo diximus in *Rub. general. 1. part. tit. 11.* Communicantes, Hanc igitur oblat. Qui pridie, quæ sunt propria huius Missæ, habentur in *Ord. Rom.*

4 Pax non datur, ex *ord. Rom.* in de-
testationem osculi Iudæ. *Alcuin.* In ter-
tio, *Agnus Dei*, dicitur, *dona nobis pacem*,
contra editionem Venetam in Officijs
paruis Hebdomadæ maioris, in quibus
perperam notatur, quod habet *Duran li-
bro 4. cap. 52.* tertio dici, *miserere nobis.*
nam Missale vult dici de more, quamuis
pax non detur.

3 Reseruetur Hostia cum particulis in
sequentem diem pro Sacerdote, & infir-
mis, ex Decreto Innoc. I. *Durand. c. 75.* &
habetur hæc reseruatio in *Sacram. Gre-
gor.* nihil de sanguine, tum quia pericu-
lum est, ne effundatur, *Hugo Victorin. de
Spec. Miss. obseru. lib. 3. c. 20.* tum quia si-
gnificatur in Calice finis legis antiquæ, &
cum bibisset Christus in Cruce, dicit, *Cō-
summatum est*, id est, testamentum vetus,
Durand loc. cit.

Verba Rubricarum huius diei sunt.

6 Hodie Sacerdos consecrat duas Hostias, quarum vnā sumit, alteram reseruat pro die sequenti, in quo non conficitur Sacramentum: reseruat etiam aliquas particulas consecratas, si opus fuerit, pro infirmis: sanguinem vero totum sumit, & ante ablutionem digitorum ponit Hostiam reseruatam in alio Calice, quem Diaconus a palla & patena cooperit, & desuper b velum expandit, & in medio Altaris collocat. Deinde c fit Communio, & completur Missa. Sacerdos autē d genuflectit.

flectit, quandocumque accedit vel recedit à medio Altaris, vel transit ante Sacramentum in Calice reſeruatum: cum dicere debet, Dominus vobiscum, non vertit ſe ad populum in medio Altaris, ne terga vertat Sacramento, ſed à latere Euangelij: & in ſine e dat benedictionem.

Calicem alterum de Credentia ad Altare hoc item loco deferat Subdiaconus ſine velo longo, ſed cum velo tantum. Calicis eiufdem paruo, patena, & palla.

a Palla, & patena cooperit. Palla prius, quæ, vt diximus aliàs, ſignificat lapidẽ ad oſtium monumenti: patena deinde, ad tutelam pallæ, quaſi ſigillum indicet Phariſæorum, de quo *Matth. 27. ſignantes lapidem cum Cuſtodibus.* cum enim Sabbatho Sancto anticipetur Miſſa, quæ de nocte dicebatur, congruit etiam accelerari representationem Sepulchri Chriſti, vt innuit *Duran. loco citato. à Fer. V. poſt Miſſam*, quamquam improprie Sepulchrum Domini hoc appellatur.

b Velum expandit. Velum album ad cautelam & ornatum apponitur.

c Fit communio. Omnis populus communicat in ordine ſuo. ita legitur in *Sacramentario Gregoriano*. De qua communione vide ſupra *part. 2. tit. 10. num. 9. pag. 138.*

7 An Cleri quoque, Sacerdotum? Sane *Francolinus 1. part. de tempor. Hor. Can. cap. 30. ex Ordine Romano*, & *Alcuino* contendit, non licere hodie Sacerdotibus celebrare priuatas Miſſas, ob receptam conſuetudinem faciendi vnum ſacrum ſolemne, in quo, exemplo Apoſtolorum, omnes Presbyteri communicet: cui ſub-

ſcribit *Azor. lib. 10 cap. 24. q. 5. quicquid contra ſentiunt Sotus & Nauarrus*, extatque Canon Soteris de hac Communionem generali de *conſ. diſtinct. 2. in c. 2. concedit Suar. tertia par diſp. 8. ſectio. 2.* Miſſas plures, ſecluſo ſcandalo, & in loco ſecreto ſine cõcurſu. Sacra vero Rituum Congregatio 27. Septem. 1608. communionem cleri iubet in hac Miſſa, in memoriam quod Chriſtus communicauit Apoſtolos; & hoc eſt ſeruandum. Cõmunicent autẽ Presbyteri cum Stola de collo pendente, ex *Concil. Braccar. 3. can. 3.* ante Altare quidem Sacerdotes & Leuitæ, extra Chorum populus, ex *Concil. Toletano 4. c. 17.* ſi tamen Stola omittatur; non eſt peccatum mortale, ex *DD. apud Bonac. diſp. 4. q. 6. punct. 2. n. 2.*

d Genuflectit, quandocumque accedit, &c. Ob reuerentiam Sacramenti, licet in Calice lateat, & ſub velo, quod in ſimili caſu aliàs obſerua.

e Ibidem dat benedictionem. hoc eſt, in latere Euangelij, neque perficit circulum, ſed reuertitur ad medium, ne terga vertat Sacramento. nam craſtina die ob eãdem cauſam idem habes aperte in Rubrica, ad, *Orate fratres*, eadem obſeruent Miniſtri; & ad ea, quæ maioris ſunt reuerentiæ his diebus erga Chriſtum à Iudæis deriſum, diligentius aduertant.

8 Legitur Euangelium Sancti Ioannis, in cuius initio Sacerdos non ſignat Altare, ſed ſeiſum tantum.

In Altari non fit ſignum; quia ibi immediate adeſt auctor benedictionum. Si legit Euangelium in libro, poteſt ſignare

librum. Ad ea, *Et verbum caro factum eſt*, genuſſectat Celebrans cum Miniſtris paulo verſus Sacramentum.

9 Hodie ſparetur locus aptus in aliqua Cappella Eccleſiæ, vel Altari, & decenter quoad fieri poteſt ornatur g cum velis & luminibus, ubi Calix cum Hoſtia, vt ſupra, reſeruata, reponatur. Finita autem Miſſa accenduntur intortitia, & h fit proceſſo more ſolito, alio tamen i Subdiacono parato Crucem ferente. Celebrans indutus pluuiali albo ſtans ante Altare, imponit incenſum in duobus thuribulis abſque benedictione, deinde in medio genuflexus, cum altero n in-

N 4 cenſat

incensat ter Sacramentum: & o accepto Calice cum Sacramento de manu Diaconi stantis, & cooperto extremitatibus veli, quo eius humeri teguntur, procedit medius inter eundem Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris p sub baldachino, duobus Acolythis q Sacramentum continue incensantibus vsque ad locum preparatum, ubi pro crastino seruandum est. Interea dum fit processio, & cantatur Hymnus; Pange lingua gloriosi Corporis. Cum autem ventum fuerit ad locum paratum, Diaconus genuflexus à Sacerdote stante accipit Calicem cum Sacramento, & ponit i illum primo super Altare, ubi à Sacerdote genuflecto incensatur, vt supra: deinde t reponit in capsula.

f Paretur locus. Omnino debet esse distinctus ab Altari, in quo fuit celebratum.

g Cum Velis. Vela sunt cortinae, ex Glos. de consecrat. d.1 c. Altaris. Imò ex Ambrosio. ad Marcellinam, vt explicat Baron. Anno 1112. sunt Cortinae Regiae. Plura idem Baron. An. 329. non igitur adhibeantur pñi nigri; tum quia in horto sepultus fuit Christus; tum quia crastina die super Calicem adhuc erit Velum album, cū reportabitur ad Altare maius; tum quia viuit vere Christus, etiam in representatione mortis eiusdem. exemplum habes in Sacello Pontificio Romano, ubi omnia splendent in hoc casu reseruandę Hostiæ. abusiue à vulgo sepulchrum Christi appellatur, vt supra diximus.

h Fit processio, more solito. Ante Pium V. de hac nulla mentio est in Missalibus. fit autem de more, Acolythis nimirum cum Cadelabris Crucem comitantibus. non tamen extra Ecclesiam ex decreto S. Congregat. super negotia Episcoporum, tam in hac, quam in sequenti Feria. die 6. Augusti 1591.*

*i Subdiacono parato. Id est, cum Tunica alba, sine manipulo: Crux etiam sit adhuc velata, contra quosdam qui oppositum scripserunt gratis: * & melius Romæ velo tegitur violaceo, quā albo, prout requirit Passionis tempus. quod autem à Subdiacono Crux deferatur, diximus supra part. 2. tit. 13. num. 4. pag. 156. Hic autem cum suis Acolythis stabit, genuflexis alijs in loco, ubi reponitur Sacramentum.*

l Celebrans indutus pluuiali. Vt illud induat, retrahetse extra cornu Epistolæ, ob præsentiam Sacramenti, ibique

omnes deponant manipulos.

m Imponit incensum absque benedictione. Vide supra quæ diximus in eleuatione Hostiæ ad Missam par. 2. tit. 8. num. 8. pag. 130. & in Cerem. Episc. lib. 1. cap. 23. & lib. 2. c. 33. habetur.

n Incensat ter Sacramentum. Adde facta ante & post profunda capitis simul cū Ministris inclinatione. caueat Diaconus ab osculis coram Sacramento. Ceremon. Episc. lib. 1. cap. 23.

o Accepto Calice. Ita vt Celebrans sinistra nodum teneat, & dextram superponat Calici, quam Diaconus tegit extremitatibus veli pendentis ab humeris.

*p Sub baldachino. Vocatur Mappula ab Innocen. III lib. 2. Myst. Miss. cap. 7. & in distributione hastarum eiusdem, nobiliorib. dantur eæ, quæ sunt in facie Celebrantis, posteriores minus nobilibus. Cerem. Pap. lib. 2. cap. 14. & Cerem. Episc. lib. 1. cap. 14. * nobilioribus item inter hastas pares dentur eæ, quæ sunt à dextris celebrantis, dum procedit. conuenit tamen, vt hodie, & sequenti die ab Ecclesiasticis cum pluuiialibus deferantur hastæ; quod si desint pluuialia; non ideo induant stolas, cottis tantum induti, ex Cerem. Episcop. lib. 2. c. 25. & 26.*

q Sacramentum continue incensantibus. Duobus modis fieri potest. primo, si Acolythis alternatim incensent, ductis Thuribulis, vt fit in incensatione personarum. Secundo, si hinc inde ante procedant mouentes manibus dextris Thuribula de iisdem pendentia, & affirmantia, ait Rituale Romanum de Processione Sanctissimi Sacramenti. quasi sternendo viam Sacramento cum odore incensi; qui modus videtur magis vsitatus, & maiorem

rem reuerentiam connotat erga Sacramentum, quod nunquam nisi à genuflectis Sacerdotibus incensari solet.

1. *Cantatur Hymnus, Pange.* Celebrans nunquam cum alijs in processione Sacramenti cantat, sed secreto dicit. Quia processio non fit extra Ecclesiam, conuenit, ut Clerus ad primos duos versus, *Tantum ergo Sacramentum*, &c. genuflectat conuersus ad Sacramentum: Ministri tamen non genuflectant. extra Ecclesiam vero minimè; & ubi multus est clerus, posset alioqui, & malè, interrompi processio.

2. *Illum primo super Altare.* Adde: & deinde genuflectione facta descendit, & rursus imponi curat incensum sine bene-

ditione à Celebrante stante, ut prius; amoto velo per Subdiaconum ab humeris Celebrantis; quia non est daturus in fine benedictionem.

Dum incensatur Sacramentum, cantatur, *O salutaris Hostia, vel Tantum ergo Sacramentum*, ut in *Ceremon. Episc. libro 2. cap. 23.*

3. *Reponit in Capsula.* Facta iterum genuflectione, ante & post. Clauem autem dabit illi, ad quem spectat; non enim videndus est Calix à populo, & multo minus Hostia patere populo debet. neque dari debet clauis laico, quantumuis nobilis ex Decreto S. Rituum Congregat. 30. *Ianuarij 1610.* sed ei potius, qui sequenti die est celebraturus.

10. *Et Sacerdos cum ministris. denudet Altaria, legendo Antiphonam, Diuiserunt, &c. cum toto Psalmo.*

Ordo Romanus. Altaria, inquit Rubr. non Altare maius tantum. An Altaria denudanda erunt, dum dicuntur *Vesperæ*? ex hac Rubrica videtur affirmandum. *Alcuin.* post *Vesperas* vult denudari, quia *vespere*, ait, nudatus fuit Christus suis discipulis. Idem habet *Cerem. Episc. lib. 2. cap. 23.* & communior vsus Ecclesiarum *Vrbis* cum *Ceremoniali* prædicto explicat Rubricam.

11. Hæc Altariū nuditas significat Christum amisisse speciem, & decorem, *Rupert. lib. 5. cap. 35.* & vestimenta illius fuisse diuisa inter milites, ut ex Antiphona patet, & idem *Rupert.* colligit nudatum Christum quasi gloria deitatis: *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* contēplatur *Duran. cap. 76. loco citato.*

12. Procedat autem Celebrans cum Diacono in Albis, & Stolis tantum violaceis, cum Subdiacono in Albis tantum, sine manipulis, & Clerus cantare potest Psalmum totum. Amouendæ vero sunt mappæ tantum cum pallijs, & alijs ornamentis, relicta Cruce velata cum Cande-

labris in Altaribus. neque Psalmus ideo est repetendus, si multa sint Altaria.

* *Conopæum Tabernaculi maioris*, in quo asseruatur ordinariè Sacramentum, adhuc placet esse coloris violacei, ut diximus *pag. 64.* quia Regia viuientis Christi est, ad modicum tempus absentis, quod si adhibeatur coloris nigri ob sequentem Feriam 6. ea erit ratio, quia vacuum est Tabernaculum, & conformis erit color paramenti celebrantis. stādum ergo erit consuetudini locorum; & Romæ in Ecclesia S. Petri amouetur conopæum, quod etiam magis placet, nisi sint velandæ statuae, seu imagines prædicti Tabernaculi.

13. Hoc triduo transeuntes ante Crucem, quæ est in Altari maiori, reuerentiam illi faciant cum genuflectione; excepto Celebrante parato, (nisi illud infra notetur) quia fulget Crucis mysterium; & de die Parasceue hoc decreuisse Sacram Rituum Congregationem testatur *Castaldus in sua Praxi Ceremoniarum.*

14. *Post denudationem Altarium, hora competenti facto signo u cum tabula, conueniunt Clerici x ad faciendum mandatum. Prælati, seu Superior, super amictu & alba induitur stola, & pluuiati violaceis, & y in loco ad id deputato, ministrante*

ministrante Diacono, (qui paratus cum Subdiacono, z vt in Missa, paramentis albis, ei assistit) imponit incensum in thuribulo: deinde Diaconus a librum Euangeliorum ante pectus tenens, genuflexus b ante Superiorem petit benedictionem: qua accepta, astantibus duobus Acolythis cum candelabris accensis, & Subdiacono librum tenente, signat librum, & incensat, & cantat, vt moris est, Euangelium. Ante diem festum Pascha, vt in Missa. Quo finito, Subdiaconus portat librum apertum osculandum Superiori, & Diaconus eum de more incensat. Postea Superior exiit pluuiali, & per Diaconum & Subdiaconum praeingitur linteo, & sic praeinctus, assistentibus sibi iisdem Diacono, & Subdiacono, accedit ad lotionem pedum: & per ordinem dispositis ijs qui lauandi sunt, clericis peluim & aquam ministrantibus, Subdiacono singulorum pedem dextrum tenente, genuflectens singulis, illorum pedem lauat, c extergit, & osculatur, Diacono d prabente linteum ad abstergendum.

u Cum tabula. Sonitus lignei fit mentio in Parasc. in Ordine Roma. sed & hac die adhiberi docent Alcuin. & alij. Humilitatis est indicium, Amalar. libro 4. cap. 21. Terrorem significat Iudaeorum incussum Apostolis, Gemma lib. 3. cap. 88. & lignum Crucis, quo conuocantur omnes, adumbrat, Rupert. libr. 5. cap. 29. minus etiam sonat lignum, quam aes; quia mulieres in passione magis loquebantur de Christo, quam Apostoli, Durand. cap. 76.

x Ad faciendum mandatum. Dicitur Mandatum, quia mandauit Christus lauationem pedum; & quia Antiphonae incipiunt ab hac Mandatum nouum, &c.

y In loco ad id deputato. Congruum esset, vt ibi Altare esset cum pallio albo, ad significandam munditiam, cuius gratia lauandi sunt pedes, cum Cruce & Candelabris. poterit etiam parari Credentia a latere sinistro, super quam collocabuntur Missale, linteum Sacerdotis, vasa ad abluendas in fine manus eiusdem, & alia eiusmodi cum floribus, & herbis. Scamna necessaria cum tapetibus habeantur pro lauandis; & tapetia sint ita ampla, vt Celebrans super iisdem genuflexus lauare queat, neque Albam faceret.

15 Et interim hac subscripta cantantur.

In cantandis Psalmis Mandati, vnus tantum versus cantatur, Durand. libr. 6.

z Vt in Missa Hoc est, cum manipulis, (licet eo careat Celebrans) ob Euangelium cantandum a ministris. si fiat processio a Sacristia ad locum destinatum; Subdiaconus ferat Crucem inter Acolythes medius, more solito, quam deponit prope Altare in cornu Euangelij.

a Librum Euangeliorum, &c. Impositum prius de more incenso cum benedictione in Thuribulum a Celebrante. Hoc eodem loco Euangelium restitutum est a Pio V. in 2. edit. Missalis ab eodem reformati, ante Clementem Octauum, iuxta ordinem Romanum antiquum.

b Ante Superiorem. Adde, stantem in cornu Epistolae. Finita incensatione Celebrantis, deponuntur manipuli a ministris, vt ei liberius inseruiant.

c Extergit, & osculatur. Nullo facto super pedem signo crucis manu Celebrantis.

d Prabente linteum. Stabit ideo Diaconus a dextris, colliget linteum ipsum, quo Celebrans est praeinctus, & extendet, quando opus est vt tergat: non autem Diaconus infundat aquam pedibus, quod aliqui scripserunt nimis aperte contra Rubricam.

cap. 75. quod etiam dicitur in Rubrica Missalis.

16 Post lotionem Superior, vel qui in alijs abluit pedes, lauat manus, & abstergit alio lin-
teo, deinde rediens ad locum, ubi prius fuerat, accipit pluuiam, & e stans capite de-
tecto f dicit. &c.

e Stans capite detecto. In medio scilicet
ante Altare.

f Dicit. Manibus iunctis, ut alijs nota-
uimus, tenentibus librum Diacono &
Subdiacono. Orationes cum versibus ad-
ditæ sunt à Pio V. ex Ordine Romano.

17 Finitis omnibus, vel exiit ibidem
Superior, vel redit in Sacristiam ordine
quo venerat.

18 De hoc Mandato cum Euangelio
Missæ huius diei meminit Ordo Roma-
nus. Ablutio vero pedum habetur apud
August. epist. 119. & Cyprian. sermone
de hac re. fitque ad humilitatem Christi
imitandam, & ad munditiæ animæ defi-
gnandam, Rupert. libr. 5. cap. 20. Vnde &

antiquitus reconciliabantur Deo hac die
pœnitentes. S. Gregorium firmasse De-
creto lotionem hanc, scribit Alph. Ville-
gas in Flore Sanctorum.

19 De oleis sacris nihil Missale, neque
nos loquimur. ad Pontificale spectant.
interea lege Durand. lib. 6. cap. 74.

20 Hora commodiore, post Vesperas,
deferantur particule supra reservatæ pro
infirmis cum luminibus, superpelliceo,
& stola alba adhibitis. ad locum, ubi re-
servata fuit Hostia consecrata; nisi aliud
exigat laudabilior consuetudo: & ostio-
lum tabernaculi, in quo ordinariæ asser-
uari solunt, maneat apertum, ne populus
ibi adoret; quod non adest amplius.

De Feria sexta in Parasceue. IX.

1 Institutorem Feriæ Parasceue facit
Sanctum Paulum Chrysost. homil. 1.
de Cruce, & latrone, quæ præparationem
significat: Cœna pura dicta est apud Ire-

naum lib. 5. cap. 23. idest, sine azymis, ut
explicat Baron. Anno 34. cuius Rubricas
cum augmento minutiorum nunc expli-
cabitur.

2 a Finita Nona, Sacerdos & ministri induti paramenti nigri coloris, sine luminari-
bus, & incenso b procedunt ad Altare: & c ante illud prostati aliquandiu orant. In-
terim Acolyti unam tantum d. robaleam extendunt super Altare. Sacerdos cum
ministris facta oratione ascendit ad Altare, & c osculatur illud in medio: deinde
Lector accedit ad legendum Prophetiam in loco ubi legitur Epistola, & incipit eam
f sine titulo: quam etiam Sacerdos legit submissa voce apud Altare in cornu Epi-
stola.

a Finita Nona. Notat hoc Rupert. libr.
6. cap. 4. quia hora nona expiravit Chri-
stus, ad cuius quasi funus nos accedimus
cum Nicodemo, & alijs, Durand. lib. 6.
cap. 77. neque enim hac die Missa dicitur,
ex Innocent. I. quia percusso pastore, di-
spersi sunt Apostoli, & usque ad diem Pa-
schatis in tristitia ieiunauerunt, de conf. d.
3. Sabbato. Præterea celebrare non con-
uenit, cū hac die seipsum obtulerit Chri-
stus, Alcuinus. quod si Missam eam ap-
pelles, ea est more Apostolorum, ait A-
malar. lib. 4. cap. 20. quod tamen non pla-
cet, cum hodie nulla sit consecratio, &

Missæ sit præ sanctificationum. Nona ve-
ro cum alijs præcedentibus Horis sine
lumine dicitur.

b Procedunt ad Altare. Altare erit nu-
dum cum Cruce velata velo nigro, ita ut
suo tempore facile queat detegi; & can-
delabris sex obscuri potius coloris, & can-
delis ex cera communi, non alba, extin-
ctis, gradus eiusdem nudi erunt; sed ta-
men bene mundis pro Sacerdotis prostra-
tione. Credentia simplex linteo cooperta
in superiori tantum parte, cum necessa-
rijs tantum ad Officium, nempe Bursa
cum Corporali, & purificatorio, ampu-
lis,

lis vini & aquæ, vase vitreo ad ablutionē digitorum, vt infra, Missalibus duobus, & cussino, mappa longa pro Altari, velo longo albo pro Celebrantis humeris ad Sacramentum reportandum, & candelabris Acolythorum cum candelis ex cera communi. Procedunt igitur, præeuntibus Acolythis sine candelabris, cum paramētis, vt in 1. part. tit. 19. num. 6. & 7. vno post alium ministro, vt ad Missam.

c *Ante illud prostrati*. Conuenit, vt sub eorum caputibus ponantur cussini coriacei, vel simplices, non tamen de ijs, qui sunt ad vsum Missalis in Altari. prostrationis meminit *Ordo Romanus*, neque ideo vestiri debent gradus Altaris panno

nigro, qui sapit solemnitatem.

d *Tobaleam extendunt*. ita *Ordo Romanus*, quæ Sydonem monumenti significat, *Duran. lib. 6. cap. 77.* & præterea Missale cum cussino super Altare apertum collocatur.

e *Osculatur illud*. Indicat *Ordo Romanus*, vt initio Missæ fieri solet.

f *Sine titulo*. Titulus est caput lectionis; & sine capite sumus, cum Christus occiditur, hoc est, repræsentatiue hodie, *Honor. in Gem. libr. 3. cap. 89.* nec in fine lector osculatur manum Celebrantis. Tractus primus habetur in *Antiphonario Gregoriano*: sed *Alcuinus* putat, nuperime tunc fuisse compilatum.

3 *Finito Tractu, Sacerdos in cornu Epistolæ dicit, Oremus. Diaconus, Flectamus genua, & Subdiaconus, Leuate.*

Non dicitur, *Dominus Vobiscum*, hodie; quia moriente summo Sacerdote, cessant Officia Sacerdotis, *Honor. ubi supra capit. 95.* frequentius dicitur, *Flectamus genua*; quod etiam docet *Ordo Romanus*. ad augmentandam humilitatem; *Hugo Victorin. de spec. Miss. obseru. capit.*

20. Diaconus genuflectit ante alios dicēs: *Flectamus genua*; Subdiaconus ante alios surgens dicit: *Leuate*. solus stat Celebrans. Ad Orationem Ministri stant, vt in Missa. Oratio vero hæc non habetur in *Sacramentario Gregoriano*.

4 *Subdiaconus in tono Epistolæ similiter sine titulo cantat sequentem Lectionem.*

Prima Lectio ex Prophetis, secunda ex Pentateucho Moysis: quia lex, & Prophetæ Crucem Christi prænuñciarunt, *Rupert. lib. 6. capit. 5.* & duæ lectiones innuunt, pro duobus populis obire Christum. *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 89.* Lectio Exodi vicinior est Passioni, in qua

mentio de illa est: *os non comminuetis ex ea*, *Duran. loco citato.* & ideo secundo loco legitur, quamvis sit antiquior lectione *Osee*.

Subdiaconus in fine non osculatur manum Celebrantis.

5 *Finito Tractu: dicitur Passio super nudum pulpitem: quam Celebrans submissa voce legit in cornu Epistolæ.*

Tractus secundus habetur in *Antiphonario Gregoriano*.

g *Super nudum pulpitem*. Nudato Christo in cruce, omnia nuda sunt, & Scripturæ reuelatæ, *Duran. ibidem.* in eodem pulpito, vel in tribus ad maiorem commoditatem, in cornu Euangelij, in plano Cappellæ, legitur, seu cantatur Passio à tribus, Diaconis indutis Amictu, Alba,

Cingulo, Stola Diaconali nigra, cum Manipulo, ex *Caremon. Pap. libr. 2. cap. 39.* qui procedunt de Sacristia hoc ordine, vt, qui Euangelistam refert, librum deferat ante pectus. & sit primus; quem sequitur ille, qui Turbam: postremo, qui Christum: omnes, manibus iunctis, factis autem debitis reuerentijs Altari, accedunt ad cantandum, medium locum relin-

relinquentes Euangelistæ, & dexteram ei, qui personam Christi agit. In Capella Papæ vnus tantum adhibetur liber, in quo tres cantores singillatim cantant, quæ cātare debent. Alij adhibent tres libros, vt commodius cantent. *Ceremon. Episcop. lib. 2. cap. 21.* meminit vnus tantum libri, & quoad locum non tollit cōsuetudinem ecclesiarum. Nō probatur illa distinctio, seu distributio Passionis inter celebrantem, Diaconum, & Subdiaconum; ita vt celebrans vicem Christi gerat, & Subdiaconus Turbarum. Si desint Ministri, solus Diaconus cātare debet totam Passionem, & partem finalem eiusdem, addito deinde ministerio Subdiaconi, & Acolythorum, vt sit ad Euangelium. Pulpiti verò vox à S. Cypriano vsurpatur *epist. 33.* pro loco Euangelij. Vide supra p. 2. tit. 6. nu. 5. pag. 102.

h. *Submissa voce legit.* Stans paulo versus Cantores, & assistantibus Ministris, vt ad Introitum Missæ; sed cum legit ipse, *tradidit spiritum*, nondum tamen genuflectit, quia non legit in cornu Euangelij,

8 Quod sequitur, legitur in tono Euangelij: & dicitur, *Munda cor meum, sed non petitur benedictio, & non deferuntur luminaria, neque incensum, & Celebrans in fine non osculatur librum.*

Diaconus reliqua facit de more, vt ad Euangelium, non tamen signat librum, neque seipsum, Acolythi medium tenent Subdiaconum, qui sustentat librum. fiunt

enim velut exequiæ defuncto Christo in tristitia, & mœrore. *Alcuin. & communiter alij.*

9 Deinde Sacerdos stans in cornu Epistola, incipit absolute.

Ministri stant post Celebrantem, vt in Missa. Orationes autem pro omnibus fiunt, quia pro omnibus orauit Christus in Cruce, ex *Alcuino* habentur in *Ordine Romano* & in *Sacramentario Gregoriano*; immo *Cælest. I.* earundem meminit *epist. 1. ad Episcopos Gallia*, & habentur in *Ambrosiano ritu*, ex *Pamelio*. Celebrans dicit monitionem primam, manibus iunctis; Orationem vero, manibus extensis, neque vnquam genuflectit, vt in 2. p. tit. 5. num. 5. pag. 98. dictum est, & sic deinceps

vsque ad finem Orationum.

10 Ad monitionem pro Iudæis; non respondetur, *Amen*, quid mysterij quarunt hoc loco? neque in præcedentibus monitionibus respondetur, *Amen*. non enim est Oratio, sed monitio ad orandū. omittitur autem, *Oremus*, quia oratur pro ijs vtcumque non saluandis, nisi in fine mundi, *Duran. loc. cit. c. 77.* Item non flectuntur genua, ex *Sacram. Greg.* quia ij genibus flexis illuserunt Christo, *Alcuin. sequutus Ordinem Romanum.*

II Com-

11 *Completis Orationibus, Sacerdos deposita casula accedit ad cornu Epistola, & ibi in posteriori parte anguli Altaris accipit à Diacono Crucem iam in Altari preparatam: quam versa facie ad populum, à summitate parum discooperit, incipiens solus Antiphonam: Ecce lignum Crucis. Ac deinceps in reliquis iuuatur in cantu à ministris usque ad. Venite adoremus. Choro autem cantante, Venite adoremus, omnes se prosternunt, excepto Celebrante. Deinde procedit ad anteriorem partem anguli eiusdem cornu Epistola: & discooperiens brachium dextrum Crucis, eleuansque eam paulisper, altius quàm primo incipit, Ecce lignum Crucis, alijs cantantibus & adorantibus, vt supra. Deinde Sacerdos procedit ad medium Altaris, & discooperiens Crucem totaliter, ac eleuans eam, tertio altius incipit, Ecce lignum Crucis, alijs cantantibus, & adorantibus, vt supra.*

i *Discooperit. Velum auferitur à Cruce, vt, quod Iudæis relictum erat, nobis reueletur, Rupert. lib 6. cap. 20. Item, quia nudatur Christus in Cruce, Duran. loco cit. vbi docet, ter discooperiri Crucem, quia paulatim prædicatus est Christus Crucifixus, primo in angulo Iudæorum, postea palam, deinde ante medium Altaris, idest, in medio Gentium.*

i *Eleuans. * Ostenso ligni Crucis in hac die erat in vsu in Hierusalem tempore S. Paulini Nolani, ex Franciotto in obseruat. myst. anni. Eleuatur etiam Crux ter ad honorem, contra tres illusiones*

Christi, in atrio Principis, in Prætorio, in Caluario. fit prostratus non tamen usque ad terram, sed genibus flexis, & capite valde demisso. Salutatur, & adoratur ter, cum genuflexione; & tertia vice prosternimur, vt eam osculemur, vt nimirum Christum Crucifixum omni humilitate veneremur, & easdem tres illusiones cōpensemur, Durand. ibid. Nota aduerbiū, altius, concordare etiam cum verbo, incipit, nedum cum verbo, eleuans, ita vt & vocem & Crucem eleuet altius Sacerdos vnā simul.

12 *Postea Sacerdos solus portat Crucem ad locum in ante Altare preparatum, & genuflexus ibidem eam locat: mox n. depositis calceamentis accedit ad o. adorandam Crucem, ter genua flectens antequam eam deosculetur. Hoc facto reuertitur, & accipit calceamenta, & casulam. Postmodum ministri Altaris, deinde alijs Clerici, & laici, bini & bini, ter genibus flexis, vt dictum est, Crucem adorant. Interim, dum fit adoratio Crucis, p. cantantur impropria & aliaque sequuntur, vel omnia, vel pars eorum, prout multitudo adorantium, vel paucitas requirit, hoc modo. Duo cantores in medio chori cantant, &c.*

m *Ante Altare preparatum. * Portat celebrans Crucem sine vlla inclinatione facta Altari. Acolythi dum denudatur Crux, extendunt tapete pulchrum cum cussino pretioso, & velo longo albo supra gradus Altaris versus planum Capellæ. genuflexus Celebrans ibidem deponit Crucem super velum, & cussinum.*

n *Depositis calceamentis. A latere Epistola prope scamnum illi paratum ad sedendum: & Celebrans adorat solus, deinde ministri simul.*

o *Adorandam. Adorationis huius au-*

ctor S. Gregorius est, ex S. Antonino part. 2. cap. 3. tit. 12. Habetur in Ordine Romano, & in Sacrament. Gregor. cum minoribus caeremonijs. conuenit autem, vt vniformis sit omnium actio pro locorum consuetudine, tum in osculo membrorum Crucifixi, tum in aequali pausa, qua singula genua flectunt. Ad singulas adorationes dici potest versus, *Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum.* Ordo adorationis est, vt quilibet laicus, etiam Princeps, post Clerum adoret;

adore; Prælati vero, si qui adsunt, post Celebrantem.

p *Cantantur impropria. Ordo Romanus.* * eadem legat Sacerdos sedens cum ministris. *Cærem. Pap. lib. 2. sect. 1. cap. 51.*

Impropria continent verba Latina, & Græca in laudem Christi; nō Hebræa; quia Iudæi negauere Christum, & repro-

bauere, *Rupert. libr. 6. cap. 19.* Agios, & Trisagion hoc Græcè dicitur adhuc, ex instituto S. Sabbæ, *Apud Baron. An. 492.* Hymni, *Pange lingua gloriosi*, auctor est Venantius Fortun. ex *Baron. infra* citando.

Si repetitio est facienda ob longiorem adorationem, fiat ab Hymno, *Pange lingua*, vt in Missali.

13 Circa finem adorationis Crucis accenduntur q candelæ super Altare: & Diaconus accipiens bursam corporalium, extendit corporale more solito, & iuxta illud r ponit purificatorium; & finita adoratione, Crucem reuerenter accipit, & reportat ad Altare. Postea ordinatur processio ad locum, ubi pridie Sacramentum repositum fuerat: Præcedit t Subdiaconus cum Cruce inter duos Acolythos deferentes candelabra cum cereis accensis, & Clerus per ordinem, vltimus Sacerdos cum ministris. Cum peruentum fuerit ad locum Sacramenti, accenduntur intorticia, quæ non extinguuntur nisi post sumptionem Sacramenti: & Sacerdos genuflectit ante Sacramentum, orat aliquantulum: Diaconus interim aperit capsulam, in qua reconditum est Corpus Domini: postea Sacerdos surgens, absque benedictione imponit incensum in duobus thuribulis Diacono u nauculam ministrante, & genuflexus x incensat Sacramentum: tum Diaconus extrahens Calicem cum Sacramento de capsula, y dat ad manus Sacerdotis, & tegit extremitatibus veli, quod humeros illius circumdat: & procedunt ordine, quo venerunt: z desertur baldachinum super Sacramentum: & duo Acolythi cum thuribulis continue Sacramentum incensant: interim cantatur Hymnus, a Vexilla Regis prodeunt. b Cum venerit Sacerdos ad Altare, c posito super illud Calice, genuflexus rursus incensat, & accedens d deponit Hostiam ex Calice super patenam, quam Diaconus tenet, & accipiens patenam de manu Diaconi, Hostiam sacram ponit super corporale, nihil dicens. Si tetigerit Sacramentum, digitos abluat in aliquo vase. Interim Diaconus imponit e vinum in Calicem, & Subdiaconus aquam, quam Sacerdos non benedicit, nec dicit super eam Orationem consuetam, sed accipiens Calicem a Diacono ponit super Altare, f nihil dicens: & Diaconus illum cooperit palla: deinde imponit incensum in thuribulo g, absque benedictione, & incensat oblata, & Altare h more solito, genuflectens ante & post, & quandocunque transit ante Sacramentum. Cum incensat oblata, dicit, &c. & ipse non incensatur.

q *Candelæ super Altare.* Et item eæ, quæ super Credentiâ habentur pro Acolythis. r *Ponit purificatorium.* Ad cornu Epistolæ, loco solito: & tunc etiam transfertur à Cæremoniario Missale ad cornu Evangelij cum cussino.

f *Reportat ad Altare.* Quo casu nemini reuerentiam faciat. sed & Celebrans assurgat transeunti Crucis, ex *Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 26.* cui genuflectit simul cū Subdiacono. * quod hodie faciūt omnes omnino in honorem crucifixi Domi-

ni Nostri. ex *Cærem. Episc. lib. 2. cap. 25. & 26.* amoueantur statim ab Acolythis tapete, & cussinus cum velo. Quæ delatio Crucis ad Altare cum processione sequenti a Pio V. statuta fuit; nec in antiquioribus Missalibus habebatur.

Si multus adest populus, poterit collocari alia Crux à Sacerdote cum Stola nigra ante aliud Altare ad quam adorandam accedant, tum mares, tum fœminæ, ne processio nimis differatur, & Officium sequens.

r Sub-

r *Subdiaconus cum Cruce*. Hoc est, alter paratus, ut Subdiaconus Missæ, non cum Dalmatica, ut scripsit *Alcocer*, excepto tamen manipulo, deferat autem Crucem processionalem discooperatam. Duo Thuriferarii præcedunt Subdiaconum sine incenso in Thuribus, quia nondum est processio facta, sed aditus ad eam; & ideo itur ad locum destinatum per viam breviorē. Ibi omnes genuflexi orant, exceptis Subdiacono, qui gestat Crucem, & Acolythis.

u *Nauculam ministrante*. Omittuntur oscula manus & rerum in hac Missa.

x *Incensat Sacramentum*. Ut heri, & statim imponitur eius humeris velum album, non nigrum.

y *Dat ad manus Sacerdotis*. Nimirum stans Diaconus.

z *Defertur Baldachinum*. Non nigrum, ut aliqui solent, & malè. debet enim esse simile velo quod Calicem tegit, & esse illud idem, quod heri tegebat.

a *Vexilla regis prodeunt*. Cuius auctor ex *Baronio Ann. 566*. fuit Venantius Fortunatus.

b *Cum venerit Sacerdos ad Altare*. Subdiaconus Crucis, deposita Cruce, ubi minus impediatur, in latere Epistolæ genuflectit. Acolythis deponunt candelabra super Credentia. Clerus in plano Capellæ circumdat Altare, genibus flexis.

c *Posito super illud Calice*. Hoc est: ut pridie, cum ministerio Diaconi. nā Diaconus genuflexus accipit Calicem de manu Celebrantis stantis, & deponit super Altare, genuflectit, descendit, ministrat nauculam stanti Sacerdoti pro impositione incensi, & deposito humerorum velo, Celebrans genuflexus rursus incensat Sacramentum, ut prius. Recedit alter ex Thuriferariis post hanc incensationem.

d *Deponit Hostiam*. Facta prius genuflexione, & amoto à Diacono velo albo paruo, à Calice, neque debet sponte tangere Sacerdos Hostiam, neque ideo prius lavare manus: quod aliqui scripsere. si tamen accidat ut tangat, purificet statim digitos, quod in hac Rubrica sub conditione dicitur, non autem iubetur.

e *Vinum cum aqua*. Habet Ordo Romanus.

f *Nihil dicens*. Neque signum crucis, ut alias, faciens cum Patena, aut Calice.

g *Absque benedictione*. De hac incensatione nihil antiqui. De benedictione vero nova Rubrica est in recognitione Missalis addita. est enim dubitatum: An benedici hoc loco debeat incensum? & videbatur affirmandum, quia incensandum est præterea Altare, & tunc benedicitur incensum etiam coram Sacramento, in *Ceremon. Episcop. libro primo capit. 23*. ubi, cum excipitur à benedictione incensum in principio & in fine processionis, quæ fit in Feria quinta, & sexta maioris Hebdomadæ, nulla mentione facta oblatorum huius diei, dicendum videbatur, ibidem non excipi à benedictione incensum in incensatione hac oblatorum. *Marcellus* quoque in *Ceremon. Pap. libr. 2. cap. 51*. scribit, poni incensum à Papa, more consueto; ergo cum benedictione. Urge quoque videbatur illud, quod dicitur: *Incensum istud à te benedictum*. Sed vim faceret, si diceretur, à nobis benedictum: & hac die verbis utimur minus propriis, ut sacrificium, in seq. quid ergo? nihilominus tamen, cum in Missa hodierna expressè omnia describantur, quæ dicenda sunt, ita ut quicquid de consueta Missa hoc loco omittitur, omittendum esse prorsus videatur, & cum omissa fuerint in textu omnium Missalium verba benedictionis incensi, & solita dici ante incensationem oblatorum: *Per intercessionem, &c.* & expressè posita sint reliqua verba totius incensationis; in eam partem ab ijs, quorum intererat, me præsentem, in recognitione Missalis itum est, ut omittatur incensi benedictio. & hac die videtur congruum, nihil prorsus debere benedici. In *Cerem. Episcop. loco citato*, benedicitur incensum, quando alij quoque præter Altare, quod Christum significat, incensantur: sed hodie neque ipse Celebrans incensatur. *Marcellus* etiam explicatur, more consueto, id est, ter, cum ministerio Diaconi, &c.

h *More solito*. In recognitione Missalis

lis secundum prædictam sententiam, *more solito*, cadere dictum fuit super incensationem oblatorum & Altaris tantum; non super impositionem incensi, quod hodie magis declaratum est.

14 Postea aliquantulum extra Altare in cornu Epistolæ i. lauat manus, nihil dicens, deinde in medio Altaris inclinatus, iunctis manibus dicit.

i. Lauat manus. Facie ad populum, i. Iunctis manibus. Id est, super Altare, versa. ut alias.

15 Deinde versus ad populum in cornu Euangelij dicit more solito: Orate fratres. Et dum se vertit, caueat, ne vel minimum terga vertat Sacramento, ut mox dicitur. Videsne, quod, more solito, non includit omnia de more?

16 Et per eandem viam reuertitur, non perficiens circulum, & consequenter, ommissis alijs, dicit.

Si ommissis alijs: ergo non dicitur, *Scilicet*, neque aliud quicquam, quod hic non sit descriptum.

17 Sacerdos sub silentio, dicto, Amen, eadem voce, qua dixit, Pater noster, absolute, sine Oremus, in tono Orationis ferialis Missæ dicit, Libera nos.

Ita Ordo Romanus, & Sacramentarium Gregorianum, in quo nihil aliud præterea de Missa habetur pro eiusdem fine.

Tria hæc, Præceptis, Pater noster, Libera nos, triduum Sepulturæ Christi significant, Honor. in Gemmalib. 3. cap. 96. alta voce dicitur, Libera nos, ut pa-

teat hodie descensus Christi in Limbum ad liberandos Patres, quod aliàs docuimus in expositione mystica Missæ, cum Duran. libr. 4. cap. 49. Diaconus ad Pater noster, descendit ut alias, cum Subdiacono post Celebrantem. Dicit autem manibus extensis, neque se signat cum patena, ut alias.

18 Tunc Celebrans, facta reuerentia vsque ad terram, supponit patenam Sacramento, quod in dextera accipiens, in eleuat, ut videri possit à populo: & statim in supra Calicem diuidit in tres partes, quarum ultimam mittit in Calicem, more solito, nihil dicens. o Pax domini non dicitur, p nec Agnus Dei, q neque pacis osculum datur. Postmodum & prætermisiss duabus primis Orationibus dicit tantum sequentem, Perceptio, &c.

m Eleuat, ut videri possit. A Pio V. hoc fuit additum. non eleuatur patena, quam tenet manu posita super Altare; nec eleuatur planeta, nec incensatur Hostia. * eleuatur autem altera tantum manu, ad differentiam eleuationis, quæ fit post consecrationem, ne hac die videatur de nouo consecrata.

n Supra Calicem diuidit. Diaconus, cum debitis reuerentijs discooperit Calicem, & cooperit, ut alias. Celebrans mittit particulam in Calicem sine aliquo cru-

Gauant. Rubr. Missæ

cis signo, quod firmavit Decreto Sac. Rituum Congreg. die 28. Augusti 1627. & licet hic dicatur, more solito, cadit hoc verbum super totam Hostiæ diuisionem, non præcise super immisionem particulæ, Vides hoc etiam loco, quod more solito, non dicit, omnia de more solito fieri? o Pax Domini non dicitur. ita Ordo Romanus.

p Nec Agnus Dei. Qui ordinatur ad pacem dandam, ut in tertio patet, Dona nobis pacem.

Q q Ne-

¶ *Neque pacis osculum datur*. Negat *Ordo Rom.* in odium osculi Iudæ, *Amar lib. 1. cap. 13.* tum quia publicum erat ieiunium populi, ex *Tertull. de Oratione*, tum quia nullum hac die fit sacrificium, ex *Albaspino lib. 1. de vet. rit. obseru. 17.*
 r *Prætermittis*, &c. Omittuntur duæ

Orationes. Prima, quia est de pace. secunda, quia mentionem facit de sanguine. tertia dicitur & manibus iunctis super Altare, ut alias, in qua solum de corpore Christi agitur. fit communio Sacerdotis, ut in Missali; ad quam Ministri stant capite inclinato, ut alias.

19 *Deinde somissis omnibus, quæ dici solent ante sumptionem sanguinis, immediate particulam Hostia cum vino reuerenter sumit de Calice. Et more solito u facta ablutione digitorum, & sumpta purificatione, in medio. Altaris inclinatus, manibus iunctis dicit, Quod ore, &c.*

¶ *Omissis omnibus*. Quia in ijs de sanguine fit mentio. Diaconus Calicem discooperit, & cum Celebrante genuflectit.
 r *Reuerenter sumit de Calice*. Neque se signat, ut alias, cum Calice: quod & decreuit Sacra Rituum Congregat. die 28.

Augusti 1627.

u *Facta ablutione*. Non Calicis, sed tantum digitorum in Calice, ministrante Subdiacono ampullas. Extinguuntur hoc loco, dum fit ablutio, non prius, cerei à Clero delati.

20 *Non dicitur, x Corpus tuum Domine, y nec postcommunio, z nec Placeat tibi, nec datur benedictio; sed facta reuerentia Altari, Sacerdos cum ministris discedit, & dicantur Vesperæ sine cantu, & a denudatur Altare.*

x *Corpus tuum Domine*. Omittitur, quia sanguis commemorandus esset, qui non extitit in Calice.

y *Nec postcommunio*. Quia nemo alius communicat apud Rom. ex *Alcuino cap. de Cœna Domini*, ubi testem citat Augustinum ad Ianuarium; neque consequenter *Communio* dicitur, quæ dicebatur tempore communionis populi; & ut diximus in *expositione mystica Missæ*, lætitiâ significat Apostolorum, quæ hac die desideratur.

z *Nec placeat*. Non ob eam rationem, quia sacrificium in ea nominatur prece, quod non fit hodie; nam supra nominatum est in *Orate fratres*: sed quia hic expresse diceret Sacerdos, se obtulisse sacrificium, quod non est verum. est autem verum in Sacramento Christi esse sacrificium Sacerdotis, & populi, seu victimam sacrificij, late sumpto vocabulo sacrificij, ut in hoc casu docet *Suarez 3. part. disp. 75. sect. 4. in fine*, quod in *Orate fratres*, dicitur: & hoc idem voluit *Durand. loco citato*.

21 Diaconus librum claudit; Subdia-

conus, plicato Corporali, & in bursam reposito, reportat Calicem ad Credentiam; & postremo cum debitis reuerentijs redeunt omnes, vnde, & modo, quo venerant.

a *Denudatur Altare*. Ab Acolythis, à quibus & nudatur Credentia, & candelæ extinguuntur post Vesperas. si reportanda est Crux, ut eam populus adoret, ad priorem, seu alium locum, supponantur eidem eadem, quæ prius, & decet eam portari ab alio Sacerdote post Vesperas.

22 *Habet autem mysterium*, ait *Durand. loco citato*. quia in fine mundi Hebræa gens. salutem consequetur, & Crucem adorabit. Sed deceret magis, ut dictum est, aliam Crucem poni pro adoratione populi post adorationem primam.

23 Pixis, quæ remansit cum particulis in loco pro Calice, & Hostia deputato, portatur ad aliud Sacellum, in loco remotiori præparatum, cum luminibus. *Cærimon. Pet. Ruiz*, & placet, ne in Ecclesia sint luminaria in Matutinis sequentibus, & Officio Sabbati, ultra præscripta.

24 Quæ-

24 **Queritur** : An occurrente Festo Annunciat. Beatæ Virginis in Parasceue teneantur fideles interesse Officio prædicto, quod loco Missæ celebratur? & an ratione Festi ministrari possit Eucharistia alijs, quàm infirmis? Scio, alicubi edicto Episcopi translatum fuisse hoc Festum cum suo præcepto in diem, quo ex Rubricis recitandum erat Officium; & cum hæc mutatio Festi vniuersalis excedat facultatem Episcopi, de maiorum auctoritate factum esse, tunc credidi; quo casu cessauit prima dubitatio, non autem admiratio, quod Episcopus transferret Festum de præcepto vniuersale, non translatum alibi, neque Romæ à Papa. Immutato igitur Festo, Sacra Rituum Congregatio vetuit Missam fieri hac die de B. Virgine, etiam in Æde Lauretana, etiam ratione concursus populi, seu Festi tituli Ecclesiæ, die 9. Maij 1606. deinde Anno, quo contigit, censuit die 19. *Februarij* 1622. non teneri fideles interesse prædicto Officio.

25 Ad aliud verò dubium, eadem respondit, eadem die, seruandam esse vni-

uersalis Ecclesiæ præsentem consuetudinem, non ministrandi nisi infirmis hac die Eucharistiam. & quidem, licet *Ordo Roman. cum Sacrament. Gregoriano* concedat communionem Clero, & alijs, tamen antiquius, *Augustino teste*, vt dixi, Romani non communicabant hac die. *Innocen. in cap. Sabb. de cons. distin. 3.* Sacramenta penitus non celebrari tradit, & in Rubrica nostra Missalis de infirmis tantum est mentio, vt illis reseruetur prædictum Sacramentum. *Francol. eadem docet 1 p.c. 30. à nu. 10 de temp. hor. canon. & Albas. de vet. ritibus lib. 1. obser. 14.* negat, in ieiunio rigoroso, & in mœrore maximo præcis temporibus Eucharistiam distributam esse.

26 * Abrogatus fuit abusus deferendi nocte in hac Fer. 6. Sanctissimum Sacramentum à S. Congreg. Cardd. super negotia Episcoporum die 22. Martij 1596. vt alienus à ritu, & legitimo sensu S.R.E. quæ occultat his diebus Eucharistiam, & in aliud tempus ideo distulit processionem; & Festum Corporis Christi.

De Sabbato Sancto. X.

1 **Sabbatum** hoc antonomastice appellatur Sanctum, quia ad suscipiendam sancti luminis claritatem noua Ecclesiæ sacro baptismi fonte sanctificatur, *Rupert. lib. 6. cap. 25.* vel quia Sanctus Sactorum quieuit in Sepulchro, *Alcuin.* nullum habet Officium proprium, nam Officium noctis erat sequentis, vt patet ex

benedictione Cerei: *Hæc nox est, &c.* & ex Collecta Missæ, *Durand. lib. 6. c. 78.* ieiunium autem omnino seruandum est, ex *lib. 6. constit. Apost. c. 24.*

Videamus Rubricas eiusdem, & de more nostro, minutioribus additis, eas explicemus.

2 *Hora competenti a cooperiuntur Altaria, & dicuntur Horæ, candelis Altaris extinctis, vsque ad principium Missæ. Interim bexcutitur ignis de lapide, foris Ecclesiæ, & ex eo accenduntur carbones. c. Dicta Nona, Sacerdos indutus amictu, alba, cingulo, stola, & pluuiali violaceo, vel sine casula, d. astantibus sibi ministris cum Cruce, aqua benedicta, & incenso, e ante portam Ecclesiæ, si commodè potest, vel in ipso aditu Ecclesiæ, benedicit nouum ignem f. dicens, &c.*

a *Cooperiuntur Altaria.* Habet *Durand. libro 6. cap. 8.* quia Christus in resurrectione stolam gloriæ induit. Sed conuenit duplici pallio vestiri Altare maius, violaceo nimirum super album,

ita, vt remoueri cito queat violaceum circa finem Litaniarum; *Cæremon. Episcop. libro 2. cap. 27.* super Altare candelæ erunt ex cera alba. Cereus etiam benedicendus collocabitur cum suo candela-

O 2 bro

bro in latere Euangelii, *Cerem. Episc. ubi supra*: ante Cereum legile vestitum veste alba, & super illud Missale non apertum.

b *Excute ignis de lapide*. Ignis de Christo, qui lapis est in caput anguli: *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 100.* & antiquus ignis extinguendus est, ut lex finem habeat. Ante Zachariae Papae tempora Romanae novus ignis ex lampadibus servatis in Feria quinta sumebatur, ut scribit *Baronius Anno 751. ex litteris Zachariae eodem anno datis*. Ritus ergo noster post eundem annum.

c *Dicta Nona*. Non ante Horam Nonam, Urbani II. decreto apud *Baron. Anno 1095.*

d *Astantibus sibi ministris*. Ministri debent esse in violaceis, manipulusque datur Subdiacono ante: *Lumen Christi: in*

Cerem. Episc. lib. 2. c. 28. Cruce in gestare debet Subdiaconus, quem praecedunt Acolythi tres, cum aqua benedicta, thuribulo sine igne cum navicula, & pellicula cum quinque granis incensi: & hoc eodem ordine procedunt ad portam.

e *Ante portam Ecclesia*. Extra portam passus est Christus, exeamus ad eum, inquit Paulus, ut eum explicat de hoc ritu loquens *Durand. cap. 80.* Crux cum Subdiacono sit in porta ante faciem Celebrantis: ignis autem in foculo super aliquod scamnum coram Celebrante; ubi etiam forcipes ferrei & candelulae cum lignis sulphuratis parari debent.

f *Dicens*. Manibus iunctis. & Diaconus eleuet fimbriam pluviialis, quando est benedicturus manu ignem, & grana incensi.

3 *Deinde benedicit quinque grana incensi ponenda in Cereo dicens absolute, hanc Orationem.*

Quidam addunt aliam incensi quantitatem una cum quinque granis benedicendam; sed ad quid? An, ut ea deinde in naviculam immittatur denuo benedicenda à Celebrante, ut adoleat ignem, & grana? superfluit haec duplex incensi benedictio, & praeter Rubricam. De hisce

granis aperte meminit *Rupert. loco citato cap. 31.* & significari docet aromata a mulieribus empti, ut vngerent IESVM.

Celebrans non dicit, *Oremus*, quasi coniungens novam benedictionem incensi cum praecedenti benedictione ignis.

4 *Dum benedicit grana incensi, Acolythi: assumens de carbonibus benedictis ponit in thuribulo, & finita Oratione supradicta, g Sacerdos de navicula ponit incensum in thuribulo, benedicens illud more solito: deinde praedicta grana incensi & ignem h ter aspergit aqua benedicta dicens: Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo, & i ter adoleat incenso. Interim omnia luminaria Ecclesiae extinguuntur, ut de igne benedicto postmodum accendantur.*

g *Sacerdos de Navicula*. Supple, à Diacono de more ministrata; quid & ministrat cum osculis asperforium & Thuribulum Celebranti.

h *Ter aspergit*. In medio, à dextris rerum benedictarum, & à sinistris eandem.

i *Ter adoleat*. Nimirum, uti aspergit.

5 *Tum Diaconus l indutus Dalmatica albi coloris accipit m arundinem cum tribus candelis in summitate illius triangulo distinctis. n Praecedit thuriferarius o cum Acolytha deferente in vase quinque grana incensi, p sequitur Subdiaconus cum Cruce, & Clerus per ordinem: deinde q Diaconus cum arundine: post eum celebrans. cum r Diaconus ingressus est Ecclesiam, inclinat arundinem, & Acolythus deferens candelam accensam de nouo igne, accendit unam ex illis tribus candelis desuper positis, & Diaconus elevans arundinem genuflectit, similiter & omnes alij cum eo, praeter Subdiaconum Crucem ferentem, & cantat solus:*

Lumen

Cereus autem benedicitur, ex decreto Zosimi Papæ, *Alcuin.* sed Prudentius ante Zosimum cecinit Hymnum de hoc Cereo *Martinus Polonus* auctorem facit Theodorum I. Anno 643. *Baron. Ann.* 418. docet, concessisse Zosimum, ut etiā in Parochijs benedici posset, nedum in Ecclesijs principalibus.

8 Significat autem Cereus Christum, resurgentem; & quidem cera corpus, elychnium animam, lumē deitatem designat, ex *Durand. loco cit. cap. 80.* antequā vero illuminetur, repræsentat Columnā nubis; illuminatus autem Columnā ignis, quæ præcedit Cathecumenos hodie transientes per mare Baptismi, *Idem Durand. ibidem.* Crucis figura in Cereo solet inscribi, ut Christum demonstret Crucifixum, *Rupert. lib. 6. c. 29.* sed grana quinque incensi in formam Crucis in eo confixa idem sonant, & apertè plagas eius quinque, ex eodem *Durand.*

9 Ordo figendi grana est, ut primum in superiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextera Cerei, quintum in sinistra.

10 Habet etiam mysterium, quod Diaconus accendit Cereum, non cum candelula, ut aliqui scripsere, sed immediate (ait Rubrica) cum una ex tribus candelis in arundine positis. Dicerem ego, tacentibus alijs, sicut tres illæ candelæ inclinā-

tur versus Cereum, & cum una tantum ex ijs accenditur; ita Resurrectio Christi est effectus quidem totius Trinitatis, sed potissimum Verbi, quod animam carni rursus uniuert, & immortalitatis gloriosa luce vestiuit; quam rationem afferebam Recognitoribus Missalis, sub Clem. VIII. quando hic ritus fuit stabilitus; & fuit approbatus etiam in *Cerem. Episc. l. 2. c. 27.*

11 Accenduntur deinde lampades. sumpto lumine a Cereo ipso; vel à candelis arundinis, ut sicuti, ex *Alcuino.* Cereus significat nouam gratiam. & doctrinam Christi; ita ab eodem oriri demonstratur, tum gratia, tum doctrina Apostolorum, qui sunt lux mundi; & Christus ipse resuscitatus statim accendit in Apostolis ignem Spiritus Sancti, quando insufflauit, & dixit; *Accipite Spiritum Sanctum,* in ipso die Resurrectionis. *Rupert. lib. 6. cap. 29.*

12 In fine benedictionis Cerei, excepto Papa. Episcopo, & Imperatore, cui additur Electi titulus, si nondum est coronatus, nemo alius nominari debet, inconsulta Sede Apostolica: quicquid scripsere alij; qui tamen hanc additionem pridie fieri prohibent; at, quæ maior est ratio, cum Pius V. in sua Bulla additiones omnes prohibuerit? Sede Rom. vel Episcopali vacante, tacetur nomen Papæ, vel Episcopi.

13 Completa benedictione Cerei, Diaconus, depositis albis, sumit & violacea paramenta, & vadit ad Celebrantem: qui exiit pluviali, & sumit manipulum & casulam violacei coloris. Postea u leguntur Prophetiæ sine titulo: & Celebrans legit eas submissa voce ad Altare in cornu Epistolæ. In fine Prophetiarum dicuntur Orationes modo subscriptæ. Ante, vel interim dum Prophetiæ leguntur, Presbyteri & catechizent cathecumenos baptizandos, & præparent ad baptismum.

t Violacea paramenta. Iuxta titulum 19. 2 part. Rubr. num. 6. & 7. pagin. 56. & 57. Crux deponatur in loco decenti: Arundo stabiliatur pede marmoreo præparato, non procul à Cereo.

u Leguntur Prophetiæ: In medio Chori, ait *Cerem. Episcop. lib. 2. cap. 27.* ubi scilicet ab omnibus audiri queat Lector; unde non male illi, qui in ambone, vel an-

te Altare prophetias legunt.

x Sine titulo. Tradit Ordo Romanus: quia adhuc sine capite Christo, nondum viso ab Apostolis, videtur esse Ecclesia, *Rupert. libro 7. cap. 9.* vel tacentur tituli, ait *Hugo Victorin. de spec. Miss. obscr. lib. 3. c. 24.* ne Cathecumenis de Gentilitate venientibus, Hebræorum auctorum nominibus auditis, lectiones vilescant,

scant; vel ad representandum cæcitatem Cathecumenorum, qui nesciunt doctrinæ nostræ originem, *Aluin.* leguntur autem ad instructionem Cathecumenorum. *Idem.*

Porro quatuor tantum legebantur in *Oraine Romano*, cum tribus Canticis. Primus, qui meminit harum duodecim Lectionum, est *Microl. capit. 53.* & significant duodecim Apostolorum doctrinam, qua erudiuntur Cathecumeni, *Honor. in Gemma libr. 3. capit. 108.* Habetur in *Sacramentario Gregoriano* è nostris prima, 3. 9. 4. 5. 8. 10. & hoc eodem ordine. Lectores autem non osculantur in fine manum Celebrantis, neque recedunt nisi dicto: *Leuate*: à Subdiacono.

15 Cantica tria, siue Tractus, sunt eadem, quæ in Antiphonario Gregoriano, *Ordine Rom. & apud Amalar. lib. 1. cap. 22.* tamen apud nos post 4. 8. & 11. lectionem; & sunt indicia exultationis Cathecumenorum de proximo baptismo, sed non sine timore; unde & Tractus, idest luctus vocantur, *Ruper. lib. 7. c. 9.*

16 Orationes indicant expectationem & desideria Sanctorum Patrum circa redemptionem per Christi Resurrectionem, *Raban. libr. 2. cap. 38.* easque Celebrans dicit, ut in Missa, manibus extensis, & secundum aliquos sunt pars Missæ, ut dicemus.

20 *His expletis, si Ecclesia habuerit fontem Baptismalem, Sacerdos benedicturus fontem, accipit pluuiiale violaceum, & precedente Cruce cum candelabris, & 2 Cereo benedicto accenso, descendit cum Clero, & ministris paratis ad fontem: & interim cantatur sequens a Tractus; Sicut ceruus, &c.*

Baptismus significat mortem, sepulturam, & resurrectionem Christi, *Rom. 6.* & ideo potissimum hac die celebratur, *Ruper. lib. 6. cap. 34.*

2 Cereo benedicto. Portabitur Cereus ante Crucem, *Carem. Episc. lib. 2. cap. 27.*

21 Postea procedit ad benedictionem fontis, dicens, manibus iunctis.

De Fontis usu antiquo, *Dion. de Eccles. Hierar. quem matrem adoptionis vocat.*
De consecratione eiusdem *Clem. libr. 7.*

y *Catechizent Cathecumenos.* Catechizent. idest, instruant: Cathecumenos, idest, auditores, *Raban. lib. 1. cap. 26.* de ritu vero Cathechizandi pro baptismo, vide *Rituale Romanum Pauli V.*

17 A Ministris illud obseruandum, ut dum Celebrans Prophetias legit, assistant, sicut ad Introitum Missæ, quas & appellat Introitum Missæ huius diei *Hugo Victor. ubi supra capit. 28.* Dum ille Orationes dicit, stant post Celebrantem, unus post alium: Diaconus dicit genuflectens ante alios, *Flectamus genua*: Subdiaconus surgens ante alios, *Leuate*; excepta ultima Oratione, quia tres pueri, de quibus in ultima Prophetia, noluerunt genua flectere statue Nabuchodonosor, ut alias diximus in *Sabbato Quatuor temporum Aduentus pag. 184.* Celebrans autem nunquam genuflectit, ut dictum est in *Rubr. gener.*

18 Si sedere voluerit, Celebrans post lectam in Altari prophetiam, sedeat ad scamnum consuetum, sed nudum, in latere Epistolæ eat autem per viam breviorum cum ministris, & redeat per longiorum cum debitis reuerentijs ante mediū Altaris. nullo modo sedeat ad Altare, quod Episcopo tantum concedi debet.

19 Ordo legendi Prophetias hic erit, ut primas legant minores, postremas maiores, nisi aliud necessitas suadeat.

a Tractus, Sicut Ceruus, &c. Est in *Ordine Romano*, cum quo concordat Oratio sequens, ut manifestè patet, & in *Gregoriano legitur Sacramentario.* * imò & huius ritus meminit *S. August. in Psal. 41.*

Cōst. cap. 43. & Sidon. Apollin. li. 4. epist. 15. plura vide apud *Baron. Anno 132. & Durantum de ritibus lib. 1. cap. 19.*

O 4 22 Por-

22 Porro sex facit Sacerdos in hac benedictione Fontis; orat, manu rāgit aquā, & format cruces: mutat vocem, sufflat, demittit, & eleuat Cereum in aquam; infundit oleum, & Chrisma, & commiscet.

23 *Orat Deum*, vt sit præsens tantis mysteriis, mouetque in Præfatione astantes in Deum, ad eundem finem, vt Deus audiat.

24 *Manu tangit aquam*, ter. Primo diuidens in formam crucis, à qua pendet effectus Baptismi. Secundo tangit simpliciter, quia manu Sacerdotali opus est; etiam in baptismo, ad fugandos dæmones. Tertio proijciens, & effundens aquam versus quatuor mundi partes; quia baptismus omnes homines attingit, non circuncisio. Facit etiam manu varias cruces super aquam, vt benedicatur à Trinitate per virtutem sanctæ crucis.

25 *Mutat vocem* ter. primo per modum Orationis. secundo per modum Præfationis. tertio per modum Lectionis, vt in Trinitate omnia fiant, & modo humiliter, modo audentius Deus oretur.

26 *Halat ter in modum crucis*, & sufflat ter in modum ✠ vt cum cruce Trinitatem coniugat, à quibus habet vim baptismus, maiorem autem à Trinitate. Valet etiam insufflatio ad expellendos

Dæmones cum ignominia, qui leui flatu expelli queunt à Sacerdote.

27 *Demittit Cereum* in aquam, & eleuat ter, profundè, profundius, profundissimè, vt Spiritus Sanctus sua plenitudine fontem impleat, sicuti quando descendit in specie Columbæ in baptismo Christi, adumbrati in hoc Cereo demerso in aquam: eleuatio autem eiusdem Cerei significat effectum baptismi, qui confert gratiam eleuatem à peccato ad gloriam.

28 *Infundit oleum*, & *Chrisma*, & commiscet, de quo etiam *Dion. ubi supra cap. 20. part. 2.* vt indicetur coniunctio Christi per baptismum cum populis Ecclesiæ, *aquæ multæ, populi multi*, & Christi nomen, idest, vncti, ab oleo & Chrysma deducitur. Caterum ritus hic totus habetur in *Ordine Romano*. expositio vero sumpta est partim ab *Amalar. li. 1. cap. 25.* partim ab *Honor. in Gemma libr. 3. cap. 3.* partim à *Durand. lib. 6. cap. 81.*

29 *In eodem Ordine Romano* iubetur, vt in Rubrica nostra, aspersio populi cum aqua fontis ante infusionem olei; & eiusdem aquæ reservatio, ad aspergendum in domibus, & alijs locis, ad munditiam Baptizatorum. de qua etiam *Gregor. Tur. lib. 1. de glor. mar. cap. 24.*

30 *Vbi vero non est fons Baptismalis, finita vltima Prophetia cum sua Oratione, Celebrans casulam deponit, & b cum ministris ante Altare procumbit: & alijs omnibus genuflexis, e cantantur Litania in medio Chori à duobus cantoribus, viroque Choro idem simul respondente. Cum autem peruentum fuerit d ad v. Peccatores, te rogamus. Sacerdos & ministri surgunt, & accedentes ad Sacristiam, induuntur paramentis albi coloris pro Missa solemniter celebranda: & interim e accenduntur luminaria in Altari. f In fine Litaniarum cantatur solemniter, Kyrie eleison, & repetuntur, vt in Missa moris est.*

b *Cum Ministris*. Et hi quoque in Albis procumbunt ex communiori vsu Ecclesiarum Romæ. * deponunt tamen planetas plicatas paulo ante: *Peccatores: Cereus. Episc. libro 2. cap. 27.* quod etiam mihi magis placet, cussini coriacei dari possunt sub eorum capitibus, & Celebrantis.

c *Cantantur Litania*. ita *Ordo Romanus*. Litaniæ, idest, deprecationes, *Amalar. lib. 1. cap. 28.* quibus significatur consortium Sanctorum cum nuper baptizatis, *Raban. libro 2. capit. 28.* Hæ vero non inchoantur apud Fontem, sed apud Altare, *Ceremon. Episcop. libro 2. capit. 28.* Aliqui scribere geminandum illud: *Per sanctam resurrectionem tuam*; sed nullo antiquo auctore: imò contra Bullam Pij V. quæ additiones prohibet.

d *Ad*

d *Ad peccatores.* Discedunt in Sacristiam, ut dicitur etiam in *Missali Vatic. volum. 4743.* si vicina est; alioquin in locum viciniorem, & decentem post Altare. omnino ante Altare nemo Episcopo inferior est vestiendus, licet sit loci superior. non enim est illi communicanda. Episcopalis prerogativa, nisi Mitra utatur.

e *Acceduntur luminaria.* Sacramentarium Gregorianum, & Ordo Romanus, ad

Agnus Dei, accendi iubent; quia per Agnum Dei Christum lumen fidei communicatum est, *Amalar. libro primo capite 30.* sed & pallium violaceum remouetur ab Altari, ornatur Credentia suis necessarijs ad Missam solemnem, ut supra dictum est.

f *In fine Litaniarum cantantur.* & cet. Monet Ordo Romanus, quod cantari debent ita tardè, ut Sacerdos, & ministri queant procedere ad Altare.

31 *Interim Sacerdos cum Ministris in paramentis albis accedit ad Altare, & dicto Psalmo, Iudica me Deus cum, Gloria Patri, facit Confessionem, ut moris est, in loco consueto. deinde ascendens osculatur Altare, incensat more solito; & finitis à Choro, Kyrie eleison, incipit solemniter, g Gloria in Excelsis, h pulsantur Campana.*

g *Gloria in Excelsis.* Habet Ordo Romanus. & Sacramentar. Gregor. * Dicat autem prius de more celebrans cum Ministris, submissa voce, *Kyrie eleison*, nouies. *Ceremon. Pap. l. 2. sect. 1. capit. 57. & 60.*

h *Pulsantur Campana.* iubet Ordo Romanus pulsari ad Litanias; forte, ut populus vocaretur ad initium Missæ. *Durandus cap. 85. ad Hymnum Angelicum.* & conuenit, sicuti cessauere in Hymno eodem Fer. quinta.

Sed aduertere, ne maiores campanæ pulsentur, antequam signum datum fuerit in Cathedrali, seu Matrice Ecclesia, ex decreto Concilij Lateran. sessione 11. sub

Leone X. sub pœna Regularibus centum ducatorum; & Sacra Rituum Congregat. die 21. Martij 1609. & ea tantum eo casu pulsabuntur, quæ sunt intra parietes Ecclesiæ: dato deinde signo à Cathedrali, seu Matrice, dabitur etiam (licet detur longè post, *Gloria in Excelsis*,) solemne signum ab omnibus alijs Ecclesijs, cum campanis maioribus. Per Matricem intellige quoque Parochialem in Diocesi; & si plures sint Parochiales, eam, quæ alijs maior est dignitate: nam ante Matricem hanc non sunt pulsandæ à Confratribus campanæ, ex Decreto S. Rituum congregat. die 9. Februar. 1608.

32 *Postea Sacerdos dicit, Dominus Vobiscum.*

Quid Episcopus? dicat: *Pax Vobis*: ita Ordo Romanus, contra *Durand. capit. 85.*

33 *Finita Epistola, Celebrans incipit, Alleluia, & totum decantat ter, elcuando vocem gradatim: & Chorus post quamlibet vicem in eodem tono repetit illud idem. Postea Chorus prosequitur, V. Confitemini, &c.*

34 *Alleluia cantatur in cornu Epistolæ, osculata prius manu à Subdiacono.* * & dum cantatur, stant omnes, *Cerem. Pap. loco cit. cap. 57.*

Præcedit, *Alleluia, Tractum.* Ordo Romanus. & Sacrament. Gregor. & ecce gaudium Paschale, sed non plenum; quia

Tractus luctum significat, ut alias docuimus. Versus tamen, *Confitemini*, est de Psal. 117. cuius titulus est, *Alleluia*, *Rup. lib. 6. cap. 11.* est ergo lætitia in fine proxima *Hugo Victorin. ubi supra lib. 3. cap. 29.* Versus, & Tractus habentur in *Antiphonario Gregoriano.*

35 *Ad*

- 35 *Ad Euangelium non portantur luminaria, sed tantum incensum, petitur benedictio, & alia fiunt de more.*

Tradit *Ordo Rom.* & significantur aromata mulierum ad monumentum, sine lumine fidei; quia putabat Christum hominem mortuum, *Alcuin.* Deuotio ade-

rat, fides obscura erat, *Dur. loc. cit.* Euangelium legitur à Celebrante in cornu Euangelij, vt alias, post cantatum à se tertio, *Alleluia.*

- 36 *Non dicitur, i Credo, sed finito Euangelio, Sacerdos dicit, Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo, & postea. Oremus, i non dicitur, Offertorium.*

Hæc *Ordo Romanus.*

i *Credo.* Quia nondum Apostoli credebant Resurrectionem Christi.

i *Non dicitur Offertorium.* Quia mulieres sub silentio ibant cum aromatibus ad Sepulchrum, *Alcuin.* neque habetur in *Sacram. Gregor.* Subdiaconus defert

ad Altare vna cum Calice Bursam Corporalium. Ad, *Lauabo*, dicitur, *Gloria Patri.*

37 *De Communicantes, & Hanc igitur oblat.* vt etiam de *Præfat. propria*, vide supra in *Rubr. gen.*

- 38 *Dicitur, Pax Domini sit semper vobiscum. sed in pacis osculum non datur. n. Agnus Dei, non dicitur, nec o Postcommunio: dicuntur tamen tres consueta Orationes ante Communionem.*

m *Pacis osculum non datur.* *Ord. Roman.* quia nondum dixerat Christus Apostolis, Pax vobis.

n *Agnus Dei.* *Ordo Roman & Sacram. Gregor.* inquit *Alcuin.* ob silentium mulierum, nōdum credebatur Christus Redemptor animarum ad tollenda peccata mundi. *Durand. c. 85.*

o *Postcommunio.* Hæc omittitur, quia in hac Missa non communicabant, tem-

pore nimirum *Durandi*, introducta etiā tunc noua consuetudine celebrandi hanc Missam mane; sed in die sequenti communicabant tum Cathecumeni, tum alij, quod nota (contra quosdam, qui gratis oppositum scripserunt) ne communicet alius à Celebrante in hac Missa noctis, vel *Vesperæ* sunt vice *Postcommunio*, & *Postcommunio*, vt scribit *Durand. loc. cit.*

- 39 *Post sumptionem Sacramenti, p pro Vesperis in Choro cantatur Antiphona, Alleluia, alleluia, & Psalmus, Laudate Dominum omnes gentes, cum Gloria Patri, in fine, & post repetitur eadem Antiphona, Capitulum, Hymnus, & Versus non dicuntur, sed statim Celebrans in cantu incipit Antiphonam ad Magnificat.*

Non deponitur à Celebrante Casula, vt assumat Pluuiale, quod aliquando fecere perperam nonnulli; quia nondum est finita Missa.

p *Pro Vesperis.* Hoc Sabbatum propriè non habet Officium, ex *Augustin.* & *Alcuin.* & quæcunque hic habetur pro *Vesperis*, eadem sunt in *Ordine Romano.* si

habet Officiū, hoc terminatur in *Vespera*, nō in Missa, vt sine fine laudetur Christus, qui morte sua nos redemit, *Durand. ibidem.* Sed verius finitur Officium in Missa, cum, *Ite, Missa est*, quæstio est de nomine. Porro Antiphona, *Alleluia*, conuenit, vt inchoetur à digniori, qui est in Choro.

- 40 *Deinde cantatur, Magnificat, cum Gloria Patri, in fine, & fit incensatio, q vt alias in Vesperis. Repetita Antiphona, Celebrans dicit: Dominus vobiscum.*

Mini-

Ministri cū Celebrante dicuntur Psal-
mum, & *Magnificat*, in cornu Epistolæ,
vt stant ad Introitum Missæ.

q *Vt alias*: incensatio item fit eodem
modo, quo initio Missæ, sed præterea in-
censantur alij in Choro.

41 Extra Chorum dicuntur Vesperæ,
vt in Breuiario adnotatum est: & nos in
commentarijs Rubr. Breuiarij opportu-
nius de his dicemus.

42 Ad Orationem vltimam vsque ad
finem, omnino seruantur omnia, quæ in
fin. Missæ aliàs præscripta sunt.

43 Peracta Missa, quæritur: An aliæ
Missæ celebrari queant; *Microlog. cap.*
53. concedit, si necesse fuerit, & à Litania
incipere docet, omittis Lectionibus, in-
quit, auditis. Negant *Nauarr. cap. 25. nu.*
88 & Francolin. tractatu de tempor. Hor.
Canon cap. 30. num. 2. & 9. quia vsu rece-
ptum est, vt vnum tantum sacrificium fiat
solemne. nullusque est introitus, vt in
Sabbato Pentecostes; nisi dicas cum *Hu-*
gone supra. Lectiones omnes habere vi-
cem Introitus. Vnde & Sacerdos habet
Casulam tunc, & iubetur eas legere sub
missa voce ad Altare. *Sotus in 4. distinct.*
13. quæst. 2. articulo 2. concedit hac lege,
vt celebretur Superioris concessu, & au-
ct oritate. sed *Azor qui lib. 10. cap. 24. q. 4.*
omnino negat *ex cap. Sabbato distin. 3. de*
conf. vbi dicitur biduo hoc Sacramenta-
penitus non celebrari, concedit à Supe-
riore dari posse licentiam tantum, quan-
do iusta adsit causa. puta, quia multi sunt,
qui commodè eo die sacrificio publico
interesse non possunt; quod accidere po-
test, quando Festum Annunciationis in-
cidit in Sabbatum Sanctum, & tunc de
licentia Superioris celebrari posset, aliàs
non, & non nisi post inchoatum saltem
solemne sacrificium, depositoque luctu,
& mœrore Ecclesiæ.

44 Quo casu fortè sufficit incipere à
Confessione, qua finita, dicat Sacerdos,
Kyrie eleison, de more, & reliqua cum
Vesperis vsque ad finem Missæ. nam *Gem-*
ma lib. 3. cap. 118. ait Officium huius Mis-
sæ per, *Kyrie eleison*, inchoari: nisi pro, *Ky-*
rie eleison, intelligat cum *Micrologo Lita-*

niam. * Volunt aliqui non dici Vesperas
in hac priuata Missa, & pro *Communionio*,
dici Antiphonam tantum ad *Magnifi-*
cat, hoc est: *Vespera autem Sabbati*, &c.
& statim orationem: sed fugiendus est hic
casus, non decidendus.

45 Tutio rem autem arbitro sententiam
Nauarr. & Francolin. eamq; conformio-
rem *cap. Sabbato*, vt non celebretur, nisi
vnica Missa, quæ noctis est, & sub initio
noctis dicebatur tempore Sancti Thom.
in *4. distinct. 13. quæst. 1.* Festi vero, cuius
Officium transfertur, nulla prorsus, quod
ad Missam attinet, haberi debet ratio: &
multo minus votiuæ Missa dici debet, e-
tiam pro re graui.

46 Idem dicerem de cōmunionem Cle-
ri, seu laicorum, in Festo Annunciationis
in Sabbato Sancto; quod non debent alij
communicare in Missa, quæ noctis est: &
ideo non dicitur, *Communionio*, vt supra ad-
notaui.

47 De Cereo accendendo in tempore,
Paschali nihil inuenio apud antiquos, nisi
quod *ex Ordine Romano & Microlog. cap.*
53. in Octauis Pasche distribui solitus fuit
Cereus hodie benedictus ergo non vltra
Octauā Paschæ ardebat. In *Annal. Mi-*
norum Luca Vuandigni decretū fuit An-
no 1263. quod in Ordine Minorum ce-
reus Paschalis remaneret vsque ad Ascen-
sionem Domini; & accenderetur in Mis-
sis, saltem diebus festiuis. Sacra Rituum
Congregatio 19. Maij 1607. censuit, regu-
lariter accendi debere ad Missas, & Ve-
spas solemnes in triduo Paschatis, in
Sabbato in Albis, & Dominicis vsque ad
Ascensionem in alijs seruandam esse
consuetudinem locorum.

48 Romæ varia est consuetudo, à peri-
rioribus hæc laudatur, vt à latere Euange-
lij ille ardeat à Sabbato Sancto vsque ad
Dominicam in Albis inclusiue, quia est
vnicum Resurrectionis Festum, *ex Ord-*
ine Romano, ad Missam. & ad omnes Ho-
ras. Præterea diebus Dominicis à primis
Vesperis vsque ad secundas, & comple-
torium inclusiue, ad Missam, & Horas:
quia Dominica est repetitio Festi Resur-
rectionis Christi, etiam per annum, ne-
dum

dum Paschali tempore. quem ritum tradit *Sumarius in thes. Sacerdotali. titul. de Cereo Pasch.* nimirum ad utrasque Vesperas, & Missam Dominicæ, & in Ascensione ad Omnes Horas usque ad Evangelium Missæ. quod si dicatur Missa Parochialis, seu Conventualis non solemnis, ad eam item die Dominico accendi potest.

49 Postremo à primis Vesperis Ascensionis Domini, usque ad finem Evangelij Missæ solemnis, seu Parochialis, seu Conventualis non solemnis: in alijs diebus nunquam.

* 50 Candelæ tres, de quibus supra in arundine positæ non ultra Vesperas Sabbati Sancti ardere debent: alioquin grati ardebunt, & sine causa.

De die Sancto Paschæ, usque ad Festum Trinitatis. XI.

1 **N**obilitas anni, mensis decus, alma dierum, splendor horarum, est Pascha, ex *Rupert. libro 6. cap. 26.* Pascha, idest, transitus, ex vi nominis Hebræi apud *Isid. libr. 1. c. 31.* vel Passio, à Græco verbo *πάσχειν* apud *Innocent. III. in serm.* vel est compositum ex Hebræo & Græco per divinam dispositionem; quia in passione Christi cum ipso & nos transivimus de morte ad vitam. ita *August. cit. à Durando lib. 6. cap. 86.* celebratur etiam semper in Dominica ex auctoritate Sancti Petri. apud *Baron. Anno 58. nu. 82.* & meminit *Clemens libr. 5. Constitut. cap. 18.* Itē ex decreto *Pij de cons. distinct. 3. nosse.* postdecimum quartum diem Lunationis primi mensis, & ex decreto *Victoris de cons. d. 3. cap. celebritatem;* tum ut à ludæis Pascha nostrum distingueretur, tum quia Christus resurrexit die Dominico post 14. Lnnam, hoc est, ex *Isid. sup. in 3. hebdomada* Luna ob numerum mysticum Trinitatis, sicut etiam triduo mortuus resurrexit tertia die, qui vixerat triginta tribus annis; in quibus numeris resplendet ternarius numerus: in quo intellige, non modo gloriam Trinitatis; sed salutem omnium qui ante legem, qui sub lege, qui sub gratia extiterunt. Hæc ex *Isid. citato & Rupert. lib. 7. c. 14.*

2 Habet Octavam ex institutione Apostolorum, ait *Baron. Anno Domini 58 nu. cit.* infra quam si fiat commemoratio de Simplicio, non tamen dicitur tertia Oratio.

3 Missa vero habet hæc notatu digna. Sequentia auctorem habent hætenus incognitum, de qua *Durand. libro 6. capit. 87.* neq; priores illo meminere, nisi subobscurissime *Honor. in Gemma libro 3. capit. 135.* Graduale adhuc dicitur ex *Sacramentario Gregoriano;* quod, ut alias docuimus, canticum est laborantium, & dicitur propter recens baptizatos, qui gradiuntur ad gloriam, quam resurrectio Christi promittit cum labore. additur, *Alleluia*, duplex, ob spem binæ stolæ, animæ & corporis, & ut gradiendo lætentur cum laude Dei. Hec partim ex *Rupert. libro 8. cap. 1.* partim ex *Hugone Victorin. de spec. Miss. observat. libro 3. cap. 32.* notat *Ordo Romanus.* sumi Graduale ex *Psal. 117.* ab hac die usq; ad Sabb. in Albis, unde nimirum sumitur & ille versus frequentior, *Hæc dies, &c.* cui *Psalmo* titulus est, *Alleluia*, ut supra diximus, ex *Rupert. libro 7. cap. 11.* Reliqua quæ habentur in Missa huius Festi, & in Octava propria patent ex dictis in *Rubric. gener.*

Ite, Missa est, dicitur cum duplici, *Alleluia* usq; ad Sabbatum in Albis inclusivè, in Missis nimirum de Octava Paschatis, non in ijs, quæ cum paramentis violaceis forte debent cātari, puta, Litaniarum maiorum, seu pro publica necessitate: quia duplex *Alleluia* est proprius ritus Missæ Paschalis, & summæ lætitiæ: & meo iudicio, neq; in Missa quacumque votiva solemniori pro re gravi debet dici.

4 Euan-

4 Euangelium legitur secundum Marcum, sicuti pridie secundum Matthæum, & postridie secundum Lucam, ordine congruo, quem indicat *Augustin. serm. 144. de temp.* & Euangelia cum Epistolis per totam hanc octauam habentur in Comite S. Hieronymi; sicut etiam Orationes in *Sacramentario Gregoriano*, & Officia Missarum in *Antiphonario eiusdem Sancti Gregorij*, vsque ad Dominicam in Albis. sed Orationes feriæ tertiæ, quintæ, sextæ, & Sabbati sunt Ambrosianæ, ex *Pamelio*.

5 In Sabbato in Albis, qui titulus est, vel ab Angelis, qui visi sunt in Stola candida, ex *Durand. cap. 80.* vel quia hodie Baptizati deponebant albas vestes, ex *Alcuino*, ut intelligant fore illis requiem æternam Sabbati celestis, si deposuerint corpora immaculata, uti vestes albas in morte. Vna est varietas post Epistolâ; quia quatuor, *Alleluia*, & duo versus deinceps dicuntur. qua de re vide quæ diximus in *1. p. Rubr. tit. 10. pag. 27.* abundant autem, *Alleluia*, & merito, in lætitia Paschali, ex *August. epist. 19. ad Ian. c. 17.*

6 De Dominicis sequentibus nulla est Rubrica specialis. habentur earundem Missarum Officia in *Antiphonario Gregorian.* Orationes autem non sunt eadem, in *Sacramentario*; tamen habentur *ibid.* sub alijs titulis. Dom. in Albis meminit *Clem. lib. 5. Const. cap. 20.* cuius Oratio est Ambr. ex *Pamelio*, Tempus est Paschale, quod vocatur, Remissionis, a *Concil. Carthag. 4. can. 82.*

7 Occurrunt in hoc tempore Paschali Litanie Maiores, & Minores, seu Rogationes; & Maiores quidem in festo Sancti Marci, etiam si Festum cum eiusdem Missa cõtingat transferri, quas instituit S. Gregor. Papa non simpliciter, sed ad Sanctum Petrum, ut ait *Baronius in not. Mart. 25. Aprilis.* erant enim annuæ ante Gregor. ut idem ipse ait *initio lib. 2. Epist. 6. in Comite S. Hier.* habentur Epistola, & Euangelium assignata Missæ de Rogationibus. Septiformem ille Litaniam instituit, propter imminentem celestis iræ mucronem, ait *Ordo Rom.* hoc est, pestē inguinariam, quia obibant multi, etiam

oscitando, & sternutando, morte repēti-
na. Vnde & oscitantes digito super os formabant signum Crucis, & sternutantibus dicebatur: *Deus te iuuat*, qui mores ad nos vsque deuenerunt, *Duran. libr. 6. cap. 102.* sed *Baron.* haurit à *Plinio lib. 28. hist. natur.* ritū salutandi prædicto modo sternutantes.

8 Dictæ vero sunt hæ Litanie, Processiones nigra; quia in signum mœroris, & pœnitentiæ homines vestibus nigris induti procedebant; Cruces, & Altaria nigris coloribus velabantur. Item dicta est Processio septiformis; quia S. Gregorius eam distribuit in septem ordines ad certas Ecclesias, Clericorum, Religiosorum, Monialium, Puerorum, Adolescentium, Viduarum, Continentium, & Coniugatorum, *Idem ibi.* fit in primis ad conseruandas fruges, *Ordo Roman.*

9 Si terminatur processio Litaniarum maiorum ad Ecclesiam S. Marci, cantatur ibi Missa de S. Marco, ex Decreto Sac. Rituum Congreg. 23. Maij 1603. quia titulus est Ecclesiæ, & lætitiæ locus eo die. * nam alioquin cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Litania, ex *Microl. cap. 58.* In Missis autem de S. Marco nō fit commemoratio Litaniarum.

10 Si occurrant in die Paschatis, transferuntur in Feriam tertiam sequentem ex Decreto Sac. Rituum Congreg. die 25. Septemb. 1627. & in Missa de Rogationibus, quæ dici debet sine commemoratione octauæ Paschatis, dicitur quidem Præfatio Paschalis. sed ea, quæ cum suo cantu dicitur in diebus ferialibus: quia est Missa ferialis: & consequenter neque in fine Missæ adduntur, *Ite Missa est*, duo *Alleluia*, certum autem est, quod festiua Præfatio Paschalis dici non debet, sicuti non dicitur ex Rubricis huius Missæ in Litanis maioribus, *Credo*, neque Præfatio de Apostolis, licet sit festum S. Marci, ut probauimus supra p. 1. tit. 11. n. 2. pag. 32. *Communicantes*, dicitur, ea ratione, quam attulimus, p. 1. tit. 12. pag. 33.

11 Litanie Minores, idest, Rogationes Latine, seu deprecationes, fiunt triduo ante Ascensionem; de quibus *Augu. ser.*

173. de tempore, & in Concilio Aurelianensi cap. 29. de consecr. dist. 3. cap. Rogationes. unde restitutæ potius ex Baron. in notis Martyr. supra, quam dici debent institutæ à S. Mamerto, seu Mamerco ex Sydon. Apoll lib. 7. epist. 1. Viennen. Episc. in Gallijs ob incurfionem luporum, in damnum grauissimum populorum: quæ ideo appellatæ sunt Minores, quia à minori Episcopo; si ille auctor est, vel restitutor, & in minori loco respectu S. Greg. & Urbis Romæ, Durand. vbi supra; quæ ratione eæ forent quoad restitutionem, etiam antiquiores Maioribus, ceterum saltem ante annos, ex Rupert. libro 9. cap. 5. nam Anno 452. ex Baronio loco cit. Mamerthus erat in humanis, & eo anno Litanias celebrauit. * In postrema tandè Martyrologij Romani recognitione, re penitus indagata, institutor S. Mamertus Litaniarum minorum, non restitutor est appellatus. Vide locum 11. Maij.

12. Fiunt autem ob peccata, pacem, pestem, conseruationem frugum, & cæteras necessitates, Ord. Roman. cibisque Quadragesimalibus vtendum esse iussit Concil. Aurelianen. supra. certè dies abstinentiæ sunt, non lætitiæ, Ordo Romanus. Amalar. autem lib. 1. cap. 32. negat esse ieiunandum, & probat ex SS. Patribus, in Ecclesijs autem Occidentalibus fieri ieiuniū docet Raban lib. 2. cap. 40. quod Ambrosiani obseruant, translatis Rogationibus post Ascensionem, ne præsentis sponso Christo ieiunent, iuxta illud Matth. 9. auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. sed & congrue sub Dominica præcedenti celebrantur, in qua inuitamur ad orandum: Petite, & accipietis. * Missa Processionum, tres habet orationes, sine Gloria, sine Credo, & sine commemoratione Festi occurrentis cuiuscunque. de quo, si nouem lectionum est, cantatur alia Missa. Vnicum, Alleluia, quia temporanda est lætitia Paschalis: Oratio Missæ in Sacramentario Gregoriano habetur, & Officium Missæ in Antiphonario Gregoriano. Præfatio semper est Paschalis, etiam in Litanij Maioribus, vt dicitur in proprio loco Missalis, quocunque die occurrant.

13. * In Feria 3. Rogationum in Missis priuatis, si fiat de Sancto 9. lectionum, in illius Missa fit commemor. Rogationum. si fiat officium de simplici Festo, potest dici Missa de eo, cum comm. Rogationum, vel Missa Rogationum cū comm. Festi, vt dicitur in Rubrica propria. si Festum non occurrat, dicitur Missa Rogationum, vt in Missali; neq; in ea fit commemor. de officio feriali: quod est peculiare in hac die, licet Rubrica sit obscurior in modo loquendi. Altarium paramenta erunt officio conformia; Altaris autem maioris, & celebratium ad quodcunque Altare conformia Missæ Rogationum, vt diximus part. 1. titul. 18. in fin. Hymnus Angelicus non dicitur, neque Credo, in Missa Rogationum Maiorum, & Minorum, vt dicitur in propria Rubrica, quocunque die occurrant.

14. In Vigil. Ascensionis, de qua S. Hieron. in Lectionario, dicitur Missa propria, cuius meminere Microl cap. 40. & Ordo Rom. si in ea occurrat Festum 9. lect. dicuntur tres Missæ in Collegiatis, de Festo, de Vig. & de Rogationibus post Tertiā, Sextā, & Nonā Horam; & in vnaquaque harum, secunda Oratio, si dicenda est, erit de B. Virg. tertia Eccles. vel pro Papa. * In priuatis si eo die occurrat Festum simplex. erit de eo secunda oratio, tertia de Rogat. quæ in officio nullam habent comm. quia, vt diximus n. præcedenti, Festum simplex præcedit supra vltimas Rogationum Ferias, etiam in Missa. si occurrat Festum 9. Lectionum, Missa erit de Festo, cum commemor. Vigiliæ, & Rogationum. ita in propria Rubrica.

15. In Ascensione Domini, de qua Clem. libro 5. Const. cap. 20. extinguitur Cereus Paschalis post Euangelium ad repræsentandum Christi discessum ab Apostolis. Missa habetur in Antiphon. & Sacrament. Gregor. De Cereo extinguendo nihil in Missalibus habetur vsque ad Pium V. neque apud antiquiores Auctores.

16. Habet octauam. de qua Radul. prop. 19 & Missa Dominicæ infra octauam habetur in Sacramentario Gregoriano, sed oratio sub alio titulo Festi.

17. Vig.

17 Vig. Pentecostes, de qua *Hier. in Lectionario*, ieiunium habet, *Ordo Romanus*. non habebat quidem tempore Ambrosij, ex *Amalar. lib. 4. cap. 46.* & licet oppositū tribuatur Ambrosio *distin. 76. cap. nosse ex serm. 60.* eiusdem tamen non est ille sermo S. Ambrosij, qui *serm. 61. cap. scire, eadem distinct.* negat hoc ieiunium, cum quo concordat S. Hieron. *epist. ad Lucinium, cap. Utinam, eadem distinct.* Verisimile autem est ritum mutatum fuisse post tempora etiam Sancti Iliodori, *vt ex cap. post Pascha dist. cit.* dicitur, nimirum *ex eiusdem capit. 42. libro 1. de officiis Eccles.* * Nunc vero temporis huius ieiunii præceptum est de consuetudine, aiunt Summistæ, & asserunt Rubricæ Breuiarij titulo 6. num. 5. & Missalis de color. parament. titulo 18. num. 5.

18 Benedictionem fontis habet, & baptismum, vt in Sabbato Sancto, *Idem Ordo.* & dicta Nona, quia eadem hora Cornelius à Sancto Petro baptizatus fuit, *Amalar. lib. 4. capit. 28.* & quia eadem hora Christus expirauit. baptismus enim significat mortem Christi, & sepulturam eiusdem, *Rom. 6.* vnde & in Sabbato Sancto, & in hodierno baptismus solemniter habetur. Hæc idem *Amalar. ibidem cap. 29.* vide supra Sabbato Sancto. Adde, aduentum Spiritus Sancti vocari à Christo baptismum, *baptizabimini, ait, Spiritu Sancto non post multos hos dies. Act. 1.* & baptizati à Spiritu Sancto Apostoli baptizauerunt aqua ter mille in die Pentecostes quare merito sub Pentecoste Baptismus solemniter celebratur, *Ruper. lib. 10. c. 2.* Postremo duo Sabbata tatum Paschatis, & Pentecostes baptismate coluntur solemniter, ex *Leone epist. 4. cap. 5.* & habetur *distinct. 4. de consecr. duo tempora.* Imò ex *Siricio eadem distinct. non ratione;* nimirum, vt primum sit Filius, alterum Spiritus Sancti; ne videatur differentia inter Filium & Spiritum Sanctum, quorum est aque mundare animas à peccato, ait *Raban. libro 2. cap. 41.*

19 Ritus autem in ijs tantum est diuersus à ritu Sabbati Sancti; quia in Vigilia Pentecoste ad instructionem Cathecume-

norum sex tantū leguntur lectiones, quarum antiqui, vsque ad *Durandum* inclusive, quatuor tantum meminerunt. in *Sacramentario Gregoriano* aliæ legebantur, & quatuor tantum quare Ritus noster est posterior; aliæ item Orationes, excepta quinta dicebantur. Tractus, *Sicut ceruus,* cum Oratione sequenti, est in *Sacramentario eodem.* Item non dicitur, *Flectamus genua,* quia sumus in tempore Paschali. color albus vsque ad Nonam, violaceus vsque ad Missam, rubeus deinceps adhibetur, * qui & in priuatis Missis huius diei, quoad vestes celebrantium, licet celebrat ante Nonam.

20 Cæterum Missa est cū Tractu post vnum, *Alleluia.* pro Cathecumenis, quorum lætitia luctu adhuc miscetur, vt aliàs diximus. luminaria non deferuntur ad Euangelium, quia eorundem fides subobscura & recens; qua de causa neque, *Credo,* dicitur post Euangelium. De *Præfatione, Communicantes, & Hanc igitur,* vide in *Rubric. gener.* Officium vero huius Missæ totum, excepta Secreta, est in *Antiph. & Sacram. Gregor.* De simplici non fit commemoratio in hac Missa, licet in officio facta sit, vt habetur supra *part. 1. tit. 7. n. 1. pag. 34.*

21 Introitus pro Missis priuatis additus fuit à Pio V. vsitatus tamē antea in Missis votiuus de Spiritu Sancto. Reliqua ex prædictis patent.

22 Pentecostes, de qua S. *Clemens libr. 5. Constit. cap. 21.* hoc est, quinq; decem, ex vi Græcicæ vocis, ait *Durand. libro 6. cap. 107.* Dies quinquagesimus, *Honor. in Gemma libro 3. capit. 147.* ideo figura quietis, ex *August. epist. ad Ianuar.* qui numeratur ab ipso die Paschatis, nimirum cum Hebræis à Prima Sabbati Paschæ Azymorum, quæ nobis Dominica fuit resurrectionis, vt egregie notat *Rupert. libro 10. cap. 12.* non tamen explicat, quomodo eo anno resurrectionis Christi accidere potuit Pentecostes in Dominica. explicat autem acutissime *Bellarmin. lib. 3. de cultu SS. cap. 13.* quia nimirum numerus dierum Pentecostes sumitur a die 2. Azymorum, in qua meti poterat fasciculus,

culus spicarum offerendus eadem die Domino, *Deuteron. 16. versic. 9.* quæ secunda dies eo anno fuit Sabbatum, in quo meti non poterat, sequenti ergo die messuerunt, & obtulerunt, in quo præcise Christus resurrexit, quæ fuit Dominica dies, inde ergo, numeratis quinquaginta diebus, eodem die, quo Pentecosten celebrabant Hebræi, descendit in Apostolos Spiritus Sanctus, immo super 120. discipulos, ætati Moysis, qui 120. annos vixit, congruentes, ut ait *Raban. libro 2. capit. 41.* & sicut quinquagesimus annus Iubileus erat apud Iudæos, ita quinquagesimus hic dies fuit Iubileus Christi discipulis, & iubilationis dies, celebrandus cum præcedentibus 49. & seqq. 7. cum omni lætitia; nempe Paschali, *Ordo Romanus*, in Iubileo namque dabatur omnibus libertas; & ubi *Spiritus Domini, ibi libertas*, ait Sanctus Paulus.

23 Septem vero hebdomadæ, quæ præcedunt, & septem dies, qui sequuntur, septiformem Sancti Spiritus designant gratiam, ex *Honor. in Gemm. libr. 3. cap. 147.* quod à Beda in *Homil. de septem hebdom.* fuerat adnotatum, & ab *Alcuino de septem diebus.*

24 Missa habetur in *Antiphon. & Sacrament. Gregor.* sicut etiam Feriarum sequentium, præter quintam; Epistolæ, & Evangelia, ut in *Lectionario S. Hieron.* Auctorem Sequentiæ, vide in *Rubric. gener. 1. part. tit. 10. numer. 3. pag. 28.* Octauam habet hoc festum ex institutione Apostolorum, *Baron. Anno Domini 58.* & licet tempore Sancti Isidori, *libro 1. cap. 37.* quinquaginta diebus Paschale tempus cōcluderetur, nobis tamē tota hæc Octaua una dies est, ex *Regula Radulphi prop. 23.* & eandē ob causam dicitur per Octauam totam, *Gloria in excelsis*, cum Symbolo, ut in *Festis.*

25 Ieiunium autem Quatuor temporū fit ad imitationem Apostolorum, qui absente iam sponso Christo, ieiunio se dederunt, & Spiritus Sancti aduentu carnis delicias ablegauerunt, *Isid. libr. 1. cap. 37.*

& *Amal. libr. 2. cap. 1.* Festiuitum tamen, ieiunium est, cum in eo non dicatur, *Fletamus genua*, ratione temporis adhuc Paschalis, ex *Ordine Romano.* quod si fiat de Simplici commemoratio, non tamen dicitur tertia Oratio in Missa.

26 FERIA quinta habet in Missa quamplura, quæ desumpta sunt à Dominica Pentecostes. *Ordo Romanus* desumit omnia: *Honor. in Gemma libr. 4. cap. 38.* subobscurè indicat Epistolam, & Evangelium diuersa à Dominica Pentecostes; & ea causa esse potest, ex *Durand. libr. 6. cap. 111.* quia septem sunt Officia Spiritus Sancti, septiformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia sicut Dominus ascendit FERIA quinta, & per Spiritum Sanctum descendit die Dominica, ita voluit Ecclesia in utroque die communem Missæ Introitum, cum suis accessorijs, post Epistolam Versibus, Offertorio, & Communionem. Docet etiam *Durand. libr. 4. cap. 6. num. 21.* solitam dici diem Iouis cognatam Dominicæ, & in utroque die prohibitum fuisse quandoque ieiunium.

27 An vero dies Octaua Pentecostes dici debeat Sabbatum sequens, vel Dominica, disputat *Berno de quibusdam ad Missam spect. cap. 3.* & concludit cum Catholica Ecclesia Octauam dici Dominicam sequentem, quam nos Festum Trinitatis: sed tamē tempus Paschale terminatur in Nona Sabbati, ex *Ordine Romano, Beda, & Alcuino locis citatis.* cuius Sabbati Missa est plenissima, quia omnia quæ dici possunt in Missa, in ea vna continentur, Hymnus Angelicus, Prophetiæ, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28 * Cur in hoc Sabbato 4. temporum omittitur canticum trium puerorum post quintam lectionem? arbitror ego, quia dicitur statim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum: quod deinde adnotatum legi ab Auctore antiquit. Liturgicarum. addde, ne duo Hymni immediate cantentur à choro.

225

De Feflo Trinit. & Dom. poft Pent.
De Feflo Trinitatis, Corporis Chrifti, & Dom. poft
Pentecoflen. XII.

IN Ocfaua Pentecofte. fieri Feflum. Sanctiffimæ Trinitatis docet *Microlog. cap. 6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propria auctoritate celebrabant, Miffamque de eadem Trinitate ab *Alcuino* compofitam afferit, ficut & officiũ à *Stephano Leodiens.* Præfationem tamẽ à *Pelagio* approbatam & ipfe recipit. *Berno* meminit Fefli libro de quibusdam ad Miffam fpect. capit. 6. deinde *Rupert. libro 11. cap. 1.* tradit, & laudat idem Feflum, eo quod poft aduentũ Spiritus Sancti cepit ftatim prædicari & credi myfterium Sanctiffimæ Trinitatis, in cuius nomine dabatur baptifmus. Tandem teftatur *Radulph. propof. 16.* à Sancta Romana Ecclefia indictum fuiſſe tale Feflum, & communiter celebratum. congruentem addit cauſam *Duran. libr. 7. cap. 14.* quia Natalis Domini fuit Feflum Patris, cui natus eſt Filius: Paſcha fuit Feflum Filij: Pentecoſtes Spiritus Sancti. celebratur ergo ftatim trium ſimul perſonarum Feflum Sanctiffimæ Trinitatis. Dicitur auctor Fefli Trinitatis *Gregor. IV. ab Auctore Ligni Vita libr. 5.* *Pifanella* facit auctore Ioan. XXII. Ver. Feria §. 3. & Miſſæ Orationes omnes cum præfatione propria habentur in *Sacramentario Gregoriano in nocte Dominica Pentecoſtes.*

2 Feria quinta proxime ſequenti occurrit Feflum Corporis Chrifti cum Ocfaua, ex inſtituto Urbani Quarti 1262. ab *Eugenio IV. 1433.* confirmatum. ob cauſam, quam reddit *S. Thom. in Officio eiusdem Fefli*, cuius Officij & ipſe fuit auctor, ut in eiusdem Opusculo 57. *Leodienses* primo celebrarunt hoc Feflum *Bzoni* Anno 1230. num. 16.

3 Fit proceſſio ſolemniffima in paramentis albis, & in Cathedralibus quidem Eccleſijs ſeruentur ea, quæ in *Ceremon. Epifc. lib. 2. cap. 33.* habentur; in minoribus autem Eccleſijs ea item, quæ in *Rituali Rom. Pauli V.* In Miſſa vero cantanda ne omittantur genuflexiones, quæ ſugauant. Rubr. Miſſ.

pra ſunt præſcriptæ pag. 148. & in Feria quinta in Cœna Domini. pag. 200. Finita Miſſa, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluuiale extra cornu Epistolæ, imponit ſtans incenſum ſine benedictione, & genuflexus ter incenſat Sacramentum in Tabernaculo oſenſorio poſitum, ea ratione proſus, qua diximus in Feria quinta in Cœna Domini. Poſteſt cantari interim dum incenſatur, O ſacrum conuiuium, vel, Tantum ergo Sacramentum, ut in Inſtructione Romæ edita pro Oratione quadrageſimæ horarum dicitur.

4 Non deferatur Tabernaculum Sanctiffimæ Euchariftiæ Sacerdotum humeris, ſed manibus tantum Celebrantis, non obſtante quauis contraria conſuetudine, quam abuſum eſſe declarauit Sacra Rituum Congregatio die 2. Iunij 1618. Imago vero quæ eſt in Hoſtia, debet terga uertere Celebranti, ut de imagine Crucifixi alias docuimus; & ita accedit, dum ab altari Diaconus Tabernaculum accipit, & ſtans genuflexo Celebranti immediate tradit.

5 In Proceſſione Clerus immediate præcedat Celebrantem cum cereis accenſis; cæteri, ſiue Confratres, ſiue Regulares ante Clerum procedant; cereosque omnes ea manu, quæ extima cuique eſt, altera pectori admora, Hymni decantentur alternatim, qui à Celebrante cum miniſtris dici poterunt ſubmiſſa voce. qui Crucem deſert, congruit, ut veſte Subdiaconali ſit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum Candelabris, & cereis accenſis, ut alias dictum eſt, in honorem Crucis, & Crucifixi; ſicuti fit in Altari.

6 De baldachino, & haſtarum diſtributione diximus in Feria quinta Cœna Domini pag. 201. De circulo, & via procedendi, ſtandum erit locorum conſuetudini. rectius latere Euangelij, proceditur ad latus Epistolæ.

7 In fine proceſſionis Subdiaconus deponit

ponit Crucem in loco decenti, Ceroferarij candelabra in Credentia, & cum Clero genuflectunt. deposito Sacramento super Altari cum ministerio Diaconi, vt in Cœna Domini, imponitur a stante Celebrante sine benedictione incensum in thuribulo; fit incensatio trina de more, cantante, interim Clero genuflexo, ante & circum Altare, vltimos duodecim versus Hymni, *Pange lingua gloriosi: Tantum ergo, &c.* quibus dictis, cantatur Versus à duobus Clericis: *Panem de calo, &c.* & à celebrante stante, ministrisq; genuflexis, & librum sustinentibus hinc inde, dicitur *Dominus vobiscum*, cum Oratione: *Deus qui nobis, &c.* nihilque aliud addens, ascendit ad Altare, genuflectit, & ipsemet nullo Diaconi ministerio accipit velatis manibus, vt prius, Tabernaculum, benedicit cum eo populum facie Hostiæ ad eundem versus in modum crucis semel, nihil dicens, & gyrum perficiens reuerenter reponit. Hæc ferè omnia ex *Rit. Rom.*

8 Tum genuflexione facta descendit ad gradus, vt prius, & amoto velo à Subdiacono, Diaconus ascendit, genuflectit, & reponit vel in locum altiore, vt eo die colatur à populo pro locorum consuetudine, vel contactum velo in locum suum. Corporale, seu Palla Tabernaculo semper sit substrata; & velum longum eidem Tabernaculo, * quod hinc inde apte cadat versus altaris latera, & à posteriori parte Tabernaculi; seu vinbellula super addatur. emineat quoque locus supra locum Reliquiarum; quod alias monuimus. * scripsere quidam, & gratias, quod præter corporale supponi debet Tabernaculo Ara lapidea cum tribus: sed hæc necessaria sunt ad conficiendam eucharistiam, non autem ad eam collocandam, seu exponendam: alioquin & in Turri lignea, & cum ad ægrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9 Parietes viarum, per quas est transeundum, ornari debent, ex *prædicto Rituali*, tapetibus, & aulæis, & sacris imaginibus, non profanis: actus autem scenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur in *Cærem. Episc. loco cit.*

10 Ardebunt candelæ vsque ad datam benedictionem inclusiue: & Diaconus nihil osculabitur coram Sacramento.

11 Si cantantur Vesperæ coram Sacramento in Altari exposito, in die hac, & per Octauam, conueniret, vt omnes starent aperto capite, nunquā sederent. quod si sedeant, caput tamen non tegant: quod etiam obseruandum erit in discessu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12 Officium Dominicæ infra Octauam quadrat Octauæ cum Euangelio de Cœna magna; quod legebatur etiam antiquitus in *Comite S. Hiero. & ex Ruper. libro 22. cap. 2.* Oratio Dominicæ est Ambrosii ex *Pamel.*

13 In sequentibus Dominicis post Pentecosten aliqua est varietas Euangeliorum respectu antiquiorum; non modo quod ordinem, quia in primis Dominicis mutatus est ordo Euangeliorum; verum etiam quoad sedem Dominicalem, quia Euangelium, quod legebatur Dominica quinta post Pentecost. de captura piscium miraculosa, hodie legitur Dominica quarta; quod aliàs Dominica sexta, nunc Dominica quinta: & sic deinceps vsque ad Dominicam primam ultra vigesimam.

14 Numerus autem Dominicarum post Pentecosten non erat antiquitus ultra viginti tres, & sequens spectabat ad Aduentum, quod in idem recidit.

15 Circa vero Missas, Orationes, & Euangelia per Dominicas distributa à Sanctis Hieronymo, & Gregorio, quos vt plurimum sequutus est Pius V. vt in *Lectionario S. Hieron. Antiphonario, & Sacramentario S. Gregorij* videmus; cur potius hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ assignauerint, difficile est causam inuenire. nam in Aduentu, & Festis Domini aliqua semper est proportio inter Orationes, Euangelia, & Festa. in Quadragesima vero Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam; & in secunda, tertia, quarta & quinta post Pascha, & in reliquis Dominicis post Pentecosten, sufficere debet auctoritas tantorum Patrum. quibus (nec puto sine ratione) ita visum est opportunius fore, & vtilius.

16 Vnius

16 Vnius Euangelij, quod nos legimus Dom. 9. post Pentecosten de Ierosolymorum destructione causam reddit *Honor. in Gemma lib. 4. c. 64.* quia, inquit, in eo mense, quo legi solet, accidit ipsamet destructio facta à Romanis.

17 Cæterum, posito Euangelio, quod ex *Rupert. lib. 1. cap. 37.* est in Missa quasi caput omnium post Canonem, reliquæ partes non discordant; & olim concordabant omnes cum Euangelio, quod videre est apud *Rupert. toto libr. 12. de Dominicis post Pentecost.* & apud *Honor. in Gemma lib. 4. toto, & apud Durand. toto libr. 6.* arbitrarijs tamen cōiecturis, & ad eorum libitum rationabilibus, nobis hodi parū vtilibus, post mutationem seu potius restitutionem à Pio V. factam, quam paulo ante memoravi, Euangeliorum.

18 Quod si non omnia consonant, audi *Augustinum citatum in hanc rem à Bernone, libello de quibusdam ad Missam spect. c. 6.* Non sanè omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, adduntur. solo enim vomere terra proscinditur, sed ut hoc fieri possit, etiam cætera aratri membra sunt necessaria & soli nerui in cytharis aptantur ad cantum, sed ut aptari possint, insunt & cætera in compagibus organorum, quæ non percutiuntur à canentibus, sed ea, quæ percussa resonat, his connectuntur. Hæc ille.

19 Quando vero plures Dominicæ occurrunt post Pentec. ultra viginti quatuor, eo casu differtur vigesima quarta in ultimum locum, cuius Euangelium est de fine mundi, legendum iccirco in fine Anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & desinit ante Aduentum.

20 Post vigesimam tertiam ponuntur Missæ Dominicarum, quæ superfuerunt post Epiphaniam, dato eisdem Introitu cum suis accessorijs, & mutuatis à Dominica 23. & 24. ut eiusdem rationis tunc esse videantur. lege quæ diximus supra de Dominicis post Epiphaniam. Cur autem plures quoque numero variari eas contingat, attinet hoc ad Rubricas Breuiarij, ubi & nos opportuna dicemus.

21 Hoc loco libet indicare, quanti facere antiqui diem Dominicum, quem appellauere Apostoli Dominicam diem, idest, Domini. *Apocal. 1. Reginam, & Principem omnium dierum, Ignat. Epist. ad Magnesianos.* Diem panis, & Diem lucis, *Chrysostom. de resurrectione homil. 5.* Primam Feriam antiquiores. Syluestro apud *Baron. Anno 58. nu. 87.* Diem remissionis, *Concil. Carth. 4. can. 82.* Diem folis, *S. Max. homil. 3.* Pentecost. ex communiore, ait vsu loquendi. Diem Sanctum, *Alcuin. c. de die Sancto:* nimirum, ex *Synodo 6. cap. 8.* quia eo die, primo mundi, creati sunt Angeli, & elementa mundi, *Alcuin. loco cit.* Manna primum pluit, Christus est natus (si natus, ergo & circumcisis) eiusdem Stella Magis apparuit, baptizatus est, satiavit quinque millia quinque panibus, resurrexit à mortuis. Hæc *Synodus.* Denique Spiritus Sanctus eadem die descendit lege *August. serm. 251. de tempore, & S. Leon. epist. 81. c. 1.*

22 Inde est, quod Missæ Dominicarum per annum nunquam omittuntur, quin saltem aut de ipsdē commemoratio fiat aut præcedenti die non impedita celebratur, aut à tempore ad tempus transferantur, putà, ab Epiphania ad extremum tempus Pentecostes.

23 Inter has Dominicas à Pentecoste dictas occurrit autumnale ieiunium Quatuor temporum, quod Leo decreuit in mense septimo fieri debere, *Microlog. cap. 26.* qui & tradit, nulli certæ hebdomadæ fuisse assignatum, ut reliqua ieiunia: sed tamen ecclesiastica consuetudine factum esse, ut in tertio Sabbato Septembris ieiunetur. est autem Urbani II. Decretum *distinct. 76. statuimus, ex Concil. Placem. cap. 15.*

24 Ex quo intelliges: Cur in Missali huius ieiunij Missæ sub titulo Septembris posite fuerint post missam Dominicæ 17. post Pentecost. non quod hæc illi sedes certa sit, sed quasi sedes media inter Domin. 14. antequam tale ieiunium non accidit, & Dominicam 19. ultra quam illud idem non occurrit.

25 Citius autem, vel tardius inter utrā-

P 2 que

que dictam Dom. celebratur, prout citius, vel tardius celebratur Pentecostes: sed semper post eam Dominicam, quæ in Breuiario vocatur tertia Septembris; à quo iccirco titulum portant hæ Missæ in Missali. Vide quæ diximus in Quatuor temporibus Aduentus, tum circa numerum Lectionum, tum circa alios Quatuor temporum ritus.

26 Si contingat Festum in his temporibus Septembris, tamen erit ieiunandum, *Ordo Romanus*. Officia vero Missarum horum temporum sunt ferè eadem, quæ in *Antiphonario*, & *Sacram. Gregoriano*.

27 Atque in his Quatuor temporibus Stationum finis est, quarum initium in prima Dominica Aduentus constituit S. Gregorius earundem institutor, ex *Rupert. libro 3. cap. 4.* saltem magna ex parte; ut ait *Platina*. * seu, ut verius loquamur, nonnullarum institutor, & omnium ordinator. nam, teste Sixto V. *const. 23. edita die 13. Februar. 1586.* vetus admodum est ab Apostolicis usque temporibus ducta sacrarum stationum consuetudo, in quibus fidelium multitudo ad Apostolorum sepulchra, & fortissimorum Martyrum memorias conueniens, hymnis, & canticis spiritualibus Deum in sanctis suis mirabilem laudabat, & salutaribus immaculatæ Hostiæ sacrificijs placabat, & aduersus multiplices antiqui hostis oppugnationes, tanquam in castris Dei, statione tutissima consistebat. Hoc ille.

28 Ex quibus patet primo; Nomen stationis Ecclesiasticæ translatum esse à castris, & statione militari, quæ locus erat militibus assignatus. Quæ etymologia solidior est, quàm aliæ, ex diebus statutis, quod docuit S. *Isidorus*; vel ex eo, quia stabant fideles cum Papa, & aliquândo tota die in Ecclesia stationali. Vide alias minus probabiles apud *Pompeium Vgonium de Historia Stationum Rome*.

29 Deinde patet origo Apostolica; cuius etiam meminit *Tertullianus in pluribus locis*, ut mox dicemus.

30 Tertio patet ritus stationis, qui nimirum erat potissimus in Missis celebrandis. vnde & singulis Missis stationalibus

præfigitur in Missali locus stationis. addatur & Missæ concio, ut videre est in Homilijs SS. Leonis I. & Greg. Magni.

31 Ieiunium quoque cum statione coniungebatur, ex *Tertulliano semel & iterum contra Psychicos*, & in lib. 2. ad uxorem. quod & nos retinemus in plerisque stationibus, hoc est, in Quadragesima, & quatuor temporibus.

32 Processionis item mentio est apud *Tertull. loco citat. ad uxorem*; & à viciniore Ecclesia, vel non admodum remota, ibat Papa cum Clero ad Ecclesiam stationalem. atque hinc fortasse *Beletbus c. 6. & cum eo Dur.* definire stationem, hoc est, processionem: sed erat terminus processionis.

33 Significat Sixtus V. in prædictis verbis, diuersa fuisse loca stationalia, & hodie sunt quinque supra quadraginta, licet stationales dies quadagesimales sint quinquaginta quatuor, & alij per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum sæpius itur; non tamen scire possumus, quæ antiquiora, quæ sint posteriora. ea vero omnia ordinauit S. Gregorius, ut apertè scribit *Ioann. Diaconus in eius vita lib. 2. cap. 6.* Idemque concessit Indulgentias stationarias, quod hisce iisdem verbis refert *Bonifacius VIII. in Bulla 13. Aprilis anno 3. Pontificatus*, in qua confirmat Indulgentias à Prædecessoribus concessas, & præterea concedit & ipse contritis & confectis visitantibus Ecclesias stationales annuum, & dies 40. de vera Indulgentia: sed immensæ in vnaquaque coniunguntur esse Indulgentiæ.

34 Post obitum S. Gregorii nonnullæ stationales Ecclesiæ fuerunt mutata; quæ de re lege *Pompeium Vgonium loco citato*. Illud ergo obseruo, de titulis Ecclesiarum stationalium Urbis fieri officium, seu cômémorationem in Breuiario Romano, exceptis S. Balbina, & S. Quirico: & in illius quidem Ecclesia fuisse stationem credimus tempore sancti Gregorii, in huius autem instituta, fuit, seu translata aliunde à Sixto IV. excipe quoque titulum S. Onuphrij, & lege *Vgonium supra*.

Et

Et hæc de stationibus, quæ habentur in Romano Missali, ne quid illius prætermittamus in hisce Commentarijs.

De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis. XII.

1 **A** Vigilia Sancti Andree sumunt exordium, quæ est Aduentus Domini proxima, à quo fit initium vt diximus Proprij de tempore.

2 Illud autem est certum, tria de Sanctis fieri solita, Vigiliæ, Festa, & Octauas. Vigiliæ à Pastoribus caperunt, qui vigiliæ, nascente Christo, custodierunt, & tota nocte ante quædam Festa vigilabatur à populis nostris; sed ob scandala noctu contingentia, ieiunio, & Vigiliarum nomine retentis. Vigiliæ fuerunt interdictæ, ait *Honor. in Gemma libr. 3. c. 6.*

3 A S. Ambrosio vulgo dicuntur interdictæ; sed *Baron. in Notis Martyrologij ad 5. diem Ianuarij*, probat fuisse potius auctas Vigiliæ tempore S. Ambrosij; neque tunc scandala fuisse, de quibus cum opinione vulgi loquitur Honorius; neque vnquam fuisse verum, S. Ambrosium interdixisse Vigiliarum vsum.

4 Indictæ vero sunt Vigiliæ Sanctorum, tum, vt Festum præueniendo sit solemnis, ex *Radulph. prop. 19.* tum, vt temporali eorum angustia compatiatur, & per pridianam purificationem abstinentiam dignius celebremus sequentis Festi lætitiā, *Alcuin. de Parasceue.*

5 Festa Sanctorum Natalitia dicuntur à *Tertull. libr. 6. de coron. milit.* quia cælo hinc emigrantes, nascuntur, *Alcuin. de diuin. Offic. Festa*, quia ius in eis satur, hoc est, dicitur, *Raban. libro 2. capit. 46.* Festiuitates, quasi fasti diuinitates, quia annuatim illis diebus ius diuinitatis persoluitur, *Honor. in Gemma libro 3. cap. 7.* Celebritates, quasi Cælibum, idest, castrorū ritus, quia in illis ritus celestium tanquam à castris agitur, *Idem ibid. Solemnitates*, quia fieri solent in anno, *Beleth. c. 3.*

6 Porro ex Apostolica traditione manant, ex *Baron. Ann. 58. num. 93.* qui citat *Clem. libro 8. Constit. capit. 39.* & probat, primum Festum Sancto Stephano dictum fuisse; neque Martyrum solum, sed

Gauant. Rubr. Miss.

etiam Pastorum, & Doctorum Festa celebrata docet, ex *Gregor. Niseno orat. in laudem Basilij*, & ex *Nazian. orat. in laudem Athan.* Festa tamen Confessorum in Cōcil. Maguntiacō statuta sunt, ait *Belarm. libro 2. de Missa cap. 20. Anno 813.* ad excitandam, inquit *August. lib. 20. contra Faustum capit. 21.* imitationem Sanctorum, vel vt meritis eorum consociemur, & orationibus adiuuemur. alias affert causas *Ioan. Dam. lib. 4. cap. 7.* quæ in easdem fere recidunt.

7 De Festis autem Sanctorum illud posset hoc loco quæri: quando in Missali habuere locum singula Festa, & apud quos, seu à quibus paulatim ad generalem consuetudinem transiere; sed hac de re fusius, & commodius in *Commentarijs ad Rubricas Breuiarij Romani*, vbi etiam de Auctoribus Officiorū cuiusque Missæ agemus.

8 Octauæ Sanctorum fiunt ad proroganda eorundem Festa, vt celebriora sint, tum ad compensanda ea, quæ in Festis negliguntur, vt ait *Radulph. propos. 19.* & quorundam fiunt, vt Octauarum mysteria pateant, non autem omnium Fectorū, ne vilescant, *Durand. lib. 7. cap. 1.*

9 Misteria vero sunt; nimirum, quia per Octauas Sanctorum consummatio doctrinæ, ex *Sancto Hilario in Psalm. 118.* solida eorum virtutis forma, ex *Clem. Alex. Strom. 6.* æterna animarum & corporum glorificatio, ex *Ambr. enarrat. 2. ad Horontianum*; & *August. libro 2. serm. in monte cap. 3.* significatur, quæ fusius explicauimus in *Præfatione nostra ad Octauarium Romanum*, editum & approbatum à *Sacra Rituum Congreg. die 19. Febr. 1622.* à Moysæ, Salomone, Apostolis, & eorū successoribus eas deduximus; Ritum etiam *ibidem*, significauimus, qui partim à Moysæ est, vt dies Octaua & que ac prima colenda sit, *Leu. 23.* partim ex consuetudine antiqua Ecclesiæ, quæ inter

P 3 medios

medius dies celebrat, ac si essent temporis Paschalis, id est, cum legitima, ait *Radulph. loco cit.*

10 Duo supersunt: alterum ad Benedi-

ctionem candelarum spectat, & Processionem in Festo Purificationis B. Virg. Alterum, quando plures Missæ in diebus Sanctorum Festis sint cantandæ.

De Benedictione candelarum & Processione in Festo Purificationis B. Virg. XI V.

1 **P**urificatio Beatæ Virginis dicta est Festum Simeonis, & Annæ, Præsentationis, Occursus, à Græcis, Hypante, seu Hypapante, hoc est, Obuiatio, Occursus; & cœpia est coli Constantinopoli sub Iustiniano Imperatore, ex *Niceph. libr. 17. capit. 28.* Romana Ecclesia recepit Anno 542. ex *Sigeberto*, at sub Gelasio, ait *Baron.* qui abstulit Luperalia circa An. 496. immo etiam ante: nam habetur in *Comite S. Hieron.* lege *Baron.* Anno 554. certe ante Sanctum Gregorium, in cuius quoque *Sacramentario* legitur, Sergius Papa addidit Litanias, seu processionem cum cereis benedictis, ex *Ord. Roman.* sed ante Sergium S. Eligio tribuit hunc cereorum ritum *Baron. in Marty-*

rolog. qui obiit circa Annum 665. ex *Sigeberto*; habuitque de his cereis benedictis sermonem. *Beda in libro de tempor.* affert causam; vice, ait lustrationis, quæ in secundo mense Plutoni fiebat, accenduntur cerei, quasi lucentes bonorum operum lampades, ut obuiam Christo cum Virginibus eamus. aliam habet *Rupert. libr. 3. cap. 25.* ut cum Simeone gestemus Christum velut in vlnis, quem cereus designat genitus ex ape, opere virginali, vna cum melle diuinitatis.

2 Nunc Rubricas huius Festi proprias explanemus. Primo, vestiendum erit Altare pallio violaceo super album, ita, ut facile quoque ante Missam dimoueri queat.

3 Si hoc Festum a venerit in Dominicis Septuagesima, Sexagesima, vel Quinquagesima, fit tantum candelarum benedictio, distributio, & processio, & dicitur Missa de Dominica. b Missa vero Festi transfertur in sequentem diem. c Finita Tertia, Sacerdos indutus pluuiali violaceo, vel sine casula, cum ministris similiter indutis, procedit ad benedicendum candelas in medio ante Altare, vel d ad cornu Epistolæ, postas, e & ipse ibidem stans versus Altare, & dicit in tono Orationis Missæ Ferialis, Dominus vobiscum.

a Venerit in Dominicis. Fit aspersio aque ratione Dominicæ ante benedictionem candelarum, nempe, antequam ascendatur ad Altare.

b Missa vero Festi. Fit benedictio cum processione, dilato officio de Festo in sequentem diem, ex decreto Clementis VI. nisi Ecclesia dicata sit in honorem B. V. de qua eo casu erit Missa. *Cer. Episc. libr. 2. cap. 16.* cantata altera de Dominica, quæ respondet officio. sed ego censeo, sensum Cæremonialis esse de Ecclesia sub titulo Purificationis B. V. qua ratione, sicuti dicitur officium de ea ibidem, ita dici debet & Missa. quod si vrgeas, de quacû-

que Ecclesia B. V. intelligitextum illum, duæ Missæ erunt cantandæ iuxta Rubr. de Translatione Festorum supra part. 1. tit. 6. pagina 12.

c Finita Tertia. Ob rationem allatam in prima parte Rubr. tit. 15. nu. 2. pag. 39.

d Ad cornu Epistolæ. Est aprior locus ad ritum, in *Cærem. Episc. lib. 2. cap. 17.* ibidem etiam paretur vas aquæ benedictæ & Thuribulum cum nauicula; in ipso vero cornu Altaris collocetur Missale apertum. e Et ipse. Osculato prius Altari in medio, ex *Ord. Rom.* Ministri vero stabunt hinc inde. si quid omittimus hoc loco, repetere ea quæ diximus in Dominica Palmarum, com-

communio huic benedictioni, & processioni.
f Dicit. Manibus iunctis. Benedicuro

Celebranti candelas manu, Diaconus eleuet fimbriam pluuialis anteriorem, vt alias diximus.

- 4 Finitis Orationibus, Celebrans ponit incensum in thuribulum, deinde ter aspergit candelas aqua benedicta, dicendo *Antiphonam*, *Asperges me, sine cantu, & sine Psalmo*, & ter adolet incenso, tum dignior ex Clero accedit ad Altare, & ab eo Celebrans ꝑ accipit candelam, non genuflexus, nec osculans manum illius. Postea Celebrans stans in medio ante Altare versus ad populum distribuit candelas, primum digniori, a quo ipse acceperat, deinde Diacono & Subdiacono paratis, & alijs Clericis singulatim per ordinem, ultimo laicis, omnibus genuflectentibus, candelam & manum Celebrantis osculantibus, exceptis Prælati, si adsint; & cum inceperit distribuere candelas, à Choro cantatur *Antiphona*.

De incenso imponendo, asperzione, aque, incensatione, & distributione, *Ord. Roman.* quo autem ritu, vide supra in benedictione Cinerum, & Palmarum. est enim eadem ratio.

g Accipit Candelam: *Ordo Rom* accendi iubet, & distribui, toleratur tamen alicubi, vt accendantur tantum initio processionis, ob longiorem distributionem, vel tenuitatem candelarum: & ne ob cōcursum accidat macula ex fluenti cera su-

pra veste Celebrantis.

Quo habitu dignior ex Clero accedat, diximus in benedictione Cinerum, & Palmarum; eodemque modo, quo palma traditur, tradatur & candela Ministris, vt ibidem, ministrantibus, tum Prælati, & Canonicis, qui manum Canonici celebrantis non osculantur. *Antiphona*, & Canticum repeti possunt vsque ad finem distributionis.

- 5 His expletis, cantatur *Antiphona*, *Exurge Domine*, & repetitur, *Exurge Domine*, Deinde Sacerdos dicit, *Oremus*: & Diaconus, *Flectamus genua. &c. Leuate*, si tamen h post Septuagesimam venerit, & i non in die Dominica.

h Post Septuagesimā. Habet *Ordo Rom.* i Non die Dominica. Quæ Resurrectionem Christi designat, & tempus Pascha-

le, in quo non genuflectimus. Celebrans autem nunquam genuflectit, vt in prima p. Rubr. tit. 17. num. 3. pag. 43.

- 6 Deinde fit processio, & primo Celebrans imponit incensum in thuribulum. Postea Diaconus vertens se ad populum dicit, *Procedamus in pace*, & Chorus respondet. In nomine Christi, Amen. Præcedit Thuriferarius cum thuribulo fumigante, Deinde Subdiaconus paratus deferens Crucem, medius inter duos Acolythos cum candelabris accensis; sequitur Clerus per ordinem, ultimo Celebrans cum Diacono à sinistris, omnes cum candelis accensis in manibus, & cantantur l *Antiphona* sequentes.

Eadem omnino sunt obseruanda, quæ notauimus in Processione Palmarum. neque duo Subdiaconi adesse debent, quod aliqui scripserunt.

l *Antiphona* sequentes. Habentur in

Ord. Roman. sicut, & quinque Orationes pro benedictione. Prima quoque *Antiphona* cum initio sequentis habetur in *Sacrament. Gregoriano*.

- 7 Finita processione, Celebrans & ministri, depositis violaceis, accipiunt paramenta alba pro Missa, & candela tenentur in manibus accense; dum legitur Euangelium, & iterum ad eleuationem Sacramenti vsque ad Communionem.

P 4 Causæ

Causa deduci possunt eadem, quæ supra *part. 2. tit. 1. num. 3. pag. 145.* sed à Ministris candelæ non tenentur in Missa; à Celebrante ad Euāgeliū tantum: ab alijs ad elevationem quoque; standum tamen erit, etiam cum cadelis, post elevationem, non genuflectendum.

8 Si ob pluuiam non itur extra Ecclesiam; fiat idem, quod in simili casu diximus in processione Palmarum.

9 Amouetur pallium violaceum; si Missa dicenda sit de Festo Beatæ Virginis, in qua Præfatio erit de Natiuitate Domini, ex Decreto Gelasij, teste *Pamelio tom. 2. Liturgicon.* à qua Natiuitate dies hæc 40. est, & terminus quidam legalis, vnde & Collecta est de Christo presentato principaliter, de Purificatione accessorie: *purificatis* (ait Ecclesia) *mentibus presentari.*

10 An vero in Missa de Dom. Septuages. sint tenendæ candelæ accensæ ad Euāgeliū, &c. ex verbis Rubricæ: fit

tantum benedictio, & distributio candelarum, & processio, & Missa dicitur de Dominica. & infra, *accipiunt paramenta alba pro Missa: & candelæ tenentur in manibus accensæ, dum legitur Euāgeliū, &c.* videtur inferri, candelas accensas teneri in honorem Beatæ Virg. & consequenter in eiusdem tantum Missa. *Marcellus in Cæremon. Papa lib. 2. ca. 28.* meminit earundem trium, functionum, vt fiant; Missa autem, inquit, fit de Dominica in qua, vt in *Diarijs Cæremoniæ Cappellæ* legitur, non ardebant candelæ benedictæ, neque Romæ in Ecclesijs Patriarchalibus Sancti Petri, Sancti Ioannis, Sanctæ Mariæ Maioris accenduntur in prædicta Missa. Nota, quod in Cappella Papæ nunc semper accenduntur; quia hodie semper ibi Missa fit de Beata Virg. cuius nomine dicata est Cappella, ex Decreto Clementis VIII. licet occurrat in Septuagesima.

De Festis, in quibus cantandæ sunt duæ Missæ in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis. XV.

1 DE obligatione cantandi duas Missas in Festis, quæ occurrunt in Ferijs Maioribus, extat aperta Rubrica in *prima part. tit. 3. nu. 1. pag. 4.* & fusius hac de re nos egimus in *3. part. tit. 11. à num. 7. ad 12.*

2 Hoc igitur loco enumerabimus sigillatim Festa, in quibus eæ cantari debent, ordine Mensium seruato alijs additis opportunis notis.

3 Et in Decembri quidem præter festū S. Thomæ Apostoli occurrēs in Quatuor Temporibus, non occurrit casus in Ecclesia vniuersali, neq; in mense Ianuario. In sequenti vero Febuario contingere potest casus (si in eundem mensem incidat initium Quadragesimæ) in festis S. Agathæ, & S. Romualdi, in Antiochena Cathedra Sancti Petri, & in Festo Sancti Matthiæ Apostoli. & item, si in eiusdem Vigilia occurrat Antiochena cathedra,

extra quadragesimam.

4 In Martio accidit sapius: in Festis S. Casimiri, Thomæ Aquinatis, & in Missa solemni, de his Festis fiet commemoratio S. Lucij, & SS. Perpetuæ, & Felicitatis, Quadraginta Martyrum, Gregorij Papæ, Iosephi, Ioachim, Benedicti, & Annunciationis Beatæ Virginis. * In Missa vero de Festo semiduplici secunda oratio, & tertia erunt eadem, quæ in Missa de Feria.

5 Quod si Festum Annūciationis B. V. in eos dies incidat, qui occurrūt à Dominica Palmarum vsque ad Feriam 3. Paschatis inclusiue quamquam in antiquis Rubricis generalibus *part. 1. de Translat. Festorum tit. 6. pag. 12.* ratione tituli Ecclesiæ, vel concursus populi cōcedebatur, posse cantari aliam Missam de Festo, ultra Missam correspondentem Officio; tamen ex noua Rubrica ibidem posita, non potest

potest cantari Missa de B. V. In alijs autē diebus Quadragesimæ poterit cantari, ut diximus, & in eius fine dicetur Euangelium S. Ioannis: quod semper obserua in Missa de Festo distincta à Missa de Feria uaiori, quando ambæ cantantur eodem die, ut aliàs docuimus.

6 In Aprili, si intra Quadragesimam venerint Festa S. Francisci de Paula; & S. Leonis Papæ, duæ cantantur Missæ. si vero alicubi accidat Festum Semidupl. a. Dominica Passionis ad Dominicam Palmarum, in Missa de Festo dicuntur duæ tantum Orationes, nempe 2. Ecclesie, vel pro Papa: sicut etiam in Missa de Festis.

7 In Festo Sancti Marci Missa Litaniarum Maiorum cantatur sine Gloria, Credo, & cum Prefatione Paschali, cum Orationibus tribus, ut in Litanij Minoribus; nisi terminetur processio ad Ecclesiam Sancti Marci, quia cantabitur de Festo, ex Decreto Sacre Rituum Congreg. 23. Maij 1603. si vero incidat in diem Paschæ, vide quæ diximus p. 4. hac tit. 11. num. 10. pag. 221.

8 In Minoribus Litanij, si occurrat Festum Semiduplex, aut Duplex, cantantur duæ Missæ, de Festo, & de Rogationibus.

9 In Vigilia Ascensionis Domini cantantur duæ, de Vigilia, & Rogationibus; illa post Sextam, hæc post Nonam. quod si occurrat Festum nouem Lectionum, cantari debent tres, Missa de Festo post Tertiam, reliquæ, ut dictum est. vide, quæ diximus tit. 11. num. 13. pag. cit. & Vigiliæ Missa post Sextam dicitur contra Alcocer, quia non ieiunatur hæc Vig. & indicatur hic ritus par. 1. tit. 15. nu. 2. pag. 40. ubi Hora Nona tribuitur Missa de Vigilia, quæ ieiunatur. ergo non illi, quæ non ieiunatur: præsertim in concursu duarum Missarum, inter quas aliqua debet mediare Hora, ex *Francol.* quod aliàs diximus. & hic est sensus Rubricæ Missalis, quæ alioqui est obscurior.

10 Mense Iunio accidere potest Vigilia S. Io. & SS. Apost. infra Octauam, & die Corporis Christi: & tunc duæ cantan-

tur Missæ. in Missa vero Vigilia Prefatio communis dicitur, ut supra pag. 35. In festo item S. Leonis nisi transferatur, cantantur duæ, de Festo, & de Vigilia Apostolorum. in illa sit commemor. de Octaua S. Io. & tertia Oratio est de B. Virg. in hac vero de B. Virg. & *Eccles.* vel pro Papa, quia Festum, & dies infra Octauam sunt similia: congruit illis color albus, & Hymnus Angelicus. In Ecclesia tamen S. Ioann. Baptista non dicitur, *Credo*, in Missa huius Vigiliæ; sicut neque dicitur in Missa Rogationum maiorum, ut docuimus supra n. 7. in Festo S. Marci. eadem enim est ratio.

11 Mense Iulio occurrit casus cantandi duas Missas, quando anticipatur Vigilia S. Iacobi in Sabbato; vel transfertur Festum S. Apollinaris in Feriam secundam, & in his casibus Missæ duæ cantantur, de Festo, & de Vigilia.

12 Mense Augusto, si Vigilia S. Laurentij fiat in Sabb. anticipatè in festo SS. Cyriaci, &c. vel Festum SS. Cyriaci, &c. transferatur in Fer. 2. duæ Missæ cantantur.

13 In Vigilia Assumptionis B. V. Missa de Vigilia non admittit Gloria, neque Credo etiam in Ecclesia S. Laurentij; eadem ratione, quam attulimus paulo supra num. 10.

14 Extra Romam contingere potest Vigilia S. Bartholomæi in die Octaua Assumptionis B. V. occurrente in Sabbato; & eodem modo cantabuntur Missæ, de Octaua die, & de Vigilia, in qua neque Gloria, neque Credo, neque Prefatio de B. V. pari ratione, qua decreuit Sacra Rituum Congregatio in casu, de quo numero sequenti.

15 Mense Septembri occurrere potest Feria Quatuor Temporum quarta in die Octaua Natiuitatis B. Virg. & in Missa de Feria non dicitur, Gloria, neque Credo: neque etiam Prefatio de B. Virg. sed communis dicitur, ex simili Rubrica, de qua supra n. 7. quæ habetur in Missali in Missa Rogationum: & ita decreuit S. Rituum Congr. die 12. Decemb. 1626. me petente: & anno 1627. casus occurrit.

16 In Festis SS. Cornelij, & Cypriani,

ni, Stigmatum S. Francisci, SS. Ianuarij, &c. SS. Eustachij, &c. & S. Lini, occurrere possunt Quatuor tempora Septembris, &c. tunc duæ cantantur Missæ.

17 Vigil. S. Matthæi semper habet duas Missas, alteram de SS. Eustachio, & socijs, alteram de Vigilia, si accidit in Ferijs Quatuor temporum, in altera Missa de Feria Quatuor temporum fit commemoratio de Vigilia, & tertia Oratio erit *A cunctis*. In Missa vero de Sanctis secunda Oratio. *A cunctis*, tertia ad libitum. sed Euangelium Vigiliæ non legitur in fine, quia non fuit lectum in Officio.

18 Mense Octobri non accidit casus. In Nouembri duæ Missæ cantantur in die Commem. omnium fidelium Defunctorum ex noua Rubric. Missalis addita, altera de die infra Oct. post Tertiam, altera de Requiem post Nonam, seu post Vigiliæ Mortuorum; quia in Missa de Requiem fieri non potest Commemoratio illius, de quo fit Officium. Hoc loco monentur Sacerdotes, sacrificium Missæ Defunct. hac die applicandū esse omnibus Defunctis ex intentione Ecclesiæ: neque ideo fit iniuria ijs, pro quibus quotidiana forte extat obligatio Missæ, præualeat enim lex tacita rationabilis Ecclesiæ priuata legi testatorum: quod & deinde legi apud Fraxinellum de obligat. Sacerd. ad Miss. sect. 4. conclus. 4. §. 22. in edit. 6. ubi multa doctè congerit in hanc sententiā, quæ fauet omnibus Defunctis.

19 In Absolutione solemnī Defunctorum hac eadem die, quia solent multi circumire sepulchra, illud obseruare debent, quod vltima Absolutio faciendā erit ad lecticā mortuorum, cum & *Libera me*, longiori, & Oratione, *Absolue*, in numero plurali: quæ habetur inter Psalmos Graduales. eadem autem hic militat ratio, quæ Burchar. sup. pag. 11. nos, monuit, vltimo semper loco recitandum esse in Missa orationem, *Fidelium*, quæ est Ge-

neralis pro Defunctis, post Collectas speciales, vt hæc vltima ceteras colligat. Ad alia vero sepulchra possunt distribui Responsoria nocturnorum, addendo singulis *Requiem*, vt fit in tertio, & sexto. fiat aspersio & incensatio ter, in medio, à dextris, & à sinistris, cum Orationibus, vt in Missali, de pluribus, ommissis Secretis. post Orationem non dicitur *Requiem*, &c. nisi post vltimā Absolutionem, quæ fit in medio Ecclesiæ; cui additur per Cantores: *Requiescant in pace. Amen.*

20 Vbi fiunt aliæ solennes Missæ pro Episcopis, Canonicis, & alijs, ne tamen omittatur Missa de die infra Octauam omnium Sanctorum: argumen. à fortiori sumpto ab ijs, quæ diximus *num. 18.* etenim Missa hæc de Requiem vicem gerit Anniuersarij, quod non excludit Missam concordantem cum Officio. Vide pag. 8. initio.

21 Addam hoc loco, quod initio Aprilis, & in fine Maij, seu initio Iunij, aliqua Sanctorum Festa mutant ritum à tempore non Paschali ad Paschale, & e conuerso, Missæque Officia, si propria desint, sumenda erunt de communi, sed Missa S. Barnabæ dicitur vt in festo Sancti Marci, præter orationes, Epistolam, & Euangelium.

22 Denique, vbi celebratur Festū Sanctissimi Rosarij ex decreto Gregor. XIII. de quo dicemus in Commentarijs Breviarij, ne tamen dicatur ea Missa, quæ nomine Rosarij circumfertur, concessa tantum Ordini Prædicatorum à Sacra Rituum Congregatione die 25. Iunij 1622. & prohibita fuit alijs eodem die, & rursus die 8. April. 1628. sed fiat Missa, vt in Festo S. Mariæ ad Nives, quod obseruatur in Aede Lauretana, ex Synodo Digesana 1626. vel vt in Natiuitate, mutato nomine, in Festiuitatis, quod fit Bononiæ: sed illud prius magis placet.

De Rubricis Missarum communis Sanctorum. XVI.

1 Communes Missæ inferuiunt, tum celebrandis Sanctorum aliquorū

Festis, quæ habentur in Calendario, & nihil habent proprium vel non habent omnia,

omnia, vt videre est in Proprio Sancto-
rum; tum celebrandis eorum Festiuitati-
bus, qui extra Calendarium occurrunt
in pluribus locis, præsertim verò Patro-
nis locorum, & Titularibus Ecclesia-
rum, qui omnino nihil habent proprium
in Missali.

2 Est autem liberum cuiumque reci-
tare Missam quam maluerit, ex eodem
Communi, vbi sunt plures Missæ, &
multo magis Epistolam, & Euangelium,
ex ibidem assignatis, vt habetur in Ru-
bricis ante Commune vnius Mart. non
Pontificis, & ante Missam de pluribus
Martyribus tempore Paschali: maxime
verò decet illud Euangelium legere, quod
in Officio habet homiliam in Breuiario
approbatam, vt concordet Missa cum
Officio; quamquam in Octauario nostro
homiliæ nunc habetur de quouis Euang.
quod in Missali legitur.

3 Et quidem de Festo Patroni loci, seu
Titularis Ecclesiæ meminit *Micro. cap.*
43. & ex generali fieri consuetudine, do-
cet *Radulph. proposit. 17.* ad quod Festum,
scilicet Patroni loci, tenentur etiam Re-
gulares eiusdem loci, nō autem ad Octa-
uam celebrandam, ex decreto S. Rituum
Cong. ad populorum excitandam piete-
tem erga Sanctos eorundem Patronos
locorum.

4 Porro Missæ Communes de Sanctis
num. 24. ad sex titulos reducuntur Apo-
stolorum, Martyrum, Confessorum, Vir-
ginum, Mulierum Sanctarum, & Dedi-
cationis Ecclesiæ. Apostolorum autem
Missæ de Vigilia tantum est communis.
Martyrum Missæ sunt, vel plurium, vel
Pontificis & Martyris, vel non Pontifi-

cis, vel extra tempus Paschale, vel tempo-
re Paschali, quo tempore, vt ait *S. Ambr.*
ser. 74. dignum & congruum est, vt post
lætitiam Paschæ, quam in Ecclesia cele-
bramus, gaudia nostra cum SS. Martyri-
bus conferamus, qui cōsortes fuerunt
Dominicæ passionis: & ideo de his Mis-
sæ Paschales habentur, non de alijs; in
quorum Missis communibus additio fit
solummodo cantici Paschalis, *Alleluia*,
vt dicitur in *Rubrica ante Commune*
plurimorum Martyrum extratempus Pa-
schale.

5 Confessores autem: quam vocem non
accipimus, vt apud antiquos, pro ijs, qui
Christi fidem interpellati corā fidei ho-
stibus confessi sunt, vel experti aliquod
tormentum non tamen occubuerunt: le-
ge *Cyprian. epist. 7. & 9. cum Schol. Pa-*
mely: Sed accipimus ex hodierno vsu,
pro ijs, qui sanctè vixerunt, qui vel sunt
Pontifices, vel Doctores, vel non Ponti-
fices, vel Abbates.

6 Virgines item vel vna, vel plures, vel
Martyres etiam, vel non Martyres. Mu-
lieres denique Sanctæ, vel sunt Martyres
non Virgines; vel neque Virgines, neque
Martyres.

7 De quibus Missis, Euangelijs, & Epi-
stolis mentio est apud *Durand. libr. 7. a*
cap. 43. ad 47. Ante S. Gregorium nulla
est mentio Missarum de Communi San-
ctorum: in cuius *Sacramentario* adsunt
Missæ de Communi Martyris, & plurium;
vnius Confessoris, & plurium; Virginum,
& Martyrum. *Pamelius in tertio libro*
Sacrament. facit earum auctorum maio-
ri ex parte Alcuinum.

8 Rubrica illa: videlicet:

Commune Martyrum tempore Paschali regulariter locum habet à Dominica in Albis
vsque ad Pentecostes.

Dempta est à nouo Missali hæc Rubri-
ca, vt superuacanea: quia infra Octauam
Paschatis, & à Vigilia Pentecostes vsque
ad Trinitatem, neque etiam de Patrono
fit Officium sine priuilegio, quod si ijs
diebus cantanda sit Missa ob concursum
populi, quod conceditur in prima part.

Rubr. tit. 6. absque dubio Missa erit vt in
tempore Paschali; quia tempus Paschale
terminatur in Sabbato ante Trinitatem,
vt supra docuimus. quod etiam nota pro
votiuis solemnibus pro re graui, de ali-
quo Sancto, aut pluribus per eos dies ce-
lebrandis, quæ non prohibentur in Ru-
bricis

bricis generalibus.

9 Dedicatio Ecclesiæ Anniversaria celebratur; cuius nomina sunt multa, & varia. nam Ecclesiæ vox Græca est, & conuocationem significat, *Act. 19.* seu conuocationem, ex *Cyrillo Cathech. 18.* dicta etiam est, Cœnaculum à Cœna Domini, apud *Baron. An. 57. & 59.* Domus Dei, Orationis; Dominicum, quasi Dei locus; Templum; quasi tectum amplum; Basilica Regis regum: Martyrium, Confessio, & Oratorium, lege *Durant. libro 1. de ritibus capit. 1.* iure igitur Dedicatio celebratur: ex auctoritate Apostolica, inquit *Radulph. propos. 17.* Constantinus edixit, ex *Eusebio libro 4. Athan. docuit Apolog. 2. S. August.* habuit in eadem sermonem 252. de tempore; & alios. extant Canones *Felici IV. & Gregorij I. de consecrat. dist. 1. cap. 17. Solemnitates*, ubi assertur exemplum Christi concurrentis ad Encœnia, idest, dedicationem Templi Hierosolymitani, *Ioannis 10.* dedicantur autem, ait *Alcuinus de Cœna Domini*, ut in eis inuiteretur aduentus Angelorum, & homines in eas intrâtes etiam ab exili cogitatione se contineant: *Solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est.* hæc ille. *S. Thom. tertia part. quest. 85. artic. 4. ad quartum*, ideo, ait, consecratur Ecclesiæ, quia sancta est Ecclesiæ sponsa Christi, & cum Octaua celebratur, de *consecr. distinct. prædicta*, ad denotandam gloriosam Resurrectionem futuram eiusdem. Hæc ibi.

20 Nota parenthesim in Oratione Secreta huius Missæ. ea enim verba, quæ parenthesi clauduntur, omitti debent, cū dicitur Missa de Dedicatione alicuius Ecclesiæ, quæ non est eadem ipsa, in qua celebratur; ut in Dedicatione Basilicarum.

Saluatoris, & Apostolorum Petri & Pauli, quæ ab vniuersis celebrantur, extra easdē Ecclesias; & in Dedicationibus Cathedralium Ecclesiarum, quæ iubentur celebrari ab omnibus diocesanis. me præsentē, ad hunc finem facta est parenthesi, quam ferē omnes ad hanc forte diem ignorauere. Collecta, & Secreta habentur in *Sacramentar. Gregor.*

In Dedicatione Ecclesiæ Cathedralis, quæ (ut innuimus, & in secundo Tomo docemus) celebrari debet à clero Ciuitatis, & Diocesis, dicitur, *Credo*, etiam extra propriam Ecclesiā; sicuti fit in Dedicationibus Basilicarum Saluatoris, & Apostolorum Petri & Pauli, etiam extra eorum Basilicas, ob rationem allatam, cum de Symbolo ageremus, pag. 29. quia & eodem modo, quo totus orbis veneratur Basilicas, cathedralem alteram Urbis, hoc est, Saluatoris; alteram quasi cathedralem, nempe SS. Apostolorum, debet vnaquæque Ciuitas, & Diocesis, magis, minusue, suam venerari Cathedralē; & extra eandem, in eiusdem gratiam, recitare Symbolum in Missa. Ratio vero eorum, qui dicunt, ideo recitari Symbolum in Dedicatione Cathedralis Ecclesiæ, quia etiam extra eandem est primæ classis, nō sufficit; quia festum S. Io. Baptiste est primæ classis vbique, & tamen extra propriam Ecclesiā non dicitur *Credo*. Neque item alia ratio satisfacit integrē, quod nimirum cathedralis Ecclesiā est propria cuiusque, & potest dici Dedicatio propriæ Ecclesiæ, de qua in *Rubr. de Symbolo*: quia vere non est ita propria eo sensu, quo loquuntur Rubricæ Missalis, & Breuiarij de Dedicatione propriæ Ecclesiæ.

11 In ipsa die dedicationis Ecclesiæ Missa dicitur, ut supra.

Ordo Roman. in dedicatione Eccles. Non est huius loci explicare ritum consecrationis Ecclesiæ. lege interim *Tobian. nostrum part. 1. cap. 27. 28. 29.*

12 In ipsa die dedicationis Altaris dicitur Missa, ut supra.

Antiquitus fiebat annua dedicatio Altaris, ex *Aug. serm. 252. 255. de tempore.* nam unicuique Altari consecrato assistere Angelum Dei, probant exempla in *Prato*

Prato spir. Sophronij cap. 4. & 10.

13 Plura quoque Altaria consecrari in Ecclesia docet S. Gregor. lib. 5. Epist. 50. ubi agit de tredecim Altaribus dedicandis, quicquid garriant Hæretici.

14 Demum consecratur Altare, ad indicandam sanctitatem Christi, S. Thom. 3. part. quæst. 83. artic. 3. ad 4. Plura lege de Altaribus apud Tobiam nostrum part. 1. cap. 7.

De Rubricis Missarum Votiuarum in fine Missalis.

XVII.

1 SEquentes Missæ Votiua, licet pro Sacerdotis deuotione quacunque die dici possint per hebdomadam, quando Festum duplex non occurrit, hoc tamen passim, nisi rationabili de causa fieri non debet: sed quoad fieri potest, Missa cum Officio conueniat. Cuique autem diei propria Missa potest assignari, ut Feria secunda, nisi dicatur pro defunctis, Missa de Sancta Trinitate, Feria tertia de Angelis, Feria quarta de Apostolis, Feria quinta de Spiritu Sancto, vel de Sanctissimo Eucharistia Sacramento, Feria sexta de Cruce, vel de Passione Domini, Sabbato de Sancta Maria. in ipsis non dicitur, Gloria in Excelsis, nec Credo, nisi pro publica Ecclesia causa. In Missa autem Beata Maria in Sabbato, & in Missa Angelorum, dicitur tantum, Gloria in excelsis.

2 Tempore Paschali in fine Introitus dicuntur duo, Alleluia, & in fine Offertorii, & Communionis additur, Alleluia, ubi non habetur.

Missarum Votiuarum de Trinitate, de Angelis, de Spiritu Sancto, de Cruce, & de Sancta Maria, auctorem aliquo modo dicimus supra, in Rubric. gener. 1. parte, titulo 4. num. 3. pag. 7. fuisse Alcuinum, docuimus etiam ibidem: Cur Feriæ secundæ tributa fuerit Missa de Trinitate, Feriæ tertiæ de Angelis, Feriæ quintæ de Spiritu Sancto, & de Sanctissimo Sacramento, quæ in recognitione Missalis, Clementis Octauæ auctoritate, fuit hoc loco collocata, pro solemni quadraginta horarum, quam vocant, Oratione, & pro quolibet die per annum, & alijs de causis extra eiusdem Festum & Octauam occurrentibus; cui nihil addi debet, neque *Sequentia*, inconsulta Sede Apostolica. Item Feriæ sextæ de Cruce, cui addita Missa de Passione similem habet causam. Denique, cur Sabbato Missa de Beata Virgine assignata sit; ubi docuimus etiã, non posse dici votiuas Missas ijs diebus, in quibus prohibetur fieri de Festo duplici.

4 Missa de Angelis: *Benedicite*, &c.

citatur in Concilio Constantiensi sessione 9.

5 Feria quarta dicitur Missa de Apostolis, quæ non ante Pium V. eisdem fuit assignata; vel quia successit Missæ votiuæ de Charitate, quam eidem Feriæ Alcuin. inter votiuas assignauerat; vel quia hac die creati fuerunt Sol & Luna; Petrus autem fuit Sol Hebræis, Paulus Luna Gentibus, prima Ecclesiæ luminaria; vel quia occupatis alijs Ferijs, ex causis supra allatis, hæc Apostolis debebatur, tanquam Patronis totius Ecclesiæ. vel quia die Mercurij obierunt, ex Ciaconio in vita S. Petri. aliam causam vide loco citato numer. 3. Collectæ vero de Apostolis auctor est, vel Leo II. ex Durand. libro 7. capit. 15. vel Leo IV. ex Ligno Vita libr. quinto Arnoldi Vuion.

6 * Quæsitum est: An in Votiua conuersionis S. Pauli facienda sit Commemoratio S. Petri, qui numquam separatur à Sancto Paulo? Respondeo; nisi vice illius dicatur Votiua communis utriusque Apostolo cum intentione ad venerandam

randam cōuersionem Sancti Pauli, quod mihi arridet; omnino nunquam separandi erunt; quos Ecclesia coniunxit: & licet in Sexagesima videatur eosdem separare in Collecta solius Sancti Pauli, latenter id facit ob stationem in Ecclesia Sancti Pauli, quem, tacito nomine proprio, Doctorem Gentium appellat.

7 In Sabbato de Beata Virgine quinq; Missæ posite sunt, pro diuersitate temporum accommodatæ, ut consideranti satis apertè patet. Oratio, *Concede*. cum duabus sequentibus habetur in *Sacramentario Gregoriano*, ubi etiam Orationes de Cruce Paschalis, & non Paschalis.

8 Sed quid agendum, quando Missa votiuæ exigitur de Assumptione Beatæ Virg. de Natiuitate eiusdem, & eiusmodi dici potest Missa de Beata Virgine ex his quinque votiuæ, cum intentione ad honorem Assumptionis Beatæ Virginis, &c. aliàs enim dedecet, vel dicere, *Gaudemus omnes in Domino diem Festum*. &c. vel immutare tunc verba *diem Festum*, in *commemorationem*; tum alia sequerentur incongrua; neque laicorum causa violandæ sunt Rubricæ.

9 Missa *Sanctissimi Rosarii* non conceditur omnibus, ut dictum est supra, à Sacra Rituum Congregatione pagin. 234. quod si quis habeat onus celebrandi Missam de Rosario, consulat sacram Rituum Congregationem, quæ aliquando pro ea concessit Missam votiuam, ut in Missali, die 6. Maij 1623. 7. Aug. & 30. Septembr. 1628. De Missa S. Mariæ de Carmelo die 8. Aprilis 1628. decreuit eadem Congregatio, ut non sit communis omnibus, sed tantum Carmelitis.

10 De Apostolis alijs, quando votiuæ occurrit dicenda, si quid ratione temporis desit, puta, *Tractus*, seu *Versus*, cum *Alleluia*, tempore Paschali: *Tractus*, quidem desumi poterit ex Missa votiuæ Sanctorum Petri & Pauli; *Versus* autem cum *Alleluia*, tempore Paschali, imò vero etiam, Introitus cum accessorijs, ex Festo S. Marci, ut in simili casu iubetur in fine Missæ votiuæ Apostolorum Petri, & Pauli, est enim eadem ratio.

11 Dubitatum est. An in Ferijs Aduentus, in quibus post *Graduale* omittitur, *Alleluia*, si Missæ dicantur votiuæ, & præsertim pro peccatis, & de passione Domini, omittendus sit *Versus* cum suo *Alleluia*, sed verè non sunt Missæ de tempore, ut Feriæ Aduentus, Quatuor temporum, & Vigiliarum, quæ ieiunantur, in quibus *Graduale* tantum dicitur; & sicut votiuæ participant de Festis, quorum sunt votiuæ, ita decet post *Graduale*, id est, lamentum, audiri, *Alleluia*, extra Septuagesimam, ad aliqualem lætitiæ exprimentam, ut in Rubricis gener. enarrauimus. * Vide Missam Votiuam de B. Virgin. ab Aduentu ad Natiuit. Domini, in qua reperies, *Alleluia*, ut in Festis. omnes autem votiuæ institutæ sunt in eodem gradu, licet aliqua minus solemnitatis visa sit habere, quàm aliæ, ut de passione, pro peccatis, infirmis, & eiusmodi; optima igitur Missalis Rubrica.

12 Obseruandum vero est infra Octau. Paschæ, si votiuæ cantetur pro re graui, in ea non dici *Graduale*; quod conuenit illi Octauæ, non votiuæ Paschali. ita Ruiz in suo Carem. & benè, neque in fine dicerem duo, *Alleluia*, ad, *Ite Missa est*.

13 In alijs votiuæ Sanctorum, vel dicitur Missa propria Sancti, si habet, mutato in Collecta verbo. *Natalitia, Festa*, & eiusmodi, in *Commemorationem*: desumptis item vel *Tractu*, vel *Versibus* cū, *Alleluia*, vel etiam *Graduali*, si opus est, ex Missa de communi; vel certè tota Missa dicatur de communi, prout ratio temporis, siue Paschalis, siue non Paschalis requirit. Paschale vero tempus durat, ut diximus, usque ad Sabbatum post Pentecosten inclusiue.

14 Missa de *quindecim Auxiliatoribus*, quæ impressa est Venetijs, reiecta est à Sacra Rituum Congregatione die 16. Ianuar. 1617. * ita ut neque retineri possit in calce Missalis, sub pœnis librorum prohibitorum. eodemque modo reiecta est Missa de *Patre aeterno* Madriti edita, & Missa de *S. Gregorio pro Viuis* Venetijs impressa. extant Decreta prælo data die 8. April. 1628.

15 In votiuis pro gratiarum actione additur Oratio propria, quæ habetur post votiuam de Sancta Trinitate, eo modo, quo diximus supra part. 1. tit. 7. num. 7. & tit. 9. num. 14.

16 In Missa ad postulandam gratiam Spiritus Sancti, quæ est eadem, & de Spiritu Sancto, mutantur orationes, & dicuntur eæ, quæ habentur in fine eiusdem Missæ votiuæ de Spiritu Sancto: & leguntur in *Sacramentar. Gregoriano*.

17 Aliæ Missæ Votiuæ pro diuersis rebus dici possunt quacumque die, nisi fuerit Dominica, vel Officium duplex, sed tamen passim non dicantur, nisi vrgenti de causa, vt supra dictum est de alijs Missis votiuis.

18 Additæ sunt enim tredecim aliæ Missæ votiuæ prædictis, pro alijs necessitatibus, de quibus aliqua notatu digna, nunc enarrabimus. & quidem, quæ ad Summum Pontificem Creandum, Creatum, Coronatum, attinent, qui est caput Ecclesiæ, nemo eas vocabit in dubium; cum pro eodem in Canone semper orandum sit distincte; in Collectis etiam Oratio pro Papa est satis frequens, & in solemnioribus anni temporibus. Patebit adhuc multo magis ex ritu mox laudando circa Episcopos locorum proprios. S. Leo in suæ assumptionis anniuersario sermones habuit; imò Romam conueniebant eo die alij Episcopi, vt videre est in *Epistola Hilarij Papæ ad Ascanium*. Prima ergo vice poterit hæc Missa dici etiam in Dominica, seu Festo duplici, idest, Missa, vt in Cathedra S. Petri; tam in Creatione Papæ, quam in Coronatione, mutata Collecta, cum, *Credo*, vt in Missali dicitur. In Annuersario eadem dici debet.

19 De Annuersario Electionis, seu Consecrationis Episcopi extat Canon *Felicis de conf. dist. 1. Solemnitates*. dicebatur autem Natalis dies Episcopi, ex *Sancto Ambrosio libro 8. epist. 60. ad Felicem*, edit. Rom. Paulin. epist. 16. ad Delphinum, & ex *Hilario prædicta epistola ad Ascanium*. Nota in Rubrica particulam, seu, * nam sonat (&) vt patet aperte in *Rubrica de Symbolo circa finem*; &

in *Rubric. de coloribus parament. numer. 2. circa finem*. quare vtrique celebrari potest. Apud Græcos in Menologijs notantur dies Ordinationum Sancti Basilij, Sancti Ioann. Chrysost. & aliorum. Apud Romanos vide, quæ scribit S. *Ambrosius de Felice Comensi Episcopo libro 8. Epistola 60. cit. Sanctus August. de Aurelio Carthag. serm. 32. de verb. Domini*, & de suamet Ordinatione anniuersaria hom. 24. & 25. * ex quibus patet, si altera tantum celebretur, consecratio potius, quam electio celebranda erit.

20 Si igitur venerit in die Festiuo, Missa erit de Festo, cum commemoratione pro Episcopo, *Ceremon. Episcop. libro 2. cap. 35*. In Oratione autem nominatur Episcopus, & Ciuitas; quia, Ecclesia, sine additamento, significat vniuersalem Ecclesiam. * si vero in die non Festiuo, Missa dicitur, vt in *Missali*, & emendato *Ceremoniali*, cum vnica Oratione, *Gloria*, *Credo*, & Præfatione communi, siue de tempore, vel habente rationem temporis; quia forte infra Octauam occurrat.

21 In sequentibus Missis nulla est difficultas. Ante Pium V. erant in vsu: & in *Sacramentario Gregoriano* leguntur Orationes, pro iter agentibus, pro quacumque necessitate, remissione peccatorum, tempore belli, pace, vitanda mortalitate (cuius Missæ dicitur auctor Clemen. VI. in *Ligno vitæ libro 5.*) & pro infirmis. sed & Missæ pro infirmis meminit Chrysost. homil. 77. in Ioann. Missam pro moribundo innuit Ioan. Diac. libr. 4. de vita S. Greg. cap. 86.

22 Missa pro sponso, & sponsa dicenda est extra diem Festum de præcepto, ex propria ante eandem Missam Rubrica, quæ Missam Dominicæ, seu Festi celebrari iubet cum commemoratione benedictionis. si vidua sponsa est, non benedicatur cum hac Missa, etiam si vir nunquam nupserit; si vero nupserit vir, & virginem ducat, vbi ea viget consuetudo, poterunt nuptiæ benedici cum hac Missa vt habetur expresse in *Rituale Roman. Pauli V.* cæterum Missæ sacrificium offerri solitum in nuptijs, docet aperte

Ter-

Tertull. ad uxorem libr. 2. in fine . unde sufficiam, inquit, ad enarrandam felicitatem eius matrimonij, quod Ecclesia con-

ciliat, & confirmat oblatio oblationis autem nomine intelligit Missa Baron. Anno 57. nu. 49. Videamus Rubricas.

- 23 *Dicto, Pater noster, Sacerdos, antequam dicat, Libera nos quæsumus Domine, stans in cornu Epistolæ, versus sponsum & sponsam ante Altare genuflexos, dicit super eos sequentes Orationes.*

Tenente librum ministro ante eum; & dum recedit à medio, seu accedit ad medium, genuflectat semper Sacramento. verum congruè post septem petitiones Orationis Dominicalis, petit confectum Sacerdos, quæ sunt vtilia sponfis coram eodè Sacramento, vt efficacius obtineat,

& iterum reuertitur ad preces Ecclesiæ pro iisdem etiam sponfis dicens: *Libera nos, &c.* Orationes autem pro sponfis sūt Ordinis Romani. Poterit suo loco dari Pax cum instrumento osculato à Sacerdote per ministrum sponso, & sponsæ.

- 24 *Post quam sumpserit sanguinem, communicet sponfos.*

Ex Tertulliano de Monogamia capit. 11. illi (Sacerdotes) sic dabunt viros, & uxores, quomodo bucellas; quas supra-

docuimus esse particulas cum Baron. supra citato numer. 49. licet Albaspin. aliud ibi intelligat.

- 25 *Sacerdos, antequam populo benedicat, conuersus ad sponsum, & sponsam, dicat, &c.*

Hoc est, in cornu Epistolæ, vt supra, & vt de vicino libro commode legat.

Benedictio specialis danda est ante generalem, quasi ante partem aliorum.

26 *Aspersio sponforum, quæ fit cum aqua benedicta in fine, fiat cum aspergillo & aqua, & cum signo crucis super eos, eo modo, quo dicitur in Rituali Romano, in benedictione mulieris post partum, & aliarum personarum. Benedictio vero hæc sponforum firmata fuit Euaristi decreto epist. 1. ad Episc. Africanos.*

27 *Vltimo loco ponuntur Orationes diuersæ, ad libitum dicendæ, quando non est Festum duplex. circa quas hæc occurrunt noranda, & Primo: Regulam illam; de eodem non fit in Missa bis; per modum principalis, siue sit Festum, siue sit Votiuum, & per modum simul Commemorationis: veram esse, & habere locum in sensu formali Commemorationis, quæ dicit ordinem ad Officium; quod accidit in Collectis ordinarie non vltra tertiam in Missa: non autem locum habet illa Regula in Collectis pure accessorijs, re-*

motioribus à prima; nec in ijs, quæ addi possunt vsque ad quinque, seu septem, vt supra dictum est in 1. part. Rubr. tit. 9. de Orationibus num. 12. pag. 23. Prima pars probatur, ex eodem tit. 9. numer. 15. vbi ideo in Missis de B. Maria dicitur Oratio de Spiritu Sancto, & in votiua de Apostolis, pro, Acunctis, dicitur, Concede, de B. Virgine, vt ibidem adnotauimus. Altera pars manifeste patet; quia alioquin sequeretur, quod, (quâdo plures dici possunt Orationes) inter quas certum est, fieri semper mentionem de Beata Virgine in Oratione, Acunctis, vel, Concede nunquam in Missa posset dici Oratio ad poscenda suffragia Sanctorum, Concede quæsumus, &c. neque alia, pro Congregatione, & familia in quibus fit expressa mentio de Beata Virgine; & essent frustra in Missali, quod non debet dici. Item in Missa de Spiritu Sancto votiua cum quinque Orationibus non posset vnquam dici Oratio ad postulandam continentiam: Vre igne Sancti Spiritus; neque, pro Deuotis amicis, in qua etiam nominatur Spiritus

ritus Sanctus. Item in votiu. de Apostolis, & in alijs Missis, in quibus dicitur, *A cunctis*, & tertia est ad libitum, non posset vnquam dici Oratio *pro constituto in carcere*, in qua nominatur Beatus Petrus. ergo vltra viciniorem accessoriam, quæ Commemorationem sapit, & debet esse diuersa à prima Collecta, nihil refert, an in alijs pure accessorijs, & remotioribus à prima, mentio de nouo fiat eorum, qui in prima, vel altera Collecta fuere nominati: qua concessa distinctione, certè nihil erit frustra positum in Missali Romano.

28 Prima tamen Oratio ex his votiujs, nimirum, *ad poscenda suffragia Sanctorum*, non debet dici, quando dicitur, *A cunctis*, quia eadem sunt, vt ex titulo earundem patet: poterit autem illa prima, *Concede*, dici in ea Missa, quæ habet secundam, *Concede*, de Beata Virgine, & admittit quinque, vel septem Orationes, suo loco congruo post Orationem tertiam, si propria sit assignata: vel poterit & à maioribus quandoque iuberi, vt dicatur, etiam in Duplicibus, pro re graui, & publica causa, sicut alia, *Deus refugium nostrum*, & *virtus*, &c. & his modis non erit superflua in Missali; qua de re acute dubitauerunt nonnulli. Auctor eiusdem primæ orationis nescitur; sed meminit *Abbas Grimoldus in libro Sacramentorum apud Pamelium in Toma 2. Liturgicon Eccles. Latine*.

29 Orationis, *A cunctis*, iam dedimus auctorem, & declarauimus N. quod in ea habetur, pag. 21. addimus hoc loco, pro dignitate Patroni nominandi in illo N.

Ante Apostolos quandoque nominationem fieri, vt S. Michaelis, vel S. Ioan. Baptistæ, ex Decreto Sac. Rituum Congregationis die 22. Augusti 1620. & ex Rub. Missalis sub Urb. VIII. recogniti tit. de commemorationibus VII. nu. 5. in fine.

30 Oratio pro seipso Sacerdote (quod supra docuimus pag. 21.) dici non debet in Missa, cui interest proprius Episcopus, vel eo maior, vel Princeps magnus, ex *Burchard. in Ord. celebrat. Missæ*: potius orandum est pro Prælato, seu Principe præsentem, quod fit ob reuerentiam eorundem maiorum. Habetur autem Collecta hæc in libro Sacramentorum *Abb. Grimoldi cit.*

31 Idem *Abbas Grimoldus* meminit ibidem Orationum, pro nauigantibus, & ad humilitatem postulandam. reliquæ pro Papa, Imperatore, Rege, Prælatis, contra persecutores Ecclesiæ, contra malè agentes, ad pluuiam, serenitatem, repellendas tempestates, pro peste animalium, petitione lachrymarum, tentatis & tribulatis, ad malas cogitationes repellendas, ad continentiam postulandam, pro deuotis amicis, pro salute viuorum, habentur in *Sacramentar. Gregoriano*. * At in oratione pro Imperatore, adde, *electo*, si nondum est coronatus, vt dictum est in Benedictione cerei Paschalis. est enim eadem vtrobique ratio.

32 Vltima pro viujs & defunctis cum duabus sequentibus tribuitur Augustino tamquam auctori à *Durand. lib. 4. cap. 15.* & idem affirmatur in *Sacramentario Gregoriano*.

De Rubricis Missarum pro Defunctis. XVIII.

1 Missa mortuorum imitatur triduanam Christi sepulturam. sicut enim in illo triduo, ita & in his Missis omnia laudis cantica subtrahuntur, & solemnitates omnes subtrahuntur, *Durand. lib. 7. capit. 35.* & nos iam multa diximus supra in *Rubric. gener. parte prima, titulo 5. toto pagina 8. & parte 2. titulo 13. toto pagina 144.*

2 Introitus constat duobus Versibus, Gauant. Rubr. Miss.

quod alias non fit, nimirum, *Te decet*, & *Exaudi Orationem*: vel quia secundus succedit in locum, *Gloria Patri*, vel quia optamus Defunctis stolam binam animæ & corporis, *Durand. lib. 6. cap. 52.*

3 Offertorium habet *Versum* ad modum Responsorii; eiusmodi erant antiqua omnia Offertoria, ex *Durand. lib. 4. c. 27.* in quo re. explica illud verbum, *inferni*, idest, Purgatorii, qui est locus inferior,

Q & non

& non differt ignis vtriusque loci, nisi in duratione, cætera conueniunt, & significant, ne Deus obliuiscatur animarum.

4. *Communio* etiam est vnica in toto Missali cum repetitione, & v. *Requiem*, vt in Responsorijs, ad instar antiqui ritus Ordinis Romani in quo, communicante populo, versus, *Communio*, cantabatur cum additione vers. *Gloria Patri*, &cet. *Microlog.* c. 18.

5. Quis auctor Sequentiæ? ex Auctore ligni Vitæ lib. 1. c. 70. S. Gregorius est; ex Stephano Proythinio lib. 1. de 4. nouis c. 5. S. Bernar. cuius initium, inquit ille.

Cum recorder moriturus,
Quid post mortem sim futurus,
Terror terret me venturus,
Quem expecto non securus.
Terret dies me terroris,
Dies iræ, ac furoris,
Dies luctus, ac mæroris,
Dies vltix peccatoris.

Dies iræ, dies illa, &c.

At hi quaterni sunt versus; reliqui terni; sed Bzouius Ann. 1294. num. 27. & 38. ex *Leandro Alberto*, eam tribuit Latin. Cardin. Vrsinio, seu Frangipanio, & idem est. Alij tribuunt alijs. Augustino de Biella Ord. Eremit. S. Augustini, qui erat in humanis Anno 1491. *Ioseph Pamphilus in Chronicis August.* ex fama tamen: qui etiam se legisse ait, in *Annal. Predicatorum*, F. Humbertum quintum Generalē Magistrum auctorem dici, qui obiit Ann. 1274. *Angelus Ellius in speculo spirituali*, facit auctorem innominatum ex ordine S. Fracisci: nominatus autem Thomas de Celano (qui viuebat An. 1250.) à *Barthol. Pisano*, in *conformitatibus D. Franc.* lib. 1. fructu 11. cui ergo credam, nescio. mentio Sybillæ in 3. versu indicat recentiorē esse hanc Prosam S. Gregorio, qui in suo Sacramentorum libro nihil prorsus Gentilitatis habet.

6. In die depositionis, & anniuersario Summi Pontificis dicitur prima Missa, quia, quæ raro adhibentur, pretiosa reputantur, neque quotidiana vilescunt cōsuetudine, *Amalar. lib. 3. c. 40.* & ideo Missa semel in anno constituta in commemo-

ratione omnium Defunct. dici iubetur in exequijs Summi Pontificis, & Episcop.

7. Pro Defuncto Cardinali eadem prima Missa dicenda est, mutatis Orationib. Rubrica quidem nō præscribit; sed vsus ita declarauit Rubricā; quia sunt Episcopis maiores. pro Diacono tamen Cardinali Oratio, *Inclina*, vt in Missali: additis verbis: Diaconis Cardinalis.

8. Quid pro Sacerdote Defuncto? licet de eo Rubrica meminerit inter Defunctū Episcopū, & Cardinalem; non tamen iisdem equalem eum facit, & rationabilis consuetudo est in plerisque Ecclesijs maioribus Vrbis, vt dicatur Missa secunda, mutata Oratione, ratione cuius videtur in Rubrica prius de Sacerdote, quàm de Cardinali, mentio facta fuisse: si tamen, dicatur Missa prima, fauet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit Epistolas, & Euangelia vnus Missæ dici posse in alia quacumque Missa pro Def.

9. Oratio in tertio, vel septimo dicenda, ex *Amal. lib. 3. c. 44.* dicitur ad celebritatē quandam in proprijs diebus, 3. 7. 30. vnde non debet dici in ijs diebus, qui occurrūt inter tertium, & septimum, neque post septimum vsq; ad trigessimū, in quibus dicitur Missa, vt in quotidianis: aliās esset mendaciū in Collecta, qui dies, sicut etiā anniuersarius, numerari debent à die obitus, seu depositionis, vt patet ex collectis, in quibus fit mentio Depositionis. nā S. Ambr. ser. 70. accepit depositionis vocabulum, tam pro sepultura, quàm pro obitu, licet Ecclesia videatur distinguere inter obitū, & depositionem, in titulo 2. *Missa defunct.* si contendas distingui, numerabis hos dies à die sepulturæ, qua potiori iure subiaceat Defunctus ecclesiasticæ curæ, vel sequere locorum consuetudinem, nisi testatoris verba aliud sonant. Fiunt vbiq; anniuersaria pro Defunctis extra diem præcisum annum, & non incongrue cum propria Missa.

10. Missa in die nono non est amplius in vsu; & *August. in Genes.* nouendiale pro Defunctis redarguit. Quadragenarium diem coluit S. Ambros. in obitu Theodofii, orat. de eodem. Alij alios dies, quos non pro-

probante Rom. Ecclesia nō obseruamus amplius, exceptis exequijs Papalibus.

11 Sed pro prædictis Ecclesiasticis in tertio, septimo, trigesimo, & anniuersario, quæ Missa: quæ Oratio dicenda erit in his diebus repetenda est Missa, quæ dicta est in die depositionis, sicuti fit pro laicis in iisdem diebus 3. 7. & 30. ex propria Rubrica. Oratio vero semper erit propria Episcopi, vel Sacerdotis. neque refert in ea. non fieri mentionem de 3. 7. & 30. & anniuersario. nam eadem Oratio pro Papa dicitur in obitu, & in anniuersario, nulla facta in ea anniuersarij mentione.

12 Missa quoque est eadem in obitu, & anniuersario Papæ, cur non etiam erit Episcopi? Cardinales autem eodem priuilegio mortis gaudent, quō Episcopi, & in huiusmodi functionibus post mortē sunt æquales extra prædictos dies, Missæ dicuntur, ut in quotidianis Defunctorum, cum proprijs Orationibus.

13 In titulo *Pro Patre, & Matre*, addita est vox, *Sacerdotis*. nam alias de Patre, cuiusque non conuenit Oratio in ore Sacerdotis, ut pater audienti.

14 Missæ, quæ circumferuntur *S. Gregori pro uinis, & defunctis*; neque sunt

sancti Gregorij, neque sunt approbata: à Sancta Sede Apostolica. imo reiectæ, ita ut neque in calce Missali retineri possint, ex Decreto Sac. Rituum Congregat. die 8. Aprilis 1628.

15 Pro eo, qui proximè obiit, longè tamen à nobis, prima vice potest dici Missa, ut in die tertio, omisso verbo *tertium*.

16 N. exigit nomen Defuncti, si tamen est nobilis, vel consuetudo sit nominandi omnes in Collecta, & Orationibus.

17 Habentur in *Sacramentar. Gregor.* & Oratione, *Fidelium Deus*, cum Secreta, & Postcommunione, in anniuersario. Pro Episcopo, *Deus omnium fidelium*. pro Sacerdote, *Præsta*. pro Defuncto, *Inclina*, & *Absolue*. Pro fratribus, Secreta, pro ijs, qui in cœmeterio tres consueta, pro pluribus defunctis, *Deus, cui proprium*, & *Animabus*, cum duabus seqq. reliquæ sunt recentiores. ex quibus illæ duæ, quæ pro Episcopo, vel Sacerdote additæ sunt, post eam utrique communem: *Deus qui inter Apostolicos*, &c. conuenientius dicuntur in ijs Missis, in quibus per modum commemorationis dici debet Oratio pro prædictis iisdem: vel certæ posita sunt ad varietatem.

De Rubricis Benedictionum. XIX.

1 **B**enedictio hic sumitur pro prece, qua Ecclesiastico more rebus ipsis specialis sanctitas impertitur, ita ut in usus profanos illæ deinde transferri non possint. & aliæ quidem sunt constitutivæ benedictiones: aliæ inuocativæ, ex *Caiet. 2. 2. quæst. 88. artic. 11.* illæ quidem, per quas siue res, siue personæ diuino cultui destinantur, hæc vero sunt, per quas à Deo vel rebus, vel personis imploratur auxilium diuinum. Primi generis sunt benedictiones aquæ, vestium Sacerdotalium, mapparum Altaris, Corporalium, & Vasculi pro sacrasancta Eucharistia, de quibus in Missali agitur, quia communes esse possunt simplici Sacerdoti priuilegiato, seu delegato, nedum Episcopo, seu Abbati. secundi generis aliæ sunt, *Agni in Pa-*

schate, onorum, panis. nouorum fructuum, cuiuscumque comestibilis, candelarum, loci, domus nouæ, thalami, & nouæ nauis, quæ in Missali descriptæ sunt citra præiudiciū aliarum, quæ in Rituali Rom. habentur, quia hæc à quocumq. Sacerdote fieri possunt, & fieri saepius contingunt; neque Rituale Rom. sicuti Missale, cuiusque facile suppetere solet.

2 Origo harum benedictionum, quæ fit per verba sacerdotis, addito signo crucis, atque villo dubio ab Apostolis est: neque defunt, qui in hanc causam illud Apostoli Pauli explicant. *1. Timoth. 4. Formam habet sanctorum verborum, quæ à me didicisti: sanctorum, hoc est, quæ sanare possunt creaturas, siue insensibiles, siue sensibiles.*

Q 2 3 Ha-

3. Habitus benedicturi Sacerdotis erit superpelliceum, & stola regulariter alba; aliquando violacea, vt infra. nam color albus designat puritatem communicandæ rebus benedicendis; violaceus autem adhibetur congrue in benedictione coniuncta cum exorcismis ad effigandos demones, unde ad aquam benedicendam eo colore vtitur. potest tamen adhiberi stola coloris temporis conuenientis, vt dicitur in *Rubricis Ritualis Romani*.

4. Stando semper benedicat Sacerdos,

6. a. Die Dominica in sacristia preparato sale & aqua benedicenda, b. Sacerdos celebraturus Missam, vel alius ad id deputatus, alba, vel superpelliceo indutus cum stola circa collum, primo dicit, V. Ad iutorium.

a. Die Dominica. Nunquam omittitur in Dominicis aspersio aquæ benedictæ, *Microlog.* 41. in memoriam baptismi, qui in Domin. Pasch. solemniter celebratur, *Rup. lib. 7. cap. 20.*

b. Sacerdos celebraturus Missam. Sa-

7. Deinde absolute incipit exorcismum c. salis.

c. Salis. Miscenda est aqua benedicta cum sale, ex *Clemente lib. 8. Constit. cap. 29.* vbi meminit benedictionis aquæ, & virtutis eius, ad morbos pellendos, & demones fugandos. delentur etiam venialia, ex *Sancto Thoma tertia parte quest. 65. artic. 1. ad sextum.* Quod an fiat ex opere operantis, vt asserunt cum *S. Thoma Alensis, & Abulensis*, citati à *Suar. 3. part. disp. 12. sectione 2.* an vero ex opere operato, quod significant *Victoria, Sotus, & Ledesma* apud *Gregor. de Valent. 10. 4. disp. 7. quest. 4.* non est, quod hoc loco minus vtiliter disputemus. Valet etiã aqua benedicta ad pellendos corporis morbos, vt *Tobias noster part. 1. capit. 72.* fusius probat, vbi multa de hoc effectu affert exempla non communia. lege *Baronium Tomo secundo Anno 152. Tomo quarto 262. & 389. Tomo Octauo 598. & Tomo decimo 944.* Illud est præcipuum in hoc ritu; quod sicut in ingressu Ecclesiæ aspergimur statim aqua benedicta; ita mundari à Deo tacite petimus, vt maiori cū puritate, vel sacrificemus, vel oremus;

& aperto capite; manuque formet crucis signum versus rem, vbi est nota ✠ & item ipsam aspergat in fine ter, hoc est, in medio, à dextris, & à sinistris rei.

5. Super Altare quidem benedicendæ res collocari poterunt; non autē esclulenta, quæ omnino super mensam ponenda erunt, non in Altari.

De aqua benedicta hæ sunt Rubricæ in Missali.

cerdotis est hæc benedictio, ex *Concilio Narnetensi*. si celebraturus est Missam, induat super Albam Stolum Missæ conuenientem; si alius est, adhibeat super cotam stolam violaceam, vt in *Rituale Romano Pauli V.*

& præsertim Clerus hoc intendere debet, iuxta illud *Isaia 52. Mundamini, qui fertis vasa Domini.*

8. Prius autem, quàm à Clemente, nimirum à Sanctis Apostolis, & præsertim à Sancto Matthæo, qui, ex *Marsilio Columna* fuit auctor benedictionis aquæ, hunc ritum effluxisse certum est desumpto ritu ab *Elisæo Propheta 4. Regum 2.* qui sale fugauit sterilitatem aquæ. vnde *Raban lib. 2. cap. 55.* Aqua à sordibus mundat, Sal putredinem fugat; Aqua nitorem præbet, Sal sinceritatem adhibet; Aqua, potum sapientiæ significat, & Sal gustum prudentiæ indicat.

9. Sed quare Sal ante aquam benedicitur? quia benedicenda est aqua cum eius mixture. Per salem intellige amaritudinem, poenitentiam, per aquam baptismum, quia ergo præcedere debet cordis compunctio; ideo sal prius benedicitur, *Duran. libro 4. cap. 4.* Alexander Papa ritum hunc confirmavit Decreto, de *conf. can. aquam dist. 3. Vualaf. cap. 19.* testatur cum *Microlog. cap. 41. 46. & alijs.*

11 Ter

10 *Ter mittit Sal in aquam in modum crucis, dicendo semel.*

Ordo Romanus. ut in virtute Trinitatis fiat benedictio & mixtio Christi cum populo, aqua multa, populi multi; quia Christus sal est, à quo Apostoli sal terræ dicti sunt. miscēda quoque est amaritudo cum

pœnitentia, & baptismo, ex *Durand. loco citato*, ad sanctificationem, quam *Cyprianus Papa*, idest, *Episcopus*, citatus à *Duran. ibidem* docet esse proprium effectum aquæ benedictæ.

11 *Finita benedictione Sacerdos celebraturus indutus d pluuiali coloris officio conuenientis accedit ad Altare, & e ibi ad gradus cum Ministris genuflexus, accipit à Diacono aspersorium, & primo fter aspergit Altare, deinde se, g & erectus ministros, h incipiens Antiphonam: Asperges me, & Chorus prosequitur, Domine hyssopo, &c. ut infra: interim Celebrans i aspergit Clerum, deinde populum, dicens submissa voce l cum Ministris m Psalmum, Miserere.*

12. Ante Tertiam, *Rupert. ait libro 9. capit. 10.* sed post Tertiam *Ordo Roman. in die sancto Pasche*, & indicat *Cerem. Episcop. libro 2. cap. 31.* vbi præscribitur, quod in fine asperisionis capit planetam, & facit Sacerdos confessionem. ergo, *dicitur Tertia*, fit aspersio; sed & ante benedictionem palmarum, seu candelarum; si hæc occurrat in Dominica, fit aspersio, ut supra in proprijs locis dictum est.

d Pluiali. Hoc est, post Amictum, Albam, Cingulum, & Stolum, ut in prædicto *Ceremoniali*: neque procedit postremus, ut aliqui scripsere; sed medius inter Ministros paratos: *ibidem*: nempe, si cum ipsdem cantanda sit Missa.

e Ibi ad gradus. Hoc est, in infimo eius gradu, *Ceremon. ibid.* & *ibidem, ait Rubr. genuflexus.* ergo etiam genuflectit tempore Paschali, cui Dominica æquiparatur. * aspergit autem genuflexus altare ob maiorem reuerentiam, & se ipsum item ad indicandam humilitatem; sicuti genuflexus etiam sibi ipsi cineres imponit, ut suo loco diximus.

f Ter aspergit altare. In medio, versus cornu Euangelij, tum Epistolæ. Altare verò aspergitur ob reuerentiam Sacramenti in eo conficiendi, ut inde arceantur hostes, *Durand. vbi supra*; & ob memoriam baptismi Christi, à quo vim habet baptismus noster.

13. Quod si in Altari sit exposita Sanctissima Eucharistia, abstinendum est ab

Gauant. Rubr. Miss.

asperfione Altaris, ea ratione, qua non signatur Altare, ad *In principio*, ut dictum est in *Feria quinta in Cœna Domini*. & hoc expresse habetur in *Ambrosiano Missali* proxime edito anno 1618. Diaconus quoque tunc similiter debet abstinere ab osculis aspersorii, & manuum.

g Et erectus Ministros. Idest, adhuc genuflexos, primo Diaconum, deinde Subdiaconum.

h Incipiens Antiphonam. Debet ex prædicto *Ceremon.* incipere Antiphonam, ante asperfionem Altaris; eodemque modo intellige Rubricam Missalis, quamuis postponere videatur Antiphonam. conuenit enim, ut dicatur, *Asperges*, futuri temporis, ante asperfionem actua-lem. * neque nouum videri debet, quod inchoatur Antiphona genibus flexis. nam idem præscribitur Episcopo in principio Synodi in Pontificali Romano, & in qualibet sessione. est autem hæc Antiphona de fide baptismi prophetia; nam hyssopus significat humilitatem, & passionem Christi, à qua pendet baptismi virtus. *Rupert. lib. 7. cap. 20.*

i Aspergit Clerum. Aspergens non inclinat caput: at Clerum stare decet detecto capite, & aspergenti reuerenter caput inclinare; *Cerem. Episc. lib. 2. cap. 31.* neque tamen aspersio singulorum fieri debet, sed plurium simul, tam Cleri, quam populi, & iuxta locorum consuetudinem fiat aspersio laicorum. * Ca-

Q 3 nonici

nonici singillatim aspergi poterunt ad maiorem eorundem venerationem, imò & debent, ex Decreto Sac. Rituum Congregat. 20. Decemb. 1601. quibus & celebrans aliquam honoris significationem adhibebit ante & post totam eorū asperſionem, quod ne fiat incongruè à maiori celebrante, statuit Greg. XIII. 30. Decem. 1573. teste Genuensi in Praxi Archiepisc. capit. 65. Romæ edita 1616. ne in Ecclesijs Hispaniarum Antistes, vel alia persona principalis aspergat clerum in Do-

minicis ante Missam; sed eius loco simplex Sacerdos cum superpelliceo, & stola, & cum Acolythistantum.

Cum Ministris. Comitantur eum, Ministri, Diaconusque eleuat à dextris fimbriam pluuialis. quòd si in prædicto Caremon. procedit solus Celebrans, hoc ibi iubetur ob reuerentiam Episcopi præsentis, vt coram eo cum minori pompa Celebrans procedat.

m Psalmm. Id est, totum Psalmum, alternatim cum Ministris.

- 14 Hæc Antiphona prædicto modo dicitur ad asperſionem aquæ benedictæ in Dominicis per totum annum, excepta Dominica de Passione, & Dominica Palmarum, in quibus non dicitur n Gloria Patri: sed post Psalmum, Miserere, repetitur immediate Antiphona, Asperges me: excepto etiam tempore Paschali, scilicet à Dominica Paschæ vsque ad Pentecosten, quo tempore cantatur Antiphona, o Vidi aquam. Dominica vero Trinitatis resumitur, Asperges.

n Gloria Patri. Omittitur ijs diebus, quibus in Missa dici prohibetur. hæc enim asperſio est quasi initium Missæ.

o Vidi aquam. Habet Ordo Romanus in die Paschæ Antiphonam, Vidi aquam, vbi etiam habes eisdem exorcismos salis & aquæ cū Orationibus prædictis; quando nimirum agitur de consec. Eccles. ha-

bentur etiam in Sacramentario Sancti Gregor. Verum hæc Antiphona desumpta est ab Ezechiele 47. & significat fontem sacri baptismatis de templo corporis Christi, de cuius latere quidem læuo humanitatis, dextro autem diuinitatis, exiit sanguis & aqua baptismalis. Rupertus loco citato.

- 15 In die sancto Paschæ & Pentecostis, vbi est fons baptismalis, fit asperſio cum aqua pridie benedicta in fonte baptismi, & ante infusionem olei & chrismatis accepta.

Hæc eadem Ordo Romanus, & in cap. Sabb. de cons. distinct. 4.

- 16 Finita Antiphona supradicta modo, Sacerdos, qui asperſit aquam, p reuersus ad Altare, stans ante gradus Altaris iunctis manibus dicat, V. Ostende, &c. Tempore Paschali, additur, Alleluia.

Nota, quod in Oratione vltima petitur, mitti Angelum de cœlis, non nisi post purificationem per asperſionem aquæ benedictæ.

p Reuersus ad Altare. Hoc est, ad finem eiusdem gradus. Carem. Episc. loco citato.

- 17 Tenent autem Ministri librum ante Celebrantem ibidem, dum dicit Versus, & Orationem post Orationem, Exaudi, deponitur Pluuiale, assumitur Mani-

pulus, cum Casula pro Missa. Caremon. ibidem.

18 Reliquæ Orationes, quæ sequuntur pro benedictione Agni, Oorum, Panis, nouorum fructuum, rerum comestibilium, candelarum, loci, domus nouæ, thalami, nouæ nauis, Sacerdotalium indumentorum, mapparum, Corporalium, Vasculi Sacramenti, quæ sine vnctione fiunt, habentur partim in Ordine Romano, partim in Pontif. partim in Ritual. antiquis.

19 Be-

19 Benedictio Agni ad communem mensam fit ex usu Romano, *Microlog. cap. 54.* Panis, à Sancto Petro ex *Abdiali-bro secundo histor. Apostol.* & Oratio est in *Sacramentario Gregoriano*; ubi etiam habetur Oratio rerum comestibilium. *Frugum* vero habet originem à Sancto Clem. *Constit. libr. 8. cap. 4.* seu ex *Baronio An. 283.* à decreto Eutychiani Papæ.

20 Quæ traditur hoc loco *candelarum benedictio*, ea est, quæ fieri contingit extra diem Purificationis Beatæ Virg. quod expresse notatur in *Rituale Rom. Pauli V.* Item ea loci est, quæ fit extra diem Sabbati sancti, in quo maiori ritu domorum fit benedictio, & à Parocho, cuius proprius habetur ritus in *predicto Rituali*. nam, ut diximus, in Missali positæ sunt tantum eæ benedictiones, quæ citra præiudicium iurium Parochialium à quocumque Sacerdote & quodcumque fieri possunt.

21 Pro benedictione *Vestium Sacerdotalium* Orationes habentur in *Sacramentario Gregoriano*. reprehendit *Possevinus de officio Curati capit. 2. num. 30.* eos, & merito, qui assuunt vestem Sacerdotalem non benedictam vesti Sacerdotali benedictæ, & eam disuunt post Missam, putantes, hoc sufficere vice benedictionis propriæ; quod nullatenus est permittendum. Docet *Diana tract. 14. de celebr. Miss. resol. 69.* quod paramenta bona fide adhibita ante benedictionem eorundem, non egent amplius benedictione, ex usu eorum sacro: quod est probabile.

22 Quæritur autem: quis benedicere potest has vestes præter Episcopum? Abbates, & alij Regularium Superiores ex privilegio benedicere possunt; non tamen benedicere paramenta Ecclesiarum non sibi subditarum, neque Abbates, ex decreto Sac. Rituum Congregat. die 24.

Augusti 1609. * & renouato in fauorem Episcopi Spoletani die 30. Septem. 1628. Neque obstat consuetudo allegata à *Tiburinio de iure Abb. tom. 1. disput. 22. quest. 2. num. 2.* quam abrogauit, & non obstare declarauit eadem S. Congreg. 18. Augusti. 1629. nullo modo Sacerdotes simplices benedicere possunt proprias vestes. ex *Navar. conf. 2. de consecr. Eccles.* * Neque Protonotarij, ex Decreto Sac. Rit. Congreg. 17. Iulij 1627.

23 Quæritur postremo: An Episcopi hæc facultatem possint alijs Sacerdotibus delegare? *Tabien. verbo Abbas num. 12. Vgolin. de Episcop. cap. 32. num. 5.* negant: & in praxi Sacra Rituum Congregatio sæpius requisita fuit ab Episcopis insignioribus; & S. R. E. Cardinalibus, eiusdemque Sacra Rituum Congregationis Præfectis, iustis de causis apud Ecclesias proprias non residentibus, pro facultate delegandi, & eam pluribus concessit, aliquando limitando personas in dignitate constitutas 14. Nouemb. 1715. aliquando tempus ad sex menses 14. Martij 1616. & sæpius tandem sine limitatione 2. Maij 1619. & deinceps alijs eodem modo. * Ratio est, quia de potestate ordinis est hæc benedictio: ea vero non potest ab Episcopo delegari, sicuti potestas iurisdictionis, quæ delegari potest.

24 Hactenus de Benedictionibus. In calce Missalis additas inuenies Orationes dicendas in Consecratione Episcopi, & in Collatione Ordinum, excerptas à Pontificali: at, inquires, cur in Missali positæ sunt? Respondeo, ad maiorem commoditatem consecrantis & consecratorum, ut quisque eas dicere possit statim in suo Missali, in Missa Consecrationis. Prima vero harum Orationum legitur in *Sacramentario Sancti Gregorii*, nimirum ea, quæ pro Episcopi consecratione dicitur. Et hic finis totius Missalis.

APPENDICES

AD RVBRICAS

MISSALIS ROMANI.

PARS QVINTA.

D pleniorẽ Rubricarum tractationem, quatuor adhuc videntur desiderari posse in hisce Commentarijs: & Primo, circa illam Rubricam de hora celebrandi ab Aurora, vsque ad Meridiem, dari debent Tabulæ ad Auroram dignoscendam, & Meridiem. Deinde circa aliam, vt ieiunus à media nocte Sacerdos celebret; qua item hora Mediæ noctis limes constituatur. Tertio, exoptant multi breuem aliquam & probatam methodum formandæ ritè totius sacrae suppellectilis ad Missam necessariae, seu congruentis: quibus aliquid suppe- ditandum quoque erit de nitore, & munditia eiusdem sacrae suppellectilis, & quidem primis duobus sufficiunt eæ Tabulæ quàm breuissimæ, quas olim edidit in Ma- thematicis peritissimus Theodosius Rubeus Priuernas; & vt Clero præsto sint, statim eas subiiciemus, additis quibusdam locorum nominibus, vbi Nostri degunt, in quorum gratiam hæc Commentaria præcipue scripsi- mus. Pro reliquis duobus insudauit Sanctus Carolus Bor- romæus, ex cuius Actis necessaria decerpemus, & vtilia ad rem nostram ordine faciliore describemus.

TABVLÆ LOCORVM PRO VSV

Tabellarum sequentium.

Loca Italiae sunt in triplici differentia, inquit Theodosius noster; quædam sub eleuato Polo per gradus 39. alia per gradus 42. alia per gradus 45. Ea vero, quæ extra hos gradus dicuntur esse, reduci possunt ad vnam ex his Classibus, ad quam nimirum propius accedunt. Itaque

P E R G R A D V S 39.

Barium.
Brundisium.
Corcyra.

Cosentia.
Istria.
Regium Calabria.

Sardinia.
Sicilia.
Tarentum. & eiusmodi.

P E R G R A D V S 42.

Ancona.
Aquila.c
Arpinum.p
Corfica.
Florentia. r
Forosempronium.n
Fulginia.d
Imola.

Latretum.
Lucæ.
Macerata. L
Neapolis. a
Perusia. X
Pisæ. M.
Piscia. o
Rauenna.

Regium Etsensium.
Roma. GN
Septempeda. R
Spoletum. V
Viterbium.
Vrbinum.
Zagarolum L. & alia.

P E R G R A D V S 45.

Annetium. f
Aqua. T
Aquilaia.
Asta. S
Bononia. OP
Brizia.
Casale S. Euasij. E
Casale maius. e
Comum.
Cremona. C
Derthona. h

Genua. g
Mantua. q
Mediolanum. AH
Modoetia. D
Mons acutus. I
Nouaria. Q
Orta. m
Papia. B
Parma.
Parauium.

Placentia. f
Pompeia laus. Y
Sauona.
Taurinum. Z
Tononum. i
Tridentum.
Venetia.
Vercella. F
Verona.
Vigleuanum. b & alia.

Litteræ Alphabeti indicant ordinem, quo Collegia nostra in Italia fundata fuerunt, sumpto initio à Littera A. S. Barnabæ Mediolani, quod fuit primum.

T A-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis,
per singulos Menses.

TABELLA I. PER GRADVS 49.

Principium Crepusculi Matut.

Meridies.

Medium noctis.

MENSE IANVARIO.						
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
3	12	59.	19	20.	7	20.
9	12	54.	19	17.	7	17.
15	12	49.	19	14.	7	14.
21	12	40.	19	9.	7	9.
26	12	31.	19	4.	7	4.

MENSE FEBRVARIO.

1	12	20.	18	58.	6	58.
7	12	9.	18	52.	6	52.
13	11	56.	18	45.	6	45.
19	11	42.	18	38.	6	38.
25	11	29.	18	31.	6	31.

MENSE MARTIO.

3	11	13.	18	23.	6	23.
9	10	57.	18	15.	6	15.
15	10	43.	18	8.	6	8.
21	10	26.	18	0.	6	0.
27	10	9.	17	52.	5	52.

MENSE APRILI.

2	9	54.	17	45.	5	46.
9	9	37.	17	37.	5	37.
15	9	19.	17	29.	5	29.
21	9	3.	17	26.	5	26.
27	8	46.	17	15.	5	15.

MENSE MAIO.

3	8	29.	17	8.	5	8.
9	8	15.	17	2.	5	2.
15	8	0.	16	56.	4	56.
21	7	47.	16	51.	4	51.
28	7	34.	16	46.	4	46.

MENSE IVNIO.

3	7	26.	16	43.	4	43.
9	7	17.	16	40.	4	40.
16	7	12.	16	38.	4	38.
22	7	12.	16	38.	4	38.
28	7	12.	16	38.	4	38.

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis,
per singulos Menfes.

TABELLA I. PER GRADVS 39.

Principium Crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

MENSE IULIO.							
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.	
5	7	17.	16	40.	4	40.	
11	7	26.	16	43.	4	43.	
17	7	34.	16	46.	4	46.	
24	7	47.	16	51.	4	51.	
30	8	0.	16	56.	4	56.	

MENSE AVGUSTO.							
5	8	15.	17	2.	5	2.	
11	8	29.	17	8.	5	8.	
18	8	46.	17	15.	5	15.	
24	9	3.	17	26.	5	26.	
30	9	19.	17	29.	5	29.	

MENSE SEPTEMBRI.							
5	9	37.	17	37.	5	37.	
11	9	54.	17	45.	5	45.	
18	10	9.	17	52.	5	52.	
24	10	26.	18	0.	6	0.	
30	10	43.	18	8.	6	8.	

MENSE OCTOBRI.							
6	10	57.	18	15.	6	15.	
12	11	13.	18	23.	6	23.	
18	11	20.	8	31.	6	31.	
24	11	42.	18	38.	6	38.	
30	11	56.	18	45.	6	45.	

MENSE NOVEMBRI.							
5	12	9.	18	52.	6	52.	
11	12	20.	18	58.	6	58.	
17	12	31.	19	4.	7	4.	
23	12	40.	19	9.	7	9.	
29	12	49.	19	14.	7	14.	

MENSE DECEMBRI.							
5	12	54.	19	17.	7	17.	
11	12	59.	19	20.	7	20.	
17	13	3.	19	22.	7	22.	
23	13	3.	19	22.	7	22.	
28	13	3.	19	22.	7	22.	

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis,
per singulos Menses.

TABELLA II. PER GRADVS 42.

Principium Crepusculi Matut. M

Meridies. M. Medium noctis.

MENSE IANUARIO.							
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.	
3	13	14.	19	30.	7	30.	
9	13	9.	19	27.	7	27.	
15	13	2.	19	23.	7	23.	
21	12	51.	19	17.	7	17.	
26	12	42.	19	11.	7	11.	
MENSE FEBRUARIO.							
1	12	29.	19	5.	7	4.	
7	12	16.	18	58.	6	58.	
13	12	1.	18	50.	6	50.	
19	11	46.	18	42.	6	42.	
25	11	30.	18	34.	6	34.	
MENSE MARTIO.							
3	11	15.	18	26.	6	26.	
9	10	57.	18	17.	6	17.	
15	10	40.	18	9.	6	9.	
21	10	22.	18	0.	6	0.	
27	10	2.	17	51.	5	51.	
MENSE APRILIO.							
2	9	45.	17	43.	5	43.	
9	9	25.	17	34.	5	34.	
15	9	7.	17	26.	5	26.	
21	8	49.	17	18.	5	18.	
27	8	30.	17	10.	5	10.	
MENSE MAIO.							
3	8	10.	17	2.	5	2.	
9	7	55.	16	55.	4	55.	
15	7	34.	16	49.	4	49.	
21	7	20.	16	43.	4	43.	
28	7	4.	16	37.	4	37.	
MENSE IUNIO.							
3	6	53.	16	33.	4	34.	
9	6	44.	16	30.	4	30.	
16	6	38.	16	28.	4	28.	
22	6	38.	16	28.	4	28.	
28	6	38.	16	28.	4	28.	

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis,
per singulos Menses.

TABELLA II. PER GRADVS 42.

Principium Crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

MENSE IULIO.						
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
5	6	44.	16	30.	4	30.
11	6	53.	16	33.	4	33.
17	7	4.	16	37.	4	37.
24	7	20.	16	43.	4	43.
30	7	34.	16	49.	4	49.

MENSE AVGUSTO.						
5	7	53.	16	55.	4	55.
11	8	10.	17	2.	5	2.
18	8	30.	17	10.	5	10.
24	8	49.	17	18.	5	18.
30	9	7.	17	26.	5	26.

MENSE SEPTEMBRI.						
5	9	25.	17	34.	5	34.
11	9	45.	17	43.	5	43.
18	10	2.	17	51.	5	51.
24	10	22.	18	0.	6	0.
30	10	40.	18	9.	6	9.

MENSE OCTOBRI.						
6	10	57.	18	17.	6	18.
12	11	15.	18	26.	6	26.
18	11	30.	18	34.	6	34.
24	11	46.	18	42.	6	42.
30	12	1.	18	50.	6	50.

MENSE NOVEMBRI.						
5	12	16.	18	58.	6	58.
11	12	29.	19	5.	7	5.
17	12	42.	19	11.	7	11.
23	12	51.	19	17.	7	17.
29	13	2.	19	23.	7	23.

MENSE DECEMBRI.						
5	13	9.	19	27.	7	27.
11	13	14.	19	30.	7	30.
17	13	18.	19	32.	7	32.
22	13	18.	19	32.	7	32.
28	13	18.	19	32.	7	32.

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis,
per singulos Menses.

TABELLA III. PER GRADVS 45.

Principium Crepusculi Matut.

Meridies. Medium noctis.

MENSE IANVARIO.						
Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
3	13	28.	19	40.	7	40.
9	13	23.	19	37.	7	37.
15	13	14.	19	32.	7	32.
21	13	3.	19	26.	7	26.
26	12	52.	19	20.	7	20.
MENSE FEBRVARIO.						
1	12	38.	19	12.	7	12.
7	12	23.	19	4.	7	4.
13	12	8.	18	56.	6	56.
19	11	51.	18	47.	6	47.
25	11	33.	18	38.	6	38.
MENSE MARTIO.						
3	11	16.	18	29.	6	29.
9	10	56.	18	19.	6	19.
15	10	37.	18	10.	6	10.
21	10	16.	18	0.	6	0.
27	9	55.	17	50.	5	50.
MENSE APRILI.						
2	9	35.	17	41.	5	41.
9	9	13.	17	31.	5	31.
15	8	52.	17	22.	5	22.
21	8	31.	17	13.	5	13.
27	8	9.	17	4.	5	4.
MENSE MAIO.						
3	7	49.	16	56.	4	56.
9	7	28.	16	48.	4	48.
15	7	6.	16	40.	4	40.
21	6	49.	16	34.	4	34.
28	6	31.	16	28.	4	28.
MENSE IVNIO.						
3	6	15.	16	23.	4	23.
9	6	5.	16	20.	4	20.
16	5	58.	16	18.	4	18.
22	5	55.	16	17.	4	17.
28	5	58.	16	18.	4	18.

Ta-

Tabellæ Auroræ, Meridiei, & Mediæ noctis,
per singulos Menses.

TABELLA III. PER GRADVS 45.

Principium Crepusculi Matut. Meridies. Medium noctis.

MENSE IVLIO.

Dies	Hora	Min.	Hora	Min.	Hora	Min.
5	6	5.	16	20.	4	20.
11	6	15.	16	23.	4	23.
17	6	31.	16	28.	4	28.
24	6	49.	16	34.	4	34.
30	7	6.	16	40.	4	40.

MENSE AVGVSTO.

5	7	28.	16	48.	4	48.
11	7	49.	16	56.	4	56.
18	8	9.	17	4.	5	4.
24	8	31.	17	13.	5	13.
30	8	52.	17	22.	5	22.

MENSE SEPTEMBRI.

5	9	13.	17	31.	5	31.
11	9	35.	17	41.	5	41.
18	9	55.	17	50.	5	50.
24	10	16.	18	0.	6	0.
30	10	37.	18	10.	6	10.

MENSE OCTOBRI.

6	10	56.	18	19.	6	19.
12	11	16.	18	29.	6	29.
18	11	33.	18	38.	6	38.
24	11	51.	18	47.	6	47.
30	12	8.	18	56.	6	56.

MENSE NOVEMBRI.

5	12	23.	19	4.	7	4.
11	12	38.	19	12.	7	12.
17	12	52.	19	20.	7	20.
23	13	3.	19	26.	7	26.
29	13	14.	19	32.	7	32.

MENSE DECEMBRI.

5	13	23.	19	37.	7	37.
11	13	28.	19	40.	7	40.
17	13	32.	19	42.	7	42.
22	13	33.	19	43.	7	43.
28	13	32.	19	42.	7	42.

Mo-

Monet idem Theodosius, quod Horologia Italiae sonant Horas tardius, quam indicent Horologia Solaria: quandoque per quadrantem Horae, quandoque per

dimidiam Horam; & ideo detrahenda erit illa quantitas Horae. Hora vero constat minutis 60.

De mensuris propriis sacrae suppellectilis ad Missam congruentioribus.

Damus hoc loco formas, & modulos efformandae cuiusque sacrae suppellectilis in ordine ad Missam, siue solemnem, siue priuatam, ex *Actis Mediolan. Ecclesia*, praesertim ex libro primo, & secundo Instruct. Fabricae, & suppellectilis Ecclesiasticae probatarum in Concilio Provinciali Mediolan. tertio, à Sancta Sede Apostolica confirmato, & laudato. In quibus singillatim tradendis ordo placuit Alphabeticus, ut cuiusque rei forma statim inuenias.

Abacus, seu *Credentia* sit è tabulis populeis, abiegnisue, longe patens circa cubitos tres, pro Ecclesiae magnitudine; Choriue, seu presbyterij ratione; late cubitis duobus; alteque item extruatur, ut non ultra duos cubitos, & uncias duodecim eleuetur à terra.

Acerra, siue *Navicula* incensi, ex argento, vel aurichalco, cum cochleari eiusdem materiae, fieri debet, ita capax, ut capiat quantitatem thuris ultra quam sit necessarium in Missa.

Alba è tela linea sit, longe producta; cubitos quatuor, late sexdecim, ac paulo amplius circumquaque pateat. manicas habeat longitudine sesquicubitali, hoc est cubito cum dimidio, latitudine ab humeris penè cubitali, quae usque ad manus se fin angustius ducantur. in summa veste, & in extremis manicis aliquid dumtaxat sit acq. paululum ac tenuiter elaboratum. nimius enim labor in his ornandis vanitatem sapit, & leuitatem.

Altare maius eo loco constitui debet, ut ab ipsius Altaris gradu infimo (tres autem gradus esse debent) usque ad cancellos spatium saltem intersit cubitorum octo, vel ad minimum quatuor in Eccle-

sijs non Collegiatis. sit autem à scabelli solo altitudine cubitorum duorum, & unciam octo, & ad summum decem; longitudine cubitorum quinque, ac plurium pro Ecclesiae magnitudine; altitudine vero cubitorum saltem duorum, & unciam duodecim. tres autem inter gradus bradella lignea numeretur, quae à fronte Altaris cubitos duos producta, uncias sexdecim late pateat, altitudo vero singulorum graduum sit uncias octo.

Altare minus eleuetur cubitis duobus, & uncias octo. longe pateat cubitis quatuor, & dimidio; nec minus quatuor saltem cubitis. latum sit cubitis duobus. scabellum è tabulis ligneis, latitudine cubitorum duorum, altitudine unciam octo. sed & longius pateat, quam Altare, non cubito longius, sed uncias circiter sexdecim. Nullum foramen. neque fenestella ibi sit, ubi quicquam asseruari, recondiue possit.

Amictus è tenui tela sit, longitudine cubitorum circiter duorum, latitudine autem sesquicubitali. in duobus eius angulis anterioribus assuatur funiculi commode longi, ut reuocari ante pectus queat, & cum ipsis fieri nodus possit. in medio Crux acu pingatur, unciam duarum, longe ab extremitate digitis duobus in parte superiori. extremitates illius, praeterquam ex ea parte, quae collum ambit, aliquo modesto opere ornari possunt.

Ara ex lapide longe patet uncias viginti, late sexdecim, praeter capsae dimensionem, cui in fecta est. quae capsula è nucula omnino tabula sit, crassitudine unciam circiter duarum, aut plurium pro lapidis crassitudine. non distet, à fronte Altaris spatio longius unciam octo. ita vero infecta

serta sit, ut è mensae Altaris superficie paululum extet, quo Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit. tela denique cerata tegatur, claviculis praedictae capsa confixa.

Bursa Corporalium à fronte sit Cruce, vel alia sacra imagine in medio intexta; à tergo etiam ex eadem materia, & colore; intrinsecus autem subserico. aut tela candida circumuestiatur. late vero undique pateat circiter dimidio cubito, vel paulo amplius, & forma quadrata.

Calix ita efforinetur, ut cuppa aliquantum in fundo sit angusta, sensim usque ad summum labrum latior fiat. labrum nullo modo reflectatur. nodus ita ornatus, ut, dum Calix capitur, non incommodè capiatur, praesertim, quando indices & pollices disiungi non possunt. minorue ne sit totus Calix, amplitudine in orbem ducta, vnciarum quatuordecim, altitudine duodecim.

Candelabra basim habeant vel rotundam, vel potius triangularem, & Crucis basi conformem, quae ab Acolythis portantur, minora sint, quam ea, quae in Altari collocantur.

Cingulum ex candido lino, vel cannabi tenui conficiatur, longitudine cubitorum circiter septem. capita eiusdem globulis eiusdem materiae inferantur, filamentorum manipulis appensis, quos floccos dicunt. * Non prohibetur è serico iuxta varios colores paramentorum, more moderno; sed illud est antiquioris usus, & mysticae causae congruentius, de qua supra pag. 79. 80.

* Non placet ea forma cinguli (ut pro veritate loquar) quae cingulo ipsi, ut hinc inde pendeant flocci à lateribus Sacerdotis, duas addit lineas, quibus reipsa cingitur Alba. est enim eiusdem omnino formae cum Succinctorio Papali, quod adhibetur (addito manipulo) ad cingendum Albam Papae, & nonnisi in eiusdem Missa Papali. ergo non debet esse communis haec forma cuicumque celebranti.

Gauant. Rubr. Miss.

Conspatium Tabernaculi maioris sanctissimae Eucharistiae, è materia nobiliori, vel alba semper, vel iuxta colorem varium Festorum. à summa parte crispatum in fimbrijs non anguste, sed longe latius respondeat, & totum Tabernaculum tegat. in extremis oris habeat de more ornatum laciniarum decorè contextarum.

Corporale è tela lineae, & candida sit, ac simplex item ab oris autem, acus opere simplici, punctim, solum retortum sit. longè autem vncias triginta ad minus pateat, late totidem; ita vero complicatum, ut nulla eius extremitas appareat, crux acu pingi potest in anteriori parte.

Crux in Altari collocanda imaginem Crucifixi habeat, & prae alta emineat candelabris, ut supra dictum est, *prima part. tit. 20. pag. 60.*

Dalmatica non recisis manicis, sed ad manum usque protensis, ipsdemque late patentibus conficiatur. longa esse potest cubitis duobus, & vncijs sexdecim; lata vero ab humeris cubito vno, & vncijs circiter quatuor, ab extremis oris undiq; patens cubitis circiter quinque.

* *Gradus* in Altari maiori ne fiant, nisi duobus cubitis tantum, minusve à pariete posteriori illud distet: tuncq; eiusmodi gradus vnus, pluresve decenter adhiberi poterunt; ita tamen, ut circuitus Altaris non impediatur, neque candelabra super ijs posita extra Altare videantur esse, quod esset contra Rubricam de Altaris incensatione. in Altari minori vnus sit, isque ligneus; ea longitudine, quae Altare aequet, latitudine vnciarum octo, altitudine totidem, in quo candelabra cum Cruce locanda erunt.

Hamula, non ex argento, statimino, aurichalco, aliove metalli genere, sed è vitro, seu crystallo pellucido, cum operculo decenti.

Manipulus tres Cruces habere debet, & cordulas ad ligandum solidiores. reliqua vide in Stola.

R

Manu-

Manutergium pro Missa ex lino tenui contextum longitudine bicubitali, latitudine sesquicubitali constet. ornentur capita lacinij & filamentis eiusdem materiae.

Mappa Altaris superiores è lino seu cannabi, ea sint longitudine, vt ab vtroque Altaris latere profundius circiter tribus digitis, quàm planum bradellæ, demissæ sint. nullæ ab vlla parte bambacio cærulei, alteriusque coloris elaborate sint. latitudine vero totam Altaris mensam contegant, inferiores mappæ totam saltem mensam cooperiant.

Mappa pro communione adhibendæ, non supra scamna, seu cancellos (horum enim longitudinem æquabunt) longe pateant cubitos tres, late circiter duos, capita earum exornari poterunt.

Missale nihil profani habeat, sed Crucis insigne, aliaue Sancti Titularis imago in corio depicta appareat, signaculum eiusdem constare conuenit funiculis sericis duodenis, longe ita ductis, vt Missalis longitudinem vix quinque vncijs excedant. Eiusdem integumentum ita longe deductum sit, vt ab ima parte octo vncijs superet coriaceum Missalis operimentum; à summa vero nihil omnino extet. lineæ sericæ circumdant extremitates, lacinia imam partem exornent. subuestiatur tela eiusdem coloris, quo est integumentum.

Pallium, quod ante Altare tenditur, paulo longius, quàm Altare, patere debet; eoque altius, vt ab ima parte paululum sub coronice scabelli, seu bradellæ eiusdem Altaris occultetur. A superiori parte palmum à summo distante lacinij, quas frangias vocant, ornetur pro qualitate pallij. in exteriori, parte Crucis, aut imago Sancti, cuius nomine dicatum est Altare, aut alia sacra effigies in medio assuatur. nam Zacharias Pont. palmam auro intextam Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi imagine ornatam, beati Petri Apostoli Altari obtulit. si fieri potest, telari ligneo affigatur extente,

sed illa cautio adhibeatur in telaris asserculo superiore, vt eius angulus inferior, cui pallium adheret, omnino recidatur, & deprimatur, vt nullo modo possit acumine ledere pallium. Velamentum quoque (si pallium preciosum est) in superiori parte obtendi ei concinne poterit. Missarum tempore tantum, ne Sacerdos impediatur, vel adhærendo lædat paramenta neque tamen ultra frangiam demittatur velamentum.

Patena inaurata vndique esse debet, vel si argentea sit, saltem in interiori parte. labrum extremum circulare ita tenue admodum, vt adiumentum inde sit ad sacræ Hostiæ fragmenta facile colligenda illam mediam concauitatem habeat, quæ amplitudinem labri Calicis fere adæquet. minor patena pateat amplè in orbem vncias triginta duas.

Pellicula hamularum piam speciem exprimat: fundo intrinsecus constet lato & plano, neque ita elaborato, vt minus firmè hamulæ imposita hæreant.

Pixis, quæ ad Sanctissimam Eucharistiam custodiendam adhibetur, ex argenteo puro saltem, eoque inaurato fieri debet, in interiori parte, cuius pes, vt manu facile firmiterque capi queat, altitudine sit sex vnciarum. nodus in medio sit eiusmodi, quo monuimus de Calicis nodo. in fundo medio paululum aliquid habeat, quod in orbem tenuiter emineat, ad facilius capiendas vltimas particulas. operculum respondeat Pixidis formæ, quod in medio instar fere pyramidis extet; ab vno & altero item latere paruulos, tenuesque vncinos habeat, quibus in circulo apte includatur, & fiat immobile. in summo Crux paruula emineat.

Planeta more Romano (nam Ambrosiano eam describunt Acta Mediolan. Ecclesiæ) late pateat cubitos circiter duos, longe tres. Fascia, quæ vel assui solet, vel distingui in ipsamet planeta, vt Columnæ speciem à tergo, & Crucis ante pectus effingat, lata erit vncijs octo ad

ad minimum. funiculi addantur, seu lineę sericeę in ea parte, qua pectus tegitur, ita oblongę, vt reduci possint ante pectus, ad firmandam planetam, ne desluat à tergo.

Pluviale ad imos vsque talos protenditur, longitudine cubitorum trium, & vnciarum circiter sex constans, & pro semicirculi ratione latę patens. à parte anteriori à summo ad extremum, hinc & inde, auriphrygio decoratur. à posteriori parte caputium, ornatu auriphrygiato, qui anteriori respondeat, habet. lacinię vero, hoc est, frangię, Romano ritu, latiores esse debent circum caputium, breuiiores in oris Pluvialis extremis sibi anteriori connecti debet Pluviale, additis binis, seu ternis vncinis maioribus. globuli laciniati pendentes à caputio non sunt amplius in vsu Romani Cleri secularis.

Pulvinar pro Missali plenum sit non pluma, neque lana concisa; sed lana folida, pilisue ceruinis, longe pateat cubito, & paulo amplius: late vncijs circiter decem & octo. ornetur in quatuor angulis laciniatis flocculis, & opere simplici consuetur.

Purificatorium è tela, neque tenui, neque crassa nimis: & simplici sit acus opere confectum: latitudine vnciarum circiter octodecim ad minimum; longitudine totidem, nec vero minus. in medio Crux paruula acu pingatur.

Stola cum Planeta colore congruat, & materia, longę cubitis circiter sex, vt infra genua producat: late autem vncijs sex pateat. lacinię seu frangię vnciarum trium sine; & præterea Cruces tres de more annectantur eidem, in medio, & in extremis partibus. vnaqueque Crux sit formę quadratę, quę ab omni parte vncijs circiter tribus constet. Stola Sacerdotali nihil appendatur: Diaconali vero ab vtraque media eius parte duo funiculi cum flocculis laciniatis ad illius rectę connectendę sum.

Superpelliceum è tela potius tenui, ma-

niciis ita oblongis, vt crispatę vsque ad digitos summos pertingant, quę esse possunt cubitis circiter duobus, vel circa, late autem patentibus in orbem circiter cubitis quatuor, in ipso ore potius forma sit rotunda, quam quadrata. à pectore nullo modo scissum, aut dissectum. longe ducatur infra genua, fere ad media crura. vide supra pagina 69. late pateat ab extremis oris in ambitum cubitis circiter tredecim, ab humeris circiter octo. à nulla parte neque nimis affectata artificiosi operis elegantia elaboratum, ab humeris præsertim non specioso artificij ornatur.

Tabella Pacis gestatoria aliquo pie calaturę ornatu sit insignis, puta, imagine Pietatis expressa; latitudineque constet vnciarum octo, longitudine duodecim circiter; à tergo manubrium habeat eiusdem materię.

Tabella Secretarum non quercea, non nucea, neque è ligno suboscuro, sit sed ex abiete, aliaue id generis arbore, albicanti, ne pagina agglutinata obscurasciat. latę aliquanto amplius pateat. quàm longę, coronicibus decorę ornata. pro Festis solemnioribus speciosior esse debet, cum coronicibus auratis, & pagina maiusculis impressa litteris, auroque splendentibus.

Tabernaculum sanctissima Eucharistia polite elaboratum, pijs mysteriorum passionis Christi imaginibus exculptum esse debet: intrinsecus tabulis populeis circummactum, quibus ab humiditate sanctissima Eucharistia defendatur. forma vel octangula, seu sexangula, vel quadrata, vel rotunda. in summo adsit imago Christi resurgentis, vel sacra vulnera exhibentis. tum bene clauę sit munitum, quę etiam auro liniri deberet. à fronte Altaris summa procul collocatum extet, non minus cubito, vno & vncijs sexdecim, ita vt Corporale late expandi, & Pixi, si casus accadat, commodè in Altari poni possit. neque sub eo sit vllum armariolum, neque asseruandis

R 2 qui-

quidem libris, supelleſtiliue Eccleſiæ ſit locus. Panno ſerico albi coloris intus ab omni parte veſtiatur. oſtiolum habeat ab anteriori parte ornatum ſacra imagine Chriſti Domini Crucifixi, aut reſurgentiſ, aut vulneratum pectus exhibentis, aut alia pia effigie.

Tela ſtragula Altaris ad illud operiendum, ſinitis Miſſis, longitudine, ac latitudine vt, quæ totam illius menſam contegat vndiq; & paulo amplius item: lacinijs breuioribus ab omni parte decore cinctæ, colore ſit viridi.

Thuribulum cum quadruplici catenula, & operculo: catenularum autem longitudo ſit cubitorum duorum, & vnciarum circiter duodecim.

Tintinnabulum pro eleuatione Sacramenti, ſi appendatur, parieti laterali aſſixum hæreat, & appenſo funiculo tam longo, vt miniſter genuflexus in cornu Epistolæ commodè illud pulſare poſſit.

Tunicella Subdiaconalis ſimilis ſit Dalmaticæ Diaconali, de qua ſupra; excepto quod anguſtiores debet habere manicas, & longiores. *Carem. Epiſc. lib. 1. cap. 10.*

Vas Hoſtiarum rotundum ſit, & late pateat vncias quatuor, pluresue, vt Hoſtiæ inde promi commodè poſſint. vtile quoque erit laminam plumbeam rotundam ſerico veſtiram Hoſtijs ipſis ſuperimponere, vt earum curuatura tollatur.

Vas pro abſtergendis Calicibus, & lauandis Corporalibus, æneum paretur, inſtar peluis, binis manubrijs conſtans, atque ab vno labro ad aliud cubito vno, & vncijs octo, pluribuſue pro ratione ſupelleſtilis lauandæ; oreque eminenti, per quod quaſi per canalein aqua lotionis inde paulatim in ſacrarium effundi poſſit. quod vas huic vſui tantum ſit reſeruatum.

Velum Calicis ab omni parte cubito, & vncijs duodecim late pateat: ab oris vndique opere ſerico, auro, argentoque tenuiter ornatum.

Velum pixidis ſit pretioſum, & quale ſaltem dedimus Calici.

Velum pro portanda Sanctiſſima Euchariftia in Proceſſionibus eiſdem ſit longum ſex cubitis; latum. vt veli tela.

Velum Subdiaconale longum item cubitis ſex; latum ſit, quanta eſt veli propriæ latitudo.

Vmbella, quæ ſuper Altare ponitur, vndique late pateat ita, vt Altare ipſum, & Sacerdos ibi celebrans omnino contegantur: qua ille, & Altare à puluere, omnique labenti ſorde defendantur. ab Altari tamen decore elata, vt facile quoque purgari queat.

Vmbella alia, quæ deſertur ſuper Sanctiſſimam Euchariftiam in Proceſſionibus, vndique habere debet ornatum duplicium faſciarum, quæ duodecim circiter vncijs longe pendeant, iſque faſcijs conſutæ ſint ab omni parte ſimbriæ cum filamentis ſatis prolixis. haſtile inferatur inter vtramque faſciam, quod rectè extendat latera Vmbellæ. haſtilia item picta paribus inter ſe ſpatijs diſpoſita, quibus illa tolli, & geſtari poſſit, quatuor, pluraue pro eiſdem Vmbellæ magnitudine ſupponantur: color autem Albus conuenit huic Vmbellæ. & hæc de ſupelleſtili Sacra, ſeu miniſteriali ad communem Miſſam.

Q Via vero ſupra meminimus Episcopaliū indumentorum, occaſione data in Miſſali; non erit abs re, ſi hoc loco addamus eorundem indumentorum formam, & meſuram, ordine ſeruato, quo eadem induit Episcopuſ.

Caligæ ita longæ debent eſſe, vt vſque ad genua protenſæ ligulis in ea parte adſtringantur.

Sandalia, ſeu *Calcei* è ſolea integra ſubtus conſtent, à parte autem ſuperiori ornata, & ex ſerico panno, leuiori, quo & Caligæ.

Tunicella, & *Dalmatica* amplioribus manicis, quam Diaconalis, & ex eadem materia, qua Caligæ, conſtent, longæ, & laræ.

lata sint, vt de Dalmatica Diaconali diximus.

Chirotheca debent esse contextæ, & circulo aureo insigniter in extrema parte ornata.

Subbirretum mitrale formæ rotundæ sit, non quadratæ.

Mitra pretiosior è serico auro intexto, gemmis & Margaritis, acufque opere ornata. Altera* auriphrygiata sine gemmis, sine laminis aureis, vel argenteis; sed vel aliquibus paruis margaritis composita, vel ex albo serico auro intermixto, vel ex tela aurea simplici sine laminis, & margaritis. Tertia sine auro ex simplici serico Damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba confecta, rubeis lacinijs, seu frangijs, & vittis pendentibus. in Prouincia Mediol. adhibetur simplex è tela lini purissimi, coloris albi; circulo aureo, quem esse notat *Innoc. 3. lib. 1. Mist. Missæ cap. 59.* circumamicta à parte, qua induitur caput; cornua item duo à summo præferens; duas etiam lineas in humeris pendulas ha-

beat, quarum extremitates lacinijs consentent.

Annulus ex auro purò solide conflatus, palam habeat cum gemma, in qua nihil sculpi esse debet.

Gremiale longè constet cubitis circiter duobus, late cubito vno tantum, & vncijs item circiter duodecim, vndique cinctum laciniarum auro, argentoue intextarum ornatu.

Baculus Pastoralis à parte ima acutus, à media totus rectus, à summa retortus esse debet. Orario, aut Sudario non ornatur, si Episcopalis est. longitudine recta est cubitorum trium, & vnciarum duodecim: pars vero retorta totidem vncijs, aut paulo altius eminet. à summa rectitudinis parte est crassitudine orbitali vnciarum circiter septem, quæ prope ad imam partem descendens paulatim diminutam vncijs quinque constat. connectitur autem cum illa parte, recta aliquo opere cælati argenti, quod sex anguli formam exhibens sacris ornatur imaginibus.

De nitore, & munditia prædictæ sacræ suppellectilis.

Cubiti, qui ex Vincis 24. constas, tertia pars vinciam delineata hæc est.

DE promptissimus hæc ex *Actis Ecclesie Mediolanen.* Auctore, de quo supra pagina 73. omittis ijs, quæ mouere nos debent ad procurandam omnem munditiâ in ministerio missæ, de quibus præclare scripsit *Tobias noster par. 1. cap. 76.*

Igitur Altaria bis singulis annis, cum sudum est, a finitis missis ad vesperum spoliata sint, & suppedanea item amota, ut sicci aeris sentiant beneficium, quo tempore tñ Altaria ipsa vndequeque mudentur, tñ suppedaneorū pars quæ subter est.

Cum mappe mutantur, & pallia, Altaria quoque ipsa mudentur, arundinea scopula, tela etiā cerata, quæ sacro lapidi hæret, leuiter purgata; siue lapis sit insertus, siue totū Altare capiens, quod si aliquo casu accideret, ita tectum non esse, ob reuerentiam sacri chrismatis ne purgetur, tangaturue.

Icones cum ornamentis suis, Sanctissime, Eucharistia, *Tabernaculū*, & quæ-

cunque huiusmodi picta, vel inaurata adiuncta sunt Altaribus; item *Umbelle* superimpendentes singulis mensib. mudentur, caudis vulpinis, aut arundinea scopa.

Suppedaneum Altaris quotidie mudentur arundinea scopa, si in eo sit facienda missa.

Arcula ad sputum excipiendum, de qua supra circumfricetur, & purgetur octauo saltem quoque die, item fenestellæ vreo-
lorum eodem tempore bene purgentur.

Candelabra, Cruces, Turibula, & reliqua suppellex argentea, quantum fieri possit, manibus nudis ne contrectetur; sed adhibito panno, aut vero parte, quæ argentea non sit, capiatur, antequam recondatur, excutiat, si quid pulueris, cæra, aut macula accesserit; & extergatur leniter, adhibito lineo, & molli panno. condita autem sit vnaqueque res tectha sua, ne quid sordium accipiat cum aliquid tamen purificatione egere visum fuerit, palea combusta adhibita, panno lineo leniter præstabitur. quod si quid valde sit denigratum, puta turibulum ignis causa, aut etiam multa cera adhererit, in lixuria, cui sal sit admixtum, ebulliente, detergendum erit, adhibito penicillo ex fetis suillis confecto. caueatur tamen, ne si quæ pars inaurata sit, aurum vi salis deteratur; & consulantur periti. *Calices* bini, & *Patera* binæ, saltem, ubi duodecim Sacerdotes in ssâ faciunt, quinquedecimo quoque die, leui manu aqua tepida lauentur, sexto quoque mense, sapone molliori, tuncque post quartam horæ partem, qua maneat in sole, calida lixuria bene abluantur, adhibendo penicillum aliquem ad saponem bene amouendum, præsertim ubi fuerit calatura. poterit etiam id fieri fursure cocto, & tunc statim aqua munda bis, aut ter abluendi essent præstetur vero ab eo, qui in sacris sit, & in vase, ei vsui, & lauandis Corporalibus, de quo supra, tantum destinato, quod ex ablutione superfuerit in sacrarium fundatur. Vbi vero minor sit numerus Sacerdotum, rarius id fieri poterit ex proportionem numeri Sacerdotum, & dierum.

Suppellex inaurata, aut inargentata, eadem cautione tractetur, qua argentea, si semper est exposita, octauo quoque die panno lineo tergatur molliter: si recondenda sit, tergatur tunc. poterunt etiam inaurata sapone, aut fursure purgari, ut dictum est de Calicibus.

Can-

Candelabra, & cætera ex aurichalco tractentur adhibito panno; vel ferrea, summitate capiantur: si perpetuo usu adhibeantur, terno quoque die à puluere, & cera, si forte defluerit, mudentur; si reponenda sint, tunc etiam id fiat. Præterea quarto quoque mense, nisi nunquam fuerit exposita, abstergantur diligenter puluere puniceo, aut eo, quem dicunt, tripoli (quem æstivæ muscæ fugunt) adhibito corio bubalino; aut si virunque defuit latere in tenuissimum pulverem redactò, & loco corij panno asperiore, quem dicunt, saia, nullo vero modo hac ratione adhibenda erit aqua. nitidiora fiunt (sed non diu durat nitor) si fricentur malo medico, seu massilico (vulgò, arancio, ò limone) & marmore trito, seu vice malorum vis agrestibus, vel herba acida, deinde aqua bene abluantur; tum siccentur, & soli exponantur. aceto nunquam abstergantur. recondita vero huiusmodi, tubulis, crassioris chartæ, aut saccis lineis amicta habeantur, qui pulverem arceant, ut nitida, & lucida semper habeantur.

Lampades vires, quæ sunt quotidiani usus, quintodecimo quoque die fursure & aqua calida abstergantur.

Vrceoli, præter id quod quotidie fit, singulis mensibus diligenter purgentur, adhibito ouorum cortice bene contrito, cum ligneolo aliquo instrumento ad fordiculas bene eleuandas: aut vero alia ratione, si quæ aptior inueniatur. opercula vrceolorum quotidie cum reponuntur bene siccentur, si madeant.

Pelucula eorundem quotidie abstergantur, siccenturque, si stannæ fuerint, tertio quoque mense lixiuia feruënti lauantur, & avena, vel farre vestito, seu ouorum cortice bene contrito fricentur. post iterum aqua lotæ in sole siccentur, & panno lineo mundo abstergantur.

Aenea vasa pro ablutione Calicum, &c. antequam adhibeantur, & post bene abluantur, bis vero singulis annis abstergantur accuratè, si opus est, latere contri-

to, vel arena, & aqua, si stanno sint illita, adhibeantur fursur, & aqua.

Instrumentum ad Hostias conficiendas, cum eo usus fuerit Sacrista, seu alius, oleo perfundat, & utranque partem charta interposita simul iungat, quæ in exteriori parte fuligo hæserit, abradat; postea eandem partem crassiore panno tergat, & in loco decenti reponat.

Linea omnia, Albæ, Amictus, Superpellicea, mappa, panni, & si quid aliud est, diuini cultus gratia paratum, separatim ab indumentis domesticis cuiuscunque lauentur. quæ tamen habentur ad manus, faciemque lauandam; & ad nares purgandas, hoc numero necenseantur.

Ternæ Altarium mappa: superior quidem singulis mensibus; inferiores vero quater in anno mundæ apponantur.

Bina Corporalia tertia quaque hebdomada: binæ Albæ decimoquinto quoque die: Cinguli alternis mensibus; manutergia Altarium, bini Amictus, octo dierum spatio mutantur? & hæc saltem, ubi duodecim Sacerdotes Missam faciant. Vbi autem pauciores sint sacerdotes, ex defectione numeri Sacerdotum poterit augeri, pro rata parte numerus dierum; & e contra, ubi plurimi Sacerdotes, minuendus quoque erit numerus dierum.

Purificatoria singulorum Sacerdotum (conuenit enim cuique suum) spatio octo dierum, vel ad summum quindecim, superpellicea, quæ sui vario Sacerdotalium, aut Clericalium ministeriorum destinata sunt ad eandem fere rationem.

In suppedaneo armarij, seu mense, ubi Sacerdos consistit sacra indumenta sumens, perpetuo stratus sit crassior pannus, ne qua parte Alba scædetur.

Linea Sacristiæ ad manus extergendas singula hebdomada munda ponantur. tum valde humido calo quotidie siccentur admota igni.

Mappa ad sanctæ cõmunionis usum,

contractiores quidem alternis hebdomadis; maiores vero alternis mensibus mutantur.

Quod autem hæc mutationum intervalla præsinantur, non ideo tamen extraordinariè quoque fieri non poterunt, si oporteat: puta, si ex labe, quæ fortè aspersa sit, aut alia de causa.

Præcipuis solemnitatibus munda omnia adhibeantur, & pulchriora,

Mappa Altarium Missis finitis contegantur stragulis suis. prius vero leuiter purissima scopula eius generis, quod vestimentis domesticis adhibetur, proprie tamen ad eum usum destinata, purgentur; ipsa stragula singula hebdomada diligenti agitatione à pulvere mudentur, præter id, quod etiam quotidie mane eadem leuius excuti debent. tum aeri tertio quoque mense exponantur.

Corporalia, & *purificatoria*, cum remouentur, ut alia adhibeantur, ponantur in arcula, seu canistro ad eum tantum usum destinato: & antequam dentur foras ad lauandum, ab eo, qui sit in sacris, lauentur in proprio vase, de quo supra, lixiuia, & sapone adhibito, & mos bis aqua sola abluantur. quod ex lauatione superest, in sacrarium fundatur.

Alba, & superpellicea lauata, crispanda dentur. quoties reponuntur, apte saltem contorqueantur, si non crispentur.

Corporalia item dentur personis petitis, ut amylo inducto ea durescere faciant & complicant præscripta ratione. tempus huic operi aptum erit à mense Maio ad Octobrem.

Recondantur autem hæc linea omnia bene sicca, & complicata separatim locis suis, ut sint in promptu; apponanturque rosæ siccæ, & lauandula, aut similia, tum ad maiorem munditiam, & elegantiam; tum ut à tineis libera sint.

Nullus sacerdos, ad Missam faciendam accedat scædis calceis, aut crepidis. ideo semper habendæ essent in sacristia crepidæ ad hunc usum.

Habeatur coram in Sacristia scopula

qua Sacerdotes, & Clerici vrantur ad vestimenta communia mundanda, antequam vestiant sacra.

Omnia indumenta distinctis proprijs scrinijs habeantur, & secundum coloris, pretijque varietatem linea quoque pro genere, & pretio sint distincta, appositis schedulis.

Casula recondantur ductilibus capsis, quæ in armaria inferuntur; atque posita crassiore charta, quæ fundum capsæ contegat, appositisque siccis rosarum folijs, & lauandula, aut similibus, ponatur Casula cum Stola & Manipulo suo; mox aliæ eiusdem generis pro altitudine capsæ. addantur bursæ Corporalium, & integumenta, si adsint, Missalium. recondantur vero Casulæ bene extensæ sine ruga, aut plicatura: eodem modo *Dalmatica*, & *Tunicellæ* supra omnia autem alia charta sit, ut res mundiores seruentur. quæ sunt ex aureo, vel argenteo panno, aut ornamenta habent auro, vel argento asperiora, habeant pannum inter utramque superficiem, ne confricata corrodamur.

Pluvialia, maxime si aurea, vel argentea sint, vel recondantur in amplo armario; vel plicata recondantur, ita tamen, ut nullo modo insectentur, quæ pars pensilis à tergo est (vulgo caputium) & interponatur pannus, ut dictum est.

Quandocunque extrahuntur hæc indumenta, substernatur eis mappa munda, immo & stragulum supersternatur, si aliquo spatio relinquenda sint.

Quæ raro adhibentur, quandoque in sereno cælo explicata exponantur; ne forte mucescant, vel male oleant, sed non in sole, poterit id fieri mense Maio, & Septembri, & semel in hyeme pro opportunitate temporis.

Pallia Altarium semper habeantur, si fieri possit, suis telaribus extente affixa, ut supra diximus, poteruntque vni afferculorum structuræ duo affigi diuersi coloris, ut pro diei conditione necesse non sit, nisi vertere telaris faciem. ita in amplo

plo armario erecta habeantur dempta linea filamentorum (quam vocant frangiam) quæ afsuta non sit. interponatur autem pannus, siue inter duas palliorum facies in armario; siue inter palij, & Altaris faciem, ad vitandam eam, quam supra diximus, confricationem, commodum vero erit, pannum adeo esse latum, vt vitramque telaris faciem, & sic pallia ab vtraque parte affixa cõtegat: & ita in media sui parte affixus telari, nunc quidem hinc inde extendatur, & ab omni latere ligaculis connectatur; nunc vero ad vnâ partem tantum, prout duas facies telaris: aut vnâ contegere oportuerit. quod si plicanda fuerint. ita fiat, vt, si quæ Crucis species, aut imago afficta est, non inflectatur, cautioque adhibeatur, si oportet, interpositi panni.

Tapeia, crassioresque panni ad soli insternendi vsum, cum recondenda sunt, prius purgentur cera, & si quid aliud sortidum inhæserit, aeri post exponantur, & diligenter exagitentur, ad exeuienti puluerem; scopula bene mudentur; & ita complicata suis locis recondantur.

Sacristiæ fenestræ sæpe pateant, sereno siccoque cælo; tum capsulæ ductiles paulum educantur, vt etiam, quæ intus sunt, sentiant aeris beneficium.

Cæterum ea debet esse reuerentia erga sacram suppellectilem, tanquam diuino seruitio mancipatam, immo tanquam sanctimoniam participem, quæ nimis est sanctitatis instrumentum; unde & sancta ea vocatur sæpe in scriptu-

ris sacris, Pontificijs legibus, Patrumque monumentis, vt nihil eiusdem non modo negligatur; verum etiam exquisita cura, & diligentia colatur. non enim. vt ait *Sanctus Hieronymus epistola ad Theophil. Alexander*, inania ea sunt, & quæ quasi sensu carentia sanctimoniam non habere dicuntur; sed ex confortio corporis & sanguinis Domini sublimi maiestate sunt veneranda. lege, quæso, quæ *Tobias noster in hanc causam, collegit capit. 77. de sacris templis parte prima*, vbi docet, ideo prohiberi plurima circa eandem: videlicet.

Primo, non omnem suppellectilem tangi posse à quocunque.

Secundo, neque à quocunque quamcunque ablui posse, aquamque lotionis in sacrarium proiciendam esse.

Tertio, quæ vsui amplius esse non possunt, ea nequaquam in profanos vsus detorquenda esse; sed ea cõburenda esse, & Cineres in sacrarium inferend s, quæ nos etiâ suis locis indicauimus supra.

Quarto, nec alienari posse, vendi, oppignerari, exceptis quibusdam casibus, de quibus *Sanctus Ambrosius libro primo offic. cap. 41.* & habentur in *Breuiario quarta die infra octauam Sancti Laurentij. Vide ibi.*

Addit ille exempla multa priorum hominum, & è conuerso indignationis Omnipotentis Dei contra sacrilegos, impios, & desides in hoc genere; ad quem lectorem remittimus, ne instituti nostri metas transeamus.

Profodia Verborum in Missali Romano.

Abstinui in prima editione à notanda Profodia verborum eorum, quæ dubiam in Missali habere possunt pronunciationem; tum quia solent imprimi Missalia additis accentibus; tum quia eadem ferè verba, quæ in Missali leguntur, communia sunt etiam Breuiario, cuius profodiam difficiliorem in eiusdem Commentariorum calce adnotaueram. Verum, quia Typographorum incuria male positi sunt accentus, & aliquando omisiss, me impulerunt insignes, Episcopi, vt in gratiam minus peritorum Sacerdotum ea quoque separatim colligerem, quæ Missalis sunt propria, ne contigat vllus error in legenda Missa.

Habent

*Habent igitur penultimam longam.**Habent penultimam breuem.*

Accersito.	Allidit.	Abscide.	Bursabas.
Aduenit. <i>in introi- tu Epiphaniae.</i>	Areopagi.	Abutere.	Beneplacens.
Appare.	Barabbas.	Achillei.	Byssino.
Appetitor.	Brauium.	Aduocans.	Caligas.
	Cassatæam.	Alleua.	Circumdabat.
		Amodo.	

*Longam habent penultimam.**Breuem eandem habent.*

Candelabrum.	Indicens.	Circumdabunt.	Lecytho.
Circumfodit.	Innotesceris.	Circumdatus.	Manahen.
Comedi.	Institoris.	Circumdedit.	Multimodis.
Commiscere.	Intuere.	Circumuolet.	Nerei.
Concider.	Libamen.	Coccinum.	Obluisceris. <i>in præ- senti tempore. 172.</i>
Condolere.	Lorica.	Commori.	<i>Sexagesima.</i>
Confige.	Melotis.	Computat.	Occidat Sol.
Consentitis.	Mendicans.	Concuti.	Paraclius.
Contorquere.	Munimen.	Condolens.	Parosipde.
Couenit multitudo.	Myrica.	Congeres.	Peragat.
Decoris regnum.	Parasceue.	Damaris.	Perfodi.
Delibor.	Perimus.	Decidet.	Pollicens.
Demolitur.	Peripsema.	Didymus.	Præcauens.
Depromat.	Perseueret.	Discolis.	Præueni nos.
Eadem. casus abla- tini.	Posticum.	Eadem. casus nomi- natiui, vel accu- satiui.	Profelyti.
Elamitar.	Prædico, sicut præ- dixi.	Eloqui.	Prosequere.
Eleazar.	Præsumit.	Ephpheta.	Quandiu.
Elide.	Præuenimus.	Esurit.	Reditum.
Eruditur.	Profugit nudus.	Excolens.	Resoue.
Esuritis.	Recensita.	Fodere.	Renoua.
Exemit.	Redundabunt.	Galea.	Repetitis.
Exite.	Salubris.	Genefareth.	Sabbactani.
Expetita.	Subiacere.	Haceldama.	Sedulis.
Fulciri.	Subiacere.	Iacerent in eum.	Serotinus.
Fulgoris.	Subrepat.	Inito.	Smigmata.
Grabatum.	Succide.	Innoua.	Subsequi.
Hostili.	Sunamitis.	Inuenit, abscondit, & vadit.	Suppetunt.
Hyslopo.	Tiaris.	Inuidet.	Sycomorum.
Idola.	Tritura.	Lapidas.	Syntychen.
Immura.			Tibicines.
Impertire.			Timotheo.

*Longam.**Breuem.*

Tuere.	cum.	Tristega.	Venimus adorare.
Venimus & nos te-	Vouere.	Venundari.	Vrtaque crescere.
		Videris tu. <i>de Iuda.</i>	

RESO-

RESOLVTIO

DVBITATIONIS

DE MISSIS PRO DEFVNCTIS.

An Sacerdos, qui tenetur Missam dicere pro Defunctis,
possit celebrare de Sanctis, aut de Ferijs
occurrentibus.

A. R. P. Magistri F. Pauli Fraxinelli Ordinis Eremitarum S. Augustini, publici in
Patria Bononiensi Vniuersitate Sac. Theolog. Profess. &
S. Officij Consultoris.

DECISIO.

*Sacerdos ad dicendam Missam pro Defunctis obligatus, potest celebrare de
Sancto, aut de Feria occurrente: præcipue quando Festum
Sancti est Duplex.*

§. I.

Sacrosanctum Sacrificiū
Missæ duobus modis
considerari potest: vel
ex parte Sacrificij, vel
ex parte Sacerdotis.

1 Ex parte Sacrificij,
idest, consecrationis, oblationis, & sum-
ptionis, seu ex parte representationis Sa-
crificij Christi in Cruce, quod appellatur
Valor essentialis Missæ ex parte operis
operati: omnes Missæ, siue de Sancto,
siue de Dominica, aut de Feria, aut de
Requiem, sunt æqualis valoris: cum in
qualibet earum idem sit Sacrificium,
& Sacramentum. Quamobrem à Sa-
cerdote, ad celebrandum pro Defun-
ctis obligato, æquè satisfieri potest, si
dicat Missam de Sancto, vel de Domi-

nica, vel de Feria, ac si Missam dice-
ret de Requiem.

2 Ex parte autem Sacerdotis celebra-
tis, & verba, ac Orationes in Missa re-
citantis; quod appellatur Valor Missæ
accidentalis ex parte operis operantis;
valor Missæ potest esse æqualis pro De-
functis in Missa de Sancto, aut de Feria,
sicut in Missa de Requiem.

3 Nam deuotione Sacerdotis; qui vt
plurimum libentiùs, & inde maiori at-
tentione, & affectu Missam de Sancto,
aut de Feria celebrat, quàm de Requie;
Orationes particulares pro Defunctis in
Missâ de Requiem compensari possunt.

4 Præterea, memoria Sancti, eiusque
virtutum, ac meritorum consideratio, Sa-
cerdotis deuotionem in Missa excitat, &
adaugnet.

5 Ampliùs Missa de Requiem breuior
est

est saepe numero, quam Missa de Sancto, aut de Feria, idcirco Orationes, etiam Missae breuioris temporis sunt, & fructus minoris.

6 Ad haec, Missa de Requiem, cum à Sacerdotibus dicatur frequentius, maiori celeritate, ac minori etiam attentione, & deuotione, quam aliae Missae, quandoque celebratur.

7 Ex aduerso autem, nouitas Officij in Missa de Sancto, aut de Feria, promouet attentionem, & auget Sacerdotis deuotionem, à qua augmentum valoris accidentalis Missae ex parte operis operantis dependet.

8 Intercessio etiam Sancti, de qua dicitur Missa, prodest animae in Purgatorio existenti, pro qua celebratur, loco particularium Orationum, quae in Missa de Requiem reperiuntur.

9 Et magna profectò quidem, & in opportuna animi, ac deuotionis perturbatio euenit Sacerdoti, si postquam Officium de Sancto occurrente recitauit, atque affectu, & meditatione ad Missam de eodem Sancto celebrandam se disposuit: maxime si Sanctus magnae solemnitatis sit in Ecclesia, aut in eum Sacerdos particulari deuotione feratur (quamuis à populo solemniter non celebretur, ut frequenter accidere consuevit) cum iam iam est celebraturus, & interdum etiam cum indumētis Sacerdotalibus debiti coloris indutus est, superueniat aliquis, qui Missam de Requiem pro aliquo Defuncto eleemosyna exquirat; & ipse Sacerdos priores sacras vestes deponere, & paramenta nigra induere, & Missam de Defunctis dicere cogatur. Licet enim Sacerdos ex caritate, vel obligatione, si subditus est, tunc Missam dicat de Requie, non mediocriter tamen molestia, ac minori attentione, & deuotione Sacrificium offert, quam si Missam de Sancto pro eodem Defuncto dixisset. Et ita & Sacerdos, & Defunctus aliquam partem fructus Missae, eam videlicet, quae ex maiori attentione, & deuotione Sacerdotis, &

ex Sancti intercessione habetur, inaniter amittit; cum Defuncto prodesse possit tam Missa de Sancto, quam de Requiem, ut dictum est.

§. I I.

Videtur etiam sensus esse S. Ecclesiae, ut Missa respondens Officio occurrenti, possit pro Defunctis celebrari.

I Quoniam ritus, & ordo est S. Ecclesiae, ut Missae votiuæ, aut particulares dici possint, quando Officium nō est Duplex: & tunc etiam (quando scilicet Officium non est Duplex) Missa, quantum fieri potest, Officio respondeat. Dicitur enim in Missali Romano in principio Rubricarum generalium: *Missa quotidie dicitur secundum Ordinem officij.* Et in eisdem Rubricis generalibus titulo; De Missis votiuis, numero 3. habetur: *Qua tamen Missa, & omnes aliae votiuæ in Missis priuatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum, quocumque die Officium non est Duplex, &c.* Et clarius in titulo de Missis Defunctorum, num. 2. statuitur: *Missa autem priuata pro Defunctis quocumque die dici possunt, praterquam in Festis Duplicibus, & Dominicis diebus.* Et in Rubrica de Missis votiuis, quae legitur ante Missam votiuam de S. Trinitate, similiter dicitur: *Sequentes Missae votiuæ licet pro Sacerdotis deuotione quacumque die dici possint per hebdomadam, quando Festum Duplex non occurrat, hoc tamen passim, nisi rationabili de causa fieri non debet: sed quoad fieri potest, Missa cum Officio conueniat.* Non est autem existimandum, quod Ecclesiae, quae pijsima mater est, Missam pro Defunctis celebrari prohibeat, in Festis Duplicibus, quae quidem frequenter occurrunt: quare sensus videtur Ecclesiae, quod Missa respondens Officio, praecipue Duplici, pro Defunctis dici possit.

Et ideo licet qui stipendium exhibet pro Missa, petat Missam Defunctorum, eius verba nō sunt ita amare intelligenda, ut

ut sic omnino Sacerdos celebrare teneatur; sed civili modo, & morali. Neque enim prevalere debet voluntas Missam petentis ordinis, ac ritui Ecclesiastico: sed mentem suam institutioni Ecclesiae debet aptare, ut eius petitio, ac deuotio sit rationabilis, atque conueniens.

§. III.

Videtur insuper, de mente esse Summorum Pontificum; quod Sacerdos pro Defunctis Missam respondentem Officio dicere valeat. Nam Gregorius XIII. sanctae memoriae, dum priuilegium vniuersale, ac perpetuum pro Defunctis elargitur Altari Capellae S. Augustini in Ecclesia S. Iacobi Bononiae Patrum Ordinis S. Augustini, concedit, ut quoties quicumque Sacerdos siue secularis, siue regularis, Missam ad dictum Altare pro liberatione vnius animae in Purgatorio existentis, suo, vel alieno arbitrio celebraverit, ipsa anima per huiusmodi celebrationem easdem Indulgentias, & peccatorum remissiones consequatur, & ad ipsius liberationem, pro qua celebrabitur, dicta Missa operetur, quas consequeretur, & operaretur, si praedictus Sacerdos hac de causa Missam ad Altare situm in Ecclesia Sancti Gregorii de Vrbe, ad id deputatum, celebraret. Et fortasse Priuilegia aliorum quoque Altarium pro Defunctis, eiusdem sunt tenoris. At in eiusmodi Priuilegio non praecipitur, ut Missa de Defunctis, siue de Requiem pro anima in Purgatorio existente celebretur; sed absolute indulgetur, quod dicatur Missa: ideo sensus Summorum Pontificum esse videtur, ut tantum valere possit pro Defunctis Missa de Sancto, de Dominica, aut de Feria, quantum ipsa Missa de Requiem.

§. IV.

Accedit, quod populus communiter Missam libentius audit respo-

dentem Officio, maxime de Sanctis, quam de Requiem, in qua benedictio populi praesentis praetermittitur. Quare ad allucendum magis populum ad Missam audiendam, siue ad eum promouendum, ut maiori voluptate, ac deuotione Sacrificio assistat, pro Defunctis, Missa dici potest de Sancto, aut de Feria.

§. V.

Quando autem Missa de Sancto, aut de Feria celebratur pro Defunctis, necesse non est, Collectam dicere pro mortuis.

1. Nam applicatio Missae non fit in Collectis; sed in *Memento*, ubi Sacerdos valorem Missae illi applicat, pro quo Sacrificium offerre tenetur: idcirco necesse non est Collectas pro Defunctis adiungere.

2. Praeterea, Pius V. sanctae memoriae, in Bulla confirmationis Missalis Romani praecipit in virtute sanctae obedientiae (& Concilium Tridentinum sess. 25. decreto de observandis, & vitandis in celebratione Missarum idem statuerat) ut Sacerdotes, iuxta formam, ritum, & modum eiusdem Missalis celebrent; & nullo modo alijs caeremonijs, & precibus, quam illis, quae in eo praescribuntur, ut praesumant. At saepe in Missali Collecta arbitrio Sacerdotis non permittuntur, praecipue diebus Festis: sed particulares praesignantur; aut vna tantum dicenda est, ut in Duplicibus: ideo tunc non erit dicenda Collecta pro Defuncto, pro quo Missa dicitur.

3. Quod quidem praecipit Pij V. non Prelatis tantum imponitur, ut aliqui vellent; sed omnibus Sacerdotibus. Tum quia Concilium Tridentinum loco citato (cui S. Pontifex inhaerere videtur: eisdem verbis utens) expressè praecipit Episcopis, ut edicto, & poenis propositis caueat, ne Sacerdotes, quicumque illi sint, ritus alios, aut alias caeremonias, & preces in Missarum celebratione adhibeant, praeter.

Hodie
mutatus est
tenor.

ter eas, quæ ab Ecclesia probatæ fuerint. Tum quia non superest ratio, quare sub formali præcepto obligante sub pœna peccati mortalis, præcipiatur Prælati, etiam S.R.E. Cardinalibus, ut Missam ad præscriptum Missalis noui decantent, & legant: cæteris autem Sacerdotibus non Prælati libera relinquatur facultas alijs rationibus, & ritibus ad cuiusque libitum celebrandi.

§. VI.

Verum, qui Missam pro suis Defunctis stipendio petit, nisi viderit Sacerdotem indumentis nigris indutū, & Missam de Requiem, aut saltem Collectam de mortuis non audierit, fortasse non credet, aut dubitabit, Missam pro suis mortuis sibi celebrari.

1 Respondetur, eum in hoc falso iudicio grauiterrè errare: non enim presumendum est, Sacerdotem in actu celebrationis nolle promissum suum implere; & viuum, ac mortuos fructu Missæ, quæ ex stipendio accepto, & promissione data celebrare debet, velle priuare; & exinde grauiissimum peccatum committere, & oneri restitutionis subiacere.

2 Præterquam quod si Sacerdos Missam ei, cui promissit, nollet applicare, ipse quidem dicens Missam de Requiem cum Collecta pro vno, aut pro pluribus Defunctis, iuxta petitionem Missam stipendio exquirentis, posse nihilominus valorem essentialem Missæ sibi ipsi, aut alteri viuo, aut defuncto in Purgatorio esistenti applicare: applicatio enim Sacrificij, ut superius dictum est §. 5. num. 1. non fit in Orationibus Missæ de Requiem; sed in *Memento*. Quapropter si Missam petens Sacerdoti non credit, aut si Sacerdos velit eum decipere (cuius fides in suspicionem adduci non debet) parum quidem proderit, si Sacerdotem sacris vestibus nigri coloris indutum viderit, aut Missam de Requiem ab eo audierit.

§. VII.

Verum tamen est, quod si Sacerdos maiori deuotione non afficitur in dicenda Missa de Sancto, aut de FERIA, quam de Requiem, dicere debet Missam de Requiem pro Defunctis, quibus obligatur; dummodo Festum non sit Duplex, aut dies Dominicus, cum excipiantur in Rubrica Missalis, superius posita §. 2. numero 1.

1 Quoniam Orationes Ecclesiæ, quæ ordinantur in Missa de Requiem, magis directè petunt, & obtinere possunt desideratum effectum liberationis animarum à Purgatorio: ideo tunc ceteris paribus utilior est Missa de Requiem.

2 Et præterea Orationes, & alia, quæ in Missa Defunctorum dicuntur, miseria animarum in Purgatorio existetium clariùs demonstrant; & circumstantes ad orandum etiam pro Defunctis magis excitare possunt.

3 Hinc in die obitus, maximè præsentem corpore Defuncti; aut in die tertio, vel septimo, vel trigesimo, aut in Annuario solemni utilior poterit esse Missa de Requiem, quam alia.

4 Quamuis eiusmodi utilitates facile compensari possint in Missa occurrente de FERIA, aut de Sancto, ex maiori Sacerdotis deuotione, aut ex intercessionem Sancti, de quo celebratur: ut dictum est §. 1. numero 3. & seq.

§. VIII.

Siverò Sacerdos, stipendio accepto, expressè Missam de Requiem promissit, eam quidem dicere debet.

1 Nam tenetur implere promissum, ne virtus fidelitatis violetur; alioquin grauius peccaret; præcipue si promissum iuramento esset obfirmatum, ut evenit in legatis, aut alijs obligationibus Missarum in forma stipulationis acceptis.

2 At Sacerdos promittere deberet, se dicturum Missam pro Defunctis eo modo,

do, quo magis potest eis prodesse, aut Missa de Requiem, aut Missa de Feria, aut de Sancto, iuxta maiorem suam dispositionem, ac deuotionem.

3. Et populus pariter pro suis Defunctis à Sacerdotibus eas Missas exquirere deberet, quæ maiori beneficio illis esse possunt, siue de Sancto, siue de Requiem; ut multi iam pie quidē consueuerunt. Maxime autē utilissimum esset, pro Defuncto Missam de illo Sancto occurrente procurare, quem ipse Defunctus, dum uiueret, Patronum sibi delegerat, vel cui animo erat propensior: & eò ampliùs si ille, qui Missam petit, eundem Sanctum sibi Aduocatum selegit: sic enim, præter valorem Sacrificij, qui essentialiter in omnibus Missis æqualis est, valor eiusdem Missæ accidentaliter ex parte operis operantis, ex deuotione Sacerdotis, & Missam procurantis, & ex intercessionem Sancti, cui Defunctus inter viuos propensius obsequabatur, augeri potest.

4. Et hac de re passim admonendi, & instruendi sunt populi, ne scandalo afficiantur, dum petentes Missam pro mortuis, non audiunt Missam de Requiem; & ne Sacerdotibus nimium molesti sint in exquirendis quotidie Missis de Defunctis.

§. IX.

Vniuersam hanc doctrinam sustinent, ac docent omnes Doctores, & grauissimi quidem, qui nunc citantur: quos diligenter, & singillatim in fonte videre, & animaduertere libuit.

1. D. Thomas Aquinas 4. dist. 45. questione 2. art. 3. questiunc. 1. ad 5. & in addit. 3. par. quest. 71. art. 9. ad 5. S. Anton. par. 1. tit. 10. cap. 2 §. 3. Hostiensis lib. 3. de consecr. Eccles. vel Altar. num. 15. Summa Angelica verbo Missa num. 33. & 34. Rossella §. 21. Pisanella num. 14. Armilla num. 32. Tabienna num. 49. Siluestrina Missa 1. §. 4. & melius verbo Suffragium §. 5. Corona par. 3. de sacrif. Miss. iii. Sequitur Ca-

non Missa num. 18. Dominicus Sor. 4. dist. 45. quest. 2. art. 3. conc. 1. ad finem. Antonius Honcala opusc. de valore Missa art. 17. proposit. 2. S. Carolus Borromeus Act. Eccl. Mediol. par. 1. Concil. prouinc. 6. tit. Quæ ad Missam pertinent. Martinus Nauarrus tom. 2. consil. lib. 5. de pœnit. & remis. conf. 37. num. 2. Franciscus Victoria de Euchar. num. 95. Beia part. 1. resp. casu 23. Grassius decis. aur. par. 2. lib. 3. cap. 15. num. 41. & tom. 1. consil. lib. 3. de celebr. Miss. conf. 3. Henriquez lib. 9. de Missa cap. 23. num. 6. Rodericus tom. 1. quest. regular. quest. 43. ar. 8. & 10. & Sum. part. 1. cap. 147. num. 9. & par. 4. cap. 51. num. 1. Miranda manual. prælat. tom. 1. quest. 41. art. 21. concl. 1. & 2. Azorius instit. moral. par. 1. lib. 10. cap. 32. quest. 5. Emanuel Sà aphorif. verbo Missa num. 48. Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 83. sect. 3. versu. In quo est magna, Bernardus Parentinus in Lilio Missa §. de collat. gloria, pro mortuis quest. 9. Bartholomæus ab Angelis dial. 5. de Missa §. 740. & 806. Timotheus de sacrif. Miss. tract. 3. quest. 43. Benzonus spec. Episcop. & Curat. lib. 1. disp. 2. quest. 2. versu. Mitigantur. Simon Maiolus de irregul. lib. 3. cap. 24. in fine. Consilius Durantus in not. ad lib. 4. cap. 9. reuelat. S. Birgit. Iulius Caluus Synax. lib. 3. quest. 36. num. 7. Sebastianus Cataneus summul. verbo Missa, versu, Obligatus. Alphonsus Madrigal. tract. de Sacerd. consid. vlt. Marcus Antonius Genuensis manual. past. cap. 72 num. 6. Fuscus de regim. Eccles. libr. 1. cap. 20. num. 36. Antonius Literatus sum. compend. par. 5. cap. 2 num. 6. Antonius Manchettus flor. aur. pag. 43. Possevinus de offic. curat. cap. 14. nu. 13. Angelus Hallensis rosar. Sacerd. de suffrag. num. 98. Petrus Ledesma sum. part. 1. de sacram. Euchar. cap. 7. conc. 7. Hieronym. Gratianus de suffrag. anim. Purg. cap. 4. Reginaldus lib. 29. num. 208. Bonacina de Sacramentis disp. 4. quest. vlt. punc. 7. §. 3. num. 2. Antonius Naldus sum. verbo Missa, num. 21. Molfesius sum. tom. 1. tract. 3. cap. 15. num. 26. Filliucius moral. question. tom. 1. tract. 5. cap. 5. num. 154. Homobonus de exam. Eccles.

Eccles. par. 1. tract. 4. c. 14. quest. 126. Martinus Roa de statu animar. in Purgat. cap. 11. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 2. allegat. 24. num. 32. Ioannes de la Cruz direct. conscient. de sacrif. Miss. quest. 4. dub. 2. concl. 1. & 2. Alphonsus Vega sum. part. 2. cap. 28. de Missis casu 14. Henricus Villalonus sum. Theol. mor. & canon. tom. 1. tract. 8. difficult. 31. num. 6.

2 *Doctoribus his, eorumque sententia, & doctrine sauent sacri Canones. c. Et hoc de consecr. dist. 1. & c. Quidam, & cap. Cum creatura, de celebr. Missar.*

3 *Et pro doctrina §. 7. sunt Angelica*

verbo Missa num. 34. Toletus instruct. Sacerd. lib. 2. cap. 8. num. 2. Philarchus de offic. Sacerd. tom. 1. lib. 2. cap. 11. Ioan. Baptista Scortia de sacrif. Miss. lib. 2. cap. 17. num. 3. & 4. Antonius Fernandes exam. Theol. mor. par. 3. cap. 5. §. 3. numero 5. & etiam Henriquez loco supra citato.

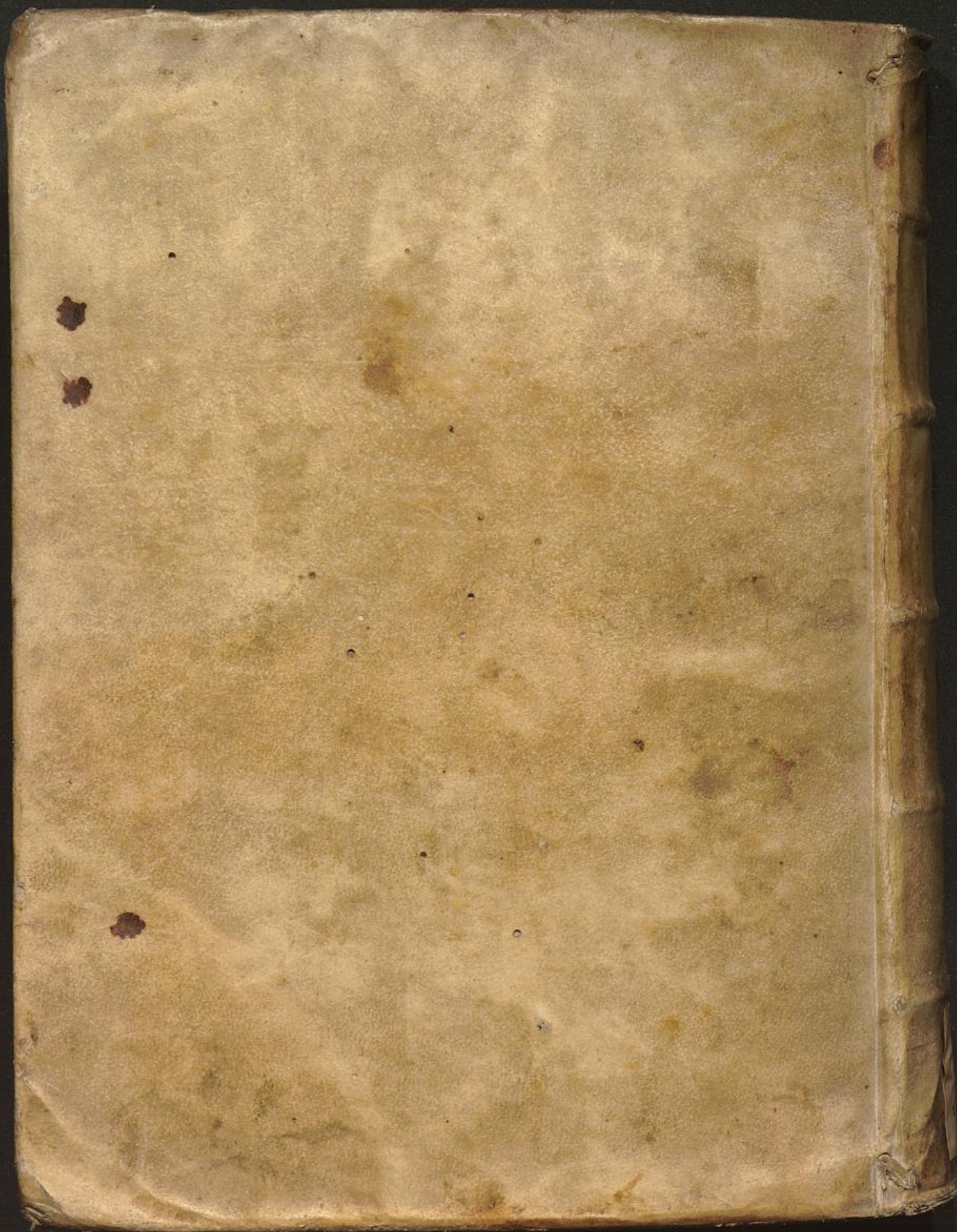
4 *Et pro doctrina §. 8. num. 1. sunt Angelica ubi sup. Ricard. 4. dist. 38. princip. 3. quest. 3. Valentia tom. 3. in summ. D. Tho. disp. 6. quest. 6. Petrus Aragon. de iust. & iur. quest. 88. de vot. art. 3. de oblig. simpl. pro miss. Scortia loco cit. num. 4.*

*Deo Optimo Maximo, & Beata Virg.
laus omnis, & gloria.*

THESAUR

Th
2175